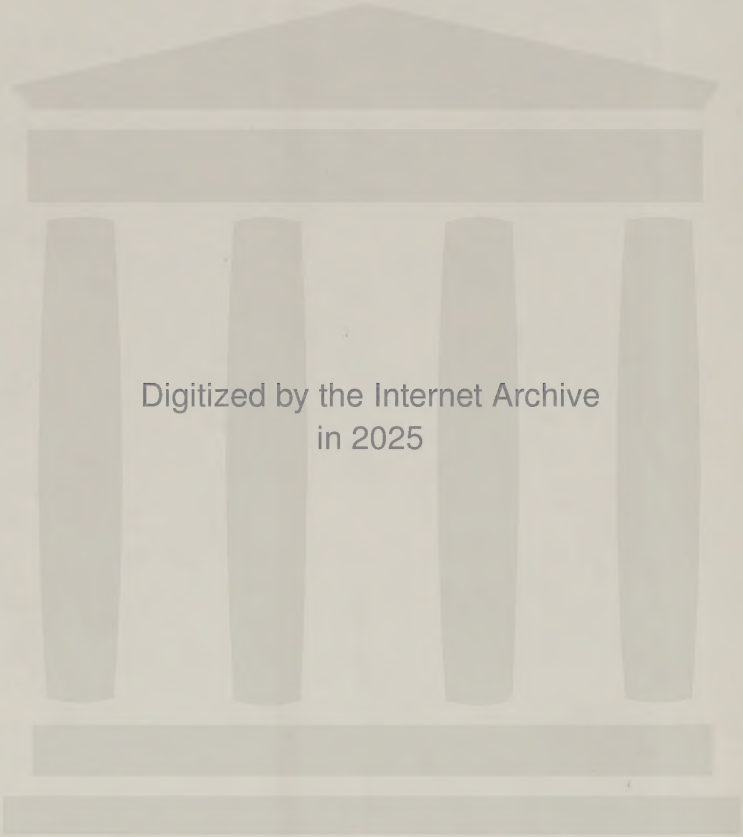
Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/monumentahungari0005unse_w0m9

M769
3M:5

I.

A POZSONYI ORSZÁGGYÜLÉS

1566. FEBRUÁR- és MÁRCZIUSBAN.

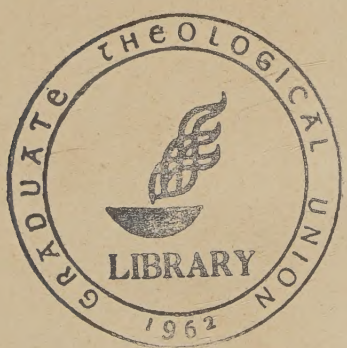

14695

A pozsonyi országgyülés

1566. február- és márcziusban.

I. Ferdinánd, harmincznyolcz évre terjedő uralkodása után, 1564. július 25-én kimúlt. Elsőszülött fia *Miksa*, ki egy év előtt koronáztatott meg magyar királylyá, akadálytalanúl foglalhatta el a megüresedett trónt. A körlevélben, melylyel atyja halálát a magyar rendekkel tudatta, egyúttal biztosította őket, hogy az ország védelméről, jogainak és szabadságainak fenntartásáról ép oly buzgón fog gondoskodni, mint ezt atyja tette volt. [1])

Az országgyülés összehivását azonban nem helyezte kilátásba. Csak tanácsosait gyűjtötte maga köré, kikhez első sorban azt a kérdést intézé: vajjon a fennálló török békének megújítását, vagy pedig a háború megindítását ajánlják-e? Azok egyhangúlag a béke fenntartása mellett nyilatkoztak. Ugyanakkor arra is kérték, hogy mielőbb hirdesse ki az országgyülést. Még határozottabban sürgették ezt, midőn a következő év (1565.) január havának végén másodízben hívta őket Bécsbe, és értésökre adta, hogy közelebb a német birodalomba fog utazni. Figyelmeztették az 1563-ik évi országgyülés végzésére, mely megállapítja, hogy az országgyülés minden évben vagy legalább minden második év végén tartandó; javasolták tehát, hogy a király elutazása előtt tűzze ki az országgyülés határnapját, és küldje szét a meghivóleveleket. [2])

---

[1]) Július 26. *Wagner* Diplomatarium Sarosiense. 207. l.

[2]) A magyar tanácsosoknak 1565. márczius 2-án kelt felterjesztések a bécsi titkos levéltárban.

A király nem utasította vissza e tanácsot, de nem is volt hajlandó követni azt. Határozatlan kifejezésekben nyilatkozott, hogy »mihelyt a Csehországban és egyéb tartományaiban tartandó gyülések lehetővé teszik, a magyar országgyülés összehivásáról is fog gondoskodni.« [1])

A magyar tanácsosok nem látszottak ugyan felfogni ezen válasz lealázó értelmét; határtalan szerénységgel csak azt a kérést intézték a királyhoz, hogy »a mennyiben lehetséges«, elutazása előtt hirdesse ki az országgyülést, ha pedig ez nem lehetséges, »mihelyt a körülmények megengedik, hívja azt egybe.« [2])

Midőn e tanácskozások Bécsben folytak, Magyarországban a Miksa és János Zsigmond erdélyi fejedelem közötti feszültség nyilt háborúvá fejlődött volt, melybe csakhamar a törökök is belevonattak.

Ily körülmények között a király mindinkább kezdette érezni az adó megajánlásának szükségét. E miatt július elején Bécsbe hivott magyar tanácsosaival közlé szándékát, hogy az országgyülést össze fogja hívni. A tanácsosok helyeselték e szándokot, s az országgyülés mielőbbi összehivásának szükségességét elismerték; de, tekintettel arra, hogy az országnak úgy szólva minden részében dúl a háború, s ennélfogva a rendek lakhelyeikről nem távozhatnak, kétségbe vonták az országgyülés megtartásának lehetőségét. Azt ajánlottak tehát, hogy a király csak a háború befejezése után hívja össze a rendeket; és az esetben, ha akkor más országaiban volna elfoglalva, biztosokat küldjön az országgyülés vezetésére, a mint azt Ferdinánd is többször megtette volt. [3])

A király kitérő választ adott, [4]) és az országgyülést nem

---

[1]) A királyi válaszirat szövegét nem ismerjük. A tanácsosok, márcz. 18-kán kelt második felterjesztésökben említik »quod S. Maiestas vestra clementer significat se benigne cogitaturam de celebrando in Hungaria conventu, quamprimum id per conventus Bohemiae et aliarum provinciarum fieri possit . . .«

[2]) A tanácsosoknak márczius 18-iki felterjesztésök ugyanott.

[3]) A tanácsosoknak 1565. július 11-ki felterjesztésök ugyanott.

[4]) Azt mondotta t. i. hogy a tanácsosok még nincsenek kellő számban együtt, és be akarja várni, míg társaik is megérkeznek. — Az 1565. július 11-ki királyi irat ugyanott.

hirdette ki. Október második felében ismét udvarába gyűjtötte magyar tanácsosait, hogy ugyanazon ügyben véleményöket meghallgassa. Ezek most szabatosan formulázták javaslatukat: hogy t. i. a király jövő évi szent György napjára Pozsonyba vagy Nagy-Szombatba hívja össze a magyar rendeket; és ha nem jelenhetne meg személyesen, maga helyett egy főherczeget vagy előkelő biztosokat küldjön. [1])

A király e határnapot igen távolinak tartotta; egyrészről azért, mert hosszú ideig kellene várakoznia, míg a megszavazandó adó behajtható lesz; másfelől attól tartott, hogy azon esetre, ha nem sikerül a szultánnal békét kötnie és tavaszszal a háború megujul, a rendek nehezebben fognak összejöhetni. E miatt már január 6-ra óhajtotta az országgyülést kihirdetni, és pedig Pozsonyba. De egyúttal sajnálatát fejezte ki a felett, hogy mivel az augsburgi birodalmi gyülésre kell utaznia, a magyar országgyülésen személyesen meg nem jelenhet, és oda testvérét Károly főherczeget fogja maga helyett küldeni. [2])

A tanácsosok nem ellenezték az országgyülés összehivásának siettetését; csak arra kérték a királyt, hogy azt január 13-ára, nem pedig 6-ára hirdesse ki. [3])

A király utóbb egy még későbbi határnapban állapodott meg. Február 2-ára hirdette ki az országgyülést. [4])

Ugyanekkor a magyar tanácsosokat felhívta, hogy az országgyülési előterjesztések tárgyában véleményöket adják elő. A magyar urak nem voltak hajlandók ez iránt tüzetes javaslatokat tenni. Mikép 1563-ban, most is kinyilatkoztatták, hogy nem érezik magokat hivatva a királyi előterjesztések szerkesztésére befolyást gyakorolni, mivel ők is az ország rendeihez tartoznak, s mint ilyenek hivatva vannak ama előterjesztések megvitatására. Azonban úgy látszik, nem annyira elvi összeférhetlenséget láttak abban, hogy az ország rendei előbb befolyást gyakoroljanak a király országgyülési előter-

---

[1]) A tanácsosoknak 1565. október 23-iki felterjesztésök ugyanott.

[2]) A dátum nélküli királyi válaszirat ugyanott.

[3]) A tanácsosoknak 1565. november 16-iki felterjesztésök ugyanott.

[4]) Az 1565. november 28-kán kelt meghivólevél. L. **Irományok.** I. szám.

jesztéseire és később azokat megvitassák; mint inkább menekülni óhajtottak a kellemetlen helyzetből, mert előre látták, hogy az általok szerkesztendő előterjesztéseket vagy a király fogja elmellőzni, vagy a rendek fogják megtámadni.

Ők tehát csak a főpontokat jelölték ki, melyeket a királynak fel kell venni a propositióba: t. i. hogy indokolja miért nem jelenhetett meg személyesen az országgyülésen; hívja fel a rendeket, hogy szavazzanak meg adót, gondoskodjanak a királyi jövedelmek czélszerű kezeléséről, a véghelyek ellátásáról, az általános és részleges felkelésről, az igazságszolgáltatásról, és a jobbágyok sorsának javításáról. Végre megjegyezték, hogy a kincstárt érdeklő ügyekben a magyar kamara véleményét kell kikérni. [1])

A király ezen felterjesztést deczember 2-án áttette a bécsi udvari kamarához, és egyúttal felhívta a pozsonyi magyar kamarát is, hogy az országgyülési előterjesztésbe felveendő pénzügyi vonatkozású pontok iránt tegyen javaslatot.

A magyar kamara 1566. január 3-án felelt meg e felhivásnak. Javaslatait a következőképen formulázta:

Az országgyülést fel kell szólítani, hogy a folyó esztendőre 3 forintnyi adót ajánljon meg; és pedig minden füst, nem minden porta után; vagyis minden jobbágy, a kinek hat forint értéket meghaladó vagyona van, fizessen adót. A kamara figyelmeztette a királyt, hogy a porták összeirásánál nagy visszaélések fordultak elő; annyira, hogy oly községekben, melyekben 100 jobbágy lakik, alig 2—3 portát számítottak. Így például Zalamegye alig adózott annyit, mint Pozsonymegye, pedig háromszor oly nagy; a mi főleg a főispán hibája, a kit ezért el kell mozdítani hivatalától.

Továbbá, ha a jövő évben fontos okok miatt nem lehetne országgyülést tartani, engedjék meg a rendek, hogy a 3 frtnyi adót a következő években is, míg újabb országgyülést lehet tartani, behajthassák.

Az adó kivetésénél és behajtásánál az 1546-ik évi országgyülésen megállapított módozatot kell újra elfogadni; vagyis

---

[1]) A magyar tanácsosoknak 1565. november 26-ki felterjesztésök a bécsi titkos levéltárban — L. **Irományok.** II. szám.

az adószedőhöz minden megye a maga költségén egy esküdt nemest csatoljon. De a megyegyüléseknek fenntartott rectificatiók mellőzendők, mivel ezek az adó behajtását késleltetik.

Újra indítványozni kell azt, a mit az 1563-ik évi országgyülés el nem fogadott: hogy t. i. annak megállapítására, kit kelljen adófizető jobbágynak tekinteni, ne legyen elégséges a földesuraktól függő falusi birónak esküje; hanem az illető jobbágy két szomszédját kell eskü alatt kihallgatni.

A megszavazandó adónak behajtására azonnal az országgyülés eloszlása után történjenek meg az intézkedések. Azokra nézve, kik az adó behajtását akadályozzák, a korábbi országgyüléseken megállapított büntetéseket meg kell újítani. El kell rendelni, hogy az alispánok és szolgabirák a jobbágyoktól az adót be ne hajthassák; fizetésöket az adószedő szolgáltassa ki. Az adó fizetésétől senki se legyen felmentve.

Nehogy pedig a közterhek egyedül a szegény jobbágyokra nehezedjenek, és mivel a megszavazandó adóból várható összeg távolról sem elegendő: fel kell hívni a főrendeket és nemeseket, hogy saját ingó vagyonuk értékének tizedrészét ajánlják fel, vagy ha erre rá nem birhatók, legalább minden jobbágy után a magok erszényéből egy forintot szavazzanak meg.

Az adóhátralékoknak behajtásáról is intézkedni kell.

Újra ki kell mondani azt, hogy a kamarai nyereség évenkint rendesen behajtandó, akkor is, ha országgyülés nem tartatott.

Az aranynak és ezüstnek az országból való kivitelét ismét el kell tiltani. A szepességi bányákban termelt rezet csak Lőcsén át, miután itt a harminczadot megfizették, szabadjon kivinni. A szepességi bányák terményei után a királyi urbura rendesen fizetendő.

A rendek a múlt országgyülések példájára, a véghelyek megerősítésére, jobbágyaik ingyen munkáját ajánlják fel.

A vámok eltörlése és szabályozása tárgyában alkotott régibb törvények megujítandók.

Végre törvény útján biztosítani kell a koronának jogait a magtalanul elhaló nemesek jószágaira. [1])

[1]) A kamara felterjesztése a magyar országos levéltár kamarai osztályában, és a bécsi cs. kamara levéltárában.

A kamara ezen javaslatait *Károly* főherczegnek küldötte meg, a ki hivatva volt az országgyülést a király nevében vezetni.

A főherczeg helyeselte ezen javaslatokat; de két pontra nézve mégis kifogásai voltak; a mennyiben ellenezte oly kívánatoknak a királyi előterjesztésbe felvételét, a melyekről előre lehetett látni, hogy a rendek nem fogják teljesíteni. Így nem reméllette azt, hogy a rendek több esztendőre fogják az adót megszavazni, sem nem bízott a rendek áldozatkészségében, abban t. i., hogy önmagukat is megadóztatni hajlandók lesznek; sőt attól tartott, hogy ily kivánatok a tárgyalásokat nehezíteni fognák. [1])

A király méltányolta ezen aggodalmakat. Mindkét pontot az előterjesztések szerkesztésében mellőztetni rendelte. Sőt még arra is felhatalmazta a főherczeget, hogy azon esetre, ha a rendek a három forintot egy esztendőre se akarnák megszavazni, megelégedhessék két forinttal; a porták összeszámítására és az adók kivetésére nézve pedig fenntarthassa a korábbi gyakorlatot. [2])

Ez alatt a király felhivására a bécsi *hadi-tanács* is összeállította azon kivánatokat, melyeket az országgyülési előterjesztésekbe felvétetni szükségesnek látott. Ezeknek élén állott az ingyen-munkák megajánlása a végvárak megerősítésére; ezzel kapcsolatban pedig kivánta a hadi-tanács, hogy a rendek szabjanak büntetéseket azokra, kik a meghatározandó ingyen munkákat nem teljesítik, és jelöljék ki a hatóságokat, melyek e büntetések végrehajtására hivatvák.

Minthogy továbbá a király nem képes az összes véghelyeket elégséges számú zsoldosokkal ellátni: a rendek hadakat is állítsanak ki.

Végre felhivandónak vélte a hadi-tanács az országgyülést, hogy a hadak élelmezéséről, az élelmi- és hadiszerek

---

[1]) *Károly* főherczegnek 1566. január 21-én Bécsből a királyhoz intézett levele a bécsi cs. kamara levéltárában.

[2]) Miksa királynak 1566. január 24-én Augsburgból Károly főherczeghez intézett levele ugyanott.

szállításáról, és a véghelyekben állomásozó lovasok legelőjéről intézkedjék. [1])

A király mindezen pontokat felvette az előterjesztésbe Ez alatt elérkezett az országgyülés megnyitására kitüzött határnap: *február 2-ka*. Ekkor azonban az ország rendei közül, néhány városi követet kivéve, még alig volt valaki Pozsonyban. [2]) A későbbi napokban is csak gyéren gyülekeztek. Február 17-én érkezett meg Károly főherczeg. Két nappal utóbb a várlakban maga köré gyüjtvén a rendeket, átadta a *királyi előterjesztést*.

A király ebben kijelenti, hogy azonnal atyja halála után óhajtotta volna az országgyülést összehívni; de ezt megakadályozták a harczi események. Főbb vonásaiban elbeszéli a háborúnak, valamint a János Zsigmonddal és a szultánnal folytatott alkudozásoknak történetét. Majd előadja, hogy most a német birodalmi gyülést kell megtartania, mivel pedig befejeztéig nem akarta a magyar országgyülést elhalasztani, testvérét Károly főherczeget kérte fel, hogy őt helyettesítse.

Azután hosszasan mondja el, mily nagymérvü áldozatokat hozott Magyarország védelmére atyja és ő maga is; továbbá mikép segítették őt ezen feladat megoldásában a keresztény hatalmak. Reményét fejezte ki, hogy a jövő birodalmi gyülésen is fog segítséget kieszközölni. Ezek után felhívja a magyar rendeket, hogy az áldozatkészség tekintetében adjanak jó példát. Szavazzanak meg »hadi szükségekre« három forintot, melyet minden jobbágy, kinek hat forint értéket meghaladó vagyona van, fizessen, és ha kétség merül fel, a két szomszéd esküje legyen döntő. Az összeirás és behajtás körül az 1546-ik évi országgyülésen megállapított mód szerint kelljen eljárni. Az adó behajtását haladéktalanul kell eszközölni. Azok, kik ezt akadályozzák, az 1546 és 1550-ik évi törvénylönyvekben megszabott büntetéssel (hivatal-vesztés és az oko-

---

[1]) Dátum nélküli egykorú irat a bécsi titkos levéltárban.

[2]) Goldschmid Lőrincz és Beck András február 5-én irják Pozsonyból, hogy ők e hónap elsején érkeztek meg; de Károly fhg. még nincs itt, »desgleichen auch von der Landtschafft noch gar wenig oder nienand.« (Kassaváros levéltárában.)

zott kár kétszeres megtérítése) érjék. Az adófizetéstől senki se legyen felmentve. A kik netán igényt tartanak az adómentességre, mutassák elő a kamaránál kiváltságleveleiket. Az adóhátralékok is behajtandók.

A király továbbá »*kijelenti*«, hogy atyjának »*határozata*« értelmében, a kamarai nyereséget ő is évenkint be fogja hajtani, akár tartatik országgyülés, akár nem.

Az arany és ezüst kivitelét tilalmazó, továbbá a száraz vámok és a jogtalanul felállított vámok eltörlését rendelő törvények megújítandók.

A rendek az 1563-iki országgyülés példájára, ajánljanak meg ingyen munkákat a végvárakra. Intézkedjenek a korábbi országgyülések által megszabott hadak kiállítása iránt; meghatározván, hogy mindegyik úr és megye melyik várba küldje hadait, és büntetéseket is szabván azokra, kik honvédelmi kötelességeiket nem teljesítik.

Hozzanak törvényeket a hadsereg élelmezése, az élelmi- és lőszerek szállítása, a véghelyek lovas őrhadainak legelői tárgyában. Gondoskodjanak az igazságszolgáltatás érdekeiről; névszerint arról is, hogy a korona jogait a magvaszakadt nemesi családok birtokaira érvényesíthesse. Igyekezzenek a jobbágyok sorsát javítani.

Végre ha a rendeknek »az ország javára« czélzó javaslataik vannak, azokat terjeszszék elő. [1])

Az országgyülés két táblája másnap kezdette meg a királyi előterjesztés tárgyalását. Ez a *köznemesség* körében nagy vihart keltett fel. A megyei követek egy részről a királyi kivánatok teljesítését lehetetlennek állították; más részről a nemesség jogain és szabadságain ejtett sérelmekkel, a katonaság által a személy- és vagyonbiztosság ellen elkövetett erőszakos tettek elpanaszolásával állottak elő. És abban állapodtak meg, hogy a királyi kivánatok megvitatásába mindaddig nem bocsátkoznak, míg sérelmeik orvoslása iránt biztosítást nem nyernek.

Öt napot töltöttek el a megyék és városok követei által benyújtott panaszok összeirásával. Első helyen a »súlyos sérel-

[1]) Egykorú irat a bécsi titkos levéltárban.

mek, dúlások, bántalmak, gyilkosságok és mindennemű erőszakos tettek« állanak, melyeket a rendek és jobbágyaik úgy a királyi hadak, mint a szabad hajdúk és más féktelen csapatok részéről szenvedtek. Az ország határszélein lakó nemesek pedig a szomszéd kapitányok részéről voltak jogsértéseknek és erőszakos támadásoknak kitéve. Az egyháziak a miatt panaszkodtak, hogy a király rendkivüli terheket ró rájok és kölcsönöket erőszakol ki tőlök, míg egyházi joghatóságukban a pápai nuntius részéről szenvednek csorbítást. Mindehhez az egyes megyék, városok és magánosok számtalan sérelmei járultak, melyek egész nagy könyvet töltöttek be. [1])

Ezeknek felolvasása két napot vett igénybe (február 26, 27.) Ekkor a köznemesség a főrendeket felkérte, hogy járuljanak hozzá ők is a sérelmek felterjesztéséhez. A főrendek készséggel ajánlkoztak, hogy a sérelmek orvoslásának sürgetésében az alsó táblát támogatni fogják. [2]) De kikötötték azt, hogy a sérelmek ne külön, hanem a többi végzésekkel terjesztessenek fel. A köznemesség ebben megnyugodott, és márczius első napjaiban megkezdette a királyi kivánatok tárgyalását.

---

[1]) Ezt, sajnos, nem birjuk; csak egy töredéket, mely a magyar tanácsosokhoz véleményadás végett küldött néhány pontot tartalmaz. (Egykorú irat a bécsi titkos levéltárban.) — L. **Irományok.** IV. sz. A sérelmek legfontosabb pontjait a király, alább említendő, válasziratából ismerjük. *Forgách Ferencz* történeti munkájában pedig olvassuk, hogy e sérelmeket »in magno volumine centum fere foliorum« küldötték a Németországban tartózkodó királyhoz.

[2]) A hét bányaváros követei 1566. február 27-iki jelentésökben elbeszélvén, hogy a főherczeg február 19-én nyújtotta át a királyi propositiót, így folytatják: »Dieveil aber viel Artikl der Landtschafft zuwieder, zuvoraus den Anschnitt belangend, ist volgende Tag biss auf 25 ditts, nichts den ein lauter geschrey und clag von allen Spanschafften in der Landstub gehöret worden. Gestern und heute hat man der Landtschafft *gegen Artikl* verlesen und helt ietzo der kleine Adel bei den Prelaten und Herrn zu, dass dieselben neben Inen stehen und ir *Beschwernissen* zugleich der Fürstlich Durchlaut fürtragen und um Hülff und Schutz suppliciren wollen, welche der grosse Adel auch schon bewilliget. Wir vermainen solches werde morgen beschehen.« (Körmöczváros levéltárában.) A *kassai* követek pedig február 25-én irják, hogy a propositió három első pontját: »wollen die Landtschafft schwerlich ein, und schreien alle dass sie entschefft sind und in den jetzigen Krieg grossen Schaden empfangen haben.« (Kassaváros levéltárában.)

Ezekre nézve a két tábla között, úgy látszik, nem forgott fenn lényeges nézetkülönbség. Mert márczius 8-án már képesek voltak válaszfeliratukat a főherczegnek bemutatni. [1])

A rendek kijelentik, hogy bár óhajtották volna, hogy a király korábban és személyesen tartotta volna meg az országgyűlést; de a királyi előterjesztésben felhozott okok megnyugtatják őket; annál inkább, mert a birodalmi gyülésnek Magyarország szempontjából is nagy fontosságot tulajdonítanak. Szerencsekivánataikat fejezik ki a török ellen viselt háború előnyös folyama alkalmából, és azért hálát adnak Istennek. Hálásan emlékeznek meg azon buzgalomról és áldozatkészségről, melyet Ferdinánd király Magyarország védelme körül tanusított és Miksa is tanusít. Hangsúlyozzák, hogy a magyar nemzet, mely a törökökkel harczolva száz év óta áldozta vagyonát és vérét, bár megfogyott, jövőben is mindent megteend, mi hatalmában áll. Azután áttérnek sérelmeikre. Elbeszélik, mint kényszerítették őket oly katonai szolgálatokra és jobbágyaikat ingyen munkákra, melyekre a törvény nem kötelezte; mikép pusztították el jószágaikat vagy foglalták le azokat a várak részére; mint töltötték be az országos hivatalokat idegenekkel.

Áttérve a királyi kivánatokra, kinyilatkoztatják, hogy a *három* forintnyi adó oly teher volna, melyet elviselni nem képesek. Csak *egy* forintot (mely két részletben, május és november 11-én fizetendő) ajánlhatnak, egy esztendőre, minden telek után, az ekkorig gyakorlatban levő kivetési és behajtási módozat fenntartásával. Kik a töröknek is adóznak, csak félforintot fizessenek. Azok, a kiknek jószágaik az utolsó hadjárat alatt elpusztultak, és azok, a kik az ellenség elől menekülve elvándoroltak, egészen fel legyenek az adófizetéstől mentve; hasonlag a Gyula várához tartozó hat megye lakosai is, minthogy ezektől az elmúlt esztendőben a rendes adón túl egy forintot hajtottak be.

A rendek ezzel kapcsolatban panaszt emelnek az adószedők kihágásai miatt, kik a törvények rendelkezésein merészen túlteszik magokat, és nyiltan hirdetik, hogy őket csak a

[1]) *Tilesch Lénárd* körmöczi követ márczius 13-ki jelentése.

kamara utasításai kötelezik; és kívánják, hogy a jobbágyok vagyonának becslésénél a csekély értékü házi eszközök be ne számíttassanak.

Az adóhátralékok az 1563-ik évi törvény értelmében hajtassanak be. Megegyeznek abban, hogy a király a kamarai nyereséget minden esztendőben hajtsa be.

Kérik, hogy kiváltság- és adományleveleiket ne tartozzanak a kamarának bemutatni; ha a király azok megvizsgálását szükségesnek látja, ez ősi szokás szerint az ország rendes birái előtt történjék.

Figyelmeztetik a királyt, hogy a szepességi bányaművelőknek a kiaknázott nemes érczet beváltás végett Körmöczre szállítani igen terhes, majdnem lehetetlen; minélfogva ez iránt más módon kell intézkedni.

A véghelyek megerősítésére ugyanannyi ingyen munkát és oly módon ajánlanak meg, mint az 1563-ik évi törvénykönyvben meg van állapítva. Hasonlag megújítják az 1555-ik évi országgyülés azon végzését, mely szerint az urak és nemesek minden száz jobbágyuk után három lovast kiállítani kötelesek. Az általános és részleges nemesi felkelés, a hadsereg élelmezése, az élelmi- és hadi-szerek szállítása tárgyában a korábbi törvények maradnak érvényben. A véghelyekben levő lovasok részére megengedik, hogy lovaikat a közlegelőkön legeltethessék, és ennek módját részletesen szabályozzák.

Az igazság kiszolgáltatása végett, ez évben két nyolczadi törvényszék tartását határozzák el; az egyiket Pozsonyban, a duna-melléki megyék számára, szent György ünnepének nyolczadában; a másikat Eperjesen a felvidéki megyék számára, szent Mihály ünnepének nyolczadában. Slavóniában január 6-kán üljön össze a báni törvényszék. A királyi helytartó elnöklete alatt tartatni szokott felebbezési törvényszék üléseit a helytartó tüzi ki. A nyolczadi törvényszék főpapok és főurak részvéte nélkül is tarthassa meg üléseit; de a helytartói törvényszék ülésein mindig legalább két főpap és két főúr legyen jelen; kiket a király fizetéssel lásson el.

A rendek végre hálájukat fejezik ki a királynak atyai gondoskodásáért, melyet a jobbágyok iránt tanusít, midőn őket inti, hogy azoknak elnyomásától tartózkodjanak, és sor-

sukon javítsanak. Azon lesznek, hogy erre nézve minden, a mi lehető, megtörténjék. Viszont ők is kérik a királyt, szabadítsa meg a jobbágyokat azon zaklatásoktól, melyeknek a törökök és saját hadai részéről ki vannak téve; továbbá szerezzen érvényt a szabad költözködést biztosító régibb törvényeknek, és büntesse meg azokat, a kik a jobbágyok e szabadságát önkényesen korlátozzák. [1])

Károly főherczeg — miután a magyar kamara tanácsosainak véleményét is kikérte [2]) — már öt nappal utóbb, márczius 13-án, válaszát személyesen adta át a királyi palotába meghivott rendeknek, kikhez maga a következő, latin nyelven előadott, szavakat intézte:

»A császári felség nevében újra átnyujtom nektek a czikkeket; intvén és felhiván titeket, hogy azokat minden további észrevétel nélkül fogadjátok el, ha biztosítva akarjátok látni a magatok, feleségeitek és gyermekeitek javát. Siettessétek elhatározástokat, mert halljátok az érkező híreket. És a gyülés befejezése előtt senki se távozzék.« [3])

A *leiratban* a főherczeg kijelenti, hogy kedvesen veszi a rendek megnyugvását a király távolléte felett, és hálás érzelmeiknek tolmácsolását. A király jó néven fogja azt venni,

---

[1]) A rendek első válaszfeliratát nem birjuk. Tartalmára Károly főherczeg leiratából következtethetünk, összevetve azt a megállapított törvényczikkekkel.

[2]) A pozsonyi kamara opinióját nem birjuk. Az 1566-iki kamarai naplóban a következő feljegyzéseket találom: »9. Martii. Articuli, una cum propositionibus S. C. Maiestatis, ad Cameram transmissi ad reuisionem. Qua die tota utrique libelli sunt perlecti apud Rmum D. Praefectum. — 10. Martii. Tractatum similiter in negotio articulorum, et responsum cum opinione Camerae conscriptum. — 11. Martii. Camerae opinio ad propositionem S. C. Maiestatis et Regnicolarum responsum praesentata Ser. Archiduci Carolo.«

[3]) *Tilesch Lénárd* márczius 13-iki jelentésében szól az e napon történt fogadtatásról és adja a főherczeg szavait: »Ego, S. C. Maiestatis nomine, vobis iterum porrigo articulos et vos admoneo atque iniungo, ut istos articulos acceptetis absque ulteriori replicatione, si vobis, uxoribus et liberis vestris consultum vultis; et quidem maturetis deliberationem, quia auditis qui sint rumores. Et ne quis vestrum discedat ante conclusionem huius conventus.«

és jövőben is mindent, a mi hatalmában áll, meg fog tenni az ország jólétének biztosítására. Készséggel elismeri, hogy a rendek, a sokféle csapások daczára, melyek őket sújtották, hazaszeretetetöknek számos, fényes jeleit adták. Bízik bennök, hogy ezentúl is hasonló módon fognak eljárni, mire őket a király nevében buzdítja, megjegyezvén, hogy ezáltal Isten áldását és a jövő nemzedékek magasztaló itéletét fogják kiérdemelni.

Sérelmeik iránt csak a király intézkedhetik, a ki kétség nélkül a jog és igazság követelése szerint fog eljárni. Egyébiránt igéri a maga közbenjárását.

Az egy forintnyi ajánlatot el nem fogadhatja. Ragaszkodik a királyi előterjesztésben foglalt kivánathoz. Hivatkozik a rendeknek királyuk és hazájok iránti szeretetére. Hangsúlyozza, hogy az adóból befolyó egész összeg az ország védelmére fordíttatik. Az adó behajtásának a rendek által megállapított második határnapja ellen kifogást tesz; november 11-ike helyett szeptember 29-ére kivánja kitüzetni. Azokra nézve, a kik az utolsó hadjárat előtt lakhelyeikről elvándoroltak, nem ellenzi, hogy az adófizetéstől fel legyenek mentve; de csak egy esztendőre. A Gyula várához tartozó hat megye igényei tárgyában az eldöntést a királyra kell bízni.

Az adószedők ellen emelt panaszok következtében a főherczeg kérdést intézett a magyar kamarához, a mely kijelentette, hogy a törvénynyel ellenkező utasításokat nem bocsátott ki. Egyébiránt a király gondoskodni fog, hogy ez irányban a rendeknek többé panaszra ne legyen okuk.

A főherczeg megnyugtatja a rendek aggodalmait és kifejti, hogy a királyi előterjesztésben csak azon kiváltságlevelek bemutatásáról van szó, melyek az adó- és vám-mentességre vonatkoznak.

A szepességi bányatulajdonosok tekintetében felhozott nehézséget méltányolja. Ennek elhárítása végett a király Lőcsén új beváltóhivatalt fog állítani.

Az ingyenmunkák, a lovasok kiállítása, a nemesi felkelés, a hadsereg élelmezése, a hadi- és élelmi-szerek szállítása, a lovasőrhadak legelője tárgyában történt megállapodásokat a főherczeg a királyhoz teszi át, ki azok iránt határozni fog.

Az igazságszolgáltatásra vonatkozó végzésekhez hozzájárul; oly kikötéssel mégis, hogy a nyolczadi és helytartói törvényszékek hatásköre ne terjeszkedjék ki a János király által birt jószágok tárgyában felmerült perekre, a melyeknek eldöntését a korábbi országgyülések a királynak tartották fenn.

Az iránt: vajjon a nyolczadi törvényszék főrendü ülnökeinek jelenléte az itéletek érvényességéhez szükséges-e; az elhatározást a királyra hagyja. A törvényszékek tagjainak fizetésére nézve, a kamara már kapott utasítást.

A főherczeg megelégedéssel veszi tudomásul, hogy a rendek készek a jobbágyok sorsának javításában közreműködni; helyesli, hogy azok, kik a jobbágyok szabad költözését akadályozzák, bűnhödjenek. A király ez irányban is teljesíteni fogja uralkodói kötelességét.

A mi a rendek szabadságai ellen elkövetett sérelmeket, és a magánosok panaszait illeti, a főherczeg igen óhajtaná őket azonnal megnyugtatni; mivel azonban mindenekelőtt alapos tájékozást kell szereznie az egyes kérdések felől, és arról, a mit ezekre nézve a király már korábban tett és határozott, tudomása nincs, a sérelmeket és magánkérelmeket a királyhoz terjesztendi; igérve közbenjárását, hogy a rendek mielőbb kedvező választ nyerjenek.

Ezek után felhivja őket, hogy most már ne késsenek többé a királyi előterjesztésben foglalt kivánatokat teljesíteni. [1])

A köznemesség teljesen elégületlen volt a főherczeg válaszával, és első hatása alatt nem volt hajlandó kivánatait tekintetbe venni. De csakhamar jelentékeny engedményekre határozta el magát; talán nem utolsó tényező volt az a vágy, hogy az országgyülés és vele a költséges pozsonyi tartózkodás mielőbb végét érje. [2])

[1]) *Károly* főherczeg márczius 13-iki replicatiója Körmöcz sz. kir. város levéltárában. — L. **Irományok.** V. szám.

[2]) A *körmöczi* követ márczius 13-án irja: »Die Landtschafft hat vor einhellig sich hören lassen, sie wolle nichts mer den einigen gulden bewilligen; vielleicht aber bedencken sie sich noch anders, schiessen und brechen auf, dieweil böse Zeittungen vorhanden und die Zehrung allhie sicher ist.«

Márczius 18-ikán a két tábla törvényczikkek alakjában nyújtotta be módosított megállapodásait. Az egy forint helyett kettőt ajánlottak meg, és elfogadták a főherczeg által kivánt határnapokat. Azok részére, a kiknek jószágaik elpusztultak és a kik lakhelyeiket elhagyták öt, illetőleg három évi adómentességet kérnek. A Gyula-várához tartozó hat megye adómentességére vonatkozó kivánatukat elejtik. Az adómentességre vonatkozó privilégiumok előterjesztéséről és az adóhátralékok behajtásáról szóló pontot egészen mellőzték. Hozzájárulnak azon királyi kivánathoz, hogy a porták újra irassanak össze — kivéve Horvát- és Tótországban, hol az összeirás közelebb történt meg. — Ellenben ragaszkodnak ahhoz, hogy az adó behajtása az 1563-iki országgyülés által megállapított módon — tehát portánkint és nem füstönkint történjék. Az adószedők kihágásainak megelőzése végett kivánják, hogy a kamara azokat mindig az illető megyének birtokos nemesei közül válaszsza.

Helyeslésöket fejezték ki a felett, hogy a király Lőcsén új beváltóhivatalt fog felállítani; és megújították az arany és ezüst kivitelét tiltó korábbi törvényeket.

Büntetéseket szabtak azokra, kik a birtokaikon levő száraz vámokat és jogtalanul felállított egyéb vámokat el nem törlik, mit az országgyülések több évtizeden át eredmény nélkül sürgettek. De egyúttal felkérték a királyt, hogy ő maga is a saját birtokain fennálló ily vámok eltörlésével adjon jó példát. Hasonlóképen büntetéseket szabnak azokra, a kik a szokásos vámdíjaknál magasabbat csikarnak ki; és a kik az utasokat útjokról eltérítve, kényszerítik, hogy az ő vámjaik felé vegyék útjokat, a mi a Lajtha-folyó mellékein a haimburgi vám érdekében gyakran történik.

Egyébiránt a rendek, midőn ezen végzéseket bemutatták, sajnálatukat fejezték ki a felett, hogy a jelen országgyülésen felmerült és első feliratukban foglalt végzéseik közül a főherczeg csak néhányat hagyott jóvá; a többinek megerősitését pedig részint egyenesen megtagadta, részint a király elhatározásától tette függővé. De ebben is megnyugodtak, annál inkább »mert különben is — mint magok mondják — nem elég nagy számban vannak együtt.« Mindazáltal felkérték a

főherczeget, hogy a királynak fenntartott pontokra és sérelmeikre mielőbb kedvező resolutiót eszközöljön ki. Azon czikkeket pedig, melyeket a főherczeg ez alkalommal mellőzendőknek tartott, a legközelebbi országgyülésen fogják tárgyalni, felkérvén a királyt, hogy azt még a jelen év végén, vagy a jövőnek elején, és pedig mindenesetre személyesen tartsa meg. [1])

A főherczeg, úgy látszik, haladék nélkül tette meg észrevételeit a bemutatott végzésekre. Megelégedett a két forintnyi adóval és azzal, hogy az portánkint fog behajtatni. De az elpusztított országrészek lakóit és azokat, kik lakhelyeikről elmenekültek, csak három, illetőleg egy esztendőre volt hajlandó az adófizetéstől felmenteni. [2])

A rendek ebben megnyugodtak, mire sokan közülök azonnal elhagyták Pozsonyt. [3])

A főherczeg még két napig maradt ott, [4]) míg a királyhoz felterjesztendő törvénykönyv elkészült.

Erre nézve a német tanácsosok abban a nézetben látszottak lenni, hogy a király korlátozatlan szabadsággal, egyoldalu önkénynyel járhat el: a rendek által alkotott végzéseket módosíthatja, elhagyhatja, és azok sorába olyanokat is iktathat, melyeket a rendek elmellőztek volt. Ily szempontból indulva ki, tették javaslataikat. Ezen felfogás ellen a magyar tanácsosok nem léptek fel elég határozottsággal. A pozsonyi kamara tanácsosai csak az ellen tettek kifogást, hogy a rendek által elejtett pontok a törvénykönyvbe felvétessenek. [5])

[1]) A rendek második feliratát nem birjuk; csak töredékét, mely a királyi tanácsosok részére készült, hogy arra észrevételeiket megtegyék. (L. **Irományok.** VI. szám.) A jövő országgyülés összehivásáról szóló pont ezen töredékben nincs meg, azt a törvénykönyv XXVIII-ik czikke tartotta fenn.

[2]) Így szól a törvénykönyv. A főherczeg álláspontját a rendek végzései irányában felderíti a királyhoz intézett dátum nélküli jelentése, a bécsi titkos levéltárban.

[3]) Ezt a magyar kamara említi a végzésekről benyújtott opiniójában.

[4]) Márczius 21-én már Bécsben volt.

[5]) A pozsonyi kamara felterjesztésének kivonata, továbbá a főherczegnek a királyhoz intézett jelentése, a királyi resolutiókkal és az udvari kamara észrevételeivel. Egykorú iratok ugyanott. — L. **Irományok.** VII. és VIII. szám.

És habár a német tanácsosok nem minden javaslata találkozott a főherczegnek és a királynak helyeslésével, a törvénykönyvnek, melyet Miksa király Augsburgban május 2-án megerősítésével ellátott, némely czikkei eltértek azoktól, a melyeket a rendek formuláztak volt.

Az első három czikket a rendek első válaszfeliratának bevezetése foglalja el. A IV. és V. az adó megajánlásáról és behajtásáról szól; úgy a mint a rendek és a főherczeg között a megállapodás létrejött, kivéve egy jelentéktelen passust, mely a horvát- és tótországi porták összeirására vonatkozik. [1])

A VI—VIII. czikkek a rendek panaszait tartalmazzák az adószedők ellen, és az adómentességre vonatkozó megállapodásukat.

A kamarai nyereségről szóló pont úgy, a mint azt a rendek fogalmazták, nem elégítette ki a német tanácsosokat, és másképp formulázva jött a törvénykönyvbe. (IX.)

Az arany és ezüst kiviteléről szóló czikkben nem történt változás (X.); de a vámokról szóló pontból a haimburgi vám tárgyában emelt panasz kihagyatott. (XI—XIII.)

A függőben maradt czikkeket [2]) a király úgy fogadta el, a mint azokat a rendek első válaszfeliratukban felterjesztették; vagyis a korábbi törvények megújítására szorítkozván. (XIV—XXV.)

A jobbágyok sorsának javításáról szóló pont is a rendek első feliratából vétetett. (XXVI—XXVII.)

A rendeknek a függőben maradt czikkek és a sérelmek, úgyszintén a jövő országgyülés tárgyában a királyhoz intézett

---

[1]) A rendek azt, hogy a két melléktartományban nem szükséges új összeirást rendelni el, úgy fejezték ki, hogy az új összeirást elrendelő czikkhez hozzáadták: »demptis reliquiis Croatiae et Slauoniae.« A német tanácsosok ezt nem tartották elég világosnak, mert úgy is lehetne érteni, hogy ott az adót sem kell fizetni; e miatt a következő szövegezést javasolták: »excepta Sclauonia, quae proximo elapso Januario primum nouiter connumerata dicitur«, s ezt mind a főherczeg, mind a király elfogadta.

[2]) Az ingyenmunkák, a lovas hadak kiállítása, a felkelés, a hadsereg élelmezése, a hadi- és élelmiszerek szállítása, a lovas őrhadak legelői, végre az igazságszolgáltatás tárgyában.

kérelme, úgy a mint az a második feliratban foglaltatott, a törvénykönyvnek befejező részét képezi. (XXVIII.) De a király a szokásos megerősítési záradékot változatlanul alkalmazta, a nélkül, hogy a rendek kivánataira vonatkozott volna.[1])

Ugyanazon napon, midőn a törvénykönyvet megerősítésével ellátta, a sérelmek tárgyában külön iratot intézett az ország rendeihez. Kijelenti, hogy kiváló kedvetlenséggel értesült a rendek súlyos panaszai felől; mert mit sem kiván inkább, minthogy hívei minden elnyomás- és zaklatástól menten, békében élhessenek. Hogy ezt lehetővé tegye, ekkoráig mit se mulasztott el. Jövőben is mindent meg fog tenni, hogy híveinek nyugalmat és jólétet biztosítson, a mennyire ezt a zavarteljes viszonyok megengedik; minthogy oly országban, melynek belföldi és idegen hadakra mindig szüksége van, soha sem lehet teljesen elérni, hogy lakói néha bántalmat és kárt ne szenvedjenek. Mindazáltal gondoskodni fog arról, hogy a szabad hajdúk és más rablók megfékeztessenek.

Mivel azonban a rendek sérelmei nagyszámú pontokra oszolnak, és azokhoz különféle követelések s kérelmek csatlakoznak, a melyekről a király most a távolban nem szerezhet magának kellő tájékozást: elintézésöket akkorra halasztja, a mikor Ausztriába visszatér. Mindazáltal egynémely pontra nézve már most közölni akarja elhatározását.

A Magyarországgal határos tartományok rendei és a kőszegi kapitány ellen emelt panaszok tárgyában haladék nélkül vizsgálatot fog indítani. A mi különösen Stiriát, Krajnát és Karinthiát illeti, Károly főherczeg azon lesz, hogy ezen tartományok és Magyarország lakói között a kölcsönös egyetértést visszaállítsa és megszilárdítsa.

Az egyházi rendre ősi kiváltságaival ellenkező terheket róni soha sem volt szándéka; a minthogy egy káptalantól, apáttól vagy préposttól sem csikart ki bármit is; ha azonban némely egyháziaktól kölcsönöket kért, és a közszükségek fedezésére pénzeket vett fel, e miatt nem lehet okuk panaszra, mert azon összegeket az ő maguk és az egész ország védelmezésére fordította.

[1]) A törvénykönyv egykorú példánya Körmöczváros levéltárában. L. — **Irományok.** IX. sz.

Az olasz ügyviselők iránt, kik az ország törvényei ellenére a szentszékek hatásköréhez tartozó ügyeket a pápai nuntius elé szokták vinni, minthogy az ügy igen fontos, akkor fog nyilatkozni, mikor Ausztriában vagy Magyarországban lesz.

Gondja lesz rá, hogy a zalai és somogyi végvárak, valamint Gyulavára is, jó karba helyeztessenek, és hogy azokat a kapitány távolléte miatt veszély ne érje.

A többi pontokra, mihelyt lehetséges, fog válaszolni. [1])

---

[1]) A május 2-ikán kelt királyi irat fogalmazata a bécsi titkos levéltárban. — L. **Irományok.** X. szám.

ORSZÁGGYÜLÉSI IROMÁNYOK ÉS TÖRVÉNYEK.

I.

1565. November 28.

Miksa király meghivólevele a pozsonyi országgyülésre.

Maximilianus secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germanie, Hungarie, Bohemie etc. Rex etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Licet, prout necessarium erat, ita etiam optauerimus, ubi Deo optimo maximo visum fuit, Serenissimum quondam Principem Dominum Ferdinandum Romanorum Imperatorem ac Hungarie, Bohemie etc. Regem, Dominum ac genitorem nostrum colendissimum felicissime memorie ex hoc mortali seculo ad se transferre, uniuersos Status et Ordines Regni nostri Hungarie ad generalem Conuentum conuocare, in quo cum illis ea que ad ulteriorem Regni defensionem et conseruationem, publicumque omnium bonum pertinere viderentur, tractassemus; excipientibus tamen nos statim a morte sue Maiestatis, et in ipso quasi coepte gubernationis nostre limine, grauibus turbis et tumultibus ab emulis et aduersariis nostris in perniciem Regni concitatis, his ante omnia componendis atque sedandis nos inuigilare, atque Conuentus ipsius celebrationem in aliud commodius tempus differre oportuit. Benignitate tamen diuina hisce motibus per nos iam utcunque repressis atque sedatis, hostiumque nostrorum aduersis conatibus in irritum cadentibus, haud intermittendum duximus quin vel nunc tandem, iuxta superioris quoque Conuentus conclusionem, uniuersos Regnicolas nostros, indicta illis generali Dieta, conuocaremus. Unde decreuimus uniuersis Regni nostri Hungarie Stati-

bus atque Ordinibus generalem Conuentum ad festum Purificationis beatissime Virginis Marie proxime venturum in Ciuitatem nostram Posoniensem indicendum, ibique celebrandum. Cui licet ex animo, uti par esset, personaliter interesse cuperemus, quum tamen certum sit, atque omnibus constare possit, defensionem et conseruationem Regni nostri Hungarie sine externis auxiliis consistere non posse, sintque Nobis alie etiam ardue rationes, non minus ad publicum Regni eiusdem Nostri Hungarie quam aliorum Regnorum et Prouinciarum nostrarum, atque adeo totius Christianitatis bonum et commodum, communemque quietem spectantes, que nos hinc paululum necessario auocent: horum omnium causa Nos recta in Imperium ad celebrandum ibi quoque Conuentum proficisci oportet. Ut tamen omnia rite debitoque modo, Nostra in absentia, procedant, egimus atque perfecimus cum Serenissimo Principe Domino Carolo Archiduce Austrie etc., fratre Nostro charissimo, ut loco Nostri hic maneat, curamque gerat omnium, tam que ad celebrationem Diete ipsius, quam vero defensionem fidelium Regnicolarum nostrorum, atque administrationem singulorum Regni publicorum pariter et priuatorum negotiorum spectare videbuntur. Quare fidelitati vestre committimus et mandamus, ut ad festum Purificationis Marie predictum, Posonium, quo similiter reliquos fideles Status et Ordines Regni Nostri accersiuimus, ad dictum Serenissimum Archiducem, qui Diete ipsi personaliter intererit, vestros cum plena instructione et authoritate internuntios, viros scilicet idoneos et sufficientes de medio vestri electos mittere, atque in Nostra a Regno absentia ad eundem Dominum fratrem nostrum recurrere, eiusdemque mandatis, Nostro nomine fiendis parere et obsecundare debeatis. Secus non facturi. Datum Vienne, vigesima octaua Nouembris, Anno Domini MDLXV.

Maximilianus.

Nicolaus Olahus.
Strigoniensis Archiepiscopus.
Joannes Listhius.

Kivül: Prudentibus et Circumspecti Judici, et Juratis Civibus Civitatis nostre Posoniensis fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Pozsony sz. k. város levéltárában.)

II.

1565. November 26.

A magyar tanácsosok felterjesztése az országgyülési előterjesztések tárgyában.

Sacra Caesarea Maiestas, et domine domine clementissime.

Jussit nobis Sacra Maiestas Vestra, ut de formula propositionis, quae in proxime futura generali dieta regnicolis offerri debeat, inter nos colloquamur, et qualiter eam fieri debere censeamus, Maiestati vestrae Sacrae significemus.

Multis itaque hac de re non est cur opinionem nostram Maiestati vestrae Sacrae declaremus. Nam quum propositio regnicolis offerenda nos non minus concernat, quam reliquos Sacrae Maiestatis vestrae fideles subditos, de quorum numero nos quoque sumus, atque in dieta de propositis rebus atque negociis oporteat nos cum regnicolis simul nostram dicerem sententiam: non videtur nostrum esse, ut particularius declaremus, quibus modis et rationibus proponenda negocia regnicolis persuadeantur. Puncta tamen ipsa, de quibus in Dieta ipsa tractari posse putamus, breuiter annotabimus: quae postea Sacra Maiestas vestra, pro eximia sua sapientia et prudentia, ad concilianda sibi regnicolarum vota, idoneis ad id verbis dilatare, et postea proponere sciet.

Imprimis itaque, praemissis causis absentiae Sacrae Maiestatis vestrae, proponendum censeremus de conferendo aliquo subsidio, quo Maiestas vestra Sacra immensos suos sumptus, quos in defensionem regni facit, iuuare possit. Et de constituendo etiam modo, quo praecaueatur, ne prouentus Sacrae Maiestatis vestrae ita uti hactenus distrahantur, sed integre et fideliter ab omnibus administrentur.

Secundo, de decernendo et constituendo bono aliquo modo ad ulteriorem confiniorum provisionem et intertentionem.

Tertio, de modo insurrectionis imposterum fiendae, tempore expeditionis tam generalis quam particularis: atque hic

habere locum putamas illud, quod nuper Sacra Maiestas vestra de modo insurrectionis comitatuum regni superiorum nobis proposuit, atque nos ad futuram dietam differendum esse censuimus.

Quarto, ut tractetur de modo et ordine celebrationis iudiciorum. In quo puncto proponendum putaremus, quod quum propter nouam illam constitutionem, qua decretum est, ut iudiciis domini Praelati et Barones semper necessario interesse debeant, iudicia ipsa hactenus sepe praetermitti contigerit, propter Praelatorum et Baronum necessariam absentiam, inueniatur modus, ne deinceps celebrationi iudiciorum per hoc aliquod impedimentum obiiciatur.

Quinto, ut tractent regnicolae de alleuiatione onerum quoque intollerabilium, quibus pauperes coloni a Dominis et Nobilibus non ita pridem opprimi cepêre.

Postea de aliis quoque, quaecunque Maiestas vestra Sacra ad bonum regni statum, illiusque conseruationem pertinere iudicauerit. Atque in iis, quae fiscum concernunt, Sacra Maiestas vestra dominos Camerarios quoque consulere dignetur, qui et ipsi Maiestati vestrae Sacrae quae necessaria videbuntur, proponere scient. Non omittent autem ipsi quoque regnicolae ex se ipsis tractare diuersis de rebus, quas ad bonum publicum pertinere putauerint.

Kivül: Opinio Consiliariorum Hungarorum de iis quae proponenda erunt Regnicolis in proximo conuentu Hungarico. — 26. Novembris 1565.

(Egykorú irat a bécsi titkos levéltárban.)

III.

1566. Február 19.

A Károly főherczeg által az országgyülés megnyitásánál bemutatott királyi előterjesztés.

Licet sacra caesarea ac Hungariae et Bohemiae etc. regia Maiestas, dominus noster clementissimus, sese lubenter iam pridem, atque adeo statim post obitum serenissimi et potentissimi quodam principis ac domini, domini Ferdinandi

electi Romanorum imperatoris ac Hungariae et Bohemiae etc. regis augustae memoriae, parentis sui obseruandissimi, contulisset in medium fidelium suorum Statuum ac Ordinum inclyti regni Hungariae, ut potuisset praesens cum illis deliberare et tractare, quae ad eiusdem regni, uti suauissimae patriae ac uxorum, liberorum et fortunarum omnium conseruationem, defensionem, quietem et concordiam spectant; tamen Maiestas sua caesarea huiusmodi voti sui compos fieri non potuit, impedita nimirum grauissimis bellicis motibus, qui ab eo tempore, quo caesarea ac regia sua Maiestas imperii et regnorum dominiorumque suorum gubernacula suscepit, quietem et statum regni perturbarunt. Etsi enim Maiestas sua caesarea nihil magis habuit in votis, quam hoc imperii et regni sui initio pacem colere et tranquillitatem publicam conseruare et stabilire, rebusque sacri Romani imperii et afflicti regni Hungariae, aliorumque regnorum et prouinciarum suarum quiete et pacifice disponendis et ordinandis vacare, quo rectius et facilius necessitate ingruente, quibuslibet periculis occurrere, eaque Deo bene iuuante a ceruice reipublicae Christianae remouere posset; tamen res longe aliter cecidit, quam Maiestas sua caesarea sperabat. Nam, ut obiter et summatim saltem repetantur atque in memoriam reducantur ea, quae sub praelibato quondam diuo imperatore Ferdinando proximis tantum annis (silentio praeteritis aliis antiquioribus) acta et gesta sunt, cum illustrissimo Joanne Sigismundo quondam serenissimi regis Joannis filio, Maiestas sua caesarea inclytae recordationis semper propensa fuit, pro beneficio et commodo afflicti huius Hungariae regni et Christianae reipublicae, cum illo sub honestis et acquis conditionibus firmare et stabilire certam ac perpetuam pacem, ideoque non modo facile concessit illum in pace octennali, quam cum eodem Thurcarum imperatore iniuit, honestissimis pactis comprehendi, verum etiam speciales cum illo inducias pepigit et saepius renouauit, iisque durantibus multos de firmanda pace tractatus benigne admisit atque instituit, praelibata quoque caesarea Maiestate eiusmodi pacis tractatus omnibus modis et sincero animo apud diuum dominum parentem suum promouente, omnemque illi beneuolentiam et fauorem exhibente, cum ille

e diuerso non cessaret Maiestates suas per literas et oratores seu nuncios apud imperatorem Thurcarum variis calumniis traducere, criminari, ac in odium et inuidiam adducere, et quantum in ipso fuit, obstare et impedire ne pax et concordia ulla inter Maiestates suas et Thurcarum imperatorem coalesceret. Ita quoque eiusdem praefecti, officiales et subditi nunquam destiterunt fideles Maiestatum suarum subditos et milites partim largitionum promissione, partim minis ad deditionem sollicitare, atque omni genere iniuriarum afficere, opprimere, ac ditionem Maiestatum suarum turbare, minuere, census ac redditus intercipere, omniaque rapinis depopulationibus ac caedibus longe, lateque grassando complere. Quae cum facile potuissent Dei auxilio armata manu inhiberi, illiusque et praefectorum conatus reprimi, maluit tamen diuus quondam imperator Ferdinandus atque Maiestas sua caesarea solita leuitate et indulgentia uti, quam pacem et quietem publicam turbare; eamque ob rem Maiestas sua caesarea sedulo operam dedit, ut si quid esset controuersiae utrinque ortum, id placide transigeretur, certaque ratio obseruandarum indutiarum statueretur, cui se utraque pars accomodaret; eoque proposito destinati fuerunt anno 1564 commissarii ad oppidum Zewlews, quo licet etiam ipsius Transsilvani commissarii venerint, nihil tamen transigi potuit, adeo ut commissariis sacrae caesareae Maiestatis re infecta discedendum fuerit, et paulo post, congregatis iam antea haud dubie in hunc finem copiis, oppidum Maiestatis suae caesareae Zathmar ex improuiso interceptum fuit, praesidiariis tam Germanis quam Hungaris partim caesis partim captis, ipseque Transsilvanus personaliter progressus in campum, accitis in auxilium Turcis, sub ductu paschae Themesiensis, satis magnam expeditionem bellicam suscepit, in qua alia quoque loca et castra Maiestatis suae caesareae ultra citraque Tibiscum infestis signis inuasit, occupauit et solo aequauit, eo ipso tempore, quo Maiestas sua caesarea nihil minus sibi expectandum arbitrabatur, frẹta tractatibus pacificationis, qui tunc, partes suas interponente serenissimo rege Poloniae, agitabantur, quorum ille nullam rationem duxit, sed plane etiam posthabuit pacta et conditiones tum pacis octennalis cum Turcarum principe factae, tum specialium

quoque induciarum secum paulo ante, ad requisitionem oratoris Poloni, factarum et ad sex menses prorogatarum.

Qua de re licet caesarea Maiestas ad imperatorem Turcharum retulerit, ut loca per Transsiluanum iniuste occupata sibi mox integre restitui curaret, per literas et nuncios enixe postulauerit virtute pacis paternae, ad quam continuandam et seruandam usque ad finem constituti octennii, sub conditionibus, quibus cum diuo imperatore firmata fuerat, tum ipsa caesarea Maiestas tum etiam imperator Turcharum ultro hinc inde sese per literas declarauerant: cum tamen animaduerteret dictum quondam regis Joannis filium primo successu elatum indies latius progredi, suisque temerariis conatibus nullum modum aut finem statuere: non potuit Maiestas sua caesarea omittere quin et ipsa illi eadem via occurreret, licitamque omni diuino et humano iure defensionem fidelium subditorum suorum, quibus utique pro caesarei et regii sui muneris ratione non debuit deesse, susciperet, sed illatam vim vi reprimeret, atque auctoritatem suam vindicaret.

Neque vero propterea Maiestas sua mox omnes quoque pacis cogitationes prorsus abiecit, quin immo diuina ope recuperatis ac in potestatem suam redactis Zathmario, arce Tockaÿ et aliis locis, ad Maiestatem suam iure spectantibus, cum Transsiluanus fraudulenter (uti postea re ipsa compertum est) cum supremis commissariis et capitaneis per oratores ac nuncios suos Stephanum Bathory de Somlyo et Stanislaum Nisowsky, pleno et sufficienti ad id mandato instructos, sub certis conditionibus, sub ratificatione Maiestatis suae caesareae, pacem conclusisset et acceptasset: Maiestas sua caesarea, etsi tunc habebat pulcherrimam occasionem illi insignem cladem inferendi, suamque ditionem latius promouendi, tamen, pro eo quo tenetur studio quietis et tranquillitatis publicae, et praesertim propter commodum et beneficium inclyti regni sui Hungariae, parata fuit conditiones illas, de quibus utrinque Zathmarii pactum et conuentum fuerat, ratificare et confirmare, atque sub iisdem cum praefato quondam regis Joannis filio perpetuam pacem colere et seruare.

Similiter caesarea ac regia Maiestas eorum quoque nihil praetermisit, quae existimauit ad stabilitatem ac firmitatem

pacis Turcicae spectare, siquidem detecta iam fraude Transsiluani, cum is esset in armis una cum beglerbego Themesiensi et aliis auxiliis Turcicis, atque arx Pankotha ab hostibus occupata; nihilominus tamen ablegauit nuncium ad portam imperatoris Turcharum ad informandum eum de causis et origine belli ac iuribus quae Maiestati suae competunt in locis per exercitum Maiestatis suae occupatis atque ad postulandum ut Transsiluanus compelleretur integre satisfacere memoratae transactioni Zachmariensi vel a pace prorsus excluderetur, item ut arces Pankotha et Kruppa tunc primum a Turcis interceptae restituerentur, ac denique pax in posterum firmius et sincerius per Turchas obseruaretur. Quia dictus Turcharum imperator, intellecta obsidione et expugnatione castri Tockaÿ, vehementissime commotus, nuncios Maiestatis suae qui superiore autumno munera honoraria ad portam suam portauerant, iam dimissos et quatriduum a Constintanopoli progressos, cum uniuersa familia ac comitiua ex itinere retraxerat, expedito postmodum altero eorum cum nuncio quodam suo Hidait aga vocato ac literis, quibus Transsiluano cum praedictum castrum tum et alia recens recuperata loca restitui postulabat.

Et cum idem Turcharum imperator accepto memorato caesareae ac regiae Maiestatis responso, in eam sententiam descendisset, ut exercitus utriusque partis, qui tum in castris erant, reuocarentur, armaque deponerentur, et de controuersiis inter caesaream et regiam Maiestatem ac quondam regis Joannis filium exortis in porta ipsius Turcharum imperatoris tractaretur: in eo quoque Maiestas sua illi satisfaciendum duxit, suumque exercitum quam primum copiae Turcicae retrocesserunt cis Tibiscum reduci iussit, eo tantum militum numero in partibus transtibiscanis relicto, qui pro locorum illorum munitorum praesidio visus est sufficere. Et iam versatur Maiestas sua in expeditione oratoris, quem Maiestas sua ad prosequendos eiusmodi tractatus pacis, sicuti se facturum recepit, Constantinopolim ablegare decreuit, quemadmodum iis dominis praelatis ac baronibus, qui sunt caesareae ac regiae Maiestati a consiliis, et huiusmodi deliberationibus et consultationibus praesentes fuerunt, bene constat.

Flagrante itaque memorato bello, cum plerique regnico-

lae, praesertim barones et nobiles, qui periculo erant propinquiores, atque etiam pro magna parte versabantur in castris cum exercitu caesareae Maiestatis, non possent euocari: visum fuit celebrationem conuentus in id tempus esse reiiciendam, quo regnicolis integrum esset in maiore numero conuenire, ac sine grauiore aliquo periculo uxoris, liberorum ac bonorum suorum domo abesse, tunc scilicet cum hostes in stationes suas rediissent.

Interea vero, priusquam exercitus ex utraque parte sese receperunt, tantum temporis spatium fuit elapsum, ut Maiestati suae caesareae necessitas fuerit imposita comitia imperialia indicendi, quae quidem dudum antea debebant celebrari, sed hactenus propterea fuerant dilata, quod Maiestas sua caesarea regiaque existimauerit haud tutum esse durantibus eiusmodi motibus bellicis longius a fidelibus suis regnicolis in periculo constitutis recedere, ulterius tamen differri non poterant, tum ipsius imperii ac reipublicae, tum vero regnorum et dominiorum caesareae suae Maiestatis et precipue afflicti istius regni sui Hungariae causa, quorum omnium videtur plurimum interesse ea, quantum fieri potest, accelerari.

Cum autem Maiestas sua caesarea ac regia considerabat non solum Maiestati suae, verum etiam fidelibus suis regnicolis Hungaris valde incommodum fore si comitia Hungarica reiicerentur usque in reditum caesareae ac regiae Maiestatis suae ex imperio, de quo ante aliquot menses non videtur certi quicquam sperandum, volens hac quoque in parte beneficio et utilitati regni sui Hungariae consultum esse, cum serenissimo principe domino Carolo archiduce Austriae etc. fratre suo charissimo, domino nostro gratiosissimo fraterne agendum duxit, ut Serenitas eius nomine et loco Maiestatis suae caesareae ac regiae, non modo administrationem rerum bellicarum et Hungaricarum, sicuti eam habuit annis praeteritis sacra caesarea Maiestas, viuente quondam diuo domino genitore suo, in eius absentia susciperet, verum etiam generalem regni conuentum celebraret.

Quocirca Maiestas sua caesarea ac regia clementer confidit fideles suos Ordines ac Status regni Hungariae sese in omnibus iis quae praefatus serenissimus archidux, loco et

nomine Maiestatis suae caesareae ac regiae, cum ipsis tam in hoc generali regni conuentu, quam alias tractaturus est, ita sese exhibituri sint, prout fideles regnicolas et subditos caesareae ac regiae suae Maiestatis facere conuenit.

Caeterum negocia de quibus Maiestas sua caesarea in hoc publico regni conuentu tractandum censet sunt infrascripta.

Primum igitur existimat caesarea regiaque Maiestas superuacaneum esse, quod fidelibus suis regnicolis in memoriam reducat grauissimos atque immensos sumptus, quos praelibatus quondam diuus imperator Ferdinandus, secundum summam suam pietatem et clemenciam, ab initio sui regiminis ad extremum usque vitae spiritum, pro defensione et conseruatione regni Hungariae impendit, quicquid enim pecuniarii subsidii vel ab aliis regnis, dominiisque suis haereditariis, vel ab Ordinibus Statibusque sacri Romani imperii, vel etiam ab externis Christiani orbis regibus atque principibus contrahere potuit, in quo nullas unquam curas aut labores suscipere dubitauit, id totum ad arcendum a ceruice fidelium suorum regnicolarum Hungarorum praepotentem hostem perbenigne et prompto animo conuertit, ita ut regna et dominia illa eiuscemodi continuorum subsidiorum contributione ferme prorsus exhausta ad manus sacrae caesareae regiaeque Maiestatis ac serenissimorum fratrum suorum peruenerint; hanc enim tam praeclaram et benignam Maiestatis suae voluntatem haud dubie Ordines ac Status regni etiamnum grata memoria tenent. Cuius quidem praelibati diui quondam imperatoris Ferdinandi augustae memoriae laudatissima vestigia caesarea eius Maiestas ut aliis in rebus, sic etiam in procuranda quiete, salute et incolumitate inclyti istius regni sui Hungariae sequi statuit, quo scilicet fideles Maiestatis suae subditi ac regnicolae cum suis uxoribus liberis et facultatibus sub umbra et auspiciis Maiestatis suae tuti et securi viuere possint, nunc ipsa quoque eandem curam et protectionem illorum summa clementia, alacritate et animi promptitudine suscepit, eique de caetero quoque benigne et sedulo inuigilabit, quibuslibet molestiis laboribus et sumptibus postpositis. Quod quidem tam benignum Maiestatis suae studium in eo haud obscure appa-

ruit, quod ex illo tempore quo diuus dominus parens Maiestatis suae ex humanis decessit, cum Maiestas sua caesarea statim in ipso ingressu sui imperii ac regiminis a duce Johanne Sigismundo quondam serenissimi regis Joannis filio sine ulla iusta causa et praeter omnem rationem et equitatem bello petita fuisset, pro defensione et salute fidelium suorum regnicolarum fecerit atque adhuc faciat maximos sumptus, quorum nec in futurum Maiestati suae caesareae finem aliquem sperare liceat, maxime quum incertum sit, quid animi habeat Turcharum imperator de pace vel bello prosequendo, non cessante dicto quondam regis Joannis filio, illum quibuscunque figmentis et calumniis contra caesaream regiamque Maiestatem suam ad capienda arma irritare. Ac in euentum etiam quo pax aut iuduciae cum imperatore Turcharum stabilirentur, tamen pro alendis praesidiis locorum finitimorum in tanta confiniorum amplitudine, quae videlicet a Dalmatica ora usque ad Transsiluaniae limites extenduntur, in futurum etiam oportebit Maiestatem suam caesaream maximam bellicarum impensarum molem sustinere; ut interea silentio praeterantur alia multa praegravia onera, quae caesareae regiaeque Maiestati suae incumbunt, in eaque ferenda, ex inaucto iam et euacuato fisco seu aerario Maiestatis suae paternae tam diuturnis retroactorum annorum bellis, pro defensione et salute saepedicti inclyti Hungariae regni, cum caetera regna et dominia Maiestatis suae caesareae non desinant quotannis magna subsidia conferre, et Maiestas sua caeterea confidit sese nunc etiam ab Ordinibus ac Statibus sacri Romani imperii validissima auxilia impetraturam esse, neque etiam alios reges, principes et potentatus christianae reipublicae ingruente hostili necessitate Maiestati suae caesareae ac regiae defuturos, quemadmodum certe praeterita aetate quidam ex illis Maiestatem suam strennue et alacrite radiuuerunt; aequum proinde est quod ipsi quoque Ordines et Status ad conferenda pro salute et incolumitate propria ac uxorum et liberorum, suauissimaeque patriae, maiora quam possunt subsidia sese promptos paratosque exhibeant, et aliis a quibus iuuari cupiunt bonum exemplum praebeant.

Itaque caesarea ac regia Maiestas clementer postulat

ut saepedicti Ordines ac Status regni Hungariae pro praesenti millesimo quingentesimo sexagesimo sexto ac etiam futuro sexagesimo septimo anno, caesareae ac regiae suae Maiestati in usus bellicos subsidium ternorum pro alterutro anno florenorum Hungaricalium conferant.

Et quoniam diligenter prouideri et caueri debet, ut quod ad communem regni utilitatem decernitur absque ulla quoque diminutione praestetur, modus autem iste connumerationis et exactionis per portas, qui hactenus obseruari consueuit, non videtur esse ex usu caesareae ac regiae Maiestatis suae, ut qui dicitur plaerumque causam dedisse magno subsidiorum defectui, cum hac via facile sit ea, ne integre ad cameram administrentur, supprimere atque intervertere; adeoque nonnullis in locis ubi centeni aut plures extiterint coloni, vix tres quatuorue aut paulo plures portae incidi consueuerint. Idcirco Maiestas sua caesarea ac regia petit connumerationem et exactionem memoratorum ternorum florenorum institui per fumos seu viritim, quotquot nimirum substantiam habuerint ad valorem sex florenorum, ductis in eam aestimationem non solum rebus mobilibus verum etiam immobilibus bonis et hereditatibus, prout eiusmodi limitatio iam antea, multorum generalium regni conuentuum constitutionibus, et praecipue in illo conuentu qui Tirnauiae celebratus fuit anno domini 1547, in integrae dicae exactionem decreta memoratur, omissa etiam penitus distinctione mediorum, tertiariorum et quartariorum, quae proxime praeterito biennio tot difficultates peperisse perhibetur, ut decreta subsidia multum labefactauerit et diminuerit, cum hac occasione arrepta nonnulli ex regnicolis uniuersos etiam comitatus ac ditiones praecipuarum arcium in tertiarios et quartarios redegerint.

Quod ad reliqua attinet, quae ad modum connumerationis et exactionis spectant, arbitratur sacra caesarea regiaque Maiestas obseruandam esse constitutionem conuentus Posoniensis, anno domini 1546 celebrati, quo nimirum constitutum fuit, ut exactori adhiberetur nobilis iuratus sumptu comitatus, ea tamen adiecta conditione, ne peracta connumeratione ulla fiat in sede comitatus rectificatio, cum eiusmodi rectificationibus ipsa etiam exactio soleat retardari, et subsidium diminui,

sintque illae prorsus superuacaneae, siquidem praesentia nobilis iurati in commumeratione praecidat omnem causam rectificandi, quippe qui in eum finem adhiberi consueuit, ne per exactorem vel nobilibus vel eorum subditis ulla fieri queat iniuria, neque quippiam prauitatis designari. Rursus ut iudices nobilium ad omnes possessiones dicatorem perducant, nulla dissimulata vel suppressa. Et sic in ceteris etiam modus in illis articulis anni 1546 institutus obseruetur.

Deinde illud etiam omnino statuendum et prouidendum erit, ne stetur iuramento iudicis cuiusque loci in eo, qui coloni sint et qui non sint, sed super eo sub iurciurando examinentur duo vicini, qui cuique colono ab utroque latere fuerint contigui.

Absoluto vero hoc conuentu, illico in singulis comitatibus sedes nobilium connocentur, et statim e prima sede dicatores ad connumerationem emittantur. Ea vero absoluta, immediate de prima rursus sede exactio publicetur, ac literae mulctae seu birsagii per uniuersitatem nobilium vicecomiti expediantur eo pacto, ut nisi intra quintum decimum diem de bonis singulorum dica manibus exactoris fuerit integre administrata, viceccomes ad puniendum eiusmodi contumaciam exire teneatur, ac consuetas ex decretis ac constitutionibus regni mulctas de illis irremissibiliter exigere.

Caeterum in potentiores contumaciter connumerationi et exactioni subsidiorum quoquomodo contrauenire ausuros et vicecomites officii sui partes obauditurus eadem poena statuenda videtur, quae in conuentu Posoniensi anno millesimo quingentesimo quinquagesimo fuerat constituta, videlicet priuatio officii et solutio dupli. Nam contra grauiores aduersarios, qui obstinatis animis impedimenta adferre conabuntur, caesarea regiaque sua Maiestas iuxta ea quae decreta atque statuta sunt de perturbatoribus prouentuum in conuentu Posonii anno millesimo quingentesimo quadragesimo sexto celebrato, procedet.

Praeterea nec vicecomitibus nec iudicibus nobilium liceat quicquam inscio atque inuito dicatore de subsidiis a colonis ipsis leuare, sub poena in supramemorato conuentu anni 1550 publicata, sed horum quilibet salarium suum e manu dicatoris expectet et accipiat.

Item iidem magistratus seu officiales comitatuum usitatis et ordinariis eorum salariis sint contenti, secundum ea quae in conuentu eiusdem anni per regnicolas sunt constituta et antea perpetuo obseruata; nimirum vicecomites duodenis florenis, iudices nobilium quaternis, notarii in maioribus comitatibus binis de unius termini subsidio, in minoribus singulis.

Porro nec molitores nec libertini ulli, neque praediales ecclesiasticarum personarum a contributione exempti habeantur. Quin etiam artifices, vel si domos proprios non habent, nec haereditates, sed sola artis professione rem sibi faciant, si substantiam teneant ad valorem sex florenorum, in pensionem integrae dicae, ut caeteri dicentur.

Judei quoque itidem dicentur, ubi ubi et in quorumcunque bonis fuerint reperti.

Walachi etiam et Rutheni, vel si re pecuaria sola se sustentant et tuguria montana inhabitant, sicut hoc quoque in proxime habita diaeta fuit constitutum.

Item exemptio nulla valeat quominus uniuersi subsidia contribuant. Si qui vero de exemptionibus contenderint, eas camerae producant, deque illis arbitrium sacrae Maiestatis suae et camerae esto.

Et quoniam non solum ex iis subsidiis, quae a fidelibus caesareae regiaeque suae Maiestatis regnicolis proximo biennio decreta fuerunt, haud contemnenda summa adhuc persolvenda restat, verum huc usque nec praeteritorum temporum restantiae, et praecipue quae ab anno millesimo quingentesimo quadragesimo nono usque ad annum millesimum quingentesimum quinquagesimum nonum debentur, atque ad summam ducentorum ac sedecim millium et quadraginta septem florenorum asceduut, quorum solutione cum Maiestas sua caesarea frustraretur, ipsa quoque eo maiore difficultate debita militibus stipendia persoluere potest; ideo Maiestas sua caesarea clementer postulat atque requirit, ut Ordines ac Status inclyti Hungariae regni inter se conferant et deliberent de idoneo et efficaci aliquo modo per quem caesarea regiaque sua Maiestas eiusmodi restantias, tam antiquiores illas ab anno millesimo quingentesimo quadragesimo nono usque ad annum millesimum quingentesimum quinquagesimum nonum, quam recen-

tiores istas a proximo biennio debitas consequi, atque eo commodius militibus quoque ratione stipendiorum illis debitorum satisfacere valeat.

Praeterea cum aequitati et rationi maxime consentaneum sit, praesertim in tanta maximorum et continuorum sumptuum mole, quam caesarea ac regia sua Maiestas pro salute et conseruatione huius regni sui sustinet, ut Maiestas sua caesarea ac regia vicissim regiis prouentibus suis ab antiquo percipi solitis libere et pro arbitrio suo fruatur, in iisque sit quod vocatur lucrum camerae, de quo in proximo quoque conuentu cum Ordinibus ac Statibus regni tractatum fuit, et quod tum diuus quondam imperator Ferdinandus ad humilimam eorundem statuum supplicationem intra dicam tunc oblatam acceptare clementer annuerat, ea tamen conditione, ut in posterum lucrum illud singulis annis, iuxta antiquam consuetudinem, exigeretur, si quando contingeret per annum aliquem aut plures annos nullam dicam publicari. Idcirco Maiestas sua caeserea ac regia, insistendo diui domini genitoris sui decreto ac declarationi, ipsa quoque statuit et decernit, lucrum illud camerae posthac, cessantibus subsidiis per Ordines ac Status in conventu regni publico decretis, sola etiam camerae authoritate exigendum fore, siue celebrari possit conuentus regnicolarum siue non possit, secundum fumos.

Porro cum caesareae regiaeque Maiestati suae fidedignis auctoribus relatum sit, quotannis magnam argenti quantitatem e Scepuseo in Poloniam exportari, cum insigni Maiestatis suae tum etiam regni ipsius publico detrimento: arbitratur Maiestas sua huic incommodo publico quoque consiliis occurrendum atque in hoc conuentu renouandum esse interdictum de exportatione argenti extra regnum, secundum tenorem articulorum diaetae Soproniensis de anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, et iuxta decretum secundum serenissimi quondam Wladislai regis. Ac insuper etiam statuendum et decernendum, ut omne argentum ex Scepuseo exhibeatur ad cameram Maiestatis suae Cremniciensem, in qua nimirum cuditur moneta, solita aestimatione per officiales Maiestatis suae redimendum.

Ad haec intellexit sacra caesarea ac regia Maiestas,

quod praeter scitum et consensum Maiestatis suae passim in regno noua in dies telonia sicca erigantur, cum intolerando negociatorum grauamine atque dispendio, qui inde causam arripiant aut prorsus omittendi et deserendi negociationem, aut alias vias et transitus quaerendi, non absque insigni damno caesareae ac regiae Maiestatis suae, adeo ut multiplicatis circa Ziget teloniis negociatores boum armenta iam Albam Graecam versus agere dicantur. Cui incommodo omnino oportet publico etiam remedio obuiam iri, atque expresse decerni, ut eiusmodi sicca et iniusta telonia protinus, omni tergiuersatione remota, tollantur et aboleantur. Quod si qui sunt, qui ex speciali priuilegio praetendunt facultatem et potestatem talia telonia erigendi, eos sane par est priuilegia illa ad cameram Maiestatis suae Hungaricam inspicienda et recognoscenda exhibere.

Quia vero multorum annorum experientia compertum est munitionem et fortificationem locorum finitimorum ad arcendum hostem et defensionem saltem ac conseruationem reliquiarum regni plurimum momenti adferre, neque vero Maiestas sua caesarea in tanta sumptuum multitudine solis suis et aliorum regnorum ac dominiorum suorum impensis ad tot munitiones, quae passim in regno sunt perficiendae vel de novo aedificandae, potest sufficere, ideoque summa necessitas exigit, quod Ordines ac Status regni hac quoque in parte sibimet et uxoribus ac liberis suis non desint, sed propriae suae saluti iugiter consulant; proinde caesarea sua Maiestas clementer petit, ut fideles Status et Ordines regni sui Hungariae rursus inter se conferant et tractent de munitione finitimorum locorum per gratuitas colonorum operas seu angariam instituenda et perficienda, ita ut quilibet comitatus colonos et operarios suos expediat ad illa loca ad quae constitutionibus decretis superiorum conuentuum destinati fuerunt, vel etiam ad alia, quae videbuntur Ordinibus ac Statibus regni magis necessaria.

Verum non satis est ad sustinendos et reprimendos hostium conatus loca finitima bene habere munita, nisi ea sufficientibus quoque praesidiis ac instrumentis bellicis et aliis rebus necessariis sint instructa, sed quia nimis onerosum foret

Maiestati suae quacuis loca suis militibus stipendiariis suoque sumptu firmare et tenere, summa sane necessitas requirit, quod Ordines ac Status regni, pro sua et salute et incolumitate, in futurum etiam subsidiarias seu auxiliares suas copias, quae continua vocantur subsidia, in locis finitimis, iuxta constitutiones superiorum conuentuum, interteneant, et expresse ac nominatim statuant, quibus in locis quisque comitatus, dominus, siue nobilis competentem sibi pro rata eiuscemodi subsidiariorum militum numerum tenere debeant, et per quem illi qui constitutioni isti parere neglexerint, puniendi sint. Ubi de comitatu quoque Posoniensi considerandum erit, utrum ex una duntaxat Danubii parte vel utrinque dispertite et ad quae potissimum loca labores suos praestare debeat.

Sic quoque necessitas postulat, quod Ordines ac Status regni Hungariae communi consilio atque decreto constituant ordinem et modum aliquem, quo militibus Maiestatis suae limitaneis ex locis et villis vicinis pro competenti precio commeatus et victualia in copia convehantur, ne illi necesse habeant passim euagari atque excurrere, ac eiusmodi necessaria ex circumiacentibus villis ac locis rapere, unde non modo subditi magno afficiuntur damno, sed milites quoque ab hostibus intercipiuntur, vulnerantur et trucidantur.

Ad haec diligenter considerandum et deliberandum erit ab Ordinibus et Statibus regni Hungariae de certiore et expeditiore aliquo modo insurrectionis tam generalis quam particularis, expeditionis tempore suscipiendae, praeterita namque aestate hac etiam in parte haud exiguae difficultates et impedimenta occurrerunt, quandoquidem nobiles quorundam comitatuum nec de personis suis, neque etiam de vigesima et quinta parte colonorum suorum eo quo tenebantur modo milites suos expediuerunt. Quae difficultates nisi explicentur vix fieri poterit, quin magnam aliquando pariant confusionem et regno periculum.

Similiter regni necessitas summopere efflagitat, quod instituatur certus ac idoneus aliquis modus et ordo, qui convehendis ac deducendis hac illac bombardis, armis et quibuslibet instrumentis apparatibusque bellicis in expeditionibus siue generalibus siue particularibus observetur, ita ut caesarea

regiaque sua Maiestas certa sit de numero equorum et curruum a civitatibus iuxta ac comitatibus, dominisque et nobilibus suppeditando, quia plurimum refert certum equorum et curruum numerum omni tempore habere in promptu, ne quid ingruente periculo hostili regno inde eueniat incommodi.

Cumque praeterea caesarea ac regia sua Maiestas audierit, quod multoties soleant oriri contentiones, iurgia ac rixae inter caesareae suae Maiestatis milites et subditos, propter pascua, in quae milites quottannis verno tempore solent equos suos immittere, existimat Maiestas sua caesarea non abs re futurum, quod Ordines et Status regni Hungariae diligenti adhibita deliberatione, constituant modum et ordinem, per quem in futurum tales rixae, querelae et grauamina praecaueri queant.

Caeterum cum inter alia, quae ad rectam cuiusque regni administrationem pertinent, praecipuus locus esse debeat iudiciis, seduloque prouidendum necubi iustitiae cursus quocunque modo impediatur seu disturbetur: Maiestas sua caesarea huius quoque rei in hoc conuentu curam suscipiendam esse censet, et propterea Maiestas sua caesarea, posteaquam cognovit post nouam illam constitutionem qua decretum est, ut domini praelati et barones iudiciis semper necessario debeant interesse, iudicia ipsa hactenus saepius fuisse intermissa, ob necessariam absentiam praelatorum et baronum, censet proinde adhibendum esse rationem aliquam, ne inposterum hanc ob causam celebratio iudiciorum impediatur seu retardetur, sed cuilibet expedita iustitia aequa lance administretur.

Atque hoc loco caesarea sua Maiestas silentio praeterire non potest, quod licet in decretis diuorum quondam Sigismundi, Mathiae et Wladislai regum, constituta sit certa formula, secundum quam iuris regii cognitio suscipi et sine mora expediri debeat, hoc tamen tempore antiquus et legitimus ille processus in tantum abusum inuolutus sit, ut eiusmodi regii iuris cognitio nunquam nisi ex serie suscipiatur, et in annos plurimos plerumque protrahatur, ita ut fiscus regius, nec ius suum queat vendicare, nec fideles et benemeriti donatarii unquam bonis collatis potiri. Quocirca Maiestas sua caesarea ac regia clementer postulat in hoc publico regni conuentu a

fidelibus Ordinibus ac Statibus regni statui atque decerni, ut deinceps ius regium, seu defectus seminis continue etiam extra seriem iudicetur, anniuersario duntaxat termino contradictoribus concesso, secundum praenominatorum diuorum regum decreta, quo ius fisci vindicari queat, et bona ex defectu seminis ad fiscum deuoluta cruantur, sitque facultas Maiestati suae de illis quod maxime expediat decernendi.

Postremum, cum pauperes coloni a dominis et nobilibus, sicuti ad Maiestatem suam perlatum est, ceperint grauiter opprimi, censet Maiestas sua caesarea a regnicolis in conuentu isto publico inter alia de alleuiatione quoque intolerabilium onerum, quibus praegrauari dicuntur, agendum et tractandum fore.

Atque haec sunt quae caesarea ac regia sua Maiestas fidelibus suis Ordinibus ac Statibus regni sui Hungariae in saepedicto conuentu tractanda proponere voluit. Qui si quae habeant alia, ad publicum regni commodum et utilitatem pertinentia, quae cupiant in conuentu proponere et tractare, id quoque illis liberum et integrum erit.

Kívül: Propositio Hungarica.

(Eredeti fogalmazata a bécsi titkos levéltárban.)

IV.

1566. Február 27.

Töredék az országgyűlés sérelmeit tartalmazó feliratból.

Articuli grauaminum, querelarum et supplicationum, exhibiti a Statibus Ordinibusque regni Hungariae, in conuentu Posoniensi pro festo purificationis beatae Mariae virginis praesentis anni 1566. celebrato, de quibus a dominis consiliariis ulterior informatio et consilium requiri debet.

Item quia castellum Pwthnok pro praesentis temporis conditione in eo loco erectum est, ut salus et conseruatio comitatus Borsodiensis et partium illarum maiori ex parte

illinc dependeat, supplicant Status et Ordines regni sacrae caes. et regiae Maiestati domino eorum clementissimo, dignetur castellum ipsum muniri iubere, illique aliqua idonea prouisione clementer prospicere: nam si ad manus hostiles (quod Deus procul auertere dignetur) deuenerit, actum erit de illis partibus et omnes eas regni partes usque ad Cassouiam hostis habebit, ac insuper via Agriam introeundi recludetur.

Intellexerunt praeterea Status et Ordines regni, castella Arlo et Chaath in comitatu Borsodiensi existentia, in locis quidem pro defensione partium maxime necessariis existere, verum omni necessario praesidio destituta, et eorum possessores ita exhaustos, ut pene in extremam paupertatem redacti sint, neque ulterius ea conseruare ulla ratione queant. Propterea supplicant Status et Ordines regni sacrae caes. Maiestati, dignetur castella ipsa aut demoliri iubere, aut ea necessario subsidio et prouisione clementer prouidere.

Praeterea bona quoque et iura possessionaria haeredum quondam Gregorii Gÿwlaÿ, videlicet fratrum Rewaÿ et Petrowczÿ in comitatu de Baronia existentia, alias per Ladislaum Kerechenÿ, dum idem officio capitaneatus arcis Zÿgeth fungeretur, occupata et quae usque modo per eundem Kerechenÿ et alios, contra manifesta iura dictorum Rewaÿ et Petrowczÿ, possidentur, quemadmodum et possessionem Endrewd eorundem Rewaÿ, quae ad Tyhan, contra manifesta illorum iura, teneri dicitur, dignetur Maiestas sua imperatoria et regia ipsis haeredibus remitti iubere gratiose.

Item bona etiam et iura possessionaria Stephani et Nicolai Kÿszvardaÿ, qui semper penes fidelitatem sacrae Maiestatis regiae constanter perseuerauerunt, quique pro nomine et fidelitate sua sacrae Maiestatis his annis non parvam bonorum et iurium possessionariorum ac rerum suarum iacturam passi sunt, videlicet pertinentias castri Zÿnÿir ac praeterea portiones eorum possessionarias in possessionibus Jank, Gÿwgÿe, Rÿche et Herman Zegh existentes, quae dominus Melchior Balassa de manibus ipsorum Wardaÿ violenter occupauit atque possidet; et item bona nobilium Nicolai et Francisci Ormos, villas scilicet Komorow et Berkez, non ita diu per nobilem Franciscum Wekeÿ de manibus ipsorum

miserorum nobilium, praeter omnem viam iuris, occupata, dignetur ipsis Wardaÿ et praefatis nobilibus clementer remitti iubere.

Item castellum Gagh nobilium Mondolaÿ, quod Bebeck modo possidere, et quod ipse Mondolaÿ iure mediante obtinuisse dicitur, Maiestas regia per omnia oportuna remedia restitui facere dignetur.

Praeterea nobiles de utraque Zabadi in comitatu Tholnensi, quos dominus Franciscus Tahÿ ad Jak occupasse et ex nobilibus rusticos fecisse dicitur, Maiestas sua dignetur ab huiusmodi onere liberare, ne ex nobilibus rustici fiant.

(Egykorú irat a bécsi titkos levéltárban.)

V.

1566. Márczius 13.

Károly főherczegnek az országgyüléshez intézett leirata.

Replicatio Serenissimi principis ac domini domini Caroli archiducis Austriae, Statibus et Ordinibus regni Hungariae assignata, die XIII. Martii anno Domini MDLXVI.

Serenissimus princeps ac dominus Carolus archidux Austriae etc. Dominus noster clementissimus, benigno animo percepit ea, quae domini Praelati, Barones, Magnates, Nobiles caeterique status et ordines hujus inclyti regni Hungariae, ad sacrae Romanorum caesareae ac Hungariae et Bohemiae regiae Majestatis etc. domini nostri clementissimi propositionem, die decima nona Februarii proxime praeteriti publice oblatam, responderunt.

Et primo quidem gratum est Serenitati suae status et ordines excusationem absentiae suae caesareae Majestatis in hoc generali regni istius conventu simul obedienter admisisse, et tam pacienter et aequo animo ferre, quin etiam peculiari quadam animi gratitudine eos etiam agnoscere, immensas illas curas, sollicitudines, labores et sumptus, quos felicis recordationis caesarea et regia Majestas pie jam defuncta, et praesens quoque caesarea et regia Majestas, pro defensione inclyti

istius regni Hungariae hucusque sustinuerit et nunc quoque caesarea et regia Majestas sua sustinet. Nec dubitat Serenitas sua, quin hanc statuum et ordinum contestationem sacra caesarea et regia Majestas clementi, benigno et grato animo acceptura, et pro commodo fidelium suorum regnicolarum in posterum, quicquid unquam poterit, non minus atque hucusque fecit, benevolo ac paterno animo factura sit.

Manifestum etiam est, quod ipsi quoque status et ordines jam inde a quam plurimis annis in aerumnis et adversitatibus praegravibus, in ipsorum scripto partim enumeratis, fidelia et praeclara admodum sui erga patriam amoris specimina ediderunt, idemque et imposterum eos fideliter et strenue facturos Serenitas sua confidit, simul ac caesareae et regiae Majestatis nomine ad hoc benevolenter hortatur. Siquidem norunt iidem status et ordines eos in hac re non solum sibi ipsis et ipsorum conjugibus, liberis et facultatibus consulere, verum etiam rem Deo optimo maximo gratam et acceptam, perpetua laude dignam facere.

Et quia status et ordines hoc loco nonnulla gravamina, quae in his perpetuis bellorum motibus subsecuta esse dicuntur, commemorant, eos nempe ultra constitutiones publicas militaribus expeditionibus et eorum subditos his cohaerentibus laboribus onerari, fundos eorum vastari, necnon bona eorundem arcibus per Majestatem caesaream recuperatis applicata non remitti, atque officia ad exteros transferri; haec vero gravamina talia sint, quae saltem per caesaream et regiam Majestatem commode discerni queunt: Serenitas sua omnia haec ad ejus caesaream Majestatem necessario remittit, quae haud dubie de his omnibus, et iis maxime, de quibus in prioribus regni conventibus jam transactum est, clementer statuet et definiet, quod justitiae et aequitati consonum fuerit, qua in re Serenitas sua ejus partes apud Majestatem suam, meliore atque poterit modo, interponere dignabitur.

Quod autem status et ordines inter caetera referunt, quendam Majestatis suae capitaneum indigna quaedam verba protulisse, id Serenitas sua, (si ita contigit) molesto et aegro animo fert, nec dubitat Serenitas sua, quin etiam Majestas

caesarea non minus aegre hoc latura sit, et effectura, ut talia post hac impune non fiant.

Caeterum ad unius floreni per status et ordines regni oblati contributionem quod attinet, serenissimus princeps adhuc insistit articulis in libello propositionum ex parte caesareae Majestatis statibus et ordinibus porrecto compraehensis. Id enim ingens regni necessitas et periculum instans nisi Deus averterit, omnino requirit. Hortatur itaque Serenitas sua status et ordines serio et benigne, ut pro sua erga Majestatem caesaream et regiam, ac erga patriam communem, conjuges ac liberos amore, biennalem trium florenoram contributionem non secundum sessionum integrarum numerum, sed juxta fumos praestare non graventur. Ut vicinae quoque nationes hoc eorum bono exemplo eo alacriores ad ferendam eis opem excitentur, et quemadmodum nunc majus periculum ab hostibus imminet, tanto etiam majorem contributionem dare consentiant. Nam quicquid in hac re ab ipsis contribuetur, id totum non in alium usum, quam in defensionem ac permansionem ipsorummet ac totius patriae convertetur.

Nec videt etiam Serenitas sua, quomodo circa modum connumerationis, in caesarea propositione descriptum, aliquid mutari possit, idque ex causis et rationibus in dicta propositione dilucide expressis; nec modum istum connumerationis secundum fumos seu viritim adeo gravem status et ordines sentient, maxime si curabunt, ut ditior colonus pauperiorem sublevet.

Ubi etiam status et ordines dicae ipsius exactioni primum terminum ad ipsum Pentecostes, alterum vero ad sancti Martini festum constituunt, videtur Serenitati suae in praesenti rerum statu et periculo, ubi celeriori subsidio opus est, solutionem tardiorem futuram; consentit tamen Serenitas sua, ut primus terminus sit in festo Pentecostes, alter vero in divi Michaëlis.

Annuit etiam ejus Serenitas, ut subditi, qui sunt sub Thurcis, mediam contributionem solvant, qui praeterea anno proxime elapso aut ab hoste, aut a milite domestico incendio aut alio modo totaliter vastati fuerunt, durantis ista contributione exempti habeantur; illi vero qui metu instantis periculi aufugerunt, quo et illi citius ad pristinas sedes revertantur, si

quidem testimonio comitatus sufficienter et legitime id comprobaverint, per annum praesentem immunes sint.

Illud autem, quod status et ordines de relaxando in hac contributione sex comitatibus Gywlae vicinis, uno floreno, ab his comitatibus, de singulis eorum portis integris anno praeterito, ultra ordinariam ejus anni dicam, soluto, subjunxerunt, Serenitas sua ad caesaream et regiam Majestatem necessario remittit, in qua procul dubio illi sex comitatus clemens et gratiosum obtinebunt responsum.

Porro ubi queruntur status et ordines de dicatorum insolentia et rerum etiam minutarum aestimatione, Serenitati suae a camera Hungarica significatum est, id dicatoribus in ipsorum instructione concessum non esse; proinde curabit sua Majestas, ut hoc in posterum non fiat.

Ad ea etiam, quod status et ordines supplicant, ne cogantur privilegia sua contra eorum libertates alibi, nisi coram judicibus ordinariis regni producere: respondet Serenitas sua, caesareae et regiae Majestatis intentionem non esse, ut status et ordines regni super bonis suis et juribus possessionariis, sed super exemptionibus vel a dicis, vel a lucro camerae aut vectigalibus tricesimarum, si quae haberent privilegia, coram camera suae Majestatis Hungarica producant, ut cognito contextu privilegiorum, statui possit, an praetensa exemptio illis sit observanda.

Quod ad restantias attinet, ne in hac summa necessitate illarum jactura fiat, placet Serenitati suae, ut exactio secundum priorem conclusionem fiat, in qua exactione domini terrestres, vel quicunque alii exactoribus non sint impedimento.

Annuit quoque Serenitas sua, ut lucrum camerae, cessantibus subsidiis, editis ad comitatus mandatis caesareis, prout status postulant, exigatur.

Quia etiam status et ordines injiciunt difficultatem in redemptione argenti, quod in Scepusio acquiritur, esse nimirum onerosum et plane impossibile, ut per operarios fodinarum illarum Scepusiensium Cremnicium usque deferatur: Serenitas sua ipsis statibus et ordinibus significandum duxit fore, ut caesarea et regia Majestas Leuchoviae locum redemptionis illius argenti instituat, et ibi officialem designet, qui

argentum redimat, eo nimirum quo in aliis montanis redimitur praetio.

Quod ad labores gratuitos, per colonos in communitione locorum finitimorum praestandos, eorumque distributionem, et ad finium revisionem attinet, Serenitas sua opinionem statuum et ordinum ad caesaream Majestatem remittet, ut Majestas sua super his clementer deliberare possit.

Praeterea articulos de intertentione ternorum equitum de singulis centum subditis; nec non de victualibus, militibus passim in finibus regni militantibus, praetio suppeditandis: et de gentibus levaticiis, in generalem seu particularem expeditionem bellicam mittendis; deque vectura pro bombardis aliisque instrumentis bellicis et victualibus tempore belli prestanda; et sub his modum etiam, secundum quem milites ipsorum equos ad pascua mittere debeant: Serenitas sua nomine et loco caesareae Majestatis benevole acceptat.

Articulo autem de modo et ordine celebrandi judiciorum per status et ordines annotato, Serenitas sua hoc modo assentitur, ut causae bonorum quondam Johannis regis disertis verbis excipiantur, quemadmodum etiam in prioribus publicis regni constitutionibus semper exceptae fuerunt.

Et quia eo juris regii modo et processu, quem sacra caesarea et regia Majestas post hac institui et observari in libello propositionum clementer petiit, status et ordines regni sese gravari existimauit; visum est Serenitati suae cum aliis articulis praecedentibus et hunc quoque ad Majestatis suae caesareae ulteriorem deliberationem esse rejiciendum, et ab ea quoque expectandum, num in posterum, non obstente praelatorum aut baronum absentia, judicia nihilominus per judices regni ordinarios magistrosque prothonotarios et juratos sedis assessores celebrari debeant.

Praeterea videtur etiam Serenitati suae ab ejus Majestate caesarea expectandum esse, si quandoque prothonotarii in litteris evocatoriis vel sententionalibus errores comittunt, num ii errores per judices regni in judicio contradictorio rectificari possunt; num etiam Majestas sua restringere velit eam auctoritatem, qua camera per directorem causarum mandato caesareae et regiae Majestatis in causis

judicatis et servatis, de jure servandis, ad finem deductis judicibusque in eis pronunctiare volentibus, sententiarum pronunctiationem quandoque impedit.

De sallariis et expensis praelatis et baronibus, appellationibus interfuturis, simul atque sedis judiciariae assessoribus suppeditandis, Camera Hungarica jam ante expressum mandatum habet, cui Serenitas sua acquiescendum esse censet.

Quod praeterea status et ordines in ea parte, qua de alleviandis subditorum oneribus moniti fuerunt, sese propensos declaraverint, id Serenitati suae pergratum accidit, et non dubitat Serenitas sua, quin in ea parte etiam caesarea et regia Majestas pii ac benignissimi principis officium factura sit.

Postremo etiam placet Serenitati suae, ut contra eos, qui liberam colonorum transmigrationem impediunt, secundum publicam regni constitutionem procedatur.

Quod attinet ad reliquas dati responsi partes et articulos, in quibus status et ordines libertatem suam laesam, seque ac miseram plebem in his praesertim locis, in quibus exercitus suae Majestatis residet, pressos quaeruntur, ac diversas suas calamitates enumerant, ab eisque sublevari et in libertatibus suis conservari postulant, ac ad supplicationes privatim pro certis personis per status et ordines ad caesaream et regiam Majestatem directas: serenissimus princeps nihil magis optaret, quam si ad omnia eis ex voto et sententia respondere posset. Quia vero gravamina illa talia sunt, ut super illis informatione opus sit, nec satis constat Serenitati suae, quid jam antea in his per caesaream et regiam Majestatem actum aut decretum sit; ideo Serenitas sua et ipsa gravamina et privatas eis annexas supplicationes Caesareae et regiae Majestati transmittere, et licet ejus Majestatem alias semper inclinatam sciat gravatis subvenire; nihilominus et ipsa meliori atque poterit modo intercedere velit, ut ejus caesarea Majestas de singulis gratiose, mature et liberaliter statuat et discernat, et ipsi status et ordines gratum et optatum responsum obtineant. Et his omnibus ita praemissis, hortatur Serenitas sua fideles saepedicti inclyti istius regni Hungariae status et ordines, ut consideratis omnium rerum difficultatibus et periculis immi-

nentibus, praescriptis suae Majestatis caesareae petitionibus voluntarie subscribant, et in hac parte non desint sibimet ipsis, ut eos facturos sua caesarea et regia Majestas plane confidit et caesarea benignitate, liberalitate et clementia id recognoscet etc.

(Egykorú irat Körmöcz sz. k. város levéltárában.)

VI.

1566. Márczius 20. táján.

Opinio Camerae Hungaricae circa articulos per regnicolas iam̄ conclusos.

I. Circa articulum: Quantum deinde etc.; censet camera priori opinioni inhaerendum, scilicet ut per fumos et viritim connumeratio fiat, et exemptioni, quae est per dominos camerae aulicae consiliarios annotata, subscribatur.

II. Ad articulum: Quod ad connumerationem etc.; Croatiae regnum neque dicatur, neque quicquam ab eo exigitur, sed tantummodo de regno Sclauoniae est positus ille articulus, quod non censent Status connumerandum denuo, propterea quod in proximo Januario sit connumeratum, sed tantummodo iuxta eam connumerationem debent subsidia exigi.

III. Ad articulum: Quoniam vero conquesti sunt publice etc.: Camera non dedit publicis constitutionibus contrariam instructionem. Igitur nominent Status aliquos ex dicatoribus, qui contra publicam constitutionem peccassent.

IV. Ad articulum: »De productione literarum exemptionum et restantiis; cum hi duo articuli sint per Status ex conclusione eorum omissi, non videt camera, etiamsi inserantur, quomodo possint sine consensu regnicolarum, qui iam pro maiori parte dilapsi sunt, in serie articulorum consistere.

V. De lucro camerae, probatur camerae opinio dominorum consiliariorum camerae aulicae.

VI. De siccis teloneis videtur camerae admittendus ille articulus, quandoquidem in omnibus fere comitiis fuit admissus.

VII. Articulus de teloneo Hamburgensi placet camerae quod sit reiectus ad deliberationem sacrae caesarae Maiestatis.

(Egykorú irat a bécsi titkos levéltárban.)

VII.

1566. Márczius 18.

A pozsonyi országgyülés által Károly főherczegnek benyújtott végzések, a királyi tanácsosok észrevételeivel.

Articuli Ordinum regni Hungariae Serenissimo Archi duci Carolo praesentati octava [1]) Martii 1566.

In primis statutum est, ut de singulis integris colonorum sessionibus ad praesentem istum annum exigantur et solvantur pro sua Maiestate duo floreni, unus quidem pro festo sacri Penthecostes, alter vero pro festo sancti Michaëlis. Ita tamen, ut duo isti floreni integre in iis tantum locis exigantur, quae nullam anno superiori passi sunt hostilem desolationem, cum domuum scilicet combustione et destructione, colonorum nece vel captiuitate, omniumque rerum depredatione factam. Turcis vero subditi medium soluant, prout superioribus quoque constitutionibus decretum fuit. Illis autem, qui anno proxime elapso per Turcas et exercitum suae Maiestatis, videlicet in comitatibus tam ultra, quam citra Tibiscum et in Sclauonia in comitatu Crisiensi totaliter depraedati, combusti et vastati sunt, ad quinque, qui vero derelictis sedibus suis in Transsylvaniam vel ditionem Turcicam metu periculi aufugerant, ad tres annos, sacra caesarea et regia Maiestas exemptionem dare impartirique dignetur, ut ita loca combusta et desolata restaurentur, et qui alio migrarunt, hac libertate illecti, ad domos suos redeant, illasque rursus inhabitent, terraque illa colonis et inhabitatoribus reparata colatur, et commodum suae Maiestati in futurum quoque faciat, exercitus vero si illum in eas partes iterum venire contingat, habeat unde vivat.

---

[1]) Hibásan »decima octava« helyett.

(A királyi tanácsosok észrevétele.) [1]) *In replica suae Maiestatis concessa est exemptio trium duntaxat annorum colonis omnino destructis et desolatis; illis autem qui ad hostes aufugerunt unius saltem anni, et ut testimonio Comitatus sufficienti et legitimo id comprobetur.*

Quod ad connumerationem et exactionem horum duorum florenorum attinet, statutum est, ut illi exigantur et solvantur eo modo, qui in proxime praeterito conuentu, tempore felicis coronationis suae Maiestatis fuit constitutus. Necesse tamen iudicant Status et Ordines, prouti etiam decernunt, ut noua fiat hoc anno connumeratio, demptis reliquiis regnorum Croatiae et Sclavoniae. Nam ab illa quae proxime facta fuit, multae villae partim sunt combustae, partim vero depopulatae et desolatae, ita ut numerus colonorum ab illo qui proxime praeteritis duobus annis fuit, magno numero sit imminutus.

(A királyi tanácsosok észrevétele.) In responsione Statuum nulla facta est mentio Croatiae; et considerandum, an hoc in loco exemptionem dicae, vel saltem connumerationis existiment, eam ob causam quod proxime elapso Januario noviter connumerata dicatur.

Quoniam vero conquesti sunt publice in hoc conuentu nonnulli comitatus de graui dicatorum insolentia, qui in exactione dicae longe aliter procedunt, quam in articulis continetur, seque de publicis constitutionibus nihil curare, ed iuxta eam, quam a camera habeant instructionem procedere velle aperte dicunt. Supplicant itaque Status et Ordines regni, dignetur sacra Maiestas sua Camerariis mandare, ut hanc dicatorum insolentiam compescant, neue aliam illis ad exactionem dicae, quam quae publicis constitutionibus sit conformis, dent instructionem; praeterea ne fratres, affines et seruitores suos constituant dicatores, sed tales qui in comitatu, ubi dicatoris officium peragent, bona habeant.

[1]) Az iraton több oldaljegyzet van. Az első így szól: »In margine habentur correctiones factae et annotatae per consiliarios, qui deliberationi huius negotii adhibiti fuerunt per serenissimum archiducem.« Itt ezen oldaljegyzetek cursiv betükkel vannak nyomtatva.

(A királyi tanácsosok észrevétele.) Considerandum est, cum fortassis non semper idonei in comitatu reperiuntur, an non ex alio comitatu eligi possint.

Item cum in superiori conuentu decretum fuerit, ut coloni habentes bona valoris sex florenorum, dicari debeant, dicatores vero etiam ligones, secures, et alia domus utensilia in eiusmodi bona computare soleant; supplicant Status et Ordines regni, Maiestas caesarea et regia dignetur clementer mandare, ut a computatione tam leuium rerum, quibus pauperes quotidianam exercent et alunt vitam, desistant.

Quod autem sacra Maiestas caesarea postulat decerni, ne deinceps exemptio ulla valeat, quin uniuersi oblata subsidia contribuant: non ignorant Status et Ordines Regni iam olim ab ipsis decretum fuisse, antiquas illas et perpetuas exemptiones, a diuis quondam Hungariae regibus concessas, ad feliciora usque tempora esse cassatas et sublatas. Quum tamen aliae sint exemptiones, ut pro combustis, et in locis desertis nouas domos extruentibus, quae hactenus necessariis de causis, tum a piae memoriae defuncta, cum vero a moderna Maiestate caesarea dari et obseruari consuetae fuerint: supplicant Status et Ordines Regni, illas in posterum quoque non solum obseruari, verum etiam quibus necessarium videbitur a sua Maiestate sacra dari atque concedi; spectant enim illae ad bonum suae Maiestatis non minus quam ad regni publicum.

(A királyi tanácsosok észrevétele.) Nota. Productio priuilegiorum coram camera. Nota. Restantiarum mentio.

Justam etiam et necessariam censent Status et Ordines regni sacrae Maiestatis caesareae et regiae postulationem, de non exportandis in Poloniam et aliorsum extra regnum auro et argento, cum ea non minus in Maiestatis suae quam in publicum regni damnum cedat; et ob id renovant, seruandasque decernunt publicas regni constitutiones hac de re cum in Soproniensi tum vero aliis regni conuentibus factas, illud tamen aequum est, ut in locis illis, ubi argentum in Scepusio paratur, sacra Maiestas caesarea suos habeat homines, qui argentum pro Maiestate sua, si eidem ita videbitur, redimant.

De siccis quoque et iniustis theloneis, qui necdum distracta et deposita, nouiter vero priuata nonnullorum autho-

ritate erecta exigi perhibentur, statutum est, ut sicca quidem thelonea iuxta superiorum conuentuum constitutiones, modumque et ordinem in illis declaratum absque ulteriori dilatione deponantur et abolcantur. Quum tamen hactenus omnes sese eo excusarint, quod iuxta easdem constitutiones illa, quae in bonis sacrae Maiestatis suae habentur, iuxta clementem eiusdem oblationem, necdum sint deposita, et propterea statibus illis sese ad suorum abolitionem non teneri dicant. Supplicant Status et Ordines sacrae suae Maiestati humilime, dignetur ipsa prima omnium sua distrahi iubere, ut fideles eiusdem subditi exemplum illius sequuti, sua quoque deponant, neque habeant quo se deinceps cum Majestate sua excusent. De iis vero, quae propria aliquorum authoritate vel etiam per officiales in bonis suae Maiestatis sine iusta et legitima aliqua causa erecta esse dignoscentur, comes vel vicecomes illius comitatus dominum thelonii sub amissione officii admoneat, ut illud statim deponat. Qui si forte id facere recusaret vel negligeret, ipse illud authoritate, publico praesentis conuentus decreto sibi attributa, deiiciat. Qua in re si dominus loci ei vel resisteret, vel telonium deiectum denuo erigeret, citetur per comitem vel vicecomitem in praesentiam sedis iudiciariae comitatus illius, ubi primo in centum, secundo vero in ducentis florenis, et tertio, si ne ita quidem resipiscet, in amissione villae, in qua iniustum eiusmodi thelonium fuit erectum, conuincatur. Birsagia autem talia cedant vicecomiti et iudicibus nobilium, jura vero possessionaria occupentur ad fiscum regium, quae tamen is qui ea amittit, communi aestimatione regni semper possit ad se redimere.

(A királyi tanácsosok észrevétele.) Quantum ad telonia tam sicca, quam alia nouiter per officiales caesareae Maiestatis erecta attinet, sua Serenitas hanc Statuum et Ordinum opinionem ad caesaream Maiestatem referat, ut sua Maiestas, accepta informatione, desuper deliberare et statuere possit.

Illi vero qui nimia et iniusta telonia cum maximo negociatorum et aliorum itinerancium grauamine exigere perhibentur, a comite vel vicecomite illius comitatus, in quo thelonia eiusmodi sunt, requisiti, teneantur priuilegia sua, quae de teloneis talibus habent, producere, illisque per comitem vel vicecomitem reuisis, non plus exigere, quam in eis habetur specifi-

catum. Alioquin secus facientes, quemadmodum et illi qui pontes, quorum gratia telonii exactio ipsis est concessa, nullos aut vilissimos in locis necessariis tenent, neque etiam vias et loca transitu difficilia, quae deberent et obligantur, reparant et instaurant, cítentur modo praemisso et ipsi, ut conuincantur primo in centum, deinde vero ducentis florenis, tertio autem in amissione villae, salua tamen eius redemptione praemisso modo fienda.

Et quoniam pessima quadam et non ferenda consuetudine apud nonnullos inoleuisse fertur, quod itinerantes ab alienis etiam territoriis ad sua telonia diuertere vi compellant, sicuti in comitatu Mosoniensi iter facientes compelluntur diuertere ad pontem quendam in fluuio Laytha supra villam Gatha habitum, idque solum propter telonium in Hamburg; statutum est, ut in eos, qui hoc in posterum facere praesumpserint, eadem poena, qua in nimiorum et iniustorum teloniorum exactores modo praemisso procedatur et aminaduertatur.

(A királyi tanácsosok észrevétele.) Iste articulus, cum reliquis grauaminibus reiectus est ad caesareae Maiestatis ulteriorem deliberationem.

(Egykorú irat a bécsi titkos levéltárban.)

VIII.

1566. Márczius 20. táján.

Károly főherczegnek az országgyülési végzésekről Miksa királyhoz intézett jelentése, az udvari kamara észrevételeivel és a királyi resolutiókkal.

Der Fürstlichen Durchleuchtigkhait Erzherzogen Carln bedennkhen über die hie obgeschribnen articl.

1. Dasz nun die Hungerischen Cammerräth Ir den erstenn articl Ires schrifftlichen guetbedunckhens dahin schliessen, damit der Anschnidt nit nach anzall der ganzen Sessionen, sonder nach dem Rauch oder viritim beschehen soll, haben Eur. Khays. Maiestät hie oben vernomben, ausz wasz ursachen

unndt bewegnüsz Ich den Stennden zugelassen den Anschnidt nach Anzall der ganzen Session, wie die verschinen zway Jar auch beschehen, thuen zu lassen; darbey es Eur Khay. Maiestät etc. meines erachtens bleiben lassen möchten. Souill aber die exemption, der verhertten undt verprendten unnderthonnen, undt deren so ausz forcht auf dasz Thürggisch oder in Sibenbürgen entwichen, belanngt, obwoll die Stenndt die schluszschrift dahin erklärt, dasz die verhörtten unndt die verprendten unnderthonnen auf fünff Jar undt dan die so auf dasz Türggisch oder in Sibenbürgen entwichen auf drey Jar desz Auschnidts befreydt sein sollen, wie dan Ir erste antworttschrifft auch dahin gestellt ist, So hab Ich doch im Rath nit befünden khünden, dasz Inen so lannge befreyung gegeben werden solle; hab aber dannocht in meiner Replic schrifft von Euer Khay. Maiestät wegen souill bewilligt, dasz die Ihenigen so vom Vheindt oder dem Inlendischen Kriegsvolck verprent, oder sonnst gar verhärt worden, so lang dise bewilligung werdt, dasz wär nun auf ain Jarlang, deszgleichen auch die so ausz billichen forcht entwichen, auch auf ain Jahrlang unndt nit lennger exempt sein sollen, doch stet es bey Eur. Khay. Maiestät vernerm bedenckhen, ob Sy die Ihenigen so wie gemelt verprendt unndt genzlich verhärt, auf drey Jahr lang (in massen dan sonst im Khünigreich Hungern gebreuchig sein soll) und nit allain disz Jar frey lassen wollen, wie dan solches neben der Stende schlusz ad marginem verzaichnet, welches dan di Hungrischen Cammerräth in Irem schrifftlichen guetbedunckhen auch also zubeschehen ratten.

2. Belanngendt die neue connumeration der Sessionen davon die Stennde in Irem übergebnen Schlusz meldung thuen, dieweill die Hungerischen Cammerräth in dem anndern artiel vermelden, dasz in Khrabaten khein anschnit beschehen mug, so möchte die vermeldung desz Khunigreichs Khrabaten in der verfassten schlusz schrift woll auszgelassen werden. In massen dan die stennde in Irer Antworttschrifft dauon auch khein meldung gethan haben.

(A királyi resolutió.) Die Khays. Maiestät nemben die bewilligten zween gulden an, mit der connumeration von den Sessionen, wie es hiefor gehallten, und lassen Iro sünst das be-

denckhen gefallen, das die befreyung deren so verprendt oder sunst verhörtt vorden oder aus billichen forcht entwichen, gestellt werde allain auf die Zeit der jezigen bewilligung, und das Crabathen in der schlussschrift auch ausgelassen werde.

Undt nachdem die Stennde hieneben dise meldung thuen, dasz in Chrabaten unndt Windischen Lanndt khain connumeration beschehen soll, domit nun solches dahin nit verstannden werden möchte, alsz ob dasz Windischlanndt, von dem anschnit befreÿdt sein solle, so wäre ain nottürfft, dasz zu merer erleiterung ausz der Stennde Antwort schrifft, dise wort darzue gesezt wurden: Excepta Sclauonia, quae hoc proximo elapso Januario primum nouiter connumerata dicitur.

(A királyi resolutio:) Ir khays. Maiestät lassen Ir dise adiunction auch gnediclich gefallen.

3. Nachdem die Stenndt in der Schlussschrifft meldung thuen, dasz alweg die dicatores ausz den Schpanschafften darunder sÿ mit guettern angesessen, genomben werden sollen, ist gleichwoll bedennklich, wo in ainer Spanschafft khain taugliche angesessne Person verhanden wär, ob nit ausz einer andern Spanschafft, oder sonnst ain taugliche Person fürgenomben werden möchte. Welches dan den Hungerischen Cammerräthen zu ainem bedennkhen, wie bey der Stanndtschlusz ad marginem zu sehen, vermeldt worden, weill sÿ aber in Irem guetbedennkhen beÿ dem dritten Articl solches still schweigenndt übergeen unndt nit woll zuerachten, dasz nit in ainer ÿeden Spanschafft taugliche personen hierzue zufinden sein, So achte Ich dasz hierin nichts zu difficultieren, sonder es beÿ der Stennde gstellten articl bleiben möcht.

(A királyi resolutió:) Die Khays. Maiestät lassen es gleichsfals beÿ der Stennde gestellten articl bleiben.

4. Souill dan die übrigen articl, in Eur. Khays. Maiestät etc. proposition die einbringung desz Anschnidts betreffendt, unndt sonnderlich den articl, von wegen der Jenigen, so für den Anschnidt befreÿdt, deszgleichen von wegen einbringung der alten ausstandt belanngt, welche articl die Stennde in Irem schlusz aussgelassen, dieweill die Hungerischen Camerräth neben Irem viertten articl wermelden, dass die jez angeregten

zween articl in die schlussschrifft auch eingeleibt werden sollen, unndt Ich solches auch für ain notturff eracht, so werden sich Eur. Khays. Maiestät derowegen ob Sÿ dieselben articl auch einleiben lassen wellen, zuentschliessen haben.

(A királyi resolutió) Die Khays. Maiestät achten das beide Articl belangendt productionem privilegiorum unndt exactionem restantiarum möchten still schweigendt umbgangen, und die Restantien nichts destoweniger den vorigen beschlusz nach eingefordert werden, doch haben Ir Maiestät zuuor die herrn hofcammer Räth darüber hören wellen. (Az udvari kamara nyilatkozata) Placet Camerae aulicae.

5. Verner wiewoll die Stenndt in der schlusschrift ainen articl gestellt, dasz khünfftiglich das lucrum camerae tam de dominorum quam vero nobilium aliorumque regni statuum bonis, iuxta connumerationem nouiter factam vel in posterum ex publica regni constitutione fiendam exigatur pariter exoluatur, so felt aber bedennklich für dasz Eur Khays. Maiestät mit solchen articln khünfftiglich mit dem lucro camerae geengt werden möchte. Demnach vundt dieweil in dem Jüngsten, desz dreÿvndtsechzigisten Jars gehaltnen Landtagsbeschlusz das lucrum camerae mit nachuolgenden gemainen worten on alle restitution vorbehalten worden, nämblich also: Ita tamenut in posterum id lucrum singulis annis, iuxta antiquam consuetudinem exigatur, si quando contingeret per annum quempiam vel plures annos nullam dicam publicari. So achte Ich dasz in dem Jeczigenn beschlusz der vorbehalt dises lucri camerae auf solchen weg auch beschehen mecht.

(A királyi resolutió) Ir Khay. Maiestät lassen Ir dieses bedennkchen auch gefallen, unnd wirdet also in die conclusion inseriert werden.

6. Alsz vill dan die druckhenen meuth betrifft, weill die hungrischen Cammerräth beÿ dem Sechsten articl anzaigen, dasz der Stennde beschlusz den vorigen Lanndtags hanndlungen hierinnen gmäsz gestellt seÿ, so acht Ich dasz es darbeÿ bleiben mecht.

(A királyi resolutió) Die Herrn Cammerräth darüber zu hören. (Az udvari kamara nyilatkozata) Achten, esz möchte jetzt also dabey bleiben, doch wollen Sye dennocht von der hungerischen Cammer bericht nemben lassen, was die Khays. Maiestät truckhne Meut haben, was sye ertragen und wer die andern sein, so dergleichen Meut haben.

7. Belanngendt die Maut zu Haimburg, dauon die Hungerischen Cammerräth in dem Sibenden articl meldung thuun, unndt für rathsam ansehen, dasz solcher articl auf Eur. Khays Maiestät Resolution gestellt werde, Achte Ich, Eur Khays. Maiestät werde sich nach gehaltner erkkhundigung solcher angezogner beschwarung halb der gebür nach gegen den Stennden entschliessen mügen, wie Ich dan Eur Maiestät Niderössterreichischen Cammer hierüber bericht einzuzichen braits auferlegt unndt beuolchen hab.

(A királyi resolutió:) Die Herrn hofcammerräth darüber zu hören. Az udvari kamara nyilatkozata: Achten dieses berichtes also zuerwarten.

(Egykorú irat a bécsi titkos levéltárban.)

IX.

1566. Május 2.

A pozsonyi országgyülésnek a király által megerösitett törvénykönyve.

Nos Maxilianus secundus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, archidux Austriae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod domini praelati, barones, nobiles, ceterique ordines ac status, fideles subditi regni nostri Hungariae ac partium ei subjectarum, in generali conventu pro festo Purificationis beatae Mariae virginis praesentis anni millesimi quingentesimi sexagesimi sexti celebrato, Posonii ex edicto nostro congregati, miserunt ad nos humiliter infrascriptos articulos, in conventu ipso communibus ipsorum votis conclusos, ad propositionem nostram, medio serenissimi principis Caroli archiducis Austriae etc.

fratris nostri charissimi, eis factam respondentes, supplicaveruntque nobis humillime, ut universos et singulos articulos ipsos, omniaque et singula in eis contenta ratos, gratos, et accepta habentes, nostrumque regium consensum eisdem praebentes, auctoritate et potestate nostra regia acceptare, approbare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes quorum interest observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor iste est.

Articuli statuum et ordinum Hungariae regni in generali conventu, pro festo Purificationis beatissimae virginis Mariae Posonii celebrato, conclusi. Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo sexto.

(I.) Ex iis quae S. Romanorum imperatoria ac Hungariae, Bohemiae etc. regia Majestas dominus noster clementissimus, in hoc generali conventu, medio serenissimi principis et domini domini Caroli, archiducis Austriae etc. fratris sui charissimi et domini ittidem nostri clementissimi in scriptis proponere dignata est, ac serenissimus, quoque ipse archidux oretenus refferendum curavit, intellexere humillime domini praelati, barones, magnates, nobiles, ceterique status et ordines regni Hungariae obedientissimi et humiles, S. suae Majestatis fideles et subditi, graves et arduas illas causas et rationes, quae ipsius Majestatem impedierint, quominus, sicuti ex animo optabat, statim a morte pientissimi quondam domini genitoris sui, serenissimi et potentissimi quondam principis domini Ferdinandi electi Romanorum imperatoris, ac Hungariae, Bohemiae etc. regis beatissimae memoriae, generale in regno suo Hungariae conventum prius quam in praesens hoc tempus promulgare, neque huic etiam gravissimis similiter de causis in sua ipsius persona praeesse potuerit.

(II.) Quibus quidem ordine ad longum declaratis, licet status ipsi et ordines regni in summis habuerint votis conventum ipsis prius ab ejus Majestate indici, eandemque illi vel saltem huic moderno personaliter praeesse potuisse, ut ita de maximis et extremis eorum gravaminibus et afflictionibus ad ipsius Majestatem coram referre, atque ea praesente in illis a se avertendis, et jam tandem tollendis, certius aliquod remedium firmiore cum spe expectare quivissent. Consideratis tamen

omnibus illis, quae suam Majestatem aliis gravissimis non solum curis et cogitationibus, verum etiam laboribus et sumptibus exceperunt, atque ita a celebratione dietae in hoc usque tempus necessario averterunt, perpensis etiam causis, quae illam in imperium avocarunt, et ob quas fidelibus suis Hungaris optatissimo suae Majestatis aspectu, ne nunc quidem frui datum est, animadvertentes summam ejus Majestati injectam fuisse necessitatem, ut omisso conventu omnes curas suas et cogitationes, omnes denique vires atque conatus in id converteret, quod ad propulsandum et avertendum publicum et instans periculum pertinuit. In quo quidem cum ipsius Majestas felicem experta sit Martis aleam. hostiumque et adversariorum suorum vim et infensissimos conatus non solum fortiter sustinuerit, verum etiam repulerit atque represserit, in primis Deo optimo maximo, quod afflictissimas res nostras misericordibus respicere dignatus sit oculis, immortales status et ordines regni, aeterna cum graciarum actione, dicendas censent et dicunt laudes. Majestati vero suae gratulantur de prospero felici successu, praecantes Deum, ut hunc ipsum in Majestate sua prosequi et imposterum quoque benigne concedere dignetur. Absentiam vero S. Majestatis suae ab hoc conventu pacienter et aequo ferunt animo, cum certum sit in imperium profectionem haud dubie spectare ad magnum hujus quoque regni sui Hungariae emolumentum, et loco suae Majestatis habeant, hic serenissimum archiducem fratrem suae Majestatis charissimum dominum vero eorum clementissimum praesentem, qui contingentibus quibusque rebus vel negociis vice suae Majestatis necessariam et opportunam adhibiturus sit operam.

(III.) Quod autem S. caesarea et regia Majestas sua commemorat, graves et immensos sumptus, quos defuncta piae memoriae S. cesarea et regia Majestas ab initio regiminis sui ad extremum usque spiritum pro defensione et conservatione regni sui fecit; deinde vero paternae Majestatis sequendo vestigia se se eandem defensionis et permansionis fidelium suorum Hungarorum curam suscepisse, eidemque sedulo invigilaturam benigne offert: Status et ordines regni haud sunt immemores maximorum suae Majestatis beneficiorum, continuis curis, laboribus indefessis, immensis denique sumptibus, in ipsos et afflic-

tos et afflictum hoc regnum collatorum, quin illorum nunquam obliviscentur, sed gratissima et immortali ea semper recolent memoria. Similiter Majestati quoque suae sacrae, quae in habenda omnimoda protectionis et conservationis regni cura tam benigne tam liberaliter se se non solum offert, verum etiam constans in hoc animi sui propositum isto brevi coeptae suae gubernationis tempore re ipsa testari dignata est: Status et ordines regni immensas et immortales agunt habentquae gratias. Ac quemadmodum gens isthaec Hungarica jam inde a centum et ultra annis, rebus regni adhuc integris et florentibus ex omni natione Christiana quasi prima et sola omnium solius Christianae religionis vindicandae tutandaeque amore se se infideli huic Turcarum genti opposuit, illorumque vim et ferocitatem non solum fortiter et animose multo tempore sustinuit, verum etiam saepius ab orbe Christiano repullit, ac ne nunc quidem, rebus licet eorum afflictis et potentia Turcica nimium attritis et imminutis, ab honestissimo et in Deum religionemque Christianam pio hoc facto in praesentem hucusque diem destitere; sic perspecta isthac suae Majestatis erga ipsos et eorum defensionem tam prompta tam alacri voluntate, hoc ipsum imposterum quoque, quamdiu vires suppetunt, facient, suoque isti proposito constanter inhaerentes, pro ipsius Majestate et dulci patria, sanguinem cum vita profundere, atque vel ita quoque suam testari gratitudinem nullo unquam tempore omittent.

(IV.) Quantum itaque ad propositos a S. caesarea et regia Majestate articulos attinet, in primis statutum est, ut de singulis integris colonorum sessionibus, ad praesentem istum annum exigantur et solvantur pro sua Majestate duo floreni, unus quidem pro festo sacri Penthecostes, alter vero pro festo S. Michaelis, ita tamen, ut duo isti floreni integre in his tantum locis exigantur, quae nullam anno superiori passa sunt hostilem desolationem, cum domuum scilicet combustione et destructione, colonorum nece vel captivitate, omniumque rerum depraedatione factam; Turcis vero subditi medium solvant, prout superioribus quoque constitutionibus decretum fuit; illis autem qui anno proxime elapso per Turcas et exercitum suae Majestatis, videlicet in comitatibus tam ultra quam citra Tybiscum et in Sclavonia in comitatu Crisiensi, totaliter deprae-

dati, combusti et vastati sunt, et qui de relictis quoque sedibus suis in Transsilvaniam vel dicionem Turcicam metu periculi auffugerunt, nunc S. caesarea et regia Majestas exemptionem a praesentis anni dica gratiose dare impertirique dignetur, ut ita loca combusta et desolata restaurentur, et qui alio migrarunt hac libertate illecti ad domos suas redeant, illasque rursus inhabitent, terraque illa colonis et inhabitatoribus reparata colatur, et commodum suae Majestati in futurum quoque faciat, exercitus vero si illum in eas partes iterum venire contingat habeat unde vivat.

(V.) Quod ad connumerationem et exactionem horum duorum florenorum attinet, statutum est, ut illi exigantur et solvantur eo modo, qui in proxime praeterito conventu tempore felicis coronationis suae Majestatis fuit constitutus. Necesse tamen judicant status et ordines, prouti etiam decernunt, ut nova fiat connumeratio, excepta Sclavonia, quae proxime elapso Januario primum noviter connumerata dicitur. Nam ab illa, quae proxime facta fuit, multae villae partim sunt combustae, partim vero depopulatae et desolatae, ita ut numerus colonorum ab illo, qui proximis praeteritis duobus annis fuit,[1]) magno numero sit imminutus.

(VI) Quoniam vero conquesti sunt publice in hoc conventu nonnulli comitatus de gravi dicatorum insolentia, qui in exactione dicae longe aliter procederent, quam in articulis continetur, seque de publicis constitutionibus nichil curare, sed juxta eam quam a camera habeant instructionem procedere velle aperte dicunt; supplicant igitur status et ordines regni, dignetur S. Majestas sua camerariis mandare, ut hanc dicatorum insolentiam compescant, neve aliam illis circa exactionem dicae quam quae publicis constitutionibus sit conformis, dent instructionem. Praeterea ne fratres affines et servitores suos constituant dicatores, sed tales qui in comitatu ubi dicatorum officium peragent bona habeant.

(VII.) Item cum in superiori conventu decretum fuerit, ut coloni habentes bona valoris sex florenorum dicari debeant; dicatores, vero etiam ligones, secures et alia domus utensilia

[1]) Törvényeink gyüjteményének nyomtatott kiadásaiban hibásan áll »qui primis praeteritis diebus et annis fuit.« (!)

in ejusmodi bona computari soleant; supplicant status et ordines regni, ut Majestas sua S. caesarea et regia dignetur clementer mandare, ut a computatione talium levium rerum, quibus pauperes quottidianam exercent et agunt vitam, desistant.

(VIII.) Quod autem Sacra Majestas caesarea postulat decerni, ne deinceps exemptio ulla valeat, quin universi oblata subsidia contribuant; non ignorant status et ordines regni jam olim ab ipsis decretum fuisse antiquas illas et perpetuas exemptiones a divis quondam Hungariae regibus concessas ad feliciora usque tempora esse cassatas et sublatas, cum tamen aliae sint exemptiones, uti pro combustis et in locis desertis novas domos exstruentibus, quae hactenus necessariis de causis etiam a piae memoriae defuncta, tum vero moderna Majestate caesarea dari et observari consuetae fuerint; supplicant status et ordines regni illas imposterum quoque non solum observari, verum etiam quibus necessarium, videbitur a sua Majestate S. dari atque concedi; spectant enim illae ad bonum suae Majestatis non minus, quam ad regni publicum.

(IX.) De lucro camerae justum est visum statibus atque ordinibus regni, prout etiam decernunt, ut imposterum lucrum istud camerae singulis annis, juxta antiquam consuetudinem, exigatur pariter et persolvatur, si quando contingeret per annum quempiam vel per plures annos nullam dicam publicari.

(X.) Justum etiam et necessarium censent status et ordines regni S. Majestatis caesareae et regiae postulationem de non exportandis in Poloniam et aliorsum extra regnum auro et argento, quum ea non minus in Majestatis suae, quam publicum regni damnum cedat; et ob id renovant servandasque decernunt publicas regni constitutiones hac de re, cum in Soproniensi, tum vero aliis regni conventibus factas. Illud tamen aequum est, ut in locis illis, ubi argentum in Scepusio paratur, S. Majestas caesarea suos habeat homines, qui argentum pro Majestate sua, si eidem ita videbitur, redimant.

(XI.) De siccis vero et injustis Theloneis, quae necdum distracta et deposita, noviter vero privata nonnullorum authoritate erecta exigi perhibentur, statutum est, ut sicca quidem thelonia juxta superiorum conventuum constitutiones, modumque et ordinem in illis declaratum, absque ulteriori dilatione

deponantur et aboleantur. Cum tamen hactenus omnes sese eo excusarint, quod juxta easdem constitutiones illa quae in bonis S. Majestatis suae habentur, juxta clementem ejusdem oblationem, necdum sint deposita, et propterea stantibus illis sese ad suorum abolitionem non teneri dicant; supplicant status et ordines regni suae Majestati humillime, dignetur ipsa primam omnium sua distrahi jubere, ut fideles ejusdem subditi exemplum illius secuti sua quoque deponant, neque habeant quo se deinceps cum Majestate sua sacra excusent. De iis vero, quae propria aliquorum authoritate vel etiam per officiales in bonis suae Maiestatis sine iusta et legitima aliqua causa erecta esse dignoscentur, comes vel vicecomes illius comitatus dominum thelonii sub amissione offitii admoneat, ut illud statim deponat. Qui si id facere recusaret vel negligeret, ipse illud authoritate publica, praesentis conventus decreto sibi attributa dejiciat. Qua in re si dominus loci ei vel resisteret vel thelonium dejectum denuo erigeret, citetur per comitem vel vicecomitem in praesentiam sedis judiciariae comitatus illius. Ubi primo in centum, secundo vero in ducentis florenis, et tertio, si ne ita quidem resiperet, in amissione villae, in qua injustum thelonium fuit erectum, convincantur. Birsagia autem talia cedant vicecomiti et judici nobilium, jura vero occupentur ad fiscum regium, quae tamen qui ea amittit communi aestimatione regni semper possit ad se redimere.

(XII.) Illi vero, qui nimia et injusta Thelonia, cum maximo negotiatorum et aliorum ittinerantium gravamine, exigere perhibentur, a comite vel vicecomite illius comitatus, in quo thelonia ejusmodi sunt, requisiti, teneantur privilegia sua, quae de Theloniis talibus habent, producere, illisque per comitem vel vicecomitem revisis, non plus exigere, quam in eis habetur specificatum. Alioquin secus facientes, quemadmodum et illi, qui pontes, quorum gratia thelonii exactio ipsis est concessa, nullos aut villissimos in locis necessariis tenent, neque etiam vias et loca transitu difficilia, quae deberent et obligarentur, reparant et instaurant, citentur modo praemisso et ipsi, et convincantur primo in centum, deinde vero ducentis florenis, tertio autem in amissione villae, salva tamen ejus redemptione, praemisso modo fienda.

(XIII.) Et quoniam pessima quadam et non ferenda consuetudine apud nonnullos inolevisse fertur, quod ittinerantes ab aliis etiam territoriis ad sua thelonia divertere vi compellant; statutum est, ut in eos, qui hoc imposterum facere praesumperint, eadem poena, qua in nimiorum et injustorum theloneorum exactores, praemisso modo procedatur et animadvertatur.

(XIV.) De munitione locorum finitimorum et laboribus colonorum in ea praestandis, status et ordines regni suo in vigore relinquunt ac noviter decernunt constitutiones regni, proxime praeterito in conventu factas. Secundum quas, modumque et ordinem ac limitationem in eodem ac aliis, ad quos ille se refert, comprehensam colonos quoque suos ad gratuitas operas et labores sex dierum expedituri sunt. Supplicant tamen ut S. caesarea et regia Majestas gratiose providere dignetur, ne supremi regni capitanei, sicut hoc proxime biennio elapso, ita nunc quoque negligant, juxta ejusdem conventus constitutiones loca finitima siue dilatione et excusatione aliqua peragrare et perlustrare, quae ex illis munienda, quae vero destruenda videantur.

(XV.) Ittem statutum est, ut juxta articulos conventus anni 1555. imposterum quoque interteneantur de singulis centenis colonis dominorum pariter et nobilium singuli tres equites; observeturque haec constitutio aequaliter per universum regnum, ne scilicet, uc hactenus, pars aliqua illos interteneat, pars vero nullos.

(XVI.) Caeterum quibus in locis equites isti interteneri et conservari debeant, Caesarea et regia Majestas praehabita matura deliberatione quamprimum benigne decernet, prout regni necessitas et utilitas postulare et suadere videbitur.

(XVII.) De victualibus quoque et commeatu militibus suppeditandis non habent regnicolae quid novi constituant, quando in superiori conventuhac de re abunde satis tractaverint, atque etiam concluserint. Vident autem nullum in his fore defectum, modo milites illa solvant, neque miseram plebem deterreant, quin metu rapinae illa in forum, ad loca finitima vel etiam castra alicujus exercitus convehere non audeant vel omittant, neve villas inter se, prouti hactenus fecerant et adhuc

faciunt, distribuant, ipsosque ad serviendum cogant, non solum comportatione victualium et pabuli, sed solutione quoque pecuniarum, et praestatione aliarum diversarum rerum; iustum quoque visum est statibus ut ii, qui proprias habent arces finitimas atque in illis gentes conservant, suis, priusquam alienis, de tali commeatu et victualibus, opera colonorum suorum, provideant.

(XVIII.) De missione et insurrectione gentium tempore expeditionis generalis et particularis similiter nichil novi possunt regnicolae decernere, quando jam antea aliquot in conventibus signanter tamen anni 1552. et anni 1553, quibus frequentiori quam huic numero interfuerunt, satis superque per ipsos his de rebus tractatum sit, et clarae satis constitutiones quoque superinde factae. Cum itaque his majora nunc quoque praestare nequeant, praesertim rebus ipsorum et regni in deterius lapsis et valde aflictis, easdem regni constitutiones jam antea factas, denuo ratas habent, et postulante necessitate, ab omnibus servandas decernunt. Supplicant tamen status et ordines regni S. Majestati suae, dignetur gratiose providere, ut ipsi contra hasce constitutiones ad alia graviora non compellantur; videlicet ne nobiles unius sessionis viritim leventur, neve capitanei comitatuum ad incertos quoslibet rumores, aut particularis alicujus sub arcem quampiam Turcicam excursionis gratia, insurgere cogantur; coloni quoque non ultra quam decretum est labores praestare compellantur; senes vero et imbecilles loco suarum alias personas sufficientes substituere mittereque possint in expeditionem, denique aegrotantes inviti non teneantur.

(XIX.) Sic etiam de vectura bombardarum et instrumentorum bellicorum victualiumque tempore alicujus expeditionis facienda, elapso proximo in conventu, ad mandatum S. caesareae et regiae Majestatis, status cupiose tractarunt, et quid aliud de his dicant vel decernant, ne nunc quidem habent quidquam; penes ea itaque, quae eodem in conventu super his acta et conclusa fuere, status et ordines regni ipsis nunc quoque manendum esse censent.

(XX.) De modo, secundum quem milites in confiniis constituti equos suos ad pascua mittere possint, statutum est, ut in locis opportunis et securis nunc quoque equos suos pas-

cant; cum tamen fere ubique sint loca a fenetis, quae falcari solent, separata, et pascua pro equis satis idonea habentia, in his illos dimittant, et ad falcationem reservatis parcant; suos praeterea tantum et non alienos quosque amicorum vel quorumcunque equos in pascua ducant. Neve miseram plebem direptione et violenta rerum ablatione, uti hactenus, opprimant, aut ad sustentandum se gratis cogant; ultra vero ultinum diem Maji in pascuis non maneant, sed illo veniente ad stationes quisque suas revertatur. Quicunque vero id facere negligerent, compellantur per comites illius comitatus, aut eo non sufficiente, per supremum regni, vel reliquos sub quibus milites equos in pascuis habent, capitaneos. Qui quidem capitanei si id facere ex favore vel negligentia omitterent, puniantur per S. caesaream Majestatem, poena solutionis mille florenorum et refusione illatorum damnorum, ex debito illis stipendio defalcandorum.

(XXI.) Constitutum praeterea est a statibus et ordinibus regni, ut ad praesentem istum annum duae celebrentur octavae; prima quidem hic Posonii, pro octava die festi sancti Georgii proxime venturo, comitatibus cis et ultra Danubium. Altera vero pro octavo similiter die festi sancti Michaelis in Eperÿes pro comitatibus partium regni superiorum et inferiorum a comitatu Lÿpthowiense, qui et ipse ad Eperÿes vadat, Cassowiam versus incipiendo. Et cum justitia ejusque administratio communis esse debeat omnibus, citra aliquem delectum atque respectum; decretum est, ut in iis duobus terminis octavalibus adjudicentur, juxta elapsi proxime conventus constitutiones, per seriem, juxta scilicet unius cujusque antiquitatem, universae et quaelibet regnicolarum causae, tam quae ante cladem Mohaciensem, quam vero post illam, qualitercunque hactenus sunt motae, vel imposterum movebuntur, simul cum causis factum minoris potentiae tangentibus, nullis prorsus exceptis, praeterquam causis bonorum quondam regis Johannis; durare autem debebit haec judiciorum celebratio in uno quoque terminorum dictorum quadraginta dies, festis diebus exceptis; judicia quoque regni Sclavoniae celebrentur pro festo Epiphaniarum Domini proxime venturo, durentque ad dominicam usque carnisprivii. Similiter de judiciis locumte-

nentiae statutum est, ut ea juxta superioris conventus constitutiones continuo adjudicentur, praefixo per dominum locumtenentem termino, qui ei opportunus videbitur, eoque mature et in tempore omnibus publicato; in quibus quidem locumtenentiae judiciis praeter illas, quae in elapso proxime conventu specificatae sunt, adjudicentur quoque causae defectus seminis.

(XXII.) Et licet in superiorum annorum conventibus constitutum fuerit, quod hujusmodi judiciorum celebrationi semper duo ex praelatis et totidem ex baronibus, vel ad minus singuli interesse debeant; quia tamen propter ipsorum dominorum praelatorum pariter et baronum necessariam absentiam, quae saepius ob eorum infirmitatem et longinquam distantiam ac etiam paucitatem evenire solet, non parvae aliquotiens contigerunt difficultates, propter quas aliquando celebrationem ipsam judiciorum necessariam a judicibus etiam intermitti oportuit, cum maximo causantium damno; statutum est, ut imposterum non obstante praelatorum vel baronum absentia judicia nichilominus per judices regni ordinarios, magistrosque prothonotarios et juratos sedis assessores celebrentur. Quos quidem assessores comitatus superiorum et inferiorum partium in termino celebrationis judiciorum in Eperyes fiendae ipsi de medio eorum eligant viros idoneos et praecipuos jurium et legum regni peritos; in revisione tamen appellationum S Majestas caesarea gratiose providere dignetur, ut dominus locumtenens penes se semper habeat consuetum hactenus numerum praelatorum et baronum, ex utroque videlicet duos vel plures, si haberi poterunt.

(XXIII.) Dignetur etiam sacra Majestas caesarea gratiose committere camerariis, ut dominis praelatis et baronibus, qui apellationibus intererunt, de eorum sallariis ac expensis, ac assessoribus quoque sedis judiciariae, non solum tempore ordinariorum judiciorum, verum etiam dum revisioni aliorum diversorum a Majestate sua domino locumtenenti injunctorum negotiorum, necessario adhibentur, de expensis eorum diurnis satisfaciant, et prothonotariis etiam, qui non solum iisdem negotiis extra judicia adhiberi necessario solent, sed et revidendis transmissionibus sub dieta vacare debent, de expensis provideatur. Hactenus enim saepius a domino locumtenente

vocati, venire recusarunt, et sic negotia a sua Majestate revideri commissa, in nullum deduci possunt effectum, cum damno multorum publico.

(XXIV.) Quoniam vero saepe evenit, quod magistri prothonotarii in litteris evocatoriis vel sententionalibus aliquos committunt errores, propter quos causantes in condescensione causarum suarum non leves patiuntur defectus, idque regnicolis injustum est visum; statutum est, ut imposterum, si manifeste constiterit, talem errorem ex inadvertentia prothonotarii esse commissum, sive in litteris evocatoriis, sive vero adjudicatoriis, is per judices regni in judicio contradictorio debito modo rectificetur. Quam ipsam constitutionem regnicolae decernunt observandam in capitulis quoque et sedibus comitatuum judiciariis.

(XXV.) Ittem quia sine magno libertatis regni derogamine, cursus quoque justitiae praeclusione factum est, ut judicibus aliquam causam revidentibus et tandem servatis omnibus de jure servandis in ea pronunctiare volentibus, directores causarum suae Majestatis vel camera, cum mandato, illos a pronunctiatione sententiarum inhibere soleant, prouti non ita pridem in causa quadam fratrum Rewaÿ, contra cives Cremnitienses habita, factum est; supplicant status et ordines regni S. Majestati caesareae, dignetur gratiose providere, ne imposterum, ad illegitimam aliquorum instantiam, via justitiae mandato suae Majestatis praecludatur.

(XXVI.) Hortata est quoque S. Majestas caesarea fideles eosdem suos regnicolas, de alleviandis nimiis colonorum suorum oppressionibus, quibus hactenus affecti essent; pro qua quidem Majestatis suae non minus pia quam officio suo digna admonitione, status et ordines regni S. suae Majestati ingentes agunt habentque gratias, atque secundum eam quisque eorum sedulam daturus est operam, ne quo subditorum suorum nimio gravamine et oppressione conscientiam suam merito sentiant esse gravatam. E contra humillime supplicant S. ejus Majestati, ut cum clementer intellexisse potuerit, quantas miserias, damna et extremas oppressiones coloni ipsorum non minus a Turcis, quam suae Majestatis militibus inde-

simenter patiantur: dignetur benigne providere, ut ab his quoque calamitatibus tandem liberentur.

(XXVII.) Et quia fertur esse plerosque dominorum pariter et nobilium, qui superiorum annorum constitutiones publicas de libera colonorum transmigratione editas non observare, quin potius ipsis modis omnibus contraire soleant; supplicant status et ordines regni S. Majestati caesareae, dignetur gratiosam adhibere curam, ut illae ab omnibus, citra aliquod impedimentum, serventur, et in eos, qui contra faciunt, debita, in que constitutionibus illis expressa poena serio et citra cujusque personae delectum animadvertatur.

(XXVIII.) Quod autem ad reliquos in hac dieta tractatos et conclusos articulos, suaeque Serenitatis ad eos factam replicatio nem attinet, cum status et ordines regni videant, pauca et illa quoque pleraque prioribus regni constitutionibus sancita per ejus Serenitatem esse approbata, majorem vero partem vel non admissam vel ad ulteriorem S. caesareae et regiae Majestatis deliberationem dilatam; optassent ex animo, ut Serenitas sua eam ipsis nomine et auctoritate suae Majestatis de omnibus fecisset resolutionem, qua citra diuturniorem expectationem certo cum responso domum reverti potuissent. Postquam tamen ejus Serenitati aliter visum est, ea quidem, quae admissa non sunt, rejiciunt, quando et alioquin non usque adeo frequenti numero convenerint, ad proxime futuram dietam usque, ulterius ibi tractanda et deliberanda; de qua per suam Majestatem vel in fine praesentis vel statim initio sequentis proximi anni indicenda et personaliter celebranda, Status et ordines regni S. suae Majestati humillime supplicant, seque ea de re certificatos esse cupiunt, ob eas causas, quas primo in responso suo declaraverunt, et propter quas suae Majestatis praesentiam isto quoque in conventu tanquam summe necessariam plurimum desiderarunt. De illis vero, quae ad ulteriorem S. caesareae et regiae Majestatis deliberationem rejecta sunt, status et ordines regni serenissimo archiduci supplicant humillime, dignetur clementer curare, ut illa quam primum S. suae Majestati perferantur, ac etiam apud eandem benigna sua promotione efficere, ut quae per status et ordines regni conclusa sunt, a sua Majestate clementer acceptentur et approbentur.

De gravaminibus vero et oppressionibus libertatumque hactenus factis violacionibus Sacrae Majestatis suae fideles communiter et privatim clemens et benignum sine diuturniori aliqua expectatione habeant responsum.

Nos itaque supplicatione praemissa dictorum fidelium nostrorum dominorum praelatorum, baronum ac nobilium aliorumque ordinum ac statuum hujus regni nostri Hungariae et partium ei subjectarum clementer admissa, praedictos universos articulos modo praemisso nobis praesentatos praesentibus literis nostris de verbo ad verbum inseri et inscribi fecimus, eosdemque ac omnia et singula in eis contenta ratos, gratos et accepta habentes, eisdem regium nostrum consensum benevolum pariter et assensum praebuimus, et illos et quaevis in eis contenta regia nostra auctoritate acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus; offerentes nos clementer, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios fideles subditos nostros cujuscunque status et conditionis existant, observari faciemus. Immo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in nostra imperiali civitate Augusta Vindelicorum die secunda Maji, Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, regnorum nostrorum Romani quarto, Hungarici tertio, Bohemiae vero decimo octavo.

Commissio propria S. caesareae et
regiae Majestatis.

(Egykorú példány Körmöcz sz. k. város levéltárában.)

X.

1566. Május 2.

Miksa királynak az országgyülés által felterjesztett sérelmekre vonatkozó leirata.

Resolutio caesareae Maiestatis super quibusdam quaerelis, grauaminibus et petitionibus Ordinum ac statuum regni Hungariae anno 1566. Posonii exhibitis.

Cum superioribus diebus sacra Romanorum imperatoria ac Hungariae et Bohemiae regia Maiestas, dominus noster clementissimus, a serenissimo principe, domino Carolo archiduce Austriae etc. domino nostro gratiosissimo accepisset ea, quae in proxime praeterito conuentu Posoniensi, pro festo purificationis beatae Mariae virginis praesentis anni celebrato, acta et tractata fuerunt, inter alia Maiestas sua caesarea intellexit graues quasdam quaerelas de variis maximisque grauaminibus, depraedationibus, verberibus, caedibus et omnis generis iniuriis ac violentiis, quibus Ordines et Status regni Hungariae sese una cum miserrima plebe contra libertates ac priuilegia sua affligi et opprimi asseruerunt. Itaque Maiestas sua caesarea ac regia ex eo singularem molestiam percepit, neque enim posset Maiestati suae caesareae antiquius vel optabilius quicquam accidere, quam quod fideles sui regnicolae ab omni molestatione et oppressione liberi et securi, cum uxoribus, liberis et fortunis suis tuti et securi in bona pace et quiete viuere possent, in eumque finem Maiestas sua caesarea, inhaerendo laudatissimis vestigiis defunctae caesareae Maiestatis, diui quondam domini genitoris sui, omnes suas curas et cogitationes conuertit, et hanc etiam ob causam tot et tam graues sumptus et labores sustinet, ac in futurum quoque omnibus modis studebit fidelium suorum regnicolarum tranquillitati et commodis consulere, quantum quidem rebus turbatis fieri poterit, quoniam in regno quod externo atque interno milite nunquam carere potest, non possunt omnia ita exacte ad unguem usque praecaueri, quin subinde subditi grauentur, molestentur et violentur et damno afficiantur. Similiter etiam

Maiestas sua caesarea ac regia sedulo cogitabit, quomodo possit et debeat coërceri temeritas atque insolentia liberorum et vagorum peditum Haydonum et Uskokorum et aliorum id genus praedonum, de quibus nunc denuo Status et Ordines regni tantopere conqueruntur.

Cum vero dictorum memorata Ordinum ac Statuum regni Hungariae grauamina in multas partes et membra sint distincta, habeantque annexa varia postulata et supplicationes, de quibus Maiestas sua caesarea praesertim absens non potest certi quicquam decernere; visum est Maiestati suae caesareae pleraque in felicem suum reditum in Austriam differre, ac interim, unde opus erit, necessariam et sufficientem informationem capere.

In paucis duntaxat Maiestas sua caesarea benignam mentem suam nunc declarare voluit.

Primum, quod attinet ad negocium regundorum finium et rectificandarum metarum, in quibus fideles Maiestatis suae caesareae subditi Hungari sese ab Austriacis, Stiris et Morauis a multis iam annis, magna rerum et territoriorum suorum iactura, grauari conqueruntur, eius sane negocii, ac eorum quae Maiestatis suae caesareae capitaneo in Kewzegh objiciuntur, Maiestas sua caesarea primo quoque tempore, quantum quidem Maiestatem suam concernit, benignam curam suscipiet. Ubi nec illud a caesarea sua Maiestate postponetur, quod a fidelibus Maiestatis suae subditis Hungaris propositum fuit contra Morauos et praesertim contra dominum Bernhardum a Serotin.

Porro quod spectat ad illa, quae dicti Ordines ac Status regni Hungariae ostenderunt sese pati in metis et territoriis a vicinis subditis Stiriae, Carinthiae et Carniolae, non dubitandum est, quin etiam serenissimus princeps dominus Carolus archidux Austriae etc. in hac parte, sicut antehac, facturus sit ea quae ad alendam et seruandam hincinde inter subditos regni Hungariae et prouinciarum suarum mutuam concordiam, quietem et bonam vicinitatem pertinent; id quod Maiestas sua caesarea apud serenitatem eius lubenter et fraternè promouebit.

Supplicatum fuit praeterea caesareae ac regiae Maie-

stati ab Ordinibus ac Statibus regni, ut omnes Ordines ac Status ecclesiasticos non minus clementer ac benigne quam reliquos fideles suos caesarea ac regia sua pietate prosequatur, defendat, ac in suis antiquis priuilegiis et immunitatibus conseruare dignetur. Equidem Maiestas sua caesarea nunquam cogitauit Ordines ac Status ecclesiasticos, contra antiqua eorum priuilegia et immunitates, molestare aut grauare, nec à quoquam capitulo, abbate seu praeposito, contra eorum antiquam libertatem, quicquam extorsit, et deinceps quoque non dedignabitur illos pro viribus tueri, ac illorum permansioni consulere. Quod si autem ab aliquibus in praesenti Maiestatis suae necessitate quippiam subsidii requisitum et mutuo sumptum fuit, de eo non habent illi legitimam conquerendi causam, siquidem id non in alios usus quam ad propriam ipsorummet et totius regni defensionem et conseruationem conuersum esse constet; neque sane tam graue eis onus fuit impositum, quod non alii quoque tam ecclesiastici quam seculares Maiestatis suae subditi extra Hungariam existentes, qui non ita versantur in praesenti periculo, rei publicae causa subiissent.

Caeterum quoad quaerelas illas in dicto conuentu Posoniensi propositas contra homines quosdam Italos, qui aduocatorum et procuratorum officio in foro regni spirituali fungentes, contra decreta regni et antiquas libertates, causas ante definitiuam seu definitiue vim habentem sententiam a sede ordinariorum in praesentiam nunciorum apostolicorum deducere, atque non modo partem aduersam huiusmodi friuolis ac illegitimis appellationibus vexare, sed vicarios quoque dominorum praelatorum et alios iudices ecclesiasticos, vigore literarum a nunciis emanatarum, sub poena excommunicationis et graui mulcta, ad admittendas apellationes compellere perhibentur. Hoc sane negocium una cum causa et lite vertente inter magnificos dominos Thurzones ex una et magnificam dominam Elysabetham Thwrzo relictam viduam quondam domini Adami Vngnad ex altera (parte), cum maximi sit momenti, de quo Maiestas sua caesarea ac regia absens nihil certi potest statuere, eius deliberationem et resolutionem tamdiu differendam duxit, donec Deo dante in Austriam vel Hungariam redierit.

Supplicarunt praeterea Status et Ordines regni caesa-

reae ac regiae Maiestati suae ut dignetur in Zaladiensi et Simigiensi comitatibus finitimorum castrorum et castellorum, in extremo periculo constitutorum, defensioni et conseruationi, iuxta priorem comitatuum illorum supplicationes, gratiose prouidere, prout continetur in articulo desuper exhibito. Id quoque Maiestati suae caesareae curae futurum est.

De munitione oppidi Giwlensis, de qua Ordines et Status regni supplicauerunt pro sex comitatibus partium regni Hungariae inferiorum, qui nunc ad Giwlam reguntur, Maiestas sua caesarea clementer cogitabit, quid pro utilitate regni hoc rerum et temporum statu fieri possit ac debeat.

Sic quoque prouidebit Maiestas sua caesarea, quantum quidem in Maiestate sua fuerit, ne quis dictorum locorum propter absentiam capitanei in euidens aliquod periculum adducatur.

De reliquis omnibus caesarea ac regia Maiestas, uberiore informatione accepta, quamprimum etiam fieri poterit, sese clementer resoluet. Decretum per sacram caesaream Maiestatem die secunda Maii 1566.

(Eredeti fogalmazata a bécsi titkos levéltárban.)

II.

A POZSONYI ORSZÁGGYŰLÉS

1567. JÚNIUS- és JÚLIUSBAN.

A pozsonyi országgyülés

1567. június- és júliusban.

Midőn Miksa király az 1566-ik évi országgyülés végzéseit megerősítette: már megnyílt volt a török háború, mely Gyula elestét vonta maga után; és csakhamar Szulejmán is megindúlt hatodik magyarországi hadjáratára. Ismeretes, mint tartóztatta fel őt Zrinyi Miklós hősies ellenállása, és mint érte el őt a halál Szigetvár falai alatt. A király nem nézte tétlenül a közeledő veszedelmet. A német birodalom-, örökös tartományai- és Magyarországból százezeret meghaladó hadsereget gyűjtött egybe. De a szégyenteljes tétlenség, melyre azt túlóvatos vezérei kárhoztatták, általános felháborodást idézett elő.

Ez alatt János Zsigmond is megindította az ellenségeskedéseket. A szultántól nyert segítséggel Tokajt vette ostrom alá. Szulejmán halála az ő hadi munkálatainak is véget vetett ugyan, de a táborából elbocsátott tatárok tűzzel-vassal pusztították a területet, melyen átvonultak, és a rabok ezreit hurczolták magokkal.

Szulejmán utódjával Szelimmel Miksa azonnal békealkudozásokba bocsátkozott. Azonban ezeknek kimenetele bizonytalan volt; annál inkább, mert a portán előfeltételül az 1566 tavaszán elfoglalt Veszprém és Tata visszabocsátását tűzték ki. E miatt, és mivel az 1567-ik év tavaszán János Zsigmonddal megujult a háború: Miksa egyrészről a német birodalom- és saját örökös tartományainak rendeitől újabb segítséget iparkodott kieszközölni, másrészről a *magyar or-*

országgyűlést (1567.) június elsejére Pozsonyba összehívta. [1]) És mivel előre látta, hogy a hadjárat szerencsétlen eredménye és az annak lefolyása alatt szenvedett csapások által elkeserített magyar rendeket csak személyes megjelenése birhatja áldozatkészségre: el volt határozva — uralkodásának harmadik évében — először megjelenni körükben.

A király szokás szerint a *pozsonyi kamara* véleményét hallgatta meg, az országgyülés elé terjesztendő kivánatok iránt.

A kamara abban a nézetben volt, hogy bár Magyarország a törököktől és tatároktól, sőt azonfölül a királyi hadaktól is sokat szenvedett, joggal meg lehet várni, hogy a rendek, tekintetbe véve az ország veszélyes helyzetét és a király nagy kiadásait, jelentékeny adót szavazzanak meg; és pedig a folyó esztendőre, új összeirás alapján behajtandó három forintot ajánljanak. De hozzá tették, hogy ha erre rá nem állanának, ismét megelégedhetik két forinttal. Minthogy pedig az adónak portánkint való behajtásánál a mult esztendőben is nagy visszaélések fordultak elő, meg kell ujitani a rendek által ismételve mellőzött javaslatot, mely szerint az adó minden jobbágytól, a ki a földesúri censust fizeti és a kinek hat forint értéket meghaladó vagyona van, behajtandó. Továbbá felhatalmazást kell kérni az országgyülléstől, hogy ha fontos okok miatt a jövő esztendőben nem lehetne országgyülést tartani, a király az adót ismét behajthassa.

Az adófizetők összeirásában és az adó behajtásában az 1556-ik évi országgyülés által megállapított szabályok értelmében kell eljárni. Azon törvényt, mely szerint adószedők csak nemesek, kiknek az illető megyében birtokuk van, lehetnek, meg kell szüntetni. A kamara egyébiránt hangsúlyozta, hogy az adószedőknek törvénybe ütköző utasításokat nem szokott adni.

Azonban a kamara előtt nem volt titok, hogy az esetben is, ha az adó hiány nélkül fizettetik be, abból csak csekély összeg folyhat be. Ennek következtében azt az óhajtását fejezte ki,

[1]) Az 1567. április 20-án kelt meghivólevél több város levéltárában. — L. **Irományok**, I. szám.

hogy a rendek újítsák meg az 1542-ik évi országgyülésen tett ajánlatukat és javaik értékének 60-ad részét ajánlják fel a közszükségek fedezésére.

Végre a kamara a király figyelmébe ajánlotta az adóhátralékok behajtását és a magtalanul kihalt nemesek birtokaira a korona jogainak érvényesítését. [1])

A kamara javaslatai már a király kezei között voltak, midőn május végén a magyar tanácsosok Bécsbe hivattak, hogy véleményöket ők is adják elő. Csak kevesen jöttek össze. Ez alkalommal nem nyilvánították magukat illetékteleneknek arra, hogy az előterjesztés szerkesztésére befolyást gyakoroljanak. De kiemelték, hogy az ország veszélyes helyzetében igen nehéz javaslatokat tenniök. Emlékeztették a királyt, hogy a múlt évi országgyülésen »mily nagy lárma és mennyi panasz« előzte meg az adó megszavazását. Már pedig azóta a Dunán túl és a felvidéken, úgy a nemesség mint a nép sokat szenvedett a törököktől és tatároktól, kik tűzzel-vassal pusztítottak és sokakat rabságba hurczoltak. Az ország többi részeiben is nagy a nyomor, minthogy az ellenség közeledtére a lakosok hazaikat felgyújtva és marháikat elhajtva, menekültek. Sokan bújdosás közben éhhalállal múltak ki. Ily körülmények között nem tudnak mit tanácsolni. A király bölcseségére bízták annak eldöntését, mit kelljen előadni a rendeknek, kik inkább mint valaha el vannak keseredve. Csak arra kérik, hogy kegyelmes szavakkal nyugtassa meg őket, és keltsen fel bennök reménységet. [2])

Az udvar egyébiránt, a tanácsosok ezen nyílt felszólalása előtt is, a magyar rendek hangulata iránt eléggé volt tájékozva; és élénk aggodalommal nézett az országgyülés elé; [3]) míg az országban oly jóslatokat lehetett halani, hogy »soha sem tartatott még rosszabb országgyülés, mint a mostani lesz.« [4])

[1]) Eredetije a bécsi titkos levéltárban. — L. **Irományok.** II. szám.

[2]) A magyar tanácsosoknak 1567. május 25-iki felterjesztésök, ugyanott. — L. **Irományok.** III. szám.

[3]) Erről a spanyol udvar bécsi követe 1567. június 7-én kelt jelentésében szól.

[4]) A *körmöczi* követek június 4-én Pozsonyból irják: »Zu fürchten, wie sichs ansehen lässt, es werde niemals ein schlechter Landtag in Hungern gewesen sein als dieser.«

A király, hogy a rendek ingerültségét lecsillapítsa, el volt határozva személyesen jelenni meg közöttük. Minthogy azonban a határnap eltelte után is lassan gyülekeztek, [1]) csak június 12-én utazott Pozsonyba. [2])

A királynak mindjárt első fellépése nagy mértékben alkalmas volt a rendek elégületlenségét fokozni. Midőn ugyanis június 13-án a rendeket a várlakba meghívta, hogy nekik a propositiót átnyújtsa, *német nyelven* szólott hozzájuk, a mit eddig se ő maga, se atyja soha nem tett. [3])

A rendek zúgolódva tértek vissza gyüléstermeikbe, hol a királyi előterjesztés meghallgatása után még zajosabban adtak kifejezést ingerültségöknek.

Ezen előterjesztésben a király hangsúlyozza Magyarország megvédelmezésére irányzott buzgó törekvéseit, melyekkel végső lehelletéig nem fog felhagyni. Elbeszéli, mint szállott a múlt esztendőben testvéreivel együtt táborba; mint sietett a hadjárat befejezése után Csehországba, hogy ott Magyarország védelmére segélyt eszközöljön ki; most pedig, Szulejmán halála után, az új szultánnal békealkudozásokat indított meg, mert úgy van meggyőződve, hogy Magyarország érdeke a békét követeli. Tekintettel a nagy költségekre, melyeket az utolsó hadjárat igényelt, és a végváraknak megoltalmazása folytonosan igényel, bár szivesen megkimélné az országot, melynek és különösen a szegény népnek szomorú helyzetét jól ismeri, kényszerítve látja magát felhívni a rendeket, hogy két esztendőre három-három forintot szavazzanak meg; és az adó-

---

[1]) *Oláh Miklós* június 2-án jelenti a királynak Pozsonyból: »Ex Dominis et Regnicolis nemo fere convenit.« Hasonlag irnak a körmöcziek két nappal utóbb.

[2]) A spanyol követnek június 4-iki jelentése Bécsből.

[3]) Erről csak *Forgách Ferencz* történeti munkája tudósít. »Primum ergo — irja — aliquot verba in lingua germanica praefatus per interpretem, propositionem ... in scripto exhibuit. Id quod iam statim ab omnibus animaduersum est, odio lingua germanica usum; quum pater latina, ipseque in plerisque comitiis vivo patre eadem semper usus fuisset, haberetque linguam latinam familiarem.« (1866-iki akadémiai kiadás 372. l.) Kiemeljük, hogy az Eszterházy-levéltárban őrzött példányon Istvánfy kezével a »lingua germanica« mellett áll ez oldaljegyzés: »latina.«

fizetők új összeirását rendeljék el, úgy hogy mindenki, a ki földesurának censust fizet és 6 forint értékü vagyonnal bir, irassék össze. Egyébiránt az adó behajtása körül az 1556-iki országgyülés szabványai tartassanak meg.

Továbbá felhívja a rendeket, hogy a végváraknak jó karba helyezésére jobbágyaikat tizenkét napi ingyen munkákra engedjék át; rendelkezzenek hadak kiállításáról, a felkelésről és az igazságszolgáltatás érdekeiről. [1])

A köznemesség már másnap, június 14-én kezdette meg a tanácskozásokat. Azonban most még határozottabban és erőteljesebben, mint a múlt évben, kinyilatkoztatták, hogy az előterjesztés tárgyalásába nem bocsátkoznak; mert előbb sérelmeiket kivánják orvosoltatni, melyek az utóbbi időkben tetemesen megszaporodtak, és most annál súlyosabbaknak látszottak, minthogy a rendek ismételt felszólalásai és a király igéretei eredményteleneknek bizonyultak, és a múlt évi sérelmi felterjesztésre adott május 12-iki válasziratban foglalt királyi igéret is teljesületlenül maradt.

A sérelmek és panaszok élén azok állottak, melyek a katonák féktelenségére vonatkoztak; a kik számtalan rablásokat és kegyetlenségeket vittek véghez. Előfordultak oly esetek is, hogy a földbirtokost, ki gabonáját és takarmányát a rabló csapatoktól, néha kétszer is, pénzösszeg lefizetése által megváltotta, azután, mikor pénzéből is kifogyott és az igényeket többé kielégíteni nem birta, leölték. A várak parancsnokai is hasonló önkénynyel jártak el; lefoglalták a nemesek birtokait, megadóztatták terményeiket, és új vámokat állítottak fel. Kijelentették, hogy a királyi kapitányok és katonák hasonlíthatatlanul rosszabbul bántak velök, mint a törökök. Végre neheztelésöket fejezték ki a felett, hogy a király az egyházi és világi méltóságokat, hivatalokat és címeket idegenekre, németekre és olaszokra ruházza.

Ezen jelentékenyebb országos sérelmek után az egyes

[1]) A propositiót nem birjuk. Tartalmát a rendek felirata és a törvénykönyv ismerteti meg.

megyék, városok és magánosok, külön sérelmeik hosszú sorozata következett. [1])

Mikép folyt ezen sérelmek tárgyában a tanácskozás, mikép terjesztették fel azokat a királynak, és mily választ nyertek tőle: adatok hiányában, nem tudjuk. Úgy látszik, a királynak sikerült a rendek neheztelését lecsillapítani, és őket arra birni, hogy június második felében a királyi kívánatok tárgyalásába bocsátkozzanak; felhiván őket, hogy az ezek tárgyában alkotandó végzéseik mellett terjeszszék fel sérelmeiket is. [2])

A rendek ezek után nyugodtan és gyorsan estek át a királyi propositió megvitatásán. Válasziratukban hálájukat fejezik ki a király áldozatkészségeért és buzgalmáért. Elismerik, hogy a múlt évi háborúban, bár több fontos vár elveszett, az ő táborbaszállása tartóztatta fel a törököket előnyomulásukban és mentette meg az országot a teljes elpusztulástól. Nem kételkednek, hogy a békealkudozásokban is Magyarország java lebeg szemei előtt. Törekvéseire Isten áldását esdik le.

A rendek jól ismerik kötelességöket, és tudják, hogy az adó, melyet megszavaznak, az ország javára fog fordíttatni. De a szegény nép nyomora nem engedi, hogy a király kívánatát teljesítsék. Mindazáltal ezen szomorú körülmények között is mindent meg akarnak tenni, a mi hatalmukban áll. E miatt

---

[1]) A sérelmi feliratot nem birjuk. Ismerteti *Forgách Ferencz. Giovanni Michiel* velenczei követ, ki június 25-én követte a királyt Pozsonyba, július 1-én irja: ... »Le medesime querele et molto piu gravi ancora sono fatte da questi regnicoli contra tutti li Capitani et ministri todeschi, ...comenciando dal Szvendi et sequendo di tutti li altri, dolendosi publicamente di esser incomparabilmente peggio trattati di questi che da Turchi. Per questi rispetti si vede con grandissima pieta le reliquie di questa povera natione cosi persa, avilita et confusa, che pareno tutti esser come disperati.«

[2]) A sérelmek tárgyalásáról nincsenek adataink. Hogy a sérelmeket az országgyülés kezdetén benyújtották a királynak, kitünik ennek a rendek első feliratára adott válaszából, melyben megjegyzi, hogy »ex huiusmodi *repetitione oblatorum sibi nuper ab ipsis regnicolis grauaminum ei querelarum* rursus maximum dolorem percepit.«

»feltéve, hogy ő felsége híveit a reájok nehezedő belső bajoktól meg fogja szabadítani«, a jelen esztendőre másfél forintnyi adót vetnek ki minden jobbágytelekre. Az elpusztult helyek lakói egészen, a törököknek adózó jobbágyok felerészben felmentetnek ezen adó fizetésétől.

Készek új összeirást rendelni el, és megállapítani, hogy az adófizetés a földesúri census alapján történjék; úgy t. i. hogy a jobbágy, a ki az egy telek után járó földesúri censusnak $^1/_4$, $^1/_6$, $^1/_8$-részét fizeti, az adónak is csak megfelelő részét fizesse. Az ellen sincs kifogásuk, hogy minden megye közönsége egy esküdt nemest csatoljon az adószedőhöz; de ragaszkodnak ahhoz, hogy az adószedő is nemes ember és azon megyében, melyben működik, birtokos legyen. Az összeirást szeptember 8-án kezdjék meg. A kik őket ebben akadályozzák, az 1550-iki országgyülésen megállapított büntetéseket szenvedjék. Mivel azonban az adószedők gyakran, boszúvágy által indíttatva, alap nélkül emelnek vádakat, ha ez kiderül, az adószedőt érje ugyanazon büntetés.

Az alispánok és szolgabirák díjaira nézve ismételik az 1566-ik évi megállapodást. Mivel pedig az adószedők között is találkoznak, a kik a kamarától nyert fizetéssel nem elégednek meg, és a jobbágyokat zsarolják: felkérik a királyt, utasítsa a kamarát e visszaélések megszüntetésére.

Az utolsó hadjárat alkalmával több megye, úgy szintén némely urak és nemesek kölcsönöket adtak a királyi kapitányoknak; ezeket a kassai kamara elégítse ki az adóból.

Az adófizetési kötelezettségre nézve az 1563-iki megállapodások maradnak érvényben; oly hozzáadással, hogy a molnárok, ha telkük nincs, adót ne fizessenek; az oláhok és ruthenek, a mennyiben kiváltságaiknál fogva az egész adófizetéstől nem volnának felmentve, féladót fizessenek; az egyházi praedialistáknak, kiket mindig nemesek gyanánt tartottak, továbbá a szabadosoknak, kik uraik zászlai alatt mint lovasok szolgálnak, végre a szénégetőknek és bányamunkásoknak régi adómentességök tiszteletben tartassék. [1])

[1]) Végre a Kulpán-túli országrész adójáról is rendelkeztek; mikép, azt a királyi válasziratból nem lehet kivenni.

Az adóhátralékok oly helyeken, melyek a háború alatt el nem pusztultak, behajtandók. A kamarai nyereség, minden esztendőben, akár tartatik országgyűlés akár nem, fizetendő.

A rendek kijelentik, hogy a várak megerősítésére jobbágyaiknak csak *hat* napi ingyen munkáját ajánlhatják meg; nagyobb áldozatokra a jobbágyok nem képesek. Kijelölik mily várakra, mily megyék vagy urak jobbágyai tartoznak szolgálni. A Dunán-innen és túl az 1559-iki országgyűlésen kijelölt várakat meghagyják. Mivel pedig a tiszamelléki országrészről intézkedés ekkorig nem történt volt, most meghatározzák, hogy Tokaj-, Ecsed-, Várda-, Munkács- és Szatmárvárak fognak megerősíttetni. Egyúttal felkérik a királyt, hogy Eger megerősítéséről ő gondoskodjék.

A rendek követelik, hogy a kapitányok, 1000 forint birság terhe alatt, csak a törvényben kijelölt helyekre fordíthassák a jobbágyokat; ezeket a meghatározott időnél tovább ne tarthassák vissza és haszontalan munkálatokat ne végeztessenek velök.

A rendek által kiállítandó hadakra nézve a korábbi törvények megújíttatnak, kijelöltetvén a törökök által fenyegetett helyek, a hol azok állomásozni fognak. A Csallóköz lakóit mindazáltal ama kötelezettségtől felmentetni kérik: azok ugyanis télen át a Duna jegének feltörésével vannak elfoglalva, nehogy a befagyott folyamon az ellenség áttörhessen.

A gabonának és takarmánynak a hadak részére szállítása tárgyában megujíttatnak a korábbi törvények. De a rendek aggódnak, hogy az országban találtató gabona a hadsereg szükségeire nem lesz elegendő.

Hasonlag az insurrectióra, ágyúk és élelmiszerek szállítására, a várőrségek legelőire, végre az igazságszolgáltatásra nézve is a korábbi törvényeket ujítják meg. Mivel azonban az ország rendes birái és az itélőmesterek közül sokan, betegségökre és agg korukra hivatkozva, a rendek előtt határozottan kijelentették, hogy a felvidéki megyék részére Eperjesen tartandó nyolczadi törvényszékben részt nem vehetnek: abban történt megállapodás, hogy ama megyék részére is Pozsonyban tartassék meg, és pedig szent György nyolczadán a törvényszék; a többi megyék részére szent Mihály nyolczadán; Slavó-

niában január 6-án. A nyolczadi törvényszékekkel egy időben a helytartói törvényszék is tartson üléseket. Az ülnökökre nézve fenntartatik a korábbi országgyülések határozata; oly hozzáadással, hogy mint ülnökök alkalmaztassanak jogképzett nemesek is, kiket a helytartó és az ország rendes birái válaszszanak meg. Felkérik a királyt, rendelkezzék, hogy a törvényszékek itéleteit a hatóságok hajtsák végre; és utasítsa a kamarát, hogy úgy a helytartónak és a tanácsosoknak, mint a törvényszékek tagjainak fizetésöket rendesen szolgáltassa ki.

Az ügyvédek gyakori visszaéléseinek megakadályozásáról is tanácskoztak; többi között kivánták, hogy esküvel kötelezzék magokat arra, miszerint nyilván igazságtalan ügyeket nem fognak elvállalni.

A királyi hadak magyar és német kapitányai által elkövetett sokféle erőszakos tetteket előadva, a rendek újra felkérik a királyt, gondoskodjék, hogy azok többé ne forduljanak elő; a Pozsonyban jelenlevő kapitányok felett itéljen azonnal, a távollevőket idézze maga elé, és a bűnösöket sújtsa a megérdemlett büntetéssel. Mivel pedig némely kapitányok, birvágyuk kielégítése végett, féktelen zsoldosokat, ráczokat és más nemzetiségüeket tartanak szolgálatukban, kik a szegény népet irgalmatlanul zaklatják és a törökökkel, valamint a török területen lakó ráczokkal gyalázatos kereskedést üznek, a mennyiben erőszakosan elhurczolt gyermekeket, férfiakat rabszolgák gyanánt árúba bocsátanak; e miatt kimondották, hogy a kapitányok ezentúl oly embereket, kik a törökökkel való üzérkedés gyanujában állanak, hivatalvesztés terhe alatt, ne tartsanak szolgálatukban.

A rendek felhivják a király figyelmét arra, hogy számos prépostságok, apátságok és conventek részint a királyi kapitányok, részint a világi urak kezei között vannak, minélfogva a hiteles helyek teendőiben nem képesek eljárni, a mi az igazságszolgáltatásban nagy fennakadást okoz. Felkérik a királyt: hogy ama javadalmakat adományozza érdemes magyar egyháziaknak; rendelje el, hogy az elzálogositott egyházi javakat jelenlegi birtokosaik bocsássák vissza, a kölcsön adott összeget pedig azoktól követeljék, a kiknek kölcsön adták; gondoskodjék az elidegenített egyházi kincsek és más ingóságok visz-

szaszerzéséről; végre utasitsa a főpapokat a javadalmaikkal járó kötelességek teljesitésére, és ne engedje meg, hogy azok birtokaikat elidegenitsék.

Ezzel kapcsolatban az összes egyházi és világi birtokokat, melyeket a kapitányok a királyi várak számára lefoglaltak »végre valahára« visszaadatni kérik; néhány előkelő családnak erre vonatkozó kérelmét külön is megemlitvén és támogatván.

A rendek panaszt emelnek a Kis-Várdán, Tokajban és más helyeken illetéktelenül felállitott harminczadok miatt, a melyeknek tisztei még a nemeseket is, kik saját házi szükségeikre szolgáló czikkeket szállitanak, megfizettetik; ugyanaz történik Ausztria és Morvaország határain a Bécsbe utazó nemesekkel. A király ne engedje a nemesi kiváltságok ezen megsértését.

A felvidék rendei másnemü sérelem megszüntetését sürgették; ugyanis a kamarai tisztek a bornak kivitelét csak külön engedély kieszközlése és minden akó után hat forintnyi illeték lefizetése után engedik meg, és a bormérés jogát is korlátozzák.

Minthogy az országgyülés tartama alatt a jelenlevő rendek közül többen tudósitásokat kaptak, hogy a királyi kapitányok és katonák távollétöket felhasználva, curiáikat erőszakosan megrohanták és különféle büntényeket követtek el; abban történt megállapodás, hogy az ily ügyeket a törvényszékek soron kivül tartozzanak elővenni, és azokat, kikre a büntény bebizonyúl, a hűtlenség büntetése érje.

A rendek azzal a kérelemmel fordulnak a királyhoz, hogy ősi szabadságaikat és kiváltságaikat tartsa tiszteletben; különösen ne engedje, hogy ezentúl magyar ügyekben a német cancellária rendeleteket bocsásson ki.

Ezen, az egész országot illető sérelmek után, a liptómegyei nemeseknek panaszát terjesztik elő, kiket a kamarai tisztek bányáik művelésében akadályoznak; és végül »élénk fájdalommal jelentik azt a hallatlan sérelmet,« melyet a felvidéken alkalmazott némely kapitányok követnek el, midőn megengedik, hogy az általuk rendelt hadbirák nemcsak a táborban elkövetett büntények felett, hanem birtok-ügyekben is birásKodnak; felkérik tehát a királyt: tiltsa el a kapitányokat az ily

jogtalan biráskodástól, és az eddig hozott itéleteket nyilatkoztassa érvényteleneknek. [1])

A feliratban foglalt tárgyaknak sorrendje és megválasztása szembetünően mutatja a vezéreszme és egy vezérlő egyéniségnek hiányát. A pillanatnyi bajok és szükségek foglalják el egészen a rendeket, a nélkül, hogy azoknak orvoslására és kielégitésére megfelelő erőt fejtenének ki. Egyes megyék és magánosok szempontjával találkozunk minden nyomon; az ország összes érdekeire kiterjeszkedő magasabb felfogással sehol. A sérelmi politika már teljesen uralomra emelkedett.

Ezzel szemben a kormánynak könnyü volt a feladata. Általános igéretek, apró engedmények mindig elég hatásosaknak bizonyultak arra, hogy a háborgó szellemek egy pillanatra lecsillapodjanak. Igy ment ez évtizedeken át, teljes egyformasággal. Igy a jelen országgyülésen is.

A király a június 28-án átvett feliratra, már július 2-án képes volt válaszát az országgyűléssel közölni.

Régóta — ugymond — részvéttel és fájdalommal szemléli az ország szomoru állapotát; mikép szenved ugy a törökök és tatárok, mint a királyi hadak dúlásaitól; de az utóbbiakra nézve azt a sajátszerü megjegyzést teszi, hogy a katonákat fegyelemben tartani immár alig lehetséges.

Szivesen megkimélte volna az országot ujabb terhektől De ezt a körülmények nem engedik. És mivel a rendek jól tudják, hogy az előterjesztésében felhozott okok alaposak, reméllette, hogy teljesiteni fogják kivánatait. Ajánlatuk nincs összhangzásban a helyzettel. Mindazáltal, bár joga volna ragaszkodni kivánatához, nehogy ugy tünjék fel, mintha az ország állapotára nem volna figyelemmel, megelégszik, ha két forintot ajánlanak minden telek után, két esztendőre. Egyuttal felhivja őket, hagyják el az adó megajánlásához csatolt záradékot (»feltéve, hogy ő felsége hiveit a reájok nehezedő belső bajoktól kegyelmesen megszabaditandja.«) Ez árnyékot vetne az ő hirnevére; sokaknak ürügyül szolgálna az adó megtaga-

[1]) A rendek feliratát nem birjuk. Tartalmát a királyi válaszirat ismerteti meg velünk.

dására; és felesleges is, mert köztudomású, hogy e bajok megszüntetésén különben is egész erejéből fáradozik.

Az adófizetésre vonatkozó megállapodásokat jóváhagyja, némely jelentéktelen hozzáadással és kivétellel. Igy megnyugszik abban, hogy az adót a földesuri census arányában fizessék; de a jobbágyok, kik azt állitják, hogy a censusnak csak egy részét fizetik, tartozzanak vallomásukat esküvel erősiteni.

Az esküdt nemesek, kiket a megyék az adószedőkhöz csatolnak, az adó behajtásáról vezessenek számadást, melyet a megyegyülésén mutassanak be, és innen a kamarához küldjenek át. Méltányosnak tartja azoknak, kik az utolsó hadjárat alkalmával a kapitányoknak pénzt kölcsönöztek, kielégitését; azonban zavart okozhatna, ha a törvény kimondaná, hogy ennek a jelenleg megszavazott adóból kell megtörténni; egyébiránt gondja lesz rá, hogy a hitelezők pénzöket mielőbb megkapják. A nagyobb folyókon levő malmoknak az adófizetéstől való felmentését nem helyesli; minthogy azok többet jövedelmeznek, mint egy jobbágytelek. Az oláhokat is, ha kiváltságuk nincs, meglehet adóztatni. A Kulpán-túli országrész adózási viszonyai iránt az elhatározást a közelebb tartandó slavoniai gyülésre kell bizni. Végre kivánja, hogy necsak az 1566-ik évi adóhátralékok, hanem az 1559 óta fennmaradt összes hátralékok hajtassanak be az el nem pusztult helyeken.

A mi a jobbágyok ingyen munkáját illeti, nem elégszik meg a fölajánlott hat nappal, és kiemelve a véghelyek fontosságát, megujitja a tizenkét napra vonatkozó kivánatát. Ha pedig ezt a rendek teljesiteni egyáltalán nem hajlandók, intézkedjenek, hogy a jobbágyok munkáját a fontossabb várakra méltányos bér fejében vehesse igénybe. A részletekre is több észrevétele van. Figyelmezteti őket, hogy néhány megyének jobbágyairól nem rendelkeznek; hogy a bányavárosok közelében fekvő többvárról megfeledkeztek; hogy Kanizsa megerősitésére nem rendeltek elég munkaerőt.

Azzal, hogy a hadak tartására, a nemesi felkelésre és az élelmiszerek szállitására nézve a korábbi törvényeket megujitották, megelégszik; de óhajtja, hogy a rendek az élelmiszerek szállitásáról tüzetes szabályzatot készitsenek, mely a hadsereg rendes ellátását biztositsa, és igy a katonák kicsapongásainak

elejét vegye. Továbbá felhivja őket, hogy ha szükség esetén felkelést hirdetne és azt személyesen vezetni akadályozva volna, mégis tegyék meg mindazt, a mit e tekintetben egyéb országai és tartományai határoztak.

Az igazságszolgáltatás tárgyában alkotott végzéseket jóváhagyja; azon egyetlen megszoritással, hogy a János király jószágai iránt felmerült perek ezentul is függőben hagyassanak. Felhivja a rendeket, hogy a nyolczadi és helytartói törvényszékeknek úgy főrendü mint köznemes ülnökeit jelöljék ki, és neveiket iktassák törvénybe. Fizetéseik iránt rendelkezni fog. Az ügyvédek visszaéléseinek megakadályozására czélzó intézkedéseket jóváhagyja, és a Magyarországban működő idegen ügyvédekre is kiterjesztetni kivánja.

A kapitányok erőszakos tettei felől fájdalmasan értesült. Ezek ismétlésének meggátlására alkalmas eszközöket fog keresni; a rendek javaslatai alapján akkép fog eljárni, mikép az igazság követeli: gondoskodni fog, hogy hiveit mint az ellenség támadásai, ugy saját katonáinak féktelensége ellen is megoltalmazza. Már ismételve elrendelte volt kapitányainak, hogy a zsoldjukban levő féktelen csapatokat bocsássák el. Ujra fel fogja őket szólitani; az engedetlenek nem fogják büntetésöket elkerülni.

Az egyházi javak iránt igéri, hogy mihelyt a rendek megnevezik az urakat, kiknek kezei között ily javak találtatnak, és a főpapokat, kik kötelességeiket nem teljesitik, vagy egyházaiknak birtokait elidegenitik: meg fogja tenni a kellő intézkedéseket.

A kapitányok által lefoglalt jószágok visszaadása iránt is, mihelyt a rendektől bővebb informátiót nyert, az igazság és jog sugallata szerint, rendelkezni fog. A harminczadoknál a nemesség szabadságai ellen elkövetett visszaéléseket meg fogja szüntetni, és azoknak szerzőit megbüntetendi.

A bor eladásának megszoritását a háborus viszonyok követelték. De arról, hogy az engedély megszerzésénél minden akó után 6 forintnyi illetéket követeltek, nem volt tudomása; ezt megfogja szüntetni, és ha a rendek megnevezik azokat, kik ezen illetéket behajtották, az igazság követelései szerint fog velök elbánni.

Azon kapitányok és katonák ellen hozott végzéseket, kik az országgyülésen jelenlevő némely nemesek curiáit megtámadták, jóváhagyja. A rendek azon kéréséről, hogy Magyarországba a német cancellária utján ne bocsásson rendeleteket, nem fog megfeledkezni; a minthogy soha sem volt szándéka a rendek szabadságait megingatni és megcsonkitani; ellenkezőleg fenn akarja azokat tartani. Igéri, hogy »az ország szabadságait és jogait illető ügyekben« Magyarországba csak a magyar cancellária utján fog rendeleteket bocsátani; megvárván, hogy azokat is mindenki kellő tisztelettel fogja fogadni.

A liptómegyei nemesek panaszai tárgyában informatiót fog kérni, és az igazság követelései értelmében cselekedni.

Végre a felvidéki kapitányok által kinevezett hadbirák ellen emelt panaszokat meg fogja szüntetni.

Ezek után abbeli reménységének ád kifejezést, hogy mindezekben engedelmesen meg fognak nyugodni, a mit császári és királyi kegyelmességével fog viszonozni. [1])

A rendek megnyugodtak ugyan a legényegesebb pontokban, de több tekintetben nem voltak megelégedve a királyi leirattal. Öt napi tanácskozás után egy második feliratot nyujtottak át, a melyben az összes tárgyalt ügyekre kiterjeszkedtek, és ezeket törvényczikkek alakjában formulázták. [2])

A rendek a másfél forintnyi adó helyett két forintot ajánlottak meg; és pedig azon feltétel elhagyásával, a melyben a király személye ellen intézett sértést látott. Az adóhátralékoknak is 1559-től való behajtásához megegyezésöket adták.

De az ádót csak egy esztendőre szavazták meg; és nem

---

[1]) A július 2-iki királyi leirat egykoru példánya a bécsi titkos levéltárban. — L. **Irományok. IV.** sz.

[2]) Ezen tárgyalások részleteit nem ismerjük. A *kassai* követek julius 5-én irják: »Die Landschafft hat auf ir Maiestät fürbringen geradschlagt und noch zum andermal beschlossen.« Hogy a második feliratot julius 8-án nyujtották be, a bécsi titkos levéltárnak egy iratából következtetjük, melynek czime: »Differentiae articulorum octava julii et 24 eiusdem mensis exhibitorum.«

akarták megengedni, hogy a jobbágyok, kik azt állitják, hogy nem egész telek után fizetik a földesuri censust, magok tegyenek esküt; attól tartván, hogy ezzel hamis esküre adnának nekik alkalmat.

A rendek ragaszkodnak ahhoz, hogy a kik a királyi kapitányoknak pénzt kölcsönöztek, a jelen adóból elégíttessenek ki; és hogy a molnárok, kiknek telkeik nincsenek, az adófizetéstől fel legyenek mentve. Egyuttal azzal az uj kivánattal lépnek elő, hogy Szatmármegye, mely az utolsó hadjárat alatt sokat szenvedett, a jelen adó fizetésétől fel legyen mentve.

Az ingyen munkák tekintetében ismét a rendek tettek engedményt. Megajánlották a tizenkét napot, a mit Ferdinánd a megelőző országgyüléseken soha nem volt képes kieszközölni. Ellenben a felkelés módjára nézve a korábbi törvényektől eltérni nem akartak; felkérvén a királyt, hogy az azokban szabályozott kötelezettségeiken túl egyébre ne kényszeritse őket. Egyébiránt hozzáadták, hogy ha valamely erősség váratlanul ostrom alá vétetnék, készek az 1553-ik évi törvény által megszabott módon segitségére sietni; ily esetben ugyanis a főkapitány felhivására a szomszéd urak és nemesek 25 jobbágy után egy lovast és egy gyalogost tartoztak kiállitani.

Az igazságszolgáltatásra vonatkozó pontba beigtatták, a király kivánatára, hogy a János király jószágai tárgyában felmerült perek ezentul is függőben maradjanak. Megválasztották a törvényszékek ülnökeit. És felkérték a királyt, hogy mig az országon kivül tartózkodik, a helytartót engedje törvényszabta jogaival élni, és az országbirói hivatalt mielőbb töltse be.

A kapitányok erőszakos tettei miatt emelt panaszaikat ismételték, sőt azokhoz ujakat is csatoltak; kiemelvén, hogy némely kapitányok szegény jobbágyokat különféle ürügyek alatt elfogtak, és csak miután tőlük pénzt, bort vagy marhákat csikartak ki váltságdijul, bocsátották szabadon. Ily kihágások megbüntetése és megakadályozása végett, azt határozták, hogy az ország különböző részeibe magyar és német urakból összeállitott bizottságok küldessenek ki, melyek vizsgálatot inditsanak; jelentésök alapján a király büntesse meg a bünös kapitányokat és kötelezze őket az okozott károk megtéritésére; az országgyülésen jelenlevő kapitányok felett pedig,

kiknek bűntényeiről némely megyei követek hiteleseu kiállitott bizonyitványokat hoztak magokkal, haladéktalanul ítéljen Egyuttal figyelmeztették a királyt, hogy a bajok orvoslásának legbiztosabb módja az: ha a kapitányok és katonák rendesen kapják fizetésöket.

Továbbá nem bizván abban, hogy a kapitányok a szolgálatukban levő rabló csapatokat, a király kivánatára, el fogják bocsátani, megállapitották, hogy mindenki fel legyen jogositva a rablóson rajtakapott katonákat elfogni, s ezek azután, ha bünös tettök bebizonyult, karó-halállal bünhödjenek.

Végre rendelkeztek, hogy az oly jobbágyokat, kik a törököknek kedveznek, ezek hadi terveit eltitkolják, ellenben a királyi hadakat elárulják, földesuraik, vagy ha ezek elmulasztanák, a kapitányok büntessék meg.

A király felhivásának, hogy nevezzék meg a kapitányokat, kik egyházi jószágokat elidegenitettek, nem késtek, részben legalább, megfelelni. Előadták, hogy a leleszi convent pusztulásnak indul, mert birtokait Schwendi Lázár elzálogositotta Nagymihályi Sándornak, Vikei Ferenczuek, Panka Péternek. Ugyanez történt a jászói és kapornaki conventekkel. Az óbudai és bozóki prépostságok, a szentgotthárdi és borsmonostori apátságok birtokai szintén világiak kezei között léteznek. »Ily visszaélések megrontják az egyházi rendet, a melynek megingatása a többi rendek hanyatlását vonja maga után.«

A kapitányok által lefoglalt és a várakhoz csatolt jószágok visszabocsátása tárgyában a királynak általános igérete nem elégitette ki a rendeket, minélfogva abban állapodtak meg, hogy a rendek és a király által kiküldendő biztosok egy itélő mester kiséretében menjenek minden megyébe, hol ily lefoglalt jószágok találtatnak, ott a megye alispánjával, szolgabiráival és előkelő nemeseivel tartsanak gyülést, mely előtt azok, kiknek jószágaik le vannak foglalva, igényeiket igazolják; a biztosok által teendő jelentés alapján a király határozzon, és a visszabocsátandó jószágokat azonnal adja át törvényes birtokosaiknak. Ha a biztosok az igények jogossága iránt határozott véleményt nem mondhatnak, az ügy a rendes törvényszékhez utasitandó. A rendek megnevezik az urakat (Bánffi Lászlót, Czobor Imrét, Thurzó Ferenczet, a Révai testvéreket, Pethő

Jánost és Török Ferenczet) kiket »alkalmasoknak tartanak,« hogy mint biztosok járjanak el.

A többi sérelmeket és kivánatokat a rendek egyszerüen ismételik. Ezekhez most néhány uj pontot csatoltak, melyek azonban a korábbi országgyüléseket már ismételve foglalkoztatták volt. Ezek a következők: a magyar rendek legyenek felhatalmazva az Ausztriának elzálogositott magyarországi várakat visszaváltani; és mig ez megtörténhetik, az ama várakhoz tartozó jobbágyok viseljék a magyarországi közterheket, és a tizedet fizessék a győri püspöknek. A király tegye lehetővé, hogy a 13 szepesi város is Magyarországhoz visszacsatoltassék. A Jurisich Miklós kőszegi kapitány és némely soprony- s vasmegyei nemesek között fenforgó birtokügyi viszályok kiegyenlitésére; továbbá a Slavonia és Stiria meg Krajn herczegségek közötti határok kiigazitására a király küldjön ki biztosokat. Eszközölje ki, hogy a magyar érczpénzt Bécsben és egyebütt teljes értékében, levonás nélkül fogadják el.

Végre figyelmeztetik a királyt arra, hogy a régi törvények és szokás értelmében a magyar királynak állandón az országban kelleni tartózkodnia. Ezt nem igényelik ugyan, de felkérik, hogy az esztendő nagyobb részét töltse Magyarországban, vagy legalább lakjék egy oly közelfekvő helyen, honnan a szükség esetén rövid idő alatt jöhessen az országba, és hová magyarországi alattvalói könnyen eljuthassanak. [1])

A rendek ezen második feliratot küldöttség által magának a királynak nyujtották be; a ki megragadta ez alkalmat hogy élő szóval biztositsa őket, hogy el van határozva fenntartani törvényeiket és szokásaikat, szabadságaikat és kiváltságaikat; és hasonlag el van határozva kimélet nélkül büntetni a kapitányokat és tisztviselőket, akár magyarok legyenek, akár németek, kik erőszakos tetteket követtek el. [2])

[1]) A rendek második feliratát nem birjuk. Tartalmát a király második válaszirata ismerteti meg velünk összevetve a törvényczikkekkel.

[2]) A *velenczei követ* julius 9-én Pozsonyból irja: »Questi Signori Ongari fecero hieri l'ultima relatione all'Imperatore delle cose concluse tra l'horo ... Grandissima consolatione hanno ricevuto della promessa fattali di bocca propria dalla Maesta sua :di voler che siano osservate inviolabil-

A király néhány nap mulva egy második válasziratban közlé határozatait az országgyülés felterjesztésének minden pontjára. Bár ujabb engedményeket tett, az összes nehézségek még nem voltak elháritva; arra számitott, hogy a rendek végre le fognak mondani igényeikről, melyeket ekkorig kiküzdeni nem birtak.

Az adófizetés tárgyában ragaszkodott első válasziratának minden kifogásához; e mellett a rendek azt a kivánságát, hogy Szatmár vármegye az adófizetéstől felmentessék, nem tartotta indokoltnak, a mennyiben más megyék is sokat szenvedtek az utolsó háboru alatt; egyébkint az adószedők utasitást fognak kapni, hogy csak azoktól szedjék be az adót, a kik azt megfizetni képesek.

A megajánlott ingyen munkák mennyisége által ki lévén elégitve, egy lépéssel tovább ment. Kisérletet tett kieszközölni azt, a mit elődje a korábbi országgyüléseken elfogadtatni nem birt: hogy t. i. az ingyen munkák felosztását bizzák reá; de maga sem számitott rá, hogy inditványát el fogják fogadni, minélfogva arra kérte fel a rendeket, hogy ha a felosztást nem bizzák rá, a fontosabb véghelyek között oszszák fel a munkásokat, és a kevesbbé jelentékenyeket mellőzzék.

A nemesi felkelés tárgyában a király lemondott minden ujitásról; csak azt a reményét fejezte ki, hogy a rendek a magok érdekében szintén megfogják tenni, a mire az ő érdekökben a többi országok és tartományok ajánlkoztak.

Távolléte idejére készuek nyilatkozott a helytartót törvényszabta jogaiban fenntartani, oly kikötéssel, hogy az oly jószágokat, melyek a 32 telket meghaladják, vagy várakhoz tartoznak, ne adományozzon. Egyuttal igérte, hogy az országbirói hivatalt közelebb be fogja tölteni.

Az ügyvédek visszaéléséről szóló pontnál azt a kivánatot terjesztette elő, hogy az ügyvédek részére megszabott tiszti eskütől a királyi ügyigazgatót és ügyészt fel kell menteni,

mente le loro leggi, statuti, privilegi, essentioni et immunita; ma maggiormente ancora di voler che siano castigati senza rispetto tutti li ministri, capi et officiali tanto ongari quanto tedeschi delle insolentie et rapine commesse, rimettendo a loro ongari il modo di castigo.«

minthogy ezek különben is, midőn hivatalba lépnek, esküt tesznek.

A kapitányok szolgálatában levő rabló csapatokra voratkozólag jóváhagyta a rendek megállapodását; ellenben a kapitányok kihágásainak megbűntetése, és az általok a királyi várakhoz csatolt jószágok visszaadása tárgyában most sem adott megnyugtató választ; azon kijelentésre szoritkozott, hogy ez ügyekről külön leiratban fogja határozatát előadni. Az elzálogositott egyházi javak tárgyában igéri, hogy ugy fog intézkedni, miszerint a rendeknek többé panaszra ne legyen okuk.

Ismételve az okokat, a melyek a bor kivitelének megszoritását követelik, igéri, hogy jövőre, békés időkben azt nem fogja akadályozni.

A királyi rendeleteknek a német cancellária utján való kibocsátására vonatkozó panaszukra kiemeli, hogy erre nézve előbbi leiratában oly választ adott, a melylyel meg lehetnek elégedve; azt iktassák törvényczikkbe; ugyanezt kivánja a hadbirák illetéktelen biráskodásának kérdésében is.

Az Ausztriának elzálogositott magyarországi várak jobbágyainak a közterhekben való részvétele iránt tárgyalásokat fog inditani az ausztriai rendekkel. A szepesi városok tárgyában pedig fontolóra fogja venni, vajjon lehetséges-e azokat, a lengyel király megegyezésével, minden zavart elkerülve, visszaváltani; jól tudja ugyanis, mennyire káros az országra az, hogy oly hosszu idő óta az országtól el vannak szakítva.

A kőszegi kapitány és némely nemesek között fennforgó viszály kiegyenlitésére, mikép a rendek kivánják, biztosokat fog küldeni; a Slavonia és a szomszéd tartományok közötti határok kiigazitására vonatkozó kivánatukat közölni fogja Károly főherczeggel, ki mindent megteend a szomszéd tartományok lakói között a jó egyetértés megszilárditására.

Az érczpénz tárgyában emlékezteti a rendeket, hogy már régebben értesültek ama nehézségek felől, melyek miatt a magyar érczpénzt, és főleg a denárokat a német tartományokban nem lehetett forgalomba hozni; tudomásuk van arról is, mily módon lehetne e nehézségeket elháritani. Erre nézve most sem lát más lehetőséget, mint ha az országgyülés meg-

egyezik abban, hogy a magyar érczpénznek ugyanazon érztartalma legyen, mint a német birodalomban veretett érczpénznek. Felhivja tehát a rendeket, hogy ez ügyet vegyék tanácskozás alá, vagy pedig küldjenek ki e czélból biztosokat. Mihelyt határozatukat értésére adják, mindent meg fog tenni, a mi hatalmában áll.

Végül figyelmezteti a rendeket, hogy Magyarországon kivül más országok és a német birodalom is jogara alatt állván, ezeknek területén is kell szükségkép tartózkodnia. De azon lesz, hogy az esztendőnek legnagyobb részét oly helyen töltse, honnan rövid idő alatt, bármikor a szükség követeli, Magyarországban megjelenhet, és hol őt magyarországi hivei könnyen felkereshetik.

Ezek után biztosan hiszi, hogy jelen irata a rendeket ki fogja elégiteni; és felhivja őket, hogy a törvényczikkekbe ne csak saját kivánataikat és megállapodásaikat, hanem az ő igéreteit és határozatait is vegyék fel. [1])

Egy időben e leirattal vették a rendek a másik királyi leiratot, mely a várakhoz csatolt jószágoknak az országgyülés által sürgetett visszabocsátásáról szól. A király válasza tagadólag hangzott. Kifejtette, hogy oly jószágokról van szó, melyek törvényes birtokosaiktól János Zsigmond kezeibe kerültek, s ettől a királyi kapitányok által visszafoglaltattak, minélfogva jogosan sajátjának tekintheti azokat; és annál inkább várhatja, hogy előbbi birtokosaik vissza ne követeljék, mert a végvárakhoz csatoltatván, az ország védelmére szolgálnak. [2])

[1]) A királyi leiratnak dátum nélküli egykoru példánya a bécsi titkos levéltárban. — L. **Irományok** V. sz.

[2]) A király előbb tárgyalt leiratában emliti, hogy a várakhoz csatolt jószágokról külön iratban közli elhatározását. Ezt nem ismerjük. Tartalmáról csak is a *velenczei követnek* julius 24-kén Pozsonyból irt jelentéséből nyerünk tudomást. »Attende — ugymond — Sua Maesta senza intermissione alla expeditione delle supplicha et negotii particolari di questa natione ungara, con la quale dal principio al fine di questa Dieta ha havute grandissime contentioni sopra le cose publiche, essendo stati questi unanimi et constantissimi in non voler a modo alcuno consentire a cosa alcuna proposta, se non conditionamente, se non erano

Ezen nyilatkozat nagy mértékben elkeserítette a rendeket, kik viszont kimutatták, hogy a király ama jószágokat jogosan nem tarthatja vissza; mivel az által, hogy az ellenség kezeibe jutottak, birtokosaik jogaikat nem veszthették el; annál keevsbbé, mivel a háború alatt maga a király engedte meg számos uraknak és nemeseknek, hogy a pusztulás elkerülése végett, felhagyva a sikertelen ellenállással, önként hagyják el birtokaikat. [1])

Ezen elégületlenség hatása alatt, több más pontra nézve is, mint az adófizetés, az ingyen munkák, a felkelés és az ügyvédek esküje tárgyában, fenntartották végzéseiket.

Az érczpénz tárgyában a rendek meghajoltak a helyzet kényszerüsége előtt. Felkérték a királyt, hogy magyar tanácsosainak meghallgatása után, rendeljen alkalmas embereket, kik a németországi pénzzel egyenlő ércztartalmú magyar pénznek veretését eszközöljék: de kikötötték azt, hogy a magyar pénzek jövőben is az ősi idők óta szokásban levő képeket és feliratokat viseljék; miben nemcsak vallásos kegyeletöknek jelét kell látnunk, hanem kétségkivül azt a törekvést is, hogy a pénz külső jellemében a magyar állam önállóságának kifejezést adjanak. [2])

ancor loro reintegrati da sua Maesta delli beni de quali si trovanno spogliati nelle frontiere, tenuti al presente et posseduti dall' Imperator ... *li quali, la Maiestá sua pretende che, come beni aquistati iure belli, appartengono a lei, et siano suoi propril et non da particolari, in modo che sopra questa reintegratione rispose loro sua Maiestá liberamente di non volere far altro, perche erano fatti suoi.*«

[1]) A velenczei követ idézett jelentését igy folytatja: »Della qual risposta si trovarono grandamente perturbati, ma difendendosi et rispondendo essi, che non si potevano chiamar beni aquistati per ragion di guerra, essendosi ceduti con permissione et per difetto di sua Maestá, che non si trovava forza ne modo da poterli difender.« ...

[2]) Az érczpénz tárgyában folyt tanácskozásokról a körmöczi követeknek julius 12-iki jelentésében olvassuk: »Von wegen der Müntz ist unter andern auch ein grosz geschrei und gemeine clag. Der Ertzbischof will ich soll die Landschafft davon berichten wie hoch die Müntz bei uns geschlagen wird, was für ein Unterschied sei zwischen der ungrisch und deutschen Müntz? ... Wär vonnöten ich wer der Müntzwerks allenthalben unterricht. Denn ich fürwar also wenig oder gar kheinen Bericht geben khan ... Bestehe ich allda für die Landschafft mit Spott.«

A rendek feliratára, melyben ellenészrevételeiket közölték, a király késznek nyilatkozott mindazon végzéseiket, melyek iránt nehézségek forogtak fenn, elfogadni; csak a várakhoz csatolt jószágok visszadásától idegenkedett, és erre nézve ismét határozatlan nyilatkozattal kisérlé meg a rendeket kielégiteni: hogy t. i. mikép neki nincs szándéka bárkit attól, a mi őt illeti megfosztani, ugy viszont ő sem engedi magát megfosztatni, minélfogva tárgyalásokba fog bocsátkozni az illetőkkel, kik jószágaikat visszakövetelik.

A rendek természetesen nem nyugodtak meg ebben; és testületileg megjelenvén a király előtt, megujították kérelmöket. Mire Miksa végre kijelentette, hogy ama jószágokat viszsza fogja bocsátani. [1]) Megegyezett a biztosok kiküldésében

---

[1]) A *velenczei követnek* fennebb idézett jelentésében olvassuk: »Mossa la cosa in disputa et in contentione di qua et di la, all' ultimo sua Maesta' corregendo la sua risposta gliene dede un altra con questa forma di parole: che di questi beni recuperati Maiestas sua nolebat spoliare aliquem neque spoliari. Le quali parole essendo lor parse ambigue, andati ultimamente a sua Maestá per la dichiaratione, ha finalmente convenuto che la Maestá sua ceda et prometta loro liberamente come ha fatto, che concedera la reinteg ratione, pagata et riscossa che sera' questa ultima contributione.« — *Forgách Ferencz* történeti munkájában eltérő módon szól a király és a rendek között felmerült nehézségekről. Ő azonban több évvel utóbb, valószinüleg pusztán emlékezetére támaszkodva, irván, se világosan, se pontosan nem adja elő a történteket. Elbeszéli, hogy a rendek által benyujtott sérelmekre a király azt válaszolta, hogy biztosokat fog azok megvizsgálására kiküldeni. Ez kétségbeejtette a köznemességet, mely igy nyilatkozott: »Responsum Caesaris non clemens aut gratiosum esse, ut promisisset, sed funestum et lamentabile . . .« Azonban a főrendek igyekezetei következtében mérsékelt hangon szerkesztett felirat ment a királyhoz, kit magán uton felvilágositottak a rendek hangulatáról. Miksa magához hivatja a rendeket, és kijelenti: »Praeter suam voluntatem, et inscio se, errore quodam Secretarii illud responsum scriptum esse; cupere ergo se, ut ipsimet rationem atque modum ineant, atque ostendant, quo sibi satisfieri cupiunt.« A rendek azt válaszolták: »Uti justitia et judicium de praeteritis administraretur, atque ad libertates et leges antiquas omnia revocarentur.« A király erre ismét csak azt igérte, hogy biztosokat fog kiküldeni. A rendek ujra elkeseredtek »eoque magis quod cum dominis quorum oppida et villae essent sese tractaturum addidisset, iis enim ipse ad arces indigeret . . .« Ujra kérték »ut id quod ipsis

— úgy mint a rendek javasolták; sőt »kegyelemből« megengedte, hogy a biztosok Liszkát a szepesi prépostságnak, Bereget és Várit pedig Bidy Mihálynak, ha igényeiket igazolni képesek, azonnal visszaadhassák, a nélkül, hogy előbb a királynak jelentést kellene tenniök. [1])

Ezek után a király július 27-én megerősitette a rendek által fogalmazott törvényczikkeket [2]) és nehány nap mulva visszatért Bécsbe.

---

justissimum videretur . . permitteret.« A király nem engedett »adjecitque ne posthac ullum scriptum offeratur, nam se nec recepturum deinceps, nec quiequam ex sententia mutaturum.« Erre a tanácsosok közbenjártak nála. — Eddig tart Forgách elbeszélése; a végeredményt nem mondja el. (1866-iki akadémiai kiadás 372—6 ll.) Ezen elbeszélés több részlete valószinütlen. Az egészet nem lehet beilleszteni az országgyülési tárgyalások ismert keretébe.

[1]) Ezen végzés ment a törvénykönyvbe.

[2]) A törvénykönyv egykoru példánya a bécsi udvari kamara levéltárában. — **Irományok** VI. sz.

ORSZÁGGYÜLÉSI IRATOK ÉS TÖRVÉNYEK.

I.

1567. Április 20.

Meghivólevél a pozsonyi országgyülésre.

Maximilianus secundus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germanie, Hungarie, Bohemie etc. Rex etc.

Prudentes et Circumspecti fideles nobis dilecti. In quantis aduersitatibus et periculis versentur modice iste Regni nostri Hungarie reliquie nemo est fidelium nostrorum subditorum qui nesciat; quando vix sit quisque, qui calamitatem ipsam hactenus non senserit, aut eam pre foribus sibi instare non animadvertat. Ad hec quidem mala auertenda a ceruice fidelium nostrorum que pertinent, eorum nihil cum alias omni cura atque sollicitudine omisimus, tum etiam nunc non negligimus quicquam; quin hac sola de causa iam a certis mensibus alia Regna atque Prouincias nostras peragrando, apud Status et Ordines Sacri quoque Romani Imperii per legatos nostros ea sollicite dies et noctes curamus, que ad eadem ipsa pericula vestra euitanda et propulsanda facere putamus. Quum autem summe necessarium sit, ut his ipsis de rebus, quemadmodum iam cum eorundem Regnorum et Prouinciarum subditis, ac ipso etiam Imperio, ita vobiscum quoque coram agamus et tractemus, idque sine longiori mora; decreuimus finitis his, quod breui futurum speramus, negotiis nostris, Regnum quoque nostrum Hungarie inuisere, et generalem in eo Conuentum ad primum diem proxime venturi mensis Junii, personaliter in ciuitate nostra Posoniensi celebrare. Conuocatis itaque ad eum diem ceteris

omnibus fidelibus Regni nostri Hungarie Statibus atque Ordinibus, fidelitati quoque vestre et vestrum singulis firmiter committimus et mandamus, ut ad diem et locum prescriptum vestros, cum plena instructione et authoritate, mittatis internuntios, viros scilicet idoneos et sufficientes de medio vestri electos, quibuscum de instantium et ingruentium periculorum rebus, et aliis quoque negotiis ad communem Regni nostri Hungariae salutem atque permansionem spectantibus, maturo cum consilio agere, tractare atque concludere possimus. Secus non facturi. Datum in arce nostra Regia Pragensi, die vigesima mensis Aprilis, Anno Domini MDLXVII. Regnorum nostrorum Romani quinto, Hungarici quarto, Bohemici vero decimo nono.

Maximilianus. Joannes Listhius.

Kivül: Prudentibus et circumspectis Magistro Ciuium, Judici et Juratis Ciuibus Ciuitatis nostre Posoniensis, etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Pozsony sz. k. város levéltárában.)

II.

1567. Május 15.

A pozsonyi kamara véleménye az országgyülési elöterjesztés tárgyában.

Sacratissime et semper auguste imperator, domine nobis clementissime. Seruitutis nostrae indefessam promptitudinem.

Accepimus summisse mandatum sacrae Maiestatis Vestrae caesareae ipsis calendis praesentis mensis Maii ex ciuitate Znoyma ad nos editum, quo Maiestas vestra caesarea benigne nobis demandare dignata est, ut quidnam, et subsidiorum et aliorum negotiorum fiscum regium concernentium nomine, in proxime futuro conuentu foret proponendum postulandumque a regnicolis, accurate deliberaremus, idque Maiestati vestrae caesareae, humili opinione nostra addita, primo quoque tempore perscriberemus. Ad hanc itaque consultationem rite suscipiendam operae precium nos facturos rati, si

superioris quoque dietae puncta, sacrae Maiestati vestrae caesareae per nos humillime suggesta, diligenti ruminatione examinaremus, ea ipsa articulatim in considerationem vocauimus, animaduertimusque praeter subsidii contributionem caeteris negotiis fiscum proprie attingentibus, fere nihil a nobis in praesentia adiici posse, dummodo illa per regnicolas sic fuissent agitata et deliberata, prout necessitas et commodum fisci sacrae Maiestatis flagitabat. Verum quia non pauca studiose, ut arbitramur, omissa, multa etiam, quae conclusa fuerunt, ad nullum effectum adhuc deducta sunt, visum nobis summisse est, superiorum propositionum puncta pleraque Statibus regni denuo inculcanda humillime repetere, eaque huc asscribere. Sed quia contributionis subsidii primo loco mentio facienda est, de ea prius opinionem nostram summissam referemus, atque ita deinde fisci negocia subiiciemus.

Quod itaque ad subsidium a regnicolis iam postulandum, arbitramur in toto regno esse neminem, cui praeter alios immensos sumptus in solutionem praesidiorum finitimorum locorum expositos, generalis grauissimaque expeditio, anno superiori pro vindicando et in libertatem asserendo a Turcica tyrannide oppresso hoc regno, per sacram Maiestatem vestram caesaream flagrantissimo studio suscepta, et impendiis propemodum infinitis administrata, non sit notissima: et hostibus Christiani nominis etiam nunc in regno passim grassantibus eandem belli continuandi et praesidiorum in castris finitimis sustentandi necessitatem sacrae Maiestati vestrae caesareae imponi omnibus palam est. Quorum omnium consideratione, licet reliquiae regni inexplicabilibus calamitatibus per hostes, tam per Turcas videlicet quam Tartaros praegrauatae, et ab exercitu quoque sacrae Maiestatis vestrae caes. plerisque in locis pene exhaustae sint, rebus tamen in tanto periculo constitutis et ad excidium extremum inclinatis, regnicolas propriam suam coniugum et liberorum salutem, patriaeque permansionem promouere, grauissimamque impendiorum molem, quam Maiestas vestra hucusque sustinuit et adhuc sustinet, pro sua quemque facultate subsidii alicuius collatione subleuare conuenit. Propterea licet sumptuum Maiestatis vestrae caesareae ratio contributionem longe maiorem,

quam regnicolae praestare possent, merito exigeret, facultatibus tamen miserae plebis occasione diuersarum arumnarum usque adeo accisis et extenuatis, postulandam *(sic)* ad annum praesentem per nouam connumerationem subsidium trium florenorum, id tamen Statibus regni grauantibus, ad binos florenos remittendum, eamque binorum florenorum contributionem duobus terminis, pro priore scilicet ad festum diui Jacobi Apostoli, posteriore autem pro festo sancti Lucae Evangelistae administrandam summisse censeremus.

Quia vero cum alias tum anno quoque superiori sacrae Maiestati vestrae humilime recensuimus, quanta fraus in connumeratione portarum soleat committi, dum ubi centum fuerint coloni, vix tres, quatuorue aut circiter portae plerisque in locis sint incisae, et hoc potissimum anno infinitae quaerelae per dicatores ad nos sunt delatae, distinctione mediorum, tertiariorum, quartariorum, falso iuramento iudicum dominis ipsorum eos cogentibus confirmata, qua re euenit, ut magna subsidiorum pars cum magno fisci incommodo fuerit suppressa; praecipue vero Zaladiensis, sumptoque ab eo exemplo caeteri quoque comitatus plerique in usum iam quasi deduxerint, quod quatuor domos in eadem serie sessionum positas et quatuor colonos continentes pro integra connumerent; aliquae vero sessiones pro sextariis et octonariis quoque ab iisdem censeantur, distinctionem hanc iniquam iuramento iudicum (quos domini ipsorum seu officiales iurare cogunt) comprobantes. Quod quidem nouum commentum et antea inauditum et regesta connumerationum antiqua et rationis humanae iudicium refellit ac eleuat. Quis enim credat, aut quo argumento demonstrari iuste poterit, villas seu possessiones aliquot seculis fundatas et in numerum sessionum digestas pro quartariis, sextariis aut octonariis fuisse censas? Quarum singulae suos fundos agros, aliaque ad possessionem integram spectantia sortitae sunt, atque dominis suis pares cum reliquis census et seruitia exhibent. Quod si illae vendendae forent, nullus dominorum aut nobilium diceret eas esse quartarias, vel quartariis minores, sed integras assereret; unde fit per has praestigias, quod praemissum est, ut etiam in frequentissimis et populosissimis oppidis et villis pauci admodum coloni, sex, decemue

aut ad summum decem coloni censantur, velut quod in Chaktornya duo soli sint censi. Ac tametsi praemisso pacto fiat connumeratio, nihilominus tamen domini terrestres a singulis sessionibus sic connumeratis pro se ipsis integram dicam exigunt, maiorque fructus ad ipsos inde quam ad fiscum redit, et ita iustissima regia subsidia in priuatas arcas per nobiles auertuntur. Ut itaque iniustissimae huic subsidiorum suppressioni et fraudulentae distinctionis inuentioni occurri queat, summe necessarium arbitramur eam rem Statibus proponendam esse, illosque hortandos, ut pro publico patriae suae bono, perniciosam eiusmodi ac sibi totique regno exitiosam inuentionem aboleant, statuantque ut singuli coloni, qui in villarum serie domos habent, dominisque suis aequales cum caeteris census soluunt, et aequalia seruitia praestant, resqûe et substantiam ad valorem florenorum sex habent, (exclusa in ea aestimatione domestica tantum supellectile) pro singulis portis censeantur, ac dicam integram soluere debeant, exemptis illis inquilinis, qui in villarum extremitate tuguriolis erectis, neque agros adhuc possident, neque dominis terrestribus praeter manuarias operas quicquam exhibent. Atque hac in parte malo quodam usu introductam, praestandi a iudicibus singularum possessionum metu dominorum suorum iuramenti consuetudinem penitus abrogandam censeremus, utque deinceps non iudices ipsi, sed coloni singuli iuramentum deponerent, et quicunque se domino suo censum soluere confiterentur, inciderentur et subsidium plenum contribuant.

Postulandum etiam a Statibus regni summisse nobis videretur, eo casu si forte obstantibus grauioribus rerum et defensionis reipublicae Christianae momentis, dieta in annum sequentem non possit publicari, aut subsidium cessaret, ut idem subsidium eadem lege et conditione contributionis, quousque dieta haberi queat, in sequentes quoque annos continuentur; et ut dica cessante, lucrum camerae continue exigatur, etiam sine dieta, solius camerae autoritate, prout superiore quoque dieta est constitutum.

Porro, cum necessarium omnino sit, ut ubique in toto regno et Sclauonia ipsa, noua fiat connumeratio, postulandum denuo videtur, ut modus connumerationis et exactionis, iuxta

constitutionem dictae Posoniensis, anni millesimi quingentesimi sexagesimi sexti obseruetur, quemadmodum superioribus binis conuentibus fuit postulatum et conclusum etiam, nimirum ut exactori iuratus nobilis adhibeatur, sumptu comitatus, ea conditione diserte addita, ne peracta connumeratione fiat in sede comitatus rectificatio, quemadmodum eiusmodi rectificationes in multorum bonis hoc quoque anno factae exactionem retardarunt, subsidiumque diminuerunt; cum tamen iurati nobilis praesentia eo fine consueuerit adhiberi, ne per exactorem vel nobilibus vel eorum subditis ulla queat fieri iniuria, neque quippiam prauitatis designari. Rursus ut iudices nobilium ad omnes possesessiones dicatorem perducant, nulla dissimulata vel suppressa, sub poena capitis. Et quod ad caetera, uti in illis articulis et anni sexagesimi tertii et consequentibus habetur.

Cumque inter reliquas administratae tardius contributionis causas illa non postrema sit, quod comitatus plerique dicatores per cameram hanc Maiestatis Vestrae constitutos, licet homines probos et spectatae fidei, ad subsidii exactionem admittere noluerint, et plane reiecerint, non alio praetextu, quam quod ii bona in eis comitatibus, quibus officia eiusmodi exercuerunt, nulla habeant, et hanc dicatorum reiectionem vigore articulorum in dieta proxima editorum et a Maiestate vestra confirmatorum roborare conentur, necessarium sane est Statibus hanc rem proponi, et ansam futurae eiusmodi difficultatis articuli etiam illius emendatione praecidi, ne in posterum exceptiones tales superuacaneae dicae administrationem, cum incommodo rerum Maiestatis vestrae valde magno, remorentur. Nec locum habet illa regnicolarum querimonia, conventu superiori proposita, de dicatoribus iuxta instructionem hinc datam procedentibus, cum ea instructio nihil contineat, quod publicis constitutionibus sit contrarium, imo articuli publicarum constitutionum super dicatione instructioni semper soleant annecti. Dicatores autem tales eligere oportet, quorum industria et fides sit explorata, siue ii bona habeant in comitatibus, siue non. Neque in ea parte quid comitatibus, sed quid commodo sacrae Maiestatis vestrae et publico expediens et utile sit, considerandum nobis venit.

Postulandum etiam videtur, ut absoluta diacta, illico in singulis comitatibus sedes nobilium conuocetur, et statim e prima sede dicatores per cameram hanc ordinati ad connumerationem emittantur. Ea vero absoluta immediate de prima rursus sede exactio publicetur, ac literae mulctae seu birsagii per uniuersitatem nobilium vicecomiti expediantur, eo pacto ut intra quintum decimum diem de bonis singulorum dica manibus dicatoris fuerit integre administrata, vicecomes ad puniendam eiusmodi contumaciam exire teneatur; ac consuetas ex decretis constitutionibusque regni mulctas, de illis irremissibiliter exigere.

Poenam vero in potentiores contumaciter connumerationi et exactioni subsidiorum quoquo modo contrauenire ausuros et vicecomites officii sui partes obaudituros, eam statui oportere ducimus, quae in dieta Posoniensi anni millesimi quingentesimi quinquagesimi fuerat constituta, nempe amissionem officii et dupli solutionem; contra grauiores autem aduersarios, qui obstinatis animis impedimenta afferre conabuntur, aperte nomine Maiestatis vestrae denunciandum, Maiestatem vestram iuxta sanctionem conuentus Posoniensis de turbatoribus prouentuum, anno quadragesimo sexto habiti, processuram.

Item decernendum, ne vicecomitibus, neue iudicibus nobilium liceat quicquam, inscio atque inuito dicatore, de subsidiis a colonis ipsis leuare, sub poena in dieta supra memorata anno quinquagesimo publicata, sed horum quilibet salarium suum e manu dicatoris expectet et accipiat.

Item iidem magistratus seu officiales comitatuum usitatis et ordinariis eorum salariis sint contenti, in dieta anni eiusdem per regnicolas constitutis et antea perpetuo obseruatis; nimirum vicecomites duodenis florenis, iudices nobilium quaternis, notarii in maioribus comitatibus binis, ex unius termini subsidio, in minoribus singulis. — Fit enim ingenti sacrae Maiestatis vestrae caesareae et fisci praejudicio, quemadmodum id ad Maiestatem vestram saepe detulimus, quod in comitatu Zaladiensi vicecomites primum leuant ordinaria sua salaria, scilicet duodenos florenos, deinde de bonis uniuersis subsidium omne percipiunt. Rursus habent alios vicecomites sibi substitutos, qui et ipsi octenos florenos tollunt, iudices

vero nobilium senos florenos sua authoritate de quolibet termino leuant vel etiam octenos, et habent substitutos suos qui salaria sibi itidem pro libitu percipiunt. Haec nimirum est absurda licentia et subsidiorum populatio, quam etiam nonnulli alii comitatus impunitatis spe imitari incipiunt.

Statuendum item ne molitores, neue libertini ulli, neque praediales ecclesiasticarum personarum a contributione sint exempti, uti in dieta anni sexagesimi tertii fuit constitutum.

Quin etiam artifices vel si domos proprias non habent, nec haereditates, sed sola artis professione rem sibi faciant, si substantiam teneant ad valorem sex florenorum, seclusa supellectiti, in pensionem integrae dicae, ut caeteri dicentur.

Judaei quoque itidem dicentur, ubicunque et quorumcunque in bonis fuerint reperti.

Walachi etiam et Rutheni vel si re pecuaria se sola sustentant et tuguria montana inhabitant, sicut hoc quoque in conuentu anni sexagesimi tertii fuit conclusum.

Item exemptio nulla valeat, quominus uniuersi subsidia contribuant, si qui vero de exemptionibus contenderint, eas camerae producant, deque illis arbitrium S. Maiestatis vestrae et camerae esto.

Cum autem haec miserae plebis contributio, ad publicam defensionem et tantam belli molem sustinendam, exiguum subsidium sacrae Maiestati vestrae sit allatura, propterea quod ipsi Status et Ordines regni oculis suis aspiciunt, ad exordium expeditionis proxime praeteriti anni per Turcas et Tartaros hostes immanissimos potissimum hucusque miserum hoc regnum lamentabiliter vastatum et penitus in vastitatem redactos, atque intima quoque harum ipsarum reliquiarum viscera intestinis digladiationibus et militaribus rapinis prope sumpta: videretur nobis summisse, penes praemissum subsidium plebis, a dominis praelatis et caeteris dominis ac uniuersitate nobilium nec non ciuitatibus liberis regni postulandum, ut decretum publico consensu in congregatione seu dieta anni quadragesimi secundi Nouozolii celebrata contributionem sexagesimae partis omnium bonorum, iuxta tenorem et limitationem articulorum tunc conclusorum (quia si unquam opus fuit, nunc certe ad instans periculum, quod omnium salutem

secum trahit depellendum, summopere requiritur) non grauatim renouarent, eamque sexagesimae pensionem in effectum deducerent. Qua vera ratione illa a statibus fuerit sancita, ex articulis anni praefati quadragesimi secundi seorsim transscriptis et huc annexis sacra Maiestas vestra caes. liquido cognoscere dignabitur ; vel erit in clementi consideratione Maiestatis Vestrae caes., num consultius foret gradatim procedere, primum tricesimam vel quadragesimam petendo, tandem de sexagesima concludendo.

Cum porro de proximis annis, a quinquagesimo nono nchoando, in comitatibus magnae supersint restantiae, proponendum et decernendum, ut illae per omnia remedia exigantur, idque primo quoque tempore. Quod si vero in manibus comitum vel vicecomitum suppressae restantiae fuerint compertae, illi continuo, sola autoritate Maiestatis Vestrae caesareae, sine ullo iuridico processu et citra omnem praerogatiuae respectum, tanquam fures publicorum prouentuum fisci, in defensionem patriae eorum oblatorum, absque ulla gratiae spe puniantur. Sin apud dicatores ipsos extiterint deprehensae, eos camera pro suo officio, tanquam servitores fisci iuratos ac stipendiarios, captiuandos ac seuere puniendos etiam aliis in exemplum, curet. Eiusque rei meram et absolutam habeat potestatem.

Nam quod attinet ad veteres annorum retroactorum supra memoratum quinquagesimum nonum restantias, superiori etiam diaeta propositas, facientes summam 216047 fl., animaduertimus de illis propemodum nullam spem esse, cum partim domini terrestres, partim vicecomites et inquilini, partim vero dicatores eas exactas detinuerint, et restantiis ad cameram in suis regestis scelerate asscripserint, insolutas eas deprehendamus, sicut de illis in hunc usque diem nichil camera haec videre potuit.

Postremo sacrae Maiestatis vestrae caes. permagni referre dicimus, id quod antea quoque Maiestati vestrae humilime consuluimus, a Statibus regni postulari, statuique publice, ut ius regium seu defectus seminis continue, etiam extra seriem iudicetur, tantum anniuersario termino contradictoribus concesso, iuxta decreta diuorum quondam Sigismundi, Mathiae

et Wladislai regum, ut ius fisci vendicari queat et bona defectu seminis ad fiscum reuoluta eruantur, sitque facultas Maiestati vestrae caesareae id quod maxime expediat, de illis statuendi. Quem processum antiquum et legitimum iudices iam in tantum abusum inuoluerint, ut nunquam nisi ex serie velint iuris regii cognitionem suscipere, atque ita per plurimos annos eiusmodi causae de industria protrahantur. Quo fit, ut nec fiscus ius suum queat vendicare, nec fideles ac bene meriti donatarii unquam bonis collatis valeant potiri. Tametsi Maiestas vestra caes. vel sua autoritate possit continuam iuris regii dijudicationem, etiam dieta reclamante, decernere, ne fiscus peculio suo spolietur, praesertim cum extent vetera dictorum regum decreta.

Atque haec habuimus sacratissime imperator, quae ad mandatum sacr. Maiestatis vestrae caesareae, tam de subsidii postulatione, quam super punctis nonnullis fisci nomine in comitiis proxime futuris denuo proponendis in medium humillime adduceremus. Si quae emerserint alia, tempore comitiorum pro re nata ad sacram Maiestatem vestram caes. ex officio nostro fideliter relaturi [sumus]. Superest, ut Maiestati vestrae caes. longaeuam vitam precemur. Datum Posonii decimo quinto die Mensis Maii. Anno etc. sexagesimo septimo.

Sacrae caesareae regiaeque Maiestatis vestrae

Humilimi et fideles
seruitores.
Camerae Hungaricae consiliarii.

(Eredetije a bécsi titkos levéltárban.)

III.

1567. Május 28.

A magyar tanácsosok véleménye az országgyülési előterjesztés tárgyában.

Sacratissima caesarea Maiestas,

Domine et domine clementissime.

Committere dignata est Maiestas vestra caesarea nobis, medio reuerendissimi domini archiepiscopi Strigoniensis etc., ut quum dies generalis dietae, Posonii per Maiestatem vestram Deo dante celebrandae, iam iam appropinquet, inter nos loqui et eidem indicare debeamus, quid censeremus fidelibus suis regnicolis per Maiestatem vestram caesaream esse proponendum. Nos itaque, qui pauci hic sumus fideles Maiestatis vestrae caesareae sacellani et seruitores, libenter mandato Maiestatis vestrae caesareae huic satisfacere vellemus, sed difficile est nos aliquid ea in parte Maiestati vestrae caesareae consulere, considerando praesentium temporum calamitosissimum et perditissimum statum. Nam Maiestatem vestram caesaream clementer memoria tenere non dubitamus, qua difficultate et quantis cum clamoribus ac quaerelis regnicolae ipsi superioribus quoque in conuentibus, ad contribuendum subsidium, ac alios Maiestatis vestrae caesareae propositiones accesserunt. Nunc vero tam citra Danubium, quam in partibus superioribus, non modo misera plebs communis, sed etiam nobilitas non postremae conditionis et omnis status regni per Tartaros et Turcas aliquot vicibus misere in captiuitatem abducti sunt. Hae vero paucae reliquiae, quae ab incendiis et desolatione hostium utcunque adhuc supersunt, abactis omnibus pecoribus et bonis suis, incensisque domibus, in tantam egestatem deuenisse dicuntur, ut plurimos ex misera plebe mendicare et ostiatim furfur tantum petere nobis nunciatum sit. Plerique etiam ex eis fame periisse dicuntur. Omnis enim superioris anni commeatus ubique defecit. Segetes vero, quae adhuc in terris et haec satis viles sunt, a militibus falcari nuntiantur.

Promontoria etiam et vineae, quae utcunque aliquam spem miseris hominibus praeberent, eo quod maior pars colonorum in his frequentibus depopulationibus est abducta, per paucos qui sunt residui, commode coli non possunt; plurimi etiam ex misera plebe partim in fines Poloniae, partim sub ditionem Turcarum et waywodae Transsyluani, et ex pluribus regni partibus eo, ubi se tutiores fore confidunt, sese recepisse feruntur.

Cum igitur, domine clementissime, in hac afflictione et in his aerumnis hae pauculae regni reliquiae positae sint, omnesque partes eius diuersis modis crudeliter sint desolatae, nescimus quid hac in parte possimus consulere. Vestra tamen sacra Maiestas caesarea sola clementer deliberare dignetur, quid sit faciendum, et quid regnicolis ipsis nunc longe magis quam antea exacerbatis, et in maiora pericula delapsis proponendum.

Hoc tamen sacrae Maiestati vestrae, pro nostra erga eandem fide et fidelitate, humiliter significandum esse duximus, dignetur inter alias propositionis partes regnicolas ipsos, ingentibus periculis nimis fractos et perterritos, bonis verbis clementer animare, illisque spem aliquam facere, ne omnino animos despondeant, sed sperent Maiestatem vestram sacram regni ipsius et omnium illorum accuratam defensionem habituram.

Dignetur etiam sacra Maiestas vestra gratiose curam in propositione habere, ut ordo iudiciarius et iustitiae administratio reformetur, iudicesque ordinarii et alii offitiales ad iudicium faciendum pertinentes ordinentur, ut cum ea autoritate, quae semper fuit, exequutio, in quantum praesentia tempora patiuntur, fiat. Nam sine legibus et administratione iurium etiam regna integra et quieta desolabuntur, nedum turbulenta et inquieta.

Haec Maiestati vestrae sacrae, ad eius clementem commissionem, quantum in hoc periculoso statu rerum regni Hungariae nobis visum fuit, humiliter rescribenda esse duximus.

Eiusdem sacratissimae Maiestatis vestrae

Humiles seruitores
Consiliarii Hungari, nunc
hîc Viennae existentes.

Hátirat: Humile responsum consiliariorum Hungarorum ad mandatum sacratissimae Maiestatis vestrae factum.

Alább más kézzel: Sinkhmosero *(alatta a csász. titk. gyürüpécsét.)*

(Eredetije a bécsi titkos levéltárban.)

IV.

1567. Július 2.

Miksa király válasza a pozsonyi országgyülés elsö felterjesztésére.

Sacra Romanorum imperatoria ac Hungariae et Bohemiae regia Maiestas, dominus noster clementissimus, benigne intellexit responsum fidelium suorum Ordinum ac Statuum huius inclyti regni Hungariae ad propositionem, quam caesarea regiaque sua Maiestas, variis de negociis in praesenti publico conuentu tractandis, nuper iisdem Ordinibus ac Statibus clementer exhibuit.

Ubi in primis caes. regiaeque Maiestati suae pergratum et iucundum cognitu accidit, quod ipsi fideles sui Ordines ac Status regni antedicti fideliter agnoscant, et tantis laudibus extollant summam sollicitudinem, multiplices curas grauissimasque molestias, indefessos labores et immensos denique sumptus, quos caesarea regiaque sua Maiestas hucusque pertulit et in posterum quoque perferre non grauabitur, pro commodo beneficio, salute et incolumitate dictorum fidelium suorum regnicolarum; equidem Maiestas sua caes. lubenti atque alacri animo hactenus studuit iis rebus, quae ad conseruationem reliquiarum huius afflicti regni sui spectant, nec minore studio deinceps etiam Deo dante in hanc curam incumbet, et quantum quidem pro virili parte sua praestare poterit, defensioni eorundem fidelium suorum regnicolarum nullo unquam loco vel tempore deerit; nec quicquam dubitat, quin vicissim etiam Ordines ac Status regni sibimet et uxoribus liberis ac suauissimae patriae suae nusquam sint defuturi, sed sedulo semperque facturi id, quod fideles et obedientes subditos erga regem et dominum suum et pro sua propria permansione facere decet atque oportet.

Non ignorat quidem sacra caes. regiaque Maiestas, sed iam dudum intellexit, et cum magna quoque commiseratione et ingenti dolore perpendit difficultates, quae Ordinibus Statibusque regni occurrunt in prestando subsidio a caes. sua Maiestate requisito ; nimirum potiore regni parte his periculosissimis temporibus attrita et in nihilum pene reducta, ac misera plebe, quae potissimum subsidia contribuere consueuit, non solum a Turcis, Tartaris et Transsiluanis assiduis cladibus, caedibus incendiis ac depopulationibus prorsus oppressa et pro magna quoque parte in captiuitatem abducta, sed ab ipsismet etiam Maiestatis suae capitaneis et militibus ad summam egestatem adducta, siquidem praesentium temporum miseria militaris licentia eo excreuit, ut nulla ferme ratione refrenari et compesci valeat. Ideoque Maiestas sua caes. regiaque, clementer consideratis maximis istis calamitatibus, quemadmodum etiam in propositione ostendit, ad praesens libenter parceret fidelibus suis regnicolis, nullam eiusdem subsidii contributionem imponendo, quo possent tot acceptis damnis aliquantulum respirare ; sed cum ipsimet sciant aliter fieri non posse, propter causas et rationes in Maiestatis suae propositione allegatas, confidebat caesarea regiaque Maiestas ipsos fideles suos Ordines ac Status in decernendo subsidio petito nihilominus benignae requisitioni et expectationi satisfacturos esse. Verum hoc, quod obtulerunt, unius scilicet floreni cum dimidio a singulis integris sessionibus, idque in unum duntaxat annum restrictum subsidium praesenti necessitati videtur, non satis congruere. Quamobrem, licet Maiestas sua caes. ac regia iustissimam haberet causam gratiosae petitioni suae de contribuendis ternis florenis etiamnum firmiter inhaerendi, tamen ne videatur Maiestas sua nullam prorsus rationem habuisse tot cladium atque damnorum, quae fideles sui regnicolae se perpessas esse conquerunt, ac difficultatum quas enumerant, Maiestas sua benigne annuit acceptare contributionem binorum florenorum hungaricalium de singulis integris colonorum sessionibus ad terminos duos, quos ipsimet constituerunt, nempe ad festum natiuitatis beatae Mariae virginis et ad festum beati Andreae apostoli contribuendis, dummodo contributio huiusmodi subsidii non ad praesentem duntaxat annum 67 limitetur, sed ad insequentem quo-

que annum 1568. eosdemque terminos extendatur, ommissa quoque conditione et reseruatione illa, ad quam subsidii huius promissionem restringunt, nempe quatenus Maiestas sua ipsos fideles suos ab internis calamitatibus, quibus sunt oppressi, clementer liberauerit; quandoquidem eiusmodi reseruatio Maiestatis suae existimationi nequaquam congruit, et est omnino superuacanea, quoniam Maiestas sua caesarea alioquin iam curam suscepit fideles suos ab istiusmodi internis calamitatibus, quibus asserunt se oppressos esse, clementer eliberandi, quinimo verendum etiam foret ne multi eiusmodi conditione ad interuertendam ratam suam decreti subsidii partem abuterentur.

Concedit autem Maiestas sua caesarea ac regia perbenigne, quod possessiones illae quae per Turchas et Tartaros combustae, aut etiam per milites Maiestatis suae caesareae ac regiae deuastatae sunt, et inquilini etiam non dicentur; ita tamen, ut dicator cum vicecomite ac iudice nobilium et nobile iurato connumerationis tempore videant, quae possessiones dignae sunt exemptionibus, quae non. Quin et illud aequum iudicat Maiestas sua, quod coloni qui in duas partes seruiunt, hoc est, qui et Turcis ac Transsiluanis et fidelibus Maiestatis suae caesareae et regiae tributa pendunt, dimidiam tantum partem dicae soluant, prout antea quoque factum fuit.

Probatur quoque sacrae caes. ac regiae Maiestati, domino nostro clementissimo, quod Ordines ac Status regni decernunt nouam hoc anno fieri debere per totum regnum et Sclauoniam connumerationem.

Ad modum vero connumerationis quod spectat, placet quidem Maiestati caes. regiaeque, ut bona, possessiones atque coloni quorumcunque dominorum et nobilium ita censeantur et dicentur, sicuti dominis eorum terrestribus censum ordinarium soluere et seruitia praestare consueuerunt, nimirum ut si colonus ratione eius domus in qua habitat, quartam aut sextam aut octauam partem eius census soluit, qui de una integra sessione soluitur, is etiam ratione dicae regiae tantum soluat, neque per dicatores ad plura soluenda cogatur. Dum tamen ii coloni, qui non habent integras sessiones, sed se tertiarios, quartarios vel tales esse profitentur, iuramento astringantur

ad soluendam dicam secundum ordinarium censum, quem dominis suis terrestribus pendere atque prestare solent ac debent.

De nobile adhibendo exactori dicae eiusque comitatus, annuit quidem Maiestas sua caesarea ac regia, ut id fiat eo modo atque ordine, quo conclusum fuit in constitutionibus anni sexagesimi tertii, et quod dicator sit nobilis, habeatque bona in eo quem dicare solet comitatus sed quo rectius atque sincerius omnia peragantur, censet Maiestas sua, quod etiam nobilis ille iuratus, qui dicatori adiungetur, debeat habere regestum, quod peracta connumeratione recte conscriptum in prima sede comitatus proferat, illudque, vel eius exemplum per sedem reuisum ac sigillo comitatus obsignatum, camerae Maiestatis suae Hungaricae statim transmittat.

Contenta itidem est sacra caesarea ac regia Maiestas, quod adueniente festo nativitatis beatae Mariae virginis, per comites seu vicecomites singulorum comitatuum dicatores, adhibitis eis, ut praemissum est, nobilibus ad connumerandum emittantur, et ipsam connumerationem modo superius declarato incipiant.

Placet praeterea caes. regiaeque Maiestati, quae sanciuntur a fidelibus suis Ordinibus Statibusque regni in contumaces et dicatoribus se vi opponentes ac subsidii prouentuum, turbatores, quin et illa quae in eodem articulo subiungunt de indebitis quorundam delationibus et poena talibus irroganda, caes. ac regiae suae Maiestati clementer probantur.

Recte quoque statuitur, quod non licere debeat vicecomitibus aut aliis salarium suum inscio et invito dicatore ex dica colonorum, aut aliorum excipere, quamuis iam Maiestati suae relatum sit id in uno tantum comitatu nempe Zaladiensi fieri quod nempe vicecomes salarium suum ex dica excipiat. Quod vero substitutus seu vicegerens illius salarium aliquid habeat, aut id ex dica recipiat, id Maiestatis suae mentis non est, verum mandabit Maiestas sua camerae suae Hungaricae, ut cuique salarium suum debitum et ordinarium in competenti et statuto tempore reddi curet, ita ne cuiquam necesse sit id per se ex dica sumere, sed ut ex camera Hungarica expendatur atque recipiatur.

Et quoniam hoc loco suae caes. regiaeque Maiestati hu-

militer supplicarunt Status et Ordines regni Hungariae, ut dignetur cnmmittere camerae et dicatoribus, ut comitatibus et nonnullis dominorum ac nobilium summam illam pecuniarum, quam capitaneis Maiestatis suae caesareae in usus bellicos mutuo dederunt, ex hac dica cum praescitu capitaneorum persoluant, visis litteris obligatoriis praedictorum capitaneorum; Maiestas sua caesarea iustum quidem et aequum existimat ut comitatibus, dominis et nobilibus illis sua pecunia restituatur, sed quia curandum est, ne fiat aliqua confusio, si talia debita omnia ex dica soluerentur, postulat proinde sacra caes. ac regia Maiestas ut creditores illi, comitatus, domini ac nobiles eiusmodi, credita sua intra competentem terminum coram camera Maiestatis suae producant et indicent, quo facto Maiestas sua caesarea ac regia curabit, ut ea credita quae fuerunt liquida, vel ex dica vel aliunde primo quoque tempore persoluantur.

Aequum etiam iudicat caes. ac regia Maiestas petitionem fidelium suorum regnicolarum, nimirum ut dicatores solo salario eis constituto contenti esse debeant, nec quicquam a colonis quam solam dicam exigant, neque etiam pro schedis vel connumeratione vel in pecunia parata vel in auena aut aliis rebus aliquid extorqueant, prout in articulo a regnicolis edito latius continetur; et prouidebit sua sacra caes. ac regia Maiestas, ne talia inposterum fiant, et deliquentes in hac parte pro merito puniantur.

Quod de soluenda per molitores et artifices ac Valachos et Ruthenos dica, obseruentur constitutiones anni 1563., id Maiestati suae nequaquam displicet. Sed quia Ordines ac Status regni nunc faciunt quandam distinctionem et interpretationem, quae in illis constitutionibus non extat, sed multum ab ea distat, nam ii molitores qui domos habent in ordine sessionum alioquin etiam de iis dicam soluere tenentur, et propterea non opus erat hoc publicae constitutionis iam antea emanatae declaratione; ideo illud quoque non minus aequum et iustum est, quod molitores, etiam si non habeant domos in ordine sessionum, dummodo habent molendina perpetuae rotarum volutationis ac in maioribus fluminibus, utputa Danubio, Vago, Nitria et aliis, quoniam illa plus exhibent utilitatis quam unius

sessionis coloni agricultura, dicam soluant. Verum quod ii molitores, qui molendina in rivis aestate deficientibus habent, aut quorum rotae pluuioso tantum tempore voluuntur, exempti habeantur, id caesarea regiaque sua Maiestas peraequum censet, siquidem de eorum facultatibus postmodum dicatores, mediante iuramento illorum, certam noticiam capere poterunt.

Valachi quoque iure dicantur, qui non habent exemptionis priuilegia.

De carbonariis, itidem ac Ruthenis, acquiescit itidem Maiestas sua iis, quae per Ordines ac Status, secundum constitutiones antedicti conuentus de anno 1563. celebrati, conclusa atque decreta fuerunt.

Ad exemptiones quod attinet, approbat caesarea ac regia sua Maiestas, quod obseruentur constitutiones anni 1566, iuxta conclusionem fidelium suorum regnicolarum. Sed quo ad Sclauoniam, cum ibidem necesse sit finitis praesentibus comitiis specialem conuentum celebrare, Maiestas sua caesarea et regia suo tempore ibidem proponi curabit ea, quae in hac parte non solum Maiestatis suae, sed regnicolarum quoque necessitas postulare videbitur.

Articulum in quo per Status et Ordines regni conclusum est, ut lucrum camerae deinceps singulis annis iuxta antiquam consuetudinem exigatur et persoluatur, si quando contigerit per annum aliquem vel plures quoque annos nullam dicam publicari, caesarea sua Maiestas clementer acceptat.

Quae porro fideles Maiestatis suae regnicolae decreuerunt de soluendis superioris anni restantiis, caes. regiaque Maiestas gratiose approbanda duxit, sed quia in hoc articulo nulla fit mentio restantiarum quae adhuc soluenda sunt de annis praeteritis, Maiestas sua caesarea regiaque denuo clementer postulat, ut restantiae omnes ab anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono, quae in rationibus dicatorum apud cameram Maiestatis suae Hungaricam existentibus specifice extant, in singulis possessionibus per Turcas et Tartaros non depopulatis et deflagratis, vel per ipsummet quoque caesareae Maiestatis exercitum graui damno non affectis, per comitatus ipsos rectificentur.

Caeterum sacra sua caes. Maiestas clementer approbat

laborum publicorum distributionem, per fideles suos Status et Ordines inclyti huius regni sui Hungariae, super aedificatione et reparatione finitimorum locorum factam; hoc solummodo excepto, quod in hac distributione aliquot comitatus non sunt comprehensi, et aliquot locorum finitimorum, maxime ante civitates montanas existentium, mentio nulla facta est; denique quod ad opus illud circa Kanisam inchoandum unicus saltem comitatus, Zaladiensis scilicet et exiguus quorumdam palatinissae colonorum numerus deputatus est.

Et licet sua Maiestas ita accipiat, quod in articulis praeteritorum annorum, ad quos Status et Ordines regni hoc negocium referunt, tam comitatuum quam locorum finitimorum omnium nomina contineantur; existimat tamen sua Maiestas expeditius fore, si etiam hoc loco specifice exprimantur; signanter vero Kanisiensi reaedificationi adeo utili ac necessariae plurium comitatuum labores decernantur.

Quod autem fideles Status et Ordines non plures quam sex dierum labores, ob certas rationes suas, decreuerunt: sua caesarea Maiestas clementer quidem et non sine dolore recordatur fideles suos regnicolas anni praeteriti bello valde afflictos et oppressos esse, animaduertitque quod propterea iam merito calamitatis eorum ratio haberi deberet; id quod etiam sua caes. Maiestas clementer ac paterne facere propensa esset, si summa necessitas aliud non postularet; cum tamen ipsimet facile considerare possint, uniuersa regni confinia eius momenti esse, quod si forte unum ex eis (quod Deus omnipotens benigne auertat) amitti contingeret, tunc simul etiam una foret bona pars regni amittenda et hosti simul ad ulteriorem liberam grassationem ianua patefieret; si itaque non fortificabuntur, nullum impetum hostilem sustinere poterunt; si autem prouti fieri necesse est, munienda erunt, certe in hunc usum eas rationes quae in promptu sunt, adhiberi oportet. Et proinde sua caes. Maiestas clementer petit, ut fideles Status et Ordines regni, pro sua ipsorum et miserorum subditorum suorum securiori permansione, in toto duodecim dierum labores decernant, et cogitent quodsi loca finitima ita fortificata erunt, ut milites in eis permanere possint, sedes et domos suas tanto cum minore hostium formidine et securius inhabitare poterunt.

Si autem hoc a fidelibus suis statibus et ordinibus regni obtineri nequiret, quod quidem sua Maiestas minime euenturum sperat, ut tamen praeter iam decretos labores, pro competenti suae Maiestatis mercede laboratorum copiam alternis vicibus, si non ad omnia, saltem ad praecipua loca et arces finitimas, prouti sunt Papa, Jaurinum, Vesprimium, Kanisa, Tokay, Zathmar, et Agria, de medio colonorum suorum, siquidem illi alioquin haberi nequeunt, non grauatim decernere velint; viceversa sua caes. Maiestas clementer et serio prouideri curabit,ut labores eiusmodi regnicolarum et mercenariorum non ad privatos usus capitaneorum, sed ad suae Maiestatis et confiniorum necessaria aedificia bono ordine conuertantur.

Reuidebit etiam clementer sua caes. Maiestas grauamina fidelium suorum contra equites catafractos, qui sese hactenus circa Saarwar intertenuerunt, proposita, utpote quum sua sponte has et alias omnes fidelium suorum oppressiones auertere sit propensa.

Ut autem milites ratione continui intertenendi ex utraque parte Danubii in locis hosti propinquioribus, quam hactenus fuerunt, imposterum collocentur, sacra caes. Maiestas valde necessarium esse iudicat, et hac in parte fidelium suorum Statuum ac Ordinum sententiam benigne probat, utque etiam obseruetur clementer prouideri curabit.

Quantum vero comeatus et pabuli vecturam attinet, placet quidem clementer suae Maiestati, ut ea iuxta proxime praeteriti anni publicas constitutiones obseruetur; necessarium tamen fore videtur, ut fideles Status et Ordines certum ordinem constituant, iuxta quem subditos suos ad victualia militibus pro conuenienti precio aduehenda cogere deberent. Quia si hoc non fiet, tunc milites ipsi pro victualibus et pabulatum excurrere cogentur, unde postea miserae plebi plurimum damni infertur, et milites etiam ipsos partim occidi partim ab hostibus capi contingit. Quod utrinque malum per frequentem victualium et pabuli conuectionem auerti et euitari posset.

Quod generalem et particularem expeditionem, bombardarum vecturam et constitutionem de emittendis equis militum Hungarorum ad pascua attinet, sacra caes. Maiestas clementer vult, ut articuli proxime praeteriti anni 1566. superinde

emanati obseruentur; benigne tamen petit, si forte quando generalem aut particularem aliquam insurrectionem euenire, et suam caes. Maiestatem personaliter ei non interesse contingeret, ut fideles Status et Ordines nihilominus, prouti eodem proxime praeterito anno 1566. per ipsos decretum ac obedienter praestitum est, imposterum quoque in gratiam suae caes. Maiestatem et pro suo ac patriae ipsorum commodo, denique uxorum, liberorum et bonorum suorum conseruatione eodem modo unanimiter insurgere et proficisci non grauentur, sicuti hoc ipsum etiam ab aliis regnis ac prouintiis Maiestatis suae decretum esse dignoscitur.

Porro probatur quoque caes. ac regiae Maiestati suae constitutio et decretum fidelium suorum regnicolarum, tam de de terminis iudiciorum celebrandorum ecclesiasticorum et sae cularium in Hungaria et Sclauonia, quam de loco ad ea designato, ita tamen ut in his judiciis intelligantur esse excepta bona quondam regis Joannis; quinimo nec in caeteris, quae in hoc ipso articulo videntur esse constituta. Maiestas sua caesarea regiaque nullam facit difficultatem. nisi quod Maiestati suae hoc loco considerandum occurrit, ex quo Status et Ordines regni, deficientibus ob penuriam e numero praelatorum ac baronum, tot personis, quot superioris anni conventu fuerunt designatae, iudiciis et appellationum reuisioni ex ordine minorum praelaturarum et magnatum dignitate baronatus non fruentium, personas idoneas et iuris peritas deligendum et adhibendum statuant; postulat proinde sacra caes. Maiestas, ut personarum ex utroque ordine iudicii, adhibendorum delectum ipsimet ordines iam statim faciant, et expresse nominatas articulis praesentis conuentus inserant, ne deinceps exceptioni contra aliquem, sine approbatione et consensu regnicolarum iudiciis adhibitum, locus esse possit.

Quantum ad salaria praelatorum ac baronum assesorumque ordinaria, Maiestas sua caesarea ac regia deinceps quoquea persolui iubebit, sicuti etiam antehac semper soluta fuisse Maiestas sua intellexit. Verum in reuisionibus causarum extraordinariarum non meminit Maiestas sua caesarea ulla unquam salaria data fuisse.

De vitanda collusione procuratorum, exigendoque ab eis

iuramento, probantur Maiestati suae caesareae ac regiae ea, quae per rognicolas constituta fuerunt. Quia tamen articulus iste, qui hac de re conscriptus est, solummodo procuratores internos in hoc scilicet regno Hungariae commorantes tangit, Maiestas sua caesarea censet insuper statuendum, ut cum ii qui fuerunt collusionis alicuius conuicti, poenae aucariorum subiiciantur, externi quoque qui in foro spirituali et seculari causas simplicium agentes multas collusiones et nundinationes, privati lucri et commodi gratia, instituere perhibentur, poenam aucariorum extra hoc regnum non formidantes, si beneficiati sunt, ammissione beneficii puniantur, et perpetuis carceribus, tamquam falsarii et periurii, mancipentur.

Exequutiones iudiciorum valde necessarias esse caes. regiaque Maiestas non ignorat, ideoque humillimam Ordinum ac Statuum supplicationem haud grauatim admittit, nec impedit quominus exequutiones eo modo, qui a fidelibus suis regnicolis in hoc articulo proponitur, tam contra Maiestatis suae colonos, quam alios quoscunque ad finem deducantur.

Quod vero Ordines ac Status regni ulterius supplicant, ut Maiestas sua caes. regiaque dignetur auertendis violentiis et insolentiis capitaneorum et militum quorumcunque tam Hungariae quam Sclavoniae prouidere, et de his qui hic sunt praesentes statim iudicium facere, illudque exequi, alios vero absentes illico huc vocare et pro demerito punire: Maiestas sua caes. ac regia, quae ex huiusmodi repetitione oblatarum sibi nuper ab ipsis regnicolis grauaminum et querelarum rursus maximum dolorem percepit, omnino studebit his incommodis et malis idoneum et opportunum aliquod remedium adhibere. Itaque, accepta informatione ab ipsis Ordinibus Statibusque petita, sese desuper clementer resoluet, atque in hac parte prouidebit et statuet id, quod rationi et aequitati ac iustitiae consentaneum fore iudicauerit. Eritque Maiestati suae deinceps quoque curae, ut eosdem fideles suos non solum aduersus impetum et inuasionem hostilem, quantum ipsa vigilantia et sedulitate sua assequi poterit, protegat, sed etiam ab amicorum, nempe capitaneorum et militum caesareae ac regiae Maiestatis suae iniuriis atque oppressionibus tueatur.

Et quia insuper Status et Ordines statuerunt, ut nemo

capitaneorum vel in Hungaria vel Sclauonia plagiarios siue Rascianos siue alios de Turcica societate suspectos homines, sub nota infidelitatis tenere vel tueri audeat, et si qui contrarium fecerint, ut caesarea Maiestas adempto ab illis officio grauiter in eos animaduerti faciat, caesarea regiaque Maiestas hac etiam in parte caesareo regioque officio suo non deerit, atque iam antea semel atque iterum in iis mandatis, quae Maiestas sua caesarea superioribus diebus super obseruatione iuduciarum cum Turcis factarum passim ad omnia confinia dedit, capitaneis ipsis expresse et firmissime interdicit, ne tales homines plagiarios, siue Rascianos, siue alios tenere, alere, fauere et receptare praesumant; quinimo hoc ipsum illis denuo et iteratis mandatis serio interdicet, et si quando compererit aliquem illorum Maiestatis suae mandatis non paruisse, in eum Maiestas sua caesarea pro demerito grauiter animadvertet.

Supplicant etiam Ordines ac Status regni, ut caesarea regiaque sua Maiestas dignetur beneficia ecclesiastica, praeposituras tam regulares quam irregulares et conuentus atque abbatias vacantes, partim in manibus capitaneorum Maiestatis suae, qui bona ad eas pertinentia diuersis personis inscripserunt, partim in aliorum saecularium hominum manibus existentes, personis idoneis conferre, ne illis per saeculares destructis priuilegia regnicolarum amittantur et exequutiones suo modo perfici nequeant. De eo sane ac de aliis, quae in hoc articulo continentur, utputa de restitutione cum bonorum ecclesiasticorum, per capitaneos impignoratorum, tum rerum argentearum et aliarum mobilium ecclesiis pertinentium, item de compellendis praelatis ad beneficiorum onera subeunda, et impignoratione seu venditione bonorum ecclesiasticorum prohibenda: Maiestas sua caesarea, quando in specie nominabuntur homines illi saeculares, qui talia bona in manibus habuerint, atque etiam praelati, qui vel onera beneficiorum subire noluerint, vel bona ecclesiarum impignorauerint seu vendiderint, accedente verbo et consilio fidelium consiliariorum suorum Hungarorum, ita prouidebit, quod Ordines et Status non habituri sint iustam et legitimam conquerendi causam.

De supplicatione Ordinum ac Statuum inclyti huius Hungariae regni oblata, in gratiam et commendationem pro

domina relicta Hemingh pro restitutione dimidiarum partium castri Zomzedwara et castelli Stwbycza, conferet et deliberabit caesarea ac regia Maiestas cum fidelibus suis consiliariis Hungaris, facietque postmodum quod iustum et aequum fuerit.

Sic quoque tractari faciet Maiestas sua de negocio magnificorum Georgii et Nicolai de Bathor, ratione arcis Selyn, quod Maiestati suae Ordines ac Status regni tam diligenter atque humiliter commendauerunt.

Similiter deliberabit etiam caesarea ac regia sua Maiestas cum fidelibus suis consiliariis Hungaris de negocio reuisionis successionis bonorum quondam Joannis Gyulaÿ, factura deinde quod iustitiae et aequitati consentaneum fore videbitur.

Quod restitutionem bonorum tam ecclesiarum quam aliorum per capitaneos ubicunque violenter ablatorum, tam eorum quae ad arces Maiestatis suae occupatiue tenentur, quam alia quaecunque, illis ad quos pertinent fidelibus Maiestatis suae faciendam, de qua itidem Ordines ac Status regni Maiestati suae humiliter supplicant, Maiestas sua caesarea, accepta informatione et voto Ordinum ac Statuum, quam expectat, hanc quoque supplicationem fidelium suorum regnicolarum, una cum caeteris supplicationibus et grauaminibus expedire dignabitur.

Conqueruntur etiam fideles Maiestatis suae regnicolae, de Tricesimis, quae per homines Maiestatis suae passim in hoc regno perhibentur indebite esse constructae, variisque grauaminibus, quibus in tricesimis ac theloneis intra et extra regnum multifariam afficiuntur; cum autem Maiestas sua caesarea non cogitet cuiquam esse molestam aut iustam conquerendi causam exhibere, non omittet in hac quoque parte clementer prouidere, ne fideles sui regnicolae a Maiestatis suae officialibus uspiam contra priuilegia et libertates suas grauentur atque molestentur.

Caeterum quod de abusu per tricesimatores in regnum introducto regnicolae conqueruntur, quod videlicet ii pro singulis bobus, per colonos in usus domesticos emptis octonos denarios, et pro salibus quoque partem aliquam pro se exigant, placet Maiestati suae, ac iustum et aequum videtur, quod istiusmodi praua consuetudo, quae sine scitu Maiestatis caesareae regiaeque irrepsit, protinus, abrogetur, et tricesimatores, si quem in posterum grauauerint, serio puniantur.

Quod vero spectat ad quaerelam fidelium regnicolarum in superioribus regni partibus, de interdicta venditione vini, quod cuique etiam in suis propriis vineis provenit, absque licentia administratoris prouentuum Maiestatis suae, qui pro singulis vasis senos florenos prius solitus sit exigere, ac de prohibita vini educillatione in propriis etiam bonis; jam antea significavit caesarea regiaque Maiestas huiusmodi prohibitionem, propter euidentes et urgentes causas, atque necessitate ipsa temporis ac rerum bellicarum postulante, fuisse introductam sed de senorum istorum florenorum exactione in singula vasa hucusque Maiestas sua et camera nihil intellexit, nisi quod superiore anno per Maiestatem suam decretum fuit, ut de singulis vini vasis de quibus antea quinquageni denarii capiebantur, deinceps florenus unus in tricesimam exigeretur. Quod si tamen nominabuntur ii, a quibus, ultra iam dictum Maiestatis suae decretum talis exactio facta fuit, Maiestas sua, ut iustum est prouidebit, et interim abusum istum, praeter Maiestatis suae et camerae scitum introductum, statim abrogari mandabit.

Caeterum quod Ordines ac Status regni statuerunt, ut quicunque posthac domos et bona eorum, qui dietae intererunt, inuaserint, aut alia violentiarum genera sub dieta eis intulerint, notam infidelitatis incurrant: id caesareae quoque ac regiae Maiestati suae clementer probatur.

Quod praeterea Ordines ac Status regni humiliter supplicant, ut dignetur Maiestas sua caesarea ac regia fideles suos tam dominos et nobiles quam liberas montanasque civitates, tam in praemissis, quam in aliis antiquis libertatibus benigne conseruare; tum etiam clementer cauere, ne deinceps e cancellaria germanica in Hungariam expediantur aliqua mandata quae sunt contraria non modo litteris cancellariae Hungaricae, sed etiam antiquae regni libertati; caes. regiaque sua Maiestas huius quoque humillimae supplicationis fidelium suorum gratiose recordabitur, neque enim unquam in animum induxit libertates fidelium suorum regnicolarum ulla in re diminuere et labefactare, sed potius cogitat eas tueri, conseruare et manutenere. Et curabit etiam ut litterae illae, quae expediendae erunt ex aula Maiestatis suae ad Hungariam, in negociis iura et libertates regni pure et simpliciter concernentibus, non

aliunde quam ex Hungarica cancellaria expediantur, et ut eiusmodi litterae ab omnibus cum debita reuerentia recipiantur.

De eo vero quod conqueruntur nobiles comitatus Liptouiensis sese, quum in proprio suo territorio nouas fodinas inceperunt, per officiales quosdam Maiestatis suae, contra regni libertatem, indebite turbari ac molestari; Maiestas sua caesarea ab illis officialibus informationem capiet, atque desuper id quod iuri et aequitati consonum fuerit, statuet.

Postremo cum insuper etiam Ordines ac Status humiliter conquesti sint contra certos capitaneos confiniorum et gentium Maiestatis suae, praesertim in partibus superioribus, super eo quod ab illis constituti sint certi iudices bellici qui non tantum casus in castris et exercitu contingentes diiudicare soleant, sed etiam bona et iura nobilium possessionaria propria auctoritate adiudicare et lata utcunque sententia aliis praeter viam antiquae consuetudinis et iurium regni, attribuere audeant; in eo itidem prouidebit caes. regiaque sua Maiestas ita, ut ne fidelibus regnicolis iusta conquerendi causa relinquatur.

Et haec quidem sunt, quae Maiestas sua caesarea ac regia super responso Ordinum ac Statuum huius inclyti regni gratiose replicanda duxit, et confidit eosdem Ordines ac Status iis omnibus obedienter acquieturos et satisfacturos esse; id quod Maiestas sua erga illos omni caesarea regiaque gratia sua affatim recognoscet.

Hátirat: Sacrae caesareae Maiestatis replica ad responsum Ordinum ac Statuum regni Hungariae, oblata eisdem die 2. Jullii 1567.

(Eredeti fogalmazata a bécsi titkos levéltárban.)

V.

1567. Július.

Miksa király válasza a pozsonyi országgyülés második felterjesztésére.

Cum sacra Romanorum imperatoria ac Hungariae et Bohemiae etc. regia Maiestas, dominus noster clementissimus, visis et discussis articulis, quos fideles Ordines ac Status huius

inclyti regni Hungariae Maiestati suae, accepta replica nuper ipsis super priori responso exhibita, obtulerunt, cognouerit, ultra illos quos Maiestas sua, partim antea partim vero nunc gratiose acceptandos duxit, alios adhuc superesse qui uberiore declaratione indigere videantur, et nonnullos quoque de nouo accessisse, quorum antea nulla facta fuit mentio; existimauit proinde caesarea regiaque Maiestas sua aliter fieri non posset, quin fidelibus regnicolis benignam mentem suam super iis omnibus rursus declaret, ut demum quibuslibet difficultatibus sublatis et explanatis, conclusio praesentis dietae in Dei nomine fieri, et ipsi articuli iuxta eiusmodi conclusionem per caesar. regiamque Maiestatem suam confirmari queant.

Et inprimis caes. regiaque Maiestas, clementer consideratis difficultatibus et calamitatibus regnicolarum, quas allegauerunt, benigne acceptat subsidium binorum florenorum, pro praesenti anno 1567 dumtaxat decretum, et ad terminos praefinitos exigendum. Itaque in eo articulo iam nihil superest difficultatis, nisi quod ad eam petitionem attinet, quae huic articulo subiungitur de comitatu Zakmár a praesentis dicae solutione eximendo. Non ignorat quidem sua Maiestas comitatum illum misere afflictum esse, sed quia reliqui quoque comitatus regni maiori ex parte diuersis calamitatibus, tam per Turcas et Tartaros quam etiam exercitum Maiestatis suae affecti sunt, iusticia et ratio postulat, ut omnium qui damna acceperunt aequa ratio habeatur. Quapropter Maiestas sua caes. ac regia iubebit negocium dari iudici nobilium et iurato nobili ac dicatori uniuscuiusque comitatus, ut tempore connumerationis diligenter inspiciant, et adhibito iuditio considerent ac discernant iusta lance, qui coloni sint ad extremam inopiam redacti, qui vero non, ac qui ea adhuc valent facultate, ut soluendae dicae pares sint, ii subsidium contribuant, reliquis vero omnino oppressis parcatur, nihilque ab eis exigatur.

Placet Maiestati suae caes. nouam hoc anno fieri connumerationem, ut habetur in articulo ab Ordinibus et Statibus conscripto.

De modo connumerationis et iuramento exigendo placent caes. regiaeque Maiestati, quae per Ordines ac Status

regni, iuxta benignam postulationem Maiestatis suae constituta sunt, quod scilicet hoc anno bona coloni et possessiones quoruncumque dominorum et nobilium ita censeantur et dicentur, sicuti dominis eorum terrestribus censum ordinarium soluere consueuerunt.

Sed quod Ordines ac Status regni eo nonnihil se grauari putant, quod ii qui non habent integras sessiones sed se tertiarios, quartarios vel tales esse profitentur, secundum replicationem Maiestatis suae iuramento astringantur ad soluendam dicam, iuxta censum ordinarium quem dominis suis terrestribus pendere atque praestare solent ac debent. Equidem Maiestas sua non videt certam rationem et fundamentum cuius causa de hac re conqueri debeant, ideoque Maiestas sua caesarea iterum clementer postulat, ut fideles regnicolae in hoc iuramento tertiariis, quartariis et talibus imponendo, nullam amplius difficultatem faciant, siquidem non deerunt viae, quibus periuria, quorum Ordines mentionem faciunt, praecaueantur.

Quae deinde statuuntur de uno nobile exactori dicae sumptu comitatus adhibendo, iuxta articulos anni 1563, ac Regesto quod habere debet et quae praeterea in articulo continentur ad hoc negocium pertinentia, Maiestati suae clementer probantur.

Contentatur etiam Maiestas sua caesarea ac regia, ut adueniente festo natiuitatis beatae Mariae virginis per comites seu vicecomites singulorum comitatuum dicatores ad connumerationem emittantur, et connumerationem modo declarato incipiant.

Articulus de puniendis iis, qui quoquo modo contumaciter connumerationi ipsi ausi fuerint contrauenire, recte conscriptus esse videtur.

Quod autem in sequenti articulo statuitur, ne vicecomites aut ulli alii salarium suum inscio et inuito dicatore ex dica colonorum suorum aut aliorum excipiant, id recte se habet, et mandabit Maiestas sua camerae, ut per dicatores ipsos curet sine diuturniore mora, iis quibus opus est de salario satisfieri, iuxta constitutiones dietae anno millesimo quingentesimo et quinquagesimo celebratae, quarum constitutionum operae pretium est in hoc articulo expressis verbis mentionem fieri.

Sed quod hoc loco Ordines repetunt, ut pecunia illa, quam nonnulli ex dominis et nobilibus capitaneis Maiestatis suae in usus bellicos mutuo dedisse perhibentur, ex hac dica non modo per cameram sed dicatores quoque persoluantur ; existimat caes. et regia Maiestas aequum esse, ut iis, qui pecunias istas mutuo dederunt, satisfiat, et ut eiusmodi credita capitaneis detrahantur atque defalcentur. Sed opus erit, ut creditores literas quas habent obligationis producant coram noua camera Cassouiensi, quod ubi factum fuerit, Maiestas sua caes., accepta tali informatione, clementer curabit, quicquid in usum et commodum ipsiusmet caes. ac regiae Maiestatis mutuo fuisse datum liquido comperietur, persolui atque restitui.

Porro, ut nuper Maiestas sua caes. regiaque sese benigne obtulit, prouidebitur, ne dicatores pro schedis siue quietantiis quicquam exigant, sed solo suo stipendio contententur, et ceteri etiam abusus aboleantur, qui in articulo desuper edito commemorantur.

De soluenda per molitores et artifices ac Valachos et Ruthenos dica, caes. regiaque Maiestas etiamnum approbat constitutionem a regnicolis factam, excepta distinctione molitorum, ubi Maiestas sua adhuc censet saltem aequalitatis seruandae causa, quod molitores non habentes etiam domos in ordine sessionum, dum tamen ex suis molis non minorum fructum capiunt, quam coloni ex suis sessionibus, dicam soluant ; dabitur tamen dicatoribus informatio, ut in hoc eum quem decet pro sua integritate modum seruent ; ita ut nemo praeter rationem et aequitatem praegrauetur.

De exemptione eorum qui in extremis Croatiae confiniis, ultra fluuium Colapim, in comitatibus Zagrabiensi et Crisiensi manent, adhuc existimat Maiestas sua superuacaneum esse hoc loco quicquam super eo statuere, quandoquidem de illorum exemptione in eo conuentu qui celebrabitur in Sclauonia commodius tractari poterit.

Deinde probat etiam caes. Maiestas sua articulum, qui concernit exactionem lucri camerae, eo modo quo positum est.

Idem sentit Maiestas sua de restantiarum ab anno 1559. debitarum exactione.

Praeterea labores XII. dierum, per fideles suos Status et Ordines decretos, sacra caes. regiaque Maiestas clementer acceptat; sed quantum eorum distributionem attinet, existimat clementer, consultius futurum, si eorum distributionem fideles Status ac Ordines suae caes. Maiestati integram relinquerent; multo siquidem utilius foret, necessariam laborum partem ad certa praecipua finitima loca conuertere, et illa cumprimis ad sustinendam mediocrem hostilem vim exaedificata reddere, quam si labores ad multa loca distribuantur et in nullo eorum quicquam solidi perficiatur. Si autem hoc a fidelibus Statibus ac Ordinibus impetrari non posset; sua Maiestas caesarea clementer petit, ut ad praecipuas arces locaque finitima plurium comitatuum labores deputare et potius vilia ac minus utilia quaedam castella omittere velint; et quoniam sua Maiestas deprehendit valde multorum comitatuum operas ad Wywar esse deputatas, petit clementer, quo aliis locis tanto commodius subueniri possit, ut eae per fideles Status et Ordines diminuantur. Articulum etiam, ne capitanei labores publicos, contra praesentis dietae constitutiones, ad alia quaepiam loca conuertendi potestatem habere debeant, sua Maiestas caes. clementer probat; si tamen aliqui subditorum debitas operas voluntarie et obsequenter praestare nollent; tales ipsi capitanei ad eorundem laborum praestationem compellendi potestatem habeant. Ne autem eiusmodi labores publici ad priuatos capitaneorum usus distrahantur, hoc sua Maiestas iam antea clementer approbauit, idque ut obseruetur, se benigne ordinaturam recepit.

Similiter etiam, prouti antea ita nunc quoque, suae Maiestati caes. benigne placet, ut milites ratione continui alendi in locis hostibus proximis collocari, nec hac in parte cuiusquam respectus haberi debeat. Et ut coloni insulae Challokewz, utpote qui Danubium glacie constrictum singulis hybernis temporibus rescindere atque ita hostes a transitu prohibere coguntur, ab intertentione continui penitus exempti sint. Quoniam autem multi regnicolarum ab intertentione eiusmodi continui variis modis sese subtrahere solent; existimat clementer sua caes. Maiestas valde necessarium, ut in eiusmodi inobsequentes et publica onera praestare nolentes certa poena constituatur.

De connectione victualium et pabuli, sacra caes. Maiestas fidelium suorum Statuum et Ordinum responsioni benigne acquiescit.

Similiter etiam suae caes. Maiestatis clementi voluntati satisfiet, si fideles Status et Ordines in generalis et particularis insurrectionis, necnon bombardarum vecturae negocio, siue sua Maiestas caes. personaliter insurgat, siue non. hoc decreuerint et praestiterint, quod anno proxime praeterito obsequenter decreuerunt ac praestiterunt; et clementer sperat, siquidem aliae suae Maiestatis regna et prouinciae ad hunc annum ita se obtulerint, ipsos quoque, utpote quorum maxime intersit, pro sua ipsorum salute, non minus aliis suae Maiestatis prouinciis praestituros.

Nullam quoque facit caes. regiaque Maiestas difficultatem in eo articulo in quo agitur de reformando ordine iudiciorum, illisque celebrandis, modo sic omnia deducantur in effectum. Et iubebit Maiestas sua, ut nuper se facturam recepit, tam dominis consiliariis magnatibus, quam aliis assessoribus salarium in camera persolui, et quemadmodum Ordines ac Status regni supplicant, in causis extraordinariis magistris quoque prothonotariis non secus ac quouis tempore assessoribus et aliis dominis praelatis et baronibus salarium diurnum dari.

Quod vero hoc loco subiungitur, qualis esse debeat auctoritas locumtenentis, quando Maiestatem suam caesaream ex hoc regno in alias partes proficisci contigerit, non impedit caes. regiaque Maiestas quin in absentia suae Maiestatis locumtenens ea utatur auctoritate, tam in conferendis bonis quam aliis rebus, qua hactenus usus est, dummodo in collatione bonorum non excedat numerum sibi ex antiqua consuetudine competentem, neque se in collationem bonorum ad arces pertinentium ingerat.

De creando itidem nouo curiae iudice, Maiestas sua, accedente voto fidelium suorum consiliariorum Hungarorum, sese iam statim clementer resoluet.

Quod autem in sequenti articulo constituitur poena in procuratores qui solent causantes diuersis artibus huc illuc distrahere, et imponitur iisdem necessitas iuramenti, id Maie-

stas sua caes. improbare nullo modo cogitat, sed maximopere laudat; dummodo addatur huic articulo clausula per quam ab hoc iuramento in iudiciis praestando eximatur procurator fiscalis et director causarum sacrae caes. ac regiae Maiestatis suae, siquidem is iam antea Maiestati suae caes. ac regiae iuramento obstrictus est, et Maiestatis suae dumtaxat negocia fiscalia tractat.

In articulo qui statuit modum et formam faciendarum executionum, Maiestas sua caes. regiaque ne nunc quidem videt quod mutationem vel emendationem requirat.

Ad querelas fidelium Ordinum ac Statuum regni respondebitur eis per aliud scriptum.

De inhibenda liberorum Haÿdonum seu Rascianorum et aliorum plagiariorum intertentione, videtur articulus a regnicolis positus concordare cum mente ac voluntate Maiestatis suae, et huius rei curam Maiestas sua deinceps quoque non abiiciet.

Quod autem nonnulli capitanei miseros subditos diuersis sub praetextibus captiuare, et ita ab eis plurima munera et honoraria extorquere solent; id sua Maiestas caes. plane iniquum minimeque tolerandum esse existimat, eos etiam qui talia faciunt, si indicati fuerint, seque sufficienter non purgauerint, impunitos minime relinquet.

Quum tamen pleriqui tributarii coloni Turcharum excursiones celare, e contra autem militum suae caes. Maiestatis profectiones ubique prodere soleant; non parum onerosum esse videtur, si forte talem subditum dominus terrestris non puniret, quod capitaneus etiam nullus contra talem quicquam processus suscipere possit. Alioquin serio prouidebitur, ne quisquam praeter jus et aequum per quempiam ullo modo aggrauetur.

De collatione beneficiorum ecclesiasticorum ad praesens vacantium in personas habiles, idoneas ac virtute et doctrina praestantes, et de eorundem bonorum restitutione, et quae ulterius in hoc articulo constituuntur, Maiestas sua caes., ut nuper in replicatione demonstratum est, accedente voto et consilio fidelium suorum consiliariorum Hungarorum, ita prouidebit ne

Ordines ac Status iustam et legitimam conquerendi causam habere queant.

Quantum spectat ad causas arcis Zomzedwara et Stubicza, item Selin ac bonorum quondam Joannis Giwlay, cum illae ad reuisionem et cognitionem juris commissae fuerint, expectanda erit juridica earum determinatio atque decisio.

Caeterum ad supplicationem de remittendis bonis ad arces occupatis, Ordines ac Status regni benignam Maiestatis suae mentem atque resolutionem ex alio scripto, quod ipsis seorsim dabitur, percipient.

Sed de restitutione castri Mwran vel saltem pensione solita pro eo castro haeredibus quondam egregii Joannis Tornaly persolvenda, Maiestas sua caesarea ac regia inhaeret responso, quod iam dudum in hoc negocio datum fuit.

Super querelis et grauaminibus Regnicolarum quoad tricesimas ac iniusta indebitaque telonia, Maiestas sua denuo pollicetur sibi curae futurum, ne uspiam a Maiestatis suae officialibus contra privilegia et libertates suas grauentur atque molestentur.

Inusitatae quoque exactiones, quibus fideles Maiestatis suae Regnicolae se conqueruntur grauari per Tricesimatores, sicuti etiam proxime declaratum est, interdicentur et prorsus abolebuntur.

Causam, propter quam in hisce proxime praeteritis bellorum motibus non potuerint Maiestatis suae fideles Regnicolae, in superioribus Regni partibus existentes, vina sua ad exteras provincias divendere atque educere, absque licentia administratoris prouentuum, fideles Maiestatis suae Regnicolae iam intellexerunt. Quae prohibitio cum pertineat ad utilitatem uniuersi Regni, Maestas sua confidit, quod ii quorum interest, publicam utilitatem priuatis suis emolumentis non sint postposituri, et quod hoc anno, propter disturbia bellica euenit, aequo animo laturi; in posterum enim, et maxime tempore pacato pristina libertate et facultate educendi vini in externas prouincias, absque aliquo impedimento, libere uti ac frui poterunt. Quod autem Nobiles vina in suis propriis bonis educillare pro libito possint, id Maiestas sua iustum et aequum censet.

Articulus constitutus in illos, qui sub dieta domos absentium violenter inuadunt, placet Maiestati suae per omnia, ut qui rationi et aequitati plane congruit.

Caeterum quoad articulum sequentem, ubi agitur de literis et mandatis, qui dicuntur interdum expediri ad Hungariam ex Cancellaria Germanica, contra antiquam Regni libertatem, Maiestas sua in proxima sua replicatione iam ita se resoluit, ut causam habeant fideles Regnicolae Maiestatis suae resolutioni et declarationi aquiescendi, nempe quod Maiestas sua Caesarea ac Regia curatura sit, ut illa, quae expedienda erunt ex aula Maiestatis suae ad Hungariam, in negociis iura et libertates Regni pure ac simpliciter concernentibus, non aliunde quam ex Hungarica Cancellaria expediantur, et ut eiusmodi literae ab omnibus cum debita reuerentia recipiantur. Postulat proinde Maiestas sua, hanc quoque resolutionem suam expressis verbis in articulo describi.

De querela Nobilium Comitatus Liptouiensis, ratione nouarum fodinarum, in quibus se per officiales quosdam Maiestatis suae, contra Regni libertatem, indebite turbari atque molestari conqueruntur, Maiestas sua Caesarea ac Regia omnino necesse habet informationem capere ab officialibus suis Nouisoliensibus, ea accepta Maiestas sua, prout se factutam recepit, quod iustum et aequum fuerit, haud dubie decernet.

Sic etiam illi articulo, quod fideles Maiestatis suae Regnicolae conquesti sunt de quibusdam iudiciis, quae praeter consuetudinem fiunt in partibus superioribus per certos iudices bellicos, operae precium est subiungere Maiestatis suae gratiosam oblationem, quod scilicet in hac parte ita prouidere velit, ne fidelibus Regnicolis iusta conquerendi causa relinquatur, quo de benigna Maiestatis suae voluntate constare queat.

Quod porro ordines et status Regni Hungariae humiliter supplicant, sibi facultatem concedi redimendi arces Kewsoegh, Kabold, Frakno, Kysmarton et Zarwkew et alias, quae olim ad Austriam fuerunt impignorata; et quod possessores eorum locorum interim nihilominus praestent ea onera quae debent in medium Hungarorum; et quod etiam vina in

pertinenciis illarum arcium procreata libere in Hungariam deuehi et isthic diuendi queant; et ut similiter redimi possint 13 oppida terrae Scepusiensis, quae in manibus Serenissimi Regis Poloniae pignoris titulo existunt: Caesarea ac Regia Maiestas non grauabitur de huiusmodi redemptione locorum ad Austriam oppignoratorum, atque etiam de possessoribus illorum interim ad praestationem eorundem onerum ad quae caeteri Hungari tenentur compellendis, cum fidelibus suis subditis Austriacis per primam occasionem tractare, visisque literis inscriptionum obligationum et contractuum id facere, quod tum rationi et aequitati, cum iam dictorum monumentorum literariorum tenori consonum fore videbitur.

Similiterque Maiestas sua clementer deliberabit num quae ratio inveniri queat tredecim illa oppida terrae Scepusiensis cum bona voluntate Serenissimi Regis Poloniae, ac sine motu et tumultu aliquo, ad sacram hanc Regni coronam redimendi; quoniam bene scit Maiestas sua, quod non sit ex usu eiusdem Regni loca illa ab ipsius Regni corpore tamdiu separata manere.

Quod praeterea iidem fideles ordines ac status Regni supplicant pro executione quarundam sententiarum latarum in controuersiis existentibus inter Nicolaum Jwrisyth Capitaneum in Kewsewgh et certos Nobiles Comitatus Soproniensis et Castriferrei, super certis metis et territoriis, ratione cuiusdam terrae Zekfewlde appellatae, et ut differentiae omnes inter iam dictos Comitatus ipsumque Jwrisyth vertentes, medio aliquorum Commissariorum, ad certum terminum praefigendum, revideantur et complanentur: Caesarea Regiaque sua Maiestas, quamprimum fieri poterit, huius quoque rei benignam curam suscipiet.

Sed quod ad alteram subsequentem petitionem attinet, ut scilicet Maiestas sua ad certum terminum constituat Commissarios, limitesque et metas inter Sclauoniam et Stiriam vel Carniolam reuideri faciat, et utramque partem suis finibus et metis contentam esse iubeat: Caesarea Regiaque Maiestas haec fidelium suorum Regnicolarum postulata communicabit cum Serenissimo Principe domino Carolo Archiduce Austriae, fratri suo charissimo, singularique studio fraterne promove-

bit; licet non sit dubitandum Serenitatem eius in hac parte ultro etiam facturam omnia, quae ad alendam et seruandam hinc inde inter subditos Regni Hungariae et Sclauoniae et prouinciarum suarum mutuam concordiam, quietem et bonam vicinitatem pertinent.

Supplicant nunc iterum, ut antea saepius est factum, ordines ac status Regni Hungariae, ut Maiestas sua Caesarea ac Regia dignetur modum et ordinem inuenire, quo moneta Hungarica, absque damno Regnicolarum, Viennae et aliis in locis recipiatur et exponi possit. Cum tamen fideles ordines ac status Regni antehac et publice et priuatim intellexerint, non solum gravissima impedimenta, quae huic fidelium suorum Regnicolarum desiderio obstant, et praesertim quoad denarios Hungaricales, verum etiam modum ac rationem qua perfici queat, ut etiam moneta Hungarica extra Regnum recipiatur; quam rationem si voluissent fideles Maiestatis suae ordines ac status amplecti, iam carere quoque possent hac querela; neque etiamnum videt Maiestas sua Caesarea atque Regia, quomodo in hac parte fidelibus Regnicolis suis Hungaris aliter consulere possit, nisi et ipsi publico voto et decreto consentiant posthac in Hungaria eiusmodi monetam cudi, quae proportionabiliter eiusdem sit ligae et valoris, cuius est illa quae ad praesens cum in caeteris Maiestatis suae Regnis atque prouinciis, cum in uniuersa quoque Germania, ex publico ordinum ac statuum Sacri Romani Imperii, cuditur. Eam enim constitutionem, cum facta sit, ut dictum est, ex publico Sacri Imperii decreto, et in Regno Bohemiae atque etiam in Austria recepta, Maiestas sua mutare non potest. Quare poterunt ordines ac status incliti huius Hungariae Regni rursus deliberare et consultare de aliquo modo, quo huiusmodi ipsorum difficultati, saluis constitutionibus et legibus Romani Imperii. in hoc monetario negotio latis atque emanatis, ut quae, uti iam dictum est, non solum in Austria sed in Bohemia quoque obseruantur, idoneum et oportunum aliquod remedium adhiberi queat. Intellecta namque ipsorum ordinum et statuum, vel saltem fidelium Consiliariorum suorum Hungarorum, qui ad huiusmodi deliberationem deligentur, opinione, Maiestas sua Caesarea ac Regia libenter et ipsa amplius deliberabit,

quid hac in parte in gratiam fidelium suorum Regnicolarum facere atque praestare possit.

Postremo supplicant ordines et status Regni Hungariae, ut Maiestas sua Caesarea dignetur, iuxta antiquum morem ac consuetudinem et ipsa etiam decreta Regni, continuam inter fideles suos Regnicolas residentiam facere, quo Maiestatis suae subditi, in his luctuosis temporibus, auxilium eius humiliter implorare possint, neque Maiestatem suam in externis regionibus magnis itineribus perquirere cogantur. Verum ordines ac status Regni facile possunt coniicere, ex quo Maiestas sua Caesarea, diuina benignitate, aliis etiam Regnis et prouinciis praeest, ac ipsius etiam Sacri Imperii gubernacula tenet, quod Maiestati suae Caesareae necessario ad illas quoque prouintias interdum est proficiscendum; curae tamen erit Maiestati suae in futurum etiam, uti hactenus fuit, ut pro maiori parte sit in tali, et tam vicino atque opportuno loco, unde postulante necessitate paruo temporis spatio, tum ipsa in hoc Regnum suum recurrere, tum fideles Regnicolae ad Maiestatem suam peruenire possint, nec Maiestatem suam ad remotissimas regiones sequi cogantur.

Haec igitur sunt quae Maiestas sua Caesarea ac Regia duxit fidelibus suis ordinibus ac statibus super praememoratis articulis ulterius significanda, declaranda et respondenda esse; et persuasum habet Maiestas sua fidelibus suis Regnicolis huiusmodi ulteriore benigna resolutione et declaratione satisfactum iri. Operae pretium autem erit, ut in conscribendis articulis, semper et quolibet loco expressis etiam verbis adiungantur ea, quae super iis, quae a fidelibus Regnicolis supplicantur aut statuuntur, Maiestas sua se clementer offert facturam esse; quo non modo de Regnicolarum supplicationibus et constitutionibus, sed de voluntate quoque ac resolutione Maiestatis suae constare possit.

Kívül: Triplica Caesareae Maiestatis, super articulis ordinum ac statuum Regni Hungariae.

(Egykorú irat a bécsi titkos levéltárban.)

VI.

1567. Július 27.

A pozsonyi országgyülésen alkotott törvényczikkek.

Nos Maximilianus etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium, quibus expedit uniuersis. Quod fideles nostr Domini Praelati, Barones, Magnates, caeteriquc status et ordines Regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum, in generali eorum conuentu, ad primam diem mensis Junii proxime praeteriti, Anno Domini 1567., per nos indicto et celebrato in Ciuitate nostra Posoniensi, exhibuerunt nobis et praesentauerunt infrascriptos Articulos, in eodem conuentu, communibus votis ac pari et unanimi consensu, conclusos. Supplicantes nobis humilime, ut uniuersos et singulos eos articulos, omniaque et singula in eis contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque Regium consensum illis praebentes, authoritate nostra Regia clementer acceptare, approbare et confirmare, atque tam nos ipsi clementer obseruare, quam per alios omnes, quorum interest, firmiter obseruari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli Decretales Dominorum Praelatorum, Baronum Nobilium, aliorumque statuum et ordinum Regni Hungariae et partium ei subiectarum, in eorum generali conuentu, per Sacram Caesaream et Regiam Maiestatem, ad primam diem Junii proxime praeteriti Anno Domini 1567., hic Posonii indicto, conclusi.

(I.) Praeclaram et singularem Sacrae et Regiae Maiestatis, Domini nostri clementissimi, curam et studium, quod in defendendis et tutandis afflicti huius Regni sui Hungariae reliquiis, ad extremum vitae spiritum se habere testatur, intellexerunt fideles Maiestatis suae Domini Praelati, Barones, Nobiles, caeterique status et ordines Regni Hungariae, ex his, quae Maiestas sua Caesarea et Regia tam in scripto suo, quod illis proposuit, quam quoque verbis clementer referre dignata est Neque dubitant Maiestatem suam Caesaream et Regiam in

eam curam hucusque, omni studio atque conatu semper incubuisse, ut post deplorandas praeteritorum annorum clades, fideles sui Regnicolae ab hostili metu et periculis, quae bella secum trahere solent, tuti et securi esse possint; quandoquidem recenti adhuc tenent memoria, quomodo Maiestas sua Caesarea et Regia hoc laudabile suum studium, anno proxime elapso, quando videlicet Solimannus Turcarum Princeps in hoc Maiestatis suae Caesareae afflictum Regnum funditus delendum, maximo et validissimo exercitu, cum intimis totius Orientis viribus, irrupisset, et ipsa clementer declarare dignata est; cum coactis externorum dominiorum et prouinciarum suarum copiis, et deductis ex omni Germania Sacri Romani Imperii viribus, personaliter in castra descenderit, et omnem fortunae bellique euentum, una cum Serenissimis Principibus Domino Ferdinando et Carolo Archiducibus Austriae, fratribus suae Maiestatis charissimis, Dominis autem nostris clementissimis, alacriter subire velle re ipsa aperte ostenderit. Qua quidem re factum est, ut quamquam Deo optimo maximo peccata nostra et populi vindicante, praecipua quaedam loca, utpote Zigeth et Giula, cum aliis amissa fuerunt; nihilominus tamen, audita Maiestatis suae Caesareae et Regiae in castris praesentia, ulteriores Turcarum conatus, quibus illi totum huius afflicti Regni residuum igne et ferro delere animo destinauerant, sunt retardati. Agnoscunt etiam fideles Maiestatis suae Regnicolae, Maiestatem suam Caesaream et Regiam profectionem in Regnum Bohemiae annexasque Prouincias, post reditum suum ex castris, non alias ob causas instituisse, sicuti Maiestas sua clementer commemorat, praeterquam quod in illis etiam Regnis et Prouinciis ea tractaret, quod ad commodum et utilitatem ac permansionem fidelium suorum Hungarorum pertinere viderentur. Neque diffidunt Maiestatem suam Caesaream de induciis quoque cum nouo Turcarum Principe ideo velle tractare, quod benigne animaduertat eas, iuxta praesentium temporum statum, hisce exiguis Regni Hungariae reliquiis conducere. Agunt itaque et habent Maiestati suae Caesareae et Regiae fideles sui Domini Praelati et Barones, Nobiles et caeteri ordines et status Regni sui Hungariae, qui in his calamitosis temporibus sunt reliqui, aeternas et immor-

tales gratias, quod Maiestas sua Caesarea et Regia tam benignam et ardentem sui curam habere non dedignatur; sed potius, nullis parcendo sumptibus et laboribus, omni studio suo id praestare nititur, ut fideles suos Regnicolas, eorumque uxores et liberos, dulcemque patriam ab hostilibus bellis omni modo tueatur, ut sub umbra sua tuti et securi meliora tempora sperare possint; praecanturque Deum optimum maximum, ut huius praeclari voti sui Maiestatem Caesaream et Regiam clementer compotem reddat.

(II.) Quamquam autem status et ordines Regni Hungariae bene sciant Maiestatem suam Caesaream et Regiam tam praeterito anno in castris, quam quotidie in horas ad confinia et praesidiorum in eis conseruationem grauissimos et immensos sumptus facere, adeo ut facile cogitent Maiestatem suam tot impensas ad alendos exercitus et praesidia plurimarum arcium finitimarum magna cum difficultate posse sustinere, qua in re ipsi quoque status et ordines huius afflicti Regni magna cum animorum alacritate Maiestatis suae gravissimos sumptus subleuarent, quando certum sit subsidia huiusmodi in publicam Regni utilitatem et salutem postulari. Sed, quemadmodum Maiestati suae Caesareae et Regiae crebris suis querelis humilime significarunt, in his periculosis temporibus, attrita et in nihilum redacta potiori Regni parte, in eum rerum statum deuenerunt, ut aestimata Maiestatis suae Caesareae et Regni necessitate, pro rei et temporis ratione, minimum auxilii praestare posse videantur. Nam misera plebs, quae potissimum subsidia contribuere consueuit, ultra eas calamitates, clades, incendia, depopulationes, caedes ac supplicia, quae a Turcis, Tartaris et Transyluanis, hoc praesertim anno, grauissime et crudelissime perpessa est, per quos infinita multitudo abducta, et in captiuitatem a Capitaneis et militibus Maiestatis suae Caesareae tam hungaris et germanis, qui potius illos ab aliis quoque tutari debebant, in eam aegestatem redacta est, ut nedum aliquid magni praestare posse videatur, sed ne quotidianum quoque victum habeat, quo per milites direpto, fame mori cogitur, aut desertis sedibus, pars sub Turcas, pars in Polonia, aut eo ubi tutius securiusque se habitare posse confidit, quotidie migrare

dicitur. Eo autem militaris licentia iam euasit, ut non miseram modo plebem vexent, lacerent et diripiant, sed neque Dominis Praelatis aut Baronibus et Nobilibus parcant, quibus, contra iura et veteres eorum libertates, intolerabilia damna inferre non dubitant; nam omne genus oppressionis in eos exercent et praeterquam quod in seruitutem non abducunt aut diuendunt, caetera omnia, non minus quam in hostes, sibi licere putant; sicuti Maiestas sua Caesarea et Regia ex iis supplicationibus, quae per eosdem fideles suos Maiestati suae humiliter fuerunt exhibitae, benigne cognoscere potuit. Propterea status et ordines Regni Maiestati suae humiliter supplicant, dignetur illis benigne veniam dare, si minus quam necessitas postulat de se possunt polliceri. Neque enim ignorant quid esset per eos praestandum, sed redactis ad extrema omnibus fere ordinibus, Maiestas sua Caesarea et Regia clementer diiudicare dignabitur, eis non animum, sed vires ac facultates deesse.

(III.) Ne tamen Maiestati suae Caesareae et Regiae, eiusdemque ingentibus expensis, quas pro eorum commodo assidue facit, etiam in hisce extremis suis, suorumque calamitatibus desint, sed potius suam erga Maiestatem Caesaream seruiendi promptitudinem declarent, statuerunt, ut pro hoc anno millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Maiestati suae Caesareae de singulis integris colonorum sessionibus exigantur floreni duo, incluso in eis etiam lucro Camerae; idque in duobus terminis, quorum prior festum natiuitatis beatae Mariae virginis, alter vero festum beati Andreae apostoli esse debeat. Ita tamen, ne possessiones illae, quae per Turcos, Tartarosque combustae, aut etiam per milites Maiestatis suae Caesareae et Regiae deuastatae sunt, dicentur; sed illis, et etiam inquilinis, Maiestas sua praesentis huius dicae solutionem clementer remittere dignetur. Caeterum coloni qui in duas partes seruiunt, atque et Turcis et Transyluanis, et fidelibus Maiestatis suae tributa pendunt, dimidium tantum dicae partem soluant, prout antea quoque factum fuit.

(IV.) Quod vero Maiestas sua clementer postulat, ut noua hoc anno fiat connumeratio; Status et Ordines Regni decernunt, ut quoniam tam in Hungariae quam Sclauoniae

reliquiis plurimae domus et possessiones ac loca per haec disturbiorum tempora sunt igne et ferro vastata, colonorumque numerus non parum diminutus, iuxta suae Maiestatis Caesareae et Regiae voluntatem, hoc anno tam in Hungaria quam Sclauonia noua connumeratio instituatur.

(V.) De modo autem connumerationis, quoniam Maiestas sua Caesarea ac Regia informata est, non leues fraudes hactenus in ea fuisse commissas, ita ut aliquae sessiones pro sextariis ac octonariis censae et dicatae sunt, quae res fisco Maiestatis suae non parum praeiudicaret: statutum est, ut hoc anno bona, coloni et possessiones quorumcumque Dominorum et Nobilium ita censeantur et dicentur, sicuti dominis eorum terrestribus censum ordinarium soluere consueuerunt; nimirum, ut si colonus ratione cuiusdam domus, in qua habitat, quartam aut sextam vel octavam partem agrorum, fundi, seu pratorum possidet, atque etiam domino terrestri quartam aut sextam vel octauam partem eius census soluit, qui de una integra sessione soluitur, is etiam ratione dicae regiae tantum soluat, neque per dicatorem ad plura soluenda compellatur.

(VI.) Item statutum est, ut, quemadmodum Maiestas sua Caesarea et Regia clementer consentire dignata est, nunc quoque solius iudicis iuramentum, tam pro tertiariis et quartariis, quam pro tota villa deponatur, ne periuria in dispendium plurium animarum multiplicentur; quum sit manifestum iudicibus villarum omnes sessiones, et integras et medias ac tertiarias, ubique bene notas esse. Domini tamen terrestres omnino caueant, ne iudices suos ad false iurandum instigent, alioquin iure mediante per Maiestatem suam puniantur.

(VII.) Denique quod Maiestas Caesarea et Regia clementer requirit, ut unus Nobilis exactori dicae, sumptu Comitatus, adhibeatur; Status et Ordines Regni decernunt, id fieri debere eo modo et ordine, sicuti in constitutionibus anni 1563. fuit conclusum, et quo rectius sinceriusque omnia peragantur, statutum est, ut iuxta Maiestatis suae clementem postulationem in replicatione factam, Nobilis quoque illi dicatori adiungendus debeat habere regestum, quod peracta connumeratione recte conscriptum in prima sede Comitatus proferatur, illudque vel eius exemplum per sedem reuisum, ac sigillo Comita-

tus obsignatum, Camerae Hungaricae statim transmittatur. Videtur tamen Regnicolis omnino esse necessarium, ut etiam dicator sit nobilis, et habeat bona in eo quem dicare solet Comitatu; propterea, quod saepe accidere solet, dicatores, inita cum eis ratione, conuinci, et debitores fisci Maiestatis suae remanere, qui si bona non habeant, modus quoque non aderit, quo fiscus contentetur. Qua de re etiam in proxime elapsi anni Conuentu per Regnicolas fuit decretum, cui nunc quoque status et ordines Regni adhaerent.

(VIII.) Caeterum statutum est, Maiestate sua Caesarea et Regia id benigne admittente, ut aduenientе termino festi natiuitatis beatae Mariae virginis, per Comites et Vicecomites singulorum Comitatuum dicatores, adhibito eis, ut praemissum est, Nobile praemisso, ad connumerandum emittantur, et ipsam connumerationem, modo superius declarato, incipiant.

(IX.) Statutum etiam est, ut iis qui quoquomodo connumerationem ipsam impedire ausi fuerint, poena in superioris 1550. anni Conuentu sancita, puniantur. Sed quia plerumque accidit, quod dicatores, et etiam alii, nonnullos fideles Maiestatis suae, ex odio tantum et maleuolentia, cum fictis quibusdam causis, indebite apud Maiestatem suam deferant, eosdemque Maiestas sua, ad simplices etiam et falsas dicatorum querelas, statim citandas esse iubeat, indeque fideles Maiestatis suae indebite vexentur; status et ordines Regni, accedente Maiestatis Caesareae et Regiae benigna voluntate, id pronunc expresse decernunt, ut si tales, siue a dicatoribus, siue ab aliis quibusuis indebitae accusationes contingerent, falsi delatores in poenam talionis incurrant, ita videlicet, ut ea poena puniantur, quae eis infligi debuisset, quos iniuste detulerant.

(X.) Item constitutum est, ne Vicecomites aut ulli alii salarium suum, inscio et inuito dicatore, ex dica colonorum suorum aut aliorum excipiant. Dignetur tamen Maiestas sua Camerae mandare, ut per dicatores ipsos curet, sine diuturniore mora, iis quibus opus est, de salario satisfieri; ita nimirum, ut Vicecomitibus singulis floreni duodecim, Judicibus Nobilium floreni quatuor, Notariis vero in minoribus Comitatibus florenus unus, in maioribus autem duo, dentur, iuxta

constitutiones anni praedicti quinquagesimi. Supplicant etiam Maiestati suae Caesareae et Regiae status et ordines Regni humiliter, ut cum certi Comitatus et nonnulli ex Dominis et Nobilibus, certam summam pecuniae Capitaneis, ad usus Maiestatis suae bellicos, mutuauerint, committere dignetur Camerae nouae Cassouiensi, sicuti se facturam solita sua benignitate obtulit, ut summa illa mutuata, quam productis coram eadem Camera Cassouiensi literis obligatoriis, illisque eidem liquidatis, compertum fuerit, ipsis Capitaneis in usus publicos et commodum Maiestatis suae et exercitus eius mutuo fuisse datam, absque ulteriori Maiestatis suae informatione, per dictam Cameram Cassouiensem ex hac praesenti dica creditoribus persoluatur.

(XI.) Praeterea, quoniam elapsis temporibus dicatores, non sine damno et oppressione miserorum colonorum, id facere consueuerunt, ut pro singulis schedis siue quietantiis, quas iudicibus possessionum, super connumeratione seu dicatione dare solent, singulos binos aut quaternos vel plures denarios acceperint; insuper etiam auenam et alia munera ab eis extorserint; statutum est, ne id in posterum fieri debeat, sed dicatores contenti sint suo per Cameram constituto salario, neque quicquam aliud quam dicam a colonis exigant, pro schedis et connumeratione nihil prorsus extorqueant, et coloni pecuniam dicae interim in manus dicatoris non dent, priusquam scheda illis gratuito fuerit exhibita. Solent praeterea etiam nonnulli dicatores censum seu dicam a colonis exigere, nihilominus Camerae in numero restantiarum exhibere, Vicecomites autem per Cameram sollicitari, ut restantias exigant, quas quum exigere voluerint, iudices possessionum schedas proferant, quibus se dicam soluisse testantur; Maiestas sua Caesarea et Regia dignetur clementer mandare, ne coloni eo pacto affligantur, sed potius tales dicatores, qui huiusmodi restantias nondum esse collectas confingunt, suo modo puniantur.

(XII.) De soluenda per molitores et artifices, Walachos et Ruthenos dica, status et ordines nunc quoque adhaerent constitutionibus anni 1563., ac, consentiente Maiestate sua, statuunt et decernunt, ut molitores, qui in medio aliorum colonorum sessiones habent, pro illis dicam soluant, qui vero non

habent, de solis molendinis non soluant. A Walachis vero pecorariis et Ruthenis media pars dicae exigatur. Si qui tamen ex Walachis de non soluenda dica exemptiones habent, ii non dicentur, neque carbonarii et alii montanarum laboratores, qui antea quoque exempti fuisse dicuntur. Dignetur etiam Maiestas sua caesarea clementer eximere molendina in Danubio, Savo, Dravo, Tybisco, Waagho et Nittria ceterisque fluviis constructa, quae hibernis temporibus violentia glacierum perfringi et cum magnis sumptibus reparari solent; item molendina, in quibus domini et nobiles suos proprios molitores tenent, et quae in magnis aestibus deficiunt et pluuioso tantum tempore voluuntur.

(XIII.) Similiter de exemptionibus statuunt servari debere decretum in praefato anno sexagesimo tertio conclusum; exemptionem autem illorum, qui ultra Colapim in extremis Croatiae confiniis manent, Maiestas sua caesarea et regia in eum conventum rejecit, qui absoluto isto in Sclavonia celebrabitur.

(XIV.) Item statutum est, idque ex clementi annuentia Maiestatis suae, ut praediales quarumcunque ecclesiarum in Hungaria et Sclavonia, qui iisdem praerogativis semper usi sunt, quibus alii possessionati nobiles et quorum homagia et juramenta aequaliter semper cum aliis nobilibus fuerunt aestimata, non dicentur, potissimum quando cum his Dominis Praelatis et Baronibus, quorum in bonis resident, personaliter, suisque sumptibus, simili cum aliis nobilibus onere exercituare tenentur. Similiter etiam libertinis dominorum et nobilium, qui videlicet a dominis suis terrestribus exempti, ab antiquo cum equis suis servire et exercituare tenentur, Maiestas sua exemptionem dare dignetur.

(XV.) Porro juxta Majestatis suae modernam postulationem ac juxta proxime elapsi anni sexagesimi sexti constitutiones per status et ordines regni conclusum est, ut lucrum camerae deinceps singulis annis, juxta antiquam consuetudinem, exigatur et persolvatur, si quando contigerit per annum vel pluresquoque annos nullam dicam publicari.

(XVI.) Circa restantias dicae conclusum est, ut illae possessiones de quibus constat non administratam esse dicam, et quae nondum per Turcas aut Tartaros aliosque hostes, sive etiam

per exercitum Maiestatis suae desolatae sunt, restantias ab anno domini scilicet 1559. usque in hunc annum persolvant, et per Vicecomites ad id compellantur. Si qui tamen jam solverunt, ab his bina vice non exigatur.

(XVII.) De locorum finitimorum munitione, ad quam Maiestas sua caesarea et regia fideles suos regnicolas benigne hortatur, iidem fideles Maiestatis suae circa ordinem ejus munitionis, nunc quoque referunt se ad constitutiones anni 1559. Addunt tamen constitutionibus illis sex dies; ita ut coloni ipsi, juxta modernam Majestatis suae caesareae et regiae postulationem, publicamque necessitatem, duodecim dierum labores gratis praestare teneantur modo infrascripto. Comitatus Zaladiensis et bona dominae palatinissae, ac reliquiae comitatus Simigiensis laborent ad Kanisam, cujus quidem arcis munitioni libenter regnicolae plures colonos deputarent, visa potissimum illius loci ingenti necessitate, sed in hac confiniorum multitudine, pauci qui residui sunt comitatus ad multas diversasque operas detrahi posse nequaquam videntur. Nam comitatus Castriferrei, qui Zaladiensi est propinquior et cujus operae ad Kanisam deputari deberent, superioribus annis una cum comitatu Soproniense ad Papa fuit designatus, qui locus non minoris est importantiae quam Kanisa. Et ideo nunc quoque regnicolae totum comitatum istuc laborari facere debere statuunt. Sed neque comitatum Castriferrei ab arcis Papa laboribus alio avertere audent, nisi Maiestas caesarea et regia benigne deliberare dignabitur cui comitatum illum potius adjungi et deputari sit oportunius ac magis necessarium. Ex comitatu vero Zaladiensi excipiatur insula, quae est inter fluvios Drawam et Muram, cum duabus extra insulam villis Patha et Chathar, quae laborent ad castellum domini comitis de Zrinio in Legrad constructum. Quod ad insulam illam defendendam oportuno loco situm est. Albensis comitatus ad Palotha; Wesprimiensis et alii Turcis subjecti viciniores coloni, qui non pauci esse dicuntur, ad arcem Wesprimiensem sunt deputati. Tres comitatus Posoniensis in insula, Jauriensis et Mossoniensis ad arcem Jauriensem [1]) servitia praestare debe-

[1]) A nyomtatott kiadásokban hibásan: Tres comitatus in insula Jauriensis et Mosoniensis ad arcem...

ant; Comaroniensis ad arcem Comaromiensem. In reliquis cis Danubium locis finitimis, per quos colonos sint muniendi, status et ordines regni nunc quoque adhaerent dicti anni scilicet 1559. decretis, quae juxta Majestatis suae benignam voluntatem, nominatim specificeque exprimantur, et repetatur prior illa constitutio; nunc denuo decretum est hoc modo: Comitatus Saaros ad Cassoviam laboret, Abawÿwariensis et Thornensis ac Scepusiensis ad arcem Zenderew. Geumeriensis vero laboratores suos expediat ad arces Gedew et Baloghwara, ne illae destitutae in manus hostium incidant. Hewesiensis et Borsodientis comitatus cum duobus districtibus comitatus Neugradiensis labores suos Agriam praestent. Reliqua vero pars ejusdem comitatus Neugradiensis ad munitiones arcium Somoskew, Kekew et Diwin adhiberi debebit. Comitatus Zemplinensis ad munitionem arcis Sarospatak deputatus est, quando ad illam solam tempore necessitatis refugium habet. Comitatus Ungh, exceptis pertinentiis arcis Zerednÿe, laboratores suos ad Wngwar mittat. Nittriensis et Trinciniensis ad Nittriam, Wywar, Komÿathÿ et Swran, juxta conventum dicti anni, servitia sua praestent, praeterquam quod omnia bona domini Christophori Orzag tam in in his duobus, quam aliis comitatibus existentia laborent ad proprias arces illius finitimas. Bona vero omnia reverendissimi domini archiepiscopi Strigoniensis ubilibet et in quibuscunque comitatibus habita, nec non capituli ejusdem ac abbatiae s. Benedicti, quam idem capitulum nunc habet, simulcum praepositura Thurocziensi, deputata sunt ad munitionem arcis archiepiscopalis[1]) Wywar. Et quia sunt in comitatu Nitriensi et aliis bona praeposituarum veteris Budensis, Saghiensis et de Felhowyz, quae omnes sunt filiales ecclesiae Strigoniensis, decretum est, ut illa quoque ad ejusdem arcis archiepiscopalis munitionem serviant; ob id potissimum, quod alia quaedam bona antea ad ejusdem arcis fortificationem ordinata, alio sint deputata. Barsiensis et uterque Honthensis, exceptis bonis dominorum Forgach in eodem comitatu Barsiensi adjacentibus, quae ad Komÿathÿ sunt designata, deinceps serviant ad arcem Lewa. Thurocziensis

[1]) A nyomtatott kiadásokban ki van hagyva »archiepiscopalis.«

sis vero comitatus cum Zoliensi, Arwensi et Liptoviensi ad ejusdem arcis Lewa et Korponae munitionem colonos suos expediant. Exceptis bonis domini Strigoniensis et capituli sui et praeposituarum praedictarum ubivis existentibus. Hi tamen qui sunt longinquiores a praedictis arcibus Lewa et Korpona possint conducere operarios pro pecuniis et eo expedire. Quia tamen nulla de comitatibus ultra Tibiscum in conventu dicti anni quinquagesimi noni facta est mentio, statutum est, ut comitatus Zabolch cum duobus processibus judicum nobilium laboret ad Tokaÿ. Item cum aliis duobus ad Eched, exceptis tamen bonis ad Kÿswarda pertinentibus, quae ad munitionem ejusdem arcis sunt adjecta. Comitatus Wgocha et Beregh ad Mwnkach, Comitatus Zathmar cum processu unius judicis nobilium ad Eched deputatus est, aliis omnibus ad oppidum Zathmar deputatis. Comitatus Zolnok mediocris, diruto castello, quod erat in Rivulo Dominarum, deinceps serviat ad Zathmar. Caeterum Majestas sua caesarea et regia dignetur etiam laboribus et munitioni arcis Agriensis, deque sufficienti militum praesidio benigne providere, siquidem ea arx nunc est praecipuum regni propugnaculum. Caeterum hoc quoque denuo statutum est, ut qui operas ad loca necessaria non expedirent, ii per vicecomites uti hactenus, ita etiam deinceps suo modo compellantur, et vicecomites in hac parte officio suo non desint, sed candide fideliterque curent operarum gratuitarum ad loca suo comitatui deputata, maturam expeditionem.

(XVIII.) Statutum est etiam, ne capitanei Hungari vel externi aut alii quicunque labores colonorum alio, quam nunc est definitum convertere, aut compellere audeant. Siqui vero contrarium fecerint, mille florenorum mulcta castigentur, quorum medietas fisco regio inferatur, reliqua vero pars illius domini aut nobilis sit, cujus coloni contra has constitutiones alio compulsi fuerint; qui mille floreni vel ex stipendio capitaneorum detrahantur, vel bona etiam eorum defacto usque ad satisfactionem illius summae occupentur.

(XIX.) Dignetur tamen Majestas sua caesarea et regia clementer committere, ne capitanei operas et labores inutiles incipiant, neque duodecim dies supradictos transgrediantur, colonosque ad proprios usus laborare non compellant.

(XX.) Praeterea de gentibus his, quae continue pro communi defensione sunt intertenendae, statutum est, ut pro hoc anno, juxta modum et ordinem in aliis conventibus institutum, interteneantur, in locis tamen non securioribus sed finitimis, et qui Thurcis sunt propinquiores; videant tamen supremi capitanei ultra Danubium, habita cum vicecomitibus mutua intelligentia, quibus in locis finitimis tales gentes erunt magis necessariae, velut sunt Keszthel, Zenthgrodt, [1]) Rayk et Kethelj aut alia quae videbuntur magis necessaria. Citra Danubium vero ex hac parte versus Nittriam interteneantur in arcibus Wywar, Swran, Lewa, Komyathÿ, Korpona, Dywin, Kekew, et aliis periculo vicinioribus, prout necessitas [2]) postulaverit, neque in hac re sit personarum exceptio; sed tam per dominos quam per nobiles aequaliter observetur. Insulam tamen Challokewz, quae est inter Danubium, commorantes ad continuas hasce gentes tenendas non sint adstricti, quandoquidem ipsi hiemis tempore glacies in Danubio rescindere coguntur.

(XXI.) His autem qui gentes continuas non intertenerent, regnicolae juxta priores constitutiones nunc quoque constituunt poenam dupli.

(XXII.) De comeatu et victualibus, per colonos militibus convehendis, nunc quoque status et ordines constitutiones proxime praeteriti conventus renovant. Ignorant tamen, utrum demessis per milites frugibus et segetibus, conculcatisque faenilibus, reliqua, quae supersunt, sufficere possint.

(XXIII.) De generali et particulari insurrectione, de vectura bombardarum, de modo et ordine per milites in pascuis observando, status et ordines nunc quoque ratas habent anni sexagesimi sexti [3]) proxime elapsi constitutiones, et suae Majestati caesareae et regiae humillime supplicant, ut eos juxta illas constitutiones in sua libertate conservet, neque penes personas capitaneorum ad ulteriora, quam ibi fuit limitatum, cogat; in casibus tamen subitaneis, aut inexpectata alicujus arcis obsidione, status et ordines referunt se ad constitutiones Sopro-

[1]) A nyomtatott kiadásokban hibásan áll »Szent György«.

[2]) A nyomtatott kiadásokban valószinüleg hibásan áll »necessitas» helyett »Maiestas sua«.

[3]) A nyomtatott kiadásokban »quinquagesimi sexti«.

nienses anni quinquagesimi tertii. Hoc uno excepto, quod nobiles unius sessionis de quinque curiis nobilitaribus integris unum equitem mittere debeant, et soli personaliter ire non teneantur, sicuti etiam constitutiones anni quinquagesimi sexti continent.

(XXIV.) Quod autem Majestas caesarea et regia benigne fideles suos admonet et hortatur, ut de reformando ordine judiciorum, illisque celebrandis et justiciae administratione inter se consulerent. Quum per status et ordines regni proxime quoque elapso anno ea de re tractatum conclusumque fuerit, nunc etiam decretum illud suum renovant; adjiciunt tamen, quod licet anno sexagesimo tertio publice statutum fuerit, ut comitatibus partium regni superiorum in Eperies judicia celebrentur, et magistri prothonotarii caeterique domini judices ordinarii illuc ire deberent; quia tamen multi ex eis partim morbis, partim senio confecti, longum illud iter jam nunc solenniter protestando recusant: visum est statibus et ordinibus pro majori etiam regni commodo et tranquillitate, ut deinceps judicia omnia hic Posonii, in duobus terminis, videlicet uno in octava die festivitatis s. Georgii martyris, et altero in octava die festi beati Michaelis archangeli incipiantur et celebrentur. Terminus vero octavae festi beati Georgii martyris anno proxime futuro adfuturi, sit illorum comitatuum, qui sunt in partibus regni superioribus, videlicet Scepus, Saros, Zemplin, Vngh, Beregh, Vgocha, Zathmar, Zabolch, Zolnok mediocris, Crazna, Pesth, Hewes, Borsod, Zolnok exterior, Abawywar, Thorna et Gewmeriensis, in quo etiam termino etiam judicia authoritatem locumtenentis concernentia, una cum aliis omnibus causis adjudicentur; exceptis tamen causis bonorum quondam regis Joannis. Caeteri comitatus omnes, tam ultra quam citra Danubium, una cum comitatu Lyptoviensi, habeant terminum judiciorum ad octavum diem festi beati Michaelis archangeli, ac duret uterque terminus diebus quadraginta, exceptis festis; in Sclavonia similiter pro festo Epiphaniae Domini judicia celebrentur. Transmissiones autem quaelibet, tam ex Sclavonia, quam ex aliis regni partibus, in utroque termino aequaliter revideantur, juxta priores constitutiones. Decernunt etiam, quod judiciis tam ordinariis, quam extraor-

dinariis et locumtenentiae intersint ii qui in proximo conventu anni sexagesimi sexti sunt designati. Si in tanta penuria praelatorum et baronum tales ibi esse non poterunt, nihilominus tamen in revidendis appellationibus omnino necessarium est, ut duo adminus praelati et totidem barones si non titulares, tamen simplices magnates (quod nunc statuunt) adhibitis etiam aliis nobilibus probis, et jure peritis viris, qui domino locumtenenti et caeteris judicibus idonei fore videbuntur, interesse debeant. Et ideo ut augeatur numerus praelatorum, Majestas caesarea et regia dignetur episcopatus, praeposituras tam regulares quam seculares nunc vacantes conferre personis congruis.

Dignetur etiam Majestas sua salarium tam domino locumtenenti et dominis consiliariis ac magnatibus, quam personalis praesentiae locumtenenti, aliisque assessoribus ex camera persolvi jubere, sicuti in proximo conventu fuit deliberatum. Conqueruntur enim nonnulli domini praelati et barones a plurimis annis nihil ipsis esse solutum. Et si judices non convenerint (quod, si eis non solvetur, facile evenire poterit) nulla erunt judicia. Licet autem Majestas sua caesarea et regia informata sit, in revisione causarum extraordinariarum nunquam aliqua salaria data fuisse; tamen benigne nosse dignetur, quod tempore judiciorum ordinariorum magistris quidem prothonotariis nihil solvitur, siquidem illi tunc ex redemptionibus literarum aliquid proventuum habent, sed in causis extraordinariis, quando vocantur, ipsis quoque quovis tempore, non secus ac assessoribus et aliis dominis praelatis et baronibus, salarium consuetum dari consuevit. Quod ut Majestas sua caesarea et regia tam ipsis, quam dominis praelatis et baronibus, uti antea, nunc quoque persolvi jubeat, status et ordines regni humillime supplicant.

(XXV.) In foro etiam spirituali et ecclesiastico, prout antea, suis modis et temporibus judicia eo pertinentia, juxta canones suos semper celebrentur.

(XXVI.) Quod autem Majestatis suae benigna voluntas est, ut domini praelati et barones, qui judiciis intersint, expresse nominati, articulis hujus conventus inserantur; visum est statibus et ordinibus regni, ut cum alii praelati non habeantur

vel legitime impediti interesse nequeant, judiciis ipsis intersint Stephanus Matheszÿ praepositus Jauriensis, ex baronibus vero unus ex dominis Reway aut Emericus Czobor. Ex hominibus autem domini archiepiscopi Strigoniensis, unus juratus, quem ipse constituerit. In appellationibus vero penes d. Locumtenentem adsint dominus judex curiae, d. episcopus Transylvaniensis, et d. Franciscus Forgach, praepositus Posoniensis, d. Michael de Mere, d. Stephanus Dobo, ac dominus Christophorus Batthiany, et si alii aliqui ex dominis consiliariis et magnatibus tunc hic forte adessent. Quod si unus aut alter ex his morbo, aut alia legitima causa impeditus interesse nequiret, dominus Locumtenens, communicato consilio cum dominis consiliariis, quos Majestas sua penes eum reliquerit, habeat potestatem eligendi loco illorum absentium, aliquos ex potioribus dominis, ne judicia intermittantur. Praeterea Majestas sua caesarea dignetur etiam dominum Locumtenentem, quando ex hoc regno in alias partes profecta fuerit, tam in conferendis bonis, quam aliis rebus, sicuti Majestas sua se facturam gratiose obtulit, cum eadem authoritate et dignitate, de qua literas suae Majestatis habet, relinquere, qua priores locumtenentes, juxta veterem regni libertatem, semper usi sunt, dummodo in collatione bonorum non excedat numerum, sibi ex antiqua consuetudine competentem, neque se in collatione bonorum ad arces pertinentium ingerat.

(XXVII.) Quoniam vero procuratores diversis artibus solent causantes huc illuc distrahere, et nonnunquam cum parte adversa commertium quoddam occultum habere; visum est regnicolis, ut ad cavendas quaslibet fraudes procuratores ipsi tam in sedibus comitatuum, quam coram judicibus ordinariis inanes frivolasque exceptiones, quae nihil ad rem contra judicum deliberationem faciunt, sed tantum temporis extrahendi causa, prava quadam consuetudine sunt introductae, omittant, ac juramentum praestare debeant; quod vocatur calumniae; ita videlicet, quod scienter et calumniose nullas causas, quae essent injustae, suscipient, neque illis contra jura regni Hungariae patrocinabuntur, neque ullo pacto cum parte adversa colludent, sicuti hoc in foro etiam ecclesiastico et aliis provinciis fieri consuevit. Similiter etiam fiscalis seu director causarum

Majestatis suae juramentum praestet calumniae, dummodo non sit duplex et contrarium illi, quod jam Majestati suae praestitit; juretque se scienter non suscepturum vel acturum causam quampiam injustam, nec, quam aget, illicitis atque indebitis protelationibus temere in longum protrahat. Si vero aliquos muneribus illectos contrarium facere, et cum parte adversa colludere compertum fuerit, ii jure convicti poenam aucariorum subeant, et per Majestatem quoque suam severe puniantur. Extranei quoque procuratores in foro spirituali et seculari causas simplicium agentes, multas collusiones, privati commodi et lucri gratia, instituere perhibentur, poenam aucariorum extra hoc regnum non formidantes; ideo si aliqui eorum sunt beneficiati, amissione beneficii, per ordinarium suum de facto puniantur, et sive etiam beneficiati fuerint, sive non, utrique de facto per eundem perpetuis carceribus, tamquam falsarii et perjurii mancipentur.

(XXVIII.) Caeterum quoniam Majestas sua caesarea et regiaapprime novit frustra fieri judicia, nisi etiam executio et justitiae administratio statim subsequatur; executiones vero judiciorum hactenus ut plurimum neglectae sint, status et ordines regni Majestati caesareae et regiae supplicant humiliter, dignetur clementer efficere, ut judiciorum et sententiarum executiones, praehabitis prius aliis judiciorum processibus, per capitulum et regium hominem fiendis, si postea comes vel etiam vicecomes ad id non esset sufficiens, per supremos capitaneos, qui videlicet cum literis Majestatis suae vel domini locumtenentis requirentur, statim ad finem deducantur, tam contra Majestatis suae, quam aliorum colonos et alios cujusvis conditiones homines. Quod si capitanei id non facerent, officium illico amittant, prout id antea quoque in anno sexagesimo tertio publice est statutum, ut Majestas sua tales capitaneos, qui id facere recusarent, officio privatos punire et alios substituere dignetur.

(XXIX.) Porro quum manifestum sit tam in hoc quam in aliis conventibus per fideles Majestatis caesareae et regiae regnicolas multa gravamina et oppressiones ac calamitates in medium esse productas, quos ipsi a capitaneis militum Majestatis suae tam Hungarorum quam externorum, ac tam a supremis,

quam ab aliis inferioribus passi sunt, et quotidie patiuntur, prout Majestas caesarea et regia ex particularibus supplicationibus clementer intelligere dignata est; ex benigna Majestatis caesareae et regiae annuentia statutum est, ut tripartiti commissarii et Hungari et Germani decernantur, quorum prima pars ad regni partes ultra Danubianas, secunda citra Danubianas, decem videlicet comitatus domino Dersfÿ subjectos; tertia vero Cassoviam et adjacentem illic regni partem expediantur. Qui faciant veram et omnimodam, medio vicecomitis et judicium nobilium, inquisitionem de damnis, caedibus, stupris, violentiis, aliisque maleficiis per capitaneos et milites, tam Hungaros quam Germanos, ubicunque factis et patratis. Eam vero inquisitionem commissarii candide et sÿncere ac fideliter Majestati suae caesareae et regiae quam primum proponant. Quae postea habito cum dominis consiliariis suis tractatu, de rebus per commissarios repertis deliberet, et eos qui merebuntur, ablato a capitaneis malefactoribus officio, severe puniat, et de illatis damnis satisfactionem impendi faciat. Ad avertenda tamen hujusmodi militum facinora, plurimum momenti adferet, si Majestas caesarea et regia cumprimis clementer curabit, sicuti se facturam benigne obtulit, ut tam capitaneis quam militibus continuae et expeditae inposterum solutiones fiant. De iis tamen capitaneis et militibus, qui nunc hic praesentes sunt, et contra quos publicae per certos comitatus querelae sunt productae, ac testimonio capituli et regii hominis verificatae, hic statim Majestas sua jus et justitiam administrari facere dignetur.

(XXX.) Solent etiam nonnulli ex capitaneis, nimia habendi cupiditate illecti, vagos quosdam et dubiae fidei homines, peditesque Rascianos, ac ejus farinae maleficos tenere, per quos, licet capitaneis ipsis lucrum aliquod adferatur, tamen et miseram plebem crudelissimis suppliciis afficere, et occultum detestabileque commertium cum Turcis et aliis Rascianis apud Turcas morantibus habere consueverunt; ita ut Christianos pueros et homines furtim captos, aliasque res a colonis nefarie excrutiatis ablatas, Turcis divendere non formident. De talibus statutum est, ut nemo capitaneorum vel in Hungaria, vel in Croatia et Sclavonia hujusmodi plagiarios, sive

Rasciani sive alii de Turcica societate suspecti homines fuerint, sub nota infidelitatis, tenere aut tueri audeant. Si qui contrarium fecerint, Majestas caesarea et regia, adempto ab illis officio, graviter in eos animadverti faciat. Pedites vero tales ab eis per quos capi poterunt, habita de eorum furtis, latrociniis, Turcicoque consortio, sufficienti probatione, palis affligi et ultimo supplicio affici debeant. Capitanei etiam certorum confiniorum solent quibusdam exquisitis praetextibus, miseros colonos capere, ac in vincula et carceres conjicere, illisque mortem comminari, non aliam ob causam, nisi quod aliquid ab eis extorquere possint, neque eos dimittunt nisi vina aut pecora, vel pecuniam, aliaque eis munera offerantur. Quod Majestas caesarea et regia clementer interdicere, ac hujusmodi pauperum oppressores acriter punire dignetur. Vicissim tamen, si coloni ipsi Turcis quoque et Christianis subjecti, Turcarum excursiones celare et econtra militum suae Majestatis profectiones ubique prodere non formidaverint, in tales colonos, ad requisitionem capitaneorum, domini terrestres, jure mediante prout merebuntur, animadvertant. Quod si domini terrestres non fecerint hac in parte suum officium, tum liceat id facere capitaneis. Caeterum milites, qui in servitiis Majestatis caesareae et regiae ac certorum dominorum et nobilium aliqua maleficia fecerint, vel alias aliquo indebito praetextu illis relictis, clam aufugerint, ubicunque deprehensi fuerint, capi et jure mediante punire possint.

(XXXI.) Sunt praeterea certa beneficia ecclesiastica, utpote praepositurae regulares et seculares, ac conventus et abbatiae, quas his temporibus vacare contigit. Quae quidem partim in manibus capitaneorum Majestatis suae, partim vero aliorum secularium hominum habentur. Nam praepositura Lelesiensis jam adeo destructa est, ut in eo conventu vix etiam literae procuratoriae constitui; nedum majores executiones fieri queant; quae res ideo fit, quod dominus Lazarus de Schwendi generalis capitaneus bona ejus, ex quibus conventus sustentabatur, partim Alexandro Nagÿ-Mihalÿ, partim Francisco Wekeÿ, partim vero Petro Panka oppignoravit, quod commodo et tranquillitati regni non parum obesse videtur. Privilegia siquidem statuum et ordinum in hujusmodi conventuum sacri-

stiis reposita, non sine regnicolarum pernitie amitti solent; tum variae in judiciis fiunt exceptiones, conventum non esse integrum, et literas ejus ideo nullum habere vigorem. In conventu quoque S. Salvatoris de Kapornak, item de Jazo similis abusus fit. Alia etiam beneficia ecclesiastica, ut sunt praeposituraе Veteris Budensis, abbatiae s. Gothardi, de Borsmonostra, de Bozok, sunt omnes in manibus secullariorum personarum. Quibus abusibus ordo ecclesiasticus sensim abolescit, quo confuso, necesse erit etiam alios status confundi. Itaque Majestati caesareae et regiae status et ordines regni humiliter supplicant, dignetur de hujusmodi praepositurіs et conventibus, tam regularibus quam secularibus personis idoneis, nec externis, qui earum curam gerant, conferendis clementer providere; ne illis per seculares distractis, amitti nobilium privilegia possint, et exequutiones suo modo perfici nequeant. Bona autem ecclesiastica per capitaneos et ecclesiasticos etiam quospiam impignorata, Majestas sua dignetur ecclesiis suis restitui facere, et qui pro eis pecuniam mutuarunt, quaerant ab eo, cui mutuum dederunt. Res etiam argenteas et alias mobiles ecclesiarum, quae vel apud praelatos vel alios quoscunque habentur, Majestas sua mandet restitui. Et si qui habent ex praelatis praepositurаs et alia beneficia, per suam Majestatem ad subeunda eorum onera compellantnr. Neque etiam quibusvis praelatis aut aliis liceat bona ecclesiastica impignorare, aut divendere. Et impignorationes ac venditiones hactenus factae sint invigorosae; prouti sese caesarea regiaque Majestas clementer obtulit, quod, accedente consilio ac voto fidelium suorum consiliariorum Hungarorum, ita provisura sit, ne ordines ac status regni justam et legitimam conquerendi causam habere queant.

(XXXII.) Eodem modo supplicant Majestati suae status et ordines regni, ut bona tam ecclesiarum, quam aliorum quorumlibet per capitaneos ubicunque violenter ablata, tam ea quae ad arces Majestatis suae occupative tenentur, quam alia quaelibet, illis ad quos pertinent, fidelibus Majestatis suae jam tandem reddi, et restitui jubere dignetur, sicuti alias publice fuit supplicatum. Qua in re status et ordines regni unanimiter statuerunt, ut certi commissarii ordinentur, qui una cum aliis, quos Majestas sua caesarea et regia eis adjunget, ac uno ex

magistris prothonotariis, adhibitis penes se vicecomite et duobus potioribus nobilibus ejus comitatus, in quo fiet inquisitio, medio judicum nobilium et juratorum, mandatum habeant, de talibus bonis diligenter et fideliter inquirendi, ea ratione, ut ibi in comitatu, in quo ea, quae reddi postulabuntur, bona sita sunt, conventum promulgent. In quo hi qui bona sua repetituri sunt, vel testibus sufficientibus, per judices nobilium sub stricto juramento conquirendis, vel privilegiis comprobare debebunt, bona ad se directe pertinere, ac sic collectis testimoniis judices nobilium, ea testimonia seu forte privilegia sub sigillo comitatus ac sub eorum juramento, ad commissarios praefatos referant; a quibus Majestas sua caesarea ac regia, accepta et intellecta informatione, bona quae merito restituenda erunt, statim et de facto restitui curabit. Et postquam restituta fuerint iis, ad quos de jure spectant, ac talia bona fuerint, quae sine magno detrimento ab arce aliqua Majestatis suae abalienari non possent: Majestas caesarea et regia restitutis prius bonis, deinde per voluntariam transactionem et concordiam, si qui id facere sponte voluerint, de iis bonis, quae Majestati suae videbuntur, permutandis aut aliter transigendis, clementer tractari facere dignabitur. Specialiter autem Majestas caesarea et regia ex gratia sua admisit, ut oppidum Lizka cum pertinentiis praeposito et capitulo Scepusiensi, ac bona Beregh et Warÿ Michaeli Bidÿ per Commissarios praefatos, quando liquido compertum fuerit, ea ad illos pertinere, statim reddantur; absque eo, quod res prius ad caesaream Majestatem suam per informationem referatur. Bona autem reliqua, sive sint ad Majestatis suae arces, sive per barones et nobiles occupata, de quibus dubium esset, sint ne restituenda nec ne, in jus ordinarium sunt rejecta. In quo etiam judicio, ut summarie procedatur et lata sententia absque mora executioni demandetur, Majestas sua caesarea et regia benigne statuere velit.

(XXXIII.) Quod ad istos attinet, qui neutri parti, praeter expressam Majestatis suae voluntatem et concessionem, adhaeserunt, de iis, juxta decretum publicum anno sexagesimo tertio, tempore scilicet felicis coronationis Majestatis suae promulgatum, nunc quoque ex benigna Majestatis suae voluntate statutum

est, ut illa constitutio maneat in suo vigore, quoad occupationes usque adi llud tempus factas. Eae vero occupationes, quae post illum conventum, per impetrationem [1]) a Majestate sua bonorum hujusmodi neutralium factae sunt, suo in loco relinquantur, neque talibus, qui post tempus illud neutralitatem sunt secuti, bona reddantur.

(XXXIV.) Videtur autem commissarius cis Danubium in decem comitatibus domino Dersfÿ subjectis, idoneus fore dominus Ladislaus Banffÿ, aut dominus Emericus Czobor. Ad partes vero superiores d. Franciscus Turzo aut unus ex dominis Rewaÿ, ultra Danubium vero d. Joannes Pethew, aut d. Franciscus Thewrewk. Locus, ubi conveniant, cis Danubium in dictis decem comitatibus, erit oppidum S. Benedicti de juxta Gron. Ad partes vero superiores oppidum Lelez. Ultra Danubium vero Papa. Terminus vero decima quinta dies Augusti.

(XXXV.) Dignetur autem Majestas sua caesarea et regia, sicuti clementer se facturam obtulit, dominis commissariis de dandis sumptibus benignam curam habere. Magistris autem prothonotariis et vicecomiti ac nobilibus, quos commissariis regnicolae adjungendos censuerunt, comitatus illi, in quibus inquisitio fiet, de sumptibus et aliis providebunt.

(XXXVI.) Conqueruntur etiam regnicolae de tricesimis, quae per homines Majestatis suae passim in hoc regno sunt indebite constitutae, sicuti in Kÿswarda et Tokay, ubi etiam a nobilibus qui varia ad proprios et domesticos usus ultra Tibiscum deducunt, vel quando allodiaturas suas intra vel extra regnum ad vendendum deduci curant, aut quando pauperes coloni de uno foro in aliud aliquas res deferunt, tricesima exigi solet; similiter etiam in partibus Moraviae et Austriae quando ab Hungaris aliqua victualia ad usus proprios Viennam aut alio mittuntur, indebitae tricesimae et thelonea extorquentur. Idem fit etiam in Sclavonia. Status et ordines regni Majestati caesareae et regiae humiliter supplicant, ut quum de talibus ab antiquo intra et extra regnum nulla tricesima, nullumque theloneum fuerit exactum, dignetur antiquam eorum libertatem nunc quoque inviolatam servare et mandare ne talia fiant.

---

[1]) A nyomtatott kiadásokban »per impetratorem.«

(XXXVII.) Per tricesimatores alii etiam abusus mali in regnum sunt introducti. Antea enim etiamsi negotiatores centum vel ducentos boves ad tricesimam conducebant, tricesimatori pro scheda non amplius quam duo denarii solvebantur. Nunc vero per eos pro singulis bobus octo denarii exiguntur; non quidem in usus Majestatis caesareae et regiae, sed proprios. Praeterea etiam ex salibus, qui ex Polonia deferuntur, super solutionem tricesimae, quae Majestati suae exigitur, tricesimatores certam partem pro se ipsis excipiunt. Ita, quod negotiatores his gravati, a conductione mercium non sine fisci detrimento abalienentur. Dignetur itaque Majestas sua his etiam abusibus avertendis benigne providere.

(XXXVIII.) Illud etiam non sine summo gravamine regnicolarum in partibus superioribus fieri consuevit, quod nemini dominorum aut nobilium aut liberarum civitatum vina sua propria vel empta, vel in suis vineis procreata vel Polonis [1]) vel aliis vendere licet, nisi cum licentia administratoris proventuum Majestatis suae, qui pro singulis vasis singulos sex florenos prius solet exigere. Similiter etiam prohibitum est, ne quispiam in suis propriis bonis, vina sua educillare audeat. Quae inusitata consuetudo, anno tantum praeterito excogitata est. Supplicant status et ordines regni humiliter, ut sicuti Majestas sua caesarea et regia in replicationibus suis clementer admisit, regnicolis posthac libera sit facultas; vinum in externa regna exportandi, et ne fiat illa de qua tantopere conqueruntur, pro singulis vasis singulorum sex florenorum exactio. Item et vina quoque libere quisque in bonis suis propriis educillet.

(XXXIX.) Quoniam autem diversi regnicolae fideles Majestatis suae caesareae et regiae in hac dieta congregati, conqueruntur ipsis hic existentibus, quosdam capitaneos et milites domos seu curias suas nobilitares violenter invasisse, ibique varia malorum genera perpetrasse; ne hoc inposterum fiat, neve fideles Majestatis suae, dum in dieta fuerint, per potentiores opprimantur; statutum est, ut quicunque tales violentias sub dieta fecerint, vel domos et bona eorum, qui dietae intererint, invadere aut alia illis violentiarum genera temere inferre ausi

[1]) A nyomtatott kiadásokban hibásan »colonis«.

fuerint, ii extra omnem seriem in causam conveniri possint, et jure convicti notam infidelitatis incurrant, sicuti hoc in decreto quoque serenissimi olim Wladislai regis fuerat constitutum. Curiae etiam nobilitares dominorum et nobilium ac ecclesiasticorum, juxta antiquam libertatem regni, a condescensu militum tam Hungarorum [1]) quam externorum sint exemptae.

(XL.) Deinde supplicant status et ordines regni Majestati caesarcae et regiae humiliter, dignetur tam in his praemissis, quam aliis antiquis libertatibus tam dominos praelatos, barones et nobiles, quam liberas montanasque civitates benigne conservare; tum etiam illud clementer mandare, ne sicuti hactenus ita deinceps quoque mandata aliqua ex cancellaria Germanica in Hungariam expediantur; quae non tantum literis Hungaricis, sed antiquae etiam regni libertati nonnunquam sunt contraria; atque adeo benigne jubere, ut, quemadmodum se facturam clementer obtulit, literae illae, quae ex aula Majestatis suae expediendae erunt in Hungariam, in negotiis jura et libertates regni pure et simpliciter concernentibus, non aliunde, quam ex cancellaria Hungarica expediantur, et hujusmodi literae ab omnibus cum debita reverentia recipiantur.

(XLI.) Hoc quoque status et ordines regni Majestati caesareae et regiae cum summo animi dolore coguntur proponere, quomodo certi capitanei confiniorum et gentium Majestatis suae inauditum et inusitatum jugum contra libertates regni maxime in partibus regni superioribus introduxerunt. Nam constituti sunt ab illis certi judices bellici, qui non tantum casus, qui in castris et exercitu contingunt, dijudicare solent, sed etiam bona et jura nobilium possessionaria propria authoritate adjudicare et lata utcumque sententia, aliis, praeter viam antiquae consuetudinis et jurium regni, attribuere audent. Propterea supplicant status et ordines regni Majestati caesareae et regiae humiliter, dignetur clementer prohibere, ne hoc fiat; et judicia et sententiae per hujusmodi judices bellicos de juribus possessionariis latae invalidentur, nec quicquam vigoris obtineant.

[1]) A nyomtatott kiadásokban »internorum« áll.

Causantes autem requirant suos competentes et ordinarios judices.

(XLII.) Praeterea fideles Majestatis caesareae et regiae status et ordines regni Hungariae silentio praeterire non possunt, quin Majestati suae, uti in aliis conventibus, ita nunc quoque humiliter supplicent, ut quemadmodum sacratissimus olim caesar Ferdinandus, dominus eorum clementissimus, benigne se facturum obtulerat, Majestas quoque sua caesarea et regia clementer efficere dignetur, ut arces Kewzegh, Fraknó, Kapold, Kysmarton, Zarwkew et alias, quae olim ad Austriam fuerunt impignoratae, fideles Majestàtis suae Hungari, quibus ad id facultas erit, possint ad se redimere, et rursus ad Hungariam recuperare; postquam regnicolae per Turcas majori ex parte sedibus pulsi, vix habeant quo confugiant, quum in aliis regionibus in caetum provincialium vel aegre vel nullo modo admittantur. Interim nihilominus possessores dictorum locorum praestent ea onera, quae debent in medium Hungarorum, sicuti id tempore quoque impignorationis fuit reservatum. Et quum istae arces sint membra et pars regni Hungariae, et decimas quoque episcopatui Jauriensi quotannis reddant: visum est regnicolis, ut vina in pertinentiis illarum procreata in Hungaria devehi et isthic divendi queant; salvo tamen interdicto inductionis vinorum in aliis partibus externis procreatorum, sicuti de his Majestas sua caesarea et regia cum fidelibus suis subditis Austriacis per primam occasionem se tractaturam gratiose obtulit.

(XLIII.) Similiter Majestas sua caesarea et regia clementer deliberare dignabitur, num quae ratio inveniri queat, tredecim illa oppida terrae Scepusiensis, cum bona voluntate serenissimi regis Poloniae, ac sine motu et tumultu aliquo, ad sacram hanc regni coronam redimendi. Quoniam bene scit Majestas sua, quod non sit ex usu ejusdem regni loca illa ab ipsius regni corpore tam diu separata manere.

(XLIV.) Controvertuntur etiam inter dominum Nicolaum Jwrÿsith capitaneum in Kewzegh, et certos nobiles comitatus Soproniensis et Castriferrei differentiae quaedam super certis metis ac territoriis, et ratione cujusdam terrae Zekfewlde appellatae, super qua etiam literae adjudicatoriae tam ex

Germanica quam Hungarica cancellaria extradatae, apud certos nobiles extare dicuntur, adhuc tamen inexequutae. Dignetur Majestas caesarea et regia demandare, ut literae illae adjudicatoriae executioni demandentur, et differentiae ipsae omnes inter dictos comitatus et Nicolaum Jwrysith medio aliquorum commissariorum, ad certum terminum per Majestatem suam praefigendum, revideantur et complanentur. Non dissimiliter etiam dignetur Majestas sua ad certum terminum commissarios constituere, communicato consilio cum serenissimo principe et domino Carolo archiduce Austriae, fratre Majestatis suae charissimo, domino eorum gratioso, et limites ac metas inter Sclavoniam et Styriam vel Carniolam revideri facere, et impetrare, ut quaelibet pars suis finibus sit contenta.

(XLV.) Porro status et ordines humillime supplicant Majestati suae caesareae et regiae, uti domino eorum clementissimo, quemadmodum in superioribus conventibus fuit publico nomine supplicatum, ut Majestas sua benigne modum inveniat, quo moneta Hungarica absque damno regnicolarum Viennae et in aliis locis recipiatur et exponi possit. Hactenus enim in singulis taleris et florenis Hungaricis singulorum decem denariorum damnum pati coacti sunt; licet ipsis tum pro stipendio, tum pro aliis rebus et debitis taleri pro uno floreno ex camera dari et numerari consueverint. Et quoniam Majestas sua caesarea clementer fidelibus suis proponit, se in ea parte eis consulere aliter non posse, nisi ipsi etiam publico voto atque decreto consentiant, posthac in Hungaria ejusmodi monetam cudi debere, quae proportionabiliter ejusdem sit ligae et valoris, cujus est illa, quae ad praesens in universa Germania atque Bohemia cudi solet; status et ordines Majestati suae supplicant humillime, dignetur habito cum dominis consiliariis superinde tractatu, homines idoneos constituere, qui monetam ejusdem ligae in Hungaria quoque cudi curent, quae cum Germanica aequa ratione concordet, illi quoque imagines ab antiquo in Hungaria usitatae inprimantur.

(XLVI.) Fuit praeterea antiquitus moris et consuetudinis in Hungaria, ac decretis etiam regni constitutum (quae res quum sit praecipua, primo loco commemoranda erat) ut

Majestas regia inter fideles suos regnicolas continuam faceret residentiam, quae res eis non tantum solatio et voluptati, sed et commodo ac utilitati fuit; quippe quod in rebus urgentibus Majestatem regiam in propinquo existentem de facto requirebant, quae etiam illis opem ferre solebat. Itaque supplicant Majestati suae humillime status et ordines nunc quoque, Majestas sua caesarea et regia clementer curare dignetur, ut pro majori parte inter eos residere, vel in tali vicini atque opportuno loco, unde postulante necessitate parvo temporis spatio, tum ipsa in hoc regnum suum recurrere, tum fideles regnicolae ad Majestatem suam pervenire possint, nec Majestatem suam caesaream ad remotissimas regiones sequi cogantur.

Nos igitur praemissa supplicatione fidelium subditorum nostrorum dominorum praelatorum, magnatum, nobilium, caeterorumque statuum et ordinum hujus regni nostri Hungariae et partium ei subjectarum, clementer admissa, praedictos universos et singulos articulos praesentibus literis nostris de verbo ad verbum inseri et inscribi fecimus, eosdemque ac omnia et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habentes, eisdem regium nostrum consensum benevolum pariter ac assensum praebuimus, illosque et quaevis in eis contenta autoritate nostra acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus; offerentes nos clementer, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi inviolabiliter observabimus, quam per alios omnes fideles officiales et subditos nostros, cujuscunque status et conditionis existant, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Posonii die vigesima septima Julii. Anno Domini 1567. Regnorum nostrorum Romani quinto, Hungarici et aliorum quarto, Bohemici vero decimo nono.

(Egykorú példány a bécsi udvari kamara levéltárában.)

III.

A POZSONYI ORSZÁGGYŰLÉS

1569. AUGUSZTUS—OKTÓBER.

A pozsonyi országgyülés

1569. Augusztus—Október.

Az 1567-ik év nyarán tartott országgyülés csak egy esztendőre ajánlott meg adót, melynek második része azon év november végén hajtatott be.

A következő év elején sikerült ugyan Miksa követeinek a portán nyolcz esztendőre békét kötni, és a szultántól rendeletet eszközölni ki, mely János Zsigmondot felhívta, hogy az ellenségeskedésektől tartózkodjék; de habár ekként a háború megujulásától nem kellett tartani: az utolsó háborúk következményei súlyosan nehezedtek a kormányra. A királyi adósságok roppant összegekre szaporodtak, és törlesztésöknek szükségessége mind sürgetőbben lépett előtérbe. E végből pedig a magyar rendeknek áldozatkészségét is igénybe kellett venni.

Mindazáltal a király annyira idegenkedett az országgyülés megtartásától, hogy azt folytonosan halasztva, csak az 1568-ik év vége felé határozta el magát annak összehivására. November 10-én küldötte szét a meghivóleveleket. A határnapot január 6-ára, tanácskozási helyül Pozsonyt tűzte ki. Feladatát csak általánosságban jelölte ki: intézkedni némely halaszthatatlan ügyekről, melyek az ország békéjét és jólétét illetik. [1])

De már a tanácskozások alkalmával, melyek az országgyülés elé terjesztendő királyi kivánatok formulázása czéljából

---

[1]) A meghivólevél megvan több városi levéltárban. — L. **Irományok. I. sz.**

Bécsben tartattak, mint legfontosabb ügy az *adósságok törlesztése* lépett előtérbe. A német tanácsosok azt javasolták, hogy a király e czímen egy millió forintot követeljen a magyar rendektől. Az udvari kamara elegendőnek tartotta ezen összeget; azonban figyelmeztette, hogy a magyarokkal nem lehet oly nyiltan és őszintén tárgyalni, mint például az osztrákokkal; mert mindig kevesebbet adnak, mint a mennyit tőlök kérnek; minélfogva azt indítványozta, hogy a király másfél millió forintot kérjen.

Az udvari kamara kiterjeszkedvén a fedezet kérdésére, a *közvetett adók* több nemeinek behozatalát ajánlotta; emlékeztetve az 1521-ik évi országgyülésre, midőn a magyar rendek, Nándorfehérvár eleste után, ily rendkivüli adókat bőkezüen szavaztak meg; továbbá az 1542-ik évi beszterczebányai országgyülésre, a melyen a rendek saját vagyonuk értékének hatvanad részét ajánlották fel az ország védelmének költségeire.

Midőn a király az osztrák rendektől rendkivüli adók megszavazását kérte, viszont a hűbéri jogviszonyokra vonatkozó engedményekkel jutalmazta áldozatkészségöket. Az udvari kamara Magyarországban hasonló engedményeket ellenezett; azt javasolta, hogy a király, kiemelvén miszerint az adósságok a Magyarország védelmére fordított nagy költségekből származnak, szorítkozzék általános igéretekre; hogy szükség esetén ő maga is kész életét és vagyonát az ország védelmére feláldozni, és e czélra úgy örökös tartományainak mint a német birodalomnak segítségét újabban is ki fogja eszközölni.

A rendkivüli adók mellett a *rendes adótól* sem akarták a magyar rendeket megkimélni. Erre nézve is felmerült az a gondolat, hogy felhagyva a régi gyakorlattal, a mely szerint a portákra egy-két forintot vetettek ki, ezentúl bizonyos átalányt szavazzanak meg, ennek mikénti felosztása és behajtása reájok bizatván. Ez alkalommal 80,000 forintról volt szó. Azonban a kamara maga sem reméllette, hogy az országgyülés erre rá fog állani. Ez esetben azt ajánlotta, hogy az adónak füstönként való behajtását és két esztendőre való megajánlását kell sürgetni, oly hozzáadással, hogy ha a két

esztendő letelte után az országgyülés megtartása fontos akadályokba ütköznék, az adót azután is be lehessen hajtani. [1])

Arról, vajjon ezen nagyszabású pénzügyi tervek a királynak jóváhagyását megnyerték-e, és az országgyülési propositióba felvétettek-e, nincs tudomásunk. Az országgyülés, a mely azoknak tárgyalására volt hivatva, nem jött létre.

Az 1569-ik év első napjaiban az ország rendei gyülekezni kezdettek Pozsonyba, hová Bécsből az udvari személyzet egy része is előre küldetett: mikor január 6-ikán a király váratlanul arra határozta el magát, hogy az országgyülést elhalasztja.

A leiratban, melyben elhatározását az ország rendeivel tudatá, azzal indokolja azt, hogy nagyfontosságú ügyek merültek fel, melyeknek elintézése végett, hogy az egész kereszténységet és főleg magyarországi hiveit a legnagyobb veszélytől megszabadítsa, haladék nélkül a német birodalomba és többi országaiba kell utaznia. [2])

Azonban ezen veszélyt közelebbről meg nem jelöli. Azok, kik az udvar titkaiba be voltak avatva, úgy tudták, hogy a Magyarországból érkezett tudósítások birták rá a királyt az országgyülés elhalasztására.

Ugyanis *János Zsigmond* erdélyi fejedelem, ki csak kelletlenül hódolt meg a szultán parancsainak, egy idő óta azon fáradozott, hogy Magyarországban belzavarokat támaszszon. Kizsákmányolva a napról-napra fokozódó közelégületlenséget, a főurak soraiban szövetségeseket keresett. És többeket talált, kik készek voltak alkalmas időben zászlaja köré seregleni.

Ezen mozgalmak híre túlozva és ferdítve érkezett Bécsbe. Bevégzett ténynek tekintették Balassa János, Dobó István, Homonnai Gáspár, Tahy Ferencz és még sok másnak elpártolását. És az udvarnál felmerült az az aggodalom, hogy ezek török segitséggel támadást intézhetnek Pozsony ellen, és

---

[1]) Az udvari kamara 1569. január 1-én kelt felterjesztésének fogalmazata a császári kamara levéltárában. L. **Irományok.** II. sz.

[2]) Az 1569. január 6-iki királyi leirat több város levéltárában. L. **Irományok.** III. szám.

kényszeríthetik a királyt, hogy onnan szégyenteljesen menekűljön. [1])

Miksa király, midőn az országgyűlést elhalasztotta, ugyanakkor a *magyar tanácsosokat* Bécsbe hívta meg. Ezek csekély számban jöttek össze; úgymint az egri, zágrábi, erdélyi, nyitrai, veszprémi és knini püspökök; továbbá Zrinyi György, Batthyányi Boldizsár, Pethő János és Bánffy László. Később Balassa János is csatlakozott hozzájok; míg Tahy Ferencz és Dobó István, értesülvén az ellenök nyilatkozó gyanu felől, fiaikat küldötték az udvarhoz. [2])

A tanácskozások február 17-én vették kezdetöket. A király, miután az országgyülés elhalasztásának okául az Európa több országaiban uralkodó zavarokat jelölte ki, melyek arra kényszerítik, hogy a német birodalomba utazzék: tanácsot kért az iránt, hogy távollétének idejére mikép biztosítsa az országot külső támadások és belső zavarok ellen; továbbá mikép birja rá a rendeket, hogy az 1567-ik évi országgyülésen megajánlott adót és ingyen munkákat tovább is kiszolgáltassák, és hadaikat a véghelyeken meghagyják? [3])

A magyar tanácsosok ez alkalommal erős alkotmányos érzületet hoztak magokkal; az ország jogainak és érdekeinek hű tolmácsai voltak.

Az országgyülés elhalasztásáról szólva, kijelentették, hogy annak megtartása, ha valamikor, úgy épen most kiválólag szükséges lett volna. »Méltányoljuk ugyan azon fontos és

[1]) A *velenczei* követ 1569. junuár 13-ki jelentésében az elhalasztás okairól tüzetesen szólván, kiemeli, hogy a legfontosabb az volt, hogy »potrebbe occorrer che li Ongari mal contenti et alienati, havendo intendimento occolto con li Turchi ... potessero improvisamente venire in detto loco di Posonia ... a far qualche vergogna a sua Maestá con farla o rentrare o disloggiare, o cosa simile.« Említi, hogy az országgyülés elhalasztását a nyitrai püspök ajánlotta, ki Pozsonyból azt irta: »che non solo non era gionto in quel loco alcuno Signore Ungaro, ... ma nissuno era pervenirvi ... La causa di non venir li grandi, era per una universale male satisfatione et discontentezza loro.«

[2]) A *flórenczi* követnek jauár 13-iki, a *velenczeinek* január 20., febr. 3., 17. és 24-iki jelentéseik.

[3]) A királyi előterjesztés egykorú példánya a bécsi titkos levéltárban.

sürgető okokat, melyekről felséged állítja, hogy az országgyülés elhalasztására kényszerítették; azonban felséged ügyei között nem utolsó helyen áll Magyarország állapotának rendezése, mely leginkább az országgyüléstől függ.« Ajánlják tehát, hogy elutazása előtt mégis tartsa meg a magyar országgyülést. Figyelmeztetik, hogy hosszabb távolléte már sokszor volt veszélyes zavarok forrása. Ellenben személyes megjelenése által a rendeket hűségökben megszilárdíthatja.

Nyiltan feltárják az országban uralkodó általános elégületlenséget, és ennek okait: az idegenek alkalmazását hivatalok és méltóságokra; a kapitányok és katonák erőszakoskodásait.

A király kérdésére, mikép gondoskodjék távollétében az ország biztosságáról: javasolják, hogy rendelje el a nyolczadi törvényszékek megtartását; a helytartónak törvényszabta hatáskörét állítsa vissza; egyik fiára vagy testvérére bízza a kormány vezetését stb.

Az adó, ingyenmunkák és hadak tartása iránt nem érezik magokat feljogosítva nyilatkozni. »Mi itt, felséged körül mint magántanácsosok jelentünk meg, és bármit határoznánk, az ország nem fogadná el azt, a minthogy nem is tartoznék elfogadni.« Mindezeket tehát az országgyülés elé kell terjeszteni, a melynek összehivása már e miatt is sürgetően szükséges. [1])

A tanácsosok szilárdul ragaszkodtak ezen álláspontjukhoz, és attól ismételt kisérletek sem voltak képesek eltéríteni. Miután több hétig tartó tanácskozásaik eredményre nem vezettek, márczius végén elutaztak. [2])

A király nem utazott a német birodalomba, és Bécsben maradt. Magyarországból mind fenyegetőbb hírek érkez-

---

[1]) 1569. február 22-kén kelt felterjesztésök eredeti fogalmazata a bécsi titkos levéltárban.

[2]) A *flórenczi* követ 1569. április 7-én irja Bécsből: »Stati licentiati li Ungheri senza resolutione alcuna del tempo della loro Dieta, alla quale loro se sono rimessi in materia di contributioni di denari, et di ogni richiesta di qualche momento scusandosi di non si poter deliberar materie tale fuor di Dieta.«

tek János Zsigmondnak a portán és a magyar urak soraiban folytatott ármányairól. Ezen körülmények és a pénzügyi helyzet már június végén arra birták a királyt, hogy a magyar országgyűlés összehivásának tervével újra foglalkozzék. A magyar tanácsosok, kiket ismét meghivott volt, megerősítették szándékában. [1])

Mire július 1-én kelt leveleivel a magyarországi rendeket augusztus elsejére Pozsonyba hívta meg; ismét igérvén, hogy személyesen fog körükben megjelenni. [2])

A nemzet elégületlenségének számos nyilatkozataival szemben a kormánykörök lemondottak azon nagyszabású tervekről, melyekkel az országgyülés elé lépni készültek.

A magyar kamara, a királyi előterjesztés tárgyában, azon javaslatra szorítkozott, hogy a király, tekintettel az utolsó háború idejében tett roppant adósságokra és a nagy költségekre, melyeket az ország védelme folytonosan igényel, a következő két esztendőre 3—3 forintnyi adó megszavazását kivánja; de hozzáadta, hogy megelégedhetik azzal is, ha a rendek az első esztendőre 3, a másodikra két forintot ajánlanak meg. Az adó kivetése tekintetében a következő új módozat elfogadtatását indítványozta: minden jobbágy kivétel nélkül, a kinek tiz forint értéket meghaladó vagyona van, fizesse az egész adót; a zsellérek, kiknek házuk és irtványföldjeik vannak, évenkint egy forinttal, azok kik mint napszámosok keresik kenyeröket 50 dénárral adózzanak. Az egy telkes nemesek, ősi kiváltságaik értelmében, felmentve maradjanak az adófizetéstől; de csak oly feltétel alatt, ha nemesi kötelességöket teljesitik, magokat lóval és fegyverrel ellátják, hogy közfelkelés esetén táborba szállhassanak.

[1]) A *velenczei* követ 1569. július 7-én irja: »Richiamo sua Maesta questi giorni da Posonia li Vescovi Ungari, che si trovavano la per occasione degli giuditii ... volendo Sua Maesta haver il parer loro si era bene di convocare o no al presente una dieta generale, per consolar prencipalmente et raddolcire mediante qualche gratie et donativi di Sua Maesta l'amaritudine et discontentezza universale entrata in questa natione Ongara . . Et fu risoluto esser bene et a proposito di convocare essa dieta.«

[2]) A meghivólevél Kovachichnál. Supplementum. III. — L. **Irományok.** IV. szám.

A kamara továbbá megujítja két év előtt tett inditványát, hogy az ország rendei, mikép az 1542-ik évi országgyülésen tették, saját vagyonuk értékének hatvanadrészét ajánlják fel.

A kamara e mellett szükségesnek látta, hogy az országgyülés a kamarai nyereséget 20 dénárról 25-re emelje, és füstönkint való behajtását rendelje el; továbbá, hogy a marhakereskedőknek a harminczad-jövedelem csonkításával járó visszaéléseit szüntesse meg; az egyházi tizedeknek bérlésénél a kamarának elsőséget biztosítson, mi által a véghelyeknek élelmiszerekkel ellátása megkönnyíttetik.

Ellenben új közvetett adóknak, különösen az Ausztriában a borra és húsra behozott fogyasztási adónak megpendítését, a jelen országgyülésen határozottan ellenzi, minthogy ezen új és szokatlan követelés a rendeket nagy mértékben felháborítaná; annál inkább, mert, mint maga is elismeri, hogy a többi követelések is olyanok, a melyekre nehezen fognak ráállani. [1])

Az *udvari kamara* ez alkalommal a nemesség megadóztatása és a fogyasztási adó behozatala kérdésében tartózkodott a határozott vélemény-nyilvánitástól. A király bölcseségére bizta annak eldöntését, vajjon időszerű-e vagy nem, most ily követelésekkel előállani.

A kamarai nyereség felemelését helyeselte. De a 3 frtnyi adónak két esztendőre megajánlása nem elégitette ki; mivel a magyarok 1568-ban nem fizettek adót: ezen esztendőre az 1567-re megajánlott adót, 2 forintot, utólag kivánta megajánltatni. [2])

A király a közvetett adók behozatalának tervét elejtette. Majd lemondott arról a gondolatról is, hogy a rendeket az 1521-iki országgyülés által nyújtott példának utánzására fogja felhívni. [3])

---

[1]) A pozsonyi kamara 1569. július 12-iki felterjesztése a bécsi kamara levéltárában.

[2]) Az udvari kamara július 18-diki felterjesztésének fogalmazata ugyanott.

[3]) Egyébkint Miksa még (1569.) július 11-én felhívja a pozsonyi kamarát, hogy »cum nobis .. in memoriam revocatum fuisset in qua-

Ez alkalommal a honvédelmi intézmény gyökeres átalakítására s egy *állandó sereg* felállításának előkészítésére helyezte a fősúlyt.

Ugyanis a katonai körök mindinkább meggyőződtek a felől, hogy a *közfelkelés* intézménye czéljának nem felel meg többé, és hogy a török háborúkban csak állandó hadseregek használhatók sikeresen. *Schwendi Lázár* már több év óta sürgette, hogy Magyarországban ily állandó sereg állíttassék fel. Javaslatait az 1569-ik év elején tartott bécsi tanácskozmány elé óhajtotta terjeszteni, és e czélból előlegesen közölte a magyar helytartóval. Ez helyeselte azokat, de egyúttal figyelmeztette a királyt, hogy keresztülvitelök iránt csak az országgyülés rendelkezhetik. [1]) A király ennek következtében el volt határozva az országgyülés elé hozni e terveket.

A rendek, mintha előre érezték volna az országgyülési tárgyalások szokatlan fontosságát, nagyobb számban gyültek egybe, mint bármelyik korábbi alkalommal. [2])

Nyolcz püspök, hetvenhat zászlós úr, főispán és más személyesen meghivott főrendü, végre Horvát- és Tótország követei ültek a felső táblánál. Hét káptalan, harmincz megye,

dam Dieta Budae 21° anno celebrata, ultra ordinarium subsidium etiam alias contributiones Regi non exiguas obtulisse« adja elő véleményét az iránt »an non plerique articuli ex illa Dieta in iam instantem propositionem commode inseri possent ?« (Eredetije a magyar országos levéltár kincstári osztályában.)

[1]) A selmeczi követek augusztus 7. és 10-én azt jelentik, hogy a rendek közül még kevesen jöttek meg ; és megjegyzik : »Wie sichs ansehen last wirt ein wunder seltsam Rakusch und disputation werden.« De az alább idézendő névsor kétségtelenné teszi, hogy a következő napokban számosan sereglettek össze. És egy, Gráczból a spanyol udvarhoz küldött jelentésben olvassuk : »Ha havudo mayor concurso a esta dieta, que en ninguna pasada en tiempo que el emperador reyna.« (A spanyol állami levéltárban.)

[2]) A *velenczei* követ 1569. február 17-én Bécsből irja : »Mi e detto Schwendi ha persvaso a sua Maestá di voler ordinare una militia generale per sicurezza del regno ad uso delle legioni di Francia, et delle armade di Toscana, et quelle di Vostra Serenitá, et ne ha gia parlato al Vescovo Nitriense luocotenente regio, perche la loro fosse proposta et praticata nel presente Convento ... Il Vescovo approvo la deliberacione come buona ... ma dice che non si puo trattare di questo fuora di una dieta generale.«

tizennégy királyi város — ezek közt Klissa, Kőrös és Varasd — és a hét bányaváros küldött követeket, kikkel az alsó táblánál még 12 prépost és az itélőmesterek foglaltak helyet. [1])

A rendek augusztus közepe táján két értekezletet tartottak. Az egyikben elhatározták, hogy a király megérkezése előtt érdemleges tárgyalásokba nem bocsátkoznak; a másikban felolvastatott a király leirata, melyben tudomásukra hozza, hogy augusztus 17-én fog megérkezni. [2])

És csakugyan a kitüzött napon, neje, két leánya és több külföldi követ kiséretében, megtartotta ünnepélyes bevonulását. [3])

Két nappal utóbb, délutáni három órakor a rendek megjelentek a várlakban, melynek nagy terme ez alkalommal nem volt képes mindannyit befogadni. A cancellár felolvasta a királyi előterjesztést. [4])

A király kijelenti, hogy régi óhajtása volt a magyar rendekkel országuk szükségeiről tanácskozni. E miatt hirdette ki január 6-ára az országgyülést. Ennek megtartását az Európa több részeiben támadott háborúk akadályozták meg. Mivel

---

[1]) A megjelent rendeknek névsora újabb másolatban Kovachich kéziratai között a N. Múzeum könyvtárában. A zászlós urak, főispánok és kapitányok után következnek »nobiles Regni potiores castra habentes, priuatim per Maiestatem Caesaream vocati« — szám szerint tizenegyen. Figyelemreméltó, hogy ezek sorában Kastellánfy Péternél megjegyeztetik: »Sub hac dieta per Maiestatem Regiam ascitus in numerum Magnatum.« A prépostok és követek előtt állanak a horvát- és tótországi követek, (Stephanus Kapitanffy, Mag. Joannes Pethrychovich Orator Sclauoniae, Mag. Emericus Pethe de Hethes Protonotarius Sclavoniae) miből következtetjük, hogy már akkor is a főrendek között volt helyök.

[2]) A *selmeczi* követek 1569. augusztus 13-án irják: »Die Kays. Maj. sol gewiss auf den nechst künftigen Dinstag von Wien, wie irer Maj. schreiben gestern vor der Landschaft verlesen ist, aufbrechen.« És ugyanazok augusztus 14-én: »Die Landschafft ist auch nicht mehrerers denn zweimal bei einander gewesen, auffs meist zwo Stunden lang, und wollen nichts anfahen zu rathschlagen bis die Khais. Maiestät alhie ankombt.«

[3]) Giovanni Michiel velenczei követ augusztus 25-én Pozsonyból jelenti, hogy a többi követekkel együtt megérkezett e városba. Luiz Venega spanyol követnek szeptember 12-én Pozsonyból kelt jelentését ismerjük.

[4]) A bártfai követeknek augusztus 21-iki, a selmecznek augusztus 23-iki jelentésök.

ugyanis attól tartottak, hogy Németországban is zavarok fognak keletkezni, a választófejedelmek sürgetőleg kérték, hogy birodalmi gyülést tartson. Ugyanakkor szükségesnek mutatkozott a csehországi országgyülés megtartása, a melytől a magyarországi véghelyek számára segítséget akart kieszközölni.

Midőn azonban székhelyéről már távozni készült, János Zsigmond erdélyi fejedelem, minden ok nélkül, ellenséges állást foglalt el. A portán ármányokat szőtt, és a magyarországi rendek közül többeket pártjára vont. Ennek következtében elhalasztotta útját, és minden gondoskodását oda irányozta, hogy a veszélyt, mely Magyarországot fenyegeti, elhárítsa. És bár azóta egyrészről Magyarországban a helyzet kevesbbé veszélyesnek mutatkozik, más részről a német birodalomba és Csehországba való utazás szükségessége mindinkább érezhetővé vált: nehogy oly szinben tünjék fel, mint ha Magyarországot elhanyagolná, magyar tanácsosainak javaslatára elhalasztotta a már kihirdetett cseh országgyülést, és megjelent magyarországi alattvalói körében.

Mivel pedig útjának elhalasztása úgy a német birodalom, mint Csehország rendeit bizonyára kellemetlenül fogja érinteni; reméli, hogy a magyarországi rendek lehetővé fogják tenni, hogy mielőbb eltávozhassék, és sietni fognak a tanácskozásokkal, annál inkább mert az ügyek, melyeket szőnyegre kiván hozni, hosszasabb megfontolást nem igényelnek.

Kiemeli, hogy a török szultánnal nyolcz évre kötött béke lelkiismeretes megtartására nem lehet számítani. Ezen körülmény és János Zsigmond ármányai szükségessé teszik, hogy a véghelyek jó karban tartassanak. Ismeretes, hogy az utolsó háború alatt mily roppant összegre szaporodtak fel a királyi adósságok, és a hadi czélokra folytonosan mily nagy költségei vannak. Felkéri tehát a rendeket, hogy az utolsó országgyülésen az 1567-iki évre megajánlott két forintnyi adót fizessék meg utólag az 1568-ik évre is; hogy továbbá a folyó 1569-iki és a következő esztendőre 3—3 forintot szavazzanak meg, és a kamarai nyereséget 20 dénárról emeljék 25-re. [1])

[1]) Az adó kivetésére és behajtására nézve, ugy a jobbágyok mint az egy telkes nemesek tekintetében, a király a pozsonyi kamara által javasolt módozatokat vette fel előterjesztésébe.

Intézkedjenek a harminczad-jövedelem megcsonkítására irányuló visszaélések megszüntetése és a rosz lengyel érczpénz forgalmának eltiltása iránt.

Ajánljanak meg a véghelyek megerősítésére ingyen munkákat, minden jobbágyot tizennyolcz napi munkára kötelezve. Jelöljék ki a várakat, melyeknek megerősítését legszükségesebbnek tartják; de a munkaerő felosztását bízzák rá. Tudomása van ugyan arról, hogy a szepességi jobbágyok az utóbbi időkben súlyosan voltak terhelve a várak megerősítésére szükségelt ingyen munkákkal, és ezért »örök hálát mond nekik«; de bár szivesen kimélné meg őket a további terhektől, a viszonyok ezt nem engedik.

A véghelyek oltalmára ajánljanak meg ismét katonákat. Tanácskozzanak arról, mikép lehetne a hanyagokat kötelességök teljesítésére szorítani. És mivel e tekintetben nagy zavar szokott uralkodni, óhajtaná, hogy a rendek jövőre ne maguk állítsanak katonákat, hanem e czímen minden porta után bizonyos pénzösszeget fizessenek, a melyből a vármegyék zsoldosokat fogadnának.

A nemesi közfelkelésről szintén oly nézetben van, hogy az többé czéljának meg nem felel, a különféle visszaélések miatt, melyek e téren meghonosultak. Ezeknek megszüntetésére a következő módozat elfogadását tartja kivánatosnak. Minden megyében az alispánok és szolgabirák, a király által kiküldendő biztosok közreműködésével, irják össze a nemeseket; szabják meg, hogy kik közülök alkalmasak a fegyveres szolgálatra, kik nem, továbbá azt is, kik mennyi lovast tartoznak a királyi zászlók alá vezetni. Azok, kik a személyes szolgálatra alkalmasak, kötelesek mindig felkészülve lenni; a többiek, úgy mint az özvegyek, árvák, betegek, bizonyos pénzösszeget fizessenek, a melyből a megye szintén zsoldosokat fogadna. Minthogy továbbá nagy veszély esetén a nemesek minden ötödik jobbágyukat felfegyverezni tartoznak, de a gyakorlatlan parasztoknak nem nagy hasznát lehet venni, czélszerü volna ezen kötelezettséget is pénzen váltani meg. Mikép a köznemesekre, úgy a főpapok- és urakra nézve is megállapítandó a lovas és gyalog hadak száma, a melyeket felkelés esetén kiállítani kötelesek.

A rendek törvény útján biztosítsanak a király részére elsőséget a tizedek bérlésénél. Gondoskodjanak a hadsereg élelmezéséről és a hadiszerek szállítására szükséges fuvarozásról.

Továbbá felhívja a rendek figyelmét a Schwendi Lázár által a katonai fegyelem fenntartása végett megállapított szabályzatra, melyet Ferdinánd király jóváhagyásával életbe léptetett. Czélszerü volna azt az összes véghelyeken behozni. Hasonlókép igen hasznosnak bizonyult a katonai törvényszék, melyet Schwendi a Szepességben szervezett, minélfogva törvény útján el kell rendelni, hogy a többi kapitányok is állítsanak fel ily törvényszékeket.

A király kijelenti, hogy igyekezni fog a német hadak között a fegyelmet fenntartani. Magyarországnak német hadakra szüksége van. Viszont Németországnak érdekében áll Magyarországot védelmezni. Az érdekek e közössége arra inti a két nemzetet, hogy egymással barátságos viszonyban éljenek.

A király élénken fájlalja a német hadak kicsapongásait; sajnálja, hogy nem volt képes ezeket a katonai fizetések pontos kiszolgáltatása által megakadályozni. De azon lesz, hogy e tekintetben mielőbb rendet hozzon be.

Egyúttal értésére adja a rendeknek, hogy elégséges számú vértes lovasokról és gyalogokról gondoskodott, kiket rögtön Magyarországba küldhet, mihelyt itt zavarok támadnának.

Továbbá megemlíti, hogy minden tartományában állandó rendes hadsereget tervez felállítani. És reméli, hogy a jövő birodalmi gyülés Magyarország védelmére jelentékeny segítséget fog megajánlani; a minthogy az utolsó birodalmi gyülés által e czélra megszavazott segélypénzből még több százezer forintra rúgó összeg áll rendelkezésre.

Reméli, hogy a török szultán a nyolcz esztendőre megkötött békét lelkiismeretesen meg fogja tartani; viszont ő sem fog annak megszegésére alkalmat adni. De bármi következzék be, a rendek meg lehetnek nyugtatva az iránt, hogy királyuk az ország megvédelmezése szempontjából mit sem fog elhanyagolni. És hogy erre nézve távolléte alatt se forduljon elő

bármily mulasztás, öcscsét Károly főherczeget fogja felkérni, hogy helyette a magyarországi ügyek vezetését vállalja el.

Végül igérvén, hogy az ország kiváltságait és szokásait tiszteletben fogja tartani, a rendeket kegyelméről biztosítja, és felhívja, hogy mielőbb terjeszszék elő »hűséges és alázatos« válaszukat, és mindazt, a mi véleményök szerint az ország javára szolgálhat. [1])

Ezen királyi előterjesztés az országgyülés mindkét táblájánál felolvastatott; mire a rendek megkezdették munkásságukat.

Az alsó táblánál ekkor megújultak a zajos jelenetek, melyek több évtized óta rendesen nyitányát képezték az országgyüléseknek. Az elégületlenség utat tört magának elkeseredett panaszokban és szenvedélyes vádakban. A megyék és városok követei az országos és részleges sérelmek hosszú lajstromaival állottak elő. Némelyek az üresedésben levő nádori és primási méltóságok betöltését sürgették; mások az idegen hatóságok beavatkozásai ellen szólaltak fel; legtöbben a katonák által okozott károk megtérítését és egyes elfoglalt jószágok visszaadását követelték.

Mindezeket a király elé kivánták terjeszteni; kijelentvén, hogy míg kedvező választ kapnak, a propositió tárgyalásába nem bocsátkoznak.

A *főrendeknek* nem volt kifogásuk a sérelmek felterjesztése ellen; de azon voltak, hogy a propositióban foglalt királyi kivánatok tárgyalása ne tétessék függővé a sérelmek orvoslásától. E tekintetben, augusztus 22-én, egyesség jött létre a két tábla között. És a következő napon a sérelmeket bemutatták a királynak. [2])

---

[1]) A királyi előterjesztés egykorú példánya a bécsi titkos levéltárban. — **Irományok.** V. szám.

[2]) A *selmeczi* követek augusztus 23-án irják: »Gestern ist die grosse und kleine Landschafft eins worden, das man zuvor irer Maiestät alle Beschwernuss des Landes in schriften fürtragen soll; und weil ire Majestät sich auf solche Beschwernuss resolviren wirdt, soll man indess irer Majestät fürgetragene Artickel beratschlagen, welches vielleicht heut und morgen angehen wirdt.« A *körmöczi* követek ugyanazon napon (kétségkivül este): »Aus einem jeden Stuel besonders die Beschwärun-

Az alsó tábla ekkor belebocsátkozott a királyi előterjesztés egyes pontjainak tárgyalásába. De midőn az adó megszavazásának kérdése került szőnyegre, az ellenzék ismét felülkerekedett, és keresztülvitte azt a végzést, hogy a rendek csak akkor fognak adót megszavazni, ha felterjesztett sérelmeikre kedvező választ kapnak. [1])

A főrendek ujolag latba vetették egész befolyásukat, hogy ezen határozat elejtését eszközöljék ki. Igyekezeteik nem voltak egészen sikeresek. Compromissum jött létre. Az alsó tábla megszavazta ugyan az adót; de a főrendeknek meg kellett nyugodni abban, hogy az ajánlathoz záradék csatoltassék, mely kimondja, hogy a rendek ezen adót csak azon feltétel alatt fogják megfizetni, ha sérelmeik orvosoltatnak. [2])

A tárgyalások folyamában még ezután is több nehézség merült fel, úgy hogy a két tábla csak szeptember 12-én mutathatta be végzéseit a királynak. [3])

---

gen, und unsere neben inen, zusammengebunden, und irer Majestät ein gereicht worden.« Már ezen jelentés is oda utal, hogy a rendek sérelmei ket nem *egy* iratban terjesztették fel. A pozsonyi kamarának augusztus 27-iki felterjesztése is megerősíti e feltevést, a mennyiben a rendeknek egyik sérelmi iratáról szól »in quo supplicant de restitutione arcis Zomzedwara.«

[1]) A *selmeczi* követek augusztus 29-ikén irják: »Die kleine und grosse Landschaft haben biesshier vast alle artickel ... beradtschlaget, allein was den Anschnit betreffendt wollen sie gar nichts hanndln noch bewilligen, biss ire Majestät auf ire Beschwernüssen sich resolviren wirdt.«

[2]) A *körmöczi* követek szeptember 1-én: »Letzlich auch haben sie auf hohe Ermahnung und Anhalten der Prälaten und Herrn Standts ... bewilliget ... auf zwei Jar ... zwei Gulden ... doch mit dem Vorbehalt, wovern ir Maiestät sie die Stennde ... der vielvältigen Beschwärungen zuvor erledigen wirt, sonsten nicht.«

[3]) A *körmöczi* követek szeptember 17-én jelentik, hogy a rendek 12-én benyújtották feliratukat és megjegyzik »Denn bis auf diese Zeit der grosse und kleine Adl mit irem Ratschlag nicht überains khommen khönnen, sondern in vielen Artickln strittig gewesen, und etlichmal dermassen miteinander aufstössig worden, das man vermaint hätt, es würde der Rakusch unverrichteter Sachen zerrinnen. Doch haben sie sich letzlich bedacht und auf öffter der Kays. Maiestät Ermanung ettlich Artikl ... beschlossen.« És ugyanazok október 15-én személyesen előadott jelen-

A rendek mindenekelőtt örök hálájukat tolmácsolják a királynak, hogy régóta táplált hő vágyukat teljesítve körükben megjelent. Szivökből sajnálják és siratják azon honfitársaiknak »kegyetlenségét és vak gonoszságát«, kik János király fiával a béke megzavarásán mesterkednek. Egyeseknek gonoszságából ne vonjon következtetést összes alattvalóira, kik állandó hűséggel ragaszkodtak hozzá, minden csábításoknak ellenállottak, és jövőre is hűségöket meg fogják őrizni. Soha egy nemzet körében se hiányoztak pártosok; mindazáltal ezeknek hűtlenségét az uralkodók be nem tudták ártatlan alattvalóiknak. Végül hálájukat fejezik ki, hogy gondossága által a fenyegető veszélyt elhárította és a békét fenntartotta.

Áttérve a királyi kivánatokra, hangsúlyozzák, hogy bár jól ismerik ugy a maguk mint jobbágyaik szomorú vagyoni viszonyait, de látván a király szükségeit, és bizván abban, hogy mivel a benyújtott kérvényekből meggyőződött, mily súlyos elnyomást és mennyi sérelmet szenvedtek, gyakorta ismételt kérelmeiket meghallgatandja és oly intézkedéseket fog tenni, melyek a rendeket és jobbágyaikat jövőre a bajok ismétlődésétől meg fogják óvni: készek adót szavazni meg, bár nem oly mértékben, a mint a király kívánja. A folyó 1569-iki és a következő 1570-iki esztendőre a kamarai nyereségen fölül két-két forintot ajánlanak. Az elmult 1568-ik esztendőre utólag nem szavazhatnak meg semmit; de a kamarai nyereséget ezen esztendőre is utólag behajthatja. A mi ezen kamarai nyereséget illeti, kijelentik ugyan, hogy az oly esztendőkben is fizetendő, mikor országgyülés nem tartatik; de annak felemeléséhez és a behajtási mód megváltoztatásához nem adják beleegyezésöket; minélfogva az jövőben is minden jobbágytelek után 20 dénár marad.

Midőn a rendek az adót megszavazzák, kijelentik, hogy azt megfizetni ők maguk és jobbágyaik csak úgy lesznek képesek, ha az utolsó országgyülés végzései értelmében kiküldött biztosok jelentése alapján, a katonák által okozott károknak

---

tésökben kiemelték, hogy a két tábla közötti viszály annyira ment, »dass sie mit Schriften wiederainander verfahren, und sich bey der Kays. Maiestät ... wiederainander beschwäret haben.«

megtérítését és a jogtalanul elfoglalt birtokok visszaadását fogja eszközölni. Erre nézve még az országgyülés tartama alatt kérnek megnyugtató nyilatkozatot; annál inkább, mivel találkoztak kapitányok és más katonák, kik az eddig megejtett nyomozások felől gúnyosan szólanak, sőt azzal fenyegetőznek, hogy azokon, kik ellenök az országgyülésen vádakat emeltek, még súlyosabb bántalmakkal fognak boszút állani.

Az adófizetés részleteire nézve, megállapítják, hogy a porták új összeirása fog keresztülvitetni, Slavoniát kivéve; oly hozzáadással, hogy ha az összeirás után valamely helység elpusztulna, a főispánok és alispánok fel vannak hatalmazva az ily helységek lakóit az adó további részleteinek fizetésétől felmenteni. Többire nézve megujítják a korábbi országgyülések végzéseit; még az egy telkes nemesekre nézve is. A király azt a javaslatát, hogy az egy telkes nemesek fölött minden negyed évben szemle tartassék, nem fogadják el, és kérik, hogy reájok ily sulyos terhet ne rójon.

A harminczadjövedelem megcsonkításával járó visszaélések megszüntetésére kielégítőknek tartják az eddigi törvényeket.

Az országban mindinkább elszaporodó rosz lengyel érczpénz kiküszöbölésének egyedüli módját: a régi árulerakóhelyek visszaállításában találják; a minek következménye az volna, hogy a lengyel kereskedők áruikat bizonyos megszabott helyeken adnák el, és nem járnák be az ország minden részeit. Szükséges ezen fölül a nemes érczek kivitelének tilalmát megujítani.

A véghelyek megerősítésére a rendek jobbágyaiknak tizenkét napi ingyen munkáját ajánlják: megszabván a várakat, melyekhez az egyes megyék vagy kerületek jobbágyaikat küldeni tartoznak; Pozsony- és Komárom-megyék jobbágyai a tizenkét napból hat napot a csallóközi védgátak kijavítására fordítván.

Megujítják a rendek azt a régi kérelmöket, hogy a magyar érczpénzt Ausztriában és a többi szomszéd tartományokban minden levonás nélkül fogadják el.

A véghelyeken az urak és nemesek részéről eltartandó lovasok tárgyában a korábbi országgyülések végzéseit érvény-

ben hagyják. Mivel azonban többen az urak közül kötelességeiknek ez irányban meg nem feleltek, és a köznemesség soraiban is számos követőre találnak; mások katonáikat idő előtt visszahívják, vagy pedig oly katonákat állítanak, kik már a királytól zsoldot húznak: mindazokat, kik ily visszaéléseket követnek el, szigorúan meg kell büntetni.

A nemesi felkelésről, a katonák élelmezéséről és a hadiszerek szállításáról intézkedő korábbi törvények megerősítetnek.

Méltányosnak tartják, hogy midőn a főpapok tizedeiket bérbe adják, a kamarának, mely azokból a véghelyeket látja el, elsősége legyen. A tizedek beszedése tárgyában több szabályt alkotnak, és egyúttal felhivják a király figyelmét azon visszaélésre, mely szerint némely kamarai tisztek a véghelyek számára bérlett tizedeket a saját hasznukra értékesítik. Ezzel kapcsolatban kérik, hogy azon jobbágyok, kik az erdélyi vajdának tizedet fizetni kénytelenek, a kamara által az egri vár részére bérlett tizedeket csak felerészben tartozzanak szolgáltatni.

A királynak azon szándékát, hogy távolléte idejére Károly főherczeget fogja helyetteséül rendelni »dicsérik és alázattal javalják«; mivel azonban a királynak idősebb fiai már több év óta Spanyolországban tartózkodnak, és úgy reájok mint az országra nézve kivánatos volna, hogy atyjuk oldala mellett a kormány ügyeibe beavattassanak, jövendő alattvalóiknak szokásaival és törvényeivel megismerkedjenek: oly kéréssel fordulnak a királyhoz, hogy őket most végre hívja vissza, és távollétének idejére az egyiket, ha lehetséges, küldje Magyarországba, hogy itt a *nemzet nyelvét megtanulja.*

Továbbá felkérik a királyt, hogy az (1562) óta üresedésben levő nádori méltóságot, továbbá az esztergomi érsekséget és minden egyéb megürült egyházi s világi méltóságokat töltse be. A megüresedett egyházi javadalmak közé sorozták a győri püspökséget is, melyet a király 1567-ben Delfino Zakariás bibornok- és pápai nuntiusnak adományozott volt, ki időközben Rómába költözködött és a püspökség jövedelmeit folytonosan élvezte. Ez ellen a rendek többször felszólaltak. és

most is arra kérték a királyt, hogy a győri püspökséget adományozza érdemes magyar egyházi férfiúnak.

A nemesi családok kihalta után a koronára szálló birtokokat is, melyeket a király egy idő óta rendszerint megtartott vagy áruba bocsátott és elzálogosított, érdemes hazafiaknak adományoztatni kívánták.

Az igazságszolgáltatás tárgyában megállapítják, hogy ezentúl minden esztendőben kétszer üljön össze a nyolczadi törvényszék; a felvidéki megyék részére Nagyszombatban, a többi megyék részére Pozsonyban; és ugyanakkor tárgyaltassanak a fellebbezett ügyek is. Slavóniában is kétszer évenkint tartson a báni törvényszék üléseket. Az egyházi törvényszékeken csak született magyarok lehessenek birák és ügyvédek.

A Magyarország és a szomszéd tartományok közötti határok kiigazításának ügyét újra a király figyelmébe ajánlják.

Ismételvén e helyen is korábban előadott sérelmeiket, ezeknek élén elpanaszolják, hogy a király a magyarországi ügyeket idegen tanácsosokkal tárgyalja, kik az ország törvényeit és szokásait, nyelvét és erkölcseit nem ismerik; hogy a német kapitányok és más tisztviselők a magyar cancelláriá útján kibocsátott királyi rendeleteket megvetik, s ezekkel ellenkező rendeletek bocsáttatnak ki a német hatóságok által; hogy hivatalok idegeneknek adományoztatnak; hogy a magyarokat, kik ügyeik elintézése végett Bécsbe az udvarhoz mennek, itt egyik hatóságtól a másikhoz, majd a haditanácshoz vagy udvari kamarához, majd innen a magyar kamarákhoz utasítják.

A városok szabadalmaik fenntartását; a megyék a túróczi és leleszi conventeknek, úgy szintén a veszprémi káptalannak visszaállítását kérik. Némely megyei követek panaszt emelnek Puechheim Farkas ellen, ki Köpcsényben nemesektől is szed vámot.

Végre felkarolják egyes uraknak és nemeseknek, özvegyeknek és árváknak — kik közül némelyek, mint például Teuffenbach András özvegye és gyermekei, személyesen jelentek meg az országgyűlés színe előtt — kérelmeit, melyek

lefoglalt jószágaiknak visszaadására, régóta függőben levő pereiknek elintézésére vonatkoznak. [1])

Míg a rendek felterjesztését a király német és magyar tanácsosai tárgyalták, az alatt a rendek nem voltak tétlenek

Időközben egy királyi leirat érkezett hozzájuk, mely az országgyülés elején felterjesztett sérelmekről szólott. [2]) Néhány nappal utóbb, szeptember 21-én délutáni négy órakor, a király magához hivatta az ország rendeit.

Előadta, hogy felterjesztésökben hazaszeretetöknek tanubizonyságát látja. Ne vegyék rosz néven, hogy ekkorig válasza késik. Holnap korán reggel át fogja azt küldeni; kéri, hogy azonnal vegyék tárgyalás alá. Reméli, hogy kivánatainak teljesítését nem fogják megtagadni. Mert mindenben a rendek és az ország javát tartja szem előtt. Egyességre intette őket; felhozván az összekötött vesszők erejéről szóló példabeszédet. [3])

---

[1]) Sajnos, a rendek első felterjesztését nem ismerjük. Csak egy töredék van meg belőle, harminczegy pont, melyeket oly czélból vontak ki belőle, hogy az udvari és magyar kamarák tanácsosai elé véleményadás végett terjesztessenek. Az irat czíme: Extractus responsi Ordinum Statuum Hungariae. (Az udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** VI. szám.) Az ezen töredékben nem foglalt többi végzésekre a törvénykönyv czikkei utalnak; ámbár nem lehet biztosan meghatározni, mely czikkek foglaltattak már az első felterjesztésben, és melyek fordultak elő először a második felterjesztésökben.

[2]) Ezen leiratot sem ismerjük. Csak a velenczei követnek Pozsonyból szeptember 20-án irt jelentésében találunk arról rövid értesítést. Irja ugyanis, hogy az ország rendei várva a királyi válasziratot »non hanno pero fratanto perto niente di tempo ... attendendo a esaminare la risposta fatta di sua Maestá alli proposte loro sopra diversi gravamini del regno, causati da molte novitá, di gravezze et impositioni introdotte da certo tempo in qua tanto, da giversi Commissarii sopra monitioni, vettovaglie et altro, quanto da Capitanei alemanni; ... essendosi sommamente doluti questi regnicoli dalle estorsioni et impositioni fatte dal Swendi, ... escontinuate poi dalli successori, per l'ammontare dicono di molti migliaia di fiorini.«

[3]) Az udvari kamarának Pozsonyban levő tanácsosai szeptember 14-én küldik át a pozsonyi kamarának az országgyülés feliratából kivont pontokat. A pozsonyi kamara már másnap, az udvari kamara tanácsosai szeptember 20-án terjesztik be véleményöket. Mindkét irat az udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** VII. szám.

Az egyenetlenség következményeit — úgy mond — több példában tüntethetné fel; si exempla non essent odiosa. [1])

A másnap leküldött válasziratban kijelenti, hogy megnyugszik ugyan abban, hogy a rendek csak két forintot ajánlottak meg az 1569. és 1570-ik évekre; de ragaszkodik azon kívánatához, hogy az 1568-ik esztendőre utólag szintén szavazzák meg a két forintot. Kiemeli, hogy míg a rendek másfél év óta semmit sem adóztak, ő ezen idő alatt is kénytelen volt hadakat tartani, és a költségeket részint más tartományai által megajánlott segélypénzekből és saját jövedelmeiből, részint kölcsönök útján fedezte. Az országgyülést pedig azért nem tartotta meg, mert az erdélyi fejedelem által szított mozgalmak akadályul szolgáltak, és az ország jólétét érdeklő ügyek által más irányban volt elfoglalva. Már pedig ha az ország rendeit összehívta volna, a két forintot 1568-ra kétségkivül minden nehézség nélkül megszavazzák. Figyelmezteti őket arra is, hogy az osztrák rendek megszakítás nélkül fizettek segélypénzeket, és pedig oly jelentékenyeket, hogy azok erőiket majdnem meghaladják. Méltán rosz néven vehetnék tehát, ha a magyarok a terhek alól kivonnák magukat, és jövőre bizonyára megtagadnák hozzájárulásukat a Magyarország védelmére szükségelt költségek viseléséhez. Igéri egyébiránt, hogy ezentúl mindig maga idején és pedig személyesen meg fogja tartani az országgyülést.

A kamarai nyereség felemelését 25 denárra nem sürgeti többé; de felkéri a rendeket, hogy tekintettel a nagy szükségekre, a 20 dénárt füstönkint engedjék behajtatni.

A porták új összeirása ellen nem tett kifogást; de úgy hogy az Slavoniában is történjék meg, és hogy a megye emberei által eszközölt összeirást ne kelljen többé a megyegyülésnek fölülvizsgálat végett bemutatni.

Az egytelkes nemesek fölött a szemle megtartását szükségesnek tartja és pedig legalább kétszer esztendőnkint.

Az elfoglalt jószágok tárgyában, a kiküldött biztosok jelentései alapján hozott határozatait az illetőkkel az udvari kamara fogja közölni.

[1]) A *selmeczi* követek szeptember 22-iki jelentése.

A kapitányok és katonák által elkövetett károkat élénken sajnálja. De azok a háború elkerülhetetlen következményei. Megtéríteni azokat nem lehetséges, minthogy a katonák kik okozták, részint elbocsáttattak már a szolgálatból, részint távol országokban vannak elhelyezve. Ha mindazáltal némelyek még mindig szolgálatában volnának, nevezzék meg őket, és zsoldjukból a károsultak igényeit ki fogja elégíteni.

Az árulerakó helyek visszaállítását helyesli. Felhívja a rendeket, nevezzék meg ezen helyeket, hogy a szükséges intézkedéseket megtehesse.

A magyar érczpénznek a többi tartományokban levonás nélkül való elfogadását ő is óhajtja kivinni; de ez ügyet a jelen országgyülésen nem lehet elintézni. A rendek válaszszanak a maguk köréből alkalmas férfiakat, kik a király által kiküldendő biztosokkal a teendők iránt tanácskozzanak.

Azon kamarai tiszteket, kik a véghelyek számára bérelt tizedeket maguknak tartották meg, ha a rendek azokat megnevezik, szigorúan meg fogja büntetni.

A Spanyolországban időző főherczegek visszahivására »maga idején gondja lesz.« A nádori méltóság betöltését egyenesen megtagadja, mert azt »ez időszerint fontos okok nem engedik meg.« A győri püspökség tárgyában »tekintettel lesz a rendek kivánatára, és úgy fog intézkedni, hogy ne legyen többé panaszra okuk.«

A koronára szállott jószágoknak adományozását nem helyezi kilátásba; figyelmezteti a rendeket, hogy a mostani viszonyok lényegesen különböznek azoktól, melyek elődei alatt állottak fenn; és hogy a jószágok eladása- s elzálogosításából befolyó összegek az ország javára fordíttatnak.

Az idegen hatóságoknak a magyarországi ügyekre való befolyása kérdésében sem ád megnyugtató nyilatkozatot. Előadja, hogy az ország jogait, szabadságait és az igazságszolgáltatást illető ügyeket a magyar tanácsosok, a kincstári ügyeket a kamara, a hadi ügyeket a haditanács, az eddigi szokás szerint fogják tárgyalni. Két magyar tanácsos állandóan az udvar mellett fog tartózkodni. És hogy úgy az udvari kamara mint a haditanács minél gyorsabban intézhesse el

a magyarországi ügyeket, magyar tolmácsokat fog ezen hatóságok mellett alkalmazni.

A túróczi és leleszi conventek visszaállítását szükségesnek tartja. Ellenben a veszprémi káptalannak visszahelyezése mellőzhető, minthogy a zalavári convent és a vasvári káptalan ama vidék lakóinak ügyeit könnyen elintézhetik.

Az országos határok kiigazítása ügyében meg fogja tenni a szükséges intézkedéseket. A királyi városok kiváltságainak és a nemesek vámmentességének fenntartására gondja lesz.

A fogságban levő Hasságy Imrének és rokonainak, bár hűtlenségöket a törvényszéki eljárás kétségtelenül kiderítette, tekintettel a rendek közbenjárására, vissza fogja adni szabadságukat.

A többi magán ügyeknek megvizsgálását és az igazság követelése értelmében elintézését igérte. [1])

A rendek egy hétnél tovább tárgyalták a királyi leiratot; időközben, szeptember 27-én felolvastattak a török szultánnal kötött béke feltételei. A tanácskozások folyama alatt a két tábla között ismét éles ellentétek merültek fel. A förendek a megajánlott 4 forintnyi adót 5 forintra kivánták felemelni. Ellenben az alsó táblánál nem szorítkoztak a függőben lévő kérdések megvitatására, hanem újakat is hoztak szőnyegre. Igy többi között heves vitákat keltett fel az az indítvány, hogy a tizedek tárgyában felmerülő perek a szent-

[1]) A királyi válasziratot magát nem birjuk: szintén csak azon töredékét ismerjük, melyet az udvari kamara készített és mely az általa tárgyalt pontokat tartalmazza. »Camerae articuli responso Caesaris inserendi. D. D. Zasio praesentati 20 Septembris 69. hora 3 p. m.« (Eredeti fogalmazata az udvari kamara levéltárában.) — L. **Irományok.** VIII. szám. És még ezen töredék sem teljes, a mennyiben néhány pont át van húzva, és helyette ez áll: »De hoc articulo respondebit Fiering.« (Valószinűleg egyike az udvari kamara Pozsonyba meghivott tanácsosainak.) A királyi válasziratra is sok világot vet a törvénykönyv, mely arra több helyen világosan vonatkozik. Igy például olvassuk: »Et quoniam ob eas rationes quas sacra Maiestas sua in responso suo fusius recensint hac vice nec de palatini nec generalis capitanei constitutione votis fidelium regnicolarum suorum satisfacere potuit...«

székektől elvonatván, a királyi törvényszékekhez utasittassanak, a mit a főrendek határozottan elleneztek és elvetettek. [1])

A főrendi tábla legtekintélyesebb tagjait: Verancsics Antal egri püspököt, Báthory Miklós országbirót, gróf Salm Miklóst és Tahy Ferenczet többször küldötte a köznemességhez, hogy azt engedékenységre birja. [2]) Ez több pontra (így az adóajánlatra) nézve sikerült; de több lényeges kérdésben a főrendek hajoltak meg a köznemesség határozottsága előtt.

Az ország rendei szeptember 30-án reggeli 9 órakor nyujtották át a királynak *második* feliratukat. Az adó behajtása és a kamarai nyereség tárgyában fenntartották előbbi végzéseiket. Nem nyugodtak meg a király azon kijelentésében sem, mely szerint az udvari kamarához utasítja azokat, kik elfoglalt jószágaikat visszakövetelik; annál kevesbbé, mert azok, kik e kamara előtt igényeiket teljesen igazolták, felhivattak, hogy önként mondjanak le jószágaikról, mint a melyekre a királynak a várak részére szüksége van. Kérik tehát, hogy a király ez ügyeket a magyar kamarához tegye át, és azoknak kik igényeiket igazolni tudják, jószágaikat haladék nélkül bocsássa vissza.

A király felszólítására az árulerakó helyeket felsorolván, megjegyzik, hogy az ezeken követendő eljárást a királyi kiváltságlevelek és a szokás szabályozzák.

A tizedek tárgyában megujítják első feliratukban kifejezett kérelmöket.

A városokra nézve kiemelik, hogy az 1500-ik évi országgyülés egyik végzése értelmében nem tartoznak kiváltságle-

---

[1]) A velenczei követ szeptember 27-én Pozsonyból irja: »Hanno questi giorni havuto gran contentione insieme li nobili col clero, per causa delle lite et controversie che nascono per giornata per conto delle decime, ... non volendo li nobili che el clero da hora inanzi sia piu giudice come soleva; havendo trovato, dicono, una legge s ritta che rimette il giudizio alla propria persona del re.« Ezen kérdés egészen elejtetett és a törvénykönyv hallgatással mellőzi azt. Egyébiránt hogy, a tizedek bérlése ügyének az országgyülésen mily fontosságot tulajdonitottak, mutatja az is, hogy a velenczei követ szükségesnek látta egy utóbbi, október 11-iki jelentésében tüzetesen megmagyarázni.

[2]) A *selmeczi* követek október 2-iki jelentése.

veleiket bemutatni, minélfogva »elhatározzák, hogy régi szabadságaikat, számos országgyülési végzés értelmében, mindenki tartozzék tiszteletben tartani.«

Megállapítják, hogy az országban létező száraz vámok, a korábbi törvények értelmében, eltöröltessenek.

Végre több magán ügy újabb felemlítése után, megújítják kérelmöket, hogy a király a világi méltóságokat töltse be, és a koronára szállott jószágokat ingyen adományozza. Hangsúlyozták, hogy ezt az országnak irott törvényei követelik, melyeknek megtartását a király megigérte. De a közügynek is érdekében áll, hogy az érdemes hazafiak megfelelő jutalomban részesülvén, mások példájoknak utánzására indíttassanak. [1])

A király már október 5-én küldötte át válaszát a rendek második felterjesztésére. [2])

Az adónak az 1568-ik évre való utólagos megajánlását, a kamarai nyereségnek füstönkint való behajtását, úgy látszik, nem sürgette többé. Az árulerakóhelyek, a tizedek, a királyi városok kiváltságai és a száraz vámok iránt elfogadta a rendek javaslatait.

De az elfoglalt jószágok visszaadása tárgyában ragaszkodott korábbi kijelentéséhez, hogy az udvari kamara által fogja határozatát az egyes urakkal és nemesekkel közölni. Kiemeli, hogy ezen jószágokat nagy áldozatok árán szerezte vissza, és azokat csak a közjó veszélyeztetésével lehetne a váraktól elszakítani. De kész a régi birtokosokat vagy megfelelő pénzösszeggel, vagy egyenértékü jószágokkal kárpótolni. És intézkedett, hogy ez irányban az illetőkkel haladéktalanul indíttassanak meg a tárgyalások.

A világi méltóságok és a koronára szállott jószágok adományozása kérdésében is fenntartotta álláspontját; és csak azon általános igéretre szorítkozott, hogy »igyekezni fog

[1]) Ismét csak a kamarai tanácsosok által kivont és október 1-én a pozsonyi kamarához átküldött pontokat ismerjük. (Egykorú irat az udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** IX. szám.)

[2]) A pozsonyi kamara ismét felhivatott véleményadásra és október 1-én nyújtotta be javaslatát. (Eredetije ugyanott. — L. **Irományok.** X. szám.)

minden alkalommal hivei iránt kegyelmesnek és bőkezűnek mutatni magát«.

A még függőben levő magánkérelmekről külön leiratban közlé elhatározását. [1])

A főrendek most már szívesen meghajoltak volna a király akarata előtt. De a köznemességet az elért eredmények nem elégítették ki. És keresztülvitték, hogy egy *harmadik felirat* intéztessék a királyhoz. Azon kérelemmel fordultak hozzá, hogy a lefoglalt jószágokat ha jogos birtokosaik azokért pénzt vagy egyenértékü birtokokat elfogadni nem akarnának, haladék nélkül bocsássa vissza. Azon megjegyzésére, hogy nagy költséggel szerezte vissza ama jószágokat, válaszolják, hogy a király csak kötelességét teljesíti, midőn azt, a mit az ellenség elfoglalt, visszaszerzi és híveinek visszaadja. Ha mindent, a mit visszaszerez, magának akarná megtartani, úgy a rendek hasztalanul áldoznák vagyonukat és véröket az ország védelmére.

A száraz vámok eltörlését elrendelő törvényeket megújítván, ismételik az azokban foglalt kérelmet, hogy a király saját birtokain kezdje meg azok végrehajtását.

Minthogy a leleszi prépost egyházának idegen kézre jutott jószágait maga visszaváltani nem képes, a megyék pedig nem hajlandók a váltságdíjt előállítani: a királyt kérik fel, hogy e birtokokat legalább részben váltsa vissza. [3])

Azon éles megjegyzések, melyeknek kiséretében a rendek az elfoglalt jószágok visszaadását sürgették, meggyőzték a királyt arról, hogy állhatatosan ragaszkodva álláspontjához nagy elkeseredést idézne elő a rendek körében. Ezeket pedig megnyugtatni annál inkább mutatkozott szükségesnek, mert el volt határozva azon urak ellen, kik a hűtlenség gyanuját vonták magukra, erélyesen lépni fel.

---

[1]) Az udvari kamara fogalmazata ugyanott. — L. **Irományok.** XI. szám.

[2]) A *selmeczi* követek október 5-én irják: »Die Artikl der Replica haben die Kays. Mt. heute herabgeschickt . . . Darauf sich die Herrn ganz und gar dabey zu bleyben verbiligt, aber die Landleyt sein etwas noch dawieder.«

[3]) Végül a magán ügyeket újra ajánlják a királynak. — A kamara részére készült kivonat ugyanott. — L. **Irományok.** XII. szám.

E miatt egy újabb leiratban elhárítva magától azt a vádat, mintha kötelességéről megfeledkezett volna és híveit jószágaiktól meg akarná fosztani, megegyezett abban, hogy a kamara azoknak, kik tulajdonjogukat be tudják igazolni, a jószágokat haladék nélkül és tettleg adja át. De egyúttal kifejezi abbeli reményét, hogy az oly jószágokat, melyekre a váraknak szükségök van, tekintettel a közérdekre, megfelelő kárpótlás fejében, a király kezei között fogják hagyni. A mennyiben azok, kik jószágaikat visszakövetelik, tulajdonjogukat minden kétségen felül igazolni nem képesek: az ily ügyek a törvény rendes folyamára bocsáttatnak; és a király igéri, hogy az itéletek rögtön végre fognak hajtatni.

Helybenhagyja továbbá, hogy a száraz vámok mindenütt, és első sorban a királyi jószágokon eltöröltessenek.

Végre, tekintettel a rendek közbenjárására, késznek nyilatkozik arra, hogy a leleszi prépostság elidegenített jószágainak egy részét, melyek 1500 forint erejéig el vannak zálogosítva, ki fogja váltani. [1])

Ezzel a nehézségek mind el voltak hárítva. A király személyesen kivánta ezen utolsó leiratot a rendeknek kézbesíteni. E végből október 12-én a várlakba hívta meg őket. Miután a függőben levő kérdések iránt a leiratban foglalt elhatározását közölte, komoly szavakkal kifejezést adott fájdalmának és neheztelésének a fölött, hogy az ország rendei között találkoztak olyanok, kik az erdélyi fejedelemmel összeesküvést forralva, nyilt lázadást készültek támasztani. Ezeknek élén áll: Dobó István, Balassa János és Homonnai Gáspár, kiknek hűtlenségökről kétségtelen bizonyítványok vannak kezei között. E miatt nem késett a két előbbit, kik az országgyülésre megjelentek, őrizet alá helyezni (a mi néhány percz előtt történt, a királyi előszobában, a hol a többi rendekkel ők is megjelentek volt) és az ország rendes törvényszéke elé fogja őket állítani. Egyébiránt, habár még számosakat vádoltak be nála, mivel bűnrészességök bebizonyítva nincs, nem szándékozik ellenök fellépni; reméllvén, hogy ezentúl hű alattvalók

[1]) A királyi leirat fogalmazata ugyanott. — L. **Irományok.** XIII. szám.

gyanánt fogják magokat viselni. Összetartásra inti őket; ne bizzanak a törökben, szomorú példák állanak előttök, mint Török Bálint és mások. [1])

A rendek megdöbbenve távoztak a királyi várlakból Első gondolatuk az volt, hogy szerencsétlen társaikon segítsenek. Másnap mindnyájan megjelentek a királynál, kit felkértek, hogy a foglyokat helyezze szabad lábra — készeknek nyilatkozván soraikból harmincz kezest állítani, vagy kétszázezer tallért tenni le, — és hogy ügyöket azonnal terjeszsze törvényes elintezés végett az összes rendek elé. Azonban választ nem kaptak. [2])

A következő napokban az ország rendei, a király utolsó leiratának tekintetbe vételével, véglegesen összeállították végzéseiket és kérelmeiket, beigtatva a királyi határozatokat. E mellett még némely cseké lyebb jelentőségü ügyeket is intéztek el; így gróf Salm Miklós főkapitánynak az ország védelme körül tett jó szolgálatai jutalmául — az ő saját kérésére — minden jobbágytelek után 20 dénárt szavaztak meg tiszteletdíjul. [3])

A törvénykönyvet — mely a válaszirat formáját megtartotta [4]) — október 17-kén mutatták be a királynak. Ez alkalommal újra közbenjártak Dobó és Balassa érdekében. De a király most is hallgatással mellőzte kérelmöket. Ellenben értésökre adta, hogy ismételve kifejezett kérelmöket meghallgatva, az esztergomi érsekség betöltésére szánta el magát, és *Veran-*

---

[1]) A *körmöczi* követnek zárjelentése és a *velenczei* követnek október 18-án Pozsonyból irt jelentése.

[2]) A *velenczei* követnek idézett jelentése.

[3]) A *selmeczi* követ november 8-iki zárjelentésében irja, hogy október 14-én Salm gróf magához hivatta a városi követeket és felkérte őket, hogy támogassák kérelmét; másnap az orszaggyülésen »die Stimmen zwischen der Landschaft was ein jeder Edlmann herrn Grauen zu Steuer beuilliget gefragt uorden.« A megyei követek 20 dénárt szavaztak meg. A bányavárosok követei nem nyilatkoztak, mivel utasításuk nem volt, de kijelentették, hogy meggyőződésök szerint a bányavárosok »illendőn fognak eljárni.« A törvénykönyvben ezen ajánlatról nincs szó.

[4]) Igy végződik: »Atque haec sunt, quas ad mandatum maiestatis suae ... ordines Regni Hungariae humiliter respondenda duxerunt...«

csics Antal ergri püspököt, kinek tulajdonait és érdemeit magasztalólag kiemelte, nevezte esztergomi érsekké. Végül köszönetét fejezte ki a rendeknek az elért eredményekért; megjegyezvén, hogy miután Isten segítségével szerencsésen intézte el az ország ügyeit, nyugodtan távozhat többi országaiba. [1])

A rendek ezután csakhamar szétoszlottak. [2]) De a király csak október 26-án erősítette meg a törvénykönyvet, [3]) és két nappal utóbb hagyta el Pozsony városát.

---

[1]) A *velenczei* követnek október 18-iki jelentése, és a *selmeczi* követ zárjelentése.

[2]) A *kassai* követ október 20-iki jelentése.

[3]) A törvénykönyv egykorú példánya a bécsi udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** XIV. szám.

ORSZÁGGYÜLÉSI IRODALMÁNYOK ÉS TÖRVÉNYEK.

I.

1568. November 10.

Miksa király meghivólevele a pozsonyi országgyülésre.

Maximilianus secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germanie, Hungarie, Bohemie etc. Rex etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Pro ea nostra sollicitudine, diligentique studio, quo erga defensionem communemque bonum Regni huius nostri Hungarici ab initio regiminis nostri, et antea, diui quondam genitoris quoque nostri tempore, semper affecti fuimus, non intermittimus etiamnum sedulo aduigilare iis, que ad publicam fidelium subditorum nostrorum ac vestram quietem et salutem pertinere cognoscimus. Et quum in praesentiarum ea nobis occurrerint cum vestra tum regni negotia, que preterire nequeamus, quin fidelibus illa regnicolis nostris hungaricis communicemus, deque illis coram cum eis agamus. Horum et aliorum etiam causa, si qua communi omnium voto ad publicum dicti regni nostri bonum eiusdemque defensionem spectare videbuntur, generalem omnibus fidelibus subditis nostris hungaris conuentum, cui nos, Deo dante, personaliter preesse decreuimus, pro festo Epiphaniarum Domini anni proxime sequuturi, ad ciuitatem nostram Posoniensem indicendum promulgandumque decreuimus. Et propterea fidelitati vestre firmiter committimus et mandamus, ut ad diem prenominatum homines vestros cum plena et sufficienti instructione et authoritate e medio

vestri deputare, perque illos de rebus et negotiis predictis, inter alios fideles nostros regnicolas, in medium proponere et consulere, ac nobiscum una finire et concludere non negligatis. Secus sub poena decreti non facturi. Datum Vienne decima die mensis Nouembris Anno Domini MDLXVIII.

Maximilianus. Joannes Listhius
Electus Wesprimiensis.

Kivül: Prudentibus ae Circumspectis Judici ac Juratis ceterisque ciuibus Ciuitatis nostre Posoniensis fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Pozsony sz. k. város levéltárában.)

II.

1569. Január 1.

Az udvari kamara felterjesztése az országgyülési propositió tárgyában.

Diweil sich Euer Maiestät gnedigst entschlossen einen Rakhusch in Hungern zu hallten, hat man dem gemainen Gebrauch nach von der hungerischen Camer ir ratlich Guetbedenkhen erfordert, was unnder anndern für Camer articl den Stenden zu proponiren sein möchten. Solch ir schriftlich Rat und Guetbedünckhen die Hofcamer nach lengs ersehen und befunden das sy eben das Guetbedünkhen geben wie im vorigen Jar, ausserhalb etlich wenigen Articl, und mainten man soll auf connumerationem portarum gen, und auf iede 3 fl. begern, unangesehen das zuvor nur 2 bewilliget worden.

Da acht die Hofcamer unterthenigst, weill Euer Maiestät am maisten an der neuen Hilff zu Abhälffung des Schulden lasts gelegen, man werde fürnemblich und erstlich von demselben reden und hanndln müessen. Die deputierten Rät haben erstlich auf Hungern zehnmal hundert thausent gulden vermaint, aber Euer Maiestät haben ir der Hof Camer Bedenkhn dass man mit den Hungern nit wie mit andern Landen so vertraulich hanndln darff, gefallen lassen, dass man das Begern gar auf fünfzenmal hundert tausend Gulden Haubptsumma und dem dauon gebürenden Interesse stellen solle,

und stet nun bey Euer Maiestät gnedigisten Gefallen ob sie diser Summa bleiben oder noch höher anschlagen lassen wellen, sonderlich weill Euer Maiestät in Österreich die Summa nit höher gestellt als sy vermaint zuerhalten, und aber da villeicht nicht also offenlich zu handeln und zu besorgen sein würde, dass sy die begerte Summa nichtvöllig bewilligen würden.

Darauf mag man alssdann die Proposition stellen, unnd die Notturfft auss baiden Propositionibus in Österreich under und ober der Ennss so statlich aussgefieret daher nemben, unnd sonderlich auf den Grundt setzen, weill aller Euer Maiestät Schulden lasst fürnemblich auss Hungern herfleusst, dass sy pillich für ander zu einer stattlichen Hilff beweget werden sollen. Unnd wann Sinkhmoser [1]) ein solche Proposition verfasst, achtet die Hof Camer für ein Notturfft und guet, dass mans alssdann im Hof Camerrat in Beisein Euer Maiestät gehaimen Rätn auch der gelerten abhört hette.

Was man inen aber zu Laistung solcher Hülff für Mitl fürschlagen solle, haben Euer Maiestät schon zuvor auf etliche geschlossen.

Nemblich auf die dopplt Zapffenmass, wie in Österreich.

Item von Weinen so undern Raiffen verkhaufft werden.

Den Auffschlag aufs Getraid und Viech. Gleichwol ist diss Mitl weder hie noch ob der Ennss ganngen.

Item das Dreissigist so auf das Viech so in Hungern verkhaufft und im Landt bleiben geschlagen mochte werden.

So befind man dass im 21 Jar zu Ofen ein Landtag gehallten; darinnen haben die Hungern auf derselbigmal ein ansehliche grosse Hilff über die gewondlich Hilff bewilliget, ob auss derselben Bewilligung etliche puncten auch daher gezogen und den Hungern neben andern Mitln auch fürgeschlagen werden möchten, darüber möcht man die Hungarisch Camer in Eill vernemben. Dann ie mer man inen Mitl fürschlagen khan, je pesser es ist.

Unnd im fal über dise Mitl alle noch ein Abgang erschin, dass man sich doch nit versieht, stets bey Euer Maiestät genedigsten Gefallen ob sy auch das 60 thail das vor

[1]) A király cabineti titkára.

Jaren auch begert worden meldung thuen lassen wellen. So bleibt auch das Wochen (?) doch als ein general Mitl.

Das man aber den Hungern die Mitl einräumen und den Überschuss wie andern Lannden volgen lassen solle, das khan die Hof Camer underthenigist nit ratn. Sy sein one das zu Beschwerung der Unterthanen genaigt, haben nit taugliche leut. Wäre zubesorgen es würde ein grosse Beschwerung und Zweitlichkeit (?) im gantzen Wesen pringen. Sondern dass die bewilligte Hilff zu gewissen terminen zu Euer Maiestät Handen erlegt würden, mit Ordnung und massen wie man sich hinach würde reglech. (?)

Was sich aber Euer Maiestät entgegen gegen inen erpieten möchten, da khan man inen nit wie in Österreich des Lehem gnad halber entgegen gen, auch propter defectum seminis khain Nachsehen thuen.

Aber Euer Maiestät möchten bey andern gemainen erpitten bleiben lassen. Sonderlich weill Euer Maiestät fürnemblich von iren wegen in disen grossen Schulden last khumben, dass sy sich entlich zu Euer Maiestät versehen sollen, dass Euer Maiestät neben inen auch woron Noth ir selber Leib und Guet darsetzen und sy nit verlassen, auch aller ander Land und Leut Hilff daher anwenden lassen wellen. Wie dann Euer Maiestät alberait in baiden Österreich statlich Hilff erlangt, und nach Vollendung des Rakhusch auch an drei Ortn in Behaim Landtag zuhaltn und zu Underhaltung der granitzen Hilff zuerlangen hoffen, und weren entlich entschlossen do sy anderst Euer Maiestät in disem Begern nit lassen würden, hinfüran das Kriegsfolk ordenlich und quottemberlich bezallen zulassen, dardurch dann sy und ire Underthanen khunfftig desto weniger vom Kriegsfolk beschwärt sollen werden.

Was nun den ordinari Landtag belangt, ob man wol hievor gemaint, man soll für den Anschnit ein benants als in die 80 M. fl. begern. So tregt doch die Hof Camer Fürsorg sy würden ein solche benante Summa auch mit grosser Beschwärung der Unterthanen zusamen pringen, und achtet pesser sein, do sy sich im ersten Begern des Schulden lasts halber widerlich erzaigen würden, Euer Maiestät sollen diser benanten Summa Gelts gar geschweigen und sy im Namen

Gots bey irem alten Anschlag dessen sy gewont diser Zeit noch bleiben lassen, doch das mans auf 2 Jar stellet, unnd dass die itzig Bewilligung von der Zeit angen sollte, da die alte Bewilligung aussgangen ist, mit dem Anhang wo nach Aussgang der 2 Jar Verhienderungen fürfiellen dass khain Landtag so paldt gehalltn, dass die Hilffn nichts desto weniger fort geen sollen zu Erhaltung der Granitz, wie dann alle Lands zu Erhaltung der Granitz was statlichs angeschlagen worden.

Ob sy sich aber im ersten Begern nit wol hieltn, möchte man alssdann etliche Meldung wie die Hof Camer anzaigt einpringen und versuechen ob man den Anschnit nit per portas sondern per fumos, welches dann vil mer pringen würde, und also von iedem fumo 3 Gulden, erlangen möchte. Wie zuvor solches mermals für ratlich angesehen aber doch nie erhalten worden.

Wofern aber Euer Maiestät bedacht wären noch auf ein benante Summa Gelts zu geen, würde die Connumeration portarum oder fumorum unnot sein. Die Austheilung würde darnach bey inen selber steen, doch dass sy niemand wider die Pillichkait beschwereten und möcht auf solchen fal in die Proposition aussgefiert werden, weil Euer Maiestät entschlossen hinfür an das Kriegsfolk, wie vorgemelt ordenlich bezalln zulassen, so khunt man itzt nit mer den alten Anschlag geen, und möchte das Begern völlig auf einmal hundert tausent Gulden gestellt werden, denn es wird dennoch wol was dafen herab khumben. Dann die connumeration der portarum, unangeschen dass es ungleich zu geet, verlaufft sich demnoch in die 70 M. Fl. Ob aber solches bey inen zuerhalten, obs sis schon bewilligen, obs sie alssdann laisten werden oder nit, wan man ins haimbstellet, dass waiss die Hof Camer nit. Tregt immer Sorg, wie obgemellt, sy werden damit nit khünnen umbgeen. Steet derhalben bey Euer Maiestät gnedigisten Gefallen, ob sy ein benants Begern oder aber beim alten gewondlich und inen bekanten Anschlag bleiben lassen wellen.

(*Kivül*: Dieta. Man soll zusamben khumben und von Sachen reden. Sinckhmoser hat schon ein Beneleh die Proposition zuestellen. 1. Januarii. 69.)

(Eredeti fogalmazata a bécsi császári kamara levéltárában.)

III.

1569. Január 6.

Miksa király az ország rendeit az országgyűlés elhalasztásáról értesíti.

Maximilianus secundus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germanie, Hungarie, Bohemie etc. Rex etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Accidit preter nostram opinionem, ut contingentibus ex insperato arduis et maximi momenti negotiis, que nobis per Imperium et alia nostra Regna atque prouincias, nulla interposita mora et dilatione agenda sunt, ex qua si vel minimum differantur universae Reipublicae Christianae, atque fidelibus subditis Regnicolis nostris Hungaris precipue grande damnum atque periculum afferre, in tempore vero curata, neque cum res ipsa presens postulat, neglecta, maximo cum omnium bono futura sint, coacti simus secus quam Nobis proposueramus, generalem Conuentum quem fidelibus nostris Hungaris ad hodiernum hoc festum Epiphaniarum domini Posonium indixeramus, in aliud commodius tempus, quo scilicet Nobis pre tantis et tam necessariis totius Reipublice Christiane negotiis magis vacauerit, differre. Quod quidem vobis ita notum esse voluimus, ut intelligatis subite huius et necessarie mutationis causam, preter istam quam diximus, nullam esse aliam. Unde vobis benigniter committimus et mandamus, ut homines vestros, quos, uti iusseramus, nun dubitamus a vobis ad dictum iam Conuentum expeditos fuisse, domi pro hac vice contineatis, et aliud a Nobis in hoc Diete celebrande negotio mandatum expectetis, necessariamque hanc dilationem patienti et aequo animo ferre velitis. Quum enim non pauca, neque parui momenti negotia, tam nostra quam Regni, id omnino requirant, non differremus, quin finitis quo prius licuerit predictis negotiis (quod tamen concedente diuina gratia haud longius futurum speramus) alium fidelibus regnicolis nostris Hungaris promulgemus Con-

uentum, cui et ipsi, Deo dante, personaliter intererimus, et iis que ad salutem, defensionem, commodum et utilitatem omnium commune pertinebunt, sedulam operam atque sollicitudinem impendemus. Secus non facturi. Datum Vienne sexta die Januarii Anno Domini MDLXIX.

Maximilianus. Joannes Listhius
electus Wesprimiensis.

Kivül: Prudentibus et Circumspectis Judici, ac Juratis, ceterisque Ciuibus Ciuitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Pozsony sz. k. város levéltárában.)

IV.

1569. Július 1.

Meghivó levél a másodszor kihirdetett pozsonyi országgyülésre.

Maximilianus secundus, Dei gratia electus Romanorum electus Imperator semper Augustus, Germanie, Hungarie, Bohemie etc. Rex etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti, Intellexisse vos iam antea non dubitamus binis ex literis nostris, quarum unis ad initium statim presentis anni Conuentum fidelibus Regnicolis nostris Hungaris generalem indixeramus, alteris autem publicatum distuleramus, quanto desiderio cupiuerimus in medium fidelium subditorum nostrorum Hungarorum venire, factaque illis presentie nostre copia, de necessariis iisdemque arduis, cum nostris, tum Regni nostri Hungarie, publicis pariter et priuatis negotiis coram cum illis agere, quibus item difficultatibus prepediti ab hoc nostro proposito discedere, et maioris necessitatis, que non minus bonum Regni huius nostri quam totius Reipublice Christiane publicum concernebat, rationem habere debuerimus. Quo quidem desiderio adhuc, pro solito et peculiari nostro erga hoc afflictum Regnum nostrum Hungarie affectu, quo illi quoque tempore omnibus modis bene prospectum atque prouisum esse cupimus, adhuc summopere tenemur. Et licet difficultates et impedimenta, que antea nobis obstabant, nondum remiserint, habita tamen

ratione maioris necessitatis stabiliendarum et confirmandarum rerum nostrarum hungaricarum, intermittere noluimus, quin eorundem, quorum antea, negotiorum causa. vel nunc tandem generalem uniuersis fidelibus Statibus et Ordinibus Regni nostri Hungarie Conuentum, cui et personaliter, Deo benigniter concedente, interesse decreuimus, ad primum diem mensis Augusti proxime venturi, in Ciuitatem nostram Posoniensem publicaremus. Quod quia sic apud Nos decretum et omnibus Regni Nostri Statibus publicatum est, fidelitati quoque vestre firmiter committimus et mandamus, ut ad diem predictum de medio vestri nuntios quamprimum deligatis, ac plena et sufficienti cum instructione et facultate in tempore ita expediatis, ut ultra prefixum diem nullo modo emaneant, sed ad eum certo Posonii apud nos compareant, ut ibi, cum ipsis et ceteris fidelibus Regnicolis Nostris, de rebus et negotiis predictis, cum publicis, tum quorumcumque fidelium nostrorum priuatis, precipue tamen ad communem omnium salutem et permansionem, publicamque tranquillitatem pertinentibus, agere et tractare, ac tandem de omnibus optato fine concludere et determinare possimus. Secus sub poena decreti non facturi. Datum Vienne prima die mensis Julii, Anno Domini MDLXIX.

Maximilianus. Joannes Listhius
Episcopus Wesprimiensis.

Kivül: Prudentibus et Circumspectis Magistro Ciuium, Judici et Juratis ciuibus Ciuitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Pozsony sz. k. város levéltárában.)

V.

1569. Augusztus 19.

Miksa király országgyülési propositiója.

Propositio conuentus Hungarici Posonii celebrati. Anno MDLXIX. Exhibita et Ordinibus regni die XIX. Augusti.

Etsi sacra Romanorum imperatoria ac Hungariae et Bohemiae etc. regia Maiestas, dominus noster clementissimus,

iampridem necessarium existimauit, se in medium huius sui incliti Hungariae regni fidelium Statuum et Ordinum conferre, et cum illis de publicis eiusdem sui regni negotiis, et iis rebus, quae ad commodum, utilitatem et salutem fidelium suorum regnicolarum pertinere viderentur, pro paterna sollicitudine et cura, quam habet de illorum incolumitate et permansione, praesens deliberare et tractare, atque adeo in eum finem proxime praeterita hyeme iisdem suis fidelibus Statibus et Ordinibus ad festum Epiphaniae anni iam currentis conuentum indixerat, cui quidem personaliter adesse plane sibi proposuerat: accidit tamen, ut cum non solum iam tum nonnulla christianae reipublicae regna et prouinciae atrocissimis bellis et seditionibus conflictarentur, sed et in ipso quoque imperio Romano Germanicae nationis ea rerum facies esset, ut ne in illis etiam partibus publica tranquillitas dissolueretur et turbaretur, indeque grauissimi motus orirentur, haud intempestiue verendum esset, ac proinde eiusdem imperii electores aliique principes et status, Maiestatem suam aliquoties et quidem non sine admonitione sui caesarei muneris, instantissime requisiuerint, ut tanquam imperii caput, difficillimis istis temporibus eidem imperio appropinquare, imminentia pericula propulsare, gliscentesque futuri incendii scintillas, priusquam in flammam erumperent, extinguere, ac denique ut publica pax et tranquillitas conseruari posset, authoritate qua fungitur prouidere, imprimis vero expetita iamdiu, non ab ipsis solum electoribus, sed aliis quoque principibus et ordinibus sacri imperii comitia, omni diuturniore mora postposita indicere atque celebrare vellet; caes. regiaque Maiestas praeter voluntatem suam, promulgatum antea suorum Statuum et Ordinum regni Hungariae conuentum tunc omittendum et ad aliud tempus reiiciendum duxerit.

Accessit insuper, quod cum iampridem tempus subsidiorum nouissime a Maiestatis suae regni Bohemiae et annexarum prouinciarum Statibus et Ordinibus decretorum effluxerit, Maiestas sua caes. et regia omnino censuit pro obtinendis nouis auxiliis in sustentationem locorum finitimorum Hungariae et alias urgentes necessitates, in dicto Bohemiae regno e annexis prouintiis conuentus agi et accelerari necesse fore;

quando quidem Maiestas sua ad praesidia illa suis duntaxat sumptibus alenda, sicuti fideles huius regni Ordines ac Status ipsimet non ignorant, haud sufficit; verum etiam fidelium suorum Hungarorum et aliorum subditorum, maxime vero dicti regni Bohemiae et annexarum prouinciarum subsidio atque contributione opus habet et his carere nequit. Fuitque illi omnis mora et dilatio dictorum conuentuum eo grauior, quod interim illic omnia subsidia, non sine magno damno fisci, cessarent, et quod ex noua illorum contributione sua Maiestas et suis debitis consulere et emerita in confiniis stipendia militibus exoluere, omniaque ibi rectius prouidere in sua absentia cuperet; denique quod omnino memoratorum conuentuum celebrationem ante suae Maiestatis in imperium profectionem peragi necesse esset.

Praeterea caesarea et regia Maiestas hac etiam de causa praedicta comitia imperialia eo libentius sibi acceleranda proposuerat, quod ea ipsis quoque Hungaris, propter auxilia ordinum imperii, quae Germania siue intestinis siue externis bellis turbata, quacunque etiam necessitate hostili ingruente, uti pacis tempore haberi non potuissent, praesertim si ipsorum admonitiones vel a Maiestate sua neglectas, vel saltem parui habitas fuisse suspicarentur. (*Sic.*)

Interea vero dum caes. et regia Maiestas praedictis Hungaricis conuentibus, quorum Maiestatis suae et sacri Romani imperii nec non aliarum Maiestatis suae prouinciarum haereditariarum, praecipue vero fidelium suorum Hungariae regnicolarum, tanti interesse dictum est, occuparetur et ubique publicae necessitati et incolumitati recte consultum et prouisum cuperet, quondam serenissimi regis Joannis filius, nulla prorsus a Maiestate caes. et regia iniuria prouocatus, temere ac praeter omnem rationem et aequitatem, Maiestati suae plurimas et inexpectatas molestias exhibere ausus fuit, ac tam in porta Turcharum imperatoris, quam ab ista parte, per falsas obtrectationes atque calumnias ac quascunque alias sibi suisque prauis machinationibus ac turbulentis consiliis opportunas artes et technas, nullum non mouit lapidem, nec quicquam intentatum reliquit, quo paci inter Maiestatem suam et praefatum Turcharum imperatorem initae (qua quidem ipse

quoque Transsyluanus expresse compraehensus est) quantumuis hinc inde firmissime stabilitae atque corroboratae, ullo modo disturbandae et abrumpendae ansam vel occasionem praeberi posse existimauit. Nam ut multa alia silentio praetereantur, antedictus quondam regis Joannis filius, ac eiusdem peruersi consiliarii haud sunt veriti non solum quosdam suae Maiestatis vasallos et subditos, ut posthabita fide Maiestati suae debita, tametsi nulla plane iusta deficiendi causa ipsis data, illi se coniunxerint, malis suis artibus inducere; verum etiam eo non contenti, huiusmodi transfugarum et aliorum quondam peruersorum hominum ministerio aliorum quoque Maiestatis suae subditorum animos ad idem perfidiae, defectionis et rebellionis scelus sollicitare, diuersisque aliis rationibus, congregatis etiam nouis copiis, de prouinciis ac fidelibus Maiestatis suae subditis ex improuiso inuadendis et falsis praetextibus ad se pelliciendis consilia agitare non destiterunt.

Quamobrem caes. et regia Maiestas ineuitabili quadam necessitate adacta fuit, instituta iam tum ad conuentus Bohemicos celebrandos profectione intermissa, ad praetactas Transsiluani machinationes aduertere, simulque eam rationem inire, qua huic imminenti malo occurreret, ac stante alioqui cum Turcis pace, per talia media, quae ab eadem haud aliena essent, sinistras illas pessimasque aduersariorum cogitationes, prauaque ac exitiosa consilia diuerteret, sicque rebus suis prospiceret, ut Maiestas sua et eiusdem fideles regnicolae, ab omni iniqua violentia tuti et securi esse possent. Hacque de causa, ac ne forte Maiestatis suae vel eorundem fidelium regnicolarum res, repentina aliqua aduersariorum inuasione, quam utique haud occulte eos moliri apparebat, detrimentum aliquod caperent, tam de praesidiis firmandis augendisque, quam etiam aliis ad vim propulsandam, licitamque omni diuino et humano iure defensionem idoneis (tametsi quidem id non sine maxima Maiestatis suae incommoditate fieret) quantum Maiestas sua necesse arbitrata fuit, prouidere voluit, ac postpositis aliis omnibus in hanc curam sibi potissimum incumbendum duxit, ut quis tandem harum machinationum Transsyluanicarum euentus futurus esset, ex propinquo attenderet.

Quamuis autem rerum illarum status ab eo tempore diuina benignitate, ac caes. et regiae Maiestatis bona prouidentia, paternaque solicitudine, aliquanto securior et pacatior factus est, ipsam vero necessitatem maximopere efflagitare apparet, ut non solum Bohemici conuentus, utpote qui ex iam dictis ac pluribus aliis urgentissimis causis, conuocationi principum et ordinum imperii omnino praemittendi sunt, verum etiam ipsa comitia imperialia, quantum fieri possit, accelerentur, nihilominus tamen sacra caes. Maiestas, non immemor eorum, quae ante paucos menses fideles suae Maiestatis consiliarii Hungari, Viennam euocati, Maiestati suae iisdem de rebus, pro solita sua integritate, prudentia et ad promouendam tranquillitatem publicam studio, humiliter suggessere, statuit, ut ne Maiestas sua fidelium suorum regnicolarum res atque necessitates, quibus Maiestati suae hactenus nihil magis curae fuisse, vel adhuc esse, ipsis persuasissimum esse debet, ullo pacto neglexisse videri queat, postpositis aliis omnibus, ac constituto antea, atque in dicto Bohemico conventui die prorogato, hanc dietam Hungaricam promulgare atque celebrare, ac cum iisdem suis Statibus et Ordinibus Hungaris, antequam longius discederet, de iis praesens conferre atque tractare, quae ad Maiestatis suae ac prouinciarum et fidelium subditorum huius sui regni salutem, commodum, utilitatem et permansionem pertinere, ac tam communi quieti et tranquillitati tuendae ac conseruandae, quam euitandis confringendisque malignorum et turbulentorum hominum sinistris impressionibus, consiliis, machinationibus, temeritati atque violentiae opportuna fore videbuntur.

Quod autem fideles Ordines ac Status regni obedienter comparuerint, Maiestas sua caes. et regia ab iisdem benigno et grato animo accipit.

Et quia facile aestimari potest, tam Maiestatis suae regni Bohemiae ac prouinciarum annexarum status, quam sacri Romani imperii electores, principes et ordines nouam istam moram haud parum aegre laturos esse, ac insuper articuli iam nunc proponendi tales sunt, qui longiorem aliquam deliberationem non requirunt; idcirco caes. et regia Maiestas clementer confidit, Ordines et Status incliti regni negotii

huius tractationem ita acceleraturos esse, ut Maiestas sua quam fieri queat, breuissime hic morari necesse habeat, quin imo ad saepedictorum Bohemicorum et imperialium comitiorum celebrationem quanto citius properare, sicque demum tum praedictorum Bohemiae et prouinciarum annexarum statuum, tum ipsis quoque imperii principum et ordinum desiderio ac toties iisdem datae spei satisfacere possit; praesertim cum illud ad ipsorum quoque Hungariae regnicolarum commodum, defensionem et securitatem haud dubie redundaturum sit.

Ut igitur nunc ad ea deueniatur, quae in hoc publico conuentu deliberanda tractandaque erunt, quantumuis anno proxime praeterito, dei benignitate, inter caes. et regiam Maiestatem ac Turcharum principem octennalis pax inita atque firmissime hinc inde roborata fuerit, eo tamen non obstante, fideles Status et Ordines regni hactenus, nec sine maximo huius incliti regni ac totius christianae reipublicae malo atque iactura, cognitum expertumque habent, sancita quoque pace hostibus non usque adeo fidendum esse, quin loca finitima sufficientibus militum praesidiis communiantur et custodiantur, et caetera quoque ingruente aliquo bello ad publicam defensionem necessaria tempestiue prouideantur, tum versus Turchas, tum supranominatum quondam regis Joannis filium, una cum malignis peruersisque suis consiliariis, haud aliud dies noctesque cogitantem atque molientem, quam ut, adiuti Maiestatis suae perfidorum transfugarum et rebellium subditorum scelestis machinationibus, Maiestatis suae rebus quo iure quaue iniuria nocere ac reliquias fidelesque subditos huius regni, nihil tale opinantes, in extremum periculum constituere atque pessundare possint. Quam quidem ad rem maximos requiri sumptus, regni Ordines et Status ipsimet non ignorant.

Quoniam vero constat sacram caes. regiamque Maiestatem superiori bello, pro defensione et conseruatione earundem reliquiarum huius afflictissimi regni pio ac plane paterno animi zelo suscepto, ingentia debita contraxisse, ac insuper ad praesidiorum militarium in finibus regni constitutorum solutionem, locorumque finitimorum munitionem atque intertentionem

multiplicibus et grauissimis expensis ac erogationibus oneratam, atque pene obrutam, adeoque Maiestatis suae aerarium penitus exinanitum esse; aequum sane ac rationi consentaneum, quin et summe necessarium est, quod etiam Status et Ordines regni (quibus tamen Maiestas sua, si quo pacto fieri posset, libenter parceret) ob amorem dulcissimae patriae. atque adeo pro sua ac charissimorum coniugum, liberorum, fortunarumque suarum salute ac permansione, quisque pro sua facultate, instar aliorum Maiestatis suae regnorum ac prouinciarum, fideliumque subditorum, alacriter in medium contribuant, ut ne ipsi, qui periculo proximi sunt, se suamque incolumitatem atque salutem negligere videantur, ac suo deinde exemplo alii quoque ad contribuendum minus prompti reddantur; maxime cum et duo supremi capitanei regni, cum gentibus suis, nonnisi ex subsidiis Hungaricis soleant et possint teneri.

Quocirca sacra caes. regiaque Maiestas a fidelibus Ordinibus et Statibus incliti regni huius clementer postulat, ut cum subsidium decretum in proximo Posoniensi conuentu anni sexagesimi septimi ad festum diui Andreae eodem anno effluxerit, eius subsidii pro integro anno sexagesimo octauo proxime praeterito fiat continuatio, ac deinde in duos annos, inchoando ab initio praesentis anni sexagesimi noni, de singulis portis terni quoquo anno floreni constitutis ad exhibendum et praestandum eiusmodi subsidium in singulos annos duobus pro more terminis, et quoquo termino alterutrius anni dimidiam partem subsidii, in eum annum contribuendi soluendo, nempe singulum florenum cum dimidio, noua connumeratione instituta, numerentur.

Et quia, uti proximo etiam conuentu Posoniensi ostensum fuit, nuper admodum et perniciose inducta est per quosdam portarum integrarum in medias, tertiarias, quartarias, sextarias atque etiam octonarias diuisio, ad supprimendum diminuendumque subsidium per fideles Status et Ordines Maiestati suae in regni huius conseruationem atque defensionem oblatum, sicque in haud leue Maiestatis suae fisci, imo ipsorum quoque regnicolarum, quorum utique interest, etiam fiscum regium integrum et illabefactatum consistere, detri-

mentum excogitata, hacque de re, non obstante prouisione, in eodem nouissimo Posoniensi conuentu facta, multae querelae ad Maiestatem suam perlatae sunt; idcirco ut deinceps pernitiosa haec diuisio tollatur, et quae hactenus saepissime apud iudices depraehensa est, in iurando, ne quid grauius dicatur, leuitas atque inconsiderantia, qua eiusmodi portarum integrarum occultatio atque iniqua distinctio, aliorum procul dubio instigatione fieri consueuit, iam tandem cesset, caes. regiaque sua Maiestas clementer petit, et ad euitandas praedictas fraudes et animarum periculum omnino necessarium existimat, quod dicae seu subsidii solutio per portarum saltem integrarum connumerationem eo pacto fiat, ut quotquot sunt in una villa seu possessione coloni, etiamsi sint mediae, tertiariae aut quartariae, vel etiam sextariae siue octonariae, tamen qui substantiam ad valorem decem florenorum habent et agriculturam exercent, soluant integram dicam sine ulla exceptione: inquilini autem, cum horum duplex sit conditio, ii, qui domus et agros extirpatitios habent, florenum unum (soluant), ab aliis vero, qui in alienis domibus habitant ac victum sibi ex diurno labore quaerunt, denarii quinquaginta exigantur.

Molitores item ac libertini omnes, nec non praediales ecclesiasticarum personarum, dicam soluant iuxta priorum dietarum constitutiones.

Sic etiam artifices, siue proprias domos habeant, siue non, nihilominus tamen res ad decem florenorum valorem habentes ad integrae dicae solutionem, ut caeteri coloni, compellantur.

Judaei quoque dicentur, ubicunque et in quorumcunque bonis fuerint reperti.

Valachi item atque Rutheni, carbonarii et Rasciani, etiamsi domos proprias non habeant, sed tantum in syluis et montibus in casis habitantes non contemnendum pecorum numerum alunt, iuxta conuentus anni sexagesimi tertii constitutionem, integram dicam soluant.

Exemptiones quae ad pacatiora usque tempora generaliter prioribus constitutionibus sunt sublatae, nemini suffragentur, quin dicam pro regni necessitate soluat. Siqui vero nouas a caes. regiaque Maiestate sua habeant exemptiones,

certis et rationabilibus de causis ipsis concessas, eas Maiestatis suae camerae Hungaricae producant, arbitrio eiusdem Maiestatis suae vel camerae discutiendas.

Cum praeterea nobiles unius sessionis iisdem praerogatiuis atque commoditatibus, quibus reliqui nobiles regni uti solent, fruantur, ac cum generalis expeditionis tempore bene instructi in bellum ire, libertatem ac patriam defendere debeant, equis et armis careant, semique nudi appareant; statuendum censet Maiestas sua caes. regiaque, ut eiusmodi nobiles deinceps singulo trimestri lustrentur, et equis et armis ita instructi sint, ut necessitatis tempore Maiestati suae et regno huic seruire, communemque libertatem communi auxilio defendere possint. Vel ut ii, qui facultates tantas non habent, ut equestres seruire possint, ad minus pedestres, cum pixidibus et armis bene instructi compareant. Justum enim est, ut qui pacis tempore praerogatiuis nobilitaribus, uti dictum est, fruuntur, eam libertatem belli tempore, non more rustico, sed nobilitari bene instructi defendant. Siqui vero etiam posthac ita negligentes et equis at armis carentes fuerint deprahensi, capitanei generales tales obseruent, ut merito ad dicae solutionem cogi et puniri secundum decreta antiqua possint.

Deinde cum omnino necessarium sit ut noua et distincta propter portarum inaequalitatem ubique fiat connumeratio, postulat etiam sacra caes. regiaque Maiestas, ut dicatori suae Maiestatis iuratus nobilis in quolibet comitatu adiungatur, sumptu comitatus, et quod iudices nobilium dicatorem cum iurato nobile ad omnes possessiones perducant, nulla prorsus dissimulata vel suppressa, sub poena in decretis expressa.

Et quia prouentus antea dicatoribus per iudices villanos dari consueti superiori regnicolarum constitutione prorsus sunt abrogati, hincque secutum est, quod Maiestatis suae camera Hungarica, difficulter admodum, ac maioribus etiam sumptibus, dicatores idoneos vix habere queat, iudices vero a solutione dicae ubique exempti esse volunt, Maiestas caes. regiaque statuendum censet, ut eiusmodi dicatorum prouentus, qui non sunt alioqui adeo magni momenti, in usum rursus adducantur, vel iudices ipsi dicam, instar aliorum colonorum soluant.

Adhaec postulat etiam sacra caes. regiaque Maiestas ut absoluta dieta illico singulis comitatibus sedis nobilium congregatio per comites, vel eorum vicecomites publicetur, et statim e prima sede dicatores per cameram ordinati adhibitis eis iuratis nobilibus, ad portarum et dicae connumerationem emittantur. Ea vero absoluta, immediate de prima rursus sede exactio subsidii publicetur, ac literae mulctae, quas byrsagionales vocant, per uniuersitatem nobilium vicecomiti expediantur, eo pacto, ut nisi intra decimum quintum diem, dica de bonis singulorum manibus dicatoris fuerit integre administrata, vicecomes ad puniendam eiusmodi contumaciam de facto exire et consuetas mulctas de illis irremissibiliter exigere teneatur.

Quoniam vero vicecomites et iudices nobilium, partes officii sui obaudientes, licet Maiestatis suae caes. regiaeque ac eiusdem camerae Hungaricae literis serio quidem et frequenter requisiti in administratione dicae et restantiarum nimis tarde et negligenter procedere soliti sunt, unde restantiae accumulari, quae postea etiam per iudices abnegari, supprimique consueuerunt; vult caes. regiaque Maiestas sua in eiusmodi negligentes vicecomites et iudices nobilium per capitaneos Maiestatis suae serio animaduerti posse et debere; contra potentiores vero, qui contumacia ducti sese connumerationi et exactioni subsidiorum opponere praesumpserint, iuxta sanctionem conuentus Posoniensis anni quadragesimi sexti, tanquam turbatores prouentuum regiorum et fisci procedendum esse.

Caeterum cum plerique vicecomites et iudices nobilium, antiquis ac consuetis salariis suis non contenti, de bonis quoque suis subsidia pro seipsis percipiant, habeant quoque substitutos vicegerentes, qui similiter senos vel octenos florenos de dica, nomine salarii, propria authoritate, contra antiquam consuetudinem, leuant, id quod in comitatu Zaladiensi primum incoeptum est, ac alii quoque comitatus nonnulli, impunitatis spe allecti, hoc ipsum imitari incipiunt; sacra caes. regiaque Maiestas graui sub poena statuendum, decernendumque censet, ne vicecomites, iudicesque nobilium quicquam inscio et inuito dicatore, de subsidiis a colonis ipsis leuare prae-

sumant, sed quilibet eorum consuetum et articulis expressum salarium suum, de manu dicatoris, data illi superinde recognitione, expectet atque recipiat, contentique sint consuetis salariis eorum: vicecomites nimirum duodenis florenis, iudices nobilium quaternis, notarii in maioribus comitatibus binis, de unius termini subsidio, in minoribus vero singulis florenis.

Cum porro magnae supersint passim restantiae, decernendum erit, ut illae per omnia remedia, iuxta nouissimae Posoniensis dietae constitutionem, exigantur, idque primo quoque tempore. Quod si vero in manibus comitum vel vicecomitum, aut iudicum nobilium restantiae suppressae fuerint compertae. illi continuo, sola authoritate Maiestatis suae caes. regiaque, sine ullo iuridico processu et citra omnem praerogatiuae respectum, tanquam usurpatores publicorum prouentuum fisci regii,in defensionem incliti regni patriaeque eorum oblatorum, absque ulla spe gratiae puniantur. Si vero apud dicatores ipsos fuerint deprehensae, eos Maiestatis suae camera, pro suo officio, tanquam seruitores fisci iuratos et stipendiarios, captiuandi et seuere puniendi etiam, aliis in exemplum, habeat plenae potestatis facultatem.

Statuendum quoque ut in singulis comitatibus dicatoribus praefigatur certus terminus quo restantias omnes rectificent. Quod si facere neglexerint, liceat camerae eiusmodi restantias, opera capitaneorum, ex bonis et rebus eorum excipere.

Ulterius caes. regiaque Maiestas clementer postulat, ut iuxta priores constitutiones, si quando contigerit, per unum vel plures quoque annos nullam dicam publicari, lucrum camerae exigatur, ac illud per fumos, de singulo scilicet fumo viginti quinque denarios, propter maximas regni necessitates persoluendum fore decernatur.

Quia vero coloni diuersorum dominorum et nobilium, videlicet ex pertinentiis arcium Stomffa, Detrekew, Wereskew, Holych, Sassin, Bozyn, Sancti Georgii, Dewen, Cheyte, Jokew et Zomolyan, Bolondos, Trinchin, Beztercze etc., Morauiae vicini et pene contigui, plurimos boues ac equos in nundinis Seliensibus, Zerediensibus, Galgociensibus et Zempciensibus atque aliis solent emere, acceptoque saltem sigillo tricesimatoris, eos praetextu agriculturae domesticaeque necessitatis,

sine ulla vectigalis pensione, domum deducere, quos deinde arrepta occasione in Morauiam abigunt atque diuendunt, fisco defraudato, et vectigalibus regiis suppressis; unde iam etiam sequutum est, ac quasi in usum venit, ut tricesimatores eorumque seruitores, vias clandestinas fraudesque negotiatorum obseruantes, ubique libere verberentur ac trucidentur; ideo, ut huiusmodi fraudi occurratur, ac caedes, verberationesque tricesimatorum cessent, et prouentus fisci augeantur, caes. regiaque Maiestas sua statuendum censet ut de omnibus bobus et equis, quoscunque illi emerint, iustum tricesimae vectigal exigatur, scheda regia illis data, quam deinde illis, quibus pecora eiusmodi vendiderint, dent, securitatis illorum gratia, quo emptos boues et equos libere queant educere. Alias enim ratio nulla apparet, qua doli colonorum et fisci detrimenta possint caueri.

Et quia Maiestas sua caes. regiaque edocta est, triplicem quandam monetam Polonicam iam ab aliquot annis passim in superioribus huius incliti regni partibus currere et in usu esse, non sine magno publico detrimento, eo quod cum moneta illa fere tota cuprea existat, eius valor, respectu valoris monetae Hungaricae immodicus sit, ac insuper (quod maius est) Poloni hanc suam vilem monetam inferre, Hungarisque relinquere, meliorem autem Hungaricam eius loco exportare soleant; Maiestas sua caes. regiaque deliberandum censet, quo pacto huiusmodi moneta Polonica eiusque cursus et usus aut penitus prohiberi atque interdici, aut aliud quodpiam remedium huic publico regni damno adhiberi possit.

Praeterea cum non ignorent fideles Maiestatis suae Status et Ordines vim tanti hostis, ceruicibus eorum perpetuo imminentis, bello defensiuo et munitione necessariaque prouisione confiniorum sustinendam arcendamque maxime esse, cum aperto bello et in campo pares illi fieri et tempestiue ubique obuiare non semper possimus; hacque de causa sua Maiestas per aliquot iam annos paterna solicitudine in hoc sedulo elaborauerit, ut confinia pluribus in locis recte fortificarentur, et deinde munitiones, magis opportunae ad reprimendum hostium impetum non mediocriter promotae fuerint; ideoque maxime necessarium sit, incoepta iam et semiperfecta

opera, imperfecta non relinqui, id vero sine colonorum opera fieri non possit, sicuti in proximo etiam conuentu gratuitae operae ad aliquot dies per regnicolas concessae et decretae fuerint, et in futurum etiam, sine illorum et colonorum magno aliquo grauamine praestari bene possint, et merito ultro se ad illarum praestationem pro sua securitate promptos exhibere, ac Maiestatis suae, quam ipsi Ordines et Status regni sciunt tam immensis sumptibus, propter ipsorum et communis patriae permansionem et incolumitatem esse oneratam, et ad tot fortificationes paratis pecuniis perficiendas insufficientem, obsequentissimam et iustissimam rationem habere debeant: caesarea regiaque Maiestas sua clementer postulat, ut fideles Status ac Ordines inclyti regni sui Hungariae rursus inter se conferant et tractent, cuiusmodi rationem instituendam putent, ut in futurum quoque operae istae colonorum gratuitae, sed maiori dierum numero continuentur, ita scilicet, ut duodecim diebus sex alii accedant, sicque decem et octo dierum labores gratis praestentur, ad ea loca, quae illis maxime indigere videbuntur, secundum dispositionem et distributionem per Maiestatem suam faciendam, ut quae sibi vult reseruatum esse, quod possit huiusmodi operas, pro rei necessitate et temporis occasione collocare.

Et quanquam Maiestas sua bene est informata, quantos labores et oppressiones fideles sui subditi in partibus Zepusiensibus propter nouas fortificationes in pluribus locis illic incoeptas proximis annis perpessi sint, propter quam illorum promptitudinem et fidelitatem, quam etiam in reliquis omnibus necessitatibus abunde declararunt, merito illis perpetuas gratias habere cupit et aequum esse ducit et vellet in posterum illis eo magis ab huiusmodi laboribus parcere; tamen quia communis necessitas id nondum admittit et pleraeque illae fortificationes et labores eo perducti iam sunt, ut non adeo magna opera perfici et absolui possint, confidit sua Maiestas et benigne eos requirit, quod etiam in posterum suas operas non denegare, sed una cum aliis regnicolis haud difficulter praestare, et in animum reuocare, quod confinibus semel recte munitis et prouisis, ipsi et illorum posteri in longos annos securius et tranquillius in sua patria, Deo iuuante

viuere et permanere poterunt et quod longioribus et durioribus istis laboribus breui finis futurus sit.

Sicuti etiam de aliarum partium regni fidelibus suis subditis, ubi labores fortificationum itidem continuandi vel de nouo instituendi sunt, Maiestas sua sibi non minus pollicetur eos non adeo difficulter huiusmodi labores subituros et acceleraturos, ut eo citius incoepta opera ad aliquam securitatem et defensionem promoueri et ab hostili periculo assecurari, et ipsi tandem eo securius et commodius cum liberis et uxoribus in suis domibus permanere et quiescere possint.

Idem quoque deliberandum erit de intertenendis alendisque in finitimis locis copiis ac gentibus regni subsidiariis seu auxiliaribus, quae vocantur continuae, iuxta superiorum conuentuum constitutiones; siquidem caes. regiaeque Maiestati suae nimis onerosum foret, quaelibet loca suis stipendiariis militibus firmare ac propriis sumptibus custodire: ubi quidem illud quoque consultari necessarium est, quomodo illi qui huiusmodi continuum subsidium non praestant, et aliis etiam ansam praebent, id non praestandi atque se ab hac praestatione subtrahendi, quiue sic sunt immorigeri, ut sponte quoque a stationibus et praesidiis, ad quae destinati sunt, aliquando discedant, cum periculo complurium locorum, quae cum e continuis istis auxiliis defendi et custodiri deberent, sine custodia ac praesidio vacua relinquuntur (*sic.*)

Ac insuper cauendum erit, ne ii milites, qui iam in praesidiis locorum finitimorum existunt, inter continuum connumerentur, sed subsidium hoc ex iis constet, qui alias in Maiestatis suae stipendiis non sunt.

Et quia experientia hactenus docuit, in mittendis et intertenendis istis continuis, magnum defectum et confusionem interuenire, cum vel nulli vel minus apti ad militiam mittantur, vel illico reuocentur, vel ex defectu solutionis vel propter leuitatem clam discedant, atque inde securitati et prouisioni confiniorum non parum periculi accedat, consultandum etiam Statibus et Ordinibus huius regni proponit caes. regiaque Maiestas et ex sua parte cuperet modum inueniri, ut deinceps continuae in paratis pecuniis ex quolibet comitatu, secundum connumerationem portarum soluerentur, et a capi-

taneis boni milites inde conducerentur, ea tamen conditione, ut in singulis comitatibus vicecomes milites continuos sui comitatus ipse lustraret ac solueret, ne a capitaneo fraus posset fieri.

Et cum alias, secundum communia regnicolarum decreta, in subsidia, si generalis sit expeditio vel grauis ita necessitas exigat, quintus quisque subditus, ultra continuos mitti, similiter quoque singuli nobiles personaliter insurgere et ad commune auxilium ferendum concurrere debeant; et ex plebe quidem maior pars ad bellum inhabilis et inepta sit, nobiles vero permulti vel aetatis vitio vel morbo ita detineantur, et inter illos etiam multae viduae et orphani sint, ut comparere ipsimet non possint, apud multos vero neglectus et desuetudo armorum interueniat; super hoc quoque fideles Maiestatis suae Status et Ordines incliti regni huius deliberare debebunt, quomodo scilicet illa personalis insurrectio nobilitatis in ordinem redigi et emendare optime possit; et videretur quidem suae Maiestati, quod per vicecomites et iudices nobilium, adiuncto illis aliquo commissario ex parte Maiestatis suae, in singulis comitatibus sub iuramento uniuersi nobiles conscriberentur, et illorum facultates rescirentur, secundum quas quilibet taxaretur, cum quot equitibus in bellum venire deberet, simul etiam inquireretur, qui ex illis ad capessenda arma essent habiles, qui orphani, viduae, senes, morbosi, et vel Maiestatis suae vel aliorum dominorum seruitiis et officiis occupati, super quibus omnibus regestum tandem conficeretur et capitaneis cuiuslibet prouinciae traderetur, ea ratione ut nobiles ad arma idonei, ad insurgendum semper parati esse deberent, cum eo numero equitum, qui ipsis esset impositus; illi autem qui vel inhabiles, vel aliorum seruitiis occupati essent, item orphani et viduae, secundum suas facultates et taxam praescriptam, soluerent pecunias, et aliquot mensium stipendium pro huiusmodi equitibus in comitatu reponerent, ut tempore insurrectionis a vicecomite stipendiarii equites possent conduci.

Quod vero ad quinti cuiuslibet coloni personalem insurrectionem spectat, quia nullius momenti et securitatis in bello illi esse possunt, videretur suae Maiestati pro illis ratione portarum pecuniam exigendam et in comitatu reponendam, ut

necessitate postulante stipendiarii pedites loco illorum conducerentur, utpote quorum longe maior utilitas foret in bello, et melius etiam cum ipsis, colonis domi scilicet remanentibus, ageretur.

Et quia antiqua decreta regni Hungariae et perpetua consuetudo iubet etiam praelatos, barones et magnates semper ad arma paratos esse, et tempore belli personaliter cum suis banderiis insurgere, praesens autem patriae necessitas promptam illorum operam et auxilium magis quam unquam alias postulet, cum omnes videant, quanto in periculo respublica et illorum ipsorum personae et bona versentur; ideo Maiestas sua eos etiam clementer requirit et hortatur, quod instar aliorum regnicolarum totis suis viribus velint ad bellum esse parati et instructi, et in eo nullam remissionem vel difficultatem admittere, sed potius talem animorum promptitudinem et ardorem exhibere, ut minoris conditionis regnicolis exemplo esse et spem et animum addere possint, sicuti illorum dignitati et praeeminentiae ac erga patriam debito omnino est conueniens, et sua Maiestas plenam de illis fiduciam habet.

Quae quidem res cum tanti momenti sit et publica incolumitas et permansio tantopere efflagitet, ut auxilia in necessitate, pro cuiuslibet virium facultate conferantur, cuperet sua Maiestas a dominis praelatis, baronibus et magnatibus deliberationem serio institui, quo meliori modo et ordine semper inter ipsos quilibet paratus esse, et in bellum, quando opus esset, prodire deberet, et ne apud aliquos inter ipsos, quibus forsan priuata magis, quam publica curae sunt, neglectus aliquis contingeret, et necessitate communis patria debitis auxiliis magno omnium periculo destitui posset; non abs re fore suae Maiestati videretur si etiam inter illos, de cuiuslibet facultatibus consideratione habita, taxa constitueretur, quo equitum et peditum numero quilibet in bellum prodire teneretur. Sicuti ab antiquo etiam in regno Hungariae ordinatum et constitutum fuit.

Sic quoque necessitas postulat, quod Ordines ac Status incliti regni Hungariae communi consilio atque decreto constituant ordinem ac modum aliquem, quo militibus Maiestatis

suae limitaneis ex locis et villis vicinis, pro competenti precio commeatus et victualia in copia conuehantur, ne illi necesse habeant passim euagari atque excurrere, ac eiusmodi necessaria ex circumiacentibus villis ac locis rapere. Unde non modo subditi magno afficiuntur damno, sed milites quoque ab hostibus intercipiuntur, vulnerantur et trucidantur. Et quia arces et loca finitima commeatu carere nequeunt, Maiestas sua caesarea regiaque, quo iisdem eo melius prouisum esse possit, statuendum censet, ut decimas quas praelati, ii saltem qui eiusmodi arcibus et locis finitimis vicini sunt, in arendam locare decreuerint, et quas Maiestas sua in iam dictum usum arendare voluerit, in quorumcunque bonis eae sint, prae caeteris omnibus, absque ulla contradictione, arendare possit.

Similiter incliti regni necessitas summopere efflagitat, quod instituatur certus ac idoneus aliquis modus et ordo, qui conuehendis et deducendis hac illac bombardis, armis et quibuslibet instrumentis et apparatibus bellicis in expeditionibus siue generalibus siue particularibus obseruetur, ita ut caes. regiaque sua Maiestas certa sit de numero equorum et curruum, a ciuitatibus iuxta ac comitatibus, dominisque et nobilibus suppeditando; sicuti proximis annis, cum magna suae Maiestatis et publica utilitate, in Zepusiensibus partibus ordinatum et suppeditatum fuit. Quia plurimum refert certum equorum et curruum numerum omni tempore habere in promptu, ne quid ingruente periculo hostili regno inde eueniat incommodi.

Porro cum pro meliori confinium defensione et tuitione pauperum colonorum a militari licentia et violentia omnino necessarium sit, ut inter milites tam Hungaros, quam Germanos, disciplina militaris restituatur et melius obseruetur, et quotidiana delicta et malestitia suis poenis coerceantur et puniantur; et iam olim a diuo quondam imperatore Ferdinando, Maiestatis suae domino genitore charissimo laudatissimae memoriae, ordo aliquis disciplinae conceptus, proximis vero annis a generoso domino Lazaro de Schwendy, barone in Hohenlandtsperg, consiliario et generali tum capitaneo Maiestatis suae in superioribus Hungariae partibus, ex consi-

lio et approbatione praecipuorum Maiestatis suae capitaneorum et consiliariorum Hungaricorum, certi articuli et leges militares pro equitibus et peditibus Hungaris sint constitutae et publicatae, secundum quas ipsi in milicia et suis seruiciis viuere et se continere debeant: sua Maiestas omnino vult, ut per omnia confinia Hungariae huiusmodi leges militares inter milites publicentur et obseruentur, et publico etiam decreto per regnicolas confirmentur.

Et cum eodem tempore a iam dicto Schwendio et aliis Maiestatis suae capitaneis Hungaris, eiusdem Maiestatis suae scitu et approbatione interueniente, iudicium quoque militare in Zepusio sit institutum, et hactenus magno regnicolarum et subditorum Maiestatis suae illarum partium commodo et satisfactione obseruatum sit: sua Maiestas similiter cupit publico regnicolarum decreto huiusmodi iudicium bellicum confirmari et in aliis etiam confiniis a capitaneis Maiestatis suae generalibus publicari et institui. Sed quo melius Status et Ordines huius regni super eo amplius deliberare, et bono modo et ordine se resoluere possint, exhibet illis sua Maiestas certos quosdam articulos a dictis Maiestatis suae capitaneis Hungaris et Germanis conceptos et formatos.

Nec debent suae Maiestatis fideles Ordines ac Status incliti regni Hungariae dubitare, quin sua Maiestas omnem sollicitudinem et seueritatem adhibitura sit, ut etiam Germani milites sub bona disciplina contineantur, et sine maleficio aequabiliter et amice cum Hungaris viuant. Equidem satis apparet, res Hungaricas ad id extremitatis deductas esse, ut suis tantum viribus et absque Germanicis auxiliis se sustinere et tutari contra tantum hostem non possint. Ex altera parte manifestum etiam est, quantum praesidii hactenus Germani in Hungaricae gentis fortitudine habuerint, ut quae tantis iam annis vim et impetum Turcharum sustinuerit et ab illorum ceruicibus inhibuerit; et quod totius Germaniae et maxime regnorum et prouinciarum suae Maiestatis haereditariarum plurimum interest, ut Hungaria reliqua conseruetur incolumis, et ab ulteriori oppressione Turcharum defendatur. Cum ergo communis necessitas et aequalia quasi pericula gentem utramque coniungant, satagendum suae Maiestati omnino videtur,

ut etiam animis bene inter se correspondeant, ac iusta et aequabilis viuendi ratio inter eos constituatur. Dolet certe ex animo sua Maiestas, si quid hactenus propter strictiorem stipendii solutionem ac nimiam istorum temporum licentiam durius et iniquius erga regnicolas a militibus tam Hungaris quam Germanis admissum fuerit, certe nunquam defuit animus et solicitudo suae Maiestati istis rebus tempestiue remedium adhibendi, sed ea fuit hactenus iniquitas temporum, ea magnitudo sumptuum et expensarum, ea denique aeris alieni oppressio, quod suae Maiestati non fuerit possibile praestare id, quod maxime voluit et debuit. Itaque enixe petit a fidelibus suis Statibus et Ordinibus incliti regni huius, ut nihil alienationis et acerbitatis propterea in animo suo admittere vel infixum retinere, sed potius summam suae Maiestatis necessitatem considerare et ponderare velint. Jam in hunc usque diem Maiestas sua hisce grauaminibus consuluisset, et solutioni ordinariae confiniorum prouidisset, si conuentus Bohemici regni et incorporatarum prouinciarum non tam diu fuissent scelestis istis Transsiluani machinationibus remorati; sed non patietur longiorem amplius sua Maiestas moram interponi, et quoquo modo curabit, ordinariam confiniorum solutionem, certis etiam prouinciarum suarum redditibus eo deputatis, institui, et ita etiam grauamina et oppressiones regnicolarum et fidelium subditorum suorum leniri et tolli.

Quin et hoc Maiestas sua fidelibus suis Ordinibus et Statibus notum et certum esse cupit, quod rebus suis ita prouiderit, ut, succedentibus aliquibus subitis in Hungaria motibus, semper sufficientem equitatum cataphractorum ex vicinis suis prouinciis et bonum numerum peditatus ex Germania in promptu et paratum, pro defensione fidelium suorum subditorum, habere possit.

Versari quoque nunc Maiestatem suam in eo, ut in omnibus prouinciis suis ordinariam et perpetuam militiam instituat, atque totam nobilitatem et magnam partem reliquorum subditorum armatam et ad insurgendum, quando opus fuerit, paratam semper habeat.

Nec ullo modo Maiestas sua dubitat, quin in futuris comitiis, apud status imperii magni momenti auxilia pro

defensione et conseruatione reliquae Hungariae, quandocunque necessitas id postulauerit, obtentura sit, sicuti etiam in praesens praedicti Status contributiones pecuniarias praeteritis comitiis ad bellum Hungaricum ordinatas et propter insecutam pacem adhuc magna ex parte restantes et non ad mediocrem summam centenorum millium ascendentes, in huiusmodi finem collectas et in reposito habent.

Sperat sane sua Maiestas Turcharum imperatorem initas octennales inducias firmiter obseruaturum, sicuti Maiestas eius ex sua parte nullam aliam illi ansam et causam praebebit. Sed quicquid successerit, tamen propterea fideles suos Status et Ordines bono iubet esse animo, et omnino persuasum et indubitatum habere, nihil eorum quae ad conseruationem et defensionem illorum spectant, suam Maiestatem neglecturam, imo totis viribus in id inuigilaturam. Et quo caes. regiaque Maiestas sua nihil praetermittat, quod ad bonam in Maiestatis suae absentia, eiusdem sui incliti Hungariae regni constitutionem pertinere queat, Maiestas sua statuit, cum serenissimo principe domino Carolo archiduce Austriae etc., Maiestatis suae fratre charissimo, diligenter et fraterne tractare, ut absente Maiestate sua vicegerentis munus suscipiat ac eiusdem nomine et loco, rerum et negotiorum Hungaricorum administrationi non solum pacis tempore, verum etiam si quae forte interea belli necessitas ingrueret, praesit; plane confidens Serenitatem hac in parte Maiestati suae non esse defuturam, quin imo, pro fraterno et praeclaro suo erga Maiestatem caesaream studio, promptissimaque voluntate, eidem fraterne gratificaturam.

De caetero Maiestas sua pollicetur, huius incliti regni priuilegia et consuetudines se clementer esse conseruaturam, simulque ipsis fidelibus Statibus et Ordinibus caes. et regiam suam gratiam benigne defert, eorundem ad supra dicta capita, quae Maiestati suae pro regni huius necessitate proponere visum est, fidelem, humilem et quoad eius fieri potest, celerem deliberationem ac responsionem expectans.

Quod si etiam fideles Status et Ordines alia habeant, quae ad regni huius commodum et utilitatem pertinere, vel in quibus opportuno remedio opus esse censeant, Maiestas sua

illa clementer audire, et de iisdem cum illis deliberare et tractare, vel alias ita prouidere parata est, uti suo caes. regioque muneri conuenire arbitrabitur.

(Eredetije a bécsi titkos levéltárban.)

VI.

1569. Augusztus.

Az országgyülés feliratának töredéke.

Extractus responsi Ordinum et Statuum Hungariae.

Primum itaque omnium, quod ad subsidium in tres annos postulatum attinet, quamuis fideles Status et Ordines regni non ignorent tenuitatem facultatum, cum suarum, tum vero afflictorum colonorum suorum, qui praeter continuam et grauem valde Turcharum tyrannidem, ceruicibus eorum incumbentem, non minoribus damnis et oppressionibus a sacrae suae Majestatis militibus, quam ab ipsis naturalibus hostibus in dies afficiuntur; visa tamen ingenti suae Maiestatis necessitate, qua faciendis pro defensione illorum sumptibus premitur, et etiam ea fiducia, quod sicuti sacra ejus Majestas damna, gravamina, et oppressiones fidelium suorum, ex oblatis jam sibi supplicationibus haud dubie clementer cognovit, ita vel nunc tandem, post toties petita horum malorum remedia, cum sub hac ipsa dieta adhibitura sit modum et ordinem, ut fideles suae Majestatis pacem nacti et quietem, cum miseris suis colonis, a tantis et tam gravibus afflictionibus, aerumnis et oppressionibus, tandem aliquando respirare, praestandisque ad defensionem eorum subsidiis, commodius sufficere possint: offerunt suae sacrae Majestati pro petito subsidio duorum florenorum anni praeteriti MDLXVIII. lucrum Camerae de singulis integris fundis, more antiquo per viginti denarios exigendum. Pro aliis autem duobus sequentibus annis, hoc est MDLXIX. et MDLXX. pollicentur sacrae Majestati suae in singulum annum duos florenos, duobus terminis solvendos. Pro festo videlicet purificationis beatissimae virginis Mariae, anni proxime sequentis, unum florenum, cum media parte lucri camerae; ad primum autem diem mensis Augusti, ejusdem anni, alterum florenum

cum residua parte lucri camerae; et pro anno MDLXXI. similiter duos florenos, iisdem duobus terminis de qualibet integra sessione dandos et contribuendos. Nolunt tamen sacram Majestatem suam latere, imo jam nunc volunt humiliter praemonitam, ipsos et miseros, afflictosque eorum colonos ita demum haec praestare, oblatoque subsidio satisfacere posse, si Majestas sua sacra inquisitiones illas super damnis et violentiis Capitaneorum et militum suorum, praeterea de bonis ad arces regias et per alios violentos occupatis, ex constitutione proxime praeteriti conventus, per commissarios suae Majestatis factas, et necdum revisas, clementer cognoscere, et secundum illas miseram plebem contentari facere, bona vero occupata iis, qui sua esse comprobarunt, remittere, et ab illis, quibus postea, et adhuc quotidie, potissimum autem in partibus Hungariae superioribus crudeliter nimis et indigne affliguntur, gravaminibus, praesentaneo aliquo remedio ipsos liberare dignabitur. Nam quantumcunque velint et conentur, impossibile tamen est, misera plebe in istis aerumnis constituta, et tam graviter expilata, accedente praeterea fere generali per universum hoc regnum annonae penuria, inde aliquid praestari posse, ubi nihil factum est reliqui. De qua clementi suae Majestatis provisione, fideles Status et Ordines regni vel ob hoc cupiunt jam nunc sub hac ipsa dieta fieri certiores, quod non desunt quidam capitaneorum et militum suae Majestatis, qui praeteritas inquisitiones ludibrio habentes, non vereantur propter novas istas querelas, quas regnicolae, ubi Majestati suae sacrae visum fuerit, etiam probare parati sunt, longe grauiora fidelibus Majestatis suae subditis, post eorum ab hac dieta reditum, aperte contumelioseque minari.

Statutum est insuper a Statibus et Ordinibus regni, ut, secundum clementem postulationem suae Majestatis et constitutiones dietae proxime praeteritae, nova fiat portarum connumeratio, excepta Sclavonia, propter non paucas depopulationes, aliasque desolationes, a proxime celebrata dieta diversis in partibus regni factas; et quod judices nobilium dicatorem cum jurato nobile ad omnes possessiones perducant, nulla prorsus dissimulata vel suppressa, sub poena in Decreto expressa. Quod si tamen, facta connumeratione, contingeret

post unum et alterum dictorum terminorum, aliquarum villarum depopulationem fieri, aut eas incendio vel fuga colonorum vastari, comes vel vicecomes ejus comitatus, in quo depopulatio vel vastatio talis contingeret, teneantur admoniti sedem indicere, ad rectificationem portarum talium villarum, cui postea dicatores quoque stare teneantur.

Quantum vero ad divisiones integrarum sessionum, molitores item et libertinos, caeterosque, qui a sua Majestate recensentur, dicandos, salaria praeterea dicatorum, rursus in usum revocanda attinet: quum super his omnibus clarae satis constitutiones factae sint, cum in aliis, tum vero postremo anni MDLXVII. conventu, Status et Ordines nihil novi constituentes, ad illas sese in omnibus praedictis referunt, suaeque Majestati humiliter supplicant, dignetur esse clementer contenta iis, quae antea, ut dictum est, istis de rebus decreta, et a Majestate sua clementer approbata fuere. De molitoribus tamen, propria habentibus molendina, et qui terras arabiles cum pratis, aliasque haereditates habent, statutum est, ut instar aliorum connumerentur pariter et dicentur.

Exemptiones quoque veteres visum est, juxta priores regni constitutiones ad pacatiora usque tempora, in suspenso manere, neminique suffragari debere; novas autem cum raro, aut nunquam aliis quam combustis, a sacra sua Majestate concedantur, vicecomiti et dicatori, tempore dicationis esse praesentandas. Item ut a colonis, qui Turcis subjecti et tributarii sunt, praeterea qui ad Transsylvaniam quoque dicantur, media tantum dica, juxta priorum conventuum constitutiones, exigatur.

Quod vero ad lustrationem nobilium unius sessionis, et si male armati compareant, eorum dicationem pertinet: quum frequens ista ad lustrandum comparitio nobilibus illis onerosa nimis videatur, et alioquin etiam in praeteritis conventibus, certus satis modus insurrectionis illorum sit constitutus, poenamque habeant, qui bene armati non compareant: supplicant Status et Ordines regni, nolit illos etiam alioquin sat gravatos, novo isto et inusitato lustrationis genere aggravere, multo vero minus ad solutionem dicae, cum libertatis eorum nobilitaris injuria, compellere.

Statutum etiam est, ut finita ista dieta, in singulis comitatibus per comites vel vicecomites publicetur congregatio sedis nobilium, et statim e prima sede dicatores per Cameram ordinati, adhibitis eis juratis nobilibus, emittantur ad portarum et dicae connumerationem, ea vero absoluta immediate de prima rursus sede, publicetur exactio subsidii, ac literae mulctae, sive birsagionales per universitatem nobilium vicecomiti tradantur, eo pacto, ut nisi ad praedictos terminos dica de singulorum bonis manibus dicatoris integre fuerit administrata, vicecomes ad puniendam ejusmodi contumaciam de facto exire, et consuetas mulctas de illis irremissibiliter exigere teneatur.

De vicecomitibus et judicibus nobilium, officium suum circa exactionem dícae negligenter exercentibus, ubi sacra Majestas caesarea capitaneis suis potestatem in illos animadvertendi dari postulat; Status et ordines regni Majestati suae sacrae humiliter supplicant, ut cum talibus jam olim in articulis anni MDL. constituta sit poena, dignetur illa esse contenta, neque concedere, ut nova aliqua constitutione capitanei occasionem sibi arripiant, pro libidine sua de merito gravius quid contra delinquentes faciendi; contra potentiores autem, qui sese connumerationi et exactione dicae forte opponerent, cum praeteritis in conventibus decretae sint punitiones, ad illas sese status et ordines referunt.

Decretum etiam est, ut vicecomites et judices nobilium contenti sint solitis et consuetis suis salariis, neque ea ipsimet pro se percipiant, sed a dicatoribus illa percipiant et levent; supplicant tamen status et ordines regni, ut cum in comitatibus Zaladiensi et Castriferrei antiqui et recepti moris esse feratur, ut vicejudicibus quoque nobilium propter magnitudinem comitatuum, unicuique scilicet per duos florenos semper solutum fuerit, idem mos et consuetudo etiam deinceps servetur.

De restantiis conclusum est, ut illae, juxta anni MDLVI. et novissimae quoque dietae constitutionem, exigantur; comites vero et vicecomites, judicesque nobilium, qui forte illas exactas supprimerent, reddant illas, et insuper ad solutionem dupli, cum amissione officii, compellantur; dicatores vero, qui forte

illas apud se retinerent, per Cameram suae Majestatis tanquam jurati et stipendiarii servitores fisci, captivari et puniri possint.

Placet etiam, ut in singulis comitatibus praefigatur dicatoribus certus terminus quo restantias omnes rectificent; quod si facere neglexerint, liceat Camerae ejusmodi restantias opera capitaneorum ex rebus et bonis talium dicatorum excipere.

Statutum praeterea est, ut juxta priores constitutiones, cessante aliquibus annis dica, lucrum Camerae, viginti scilicet denarii, de quolibet integro fundo, secundum veterem consuetudinem pro sacra Majestate sua exigatur.

De modo exactionis tricesimae, ejusdemque defraudatoribus, quoniam in articulis anni MDLIX. clarae satis et firmae habentur constitutiones, nihil novi Status et Ordines regni decernendum censent, et propterea ad illas sese referunt. Supplicant tamen, ut juxta constitutiones proxime praeteritae dietae, libertas dominorum et nobilium de pecoribus, quae in propriis eorum allodiis nata et enutrita esse comperta fuerint, observetur, neque ad solvendam de illis tricesimam compellantur.

De moneta Polonica et damnis, quae ex ejus in Hungaria usu proveniunt, visum est ejus incommodi remedium vix aliud praesentius inveniri posse, quam si in partibus regni superioribus restituantur vetera depositionum loca. Haec etenim si Poloni transgredi non auderent, nec passim per Hungariam exercendi quaestus et mercatus causa libere vagarentur, facile e regno eliminaretur vilis illa moneta, per publicum edictum, ne qua scilicet alia in regno illi utantur moneta, quam Hungarica, vel bona Germanica. Sed damnum haec moneta Polonica vix alibi majus dare dicitur, quam in civitatibus montanis, eo quod officiales ibi quidam argentum et aurum Polonis pro vili pecunia illa permutare soleant, qua postea laboratoribus et fossoribus montanicis cum lucro quodam suo solvunt, atque ita aurum et argentum purum exportatur, vilis autem illa moneta in regno manet. Quapropter Statibus et Ordinibus regni humilime videtur, ut sacra Majestas sua loca depositionum vetera, tam in superioribus, quam etiam

reliquis regni partibus observanda mandaret, cursumque et usum monetae Polonicae publico edicto prohiberet.

Supplicant etiam Status et Ordines sacrae Majestati caesareae et regiae, ut juxta alias etiam saepius factas fidelium suorum humiles supplicationes, dignetur clementer aliquem modum statuere, atque clementer jubere, ut moneta suae Majestatis Hungarica per Austriam et alias provincias suae Majestatis recipiatur, neque cogantur, cum tanto, ut hactenus, additamenti damno illam, et ita quoque non nisi cum difficultate, permutare.

Et cum thaleri quoque Hungaris pro uno floreno Hungarico, id est centum denariis Hungaris dentur, Viennae tamen et in Austria, ac aliis suae Majestatis provintiis, nonnisi pro nonaginta et uno denariis permutentur: huic quoque incommodo publico sacra Majestas sua remedium adhibere dignetur.

Justum etiam censent status et ordines regni, ut praelatis decimas aliquas, quibus in spetie forte opus non habeant, in arendam locare volentibus, Majestas sua sacra prae aliis illas in usum locorum finitimorum arendare valeat; exceptis tamen illis, qui proprias habent arces finitimas, et in usum earum decimis propriorum suorum bonorum opus habuerint.

Caeterum de modo exactionis decimarum, praesertim quoad nobiles profugos, confirmant Status et Ordines priorum conventuum, et signanter anno MDLXIII. celebrati constitutiones. De nobilibus tamen profugis, qui in civitatibus habitant regalibus, decretum est, quod ad solutionem decimarum eo respectu non compellantur, quod in medium civitatis solvunt, et onera civilia sufferunt, quemadmodum nec Altaristae Tirnavienses et aliorum locorum, de vineis ad rectoratus altarium pertinentibus. Rutheni quoque et Valachi non decimentur. Et quia conqueruntur nonnulli comitatus partium superiorum, quam intolerabile jugum eis sit impositum a decimatoribus Agriensibus, qui non decimas in specie exigunt, sed miseram plebem tam ad vinum quam frumentum immodico nimis pretio pecunia redimenda cogunt: hac de re, ut sacra Majestas sua clementer providere, et tam indebitam coactionem prohibere dignetur, regnicolae humilime supplicant.

Quoniam vero camerarii suae Majestatis et nonnunquam etiam capitanei decimas sub nomine sacrae Majestatis suae, et praetextu usus et necessitatis locorum finitimorum, arendare, illas tamen contra constitutiones anni MDXLVIII., pro se reservare, et in proprium usum convertere consueverunt; supplicant Status et Ordines regni, dignetur sacra Majestas sua articulos ejusdem anni observandos mandare, et camerarios cum capitaneis ab iniquo isto fuco et praetextu clementer prohibere.

Supplicant etiam Status et Ordines regni pro iisdem comitatibus, ut cum praeter eas, quas ad Agriam solvunt. Turcis quoque et Transÿlvano integras decimas solvere compellantur, atque ita tripliciter intolerabili modo graventur; dignetur clementer annuere, suisque capitaneis et officialibus mandare, ut in posterum nonnisi ad mediam decimarum partem solvendam illos cogant.

Quarto supplicant Status et Ordines regni, ut quemadmodum ecclesias, et earum bona in integrum restitui cupiunt, sic etiam dignitates et baronatus saeculares sacra sua Majestas conferre, bonaque ad fiscum devoluta, non pro pecuniis, sed pro servitiis, benemeritis personis, juxta continentias decreti et regni libertatem, gratiose donare dignetur. Nam si hoc pacto sacra Majestas ejus baronatus ad fiscum devolutos omnes pro se retinere voluerit, necessario sequetur, ut status et ordo baronum, qui ab initio semper quasi schola et seminarium quoddam virorum militarium fuit, sensim deficiat et aboleatur.

Quinto plurimum libertas regni hac quoque in re laeditur, quod sacra Majestas sua res et negotia Hungarica, non cum fidelibus suis consiliariis Hungaris, sed cum externo consilio, legum et consuetudinum, morumque et linguae etiam regni imperito tractat, mandataque et literae suae Majestatis ex cancellaria Hungarica secundum consuetudinem et leges regni emanatae, vilipenduntur, ac contrariis mandatis, sub sigillo Germanico datis, destruuntur; quod praeterea diversa officia, arciumque praefecturae non Hungaris et indigenis, sed extraneis conferuntur; cum tamen Hungari, quorum fides et integritas suae Majestati perspecta haberetur, merito prae aliis hac praerogativa gaudere deberent; gravissimum denique

et valde onerosum est regnicolis, quod cum a longinquis saepe partibus ad suam Majestatem magnis sumptibus veniant, negotia et supplicationes eorum ex Hungarico ad bellicum consilium, et inde ad cameram aulicam, ab ista ad secundam et tertiam cameram rejiciuntur, et aliquando iterato remittuntur, et transmittuntur; quod olim divi parentis sacrae Majestatis suae temporibus non erat, nunc vero fideles suae Majestatis non solum magno cum taedio fatigat, verum etiam sumptibus exhaurit. Quapropter, juxta priores suas humiles supplicationes, adhuc instant Status et Ordines regni, dignetur in rebus fidelium suorum Hungarorum, Hungarico uti consilio, multas illas hinc inde informationes restringere, consiliariis suis Hungaris creditum habere, praeterea tandem efficere, ut mandata ejusdem Hungarica apud omnes, non minus Germanos, quam Hungaros, authoritatem et executionem habeant, offitia denique et praefecturae arcium benemeritis et probatae fidei Hungaris conferantur, et reliqua negotia Hungariae compendiosiorem brevioremque aliquam expeditionem, quam supra declaratum est, in curia Majestatis suae habeant.

Cathedraticum Archidiaconis solvendum esse, statutum est, juxta decretum Wladislai regis.

Item supplicat comitatus de Twrocz, cum aliis vicinis comitatibus, dignetur Majestas vestra sacra mandare domino Agriensi, ut conventum in praepositura de Twrocz restauret, et personas in eo, quae executiones faciant, interteneat. Supplicat tamen e contra dominus quoque Agriensis, ut a comitatibus illis juvetur, in reaedificatione destructi monasterii, quo sigillum cum prothocolo tutius possit custodiri.

Supplicant praeterea pro moderno praeposito quoque Lelcziensi, ut quum capitanei sacrae Majestatis suae certa et potiora illius praepositurae bona, nonnullis Majestatis suae sacrae fidelibus, pro certa pecuniae summa inscripserint, et praepositus ex pauculis, quae adhuc residua sunt, bonis, conventum ad peragendas executiones, ita prouti summa partium illarum regni necessitas postularet, alere non possit, dignetur sacra Majestas sua modum clementer adinvenire, ipsique praeposito adesse, quo bona talia impignorata redimantur, ipsique ecclesiae restituantur.

Et quoniam fideles suae Majestatis Status et Ordines regni ex intercessionibus apud eos factis cognoverunt Emericum Hassagÿ, et quosdam alios, causa quorundam delictorum accusatos, graviter etiam a sacra Majestate sua punitos esse: duos videlicet personarum harum captivitate, et bonorum occupatione, reliquos autem exilio, et simili bonorum occupatione; supplicant Status et Ordines regni sacrae Majestati suae, tanquam domino eorum clementissimo, dignetur punitione illis irrogata clementer esse contenta, eisque in sinum clementiae suae receptis, gratiam suam impartiri; bonis vero restitutis, ex captivitate illos dimittere, exulibusque et vagis liberum reditum gratiose concedere dignetur. Quam suae Majestatis gratiam fideles ejusdem regnicolae perpetuis eorum servitiis demereri contendent.

Venit etiam in conspectum fidelium suae Majestatis vidua quondam Andreae Teuffenpach alias Hennÿngh vocati, cum filiabus suis, miserabiliter deprecans intercessionem apud sacram Majestatem suam, quo bona et portionem suam liberorumque suorum in arce Zomzedwara et Zthwbÿcza, praeter viam juris, ut dicit, sibi ademptam, Majestas eadem sua sibi clementer restituere dignetur. Et quoniam regnicolae intelligunt, illam causa negotiorum, quibus contra sacram Majestatem suam peccasse dicitur, huc esse ordinarie citatam: supplicant Status et Ordines regni, pro eadem vidua, ut sub hac dieta juditium et justitiam in causa illius administrari facere dignetur, ut si nocens comperta fuerit, poenam luat, sin minus, id quod justum fuerit compertum, a sacra Majestate sua recipiat.

Similiter supplicant Status et Ordines, pro domino quoque Francisco Tahÿ, ut supplicationem ejus, quam contra dictam viduam porrexisse dicitur, clementer cognoscere, et id in ea, quod justum videbitur, facere dignetur.

Item decretum est, ut libertas civitatum liberarum, praesertim vero in solutione telonii, per universum regnum ab omnibus firmiter observetur, juxta priorum quoque conventuum constitutiones.

Dignetur quoque sacra Majestas caesarea bona Stephani Janokÿ, per Cameram Scepusiensem, eo nomine, quod ad

fiscum devoluta essent, occupata, restitui facere; et si quid juris fiscus se habere praetendit, id jure prosequatur.

Item domino Wolfgango a Puecham mandare, ne a nobilibus, et aliis quoque privilegium habentibus, telonium exigat in Kepchin, prout hactenus fecit.

Item quod capitulum Wesprimiense, nunc in oppido Egerzegh habitans, sigillo suo in faciendis executionibus, aliisque publicis actibus utatur, eo quod ejus usus in partibus summopere sit necessarius. Supplicant tamen Status et Ordines regni, ut cum hoc aliter fieri non possit, quam si major pars bonorum et proventuum ejusdem capituli, quae ad Palotha et Tÿhan possidetur, et ex quibus canonici, cum aliud nihil fere habeant, sese sustentare debent, restituatur; dignetur sacra Majestas sua bona cum proventibus restitui jubere, vel instar defunctae Majestatis caesareae pensionem de illis ex Camera numerari facere.

Hátirat: Reuerendissimo D. Praefecto caeterisque Consiliariis Camerae Hungaricae exhibendum, ut cito, et si fieri posset, adhuc hodie de his articulis diligenter deliberent, et si opus illis esse videbitur, D. Chanadiensi in consilium accito, Maiestatem suam voto et sententia sua super singulis punctis edoceant. Ex Consilio Camerae aulice. 14. Septembris 1569.

(Eredetije az udvari kamarai levéltárban.)

VII.

1569. Szeptember 15.

A pozsonyi kamara felterjesztése az országgyülés felirata tárgyában.

Sacratissima Majestas Imperatoria, Domine nobis clementissime.

Quamprimum nobis articuli responsionum Ordinum ac Statuum regni hujus, in praesenti generali dieta hic congregatorum, pro demissa nostra informatione, ac consilio essent exhibiti, vocato ad nos illico in consistorium Camerae hujus reverendissimo domino episcopo Chanadiensi, Camerae Majestatis vestrae sacrae Scepusiensis praefecto, eos summa cura,

atque attentione perlegimus, collatisque inter nos consiliis, in eam pari voto convenimus sententiam, quam ad singulos articulos ordine, uti sequitur, annotatam, Majestati vestrae sacrae humillime exhibemus.

Ac primo, ubi Status et Ordines regni, enumeratis per longum suis, ac colonorum suorum gravaminibus, atque oppressionibus, quibus praeter continuam Turcarum tyrrannidem, a Majestatis vestrae sacrae militibus in dies adficerentur, quae quidem ipsorum gravamina per oblatas Majestati vestrae sacrae supplicationes suas proposuissent, remediaque ac modum et ordinem, iam sub hac praesenti dieta institui petunt, ac de certa provisione Majestatis vestrae sacrae certiores fieri cupiunt, quo deinceps ab ejusmodi grauaminibus, atque injuriis aliquando respirare, praestandisque subsidiis commodius sufficere possint. Justum equidem ac pium clementiaeque Majestatis vestrae sacrae dignum esse censemus, ut tam nobilitas exacerbata, quam etiam afflicti eorum coloni, ab ejusmodi militum injuriis atque violentiis, modis omnibus defendantur. Non dubitamus autem Majestatem vestram sacram modum eum atque ordinem instituturam, quem Majestatis vestrae sacrae capitanei et milites transgredi, nec subditis, uti hactenus, molesti esse praesument, quo ad praestanda subsidia, aliaque onera publica sufferenda, in hac rerum summa angustia, atque penuria, alacriores, promptioresque reddantur.

Quod deinde ad oblatum Majestati vestrae sacrae per Status et Ordines regni subsidium ac lucrum Camerae attinet, ea Statuum oblatio, cum respectu gravissimorum sumptuum ac necessitatum Majestatis vestrae sacrae, ad conservationem atque munitionem locorum finitimorum, nimis tenuis esse videatur, de petito duorum annorum LXIX et LXX ternorum florenorum subsidio, in priori Majestatis vestrae sacrae propositione, persistendum esse humillime censemus. Ne tamen regnicolae conquerendi habeant occasionem, se nihil a Majestate vestra obtinere potuisse, de petitis duobus florenis, pro anno LXVIII. praestandis, dimidium florenum remittendum esse demisse arbitrabamur; ita ut pro eo anno sesqui floreni, pro nunc oblatis viginti denariis, conferantur, atque

primum terminum solutioni ejusmodi subsidii, primam diem Januarii, proxime futuri, pro secundo vero primam Maji subsequentem, esse decernendam. Nam termini per regnicolas constituti, respectu gravissimarum Majestatis vestrae sacrae et regni necessitatum, nimis longi esse videbantur.

Ubi vero Status et ordines Majestatem vestram sacram humiliter admonitam esse volunt, ipsos miseros subditos, eorum ita demum oblata subsidia praestare posse, si eis Majestas vestra sacra, de damnis et violentiis, per capitaneos et milites Majestatis vestrae illatis, satisfieri, et bona occupata, iis, qui sua esse comprobaverint, remittere, et ab illis, quibus postea, et adhuc quottidie, in partibus praesertim superioribus, affligerentur, gravaminibus, praesentaneo aliquo remedio ipsos liberare dignabitur. Quantum itaque ad damna et violentias, antea per capitaneos et milites illatas attinet, quomodo ea colonis refundi jam possint, modus apparet nullus, cum capitaneorum, et militum major pars aut mortua sit, aut amplius in regno hoc non militet, stipendiisque suis acceptis, sese alio jam contulerint. Animandos tamen Ordines et Status certa spe esse censeremus, Majestatem vestram in posterum, ita eis clementer prospecturam (disciplina militari instituta) ne ita, uti hactenus, a capitaneis et militibus aggraventur. Ad restitutionem porro bonorum occupatorum quod spectat, de eo jam antea penes commissariorum ad inquisitionem eorum bonorum expeditorum relationes, Majestatem vestram sacram peculiari scripto nostro humillime informavimus. Cui demissae sententiae nostrae etiam modo inhaeremus, ac secundum eam Statibus et Ordinibus respondendum esse demisse censemus; dehortandosque Status arbitraremur, ut conditionibus ejusmodi omissis, Majestati vestrae sacrae, habita ratione gravissimorum sumptuum ac necessitatum Majestatis vestrae et regni, subsidia petita alacri animo offerant.

Ut nova fiat portarum connumeratio, sententiae Statuum ac Ordinum humillime subscribimus, ita tamen, ut etiam in Sclavonia fiat nova portarum connumeratio, et post connumerationem ac rectificationem in loco factam, nulla postea fiat in comitatu rectificatio, cum juratus nobilis cum judice nobilium propterea dicatori adjungatur, ut omnis controversia

statim tollatur; alioqui administratio per ejusmodi rectificationes multum differetur.

Divisiones item portarum in medias, terciarias, et quartarias, una cum reliquis suo loco relinquendas, et priori sententiae inhaerendum. Molitores tamen omnes, juxta priores constitutiones, atque etiam judices villanos, cum dicatores amplius non interteneant, dicandos esse humillime censemus.

Exemptiones porro novas, eo modo, uti Status et Ordines regni censent, servandas, veteres vero exemptiones, ad faeliciora usque tempora suspendendas esse arbitramur. Turcis vero subjecti dimidiam dicam solvant, juxta priores constitutiones.

Ad lustrationem porro nobilium unius sessionis quod spectat, quorum trimestri lustratione regnicolae gravantur, eam lustrationem adminus bis in anno faciendam esse demisse judicamus. Cum enim dicam solvere recusent, et nihilominus libertatis praerogativa, instar aliorum nobilium regni gaudeant, ut igitur armis bene instructi sint, et necessitatis tempore in bellum proficiscantur, necessarium esse ducimus, communia namque pericula communibus auxiliis sunt propulsanda.

Modus emissionis dicatorum et jurati nobilis ad connumerationem portarum, per regnicolas constitutus, nobis non displicet. Ideo juxta eum procedendum esse censeremus, ac statim peracta connumeratione intra decimum quintum diem plenariam exactionem et administrationem dicae, rectificationis termino, ob causas superius recensitas, sublato, postulandam censemus.

De poena negligentibus vicecomitibus et judicibus nobilium irroganda, penes Majestatis vestrae propositiones persistendum esse censemus.

Ut vicecomites et judices nobilium suis salariis contenti sint, nec quicquam privata authoritate ultra consueta sua salaria levent, statuum conclusioni accedimus, vicejudicum autem salaria, cum is abusus nuper admodum sit excogitatus, nec antea unquam (uti regesta vetera ostendunt) in usu fuerit, prorsus tollendum esse arbitramur.

Quod ad exactionem restantiarum, poenamque dupli a suppressoribus earum summendam spectat, videtur ut talis

poena, opera capitaneorum, Camera exigere queat; cum requisitiones Camerae parum efficatiae apud illos habeant, propterea decernendum esse censemus, ut ea authoritas capitaneis tribuatur.

Terminus ac modus exigendarum restantiarum, per Status et Ordines constitutus, acceptandus videtur.

Cum status regni pro lucro Camerae, cessante dica, viginti denarios, idque per portas, sive fundos integros offerant, agendum adhuc cum ipsis arbitramur, ut, habita ratione gravissimorum sumptuum et necessitatum Majestatis vestrae et regni, lucrum Camerae per fumos, ac denarios saltem viginti, relaxatis quinque, vel saltem usque ad pacatiora tempora, conferant. Nam si per fundos integros fuerit lucri Camerae exactio, admodum exiguam summam conficiet.

De modo exactionis tricesimae, et poena fraudatorum fisci, persistendum esse adhuc in propositione Majestatis vestrae sacrae priori censeremus, cum Majestas vestra sacra in tricesimis singulis annis insigne detrimentum accipiat, communemque regulam observandam esse, quod de rebus intra regnum emptis nullum vectigal exigatur. Si qui autem dominorum aut nobilium aliquas res e regno hoc, questus aut lucri gratia (uti plerumque fieri consuevit) educunt, aut inducunt, vectigal instar aliorum solvant. Sic etiam a colonis Moraviae et Silesiae vicinis, qui multas fraudes in vectigalibus regiis committere solent, tricesimam exigendam censemus, cum eis tricesimatores suis viribus resistere nequeant, et jam aliquot ex eis, ipsis resistere volentibus, impune interfecerunt.

Monetae Polonicae usus ut aboleatur in hoc regno, ac loca depositionum mercium vetera, quae Poloni negociantes transgredi non audeant, instituantur, Ordinum et Statuum sententiae subscribimus, cum ejus pecuniae in regno hoc cursus atque usus regnicolis sit valde nocivus. Ac interdicendum esse gravi sub paena censemus, ne domini ac nobiles montanis vicini, et praesertim proprias fodinas habentes, argentum extra regnum divendere praesumant, sed id totum ad Cameram Majestatis vestrae Cremniciensem, constituto pretio redimendum, praesentent. Officialibus quoque Majestatis vestrae in montanis civitatibus constitutis serio edicendum esse cense-

mus, ne Polonis argentum vel aurum signatum commutandum, e regnoque educendum permittant.

De moneta Hungarica, ac talero pro uno floreno Hungarico in Austria recipiendo, cum res sit magni momenti, nec in hac diaeta concludi possit, ideo id in aliud tempus commodius diferendum, ac cum rei monetariae peritis hominibus superinde tractandum esse demisse censemus. Ex qua monetae Hungaricae cum Germanica et Imperiali collatione utilitas non exigua huic regno, nostra sententia, eveniret.

In decimarum arendatione placet Statuum et Ordinum regni sententia atque constitutio, nimirum ut Majestas vestra sacra eas pro usu locorum finitimorum prae aliis arendare valeat, illis tamen, qui arces finitimas habent, liceat decimas propriorum bonorum in earum arcium sustentationem arendare.

Modum decimandi, juxta antiquam consuetudinem regni, etiam deinceps observandum, ac a nobilibus profugis, in fundo rusticali et civili consedentibus decimam exigendam, Ruthenis et Walachis exemptis, censemus. Quod autem nonnullorum comitatuum subditi a decimatoribus Agriensibus nimis pretio redimendarum decimarum gravantur, providendum, ne id in posterum fiat, sed decimae exigantur in specie.

Ubi Status et Ordines regni queruntur, camerarios et capitaneos decimas, praetextu usus et necessitatis confiniorum, contra publicam constitutionem, pro se ipsis reservare, ac in proprium eorum usum convertere solere, hoc apud hanc Majestatis vestrae sacrae Cameram nunquam factum esse meminimus; tamen si qui forsan ejusmodi essent, ab illis tales nominandos, et per Majestatem vestram sacram in tales animadvertendos esse censemus.

Quod Status et Ordines regni petunt, ut cum comitatus illi, qui praeter eas, quas Agriam solvunt decimas, Turcis quoque et Transsylvano integras solvere coguntur, Majestas vestra sacra clementer annuere, suisque capitaneis et officialibus mandare dignaretur, quod in posterum dimidiam saltem decimarum partem persolvant; etsi dignum esse censeamus, ut miseri et afflicti subditi Majestatis vestrae sacrae in solvendis decimis, propter nimias oppressiones sublevarentur,

tamen cum haec regnicolarum postulatio sit in diminutionem regiminis et proventuum Majestatis vestrae, eam neutiquam concedendam, sed integras decimas, uti hactenus, bona tamen moderatione servata, exigendas esse humillime censemus.

Quod porro supplicant Status et Ordines regni, ut dignitates baronatus restaurare, ac bona ad fiscum devoluta, personis benemeritis Majestas vestra sacra pro servitiis, gratisque conferre, et non pro pecuniis vendere dignetur; quamvis justum esse censeamus, ut uterque status regni restauretur, tamen cum longe alia hoc tempore sit regni ratio, quam olim fuit, et Majestas vestra sacra diversis et gravissimis regni necessitatibus sublevandis, bona illa fidelibus suis Hungaris inscribere ad tempus soleat, vel si quae etiam jure perpetuo vendat suis fidelibus, id quoque totum in regni hujus conservationem eroget, status ipsi hoc aegre ferre non possunt; nam cum ipsi ad aliquam summam Majestati vestrae sacrae necessitatibus regni ingruentibus, mutuo et sub spe certae restitutionis praestandam requiruntur, nihil prorsus conferre volunt, nisi illis pignus aut bona aliqua promittantur, eos igitur ab hac earum sententia abducendos esse humillime censemus.

Ad quintam querelam regnicolarum, in qua negotia Hungarica cum externo consilio tractari, literasque ex Cancellaria Hungarica aeditas, aliis sub sigillo Germanico datis destrui; officia etiam et arcium praefecturas, non Hungaris, sed extraneis conferri; supplicationes denique eorum hinc inde rejici, ac remitti queruntur, atque haec omnia in pristinum compendiosioremque ordinem redigi petunt. Quod ad consilium attinet, cum res Hungaricae eo devenerint, ut non solum externarum nationum auxiliis, verum etiam consiliis carere nequeant, non est quod dominos Hungaros hoc moveat, quod Majestas vestra sacra, praesertim extra regnum hoc existens, et consiliariis suis Hungaris absentibus, res et negotia majoris momenti, cum fidelibus suis Germanis consiliariis tractare solita sit. Quod ad literas ex Cancellaria Majestatis vestrae Germanica, sive aulica aeditas spectat, cum iis Majestas vestra sacra saltem in fisci negociis, et ad fideles suos Germanos, quibus sigillum germanicum magis notum est, uti soleat (sigillo Hungarico in causis juridicis et autenticis salvo

permanente) ea literarum expeditio, juribus regni, atque libertatibus regnicolarum nihil derogare videtur; quod praeterea Majestas vestra sacra officia et praefecturas arcium Germanis conferat, cum ipsi aeque sint fideles, et ad ejusmodi officia idonei, eos tamen legibus regni subjectos esse debere humillime judicamus. Quod denique Majestas vestra sacra supplicationes in diversis consiliis tractare solet, id contra status regni esse non posse arbitramur, cum diversa negotia diversas desiderent consultationes. Nam ea, quae bellica sunt et militaria, ad bellicum consilium, quae vero fiscum concernunt, ad Cameram, quae autem extra ea sunt, ad Cancellariam Hungaricam diriguntur; informationes denique non ad prolonganda negotia supplicantium, sed ne cui injuria fiat, ab iis, quibus res illae, de quibus supplicatur, sunt cognitae, merito diriguntur et petuntur. Ac ita quodlibet negotium suam habet, pro sua qualitate atque ratione expeditionem. Et quia hic modus atque ordo etiam divi olim imperatoris Ferdinandi piissimae memoriae tempore, in aula Majestatis vestrae sacrae, sine cujusquam fidelium subditorum suorum injuria, hucusque observatus est, eum etiam deinceps in eo statu relinquendum esse demisse censemus.

Ut conventus in Thurocz restauretur, et domino Agriensi in ejus restauratione ab ipso comitatu de Thurocz, aliisque vicinis comitatibus juvetur, aequam postulationem esse censemus.

Cum praeterea praepositura de Lelez, Balthasari Melegh, ea conditione sit per Majestatem vestram sacram clementer collata, ut conventum restauret, et bona inscripta redimat ex proventibus ejus praepositurae, illi, ut hoc faciat, injungendum esse censemus. Et si ipse ea bona ex proventibus illis redimere non posset, auxilium vicinorum comitatuum, qui ejusdem conventus opera carere non possunt, implorare poterit, quos etiam sese ad praestanda ipsi praeposito auxilia jam antea obtulisse domino Chanadiensi retulit. Cui etiam Majestas vestra sacra aliquo subsidio in eorum redemptione adesse dignabitur.

Ubi praeterea Status et Ordines pro eliberatione Emerici Hassaghÿ et aliorum jure condemnatorum, ac bonorum ad

rationem Majestatis vestrae sacrae, juxta sententiam delectorum judicum, occupatorum, restitutione intercedunt; cum compertum et manifestum sit, eos enormiter peccasse, videlicet in eo, quod testamentum abbatis Zalawariensis falsificaverint, res et pecunias ejus omnes fiscum Majestatis vestrae concernentes, sibi ipsis usurpaverint, arcem praeterea Zalawar cum castello Kapornak, contra Majestatis vestrae sacrae seria mandata retinuerint, ac conventum corrumperint, nihilque amplius nisi gratiam Majestatis vestrae sacrae illis restare; et ne aliis hac impunitate similia perpetrandi praebeatur occasio, Status, ut hanc illis irrogatam punitionem patienter ferant, hortandum esse censeremus, quorum petitionis tamen Majestas vestra sacra suo tempore benignam esset habitura rationem.

Ad causam Zomzedvariensem quod spectat, cum jam antea Majestati vestrae sacrae demissam nostram opinionem scripto nostro humillime declaraverimus, in ea etiam nunc persistimus sententia. Si tamen causa haec, ad crebram instantiam statuum, juridice sub hac dieta tractanda esset, in eo perseverandum, atque hoc solum urgendum esse censeremus, ut vidua a Teuffenbach, ejusque complices de profligatione exercitus banalis primum rationem reddant, quod nisi fecerint, eam cum suis complicibus ad bonorum restitutionem non admittendam esse humillime censemus.

Quod autem ex adverso Status et Ordines instant apud Majestatem vestram sacram, ut supplicationem magnifici Francisci de Thah, contra ipsam viduam a Teuffenbach porrectam, clementer exaudire, et quod justum videbitur facere dignetur; cum justitia nemini sit deneganda, Majestas vestra sacra quod justum fuerit, facere dignetur.

Ut civitates liberae in suis libertatibus, et praesertim telonei solutione conserventur, justum esse censemus.

De bonis Janokÿ, ad Cameram Majestatis vestrae sacrae Scepusiensem, per defectus seminis ejusdem occupatis, si illi, qui jus in eis bonis praetendunt, jura et privilegia sua produxerint, ac liquido comprobaverint bona illa ad se pertinere, restituenda esse censemus.

Justa est etiam regnicolarum postulatio, ut domino a Pucham interdicatur, ne nobiles et alios privilegiatos, ad telonei sui Köpchenensi solutionem, ulla ratione compellat.

Quod ad restaurationem Capituli Wesprimiensis attinet, cum conventus Zalawar et Kapornok, ac praeterea Capitulum Castriferrei sint propinqua, sufficiantque nunc ad executiones regni illarum partium, et personae capitulares, nunc in Egerzegh habitantes, sint paucae, habentque suas sustentationes honestas, ab ejus Capituli restauratione nunc supersedendum esse existimaremus.

Atque haec est clementissime Imperator, de praemissis articulis tenuis nostra opinio, quam sapientissimo Majestatis vestrae judicio, ejusdemque clementi arbitrio subjicimus, nos nostraque perpetua fidelia servitia in gratiam Majestatis vestrae humillime commendantes. Actum Posonii XV. Septembris. Anno M : D : LXIX.

Sacrae Majestatis vestrae
fideles humillimique
Servitores
Camerae Hungaricae
praefectus et consiliarii.

(Eredetije a bécsi udvari kamara levéltárában.)

VIII.

1569. Szeptember 21—22.

Töredék az országgyűlés első felterjesztésére adott királyi válaszirathól.

Primum quod Status et Ordines regni pro petito subsidio duorum florenorum anni praeteriti 68. lucrum Camerae de singulis integris fundis per viginti denarios exigendum esse, pro aliis autem duobus sequentibus annis, hoc est 69 et 70, in singulos annos duos florenos pollicentur, duobus terminis solvendos, pro festo videlicet purificationis beatissimae Virginis Mariae anni proxime sequentis unum florenum, cum media parte lucri Camerae, ad primum autem diem men-

sis Augusti eiusdem anni alterum florenum, cum residua parte lucri Camerae, et pro anno 71 similiter duos florenos, iisdem duobus terminis, de qualibet integra sessione dandos et contribuendos; eo pacto, si Maiestas sua Caesarea inquisitiones illas super damnis et violentiis Capitaneorum et militum suorum, praeterea de bonis ad arces Regias et per alios violenter occupatis clementer cognosceret, et miseram plebem contentari faceret, bona vero occupata iis qui sua esse comprobarent remitteret: Maiestatem suam Caesaream, omnino magnis de causis, a suo proposito et a sua petitione discedere non posse. Cum enim Maiestas sua Caesarea sesqui alterum annum, quo subsidium cessauit, milites nihilo secius ex aliarum prouintiarum subsidiis ac etiam ex proprio fisco soluerit, et insuper maxima debita ea de causa contraxerit, et dietam post finitum subsidium non alia causa, prout ipsis Statibus constat, distulerit, quam quod per Transyluanum et caeteros rebelles, qui nouos tumultus mouerint, et aliis negotiis pro salute communis patriae tractatis, fuerit impedita; quod subsidium alioqui, si Dieta tempestiue fuisset celebrata, haud dubie Maiestati suae non fuisset denegata. Ad haec compertum ipsis Statibus esse, prouintiarum Austriae subsidia hactenus sine interuallo praestita, eamque omnem pecuniam, quae sane ipsorum facultatibus maior videri posset, in huius regni defensionem esse consumpturam. Ita quoque intelligere ipsos Status, quanta cum molestia ac querela futurum sit dictarum prouintiarum Austriae, si ipsi, utpote ad quos periculum magis pertineat, eiusmodi iusta onera ferre recusent; qua ipsa re quantum auxilii huic regno decessurum sit, ipsos Status, pro sua prudentia, facile perpendere posse. Itaque hortari Maiestatem suam Status et Ordines regni benigne, ut hisce omnibus consideratis, petitioni suae Maiestatis, quo ad dictam continuationem praeteriti temporis ac contributione futuri prompto et alacri animo, sine omni conditione, annuerent. Daturam autem Maiestatem suam operam, ut continuatione ab ipsis impetrata, in posterum statis quoque temporibus tempestiue Dietam indicere, eamque propria persona accedere non intermittat. Tametsi autem sua Maiestas Caesarea praesenti pecunia ad solutionem confiniorum maxime indigeat, tamen considerato hoc Regni statu

benigne annuere, ut dictum totum subsidium praeteriti temporis, intra quatuor terminos, quos sibi ad exolutionem nouae contributionis peterent, singulis pro quarta parte numeretur

Quod autem ad bona occupatitia attinet, Maiestatem suam Caesaream per certos Commissarios informationem instituisse, quorum habita relatione iam determinasse, quomodo cuique iuste satisfieri debeat; itaque dedisse in mandatis Camerae suae aulicae, ut ad eorum ad quos ea res pertinet instantiam, quod suae Maiestatis mentis sit, iis declararent; quod ipsum Status et Ordines regni partibus significarent.

De damnis vero et iniuriis militum, passim per Hungariam illatis, Maiestatem suam Caesaream plurimum dolere, quod fideles sui subditi his malis fuerint afflicti, idque contra voluntatem Maiestatis suae accidisse, Status et Ordines certo sibi persuadeant. Sed quoniam bella hoc malum secum adferre consueuissent, quod incolae a militibus adeo defendi nequirent, quin aliquid aduersi paterentur; monere Maiestatem suam Caesaream fideles suos Status et Ordines regni, ut memoriam praeteritorum malorum ex animo deleant; praesertim cum nulla damnorum possit esse refusio, quandoquidem milites qui illa intulerunt, magna ex parte iam dudum sint exautorati, passimque in longinquas regiones dispersi. Si qui tamen adhuc in stipendio Maiestatis suae essent, petere Maiestatem suam Caesaream, ut eorum nomina exhibeant, quo tota re cognita, Maiestas sua statuere possit, quod ratio postulauerit.

Nota den anhang de Capitaneis et militibus, qui nominati sunt, expediet Secretarius Fiernig.

Ad nouam portarum connumerationem quod attinet, Maiestatem suam Caesaream sententiae Statuum et Ordinum benigne subscribere, ita tamen, ut etiam in Sclauonia, ut aequalitas obseruetur, fiat noua portarum connumeratio; et post connumerationem et rectificationem in loco factam, nulla postea fiat in Comitatu rectificatio, cum iuratus nobilis cum judice nobilium propterea dicatori adiungatur, ut omnis disceptatio semel componatur; alioqui futurum sit, ut administratio per eiusmodi rectificationes multum confundatur.

Diuisiones item portarum in medias, tertiarias, et quartarias, una cum reliquis, Maiestatem suam Caesaream, ex

causis in ipsa propositione expressis, quae quidem causae magni ponderis Maiestati suae videantur, in suo loco relinquendas, et priori suae sententiae inhaerendum statuisse. Molitores tamen omnes, iuxta priores constitutiones, atque etiam iudices villanos, cum dicatores amplius non intertencant, dicandos esse censere.

Exemptiones porro nouas, eo modo uti Status et Ordines regni censent, seruandas, veteres vero exemptiones ad feliciora usque tempora suspendendas esse. Turcis vero subiecti dimidium dicae soluant, iuxta priores constitutiones.

Ad lustrationem autem nobilium unius sessionis, respondebit Secretariis Fiernig.

Modum emissionis dicatorum et iurati nobilis ad connumerationem portarum, per regnicolas constitutum, Maiestati suae non displicere; ideo juxta eum procedendum esse, ac statim peracta connumeratione, intra quintum decimum diem, plenariam exactionem et administrationem dicae, rectificationis termino, ob causas superius recensitas, sublato, exigendum esse.

De poena negligentibus Vice Comitibus et judicibus nobilium irroganda, cum Maiestas Caesarea intelligat poenam amissionis officii et duplum reponendi prioribus constitutionibus esse statutam, in potentiores item decreta regni extare; Maiestatem suam illa adprobare.

Ut Vice Comites et judices nobilium suis salariis contenti sint, nec quicquam priuata authoritate ultra consueta sua salaria leuent, Maiestatem suam Statuum conclusioni accedere. Ac quamuis Maiestas sua Caesarea aequalitatem in omnibus Comitatibus seruari cuperet, cum tamen Status et Ordines regni Maiestati suae proponant in Comitatibus Zaladiensi et Castriferrei, propter amplitudinem Comitatuum hucusque aliter obseruatum fuisse, aquiescere Maiestatem suam ipsorum sententiae.

Quod ad exactionem restantiarum, poenamque dupli a suppressoribus earum sumendam spectat, eam Maiestati suae quoque probari, prout regnicolae concluserunt.

Approbare quoque Maiestatem suam Caesaream termi-

num ac modum exigendarum restantiarum per Status et Ordines constitutum.

Cum Status regni pro lucro camerae, cessante dica, viginti denarios, idque per portas siue fundos integros offerunt: Maiestatem suam Caesaream denuo ipsos hortari, ut, habita ratione grauissimorum sumptuum et necessitatum Maiestatis suae et regni, lucrum Camerae per fumos ac denarios saltem viginti conferant; neque dubitare debent Status, quin sua Maiestas nihilominus statis temporibus dietas indicatura, atque eisdem ut hactenus praesens adfutura sit.

De modo exactionis tricesimae et poena fraudatorum fisci, placere Maiestati suae Caesareae sententiam Regnicolarum, ut constitutionibus anni 59 factis insistatur, nimirum quod defraudatores fisci puniantur, iuxta illius anni decreta.

Monetae polonicae usus ut aboleatur in hoc regno, ac loca depositionum mercium vetera, quae Poloni negotiantes transgredi non audeant, instituantur. Ordinum et Statuum sententiae Maiestatem suam adstipulari, ac propterea Maiestatem suam Caesaream serio edicto cauturam, sub graui poena, ne Domini et nobiles montanis vicini, et praesertim proprias fodinas habentes, argentum extra regnum diuendere praesumant, sed id totum ad Cameram Maiestatis suae Cremniciensem, constituto precio, redimatur. Officialibus quoque Maiestatis suae in montanis Ciuitatibus constitutis serio mandabitur, ne Polonis argentum vel aurum signatum commutent, e regnoque educendum permittant. Hortari autem Maiestatem suam Caesaream Status et Ordines regni, ut Maiestatem suam consilio et sententia sua doceant, quae ratio olim fuerit locorum illorum veterum depositionum, et ubi illae depositiones obseruatae sint, quo Maiestas sua hac in re tanto maturius deliberare et statuere possit, quod necessitas requiret.

De moneta hungarica, ac ratione inuenienda, ut ea per alia regna et prouintias suae Maiestatis sine damno regnicolarum valeat, cum res sit magni momenti, nec in hac Dieta concludi possit, ideo in aliud tempus necessario differendum videri. Ideoque placere suae Maiestati, ut homines peritos harum rerum quamprimum ipsi deligent, qui una cum his quos Maiestas sua ad hoc negotium deputabit, de re tota

cognoscant ac deliberent, quo consilio quibus rationibus hisce incomoditatibus remedium adhiberi possit.

In decimarum arendatione, respondebit Secretarius Fiernig.

Modum decimandi iuxta antiquam consuetudinem regni, ac ut a nobilibus profugis in fundo rusticali et ciuili consedentibus decimae exigantur, Ruthenis et Walachis exemptis, probari Maiestati suae. (?)

Quod ad decimatores Agrienses attinet, respondebit Secretarius Fiernig.

Ubi Status et Ordines regni queruntur Camerarios et Capitaneos decimas, praetextu usus et necessitatis confiniorum, contra publicam constitutionem, pro se ipsis reseruare, ac in proprium eorum usum conuertere solere: velle Maiestatem suam Caesaream, ut Status et Ordines regni tales nominent; prouisuram enim Maiestatem suam, ne quid deinceps tale committant, neque si qui hac in re deliquisse comperti fuerint illis impune futurum.

De hoc articulo respondebit Fiernig. [1])

Quod de restauratione Status Baronatus suae Maiestati supplicant, petuntque ut deinceps bona per defectum seminis ad fiscum deuoluta benemeritis sine precio conferantur; quamuis Maiestas sua iustum esse censeat, ut Status ille conseruetur, tamen cognoscere ipsos praesentem conditionem regni, quae longe diuersa est ab ea, quae olim fuit, omnis generis subsidia postulare. Scire etiam, quod pecuniae ex eiusmodi bonis non in alios usus quam in regni defensionem insumantur; praeterea ipsa bona ipsis regnicolis diuendantur, quominus causam habeant hac in re conquerendi. Nihilominus

[1]) Itt a következő pont keresztül van húzva: Quod Status et Ordines regni petunt, ut cum Comitatus illi qui praeter eas quas Agriam soluunt decimas, Turcis quoque et Transyluano integras soluere coguntur, Maiestas sua Caesarea clementer annuere, suisque Capitaneis et Officialibus mandare dignaretur, quod inposterum dimidium saltem decimarum partem persoluant; etsi Maiestas sua Caesarea dignum esse censeat, ut miseri et adflicti subditi in soluendis decimis propter nimias oppressiones subleuarentur.

tamen suam Maiestatem nullo tempore suorum fidelium bene merita neglecturam, sed quatenus omnino fieri, et attritae res fisci ferre possint, sua gratia illis affuturam, prout sua Maiestas hactenus non solum ex bonis ad fiscum deuolutis, sed ex propriis Camerae prouentibus facere consueuerit.

Ad querelam Regnicolarum de negotiis hungaricis non in externo consilio tractandis et de reliquis respondebit secretarius Fiernig, ex responso regnicolis etiam Viennae dato.

Cathedraticum Archidiaconis soluendum esse, Maiestatem suam Caesaream quoque censere, iuxta decretum Wladislai Regis.

Ut conuentus in Thurocz restauretur, et Episcopus Agriensis in eius restauratione ab ipso Comitatu de Thurocz aliisque vicinis Comitatibus iuuetur, aequam postulationem esse.

Cum praeterea Praepositura de Lelez Balthasari Melegh ea conditione per Maiestatem suam Caesaream sit clementer collata, ut Conuentum instauret, et bona inscripta redimat ex prouentibus eius Praepositurae, illi ut hoc faciat Maiestatem suam iniuncturam. Et si ipse ea bona ex prouentibus illis redimere non posset, auxilium vicinorum Comitatuum, qui eiusdem Conuentus opera carere non possunt, implorare poterit, quos etiam sese ad praestanda ipsi Praeposito auxilia iam antea obtulisse Maiestati suae relatum esse.

Ubi praeterea Status et Ordines pro eliberatione Emerici Hassaghy et aliorum, iure condemnatorum, ac bonorum ad rationem Maiestatis suae Caesareae, iuxta sententiam delectorum iudicum occupatorum restitutione intercedunt; etsi iuridice compertum sit quam grauiter atque enormiter contra regiam Maiestatis suae Coronam ipsi deliquerint, ut ex processu ipso ac sententia lata manifestum est, tamen velle Maiestatem suam Caesaream voto et intercessioni regnicolarum et propter suorum fidelium intercedentium benemerita, etiam in hac parte annuere. Itaque donare utrique, et Hassagyo et Chanio vitam, Hassagyo autem libertatem etiam, una cum restitutione bonorum suorum; ita tamen ut ante uterque ex captiuitate non liberetur, donec Maiestati suae fideliter et ex con-

scientia bona direpta et iniuste ablata in specie significet atque restituat; id quod hactenus non fecit.

Ad causam Zomzedwariensem quod attinet, consentire Maiestatem suam Caesaream, ut iuridice sub hac dieta tractetur, iamque commissum esse Directori Causarum, ut ea de re actionem instituat atque procedat. Quod autem Status et Ordines instant apud Maiestatem suam, ut supplicationem D. Francisci Tahy contra viduam a Teuffenpach porrectam clementer exaudire et quod iustum videbitur facere dignetur, id Maiestatem suam Caesaream, cum iustitia nemini sit deneganda, clementer esse facturam.

Ut Ciuitates liberae in suis libertatibus et praesertim thelonei solutione conseruentur, iustum esse censere Maiestatem suam Caesaream; eatenus tamen quatenus quaelibet de priuilegiis eiusmodi ostendere poterit.

De bonis Janoky ad Cameram Maiestatis suae Scepusiensem per defectum seminis eiusdem occupatis, si illi qui ius in eis bonis praetendunt, iura et priuilegia sua produxerint, ac liquido comprobauerint bona illa ad se pertinere, etiam illa restitutum iri.

Quod ad regnicolarum postulationem attinet, ut Wolfgango a Puechhaim interdicatur ne nobiles et alios priuilegiatos ad thelonei sui Köpchen solutionem ulla ratione compellat, Maiestatem suam de re illa informationem capturam, atque omnino curaturam, ne quid ipsorum priuilegiis et immunitatibus praeiudicium fiat.

Quod ad restaurationem Capituli Wesprimiensis attinet, cum conuentus Zalawar et Kapornak ac praeterea Capitulum Castriferrei sint propinqua, sufficiantque nunc ad executiones regni illarum partium, et personae Capitulares nunc in Egerzegh habitantes sint paucae, habeantque suas sustentationes honestas, ab eius Capituli restauratione nunc supersedendum esse Maiestatem suam Caesaream censere.

Kivül: Camerae articuli, responso Caesaris inserendi.
D. D. Zasio praesentati 20. Septembris 69. hora 3. p. m.

(Eredeti fogalmazata a bécsi udvari kamara levéltárában.)

IX.

1569. Szeptember 30.

Az országgyülés második feliratának töredéke.

Extractus duplicae statuum Hungariae.

Ubi vero sacra Majestas sua fideles suos de bonis occupaticiis ad Cameram aulicam dirigit, cuperent illi, juxta nuperrimam illorum supplicationem, sicuti alia Hungarica negotia, ita hoc quoque ad Hungaricum potius dirigi consilium; nam licet nunc quoque nonnulli a Camera illa aulica responsum habuerint, quod bona ab eis occupata sua esse comprobaverint, quia tamen arces Majestatis suae sacrae illis indigerent, requiruntur, ut illa cedere velint. Quod quum illis onerosum valde sit, ipsaque justitia postulet, unicuique reddi, quod suum est, dignetur sacra Majestas sua talia bona iis, ad quos pertinent, restitui facere.

De aliis autem, quae ad modum exactionis dicae et restantiarum pertinent, Status et Ordines regni adhuc ad ea sese referunt, quae proximo eorum scripto comprehensa, sacrae ejus Majestati obtulerunt, praesertim cum in prioribus quoque regni constitutionibus habeantur majori ex parte decreta et expressa, et rectificatio sedis, quam sua Majestas non admittit, non sit nova, sed hucusque semper fuerit observata, omnique fraude careat. Sessiones vero divisae neque dominis suis plus solvant, quam secundum quod per medias, tertiarias et quartarias divisae sunt.

Quae sacra Majestas sua in negotio monetae Polonicae se provisuram ostendit, humiliter probantur regnicolis, eique humiliter supplicant, ut auri et argenti non tantum signati, sed etiam rudis exportationem, et in Poloniam praecipue, prohibere dignetur, et juxta veterem morem libertatem concedere adimendi, qui illud contra publicum edictum exportare ausi fuerint. Loca vero depositionum versus Poloniam sunt: Cassovia, Eperyes, Lewchovia, Bartffa, Kesmark et filialia, Homonna, Varano et Ztropko; versus Austriam vero Posonium

et Sopronium, et versus Moraviam Tirnavia; in Sclavonia denique versus Stÿriam Varasdinum et Zagrabia, una cum aliis locis, si quae a divis regibus hac in parte privilegiata sunt. Quae vero sit ratio talium locorum et veterum depositionum, declarabunt Majestati suae sacrae illorum domini et possessores, qui haud dubie vel privilegia, vel antiquas de illis habeant consuetudines.

De arendatione decimarum adhuc supplicant, ut sacra Majestas sua constitutionem fidelium suorum clementer acceptare et approbare dignetur.

Et licet sacra Majestas sua clementer annuerit, ut privilegia liberarum et montanarum quoque civitatum, circa non solutionem telonii observentur, adjecit tamen conditionem, ut si privilegia sua produxerint; quod quum juxta decretum Wladislai regis, anni MD. facere non teneantur, statutum est, ut antiqua illarum in hac parte libertas, simpliciter, juxta plurimorum conventuum constitutiones, firmiter ab omnibus servetur.

Ejusdem telonium in possessione Keorthwilies siccum, sicuti et alia per regnum universa sicca telonia, juxta priorum conventuum constitutiones, distrahi debere decretum est.

De bonis Janokÿ, per Cameram Scepusiensem occupatis, supplicant Status, ut iis, a quibus adempta sunt, restituantur, et donatarii more consueto se statuant; quibus si contradictum fuerit, mandet sua Majestas Comitatui ut cognoscat, si contradictores antea fuerint in bonorum illorum dominio; quod si non fuisse compertum fuerit, dentur bona in sequestrum more solito, usque ad determinationem juris.

Supplicant etiam pro Michaele Biwdÿ, ut clementem habere dignetur rationem fidelium et constantium servitiorum illius, in quibus arcem suam ab adversariis oppugnatam et destructam una cum bonis amittere pro Majestate sua non dubitavit, atque duo oppida Beregh et Varÿ, per defunctam quondam Majestatem caesaream illi inscripta, quae etiam possedit, sed postea ab ipso occupata sunt, juxta proxime quoque praeteriti conventus constitutiones, clementer restitui jubere, vel alio modo eum contentare.

Et licet regnicolae in proximo eorum responso articulum inseruerint pro domino Bathorÿ, causa arcis Selÿn, sacar

tamen Majestas sua nullum facere dignata est ad illum responsum: supplicant propterea Status, ut proximam illorum hac de re supplicationem clementer exaudire, et super ea pro justitia deliberare dignetur.

Similiter supplicant, ut contrariam quoque supplicationem viduae quondam Petri Erdewdÿ, qua negotium hujus arcis, ad jus regni ordinarium rejici petit, clementer intelligere, et quod justum videbitur, decernere dignetur.

De provisione, ne status Baronum intercidat, bonaque ad fiscum devoluta non pro pecuniis, sed bene meritis servitoribus conferantur: Status et Ordines regni adhuc humiliter instant, postulatque hoc scripta regni libertas, ad quam servandam se sacra sua Majestas etiam clementer obtulit. Requirit hoc praeterea ipsa publica necessitas, ut remuneratis servitoribus bene meritis, caeteri animum non despondeant quin potius liberalitate suae Majestatis illecti, sint, qui conentur simili modo regno et sacrae Majestati suae servire, et bona etiam sua periculo exponere, quum viderint pro amissis alia donari.

Kivül: Reuerendissimo Domino Praefecto caeterisque Camerae Hungaricae Consiliariis, ut D. Chanadiensem ad se vocent, et de his articulis ita mature deliberent, ut Camera aulica hora tertia ipsorum opinionem et consilium habere queat. 1. Octobris 69.

(Egykorú irat a bécsi udvari kamara levéltárában.)

X.

1569. Október 1.

A pozsonyi kamarának felterjesztése, az országgyülés második felirata tárgyában.

Sacratissima Caesareae Majestas, Domine Domine Clementissime.

Juxta benignum Majestatis vestrae sacrae decretum, hodie nobis circa horam duodecimam meridianam, cum certis articulis duplicae Statuum et Ordinum regni hujus exhibitum, accersito illico in Consistorium Camerae hujus reverendissimo

domino Chanadiensi, de praescriptis articulis consultavimus diligenter.

Quod ad primum articulum, qui de bonis occupaticiis restituendis tractat, attinet, non est quod Status et Ordines regni conquerantur, quod illi, qui jus in bonis illis praetendunt, ad Cameram Majestatis vestrae aulicam dirigantur; cum ea negotia, cum ob absentiam dominorum consiliariorum Hungaricorum, tum ob temporis brevitatem in Consilio Hungarico tractari nequiverint; cum praeterea in constitutionibus publicis expressum sit, ut quilibet, qui aliquod jus in bonis ejusmodi occupaticiis praetendit, jus suum sufficientibus testimoniis comprobet, et si qui jus suum sufficientibus documentis comprobare nequirent, ad jus ordinarium regni rejiciantur; cum itaque testimonia nonnullorum sint invalida, non videtur, cuiquam injuria fieri, si illi juxta constitutionem publicam in jus ordinarium rejiciantur; cum illis tamen, qui bona illa ad se pertinere sufficienter quidem comprobaverint, arces autem, ad quas bona ejusmodi occupata tenentur, bonis ipsis carere non posse sine gravi publici boni jactura videantur, per Cameram Majestatis vestrae sacrae Scepusiensem tractandum, ac in aliqua summa competenti, vel saltem usque ad feliciora tempora conveniendum esse humillime existimaremus.

De exactionis et rectificationis dicae, et restantiarum modo, ut Majestas vestra sacra in priori propositione sua insistat, demisse censemus; ubi autem rectificationem dicae Status admitti postulant, eam ex lege concedendam esse existimaremus, ut statim absoluta per dicatorem et hominem juratum Comitatus, connumeratione portarum, vicecomes confestim conventum nobilibus indicet, et rectificationem non expectato XV. die faciat, et post XV. diem illico exactio dicae fiat, quod si vicecomes facere neglexerit, poenam amissionis officii luat.

In eductione auri et argenti concedendum esse statibus regni arbitramur, ut si qui inventi fuerint, qui contra hoc edictum publicum aurum et argentum cusum, vel non cusum educere praesumpserint, id ab eis auferri liceat; et loca depositionum, ut magis innotescant, ac Majestas vestra sacra ea per sua mandata commodius publicare queat, privilegia ab

illis, qui ea praerogativa gaudent, ut coram Majestate vestra sacra producant, postulandum esse demisse existimamus.

De arendatione decimarum, Majestas vestra sacra in priori suo clementi proposito persistere dignetur, cum publica privatis commodis sint praeponenda.

Justum quoque esse censemus, ut civitates liberae in teloneorum libertate conserventur; ut autem illis Majestas vestra sacra de clementi defensione erga turbatores ejusmodi libertatum suarum prospicere queat, privilegia sua, ut coram Majestate vestra sacra producant, decernendum esse existimaremus, quibus cognitis, Camera haec, contra turbatores ejusmodi libertatum tutius procedere queat.

Teloneum domini a Pucham, situm in possessione sua Kerthweles exigi solitum, ut tollatur, statuum regni decreto subscribimus; hujus rei etiam executionem Majestas vestra sacra de facto fieri demandare dignetur.

Cum jus in bonis Janoky sit dubium, propterea quod illi, qui bona ipsa ad sese pertinere praetendunt, nihil adhuc probaverint, neque jus aliquod eorum produxerint, ideo bona ipsa apud Cameram Majestatis vestrae sacrae Scepusiensem, tanquam apud manus sequestras, donec illi jura sua probaverint, relinquenda censeremus.

Ubi regnicolae pro Michaele Bidÿ apud Majestatem vestram sacram intercedunt, illique duo oppida Beregh et Warÿ, pro amissione bonorum suorum restitui, vel ipsum alio modo contentum reddi petunt; cum oppida illa pertineant ad arcem Majestatis vestrae sacrae Munkach, sintque praecipuae pertinentiae ejus arcis, et peculium Coronae, ea retinenda esse demisse existimamus. Et cum ipse Bidÿ annuam a Majestate vestra sacra habeat in Camera Scepusiensi provisionem, ea gratia Majestatis vestrae sacrae ipsum nunc bene contentum esse posse humillime videtur.

Ad supplicationes magnifici domini Georgii Bathorÿ et dominae viduae olim magnifici domini Petri Erdewdÿ ratione arcis Selÿn exhibitas, quod spectat, justam esse statuum petitionem censemus, ut Majestas vestra sacra, intellecta postulatione ipsorum supplicantium, id quod justum esse visum fuerit, clementer decernat.

De restauratione baronatuum regni, et collatione bonorum ad fiscum Majestatis vestrae sacrae devolutorum, ut Majestas vestra sacra in priori sua clementi responsione persistat, humillime arbitramur.

Atquae haec est, clementissime Imperator de praescriptis articulis tenuis nostra opinio, quam prudentissimo Majestatis vestrae sacrae relinquimus judicio. Nos, nostraque perpetua, fideliaque servitia in gratiam Majestatis vestrae sacrae subjicientes. Actum prima octobris. Anno MDLXIX.

Sacrae Majestatis vestrae

fideles humillimique
servitores
Camerae Hungaricae
praefectus et consiliarii.

Kivül: Sacrae Romanorum Imperatoriae et Regiae Majestati etc. Ad Cameram aulicam.

(Eredetije az udvari kamara levéltárában.)

XI.

1569. Október 3.

Töredékek az országgyülés második felterjesztésére adott királyi válasziratból.

I.

Ubi Status et Ordines regni cupiunt negotia de bonis occupatitiis non ad Cameram aulicam, sed potius ad hungaricum consilium dirigi, atque bona iis ipsis ad quos ea pertinent in specie restitui; Maiestatem suam Caesaream, ob causas in priori scripto expressas, a priori sua tententia discedere non posse, atque omnino confidere ipsos Status et Ordines tandem etiam acquieturos, tum quia, prout ipsis constat, sua Maiestas ea bona magnis sumptibus recuperauit, tum etiam quia pleraque eorum sine publico damno ab arcibus auelli non possunt. Offerre autem suam Maiestatem antiquis dominis iustum pretium, aut equiualentia bona eorundem bonorum. Neque in ea transactione longiorem moram adhibituram, sed statim ordi-

naturam, ut ad effectum perducatur, et cum dictis dominis iuste transigatur.

Quae ad exactionis et rectificationis dicae et restantiarum modum attinent, cum Status et Ordines regni priori suae sententiae inhaereant, et prioribus regni constitutionibus nitantur, Maiestatem suam Caesaream ipsis Statibus in hac re nunc assentiri.

Quod attinet ad negotium monetae polonicae et eductionem auri et argenti, siue signati siue rudis, Maiestatem suam ipsorum postulatis satisfacturam, ipsumque modum iuxta veterem morem constituturum.

De locis quoque depositionum suam Maiestatem statim iussuram, ut sibi priuilegia, a locis quae ipsi nominauerint, exhibeantur. Quibus visis et in maturam deliberationem adductis, statuturum porro, quae ex usu fore, et ad conservationem eiusdem libertatis pertinere videbuntur.

De arendatione decimarum respondebit Secretarius Fiernig.

Ut priuilegia liberarum et montanarum quoque ciuitatum circa non solutionem thelonii obseruentur, id iustum quidem videri Maiestati suae Caesareae. Itaque velle suam Maiestatem, ut qui in possessione non soluendi thelonei nunc sint, iis nulla posthac molestia adferatur. Si qui tamen nullam possessionem quietam seu priuilegia allegent, iubere suam Maiestatem eadem sibi exhiberi, quibus visis constituturam quod iuris erit.

Thelonium D. Wolfgangi a Puechaim, situm in possessione sua Kerthweles, exigi solitum ut tollatur, Maiestatem suam Caesaream Statuum regni decreto benigne subscribere; huius rei quoque executionem Maiestatem suam Caesaream sine mora fieri demandaturam.

Quae status et Ordines regni de bonis Janoki, item pro Michaeli Biwdy, pro Domino Bathory et vidua quondam Petri Erdewdi humiliter suplicant, de iis Maiestatem suam Caesaream peculiari scripto suo benignum responsum esse daturam. [1])

[1]) *Oldaljegyzet*: Ad D. Zasium.

Nota. Hof Camer achtet es sollen pillich dise priwat sachen dis schrift, als die publica negotia totius regni belanget, nicht inse-

De restauratione Baronatus regni et collatione bonorum ad fiscum Maiestatis suae Caesareae deuolutorum, Maiestatem suam Caesaream in priori clementi sua responsione, persistere, atque omnino cogitaturam esse, ut quauis occasione oblata, suis fidelibus omni gratia atque liberalitate, qua alioqui ipsis propensissima est, prospicere queat.

II.

Sacratissimae Romanorum Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini nostri clementissimi nomine, Statibus et Ordinibus inclyti regni Hungariae benigne significandum, Maiestatem suam Caesaream humilem ipsorum supplicationem de bonis Janoky, de negotiis Michaelis Biwdy, Domini Bathori et Petri quondam Erdewdy viduae, benigne intellexisse.

Primum itaque quod ad bona Janoky attinet, ea bona propter defectum seminis ad fiscum esse annotata, et apud eum hactenus ita permansisse. Tametsi autem nullam praetensos haeredes iustam querendi causam in hoc negotio habere videantur, cum Maiestas sua, prout priori scripto declarauit, restitutionem non abneget, modo illi iura sua judicibus non suspectis approbent; tamen si ita Statibus et Ordinibus regni videatur, non repugnare etiam suam Caesaream Maiestatem, quominus usque ad decisionem causae, bona ad manus sequestras deponantur, atque ita et hac in re petitioni ipsorum satisfiet.

Ubi Regnicolae pro Michaele Biwdy apud Maiestatem suam intercedunt, illique duo oppida Beregh et Wary, pro amissione bonorum suorum restitui vel ipsum alio modo contentum reddi petunt; Maiestatem suam Caesaream ipsius Biwdy priuilegia reuideri benigne mandasse, etsi quidem ita ea se habeant, ut ab ipso praetenditur, suam Maiestatem curaturam, ut vel ipsa oppida restituantur, vel bonis aequiualentibus, aut alia ratione iusto atque bono modo ipsi satisfiat.

Ad supplicationes magnifici D. Georgii Bathori et viduae olim Petri Erdewdy ratione arcis Zelyn exhibitas,

---

rieret werden, doch stet es beim dem was er hierhinen für ein ordnung prauch welle.

quod spectat, Maiestatem suam Caesaream iustam esse censere Statuum petitionem, ut ubi Maiestas sua Caesarea ipsorum supplicantium postulationis et rei status perfectam habuerit cognitionem, exinde id quod iustum esse visum fuerit, clementer decernet. Idque Maiestatem suam quo ad eius citius fieri poterit et mature esse facturam.

Decretum D. Imperatoris in Consilio Camerae aulicae.

Kivül: Articuli Responso Caesaris inserendi.
Obtuli Secretario Obernburgo 3. Octobris 69. hora 7. pomeridiana.

(Eredeti fogalmazata a bécsi udvari kamara levéltárában.)

XII.

1569. Október 9.

Töredék az országgyülés harmadik feliratából.

De bonis ad arces occupatis adhuc humillime supplicant. ut illa dominis eorum, qui ea sua esse comprobarunt, simpliciter restituantur, si ea vel pro pecuniis, vel pro bonis aequivalentibus cedere nolunt. Nam ubi Majestas sua sacra se gravibus illa sumptibus recuperasse ostendit, putant Status et Ordines offitii esse Majestatis suae, ut ea, quae hostili manu adempta sunt, recuperare studeat, et fidelibus suis restituat. Quod si respectu sumptuum, omnia recuperata, vel quae forte imposterum, benignitate Dei, recuperabuntur, pro se retinere vellet, frustra Status in defensionem regni, et recuperationem amissorum, a tot annis contribuerent, corpora sua hostibus opponerent, sanguinemque suum profunderent, et nihil non laboris et sumptuum aequo animo sufferrent.

Supplicationes dominorum Bathorÿ et viduae domini Petri Erdewdÿ causa arcis Selÿn, domini item Michaelis Bÿwdi, Status et ordines regni, eo quo nuper modo, Sacrae Maiestati suae humiliter adhuc commendant.

Telonia sicca ubique per regnum, juxta priorum conventuum constitutiones, distrahenda quidem Status decernunt; sed ut sua Majestas in bonis suis illa prior distrahi faciat.

Praepositus de Lelcz, ad redemptionem bonorum ecclesiae suae impignoratorum, se nequaquam sufficientem adhuc profitetur, neque etiam comitatus ullum sibi auxilium promittunt. Qua propter Status supplicant penes illum, ut si sacra Majestas sua pronunc majorem bonorum impignoratorum partem redimere nolit, velit vel illam saltem, quae apud Franciscum Kalnassÿ pro mille quingentis florenis habetur, gratiose redimere.

Ad causae Michaelis Bÿdÿ responsum, quantum attinet, ubi Majestas ejus caesarea jubet sibi prius proferri originale privilegium bonorum petitorum, Status et Ordines regni humiliter significant Majestati suae caesareae, quod tempore expugnationis arcis ipsius Michaelis Bÿdÿ, Atthia vocatae, una cum aliis omnis generis rebus, penes fidelitatem Majestatis suae caesareae, omnium testimonio amissis, privilegium quoque ipsum originale, igne dicitur consumptum, ejus nihilominus transumptum ad humilem supplicationem ipsius, superiori proximo generali conventu, ex libro regio ipsi Michaeli Bÿwdÿ per sacram Majestatem suam extractum fuisse, idque non minus ponderis et vigoris, quam originale ipsum de jure regni habere posse; unde denuo submissius supplicant Majestati suae caesareae, dignetur ipsius justam et piam habere rationem, illiusque supplicationem clementer exaudire.

Kivül: Articuli Caesaris responso inserendi 9. Octobris 69.

(Egykorú irat az udvari kamara levéltárában.)

XIII.

1569. Október 9.

Töredék az országgyülés harmadik felterjesztésére adott királyi válasziratból.

Quod Status et Ordines Regni adhuc supplicant de bonis ad arces occupatis, ut illa dominis eorum, qui ea sua esse adprobarunt, simpliciter restituantur, si ea vel pro pecuniis vel pro bonis aequiualentibus cedere nollent; quamuis Maiestas sua Caesarea sibi omnino persuaserat Status et

Ordines regni priori Maiestatis suae sententiae humiliter acquicturos, cum haec Maiestatis suae petitio nonnisi publici boni causa tentata sit, quo tanto magis atque commodius arces finitimae sustentari queant, ipsis enim bonorum occupatorum petitoribus nihilominus bono atque iusto modo satisfieri potuisset, praeter id quod patriae communis ea in re rationem habituri erant; nam quod Maiestas sua Caesarea in priori scripto, magnorum sumptuum, quibus bona recuperata sunt, mentionem fecerit, non ita accipi debere, quasi offitii immemor, propterea fideles suos bonis ad ipsos pertinentibus omnino priuare statuerit, sed eo pertinere, ut posteaquam id ipsum, ac praeterea quanto cum publico detrimento diuulsio aliquorum bonorum ab arcibus et propugnaculis suae Maiestatis futura sit, ipsi Status et Ordines diligentius considerauerint, eo facilius oblatam compensationem iustam ac prioribus dominis omni ex parte indemnem futuram admittant tamen ut ut haec sese habeant, siquidem ipsi priori suae supplicationi omnino inhaerendum sibi putauerunt, quo et in hac parte ipsis satisfiat, annuere suam Maiestatem, ut illis saltem qui bona aliqua ad se pertinere sufficienter iam probauerint, eadem statim et de facto ipsis restituantur. Qua de re Maiestatem suam Caesaream Camerae suae Scepusiensi confestim mandatum daturam. Confidere tamen adhuc omnino illos, possessione eiusmodi locorum adepta, publicae utilitatis rationem non deposituros, ac vel sic etiam eiusmodi bona, si quibus sine detrimento dictas suae Maiestatis arces carere non posse ad paruerit, id quod Maiestas sua optime statuet, pro iusta compensatione apud ipsas arces relicturos.

De reliquis autem bonis, siue ea ad Maiestatis suae arces, siue per Barones et nobiles sint ocupata, de quibus dubium adhuc est, sintne restituenda nec ne; statuere adhuc Maiestatem suam Caesaream, ut iuxta prioris dietae decretum, ulteriori iuris discussioni iuridice committatur. Atque in eo Maiestatem suam Caesaream curaturam, ut et summarie procedatur, et latae sententiae absque mora conuenienti executioni demandentur.

Quod Status commendant negotium Dominorum Bathori et viduae Petri Erdewdy, Maiestatem suam Caesaream curaturam, ut cum vidua Erdewdi bono modo tractetur, ut accepta

pignoris summa, arcem Selyn Maiestati suae resignet. Quo facto sua Maiestas ipsis Bathoris fratribus eandem pro ea parte, quae ad ipsos pertinere apparuerit, reddi curabit. Si vero ipsa vidua hanc tractationem renuuerit, tum vissuram Maiestatem suam Caesaream, ut ipsa causa in primo octauali iudiciorum termino, extra omnem seriem, iure reuideatur et discutiatur.

Ad Michaelis Biwdy causam quod spectat, postulasse Maiestatem suam Caesaream, ut id priuilegium quo nititur, originaliter proferat, quo viso et cognito, mature statuturam, quae aequitati consentanea videbuntur.

Thelonia sicca ut ubique per regnum et imprimis in bonis Maiestatis suae distrahantur, tollanturque, Maiestatem suam benigne adprobare.

Praeposito de Lelles Maiestatem suam Caesaream, intercessione Statuum et Ordinum regni motam, bona Francisco Kalnassy pro mille quingentis florenis oppignorata redempturam esse.

Exhibitum D. D. Zasio 9. Octobris hora 5. pomeridiana 69.

(Eredeti fogalmazata a bécsi udvari kamara levéltárában.)

XIV.

1569. Október 26.

A pozsonyi országgyülésen alkotott törvényczikkek.

Nos Maximilinus secundus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod fideles nostri domini praelati, barones, comites, nobiles caeterique universi status et ordines regni nostri Hungariae, et partium ei subjectarum, in generali ipsorum conventu, per nos ad primum diem mensis Augusti, anni praesentis MDLXVIIII. eis indicto, in Civitate nostra Posoniensi, ad mandatum nostrum congregati, exhibuerunt et praesentaverunt nobis infrascriptos articulos, in eodem conventu communibus et unanimibus ipsorum votis et suffragiis, generalique consensu conclusos, supplicantes nobis humiliter, ut universos et

singulos eos articulos, omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habentes, et nostrum illis regium praebentes consensum, autoritate nostra regia clementer acceptare, adprobare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur; quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum praelatorum et baronum, caeterorumque Statuum et Ordinum regni Hungariae, conclusi in generali eorum conventu, ad primum diem mensis Augusti, anni MDLXVIIII. Posonii celebrato.

(I.) Quae sacratissima Romanorum caesarea ac Hungariae Bohemiaeque regia Majestas, dominus noster clementissimus, fidelibus statibus et ordinibus regni sui Hungariae, ad praesentem hunc conventum generalem convocatis, dato eis rerum et negociorum agendorum libello, clementer significare et tractandum proponere, vivaeque vocis suae oraculo in diligentem consultationem conclusionemque commendare dignata est, ejusdem suae Majestatis humillimi fideles et subditi praelati, barones, nobiles caeterique universi status et ordines reliquiarum dicti regni suae Majestatis Hungariae obedienter ei attente audierunt, cognoscentes humiliter, quae sacra ejus Majestas primo benigniter commemoranda, deinde clementer ab eis postulanda duxit.

(II.) Et primo quidem, quod ad indictam promulgatamque fidelibus suis principio statim hujus anni generalem dietam attinet, agnoscunt status et ordines regni solitam et hucusque semper continuatam suae Majestatis solicitam et vere paternam curam, qua sicuti nullo unquam tempore, ita indictione quoque illius dictae, alienandis avertendisque fidelium subditorum suorum aerumnis, afflictionibus et periculis, clementer adesse, eisque omnibus modis recte fideliterque consultum esse cupit. Quae tamen, quod arduis gravibusque de causis, quas sacra ejus Majestas diffuse commemorat, intermitti et differri debuerit, non ignorant status et ordines regni, imo extra omne habent dubium, quod sicuti subitae rerum pariter et temporum mutationes homines a proposito et susceptis negotiis plerumque avertere, et ad magis necessaria cogere consueverunt, ita Majestati quoque suae hac vice injecta

fuerit necessitas, et ea quoque non absque afflicti hujus regni bono, cujus utpote salus in hisce extremis pene rerum difficultatibus post Deum a pace et tranquillitate incolumique statu sacri Romani imperii, caeterorumque regnorum et provinciarum suae Majestatis dependet, ipsis alio tempore augustae suae praesentiae copiam faciendi, rebus eorum coram audiendis et inspiciendis vacandi. Quod tamen, quia nunc (quod Deus felix et faustum esse velit) ardentibus votis, summaque cum laeticia adepti sunt, gratias agunt, habentque suae Majestati, domino et regi eorum clementissimo, immortales, quod votis suorum fidelium felici sua praesentia vel nunc saltem clementer respondere, et solita pietate ipsos et res eorum afflictas, propicius et benignius aspicere dignata sit.

(III.) Quae vero sacra ejus Majestas pluribus recensuit, de pravis et turbulentis consiliis et machinationibus filii quondam regis Johannis, quibus non solum initam et firmatam cum imperatore Turcarum pacem interturbare conatus sit, verum etiam opera nonnullorum transfugarum et perversorum suorum consiliariorum, animos fidelium suae Majestatis ad defectionem rebellionemque sollicitare non dubitarit; dolent ex animo status et ordines regni, atque extreme deplorant insignem crudelitatem caecamque maliciam illorum suae gentis hominum, qui cum ipso quondam regis Johannis filio, una patriae suae, jam olim armis infidelium nimis oppressae, nedum misereri, atque in extremis laboranti vel saltem favore aliquo succurrere velint, ut potius minimam etiam quietem, pia et laboriosa Majestatis suae opera et sollicitudine partam, fidelibus ejusdem invidentes, nihil in ea malis quibuscunque artibus perturbanda, intentatum relinquant, neque cernant quanta ipsos pericula, quam grave maneat excidium, si, quod Deus ex immensa sua bonitate avertat, has regni pauculas reliquias fidem et obedientiam suae Majestatis sequentes, illorum praecipue culpa, interire contingat. Qui quidem cum tales sese demonstrent, supplicant status et ordines regni sacrae suae Majestati quam possunt humillime, nolit ex pravo et perverso nonnullorum animo caeteros suos fideles aestimare, qui tantum abest ut illorum similes sese arbitrentur, aut haberi velint, ut potius sinceram fidem, firmamque constan-

tiam Majestatis suae sacrae, in prosperis pariter et adversis, nullo non tempore declarare studuerint, nullisque adversariorum practicis et sollicitationibus locum unquam dederint; quam quidem fidem et constantiam deinceps etiam tutari, illibatamque conservare decreverunt, omniaque extrema, et ipsam denique mortem, pro patria, pro Majestate sua, viso et sperato in posterum quoque ejus tam ardenti circa ipsos et eorum defensionem studio, perpeti. Quam fidelium suorum humilem supplicationem ejus Majestatem pro summa sua sapientia eo magis in animum demissuram status et ordines regni confidunt, quo notius est labe illa perfidiae nullum regnum, nullam vacare nationem; sicuti multa et varia prae oculis habentur, nostri etiam temporis exempla, nec tamen nequitiam particularem omnibus universaliter imputari, unoque eodem ordine omnes ex delicto paucorum haberi, censerique debere.

(IV.) Caeterum quod sacra Majestas sua his, quae fidelibus suis ex irrequieto pravoque quorundam consilio et machinatione imminebant, turbis et periculis clementi sua cura opportune ita prospexerit, ut pacatior nunc sit, et sperari possit etiam deinceps rerum status: fideles suae Majestatis sibi ipsis hac de re primo plurimum gratulantur; deinde suae Majestati quas possunt maximas gratias agunt, pro ista sua diligenti providentia piaque sollicitudine, et supplicant humillime, ut quemadmodum in eorum defensionem et salutem omnes suas vires hactenus semper intendere dignata est, sic etiam in posterum eandem suam curam et sollicitudinem cordi sibi habere, et dominus eorum clementissimus esse velit.

(V.) Et quoniam hortatur sacra caesarea Majestas fideles suos status et ordines, ut visa necessitate, qua profectionem suam in regnum Bohemiae, indeque ad imperium maturare ipsam oporteat, velint tractationem propositorum eis negotiorum accelerare, habito inter se mutuo tractatu et consilio, ad singulos articulos ordine in hanc devenerunt conclusionem.

(VI.) Primum itaque omnium, quod ad subsidium ad tres annos postulatum attinet, quamvis fideles status et ordines regni non ignorent tenuitatem facultatum, cum suarum, tum vero afflictorum colonorum suorum, visa tum ingenti suae

Majestatis necessitate, qua faciendis pro defensione illorum immensis sumptibus premitur, et etiam ea fiducia, quod sicuti sacra ejus Majestas damna, oppressiones et gravamina fidelium suorum ex oblatis jam sibi supplicationibus clementer cognovit, ita juxta suam clementem oblationem, post toties petita horum malorum remedia, adhibitura sit in posterum modum et ordinem, ut fideles suae Majestatis pacem nacti et quietem cum miseris suis colonis a tantis et tam gravibus afflictionibus, aerumnis et oppressionibus tandem aliquando respirare, praestandisque ad defensionem eorum subsidiis commodius sufficere possint; offerunt suae Majestati, pro anno proxime praeterito videlicet 1568. lucrum Camerae de singulis integris fundis, more antiquo per viginti denarios exigendum, pro aliis autem duobus sequentibus annis, hoc est 1569. et 1570. pollicentur quatuor florenos et octuaginta denarios, cum dicto lucro Camerae, in duobus terminis hac ratione solvendos, videlicet ut ad festum purificationis beatissimae virginis Mariae anni proxime sequentis unus florenus cum viginti-quinque denariis, ad primum autem diem mensis Augusti ejusdem anni alter florenus cum totidem viginti quinque denariis, et ad annum 1571. similiter duo floreni et quinquaginta denarii per dictos duos terminos ad solvendum aequaliter divisi, dentur et contribuantur.

(VII.) Statutum est insuper a statibus et ordinibus regni, ut, secundum clementem postulationem suae Majestatis, et constitutiones dietae proxime praeteritae, nova fiat portarum connumeratio, in Hungaria pariter et Sclavonia, propter non paucas depopulationes, aliasque desolationes a proxime celebrata dieta, diversis in partibus regni factas, et quod judices nobilium dicatorem cum jurato nobile ad omnes possessiones perducant, nulla prorsus dissimulata vel suppressa, sub poena in decreto expressa; quod si tamen facta connumeratione contingeret, post unum vel alterum dictorum terminorum, aliquarum villarum depopulationem fieri, aut eas incendio vel fuga colonorum vastari, comes vel vicecomes ejus Comitatus, in quo depopulatio vel vastatio talis contingeret, teneantur admoniti sedem indicere ad rectificationem portarum talium villarum, cui postea dicatores quoque stare teneantur.

(VIII.) Quantum vero ad divisionem integrarum sessionum, molitores item et libertinos caeterosque, qui a sua Majestate recensentur, dicandos, sallaria praeterea dicatorum rursus in usum revocanda, attinet, cum super his omnibus clarae satis constitutiones factae sint, tum in aliis, tum vero in postremo anni 1567. conventu, status et ordines ad illas sese in omnibus praedictis referunt, easque servandas denuo decernunt. De molitoribus tamen propria habentibus molendina, et qui terras arabiles cum pratis, aliasque haereditates habent, statutum est, ut instar aliorum connumerentur pariter et dicentur.

(IX.) Carbonarios autem et sectores in montanis, qui nec pecora nec alias haereditates habent, sed sola domus propria habitatione contenti labores fodinarum exercent, non esse dicandos decretum est.

(X.) Exemptiones quoque veteres, statutum est, juxta regni priores constitutiones, ad pacatiora usque tempora in suspenso manere, neminique suffragari debere. Novas autem, cum raro aut nunquam aliis quam combustis a sacra ejusdem Majestate concedantur, vicecomiti et dicatori tempore dicationis esse praesentandas. Item ut a colonis qui Turcis subjecti et tributarii sunt, praeterea qui et ad Transsylvaniam dicantur, media tantum dica, juxta priores conventuum annorum scilicet 1566. et 1567. constitutiones, exigatur; hoc tamen declarato, quod qui post horum annorum constitutiones Transsylvano sese subdiderunt, ad integram solutionem dicae teneantur.

(XI.) Statutum etiam est, ut finita ista dicta, in singulis Comitatibus per comites vel vicecomites publicetur congregatio sedis nobilium, et statim e prima sede dicatores per Cameram ordinati, adhibitis eis juratis nobilibus, emittantur ad portarum et dicae connumerationem, ea vero absoluta, immediate de prima rursus sede, publicetur exactio subsidii, ac literae mulctae sive birsagionales, per universitatem nobilium vicecomiti tradantur, eo pacto, ut nisi ad praedictos terminos dica de singulorum bonis, manibus dicatoris integre fuerit administrata, vicecomes ad puniendum ejus-

modi contumatiam, de facto exire, et consvetas [1]) mulctas de illis irremissibiliter exigere teneatur.

(XII.) De vicecomitibus et judicibus nobilium, officia sua circa exactionem dicae negligenter exercentibus, statutum est, ut contra eos procedatur poena, in articulis anni 1550 decreta. In potentiores autem, qui sese connumerationi et exactioni dicae forte opponerent, juxta praeteritorum conuentuum constitutiones, animadvertatur. Statutum est etiam, ut vicecomites et judices nobilium contenti sint solitis et consuetis suis salariis, neque ea ipsimet pro se percipiant, sed a dicatoribus levent; et quum in Comitatibus Zaladiensi et Castriferrei antiqui et recepti moris semper fuerit, ut vicejudicibus quoque nobilium, propter magnitudinem comitatuum, unicuique scilicet per duos florenos solutum fuerit, idem mos et consuetudo etiam deinceps servetur.

(XIV.) De restantiis conclusum est, ut illae, juxta anni 1556. et novissimae quoque dictae constitutionem, exigantur, comites vero et vicecomites et judices nobilium, qui forte illas exactas supprimerent, reddant eas, et insuper ad solutionem dupli cum amissione officii compellantur. Dicatores vero qui forte illas apud se retinerent, per Cameram Majestatis suae, tanquam jurati et stipendarii servitores fisci, captivari et puniri possint.

(XV.) Placet etiam, ut in singulis comitatibus praefigatur dicatoribus certus terminus, quo restantias omnes rectificent; quod si facere neglexerint, liceat Camerae ejusmodi restantias, opera capitaneorum ex rebus et bonis talium dicatorum, excipere.

(XVI.) Statutum praeterea est, ut, juxta priores constitutiones, cessante aliquibus annis dica, lucrum Camerae, viginti scilicet denarii, de quolibet integro fundo, secundum veterem consuetudinem, pro Sacra sua Majestate exigantur.

(XVII.) De modo exactionis tricesimae, ejus denique defraudatoribus, constitutiones anni 1559. servandas decernunt, et ut juxta constitutiones proximae praeteritae dictae,

---

[1]) A szórt betűkkel nyomtatott szavak a nyomtatott kiadásokban nem fordulnak elő.

libertas dominorum et nobilium de pecoribus, quae in propriis eorum allodiis nata et enutrita esse compertum fuerit, et aliis rebus, quae ad usum domesticum advehuntur, intra et extra regnum, observetur, neque ad solvendam de illis tricesimam compellantur.

(XVIII.) De moneta Polonica et damnis, quae ex ejus in Hungaria usu proveniunt, visum est ejus incommodi remedium vix aliud praesentius inveniri posse, quam si in partibus regni superioribus restituantur veterum depositionum loca. Quapropter decretum est, ut vetera ipsa depositionum loca, qualia sunt versus Poloniam Cassovia, Epperies, Lewchovia, Bartpha et Kesmark; filialia vero Homonna, Varano et Ztropko; versus vero Austriam Posonium et Sopronium, ac versus Moraviam Tirnavia, in Sclavonia denique versus Styriam Zagrabia et Varasdinum, cum aliis locis, quae in hac parte privilegiata esse dignoscuntur, in posterum observentur, secundum unius cujusque loci consuetudinem et privilegia, quae sacrae Majestati suae produci debebunt, quo visis illis huic rei tanto melius consulere possit.

(XIX.) Ad munitionem locorum finitimorum decretum est, ut per colonos universorum statuum et ordinum regni praestentur labores duodecim dierum, qui quidem limitati et distributi sunt hoc ordine, qui sequitur. Ad Zathmar laboret Comitatus Zolnok mediocris, et Ugocha totaliter et Zathmar cum tribus processibus seu judicatibus nobilium. Ad Eched quartus processus Comitatus Zathmar et duo processus comitatus Zabolch, nobilium de Kiswarda bonis exceptis, quorum colonorum labores ad Kiswarda reservati sunt. Ad Munkach Comitatus Ungh et Beregh. Ad Tokay reliqui duo districtus comitatus Zabolch, cum oppido Debreczen et totus Comitatus Zempliniensis, bonis de Kiswarda similiter exceptis, eorumque laboribus pro Kiswarda reservatis. Ad Agriam Comitatus Hewes, Borsod, Pest, Zolnok exterior, Sooldt et duo oppida capituli Agriensis Polghardi et Zent Margitha. Ad Cassoviam Comitatus Saros et gratuitae Cassoviae et reliquarum quatuor civitatum Epperies, Lewchowiae, Zeben et Bartphae operae. Ad Zenderew Comitatus Abawÿwariensis, Scepusiensis et Torna. Ad Somoskw, Kekkw et Diwyn totus Camitatus Nogradiensis.

Ad Gedew et Balogh Comitatus Gemeriensis. Ad Nytriam Uiuar, Komiathy et Suran, Comitatus Trinchiniensis et Nitriensis. Ad Sanctum Benedictum et Kys Tapolchan laborent coloni ad haec duo loca pertinentes. Pro Lewa, Bakabania, Bozok et Korpona, reservati labores comitatuum Barsiensis, et utriusque Honthensis, Thwrocz, Lipto, Arwa et Zoliensis ex voluntate caesareae Majestatis, juxta quod necessum fuerit, distribuendi, exceptis tamen, et pro Komiathy reservatis, laboribus a colonis nobilium Forgach praestandis, qui in praescriptis septem Comitatibus commorantur. Ad Comarom Comitatus Comaromiensis. Ad Jaurinum Comitatus Posoniensis, et non dividatur sed totus et integer omnibus modis Jaurino serviat, necnon Mosoniensis et Jauriensis. Ad oppidum Papa Comitatus Soproniensis. Ad Palotha Comitatus Albensis. Ad Vesprimium Comitatus Vesprimiensis et illi subditi viciniores, qui in ea regni parte Turcis subjecti sunt. Ad Canisam Comitatus Zala et reliquiae Comitatus Simigiensis, nec non omnia et singula bona relictae Magnifici quondam Thomae de Nadasd. Comitatus Castriferrei labores aut totaliter aut pro media parte, ad Canisam vel oppidum Papa applicentur, uti Majestati suae Caesareae et regiae visum fuerit, exceptis tamen omnibus et singulis bonis domini de Zrinio, in his jam dictis tribus Comitatibus in et extra insulam Murakewz existentibus, quorum subditorum labores ad praeparationem castelli Legrad reservati et deputati sunt.

(XX.) Supplicant etiam status et ordines Sacrae Caesareae et regiae Majestati, ut modum aliquem clementer statuere dignetur, quo moneta suae Majestatis Hungarica, per Austriam et alias provincias suae Majestatis recipiatur, neque cogantur status cum tanto, ut hactenus, additamenti damno illam, et ita quoque non nisi cum difficultate permutare; ad quae Majestas ejus, primo quoque tempore, adhibitis personis idoneis et in hujusmodi rebus versatis, quo pacto huic negotio provideri ac bonus ordo institui queat, rationem inituram, ac mature deliberaturam benigne se obtulit.

(XXI.) Praeterea cum notae sint crebrae et ingentes Danubii inundationes, quae hoc et praeterito anno fuerunt, et gravissima damna toti insulae Csallokewz intulerunt, necessa-

rium sit, ut, pro cavendis in posterum damnis similibus, aggeres et repleturae veteres, quae aquarum excursum avertebant et destructae sunt, reparentur, et nonnullis in locis novae fiant; statutum est, ut coloni Comitatuum Posoniensis et Comaromiensis, in dicta insula habitantes, ex praedictis duodecim diebus sex dierum labores ad dictorum aggerum reparationem exhibeant.

(XXII.) Equites continuos intertenendos esse decretum est, juxta priorum et novissimi etiam conventus constitutiones. Cum tamen plerique dominorum, in illorum intertentione hactenus non parum tergiversati sint, atque exemplo illorum Nobilitas quoque in expeditione illorum fiat remissior, dignetur Sacra Majestas sua clementer providere, ut in recusanda poena, prioribus conventibus constituta, de facto procedatur, utque nemini equites suos tales absque scitu capitanei revocare abducereque licitum sit. Illis vero qui secus facerent, eadem poena, quae decretis publicis novissimae dietae, his qui gentes continuas non intertenerent, decreta est, irremissibiliter infligatur.

(XXIII.) Cavendum etiam decernunt, ne milites, qui alias stipendio Majestatis suae in praesidiis confiniorum degunt, pro continuis sistantur, talesque deprehensi per capitaneos graviter puniantur.

(XXIV.) Insurrectionem universorum statuum et ordinum regni, tam generalis quam vero particularis expeditionis tempore, juxta superiores conventuum constitutiones superinde factas, postulante necessitate, obedienter et sine defectu praestandam esse decretum est.

(XXV.) De convehendis ad confinia in usum militum praesidiariorum victualibus, statutus est jam in prioribus conventibus modus et ordo, quem nunc quoque regnicolae renovant et servandum esse decernunt; neque dubitant ullum in victualibus, quantum in istius anni penuria fuerit possibile, futurum defectum, si, prouti Sacra Majestas sua se curaturam clementer obtulit, pretium illorum solvatur justum; habenda tamen erit ratio illorum, qui nedum aliquid venale advehere possint, neque domi habeant quo se cum liberis et uxoribus sustentent.

(XXVI.) Decretum insuper est, ut vectura bombardarum aliarumque rerum bellicarum et victualium, juxta veteres regni constitutiones, liberae regni civitates obeant; necessitatis autem tempore caeteri fideles regnicolae colonos suos cum ipsorum jumentis hunc in usum pro competenti mercede, juxta constitutiones anni 1557. et aliorum conventuum, destinent, quam Majestas sua illis, quorum opera utetur, preberi curabit.

(XXVII.) Justum etiam censent status et ordines regni, ut Majestas sua decimas, quae arcibus suis finitimis vicinae sunt, ut hactenus, a praelatis arendare valeant, reliquas autem, quae ab arcibus finitimis remotiores sunt, et quas praelati in arendam locare voluerint, dominis terrestribus, et his praecipue qui loca habent ipsi quoque finitima, relinquere dignetur.

(XXVIII.) Caeterum de modo exactionis decimarum, praesertim quoad nobiles profugos, confirmant status et ordines priorum conventuum, signanter vero anno 1563. celebrati, constitutiones; de nobilibus tamen profugis, qui in civitatibus habitant regalibus, decretum est, quod ad solutionem decimarum eo respectu non compellantur, quod in medium civitatum solvunt et onera civilia sufferunt. Sic et nec altaristae Tyrnavienses et aliorum locorum de vineis ad rectoratus Altarium pertinentibus, neque etiam Rutheni, Valachi decimentur. Et quia conqueruntur nonnulli comitatus partium superiorum, quam intollerabile jugum sit eis impositum a decimatoribus Agriensibus, qui decimas non in specie exigunt, sed miseram plebem tam ad vinum, quam ad frumentum immodico nimis pretio pecunia redimendam cogunt; hac de re ut sua Majestas, secundum suam oblationem, clementer providere, et tam indebitam coactionem prohibere dignetur, regnicolae humiliter supplicant.

(XXIX.) Quoniam vero camerarii suae Majestatis et nonnunquam etiam capitanei decimas sub nomine suae Majestatis, et praetextu usus et necessitatis locorum finitimorum, arendare, illas tamen, contra constitutiones anni 1548., pro se reservare, et in proprium usum consueverunt convertere; supplicant status et ordines regni, dignetur Majestas sua articulos ejusdem anni observandos mandare, et camerarios cum

capitaneis ab iniquo isto fuco et praetextu clementer prohibere, prouti etiam facturam se clementer obtulit.

(XXX.) Articulum quoque decreti Uladislai regis, qui post festum sancti Stephani fruges de campo importandi potestatem facit, status et ordines regni servandum decernunt, ne fruges, ut hactenus, in campo pereant, propter tarditatem decimatorum.

(XXXI.) Supplicant etiam status et ordines regni pro iisdem comitatibus, ut, quum praeter eas, quas ad Agriam solvunt, Turcis quoque et Transsylvano integras decimas solvere compellantur, atque ita tripliciter intolerabili modo graventur, dignetur illis, quantum usque est possibile, in exigendis integris decimis, parcere, et, quemadmodum sese obtulit, per Capitaneos suos defendere, ne a Turcis quoque et Transsylvanis ad solvendas decimas compellantur.

(XXXII.) De sallariatis nobilibus, sponte suae Majestati ad militiam servire volentibus, consilium Majestatis suae regnicolis humiliter probatur.

(XXXIII.) Quod praeterea sua Majestas cum serenissimo archiduce Carolo fratre suo charissimo sit tractatura, ut in absentia suae Majestatis vices easdem gerere, resque Hungaricas administrare velit; status et ordines regni laudant et humiliter approbant hoc suae Majestatis consilium. Optarent tamen, et humiliter supplicant, ut cum majores natu filii suae Majestatis, domini eorum clementissimi, jam pluribus annis absint in Hispania, et plurimum intersit cum illorum tum vero fidelium subditorum suorum, ut potius ad latus suae Majestatis continuo agentes, et in consiliis praesentes, audiant et videant in dies modum et formam regiminis, mores praeterea, leges et consuetudines subditorum suorum, quibus aliquando praefuturi sunt, addiscant adhuc juvenilibus annis, exemplo Majestatis ipsius suae et serenissimorum suorum fratrum, quos divus imperator Ferdinandus, dominus noster clementissimus, beatae memoriae, ab ipsa quasi pueritia, rebus et consiliis agendis exercebat, nonnunquam vero in absentia vices suas illi committebat; dignetur illos vel nunc tandem revocare, et casu quo suam Majestatem a regno longius abesse contingeret, unum ex illis loco sui, et si usque possi-

bile sit in Hungaria, ut linguam quoque gentis addiscat, relinquere; quemadmodum etiam Majestas sua se hujus rei primo quoque tempore clementem curam habituram obtulit.

(XXXIV.) Et quoniam ob eas rationes, quas sacra Majestas sua in responso suo fusius recensuit, hac vice nec de palatini nec generalis capitanei constitutione, votis suorum fidelium regnicolarum satisfacere potuit; supplicant status et ordines regni, ut Majestas sua, juxta suam clementem oblationem, vel saltem partibus regni Hungariae superioribus clementer et absque dilatione providere dignaretur de supremo capitaneo Hungariae, qui non solum militibus praesit Hungaris, verum etiam executiones juridicas, ad illius officium spectantes, peragat, et violentias quoque militum prohibeat.

(XXXV.) De Episcopatu Jauriensi ad longum declararunt status causas, propter quas illum personae ecclesiasticae Hungarae, et bene meritae conferri postulant, qua in re, cum Majestas sua se supplicationis fidelium subditorum suorum clementer rationem habituram et ita provisuram gratiose obtulerit, ut regnicolae sibi satisfactum esse sentiant, nec ulterius conquerendi causam habeant; supplicant status et ordines, ut hoc absque longiori mora et cum effectu facere dignetur, ne causam habeant, prout protestati sunt, decimas domino Cardinali omnino denegare.

(XXXVI.) Quod si alia quoque minora sunt beneficia aliqua ecclesiastica vacantia, vel in posterum quoque vacatura, aut quae apud manus seculares habentur, illa quoque sacra Majestas sua, vigore juris patronatus sui universalis, gratiose conferre dignetur, ut clerus in regno in tanta ecclesiasticarum personarum penuria augeatur. Quod si vero aliqui regnicolarum jus patronatus in aliquibus beneficiis se habere praetendunt, teneantur illud legitime citati coram Majestate sua probare, juxta articulos anni 1553., eoque probato beneficia vacantia conferre, et non in proprium usum reservare, et nisi illa ipsi conferant, a sacra Caesarea Majestate conferantur.

(XXXVII.) Quod ad collationem Baronatuum et bonorum ad fiscum devolutorum, vel in posterum devolvendorum attinet, obtulit se sua Majestas quod hac in re supplicationis fidelium suorum, pro moderni temporis ratione, clementem

habitura sit rationem, illorumque merita nullo unquam tempore neglectura, quin potius sua gratia et munificentia eis semper adesse velit.

(XXXVIII.) Institerunt quoque status et ordines, ut, quia regnicolis valde onerosum est negocia et supplicationes eorum ex Hungaria ad bellicum consilium et inde quandoque ad Cameras remitti, Majestas sua Caesarea dignaretur in rebus fidelium subditorum suorum Hungarorum, Hungarico uti consilio; qua in parte Majestas sua benigne declaravit, quae justiciam, jura, libertatesque regni concernunt in Hungarico, quae cameralia in Camera, quae vero bellica negotia sunt, in bellico consilio, more hactenus observato, tractari, ac proinde adminus duos, unum videlicet ecclesiasticum, alterum vero secularem ex Majestatis suae consiliariis Hungaris, aulam continue sequi debere, quo Majestas ejus illorum opera, in istis rebus Hungaricis, justiciam et jura, libertatesque regni concernentibus, uti possit, cum quibus etiam de regni bellicis rebus, ubi necessitas postulaverit, se collaturam; ac insuper, ut in praefatis Camerae et bellico consiliis partes eo citius breviusque expediri et sumptu illo, quem hactenus in interpretes facere coactos fuisse regni status conquesti sunt, sublevari queant, curaturam clementissime obtulit, ut inposterum bini interpretes tam apud cameram suam aulicam quam bellicum consilium, qui a Majestate sua salaria accipient, ac partibus operam suam interpretando gratis praestent, interteneri, et dictis consiliis vel eorundem praesidibus alterni continue adesse debeant.

(XXXIX.) Conclusum est etiam, ut singulis in posterum annis celebrentur, juxta priores regni constitutiones, binae octavae, duobus in terminis, prima pro octava die festi sancti Georgii martyris, altera pro octava die festi sancti Lucae Evangelistae, eo modo et ordine, prout in novissimo conventu Posoniensi ordinatum et constitutum fuit; ita tamen, ut partibus regni superioribus, a Comitatu Lypthoviensi versus Cassoviam incipiendo, Tyrnaviae, caeteris vero hic Posonii talia judicia celebrentur.

(XL.) De revisione transmissionum decretum est, ut cum regni superioribus partibus celebrabuntur judicia, eodem

termino illorum tantum, et e contra altero termino alterius quoque tantum partis transmissiones revideantur; in Sclavonia vero utroque judiciorum termino illas revideri decretum est, terminique constituti sunt festum Epiphaniarum et festum sancti Jacobi.

(XLI.) Constitutum est praeterea, ut quoniam externi quidam procuratores causas in sede spirituali agentes dicantur, introductis quibusdam novis abusibus et cavillationibus, causantes graviter vexare, et lites, quae alias brevioribus processibus finiebantur, lucri et commodi sui gratia, in immensum protrahere, tales in posterum procurare et causas in dicta sede agere non possint; in civitatibus quoque ubi sedes spirituales habentur, ne consilia dent, habitare non permittantur; judices vero in causis spiritualibus, non externos sed indigenas regni esse debere decretum est.

(XLII.) De revisione rectificationeque metarum Hungariae et Sclavoniae, cum Austria Styria, Moravia, et Polonia, in omnibus fere conventibus, cum defunctae, tum modernae Sacrae Majestati suae supplicatum fuit, illae tamen in nullum hucusque opus et executionem sunt deductae, atque propterea fidelibus suae Majestatis Hungaris, cum limitaneis provinciarum suae Majestatis et Polonis quoque, variae intercedunt contentiones, de quibus verendum est, ne tandem etiam ad arma deveniantur. Supplicant propterea suae Majestati, domino eorum clementissimo, status et ordines regni, dignetur vel nunc tandem clementer providere, ut, deputatis ex utraque parte idoneis commissariis, electoque et praefixo ad id apto tempore, revisiones et rectificationes talium metarum, absque longiori dilatione, incipiantur et perficiantur. Commissarios autem nominant versus Moraviam dominum episcopum Tininiensem, Ladislaum Bánfy et Franciscum Turzo ac Magistrum Georgium Olgiay protonotarium judicis Curiae, cum directore; item versus Austriam Dominum Johannem Pethew, Andream Perneszy, Gabrielem Rayky et magistrum Andream Zaczy protonotarium, cum directore; versus autem Poloniam Dominum Episcopum Chanadiensem, unum ex fratribus Reway, Demetrium Ormany et magistrum Michaelem Lyndvensem protonotarium; versus autem Styriam et Carniolam honora-

bilem et egregium Johannem Dombrensem cantorem et canonicum Zagrabiensem, Johannem Forchych de Buthuiavecz vicebanum ac magistrum Emericum Pethe de Hetes protonotarium regni Sclavoniae et Stephanum Kapitanffy.

(XLIII.) Cathedraticum archidiaconis solvendum esse statutum est, juxta decretum Uladislai regis.

(XLIV.) De damnis capitaneorum et militum suae Majestatis, quae post proxime praeteritam expeditionem generalem illata fuere, decretum est, ut inquisitiones super illis factae quam primum revideantur, ac, juxta clemens responsum et oblationem suae Majestatis, de stipendio capitaneorum et militum, damnificatis quam primum satisfactio impendatur. In posterum vero, si quae damna ab illis, vel injuriae inferrentur, laesi et damnificati primum capitaneos, ut de suis vel militum suorum damnis satisfaciant, requirant; quod si fecerint, bene quidem, alioquin delatis hac de re ad suam Majestatem querelis, et certitudine querelarum comperta, ipsis Majestas sua, ex prima talium Capitaneorum et militum solutione, prouti sese gratiose obtulit, satisfieri curet.

(XLV.) De bonis ad arces regias occupatis decretum est, ut, juxta clementem suae Majestatis concessionem, sine mora restituantur iis, qui sua esse comprobabunt per factam commissariorum inquisitionem. Talisque restitutio de facto fiat, non per solam Cameram Scepusiensem, sed per adjunctum quoque Camerae capitaneum suae Majestatis.

(XLVI.) De arce Selyn, quoniam sua Majestas sese clementer obtulit, quod cum domina vidua quondam Petri Erdewdy bono modo tractari curabit, ut accepta pignoris summa arcem illam Majestati suae resignet, eoque facto Majestas sua dominis Georgio et Nicolao Bathori eandem pro parte, quae ad ipsos pertinere apparuerit, reddi faciet; si vero vidua hanc transactionem renueret, ejusmodi causam in primo judiciorum octavalium termino extra omnem seriem revideri curabit; supplicant status et ordines, ut juxta hoc suum clemens responsum, rem quamprimum ad effectum etiam deducere dignetur.

(XLVII.) Et quoniam Comitatus Sopron et Castriferrei non paucas patiuntur injurias a Nicolao Jurisith et Christo-

phoro Kinsperg, in transgressione metarum, has quoque, tempore revisionis metarum inter Hungariam et Austriam fiendae, cupiunt praecipue revideri, et sententias illas, quae jam olim tempore defunctae Sacrae Majestatis Caesareae sub Hungarico et Germanico sigillo sunt emanatae, et inexecutae manent, executioni demandare.

(XLVIII.) Item supplicat comitatus de Turocz, cum aliis vicinis comitatibus, dignetur Majestas sua Sacra mandare, ut conventus in praepositura de Turocz restauretur, et personae in eo, quae executiones faciant, interteneantur; a comitatibus tamen illis praepositus juvetur in reaedificatione destructi monasterii, quo sigillum cum protocolo tutius possit custodiri.

(XLIX.) Conquesti sunt praeterea certi comitatus partium superiorum contra Anthonium Zekely, quod ille quandam ecclesiam sibi cum aliis nobilibus communem, contradicentibus illis, in formam castelli, propria autoritate, munire caeperit, et inde varias et multiplices fidelibus suae Majestatis violentias et injurias inferre soleat; quod cum absque speciali gratia vel annuentia suae Majestatis, et in praejudicium aliorum, nemini liceat: supplicant status et ordines regni, dignetur sua Majestas castellum illud disjiciendum mandare; praeterea inquisitionem illam contra ipsum Anthonium Zekelium, proximis annis factam, et illas quoque ejus violentias, de quibus postea publica contra eum facta est querela, in primo judiciorum octavalium termino extra seriem revideri, sententiamque executioni demandari facere. Bona vero viduae quondam Pauli Matusnay, denuo violenter occupata, juxta articulos, per comitem et vicecomitem comitatus, et si ille non sufficeret, per supremum etiam regni capitaneum, restitui mandare.

(L.) De theloneo Wolfgangi a Puecham decretum est, ut si a nobilibus et aliis privilegiatis theloneum in Kepchen exigere perrexerit, evocetur, et causa revideatur extra terminos.

(LI.) Ejusdem theloneum in possessione Kewrthwelyes siccum, quemadmodum et alia per regnum universa sicca thelonea, juxta priores conventuum constitutiones, distrahi debere decretum est; ita tamen, ut sua Majestas illa in bonis suis prius distrahi faciat.

(LII.) Item, quoniam comitatus Zolnok exterior et Albensis sedis Soolth, a Turcis occupati, carent vicecomite et judicibus nobilium, variae vero contingunt causae in iisdem comitatibus revidendae, decretum est, ut in posterum comitatui Zolnok exteriori per Hewesiensem, Albensi vero Sedis Soolth per Pestiensem judicia administrentur.

(LIII.) Item, quod inhibitio juramentorum et communium inquisitionum, in prioribus publicis constitutionibus specificatae, in comitatibus quoque aeque ac in sede regia, ante octavum diem et per judicem nobilium fieri debeat atque possit.

(LIV.) Item, quod redemptiones literarum Capitularium, praeterea solutiones salariorum in executionibus, fiant juxta decreta Sigismundi, Alberti, Mathiae et Vladislai regum, ultraque limitationem ibi factam quicquam non solvatur.

(LV.) Veteres inquisitiones contra Joannem Krusit, et quondam Stephanum Dersfy, ac milites sub eis existentes peractas, per novos commissarios, a sua Majestate deputandos, revidendas et executioni demandandas decretum est, cui rei praefixus est terminus festum sancti Nicolai proxime venturum; ad recentes autem contra Krusit querimonias quod attinet, de illis, deputatis novis commissariis, novam inquisitionem esse faciendam decretum est.

(LVI.) Item, cum publica totius comitatus Semproniensis querela sit facta contra Stephanum Gherdak et Christophorum Alya de gravissimis eorum violentiis, circa occupationem bonorum orphanorum quondam Bernardi Groph, et castelli eorundem iniquam, cum nece multorum defensionem facientium; statutum est hanc causam in primo judiciorum octavalium termino extra seriem cognosci et revideri debere.

(LVII.) Item decretum est, ut libertates civitatum liberarum et montanarum, praesertim vero in solutione theloni, per universum regnum ab omnibus firmiter observetur, juxta priorum quoque conventuum constitutiones; eo pacto, ut qui in possessione non solvendi theloni nunc sunt, illis nulla posthac molestia adferatur; illi vero qui nullam possessionem quietam, sed privilegia allegant, suae Majestati eadem exhibere teneantur, quo Majestas sua, iis visis, quod juris erit statuere possit.

(LVIII.) De bonis quondam Stephani Jánoky, per Cameram Scepusiensem occupatis, decretum est, ut illis, a quibus occupata sunt, per Cameram Scepusiensem restituantur, et donatarii, more consueto, se statuant, quibus si contradictum fuerit, agant jure.

(LIX.) Declararunt denique statibus et ordinibus regni, Zathmariensis et caeteri comitatus ultra Tybiscum positi. quam grave et impossibile eis sit, ingruente aliqua vi hostili. et exercitu Majestatis suae retro, ut proximis annis factum fuit, Cassoviam versus se recipiente, ad requisitionem capitaneorum Majestatis suae, cum personis suis eidem exercitui tam procul sese conjungere, relictis domo uxoribus et liberis omnibusque fortunis suis, quibus potius tunc alio in tutum aliquem locum, quia illis nullus in propinquo est, transferendis, vacare deberent; quod cum, judicio regnicolarum quoque, illis difficile et periculosum valde sit, supplicant, per suam Majestatem ipsis provideri de modo aliquo idoneo, quod, dum ipsi in exercitu sunt, uxores et liberos cum familia secure aliquo in loco relinquant, et sic translationi suae familiae ad loca securiora prospicere possint; sicuti et Majestas sua sese clementer obtulit, quod talem habitura sit petitionis illorum rationem, ut, si qua vis hostilis posthac ingruat, eum exercituationis modum instituat, quo illi merito contenti esse possint.

(LX.) Atque haec sunt, quae, ad mandatum Majestatis suae, fideles ejusdem status et ordines regni Hungariae humiliter respondenda et decernenda duxerunt, summa sui cum submissione, eandem suppliciter orantes, dignetur hoc humile illorum responsum et decretum gratiose acceptare et approbare.

Nos itaque, praemissa fidelium nostrorum universorum statuum et ordinum regni nostri Hungariae partiumque ei subjectarum, humili supplicatione clementer exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos, nobis modo praedicto praesentatos, praesentibus literis, sive libello nostro, de verbo ad verbum inseri et inscribi fecimus, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habentes, ac nostrum illis regium praebentes consensum benevolum et assensum, omnia et singula in eisdem contenta, authoritate nostra regia acceptavimus, approbavimus,

ratificavimus et confirmavimus, offerendo nos benigniter, quod omnia praemissa, in omnibus suis punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi inviolabiliter observabimus, quam per alios fideles subditos nostros, cujuscunque status et conditionis existant, observari faciemus; imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus, harum nostrarum vigore testimonio literarum. Datum Posonii 26. die Octobris Anno MDLXVIIII. Regnorum nostrorum Romani, Hungarici et aliorum septimo, Bohemiae vero vigesimo primo.

Maximilianus.

Joannes Listhius
Episcopus Vesprimiensis.

(Egykorú irat a bécsi udvari kamara levéltárában.)

IV.

A POZSONYI ORSZÁGGYÜLÉS

1572. FEBRUÁR- és MÁRCZIUSBAN.

IV.

A pozsonyi országgyülés

1572. február- és márcziusban.

Az 1569-ik évi országgyülést követő években az ország legnagyobb része a béke áldásait élvezheté. János-Zsigmond erdélyi fejedelemmel 1570. tavaszán egyesség jött létre, melyet utódja Báthory István is megerősített. A határszéli török basák nem szüntették meg ugyan teljesen kalandozásaikat a király területén, és többször véres csatározásokra került a dolog; de nagyobb hadjáratra a portán nem gondoltak.

Ily körülmények között, Miksa király alkalmasnak látta az időpontot arra, hogy elsőszülött fiának Magyarországban a trónöröklést biztosítsa; annál inkább, mert súlyosbodó köszvénybaja idő előtt megtörte erejét, és a halálra emlékeztette.

E végből Rudolf főherczeget Spanyolországból, hol nagybátyjának II. Fülöpnek udvaránál neveltetett, az 1571-ik év második felében visszahívta, és a magyar országgyülést ugyanezen év november 11-ikére kihirdette. [1])

De utóbb, a Magyarország némely részeiben pusztító ragályos betegségek miatt, a határnapot a következő évnek január 6-ára, majd ismét február 2-ára tüzte ki. [2]) Ezen halasz-

---

[1]) A meghivólevél kelt 1571. szept. 29-én. L. **Irományok** I. szám.

[2]) A *flórenczi* követ október 17-én jelenti: »Si continua di tener certa la Dieta di Ungheria per a san Martino, et non si mutera il luogo ordinario da Posonia« A *velenczei* követ pedig október 23-án jelenti, hogy az esztergomi érsek Pozsonyba utazott az előkészületek megtétele végett. És már október 28-án megjelent a királyi leirat, mely az elhalasztást köztudomásra hozta. A második elhalasztásról a deczember 12-ki kir. leirat intézkedik. — L. **Irományok** II. III. szám.

tásban a török hajóhad fölött kivivott lepantói diadalnak is volt része. Ennek hatása alatt ugyanis újra felmerült a törökök ellen indítandó nagy hadjárat terve. A király e miatt be akarta várni, míg kitünik, vajjon van-e reménység e tervek valósítására; hogy kedvező esetben azokra az országgyülési tárgyalásokban tekintettel lehessen.[1])

Azonban az 1572-ik év elején újabb akadályok merültek fel. A király köszvénybaja annyira súlyosbodott, hogy az országgyülésen megjelenni — a mit még az utolsó meghivólevélben is kilátásba helyezett — nem volt képes. Mindazáltal az országgyülési határnapot harmadízben változtatni meg. szintén nem volt hajlandó. E miatt arra határozta el magát. hogy legidősb fiait Rudolf és Erneszt főherczegeket fogja az országgyülés megnyitására és vezetésére Pozsonyba küldeni.

Az ország rendei, szokás szerint, csak több nappal a kitüzött határidő eltelte után kezdettek gyülekezni. Február 12-ig csak tizenkét megye követei érkeztek meg Pozsonyba; a főurak is csekély számban, élükön Verancsics Antal esztergomi érsek és Liszthi János veszprémi püspök a királyi cancellár. A következő napokban érkeztek meg: a zágrábi püspök, Thurzó Ferencz és Szaniszló, Homonnai Ferencz, Batthyányi Boldizsár, Magochy Gáspár; továbbá Veszprém-, Vas-, Árva-, Liptó-, Ung- és Bereg-megye, az egri és szepesi káptalan követei; február 19-én Báthory Miklós országbiró, több felvidéki úrral és megyei követtel. De ekkor is csak 23 megye volt képviselve. Ugyanakkor jöttek meg Slavónia követei is.[2])

Február 18-án Verancsics magához kérette az egybegyült rendeket, hogy velök a főherczegek fogadtatásának rész-

[1]) A *flórenczi* követ október 31-én irja: »Oltre alla difficulta che portavano seco l'infirmita contagiose, ... si puo anche credere che il successo di questa victoria facia in piu modi considerabile tale attione della Dieta.« A *velenczei* követ pedig november 7-én az elhalasztásról szólván, egyedüli okául a lepántói diadalt emeli ki: »Perche a sua Maesta potrebbe in questo tempo venir occasione di proponer alcuna cosa; onde sia meglio ritardar questa, che convenir e poi chiamarne un altra.«

[2]) *Verancsicsnak* február 13., 15., 21-én, a *cancellárnak* február 12. és 20-ikán a királyhoz intézett leveleik. (A bécsi titkos levéltárban.) Továbbá a *bányavárosok* és *Kassa* város követeinek február 8-ikán kelt jelentéseik.

leteit megállapítsa. Többen panaszt emeltek a miatt, hogy oly soká kell rájok várakozniok. Ennek következtében a primás felkérte a királyt, hogy mielőbb küldje őket Pozsonyba, és pedig kocsin, mert a zajló Dunán a hajózás megszünt. [1])

Két nappal utóbb értésére adta a király, hogy a főherczegek február 23-án fognak megérkezni. Ekkor egy második tanácskozmányt hivott össze, melyen a rendek kérelmök gyors teljesítéséért köszönetet szavaztak a királynak. [2])

Rudolf és Ernesztet a kitüzött napon, több előkelő német tanácsos kiséretében, megérkezett. A rendek a város falain kivül ünnepélyesen fogadták, s nevökben az esztergomi érsek üdvözölte őket. [3])

Február 25-én az országgyülés megnyitását ünnepélyes mise előzte meg. Ennek végeztével a rendek a királyi várlakba vonultak fel. A *cancellár* utasítást kapott, hogy *magyar beszéddel* üdvözölje őket; de a megelőző éjszakán torokbaj lepte meg, a mely miatt lakását el nem hagyhatta. A beszédet titkára Bocskay István olvasta fel. Mire Rudolf főherczeg átadva a királyi előterjesztést, néhány buzdító szót intézett a rendekhez, kiknek nevében a zágrábi püspök válaszolt. [4])

A *királyi előterjesztés* másnap, a primás lakásán, olvastatott fel. [5])

A király mindenekelőtt indokolja, miért maradt oly hosszú ideig távol Magyarországtól. Elbeszéli, mikép kellett Csehországban és a német birodalomban gyüléseket tartania, és mikép gátolta meg most ismét betegsége abban, hogy személyesen nyissa meg a magyar országgyülést. Mivel pedig

---

[1]) *Verancsicsnak* február 18-iki levele.

[2]) *Ugyanannak* február 21-iki levele.

[3]) *Ugyanannak* február 23-ki és *Salm* grófnak szintén e napon kelt levele.

[4]) A *cancellár* február 25-iki jelentése: »Hodie praemisso solemni offitio missae de S. Spiritu, facta est Regnicolis propositio ... Praefationem, quam ipse lingua hungarica dicere statueram, per Secretarium Bochkay ex scripto recitandum curaui; qua recitata Ser. Princeps Rudolphus nonnulla, cum omnium laude, non minus prompte quam eleganter subiiunxit...«

[5]) A *bányavárosok* követeinek február 27-iki jelentése.

idősebb fiait, az utolsó országgyülés kérésére, Spanyolországból visszahívta, őket küldötte maga helyett, hogy ekkép úgy a kormányzás módját, mint egyszersmind »magyarországi alattvalóinak erkölcseit, törvényeit és szokásait tanulmányozni kezdjék.« Egyébiránt reméli, hogy csakhamar helyre fog állani egészsége, és képes lesz körükben megjelenni.

Azután elismerését fejezvén ki a fölött, hogy a rendek az országgyülésre készséggel eljöttek, áttér kivánatainak előadására.

Habár a német birodalomnak és örökös tartományainak rendei jelentékeny segélyösszegeket ajánlottak, ezeket a magyarországi véghelyek megoltalmazásának költségei jóval meghaladják; e miatt nem kiméllheti meg magyarországi alattvalóit újabb terhektől, sőt a megelőző években megszavazott adónál magasabbat kell kivánnia. E szerint két esztendőre — az 1571-ik év augusztus első napjától — a mikor az 1569-iki országgyülés által megszavazott adónak utolsó részletét fizették, számítva 3—3 frtot kér, minden *porta* után megszavaztatni; egész portának tekintvén azt, a melyen az eke ki és bejár, és a mely ház a telkes jobbágyok sorában foglal helyet. A zsellérek vagyonuk értékének arányában, vagyis minden forint után 5 dénárral, adózzanak.

A porták új összeirása eszközöltessék, és pedig úgy Magyarországban mint Slavóniában is, hol a rendek az 1569-ki országgyülés végzéseinek foganatosítását megakadályozták. A király fel legyen hatalmazva vizsgálatot rendelni az iránt, vajjon az összeirás szabályszerűen történt-e meg. Mivel pedig az a törvény, mely szerint adószedőt a megyének birtokos nemesei közől kell választani, sokféle hátrányos következményeket von maga után; például, hogy a kamarának gyakran kevesbbé alkalmas férfiakat kell e tisztre rendelni: jövőben az adószedőknek kinevezése egészen a király tetszésére legyen bízva.

A molnárok, szabadosok, szénégetők adófizetéséről; az adószedők, alispánok és szolgabirák dijairól; az adómentességről, az adóhátralékok behajtásáról, a kamarai nyereségről és a tizedek bérléséről — az 1569-ki törvények tartandók meg. Mivel pedig méltatlan dolog az, hogy míg a magyarok, kik az

országnak igaz és természetes birtokosai, adót és tizedet fizetnek, a ruthének és oláhok, mintha a magyaroknál előkelőbbek és nemesek volnának, a magyar nép gyalázatára, a közterhektől fel legyenek mentve: a király határozottan kívánja, hogy az oláhok és ruthének ezentúl a tizedet, kilenczedet, adót és földesúri censust ép úgy fizessék, mint a többi jobbágyok. Egyúttal felhívja a földesurakat, hogy mivel a ruthének és oláhok a megszokott lopások-, rablások-, és más gonosz tettekkel felhagyni nem tudnak, ezentúl azokat, ha bűntényeken rajtakapatnak, a megfelelő büntetéssel, ne pedig pénzbirsággal sújtsák; ha pedig ezek ezt elmulasztanák, a főispánok, alispánok és királyi kapitányok gyakorolják felettök a büntető hatalmat.

Azokra nézve, kik a török hódoltságban vannak, a korábbi törvények maradjanak érvényben. Mivel azonban gyakran előfordúl, hogy jobbágyok és nemesek is önként behódolnak, a király utasította kapitányait, hogy ezt akadályozzák meg. Mindazáltal czélszerűnek tartja, hogy az országgyülés is gondoskodjék módokról, mikép kelljen ezen bajt elhárítani, és szabjon büntetéseket azokra, kik magukat a török fennhatóságnak önként alávetik.

Többfelől panaszok érkeztek a földesurak ellen, kik meg nem elégedvén a kilenczeddel, jobbágyaik egész bortermését önkényesen megszabott csekély ár fejében lefoglalják; e miatt megújítandó az 1550-ik évi országgyülés végzése, melynek értelmében a földesurak csak a piaczi árak lefizetése mellett vehetik át jobbágyaiknak bortermését.

Az urak és nemesek birtokain létező érczbányákra nézve, Nagy Lajos és Mátyás király törvényei felhatalmazták a királyi kincstárt, hogy az ily birtokokat, megfelelő kárpótlás mellett, magához válthassa; később II. Ulászló alatt az urak és nemesek jogot nyertek az ily bányák művelésére, és csak az urbura fizetésére köteleztettek. Minthogy majdnem minden nemzetnél az érczbányák művelése a királyi jogokhoz tartozik: a régibb törvények megujítandók; a királynak szabadságában állván az érczbányákat magához váltani, vagy pedig azokat az urbura fizetése mellett a földesuraknál meghagyni.

Az urak és nemesek magtalan halála után a koronára

szálló birtokok tárgyában Mátyás és Ulászló törvényei érvénybe helyezendők.

Az utolsó országgyülésen megajánlott ingyen munkákat több vármegye, részint a rendek makacssága, részint az alispánok hanyagsága miatt, nem szolgáltatta ki, minélfogva a váraknál megkezdett erődítési munkálatok befejezetlenül maradtak. E miatt a király a folyó 1572-iki esztendőben tizennyolcz napi ingyen munkákat kér megajánltatni, úgy hogy míg az erődítési munkálatok befejeztetnek, a következő években is ugyanannyit vehessen igénybe. A mult esztendőkben elmulasztott ingyen munkák utólagás végrehajtásának eszközlése czéljából, a király azt javasolja, hogy minden vármegye és város tartozzék vagy a kamara, vagy a király által kiküldendő biztosok előtt igazolni, hogy a területén lakó jobbágyok a reájok szabott munkákat elvégezték; az alispán, hivatalvesztés és 200 forintnyi birság terhe alatt, tartozzék az elmulasztott ingyen munkáknak haladéktalan végrehajtását vagy pénzen megváltását eszközölni. A király felhívja a rendeket, hogy »a mennyiben alkalmasabb módozatot nem tudnak« törvénybe ezt iktassák.

Minthogy pedig ekkoráig az ingyen munkák elosztásánál nem jártak el a kellő rendben, és nagy részöket kevesbbé fontos helyekre fordították; a király megújítja azon több országgyülésen eredménytelenül előadott kivánatát, hogy az ingyen munkák felosztását bizzák egészen rá. Igéri, hogy a jobbágyokat lakhelyeikhez lehetőleg közel fekvő váraknál fogja felhasználni; vagy, a mennyiben ez nem lehetséges, az ingyen munkáknak pénzen megváltását fogja megengedni.

Az urak és nemesek által a véghelyek oltalmára, a korábbi törvények értelmében, kiállítandó lovasoknak szétosztását és elhelyezését szintén magának kivánja fenntartani. Mivel azonban a rendek ezen kötelességök teljesítésében nagy hanyagságot szoktak bizonyítani; a mennyiben némelyek vagy egyáltalán nem, vagy a hadi szolgálatra kevesbbé alkalmas egyéneket küldenek, mások idő előtt visszahívják, vagy pedig rendetlenül fizetik katonáikat: a király újra felhívja az országgyülés figyelmét e bajokra, és korábbi indítványára, hogy a

rendek pénzen váltsák meg kötelezettségöket, a mely pénzből minden megye zsoldosokat fogadna.

Az általános és részleges felkelés tárgyában, a király megelégszik azzal, ha a korábbi törvények megerősíttetnek és lelkiismeretesen végrehajtatnak. Mivel azonban a törökök a a fegyverszünet tartama alatt is gyakori betöréseket intéznek a királyi területre, és ily esetben a fenyegetett területhez közel fekvő vármegyék, urak és nemesek, vagy egyáltalán vonakodnak fegyvert fogni, vagy ezt csak késedelmesen és hanyagul teszik; olykép kell intézkedni, hogy a királyi kapitányok felhivására, a rendek kellő módon és időben siessenek segítségökre.

Egyúttal bemutatja az ausztriai tartományokban megállapított azt a rendszabályt, a melynek értelmében az ország védelmére, szükség esetén, minden harminczadik, sőt nagy veszély idején, minden tizedik embert fegyver alá hívhat. Felszólítja a rendeket, hogy ily honvédelmi intézmény életbeléptetéséről ők is gondoskodjanak.

A véghelyek élelmezésére és a hadiszerek szállítására nézve a fennálló törvényeket kielégítőknek találja.

A törvényszékek tartásának határnapjai kitüzendők.

Végre, mivel Magyarországban a sacramentáriusok, sőt még az ariánusok vagy háromságtagadók eretneksége is mindinkább terjed, az ezen eretnek tanok követői ellen hozott törvények megujítandók; és ki kell mondani, az ily eretnekeknek az országban való tartózkodását, és könyveiknek terjesztését nem fogják megengedni.

Midőn ezekre nézve »alázatos, és a mennyire lehet, gyors elhatározásukat elvárja«: kinyilatkoztatja, hogy gondja lesz az ország kiváltságainak és szokásainak fenntartására; ha pedig a rendek maguk is valamit az ország javára és hasznára vonatkozólag előterjeszteni kivánnak, kész őket kegyelmesen meghallgatni, és velök tárgyalásokba bocsátkozni. [1])

---

[1]) A királyi előterjesztésnek és az ahhoz mellékelt hadügyi emlékiratnak egykorú példányai a bécsi udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok**. IV. és V. szám.

Rudolf főherczegnek utódjává való megválasztatását a király nem említi meg. Hiveitől várta, hogy ők tegyék meg ez iránt a kezdeményezést. Ekkép elhárította azt a nehézséget is, mely a királyválasztási jognak elismerése körül saját megválasztatásánál felmerült. A rendek királyválasztási jogát ő sem volt hajlandó nyiltan elismerni. Ha pedig csak arra hívja fel a rendeket, hogy elsőszülött fiát *koronázzák meg*, ezzel bizonyára most is nagy vihart támasztott volna.

Az *alsó táblán* február 27-én volt a királyi előterjesztés tárgyalása napirendre kitüzve. A köznemesség ez alkalommal nem hozta magával azt az elkeseredett hangulatot és ellenzéki szellemet, mely a megelőző országgyüléseket zajos viták szinhelyévé tette.

Most is felmerült ugyan az indítvány, hogy a királyi kivánatok tárgyalását a sérelmek orvoslásától kell függővé tenni. De úgy látszik, csak törpe kisebbség karolta fel azt. Mert rövid, zajtalan tanácskozás után, az indítvány elvettetett, és már a következő napon (február 28.) kezdetét vette a királyi kivánatok megvitatása, mely szokatlan gyorsasággal folytattatott. [1])

Bár minden egyes pont elintézését formaszerű szavazás előzte meg, néhány nap alatt létrejött a megállapodás. A tárgyalások folyamában felmerült indítványoknak megvitatása, a sérelmeknek és panaszoknak szövegezése szintén nem sokkal több időt vett igénybe. [2]) Az alsó tábla végzéseit márczius 5-ike táján közölte a főrendekkel.

---

[1]) A *cancellár* február 28-án jelenti: »Tractant sine clamoribus alias consuetis, et ita tractatus accelerant, ut hodierna sola die de pluribus, quam alias integris duabus septimanis concluserint. Nobilitas autem tractatus aggredi recusabat, et supplicationes de grauaminibus publicis prius offerre, et deliberationem expectare volebat; persuasi tamen, *hodie* et ipsi tractare inceperunt et concludere accelerant.« Ugyanezt irják a *főherczegek* február 29-én és márczius 2-án a királyhoz intézett leveleikben.

[2]) A tárgyalások részleteit nem ismerjük. A *beszterczebányai* követek február 29-én jelentik, hogy a propositió felolvasása után »bis an heute beide, der grosse und kleine Adl solcher Proposition Artickl ... erwogen und davon iren Brauch nach nicht ohne Geschrei disputirt, und

A király által kivánt adó tárgyában kijelenti, hogy bár szívesen megajánlaná azt, de a szegény nép az egész országban oly nyomorba sülyedett, hogy adót fizetni képtelen, sőt éhen kell halni. Ezt a három esztendei rosz termés és a török hadak pusztításai mellett, a királyi hadak, főleg a német vértes lovasok csapatai okozták, melyek a felvidéken iszonyú kegyetlenségeket és fosztogatásokat követtek el.

Mindazáltal, tekintettel az ország és a király szükségeire, a folyó 1572-ik esztendőre egy forintot, a következő esztendőre pedig két forintot ajánlanak meg, beszámítva a kamarai nyereséget is. A porták új összeirásához megegyezésöket adják; úgy azonban, hogy a kamara az adószedőknek ne adjon a törvényekkel ellenkező utasításokat.

A fél-, negyed-, hatod-telkek birtokosaira és a zsellérekre nézve az 1569-iki végzéseket kivánják fenntartatni.

Ezzel kapcsolatban az országgyülésen jelenlevő slavóniai követek felszólaltak a propositióban foglalt vád ellen, mintha a slavóniai rendek makacsul megakadályozták volna az 1569-iki törvények által elrendelt új összeirást. Ezt a Kulpán innen fekvő területen mindig megengedték, s most is készek megengedni. De a Kulpán túl fekvő terület Mátyás király óta adómentességet élvez, melyet fenntartatni kérnek.

A királynak szándékát, mely szerint az összeirást fölülvizsgáltatni akarja, nem helyeslik. Felkérik, hogy ezen újítás behozatalától, mely a szolgabirákra, esküdt nemesekre és adószedőkre, kik az összeirást eszközlik, igen sértő volna, álljon el. Hasonlag nem akarnak eltérni az 1569-iki törvénytől, mely szerint az adószedők csak az illető megye birtokos nemeseinek sorából választhatók; hivatkoznak arra, hogy régibb időkben az oly adószedők, kiknek a megyében nem volt birtokuk, sokféle visszaéléseket követtek el. Egyúttal megállapít-

---

nunmehr soweit gekommen sind, dass innerhalb zwei oder drei Tagen zuverhoffen der Gemeine Adl werde iren Beschluss dem grossen Adl überreichen.» És a *hét bányaváros* követei márczius 29-iki közös végjelentésökben irják: »Erstlich die Sachen zimblich schleunig von Statten gangen, und die Stennde ire Antwort auf der Kays. Majestät Proposition innerhalb acht Tag omnibus votis (darunter unsere vota jederzeit auch erfordert worden) beschlossen.«

ják, hogy a hátralékok behajtásában is az adószedő járjon el, és azt ne bízza az alispánokra.

A molnárok, szabadosok, szénégetők adófizetése, az adóbehajtásában résztvevő tisztviselők díja, az adómentességi kiváltságok, az adóhátralékok behajtása és a kamarai nyereség tárgyában — mikép a király kívánja — az 1569-iki törvények érvényben maradnak; oly hozzáadással, hogy az adószedők a nyugtákért díjakat ne szedjenek, és hogy a szolgabirák, az adóbehajtása körüli szolgálataikért, hat forintnyi díjt kapjanak.

A tizedek bérlése ügyében megújíttatnak az 1569-ik évi végzések. Ezeknek kiegészítéseül megállapíttatik, hogy a tizedszedők úgy a cséplőknek mint a bor és gabona szállítására felhivott fuvarosoknak, a szokásos bért fizessék meg. E helyen felemlíttetnek az egri kapitány tizedszedői által elkövetett visszaélések, kik a jobbágyoktól a gabona helyett pénzt követelnek, és a nyugtákért is fizettetnek. Ezen visszaélések megszüntetése végett, határoztatik, hogy a tizedszedőket, kik azokat elkövetik, a megyei törvényszék a kár megtérítésén fölül, 200 forintnyi birságra itélje. Ezzel összefüggésben, az alsó tábla érvényen kívül óhajtja helyeztetni az 1563. és 1569-ik évi országgyülések azon végzéseit, melyek szerint az urak és nemesek oly szőlőktől, melyeket idegen területen és nem saját jószágaikon birnak, az egyházi tizedet és a földesúri kilenczedet fizetni köteleztettek.

A ruthénekre és oláhokra nézve Mátyás és Ulászló törvényei érvényben hagyatnak. A gyilkosok és egyéb gonosztevők megbüntetésére a főispánokat és alispánokat javasolják felhatalmaztatni.

Ugyancsak a fő- és alispánoknak tétetik kötelességökké megakadályozni, hogy nemesek vagy jobbágyok önkényt be ne hódoljanak a törököknek, és a behódolókat megbüntetni. De kiemelik, hogy az ily önkényes behódolások főleg azért fordulnak elő, mert a véghelyeken a lovas hadak számát leszállították, és azok helyett gyalogokat tartanak, kik az ellenséges támadások visszaverésére kevesbbé alkalmasak. Egyébiránt azon meggyőződésöket fejezik ki, hogy mivel a törökök, a békekötés daczára, nem szünnek meg pusztító had-

járataikat folytatni és területöket foglalások által terjeszteni: most, hogy a keresztény hajóhad fényes diadalt vívott, ki és az ellenség ereje meg van törve, ez a legalkalmasabb időpont a szenvedett csapások megboszulására. E miatt indítványozták, hogy a király vagy hívja fel a szultánt a béke lelkiismeretes megtartására, vagy pedig — és ezt még inkább óhajtanák — a fegyverszünet leteltével indítson ellene háborút.

A jobbágyok által termelt bor elárusítására nézve az 1550-ik évi országgyülés végzéseit megujítják. Panaszt emelnek a szepesi kamara ellen, mely több helyen a nemesek és jobbágyok bortermését erőszakosan lefoglalta, és a bornak kivitelét Lengyelországba eltiltotta, miáltal nemcsak a magánosoknak, hanem a királyi kincstárnak is jelentékeny kárt okozott. Felkérik a királyt, hogy ama tilalmat szüntesse meg; oly módon azonban, hogy a bort ne egyenesen lengyel földre, hanem a határokon létező régi árulerakó helyekre szállítsák, és ott a lengyel kereskedők a vételárt ne lengyel pénzben, hanem aranynyal, tallérokkal és magyar pénzzel fizessék.

A magánosok birtokain találtató érczbányák tárgyában II. Ulászló törvényét, melyet Ferdinánd király is megerősített volt, fenntartandónak vélik, és a korábbi állapotnak visszaállítását, mit a király kivánt, nem helyeslik. A koronára szállott jószágok tárgyában a Mátyás és II. Ulászló alatt alkotott törvényeknek érvényét elismerik, de az ily ügyeknek a sorrenden kivül való elintézéséhez nem adhatják megegyezésöket; mert nagy igazságtalanság volna, néhány jobbágytelekből álló adományozási ügy kedveért, régóta fennforgó fontos pereket háttérbe szorítani. Ellenben az erőszakos jószágfoglalások tárgyában felmerült perek folyamának megrövidítését kivánták; oly módon, hogy a megyei törvényszék előtt tárgyaltassanak, és ez intézkedjék a törvényes birtokosoknak újolag való beiktatása iránt, minden ellenmondás kizárásával; a megyei törvényszék itélete alapján, a királyi tábla idézze maga elé az erőszakos jószágfoglalót, ügyét a többi pereket megelőzőleg vegye elő, és marasztalja el őt a nagyobb hatalmaskodás bűntényében.

A végvárak megerősítésére megujítják az 1569-ki országgyülésen tett ajánlatot: vagyis jobbágyaiknak tizenkét

napi ingyen munkáját ajánlják fel, az akkor megszabott módozatok fenntartásával. Csak három módosítást tesznek: Egervárára rendelik Borsod- és Hevesmegyét, az egri káptalannak bárhol fekvő jószágaival; Győr-várára Pozsonymegyét; Ujvár-várára az esztergomi érsekségnek és káptalannak, a túróczi és sági prépostságoknak jószágait. Az előbbi országgyülések által megszavazott és végre nem hajtott ingyen munkáknak utólagos behajtását jóváhagyják; de figyelmeztetik a királyt, hogy előfordúltak esetek, mikor a jobbágyok a részökre kijelölt helyeken megjelentek, és ott senki se vette őket igénybe, minélfogva eredmény nélkül kellett visszatérniök; máskor elvégezték a rájok bízott munkákat, de elismervény nélkül bocsáttattak haza.

Tekintettel a súlyos terhekre, melyek az adófizetés és ingyen munkák által a jobbágyokra nehezednek, továbbá a megelőzött évek rosz termésére és úgy az ellenségnek mint a királyi hadaknak dúlásaira: felkérik a királyt, hogy a lovasok tartásának kötelezettségétől ez alkalommal a rendeket mentse fel; annál inkább, mert azok a fegyverszünet tartama alatt könnyebben nélkülözhetők.

Az 1563. és 1566-iki törvények értelmében, készek, bármikor a szükség kívánja, személyesen felkelni, és jobbágyaik ötödrészét felfegyverezni; de kérik, hogy a kapitányok kósza hírekre ne rendeljenek el felkelést; és a felkelő hadakat a fő- és alispánok, ne pedig a kapitányok vezéreljék.

A király indítványát, hogy az örökös tartományok példájára Magyarországban is honvédelmi sereg szerveztessék, hálásan fogadják; de ily intézmény életbeléptetését a jelen viszonyok között nem tartják lehetségesnek. Azt pedig, hogy szükség esetére minden harminczadik vagy tizedik jobbágy fegyver alá hivandó, felesleges megállapítani, minthogy a rendek veszély idején személyesen összes jobbágyaikkal szoktak, és jövőben is készek fegyvert fogni.

Az élelmi- és hadiszerek szállítását szabályozó korábbi törvények érvényben maradnak. A véghelyeken állomásozó lovasok legelői tárgyában az alsó tábla erélyesen felszólalt a kapitányok eljárása ellen, kik a főurak birtokait megkímélve, csak a köznemeseknek, káptalanoknak és más kisebb egyházi

javadalmasoknak legelőit szokták igénybe venni. Azt követelte tehát, hogy a kapitányok a főrendek és köznemesek között ne tegyenek semmi különbséget.

Az igazság kiszolgáltatása körül, visszatérnek azon korábbi intézkedéshez, mely szerint a felvidéki megyék részére a nyolczadi törvényszék Eperjesen tartandó meg; míg az 1569-iki országgyülés azt Nagy-Szombatban rendelte megtartatni. A többi megyék részére a nyolczadi törvényszék Pozsonyban hagyatott meg. Egyúttal felkérik a királyt, hogy az országgyülés tartama alatt a királyi törvényszék intézze el a függőben levő felebbezéseket, és az üresedésben levő ülnöki állomásokat a jogtudományban és latin nyelvben jártas férfiakkal mielőbb töltse be.

Az arianusok- vagyis háromságtagadókra nézve a rendek »egyértelmüleg« elhatározták, hogy azokat, ha elfogatnak, könyveikkel együtt el kell égetni.

A királyi propositióban foglalt pontoknak elintézése után, az alsó tábla saját *sérelmeit* és *kérelmeit* adja elő. [1])

A kapitányokra, kik maguk vagy katonáik által erőszakos tetteket visznek véghez, és károkat okoznak, a kártérítésen fölül kétszáz forintnyi birságot szabnak; mely a magyarországi kapitányok birtokaiból, az ország rendes biráinak itélete alapján, haladék nélkül behajtandó; az idegenektől a király ingóságaikból vagy zsoldjukból hajtsa be. Egyúttal felkérik a királyt, hogy a kapitányok és katonák zsoldjának rendes kifizetéséről gondoskodjék.

A királyi és bányavárosok kiváltságainak tiszteletbentartását kérik.

A menekült nemesek, kik más földbirtokosok területén szőlőket vásárolnak, ezektől tizedet nem fizetnek.

Az arany és ezüst kivitelét, úgy szintén a lengyel pénznek forgalmát tiltó régibb törvényeket megujítják.

Minthogy Zechi Tamásnak gömörmegyei Balogh nevü vára a török területtől csak félmértföldnyi távolságban fekszik,

[1]) A Tiszán innen és túl fekvő tizennyolcz megye már korábban külön küldött fel a királyhoz folyamodást. Ez márcz. 10-én véleményadás végett átteszi a Pozsonyban levő főherczegekhez. (A levél, melléklete nélkül, a bécsi titkos levéltárban.)

minélfogva az ahhoz tartozó birtokok nagy részét nem művelheti, a birtokain szedett egyházi tizedeket bérelhesse.

Rendelkezzék a király az iránt, hogy az egri kanonokok szabadon használhassák a várban levő templomot, a melynek sekrestyéjében van a levéltár is elhelyezve. A káptalannak szabadságában álljon tizedeit természetben szedni be, vagy pedig bérbe adni. A káptalannak külföldi tagjai, kik a magyar nyelvet nem birják, s a hiteles helyi teendőkben el nem járhatnak, javadalmaikat hagyják el; czentúl külföldiek egyházi javadalmakat ne nyerjenek el.

A Győrött megtelepedett idegen kézművesek a város többi polgáraival egyaránt viseljék a közterheket és ugyanazon hatóságnak legyenek alárendelve.

A kapitányok által lefoglalt és a várakhoz csatolt, továbbá a János Zsigmond által elfoglalt és a királyi kapitányok által visszafoglalt birtokokat, a király, igérete és az 1567-iki országgyülés végzései értelmében, törvényes birtokosaiknak adassa vissza. A rendek több főurat és nemest megneveznek, kik igényeiket a királyi biztosok előtt már igazolták. Egyúttal felkérik a királyt, találjon módot, hogy hívei az erdélyiek kezein levő birtokaikat is mielőbb visszanyerhessék.

Ismételik gyakran előadott kérelmöket, hogy őket »az idegen tisztviselők és kapitányok igája alól« szabadítsa meg; minthogy ezek, az ország szabadságait nem ismervén, a szegény népet, sőt gyakran a főurakat és nemeseket is, tűrhetetlenül zaklatják. Ezek közé tartozik *Teuffenbach Kristóf*, szatmári kapitány, és *Saor Menyhért*, szatmári tiszttartó, kik több helységet erőszakosan elfoglaltak vagy feldúltak, jobbágyokat elhurczoltak, és marhákat elhajtottak. A király akadályozza meg az ily esetek ismétlődését, rendelje el az elfoglaltak visszaadását és a foglyok szabadonbocsátását. Azonban az idegen tisztviselők és kapitányok ellen felszólalva, kijelentik, hogy az idegen katonákat és kapitányokat egyáltalán nem akarják az országból kizárni, minthogy soraikban sok derék és vitéz férfiú találtatik; csak azt kivánják, hogy magyar főkapitánynak legyenek alárendelve, kihez a rendek sérelmeik orvoslásáért és az okozott károk megtérítéséért fordulhassanak.

A leleszi prépost folyamodását, melyben a királyt felkéri, hogy a prépostságnak egy, Swendi Lázár által elzálogosított birtokát váltsa vissza, hathatósan pártolják.

Sóvár helységben több sós-vizet tartalmazó kutat a kamarai tisztviselők lefoglaltak, azon czím alatt, hogy a sóbányák a királyt illetik; mivel azonban ama kutakat a bányákhoz számítani nem lehet, azoknak visszabocsátását kérik.

A szabad hajdukat senki se tartsa szolgálatában.

A somogymegyei és Kanizsa melletti várakat, melyeket a törökök folytonosan fenyegetnek, a király lássa el őrséggel és hadiszerekkel.

Az esztergomi érsek és a váczi püspök között, a nógrádmegyei tizedek tárgyában fennforgó pert a király még ezen országgyülés alatt döntse el.

Minthogy gyakran megtörtént, hogy olyanok, kik szegények nem voltak, eszközöltek ki maguknak a megyétől szegénységi bizonyítványt, a melynek alapján azután peres ügyeiket a nyolczadi törvényszékek soron kívül tartoztak tárgyalni: ily visszaélések megszüntetése végett határoztatik, hogy szegénységi bizonyítványok csak valóban szegényeknek adassanak, és egy évi érvénynyel birjanak.

Szakolcza városa, a királytól nyert kiváltságlevél értelmében, a tárnoki városok sorába iktattatik.

A jobbágyok szabad költözése tárgyában megujíttatik az 1556-iki országgyülés végzése.

Az országos határok kiigazítása, az Ausztriának elzálogosított magyarországi váraknak és a 13 szepesi városnak kiváltása, végre a száraz vámok tárgyában a korábbi törvények érvényben hagyatnak.

A király felkéretik, hogy az üresedésben levő egyházi javadalmakat adományozza érdemes és alkalmas férfiaknak; az elzálogosított egyházi birtokokat szerezze vissza, és ezentúl ilyeneket ne vessen zálogba.

Minthogy a király az ország rendeinek kérésére, Hassagy Imrét és a Chany testvéreket kezesség mellett szabadon bocsátotta; de ezek birtokos nemesek, és nem szökevények, most arra kérik, hogy a kezeseket oldja fel kötelezettségök alól.

A zalaváli és kapornaki apátságokat apátjok Bánffi Bálint pécsi püspök bérbe adta; minthogy pedig azok hiteles helyi minőséggel is birnak, a király felkéretik, hogy az egyházi javadalmaknak ilyen bérbeadását ne engedje meg; és ha a nevezett püspök az apátságoknak gondját viselni nem akarja, adományozza más alkalmas egyházi férfiúnak.

A túróczi prépostságot is adományozza oly egyházi férfiúnak, a ki ott a hiteles helyet vissza fogja állítani.

Minthogy a királyi kapitányok gyakran szoktak uraktól és nemesektől pénzt kölcsönözni, a nélkül hogy azt a kötelezvényben kijelölt időben visszafizetnék: a király engedje meg, hogy a hitelezők az adóból elégíttessenek ki.

A szepesi kamara a mármarosi sótól és más czikkektől is szokatlan harminczadot kezdett behajtani. A király felkéretik, hogy e tekintetben a régi gyakorlatot tartsa fenn.

A király Báthory Miklósnak adja vissza Szelyn várát, melyért a kamara ekkorig évi bérletösszeget fizetett.

A Szomszédvára és Stubicza várak ügyében fennforgó nehézségeket mielőbb hárítsa el.

A király, a két főherczegnek tett igérete értelmében, Dobó Istvánt hosszas fogságából bocsássa szabadon, Balassa Jánost és Homonnai Gáspárt pedig fogadja vissza kegyelmébe.

Rady László özvegye azzal a panaszszal fordult az alsó táblához, hogy Krusics János az ő és gyermekeinek birtokait lefoglalta. Ezzel szemben Krusics János azt állította, hogy Rady László az ő tisztviselője volt, kinek számadásaiban kétezer forintnyi hiány tünt fel. A király felkéretik, hogy ezen ügyet az igazság követelései szerint döntse el. Hasonlag Bayony Lénárd özvegyének ügyét is, ki azt állítja, hogy Deregnyei Mihály által jószágaitól megfosztatott.

Zékel Antal a batthyáni templomot, melyet erősséggé alakított át, eredeti rendeltetésének azonnal adja vissza. Az ellene fennforgó fölebbezett perek még az országgyülés alatt intéztessenek el.

Pethő János az országgyülésen előadta, hogy Rezi és Keszthely zalamegyei elpusztult várakat újra felépítette, de azokat fenntartani nem birja. Oly kérelemmel fordul tehát a

királyhoz, hagyja meg a család többi tagjainak, hogy vagy adják át birtokrészeiket Pethő Jánosnak, vagy pedig vegyék át tőle a két várat.

Az esztergomi érsekség birtokain kapitányok és katonák által okozott károk tárgyában indittassék vizsgálat, és a kár azoknak zsoldjából téríttessék meg. Az érsekség praedialistáinak és jobbágyainak ősi vámmentessége tartassék fenn. Ujvár érseki vár megerősítésére szükséges faszálakat, a menynyiben az érseki erdők ilyeneket nem nyújtanak, a szomszéd urak és nemesek tartozzanak szolgáltatni.

Minthogy Zeleméri Miklós a Pernesy testvérektől bérbe vett Óntelek helységet visszabocsátani vonakodik: a király kényszeritse őt rá. Hasonlókép eszközölje, hogy Bocskay György és Jánoky István fiai az atyjuktól elvett birtokokat visszanyerjék. [1])

A *förendek* az alsó táblának legfontosabb végzéseit nehézség nélkül fogadták el. Csak három, kevesbbé jelentékeny pont iránt, többszöri üzenetváltás után sem tudtak egyetértésre jutni.

Az egyik pont a tizedfizetés kötelessége körül forgott. Az *alsó tábla* érvényen kívül óhajtotta helyezni azon régibb törvényeket, melyek az urakat és nemeseket kötelezték, hogy oly szőlők után, melyeket nem saját birtokaikon, hanem mások területén birnak, a tizedet fizessék. Azt az elméletet állította fel, hogy a tizedek kezdetben az ország rendeinek tulajdonát képezték, csak később szállottak át a királyokra, kik végre az egyháznak adományozták. Hivatkozott az 1439-ik évi XXIX. törvényczikkre, mely kimondja, hogy a nemesség a tizedfizetéstől fel van mentve. Továbbá kiemelte, hogy miután a nemesség minden adófizetéstől fel van mentve, s ezt ugyanazon királyoknak köszöni, kik a tizedeket az egyháznak engedték át: joggal következtethetni, hogy a tizedfizetéstől is fel van mentve. Végre felhozta az egyházi praediális nemese-

---

[1]) Az alsó tábla végzéseinek szövegét nem ismerjük. De kétségtelen, hogy az országgyülés első felirata, a Rudolf főherczeg megkoronáztatására vonatkozó helytől és a három vitás ponttól eltekintve, egészen azonos az alsó táblának a főrendekhez áttett felirati javaslatával.

ket, kik soha sem fizettek tizedet; minélfogva az igazi nemesek, kiknél amazok alantabb fokon állanak, még inkább felmentve tekinthetik magukat a tizedfizetéstől.

Ellenben a *főrendek* megtámadták azt a felfogást, hogy a tizedek eredetileg a nemesek tulajdonát képezték; szerintök a nemesek, kik hajdan királyi szolgáknak neveztettek, a nemességet összes szabadságaikkal a királyoktól nyerték. A törvények, melyek a nemességnek tizedmentességét mondják ki, azokra a földekre és szőlőkre vonatkoznak, melyeket a nemesek ősi idők óta birnak. Csak néhány év óta jött szokásba, hogy a nemesek mások birtokain a jobbágyoktól szőlőket vásárolnak; ha tehát ezektől sem tartoznának tizedet fizetni, az egyház csakhamar egész nagy területek tizedeit el fogja veszteni. A méltányosság és igazság is követeli, hogy ha a nemesek idegen területen levő szőleik után a földesúri tizedet megfizetik, a tizedet se vonják meg az egyháztól. Végre az ily tizedek megtagadása a királyi kincstárra is hátrányos, a mennyiben a véghelyek fenntartására bérelt tizedek jövedelmét csökkenti.

A *második pont* az erőszakos jószágfoglalásokból származó pereket illette, a melyekre nézve az alsó tábla kivételes rendszabályokat állapított meg. A főrendek vonakodtak ezeket elfogadni. Azt állították, hogy azoknak éle főleg az urak ellen irányul, kiknek őseik számos év előtt ily erőszakos tetteket követtek el, a melyekben az utódok egészen ártatlanok. Ők tehát a régóta fennálló gyakorlatnak további fenntartását kérik, és annak megváltoztatásában ősi szabadságaik ellen intézett támadást látnának.

Végre a *harmadik pont* a véghelyek lovas őrségének legelőiről szólott. Az alsó tábla azt követelte, hogy a főrendeknek és köznemeseknek legelőit egyaránt kell e czélra igénybe venni. A főrendek ellenben hangsúlyozták, hogy az ő helyzetök lényegesen eltér a köznemesekétől; míg ugyanis nekik a saját és szolgáiknak nagyszámú lovai számára kell legelőről gondoskodniok, a köznemeseknek rendszerint kevés lovaik vannak, minélfogva legelőiket könnyebben bocsáthatják a véghelyek őrségének rendelkezésére. Továbbá ha a véghelyek lovasai lovaikat az urak legelőire bocsátanák, alig

volna elkerülhető, hogy a lovas katonák és az urak szolgái között súrlódások és összeütközések támadjanak, a melyek komoly zavarokra vezethetnének.

Az ezen pontok iránt a két tábla között felmerült ellentét nem volt kiegyenlíthető.

A köznemesség azonban határozottan kijelentette, hogy a három pontra vonatkozó végzéseit, bár a főrendek azokhoz nem járultak, mégis a két tábla közös feliratának végén, az indokokkal együtt, melyekkel azt támogatta, a király elé fogja terjeszteni. A főrendek, miután minden kisérletük eredménytelen maradt, kénytelenek voltak engedni; fenntartván maguknak, hogy saját álláspontjukat külön feliratban fogják kifejteni. [1])

Az alsó tábla ezen diadala nagy fontossággal birt. Mert kitüntette, hogy az országgyülésen határozott túlsúlya van.

Ez alatt a főrendek körében felmerült az az indítvány: hogy a király kéressék fel, hogy első szülött fiát választassa meg utódjává, s e czélból hirdessen mielőbb újabb országgyülést; »a ki azután távolléte alatt őt helyettesítse, a közszabadságot oltalmazza, állandóan az országban lakjék, magyar tanácsosokkal és udvarnokokkal környezze magát, a magyarok nyelvét és szokásait elsajátítsa.« [2])

A főrendek kétségkivül készséggel karolták fel az indítványt, melyhez az alsó tábla is — úgy látszik — haladék nélkül hozzájárult.

Azonban alig ment át az erre vonatkozó üzenet a főrendekhez, midőn a megyei követek soraiban váratlanul nehézségek támadtak. Többen hangoztatni kezdették, hogy ily határozatra nem voltak feljogosítva, mivel küldőiktől a király-

---

[1]) A főrendek ezt maguk mondják el, márczius 15-iki külön feliratukban. — A *beszterczebányai* követek pedig márczius 13-án irják, »Der grosse und kleine Adl haben sich lange nicht vergleichen können, und ist abermal gross Geschrei und viel Klagen gewesen. Können auch in dreien Artikln ... nicht übereinkommen, sondern stellen ir Maiestät anheimb.«

[2]) Az országgyülés első felirata nyomán. Arról, mikép jött szőnyegre és mikép tárgyaltatott ez indítvány, emlékeink mélyen hallgatnak.

választás tárgyában nem kaptak utasítást. Ez a tekintet oly nyomatékosnak tünt fel, és az ellenzék oly erélylyel működött, hogy a megyei követek márczius 12-én késő este tartott tanácskozmányukból azt a figyelmeztetést küldötték a királyhoz intézendő felirat kidolgozásával foglalkozó titkárhoz, hogy munkáját szakítsa meg, mert előbb fontos ügyben értekezni kivánnak a főrendekkel. — És másnap üzenetet intézték a főrendekhez, melyben előadták, hogy a királyválasztásra vonatkozó pontot teljesen mellőztetni kivánják. De a főrendek ragaszkodtak a kimondott végzéshez. És sikerült a megyei követeket is rábirniok, hogy abban megnyugodjanak. [1])

Ekkor azután, márczius 15-én, a rendek feliratukat átnyujtották a főherczegeknek. [2])

Ugyanakkor mindegyik tábla küldöttséget bocsátott a királyhoz, oly czélból, hogy a három vitás pont iránt álláspontjukat vele megismertessék. [3])

A király bizonyára azt adta válaszul mindkét küldöttségnek, hogy az ügyet fontolóra fogja venni. És másképen nem

---

[1]) Ezen incidensről a *cancelláriának* márczius 13-án a királyhoz intézett levele értesít: »Nobilitas heri sub noctem nuntiauit (Secretario) ut subsisteret, quia haberent adhuc quiddam de quo Dominos requirere vellent. Atque ita hodie rursum conuenerunt in Monasterio, et, ut audio, nihil aliud est, de quo difficultatem faciunt, quam quod cum antea unanimi voto decretum fuerit ut Maiestati vestre supplicaremus denominando in successorem Maiestatis vestre primogenito, nullam prorsus nunc eius rei mentionem velint fieri, dicentes se nullam de ea habere instructionem. Atque hoc fit clamantibus uno tantum atque altero nomine ceterorum, ex instigatione cuiusdam, Maiestati vestre bene noti, qui pristinos mores nedum reliquit. Sed domini Prelati et Barones in sententia persistunt, et nunc id agitur, ut Nobilitas a sua proposito auertatur.«

[2]) A felirat egykorú példánya a bécsi udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** VI. szám.

[3]) A főrendek küldöttei (Báthory Miklós és Thurzó Ferencz) emlékiratot nyujtottak be a királynak, melynek eredetije az udvari kamara levéltárában. L. **Irományok.** VII. szám. A köznemesség küldöttei — mikép a király márczius 21-én a főherczegeket értesiti — »nulla supplicatione exhibita oretenus tantum ea quae ipsis visa sunt, nobis exponi curauerunt.«

is válaszolhatott. Mert mikor a küldöttségeket fogadta, az országgyülés felirata még nem volt kezei között. A főherczegek szükségesnek látták előbb a környezetökben levő kamarai-, hadi- és titkos tanácsosoknak véleményét kikérni; s ezen vélemények kiséretében akarták azt felküldeni.

A rendek rosz néven vették az ezáltal okozott késedelmet. És egy újabb küldöttséget bocsátottak fel Bécsbe, mely a királyt felkérte, jöjön személyesen Pozsonyba és fejezze be mielőbb az országgyülést, minthogy a nagy drágaság és a pestis miatt, mely itt uralkodik, haza akarnának menni. A király igérte, hogy mihelyt egészségi állapota engedi, teljesíteni fogja kivánatukat. [1])

Mivel azonban köztudomásra jutott, hogy a király csak húsvét után szándékozik Pozsonyba utazni, és attól lehetett tartani, hogy a királyi válaszirat szintén késni fog; a rendek nagy része elhagyta Pozsonyt, hogy a húsvéti ünnepeket családjuk körében töltsék. [2])

Mindazáltal a király bár a pozsonyi út tervét elejtette sietett a válaszirat leküldésével. Márczius 23-án vette a feliratot, a főherczegek által küldött véleményekkel; [3]) öt nappal utóbb a válaszirat ki volt dolgozva.

---

[1]) A *bányavárosok* követeinek márczius 29-ki jelentése. — A *király* is márczius 21-én irja a főherczegeknek: »Septimus iam agitur dies, ex quo responsum ... Regni Statuum Dilectionibus vestris oblatum est, nec tamen illud ad nos perfertur. Quoniam vero Status et Ordines moram hanc aegrius ferre videntur, ac pro acceleratione nostrae resolutionis iam nunc instant«; felhívja őket, hogy a feliratot mielőbb küldjék fel.

[2]) A *bányavárosok* követeinek idézett jelentése.

[3]) A *főherczegek* márczius 22-én értesítik atyjokat, hogy a kamarai-, hadi- és titkos tanácsosok által kidolgozottt véleményeket átküldik, hogy ezek felhasználásával a válaszirat készítse el. Egyúttal felkérik, hogy ha lehetséges, jöjön személyesen Pozsonyba. (A levél, a mellékletek nélkül, a bécsi titkos levéltárban.) Ugyanaz nap a főherczegek környezetében levő német tanácsosok (Harrach Lénárd ausztriai főlovászmester, Teuffel György a haditanács elnöke, Stein Reichhard az udvari kamara elnöke és Gutt Hilfrich az udvari kamara tanácsosa) külön iratban adják elő véleményöket, Rudolfnak magyar királylyá koronáztatása tárgyában; ajánlják, hogy e jó alkalmat ne szalaszsza el, és őt még ez évben koronáztassa meg. (A levelek eredetijei ugyanott.)

Midőn a főherczegek márczius 31-én e királyi válasziratot, a maguk elé hivott rendeknek kézbesítették, mind maguk személyesen, mind a magyar alcancellár által intették őket, hogy ő felsége kivánataival tovább ne ellenkezzenek, és a tárgyalások befejezése előtt ne távozzanak. [1])

A király értesíti a rendeket, hogy ekkoráig a kedvezőtlen időjárás és gyengélkedő egészsége miatt nem jelenhetett meg körükben, és kilátásba helyezi, hogy a húsvéti ünnepek után óhajtásukat teljesíteni fogja.

Azon kérelmökben, hogy elsőszülött fiának utódjává leendő »*megválasztása*« végett mielőbb országgyülést hirdessen: hűségöknek és ragaszkodásuknak újabb bizonyítékát szemléli. Azt az ország érdekében maga is igen hasznosnak tartja, minélfogva »*úgy a koronázás végrehajtása, mint az erre vonatkozó más ügyek tárgyalása végett*« augusztus első napjára újabb országgyülést fog összehívni.

A felajánlott adóval nem elégedhetik meg. Legalább harmadfél forintot szavazzanak meg a következő két esztendő mindegyikére. Ugyanazon indokokkal támogatja e felhivását, és ugyanazon igéretekkel buzdítja annak teljesítésére: melyeket a megelőző országgyüléseken rendszerint érvényesített.

A porták összeirásánál követendő eljárás tárgyában ragaszkodik kivánatához. Mivel pedig a rendek panaszt emeltek, hogy a kamara az adószedőnek törvénybe ütköző utasításokat adott; jelöljék ki azon pontokat, a melyek iránt az utasítások a törvényekkel ellenkezésbe jöttek.

A zsellérek, kiknek házaik és irtványföldeik vannak, szintén meg kell adóztatni.

A slavóniai rendeknek mentségét a múltra nézve elfogadja. Azonban jövőre helységenkint, és nem a régi szokás szerint kerületenkint, történjék az összeirás, és pedig a Kulpán túl fekvő részeken is; a régi kiváltságok jobb idők bekövetkeztéig megszüntettetvén.

Az összeirásnak fölülvizsgálásáról a rendek kérelmére, lemond. Ellenben fenntartja azt a kivánatát, hogy az adósze-

[1]) A *főherczegekhez* márczius 31-én a királyhoz intézett jelentésök. (Ugyanott.)

dőket tetszése szerint nevezhesse ki; igérvén, hogy birtokos nemeseket fog alkalmazni, a kik ellen, ha hűtelenül járnak el, törvény útján felléphetnek, még ha birtokaik más megyében is vannak.

Helyesli a rendek az határozatát, hogy az adószedők a hátralékok behajtásánál is kötelesek legyenek közreműködni, és a nyugtatványokat díj nélkül szolgáltassák ki. Ellenben a szolgabirák díjának felemeléséhez nem adja beleegyezését.

A tizedek bérlése tárgyában ragaszkodik az 1569-ik évi országgyülés végzéseihez. Azt, hogy a dézsmabort szállító jobbágyok a szállított bornak tizedrészét kapják fuvardíjul, nem engedheti meg. Az elpusztult nemesi curiákat, melyeket a földesurak jobbágyaiknak engednek át művelésre, a tizedek fizetésétől ő is felmentendőknek véli.

Az egri kapitány tizedszedői ellen emelt panaszokat, a kapitány meghallgatása után, orvosolni fogja.

Újra kivánja, hogy az oláhok és ruthének a magyar jobbágyokkal egyaránt viseljék a közterheket.

A gonosztevők megbüntetése tárgyában elfogadja a rendek végzését; oly hozzáadással, hogy nemcsak a fő- és alispánok, hanem a királyi kapitányok és földesurak is gyakorolják a büntető hatalmat.

A rendek által oly czélból javasolt intézkedéseket, hogy a jobbágyok és nemesek a törököknek meg ne hódoljanak, elfogadja; de azoknak keresztülvitelét nem a fő- és alispánokra, hanem a királyi kapitányokra kell bízni.

A rendek ajánlatát, hogy a törökök dúlásainak meggátlása végett, vagy a békeszerződés megújításánál biztosítékokat keressen, vagy háborút indítson: jó néven veszi; és alkalmas időben úgy fog intézkedni, a mint azt a kereszténység és első sorban Magyarország java kivánja.

A bor eladása tárgyában a rendek végzését elfogadja, azon módosítással, hogy a királyi tisztviselőknek hatalmában álljon, a jobbágyok bortermését a szüret után is, a véghelyek számára, kézpénzfizetés mellett megvásárolni.

A bornak Lengyelországba való kivitelét tiltó rendeletet, a rendek kérésére, visszavonja; fenntartván magának háború idején a kivitelt a szükséghez képest megszorítani.

Az érczbányák művelése tárgyában előterjesztett indítványát visszavonja; azonban kiköti, hogy a földesurak, kik bányáikat maguk művelik, az urburát megfizessék, vagy pedig a mennyiben attól fel vannak mentve, a kiváltságlevelet mutassák elő.

A koronára szállott jószágok tekintetében a korábbi törvények fenntartását jóváhagyja.

A 12 napi ingyen munkákat elfogadja, ha azoknak felosztását egészen rábízzák. Az ellen sincs kifogása, hogy a jobbágyokat minden megyéből az alispán küldje a kitüzött helyekre; de ha az alispán nem birná őket kötelességeik teljesítésére szorítani, a kapitány kényszerítse őket rá.

A jobbágyok, kik az elvégezett munkákról nyugtatványokat felmutatni nem képesek, tartozzanak azokat újra végezni. A rendek indítványát, hogy ily esetben a falusi birák esküje pótolja a bizonyítványok hiányát, nem fogadhatja el. Egyébkint igéri, hogy a kapitányokat szigorúan utasítani fogja, hogy a jobbágyokat magán-munkákra ne használják fel.

A lovasok tartásától a rendeket fel nem mentheti, béke idején sem; nehogy a törökök még bátrabban folytassák pusztító kalandozásaikat. Újra felhívja őket, tanácskozzanak arról, mikép kelljen ezen lovas hadaknak kellő számban és felszerelésben való kiállítását biztosítani. A felkelésre nézve a korábbi törvények fenntartását kivánja.

Ellenben az állandó hadsereg felállítására, és a jobbágyok felfegyverzésére vonatkozó indítványait, a rendek kérelmére visszavonja.

A hadiszerek szállításáról alkotott korábbi törvények fenntartatnak.

Az igazság kiszolgáltatására vonatkozó megállapodásokat jóváhagyja.

Az ariánusok és trinitáriusok ellen hozott végzést a sacramentáriusokra is kiterjesztetni kivánja.

Áttérve a rendek által felterjesztett sérelmek és kérelmekre, kijelenti, hogy a kapitányok és katonák ellen emelt panaszokról mindig kedvetlenül vesz tudomást, és azok megszüntetésére mindig gondja volt. Minthogy a katonák kihágá-

sainak egyik főoka az, hogy zsoldjukat nem kapják rendesen; igyekezni fog ezen bajon is segíteni. Ezzel kapcsolatban felhívja a rendeket, hogy az élelmiczikkek árának szabályozásáról is tanácskozzanak.

Méltányosnak tartja, hogy a királyi- és bányavárosok ősi szabadalmai tiszteletben tartassanak.

A törökök által birtokaikból elüzött és mások birtokain megtelepedett nemeseknek tizedmentességét, és a nemes érczeknek kivitelét tiltó régi törvényeket megerősíti. A lengyel érczpénznek forgalmát vagy el fogja tiltani, vagy pedig gondoskodni fog, hogy azt ércztartalmának megfelelő értékben fogadják el.

A tallérok tárgyában felmerült nehézségek elhárítását, békésebb időkre kell halasztani; egyébiránt már is megengedte, hogy Ausztriában a tallért 70 krajczár értékben fogadják el.

Megengedi, hogy a Balogh várához tartozó jószágok dézsmáját, melyet a kamara Szendrő ellátására szokott bérelni, a mennyiben ezen vár nélkülözheti, Balogh várára fordítsák.

Az egri káptalan és az idegen kanonokok tárgyában, informatiót fog kérni.

A Győrött tartózkodó idegen kereskedők és iparosok tárgyában már intézkedett.

Abban a nézetben volt, hogy a várakhoz csatolt magán birtokok, azoknak, kik jogigényeiket igazolták, már visszabocsáttattak. A mennyiben még találkoznak kik igényeiket igazolni képesek, jószágaikat haladék nélkül vissza fogják kapni.

Az erdélyiek által elfoglalt, és most a királyi kapitányok vagy kamarai tisztviselők kezei között levő birtokoknak visszabocsátását is megengedi. Az erdélyiek kezei között levő birtokok visszaszerzéséről gondoskodni fog.

A rendek azon kérését, hogy őket az idegen kapitányok és tisztviselők igája alól mentse fel: nem teljesitheti. Figyelmökbe ajánlja, hogy a magyarországi adóból fizetett katonák élén magyar kapitányok állanak. Azonban Magyarország megvédelmezésére nélkülözhetetlen más országok és tartományok segítsége; ennek következtében azon országok és tartományok lakóit kell alkalmaznia, kik pedig az idegen előljá-

rók iránt ép oly ellenszenvet táplálnak, mint a magyarok. Ne idegenítsék el őket maguktól, sőt inkább igyekezzenek megnyerni. Egyébiránt gondoskodni fog arról, hogy az idegen kapitányok és tisztviselők hatáskörükön túl ne lépjenek, és az általok okozott károk megtéríttessenek; a minthogy most is szigorúan el fogja rendelni, hogy a szatmári kapitány az általa elfoglalt birtokokat adja vissza, a foglyokat bocsássa szabadon; egyúttal őt erőszakos tetteiért felelősségre fogja vonni. Az elhunyt szatmári tiszttartó által állítólag elfoglalt jószágok tulajdonosai igényeiket a megyei törvényszék előtt érvényesíthetik.

A leleszi prépost kérvényére, az ügy megfontolása után, kegyelmes választ fog adni.

A sóvári kutaknak megfelelő kárpótlás mellett átengedése czéljából, a tulajdonosokkal megindítandó tárgyalásokra biztosokat nevezett.

A szabad hajdúk ellen alkotott törvények végrehajtandók, és azok ellen, kik e törvényeket meg nem tartják, büntetés határozandó.

A kéthelyi és szécseni erősségeket őrséggel el fogja látni, mihelyt a rendek az állandó lovas hadakat kiállítják és azoknak elhelyezését rábizzák. Hadi szerekkel való felszerelésökről is gondoskodni fog.

Az esztergomi érsek és a váczi püspök között fennforgó dézsma-per eldöntésére gondja lesz.

A szegények részére a törvényszékeknél biztosítandó előnyök, és Szakolczának a tárnoki városok sorába való iktatása tárgyában, magyar tanácsosaival tanácskozni fog.

A jobbágyok szabad költözését szabályozó 1556-ik évi törvényeket megerősíti, és saját birtokain is végre fogja hajtatni.

A határok kiigazítása végett felhívja a rendeket, hogy küldjenek ki biztosokat, és határozzák meg a napot, mikor azok működésöket megkezdjék.

A határokon elkövetett erőszakos tettek tárgyában vizsgálatot fog elrendelni, és a vétkeseket meg fogja büntetni.

Az Ausztriához zálogczímen tartozó magyarországi várak ügyében már tárgyalásokat kezdett az ausztriai rendekkel,

hogy visszaváltásukhoz beleegyezésöket kieszközölje; de eddig czélt nem ért. A legközelebbi gyülésen újabb kisérletet fog tenni.

A tizenhárom szepesi város visszaváltására, mihelyt kedvező alkalom kinálkozik; úgy szintén a megüresedett egyházi javadalmak betöltésére és az elzálogosítottak visszaváltására gondja lesz; jövőre pedig az egyházi javak elzálogosításától »a mennyiben az ország szükségei engedik, a melyekre néha mindenek felett tekintettel kell lenni,« tartózkodni fog.

A száraz vámok megszüntetését el fogja rendelni.

Azokat, kik Hassagy Imreért és a Chanyiakért kezességet vállaltak, a főherczegek- és a rendeknek közbenjárására, kötelezettségöktől feloldja.

A rendeknek a zalavári és kapornaki apátságok felszabadítása és a túróczi prépostság betöltése tárgyában előadott kérelmökről nem fog megfeledkezni.

Beleegyezik abba, hogy azok, kik a kapitányoknak pénzt kölcsönöztek, a jelenleg megszavazott adóból elégíttessenek ki.

A mármarosi sónak a harminczadtól való felmentését nem engedheti meg; minthogy az Erdélyből és a hozzákapcsolt részekből behozott árúczikkek a harminczad alá esnek. Ellenben intézkedni fog, hogy az ország határain belül szállított czikkektől, a harminczadot ne hajtsák be.

Szelyn várának Báthory Miklós részére visszabocsátása tárgyában tekintettel lesz a rendek közbenjárására.

Szomszédvára és Stubicza iránt úgy fog intézkedni, a mint az igazság követeli.

A mi a főherczegeknek és a rendeknek Dobó, Balassa és Homonnai érdekében tett közbenjárását illeti, bizonyos okok miatt most még nem adhat határozott nyilatkozatot, annál kevésbbé, mert egyikök még nem jelent meg előtte; de az országgyülés befejezése előtt közölni fogja elhatározását, a melyből ki fog tünni, hogy a rendeknek és fiainak közbenjárását kellő tekintetbe vette.

A Rady László és Krusich János között fenforgó perben a rendes törvényszék itéljen.

A battyáni templom ügyében, melyet Zekel András erőssséggé alakított át, újabb vizsgálatot rendel. A Zekel

András ellen indított és fellebbezett perek ügyében magyar tanácsosainak véleményét fogja kikérni.

A mi Bayony Lénárd özvegyének Deregney Mihály ellen emelt panaszát illeti, ki fogja hallgatni a másik félt, és az igazság követelései értelmében fog eljárni.

A Pethő János és unokatestvérei között fennforgó viszályok békés kiegyenlítésére, biztosokat fog kiküldeni.

Az esztergomi érsekség birtokain elkövetett károk kiderítésére vizsgálatot fog indítani. Az érseki praedialis nemesek és jobbágyok régi szabadalmainak fenntartását helyesli; úgy szintén azt is, hogy Újvár megerősítésére a szomszéd nemesek tartozzanak a szükséges fát átengedni, a mennyiben azt az érsekség erdői nem nyújtanák.

A Pernezy András és Zeleméry Miklós, úgy szintén a Bocskay György örökösei és Kálnássy Ferencz között fennforgó pereket a rendes törvényszék döntse el. Jánoky István fiainak Baxay János ellen emelt panasza tárgyában azt fogja elrendelni, a mit az igazság követel.

A leirat végén *azon czikkekre is*, a melyek iránt az országgyülés két táblája nem tudott megegyezni, közli elhatározását.

A nemesek dézsmafizetési kötelezettségének tisztábahozása, úgy szintén a jószágfoglalások tárgyában felmerülő perek szabályozása, alapos megfontolást igényelvén, ezen ügyek eldöntését a jövő országgyülésre halasztja; addig is a mostani állapot fog fenntartatni.

Ellenben a harmadik pontra, a legelők kérdésére nézve, a köznemesség kivánatát méltányosnak tartja, azt t. i., hogy midőn a véghelyekben állomásozó lovasok lovaikat legelőkre küldik, a főrendek legelőit is igénybe vegyék. [1])

Midőn a király ezen válasziratot leküldötte: a főherczegeket felhatalmazta, hogy azon esetre, ha a rendek a válasziratban kivánt öt forintnyi adót vonakodnának megszavazni, négy forinttal is megelégedhessenek; továbbá, hogy kikérvén a magyar tanácsosok véleményét az iránt, vajjon a Dobó,

[1]) A királyi válaszirat egykorú példánya a bécsi udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** VIII. szám.

Balassa és Homonnai részére a kegyelem megadandó-e, azon esetre, ha ők a kegyelem megadása mellett nyilatkoznak, helyezzék azt kilátásba. [1])

A királyi válasziratot a *rendek* április elsején tárgyalták. Minthogy általános volt az az óhajtás, hogy az országgyülés mielőbb végét érje, és attól lehetett tartani, hogy ha azon pontokat, melyek iránt az országgyülés felirata és a királyi válasz eltérő álláspontot foglaltak el, újabb tárgyalás alá veszik, ez hosszabb időt fog igénybe venni: abban történt megállapodás, hogy most csak némely fontos ügynek elintézésére fognak szorítkozni, a többi ügyeket pedig a jövő országgyülésre halasztják, a mely a koronázás végett már néhány hónap múlva volt tartandó.

A rendek egyébkint »végtelen hálájukat« fejezték ki a miatt, hogy »kérelmöket meghallgatva«, első szülött fiának utódjává leendő megválasztatásához megegyezését adta. — Ebben annak bizonyságát látják, hogy nemcsak jelen jólétökről, hanem jövő fennmaradásukról is buzgón gondoskodik. Ők viszont »úgy a császári felséget, mint a már kinyilatkoztatott fenséges királyukat« [2]) végső lehelletökig hűséges ragaszkodásukról biztosítják. Egyúttal megújítják abbeli kérelmöket, hogy Rudolf főherczeg állandóan Magyarországban tartózkodjék, és itt magyar tanácsosok közreműködésével az ország ügyeivel már most kezdjen foglalkozni. Helyeslik a király szándékát, mely szerint a koronázó országgyülést mielőbb meg akarja tartani; mindazáltal a kijelölt határnapot, augusztus elsejét, igen közelinek tartják, minthogy akkorra a koronázás által igényelt díszszel fel nem készülhetnek, és többen még az aratással lesznek elfoglalva; ennélfogva a határnapot valamivel későbbre, de mindenesetre a tél előtt, kérik kitüzetni.

A mi az adót illeti, az öt forint megszavazására nem voltak ugyan hajlandók, de a folyó évre két forintot és a

---

[1]) Miksa királynak márczius 28-án a főherczegekhez intézett levele a bécsi titkos levéltárban.

[2]) »Serenissimo jam *declarato* ipsorum regi.« Mikép és mikor történt ez a »declaratio«, arról nincs tudomásunk.

következő évre is ugyanannyit ajánlottak. Az új összeirást elrendelik. Az adóügyre vonatkozó többi pontok iránt az 1569-ik évi végzéseket tartják fenn.

Továbbá felkérik a királyt, hogy az ország rendes birái sorában megüresedett állomásokat még az országgyülés alatt töltse be, és úgy a felvidékre mint a dunántúli részekre magyar főkapitányt nevezzen. Az üresedésben levő főpapi javadalmak, különösen pedig az egri és győri püspökségek, a túróczi és egri prépostságok betöltését, szintén sürgetik. Minthogy pedig hír szerint Delfino Zakariás bibornok azon fáradozik, hogy habár a király a győri püspökséget be is töltené, a jövedelmek nagy részét magának biztosítsa: »mindnyájan egyhangúlag kérik«, hogy ezen fondorlatait hiusítsa meg; és tiltakozva kijelentik, hogy ha értesülni fognak, hogy a püspökség jövedelmeinek bármi csekély részét is a nevezett bibornok élvezi, ők a tizedet kiszolgáltatni nem fogják.

Továbbá újabban közbenjárnak Dobó, Balassa és Homonnai érdekében.

Végre azzal a kérelemmel fordúlnak a királyhoz, hogy a fellebbezett peres ügyeket és a magánosoknak hozzá felterjesztett kérvényeit mielőbb intézze el. [1])

Ezek iránt a két tábla között még az nap létrejött a megegyezés. Másnap, április 2-án, az összes rendek megjelentek a főherczegek előtt, [2]) hol felolvastatván végzéseik, ezeket az esztergomi érsek élőszóval is előadta. Midőn beszédének kezdetén elmondotta, hogy a rendek Rudolf főherczeget »egyértelmüleg magyar királylyá megválasztották és megerősítették«: Rudolf atyja nevében, megköszönte a rendek ragaszkodásának ezen nyilvánítását, és a választás elfogadását: »Domine fiat mihi secundum verbum tuum,« szent irási mondattal jelentette ki. [3])

[1]) Az országgyülés második feliratának egykorú példánya a magyar országos levéltárban. — L. **Irományok.** IX. szám.

[2]) A *beszterczebányai* követek április 26-iki végjelentése azt a feltünő részletet tartalmazza, hogy április 2-ára »hat man die Landtschafft bei peen florenorum 100. aufs Schloss erfordern lassen, und hat man die Replica der Landtschafft wieder publice verlesen.«

[3]) A *beszterczebányai* követek idézett végjelentésökben közlik az érsek előadásának tartalmát. E szerint az érsek mindenekelőtt elbeszélte,

Az országgyülés második feliratára kevés napok multával érkezett meg a királyi válasz. A király értésére adja a rendeknek, hogy egészségi állapota most sem engedi meg az utazást; és kilátásba helyezi, hogy a mit most elmulasztott, más alkalommal ki fogja pótolni. A koronázási országgyülés határnapját szeptember elejére fogja kitüzni. A felajánlott adót, a behajtási határidőkkel együtt, elfogadja. Azonban az ezen ügyre vonatkozó többi megállapodásokat, a melyek szerint az 1569-ben alkotott végzésekhez ragaszkodnak, nem hagyhatja helyben, minthogy az által az adóból várható jövedelmet tetemesen csökkentené. Egyébiránt, nehogy az országgyülés befejezését késleltesse, mindezeket és az elintézetlenül maradt többi ügyeket is függőben hagyja, és a jövő országgyülésre halasztja.

A mi az ország rendes biráinak és a főkapitányoknak kinevezését illeti, már korábban felhívta volt tanácsosait, hogy alkalmas egyéneket hozzanak javaslatba; mihelyt javaslataikat megkapja, azonnal be fogja tölteni az üresedésben levő állomásokat. A főpapi javadalmak betöltése iránt is értekezni fog magyar tanácsosaival. Delfino bibornok ügyében úgy fog eljárni, hogy senki jogtalanságot ne kövessen el.

---

mikép kérték fel a rendek három év előtt a királyt, hogy fiait Spanyolországból hívja vissza, mi megtörténvén, őket »ir Maiestät der Landtschafft fürstellten, da sollten sie irem begern nach under Rudolphum und Ernestum einen ungrischen Künig erwelen; als die Landtschaft solches vernommen, haben sie nit zurückkundt, sondern mit einhelliger Stim Rudolphum zu einem ung. Künig erwelt und confirmirt. Haben gleichwol ir Durchlaut sich etwas geweigert, doch sich gegen die Landtschafft anstatt Kays. Maiestät ... bedanckt, und gesagt Domine ...«

A rendek második feliratában a *vallás-ügyről* nincs említés téve. Ellenben a beszterczebányai követek idézett jelentésében erre nézve a következő érdekes helyet találjuk: »Schliesslich hat der Bischof von Gran iren fürstlichen Durchlaut anstatt der ganzen Landtschafft angezaigt und demütigst gebeten, sie bey der augspurgisch auffgerichten Confession gnedig wollten erhaltn und bleiben lassen; welches iren fürstlichen Durchlaut gar wolgefallen und solches mit grosser Reverenz angehört. Darauff alsbald bewilliget und zugesagt, wo einer oder ander so andere Secten die der Augspurgisch Confession ungemäss und zuwider auffrichteten, begriffen wurden, als Arianer, Zwinglianer und Sacramentirer, die sollten ohne alle Gnadt und Recht mit dem Feuer bestrafft werden.«

Dobó, Balassa és Homonnai tárgyában megújítja előbbi nyilatkozatát, hogy nemsokára, és talán még az országgyülés befejezése előtt közölni fogja elhatározását, a melyből meg fognak győződni, hogy úgy a rendeknek, mint a főherczegeknek közbenjárására kellő súlyt helyezett. Máris, be nem várva a rendeknek második közbevetését, meghagyta fiainak, hogy némely magyar urak véleményét kérjék ki és közöljék vele.

A fellebbezett perek elintézésére, magyar tanácsosait kellő felhatalmazással és utasítással látta el. A neki benyújtott kérvényeket részben már átküldötte a főherczegeknek, a többit néhány nap alatt le fogja küldeni. [1])

Most már az országgyülést be lehetett volna zárni. De e közben újabb nehézségek merültek fel. Ez időben négy országos hivatal volt üresedésben: a királyi helytartó és a nádori helytartó, a királyi személynök és a dunántúli főkapitány tiszte. A király, mint leiratában említé, felszólította volt magyar tanácsosait, hogy alkalmas egyéneket hozzanak javaslatba. De többen azon főurak közül, kik e hivatalra vágytak, és a király kegyeire biztosan nem számíthattak, megnyerték a köznemesség néhány vezérférfiát, kik most az országgyülés részére is befolyást követeltek e hivatalok betöltésére.

A megyei követek április 9-én küldöttséget bocsátottak a királyhoz Bécsbe, azon kérelemmel, hogy a dunántúli főkapitányság és a nádori helytartóság betöltésénél ne csak a főrendeknek, hanem a nemeseknek véleményét is hallgassa meg. Kiemelték, hogy nincs szándékuk a királyi hatalmat csorbítani, vagy azon hivatalok betöltését maguk számára venni igénybe; hanem mivel reájok nézve is nagyfontosságú dolog, ki viseli ama hivatalokat, maguk is elő akarják adni véleményöket; szabadságában állván a királynak azt nevezni ki, a ki neki tetszik. És azonnal kijelentették, hogy dunántúli főkapitánynyá gróf Salm Miklóst, pozsonyi és győri kapitányt; nádori helytartóvá pedig Czobor Imrét óhajtanák kineveztetni.

---

[1]) A *királyi válaszirat* egykorú példánya a magyar országos levéltárban. — L. **Irományok**, X. szám.

Ugyanekkor Dobó, Balassa és Homonnai részére is kegyelmet kértek; végül a szatmári főkapitány és tiszttartó ellen emelt panaszok orvoslását sürgették.

A király kitérőleg válaszolt. A mi a hivatalok betöltését illeti, nem akar a nemességtől bármit elvonni, a mi ősi jogainál fogva megilleti; a minthogy a főrendeket és a nemességet egyaránt óhajtja pártfogásában részesíteni; ő tehát az ügyet fontolóra veendi, és oly határozatot fog hozni, a melylyel a rendek meg lesznek elégedve. Dobó és társainak ügyében most Pozsonyban tanácskozás foly, a melynek eredményétől függeszti fel elhatározását. A szatmári kapitány és tiszttartó ellen emelt panaszok tárgyában utalt válasziratára, melyben elhatározását már közölte. [1])

Míg a köznemesség küldöttei ezen kevéssé kielégítő válaszszal Pozsonyba visszasiettek: a király az országos hivatalok betöltése iránt csakhamar elhatározta magát. A főkapitányság betöltését a jövő országgyűlésre halasztotta; nádori helytartóvá a köznemesség által ajánlott Czobor Imrét, személynökké pedig Zázy András itélőmestert nevezte ki. De habár ekkép a köznemesség kivánataira némi tekintettel volt, oly féltekenyen őrködött a korona jogainak sértetlen fenntartása felett, hogy a királyi tanácsosok azon javaslatát, a mely szerint a nádori helytartónak és személynöknek az országgyülés szine előtt kellett letenni a hivatali esküt, csak kelletlenül fogadta el. [2])

Czobor Imre az országgyülés szine előtt tette le az esküt, és kineveztetéseért, a rendek köszönetet szavaztak a királynak. [3]) Ez néhány nappal utóbb a rendek egy másik

---

[1]) A veszprémi püspöknek április 9-én, továbbá a két főherczegnek ugyanazon napon a királyhoz intézett jelentéseik; továbbá a királynak április 10-én a főherczegekhez intézett levele. (Mind a három a bécsi titkos levéltárban.)

[2]) *Miksa* király idézett április 10-iki levelében többi között irja: »Wir aber wollten in diesen nit gern den Stenden etwas einräumen, so uns an unserer khuniglichen Autorität und Reputation nachteillig und etwa einen neuen Eingang geberen mechte.«

[3]) A törvénykönyvben.

kívánatát is teljesítette: Dobónak és társainak megkegyelmezett. [1])

A rendek viszont készséggel feleltek meg a király kívánatának, és az általa ajánlott két német főurat: Rueber Jánost és Poppel Lászlót honfiúsították. [2])

A főherczegek ezután április 17-én visszatértek Bécsbe; [3]) de a király csak tiz nappal utóbb erősitette meg a rövid törvénykönyvet. [4])

---

[1]) A *király* április 15-iki levelében értesíti erről a főherczegeket. (A levél a bécsi titkos levéltárban.)

[2]) A törvénykönyv utolsó pontja. A *királynak* április 1-én és 10-kén az ország rendeihez intézett ajánló levelei a bécsi titkos levéltárban. — L. **Irományok.** XI. és XII. szám.

[3]) A *spanyol* követ Bécsből április 19-én irja, hogy a főherczegek tegnapelőtt érkeztek vissza »aviendo acabado aquella Dieta muy a gusto de todor.«

[4]) A törvénykönyvnek nyomtatott és a cancellár által aláirt példánya, a bécsi udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** XIII. sz.

ORSZÁGGYÜLÉSI IROMÁNYOK ÉS TÖRVÉNYEK.

I.

1571. Szeptember 29.

Királyi meghivólevél a pozsonyi országgyülésre.

Maximilianus secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Postquam, peractis hoc fere biennio per sacrum Romanum Imperium et Regnum quoque nostrum Bohemiae arduis et magni momenti negotiis illis, quorum causa nos paulo longinquius et diutius ab Regno nostro isto Hungariae necessario abesse oportuit, ex clementia Dei, incolumes huc reversi sumus, prima et praecipua nobis cura fuit, ut, quemadmodum confectis illic, ex animi nostri sententia singulis, haud inutilem illa nostra absentia Regno quoque isti nostro Hungariae in iis, quae ad ulteriorem illius defensionem, salutem atque permansionem spectant, navavimus operam, ita nunc quoque praesentes, prima quam a reditu nostro nancisci potuimus commoditate, ea quae ad bonum et salutarem eiusdem Regni nostri statum pertinent, publica quoque et privata fidelium regnicolarum nostrorum negotia concernunt, curanda et tractanda agrederemur. Hac itaque de causa generalem universis Statibus et Ordinibus Regni eiusdem nostri Hungariae Conventum ad festum sancti Martini Episcopi et Confessoris, hoc est undecimum diem mensis Novembris, proxime venturi, ad Civitatem nostram Posoniensem indicendum et promulgandum, eidemque

personaliter, Deo dante, praeesse decrevimus. Mandantes fidelitati vestrae firmiter, sub poena Decreti, ut ad diem et locum praedictum vestros homines, cum pleno mandato, mittatis, qui praedicto generali Conventui interesse, ibique, cum caeteris fidelibus regnicolis nostris, publica Regni nostri negotia tractare, et de illis in medium consulere possint. Curetis autem diligenter, ne tales vestri homines ultra diem praedictum emaneant, sed in eo ipso apud Nos praesto compareant. Secus non facturi. Datum Viennae vigesima nona die mensis Septembris, Anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo.

Maximilianus. Joannes Listhius
Episcopus Vesprimiensis.

Kivül: Prudentibus et Circumspectis Judici et Juratis Civibus Civitatis nostrae Leuchoviensis etc. Fidelibus Nobis dilectis.

(Eredetije Lőcse sz. k. város levéltárában.)

II.

1571. Október 28.

Királyi leirat, mely az országgyülés elhalasztását közhirré teszi.

Maximilianus secundus . . . . . .

Magnifice fideles nobis dilecti. Quamvis proximis ad te literis nostris significaverimus tibi, generalem a nobis Conventum fidelibus Regnicolis nostris Hungaris, pro festo sancti Martini Episcopi ad Civitatem nostram Posoniensem esse indictum et promulgatum, quia tamen postea certiores facti sumus, pestem in aliquot Comitatibus Posonio vicinis graviter admodum saevire, periculumque esse, ne si ad nominatum diem celebrationem Dietae prosequamur, et non pauci ex locis infectis ad illam, sicuti prohiberi non posset, confluant, omnium id fiat non parvo cum discrimine; expectandum aliquantulum, et ipsam Dietam ad festum Epiphaniarum Domini, anni proxime venturi differendam et prolongandam duximus, ut interea aer iste infectus per instantem hanc hiemem, vigore

frigoris rectificetur, tutiusque ita venire et interesse omnibus liceat. Unde fidelitati vestrae firmiter committimus et mandamus, ut non ad festum sancti Martini, sicuti antea iusseramus, sed Epiphaniarum Domini, proxime venturum, praedictae Dietae generali, cui nos quoque personaliter praeesse decrevimus, causa tractandorum ibidem publicorum Regni negotiorum, cum caeteris Nostris fidelibus subditis una, in tempore Posonii interesse, et omnibus modis curare debeas, ne ultra praedictum diem emaneas. Secus, sub poena Decreti, non facturus. Datum Viennae vigesima octava die mensis Octobris. Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo primo.

Maximilianus Joannes Listhius,
Episcopus Vesprimiensis.

Kivül: Magnifico Balthasari de Batthyan dapiferorum nostrorum regalium in Hungaria magistro et Consiliario nostro, etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije a hg. Batthyányi család körmendi levéltárában.)

III.

1571. Deczember 12.

Királyi leirat az országgyülés határnapjának másodizben való elhalasztása tárgyában.

Maximilianus secundus . . . . . .

Prudentes et Circumspecti fideles nobis dilecti. Quamvis generalem Conventum pro festo sancti Martini fidelibus Nostris Regnicolis Hungaris antea indictum nuper, certis ex causis, ad festum usque Epiphaniarum Domini proxime venturum prolongaverimus, optaverimusque ex animo, ut vel tunc saltem in medium fidelium Regnicolarum nostrorum venire potuissemus; quia tamen ex insperato intervenere Nobis quaedam alia ardua, cum sacri Romani Imperii, tum vero Regni nostri Bohemiae negotia, quae sine maximo detrimento etiam Regni huius Hungariae nec omittere, neque diferre possumus, sed eo ipso tempore ad quod Dietam illam distuleramus, agere et tractare Nos oportebit: significare vobis clementer voluimus, quod cum dictam ob causam, tum etiam quod pestis in

partibus illis Posonio vicinis necdum bene, ut sperabamus, cessant, et alioquin etiam hiberno tempore, praesertim vero in ista fere generali annonae penuria, sat incommoda sit Posonii cum Curiae, tum vero Regnicolis Nostris hospitatio, eoque magis si Danubius, impediente glacie, ponte sterni nequeat, generalem istum Conventum, nuper vobis, caeterisque Statibus et Ordinibus Regni nostri Hungariae universis indictum, a festo Epiphaniarum Domini, ad festum usque Purificationis beatissimae virginis Mariae, anni proxime sequentis distulimus. Mandantes propterea fidelitati vestrae, ut ad dictum festum Purificationis, homines vestros sufficientes pro tractandis in Dieta ipsa publicis Regni negotiis, ad Civitatem nostram Posoniensem, cum plena potestate agendi et tractandi, expedire, et omnibus modis curare debeatis, ut extra illum diem non emaneant. Nos enim certo decrevimus, Deo benigniter concedente, ad illum diem ibi personaliter adesse. Secus, sub poena Decreti, non facturi. Datum Viennae, duodecima die mensis Decembris, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo primo.

Maximilianus. Joannes Listhius
Episcopus Vesprimiensis.

(A Pozsony városához intézett példány, ezen város levéltárában.)

IV.

1572. Február 26.

Miksa király országgyülési propositiója.

Sacra Romanorum Imperatoria ac Hungariae et Bohemiae etc. Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, superuacaneum quidem existimat, fidelibus huius sui inclyti Hungariae Regni Ordinibus et Statibus prolixe recensere causas, ob quas post nouissimum Posoniensem Conuentum, ab eodem suo Regno longius discedere, ac expectatione sua diutius abesse contigerit, cum eae ipsis ordinibus et statibus, partim ex Dietae illius Propositione, partim ex iis, quae subsecuta sunt, haud ignotae esse possint. Attamen nec istud praetermittendum censet, quin rem breuiter attingat. Etenim non

modo is, qui pro obtinendis in sustentationem locorum finitimorum Hungariae, ac alias urgentes necessitates, tum Regni sui Bohemiae, tum etiam prouinciarum annexarum Ordinibus atque Statibus Pragam indictus erat Conuentus, inter alia, quae Dictae illius exitum remorata sunt, ob id etiam Maiestatis suae opinione diutius protractus fuit, quod quamplurima negocia, quae Maiestatis suae tam diuturna absentia cumulata erant, istic explicanda occurrerent, verum etiam Comitia Imperialia, ad quae Maiestas sua mox ipso mensis Junii initio, quantum fieri potuit, festinauit, vix tandem sub anni illius septuagesimi finem suum exitum consecuta sunt.

Quibus sic demum peractis, statuerat quidem Maiestas sua recta Viennam, quo inclyto huic Hungariae Regno proprior esset, redire; verum cum pestis, quae istic aliquandiu grassata fuerat, necdum cessare videretur, ac insuper nonnulla, eaque haud parui momenti negocia istic expedienda, partim ex superiori Conuentu superessent, partim de nouo se offerrent, Caesarea Regiaque Maiestas tanto libentius istuc iter deflexit, quod inde fore speraret, ut iis confectis, huic suo Hungariae Regno eo diutius, si non praesens, saltem in proximo adesse posset. Cumque demum Maiestas sua post sextum mensem Viennam rediisset, nihil quidem prius habuisset, quam ante omnia in medium sui inclyti Hungariae Regni fidelium Ordinum et Statuum se conferre. Verum quia Serenissimo Archiduci Carolo etc., Maiestatis suae fratri charissimo, ob Serenitatis suae nuptiarum celebritatem haud immerito aliquid temporis dandum esset, ac deinde vindemiarum tempus proxime successerit, accidit, ut Regni istius Hungariae Conuentus ante Diui Martini festum indici non potuerit.

Quibus autem ex causis non solum huiusmodi Conuentus diem secundo, et primum quidem ob pestis contagionem, a qua hisce in partibus periculum imminere videbatur, postmodum vero ob affectiorem Maiestatis suae valetudinem, prorogari necesse fuerit: fideles ordines et status ex Maiestatis suae ea de re ad ipsos emanatis prorogationis literis cognouerunt. Et quamuis nunc, ex Dei benignitate, meliori fruatur valetudine, ea tamen necdum ita confirmata est, ut sine periculo se iam nunc asperiori praesentis temporis

aeri exponere, ac huius Conuentus initio praesens, uti quidem maximopere desideraret, adesse possit. Quoniam vero Maiestatis suae filii clarissimi natu maiores, Serenissimi Archiduces Rhudolphus et Ernestus, a Maiestate sua, eorum memore, quae in Dieta nouissima per fideles ordines et status hac de re humiliter postulata, ac per Maiestatem suam benigne responsa oblataque fuerunt, ex Hispaniis reuocati, praeteritis mensibus salui redierunt, Maiestas sua omittere noluit, quin Serenitates eorum huc praemitteret, quo Maiestatis suae nomine et loco, huius Conuentus Propositioni adessent, sicque ea, quae ad modum et formam Regiminis pertinent, mores praeterea, leges et consuetudines inclyti istius Regni subditorum paulatim addiscere incipiant; ea spe, Maiestatem suam de die in diem vires suas ita recollecturam, ut et ipsa mox subsequi, ac inclyti istius Regni publicis priuatisque negociis, cum eiusdem Ordinibus et Statibus, deliberandis et explicandis vacare possit.

Interim vero Caesarea Regiaque Maiestas a fidelibus Regnicolis, Dominis Praelatis, Baronibus, Magnatibus, Nobilibus, ac uniuersis Statibus et Ordinibus benigno admodum clementique animo accipit, quod ad generalem hunc Conuentum tam obsequenter comparuerint.

Deinde, ut ad ea, quae hoc loci deliberanda tractandaque erunt deueniatur, quamuis Caesarea Regiaque Maiestas sua a dictis Sacri Imperii nec non Regnorum et prouinciarum suarum haereditariarum Ordinibus et Statibus haud spernenda obtinuerit auxilia, tamen cum ea sustinendis immensis illis grauissimisque sumptibus, qui pro tuitione locorum finitimorum huius Regni Hungariae Maiestati suae incumbunt, nequaquam sufficiant; summa autem rei necessitas exposcat, ordinariam ac certam rationem militibus praesidiariis sua soluendi stipendia institui; Caesarea Regiaque Maiestas, quae sane huic inclyto Regno, (utpote cuius aerumnae, clades et oppressiones, annis superioribus perpessae, Maiestati suae etiamnum ob oculos versantur, ac merito cordi sunt,) si qua ratione fieri posset, parcere, ac ob omni prorsus exactione illius Regnicolas subleuare mallet, omittere nequit, quin pro necessaria ipsorum defensione, quiete et permansione paulo etiam maiora, quam

annis proxime praeteritis Maiestati suae decreta fuerunt, exigat subsidia, plane sibi persuasum habens, fideles eiusdem sui inclyti Regni Ordines ac Status, iis omnibus, quae hoc loci consideranda sunt, recte perpensis, se pro sua ipsorum suorumque incolumitate ac salute, ad contribuendum non minus alacres promptosque, quam ab aliis Maiestatis suae Regnis et prouinciis, quantumuis a periculo aliquanto remotioribus, factum, exhibituros esse, quo sic illorum exemplo, alii quoque ad maiora in posterum praestanda tanto alacriores efficiantur.

Quapropter Caesarea Regiaque Maiestas sua clementer postulat, ut quia subsidium in nouissimo huius inclyti Regni Ordinum et Statuum Conuentu ad duos annos decretum, die prima Augusti anni septuagesimi primi proxime praeteriti effluxit, in alios duos annos, ab eo die, quo prius illud subsidium cessauit, inchoandos, a singulis colonis sessionatis, seu portis integris, terni quouis anno floreni, iisdem, qui in nouissima Dieta solutioni praestandae constituti fuerunt, terminis, nempe pro eo, qui ad Festum Purificationis Beatae Mariae Virginis, iam nunc praeteritum, expirauit, intra certum diem, solutioni eius praefigendum, unus florenus cum dimidio, ac deinde ad primum diem venturi mensis Augusti itidem florenus unus cum dimidio, sequenti vero anno septuagesimo tertio similiter tres floreni, per dictos duos terminos, videlicet ad festum Purificationis, et primum diem Augusti aequaliter diuisi, contribuantur; noua portarum connumeratione, iuxta superioris Conuentus Decreta, instituta; ac eo insuper addito, quod cum prouentus fisci ad publicam conseruationem destinati, promoueri ab omnibus, non autem diminui debeant, huic rei ita prouideatur, ut sublata illa portarum diuisione, qua Domini terrestres domos colonorum suorum in ordine sessionum integrarum sitas, in quartas, tertias, aut dimidias diuidere solent, sese abstineant, ac pro integra porta eam reputent, per quam aratrum ingreditur et egreditur, quaeque domus in medio colonorum sessionatorum sita est, siue ante, siue retro portam habuerit; ab inquilinis autem, qui saepe colonis sessionatis ditiores esse solent, pro valore rerum, quas quisque eorum habuerit, fiat exactio; ita videlicet, ut rerum uniuscuiusque

fiat aestimatio, et de uno floreno quinque denarios pendere teneantur.

Quoniam vero ad Caesaream Regiamque Maiestatem suam relatum est, quod etsi in dicta nouissima Dieta constitutum fuerit, in Sclauonia perinde, ac in Hungaria, nouam portarum connumerationem fieri debere; Sclauoniae tamen Regnicolae eam connumerationem ita, uti in Hungaria peracta est, peragique debuit, ut scilicet Dicator oculata reuisione, et villatim incolarum numerum conscriberet, non admiserint, sed Vice Comites per districtus tantum Dicatori possessiones non aditas nec inspectas proposuerint, et iuxta relationem eorum, portarum numerum conscribi fecerint: Caesareae Regiaeque Maiestati haec Sclauoniae Regnicolarum contumacia, non solum contra publicam Regni constitutionem, verum etiam Maiestatis suae hac de re aliquoties emanata seria mandata. quibus illis expresse iniunctum fuit, ut singulae villae et oppida in connumerando adirentur, et ad oculatam inspectionem numerus portarum in unaquaque possessione conscriberetur, commissa, non immerito vehementer displicet, praesertim cum Maiestas sua edocta sit, in sola ea regione, quae inter Sauum et Colapim flumina interiacet, tantum colonorum sessionatorum numerum existere, quantus in uniuersa Sclauonia numeratus dicatusque sit, atque adeo vel hinc facile colligi queat, rem hanc in maximam dicae et subsidii decreti diminutionem, summumque Maiestatis suae fisci detrimentum vergere; ideoque Caesarea ac Regia Maiestas fideles Ordines et Status clementer hortatur, ut noua constitutione expresse caueant, ne quid tale in posterum eueniat, sed connumeratio eo, quo supradictum est, pacto, tam in Sclauonia, quam Hungaria admittatur, nec quisquam se eidem ulterius opponere impune ausit, atque insuper Maiestati suae liberum relinquatur, post factam connumerationem in singulis Comitatibus inquisitionem instituere, quo cognosci queat, an connumeratio rite facta sit. Et quia hactenus compertum est, ex stricta illa lege, qua in uno quoque Comitatu Nobilis possessionatus eisdem Comitatus in Dicatorem eligi consueuit, plaerunque euenire, ut aptum idoneumque Dicatorem Camera habere non possit, sed cum cogatur eligere, tametsi minus quandoque

idoneum, qui sese obtulerit, vel quem Vice Comes aut Comitatus nominauerit, hincque illud etiam sequatur incommodi, quod ad exactionem Dicatores tardius inueniantur et emittantur: Caesarea Regiaque Maiestas statuendum censet, quod in posterum Dicatorum electio in Maiestatis suae arbitrio consistat; ita, ut quemcunque voluerit, siue ex eodem, siue alio quocunque Comitatu, Nobilem tamen possessionatum, et qui authoritate aliqua praeditus sit, eligere queat.

De molitoribus, libertinis, carbonariis, sectoribus, nec non salariis Dicatorum, Vicecomitum et reliquis, item exemptionibus, restantiarum exactionibus, executionibus, ac poena negligentium, sic etiam de lucro Camerae, ac arendatione Decimarum: Caesarea Regiaque Maiestas vult ea obseruari, quae in memorato postremo Conuentu de iis omnibus et singulis statuta decretaque fuerunt.

Caeterum, quia iniquum plane, ac longe indignissimum est: Hungaros, qui veri et naturales Regni possessores sunt, Dicam et Decimas soluere, Ruthenos vero ac Valachos aduenas et peregrinos, de fructibus Regni non minus quam Hungari viuentes, tanquam aliquos Nobiles, et Hungaris meliores, quasi in despectum Hungaricae gentis, liberos et exemptos esse debere; ac cum in hoc periculoso Regni statu Hungari, pro defensione Regni, non solum contribuant, verum etiam alia multa subire et praestare cogantur, illos, tanquam otiosos spectatores, ab omni onere velle esse liberos: Caesarea Regiaque Maiestas, in re tam iniqua, Regia sua authoritate uti constituit, ac omnino vult dictorum Ruthenorum ac Valachorum onera cum caeteris Regnicolis esse aequalia; ita, ut in posterum pro rata portione cuiusque facultatum omnia illa onera, utpote solutio Decimarum, nonarum, Dicarum et Censuum illis imponi, et ad eadem subeunda praestandaque teneri debeant, quae Coloni Christiani sustinent; ac insuper Dominis terrestribus firmiter mandandum censet, cum Ruthenos illos et Valachos ab assuetis iampridem furtis, rapinis, aliisque maleficiis haud desistere Maiestas sua cognitum habeat, ut iidem Domini terrestres, quemcunque in huiusmodi maleficio deprehenderint, eum absque ullo fauore, non multa pecuniaria, sed poena demerita plectant; qui si id neglexerint, Comites,

Vicecomites et Capitanei Maiestatis suae illos puniendi authoritatem et potestatem habeant, quo vel sic tandem in ordinem redigi, et a solitis latrociniis coërceri possint.

De Tributariis, Caesarea Regiaque Maiestas ea quidem firmiter obseruari vult, quae de iisdem superiori conuentu sancita fuerunt. Quoniam vero ad Maiestatem suam perlatum est, in nonnullis huius sui inclyti Regni locis, non solum miseros colonos, ac subditos, sed ipsos etiam Nobiles, sese sponte ac ultro Turcis in secreto dedere et subiicere, hincque ad tributum quoque iisdem Turcis soluendum se astringere; ea vero res in maximam Maiestatis suae ditionis Regiae diminutionem et detrimentum vergat; e contrario autem hosti suae indies ditionis terminos latius proferendi, sicque paulatim Maiestati suae plura loca, quam antea, feruente bello et aperto Marte factum sit, ansa atque occasio prebeatur; Caesarea Regiaque Maiestas nec istud ullo pacto dissimulandum existimans, Praefectis ac Capitaneis suis in confiniis existentibus, serio mandauit, atque iniunxit, ut omni maiori studio et cura caueant ac prohibeant, ne huiusmodi deditionibus spontaneis ulla ratione locus detur, quin potius in eos, qui se eo, quo dictum est modo Turcis dedere ac subiicere ausi fuerint, seuere animadvertant. Qua Maiestatis suae prouisione non obstante, haud abs re, quinimo maximopere necessarium fore censet Maiestas sua, ut in hoc quoque fidelium suorum Regnicolarum Conuentu idonea ac efficax aliqua ratio ineatur, qua huic malo obuiari queat, ac insuper certa in eos, qui hac in parte deliquerint poena constituatur; ita tamen, ut haec omnia de iis solum intelligantur, qui hucusque Turcis non fuerunt tributarii, nam quod ad caeteros attinet, qui iam ab aliquo tempore pariter et Maiestati suae et Turcis tributum censusque pendere consueuerunt, Maiestas sua nec nunc quicquam immutandum esse iudicat.

Praeterea ad Caesaream Regiamque Maiestatem iam ab aliquo tempore frequentes perlatae sunt querelae, quod nonnulli Domini terrestres, non contenti nonis suis, de medio Colonorum suorum, ex frugibus et vino perceptis, ac aliis prouentibus suis ordinariis, quicquid etiam vinorum post solutionem nonae et decimae, pro usu domestico, solutione Dicarum

Regiarum, ac aliorum censuum, variarumque necessitatum, illis sit residium, id omne, quocunque etiam exiguo pretio obiecto, pro libito suo occupari, ac miseris colonis eripi faciant; quia vero Caesareae Regiaeque Maiestati pium, ac Regio suo officio dignum videtur, ut tanquam summus omnium subditorum defensor et protector, huic quoque malo occurrat, praesertim cum ea de re Antecessoris ac Domini genitoris sui colendissimi, Diui quondam Imperatoris et Regis Ferdinandi etc. Augustissimae memoriae, inclyti istius Regni extet decretum anno quinquagesimo, in publico Ordinum et Statuum Conuentu promulgatum, quo sancitum fuit, Dominis terrestribus non licere Colonis vina sua auferre, nisi eo pretio soluto, quod huiusmodi vina aliis venditurі pro iisdem accipere possent; idcirco aequitati consentaneum, sanciendumque existimat Maiestas sua, ut Decretum istud ab omnibus et singulis Dominis terrestribus inuiolabiliter seruetur; iniunctura etiam Maiestatis suae officialibus serio, ut in eiusdem Dominiis Decreto huic ipsi quoque se accommodent, ac illud inuiolabiliter seruent.

Similiter extant de fodinis minerariis Decreta Serenissimorum quondam Regum Hungariae Ludouici, eius nominis primi, anno Millesimo trecentesimo quadragesimo primo, et Mathiae anno Millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto edita, quibus statutum fuit fodinas minerarum, in terris Dominorum et Nobilium inuentas, fisco Regio vendicari posse, si aequiualentia bona, pro bonis illis, in quibus eiusmodi fodinae existerent, a Maiestate Regia conferantur; quae constitutiones multo quidem tempore in usu fuerunt, postmodum vero regnante Serenissimo olim Rege Uladislao diuersa constitutio publico Regnicolarum Decreto superinducta est; nimirum, ut permissa esset omnibus Dominis et Nobilibus libera cultura fodinarum, in bonis suis habitarum; ita ut saltem urburas debitas ratione fodinarum illarum Dominus et Nobilis fisco persolueret; quoniam vero constat fodinas minerarias omnium fere gentium iure ad solos Principes pertinere, Caesarea Regiaque Maiestas in hac contraria Regnicolarum constitutione statuendum censet, ut priorem illam Serenissimorum Regum Ludouici et Mathiae constitutionem restituant, et in pristi-

num usum reducant; ita quidem, ut in Caesareae Regiaeque Maiestatis suae potestate consistat, bona eiusmodi, possessionesque, in quibus fodinae minerariae existunt, aequiualentibus bonis fisco redimere, vel apud Nobiles relinquere, ac de fodinis illis saltem urburas debitas exigere; qui si illas colere negligerent, pro tolerabili aliqua mercede fisco, vel aliis, qui culturam earum recipere vellent, eas concedant, ne ex alicuius desidia et ignauia, fisci prouentus detrimentum accipiant. Quemadmodum etiam tripertito *(sic)* insertum est Decretum Serenissimorum quondam Regum Mathiae et Uladislai, quo de processu in causis bonorum per defectum seminis ad fiscum deuolutarum, et a Maiestate Regia in aliquem ob fidelia sua seruitia, vel alio forte respectu collatorum, instituendo seruandoque certus modus constitutus est, a quo Decreto cum hactenus recessum esse, hincque plerunque accidere compertum sit, ut Donatarius eiusmodi bonis donatis vix per totum aetatis suae tempus frui possit; Caesarea Regiaque Maiestas sua authoritate Regia statuit, praelibatorum Mathiae et Uladislai Regum Decretum inposterum seruandum esse; alioquin enim iuxta eum processum, qui nunc in usu est, frustra fierent eiusmodi Donationes, cum aetas unius hominis ad unam talem causam terminandam vix sufficiat.

Praeterea, cum in fortificatione locorum finitimorum non minima huius Regni, contra vim tanti hostis, qui eiusdem fidelium ordinum, statuum atque subditorum ceruicibus perpetuo imminet, defendendi tuendique ratio consistat, cum aperto bello, et in campo pares illi fieri, et tempestiue ubique obuiare non semper possimus, uti Maiestas sua haec et alia, quae hoc loci consideranda se offerunt fidelibus suis statibus et ordinibus in superiori Dieta plenius ob oculos posuit: Caesarea Regiaque Maiestas plane confidebat, Regnicolas hac in parte, pro sua ipsorum ac communis patriae permansione et securitate, in praestandis laboribus, siue operis gratuitis, in eadem nouissima Dieta decretis, tam promptos se exhibituros, uti sane rei necessitas, et tum requirebat, ac etiamnum indies magis magisque efflagitat. Verum quia secus accidit, ac plerorumque Comitatuum in huiusmodi operis debito tempore praestandis contumacia, vel etiam ipsorum Vicecomitum in iisdem

exigendis socordia et negligentia factum est, ut munitiones ad reprimendum hostis impetum opportunis in locis caeptae, hucusque imperfectae remanserint, quandoquidem Maiestas sua ob immensas illas impensas, quae Maiestati suae, cum alias, tum maxime pro eiusdem Hungariae reliquiarum defensione et incolumitate quotidie incumbunt, huiusmodi fortificationibus suo aere perficiendis nequaquam sufficit, Maiestas autem sua, pro ea, quam de fidelium suorum Regnicolarum permansione habet, paterna solicitudine et cura, in eo nunc est, ut fortificationes illae, eae inprimis, quae maioris alicuius momenti sunt, quamprimum ad finem perducantur, absoluanturque; id quod sine amplo fidelium suorum Regnicolarum auxilio, ac alacri operarum praestatione fieri haud posse, ipsimet Status et Ordines facile aestimaturi sunt. Quocirca Caesarea Regiaque Maiestas eosdem suos ordines et status clementer hortatur et requirit, ut, perpensa huius rei necessitate, aliisque circumstantiis, praesertim vero imminentis ab hoste (cui nec in ipsa pace secure fidendum esse nimis saepe, ac cum magno, non istius solum Regni, sed totius etiam Christianitatis malo et calamitate didicimus) periculi, nec non modici illius temporis, quod, etiamsi initae cum eodem octennalis induciae firmae permaneant, ad munitiones eas rite perficiendas superest, ac denique hostis pedem suum indies fere latius proferre molientis, potentiae ratione habita, pro hoc praesenti anno septuagesimo secundo, ab eo die, quo proxime decretae operae cessarunt, duodecim dierum operis, sex dierum labores addere, sicque decem et octo dierum operas gratuitas, ac easdem in sequentes etiam annos, eousque, donec fortificationes illae absolui poterunt, continuandas decernere velint; connumeratione eodem, quo supra de Dica praestanda dictum est, modo instituta.

De restantiis vero operarum eum modum instituendum esse Caesarea Regiaque Maiestas existimat, ut singuli Comitatus et Ciuitates liberae praestandis eiusmodi operis gratuitis, iuxta Constitutiones Regnicolarum publicas, obnoxiae statuto certo termino, coram Camera Hungarica, vel Scepusiense, vel coram alio speciali homine Maiestatis suae, ad hoc deputato, sufficientibus quietantiis et expeditionibus scribarum

aedificiorum, vel supremorum Capitaneorum, exhibitionem gratuitorum laborum, vel pro eis pecuniae alicuius oblationem comprobent, quo sic ex comprobationibus illis appareat, an labores gratuiti praestiti sint, nec ne. Eo vero casu, quo restantiae comperirentur in aliquibus locis, eas Vice Comes illius Comitatus, sub amissione sui officii, et sub poena ducentorum florenorum, de bonis eiusdem irremissibiliter per supremum Capitaneum exigendorum, et in usus confiniorum conuertendorum, plenarie complere debeat. Et quia huiusmodi praeteritarum operarum restantiae non unius sed plurium annorum sunt, ita ut praegraue futurum sit, ut una cum nunc decernendis uno anno praestentur: pecunia pro iisdem soluatur; ita nimirum, quod de quolibet floreno uno, unus operarius, cum ligone, vel securi ad duodecim dies, et de singulis quatuor florenis unus currus cum quatuor equis, vel totidem bobus, et duabus mercibus mercenariis, similiter ad duodecim dies semel in anno dentur. Ac proinde Caesarea Regiaque Maiestas clementer hortatur fideles Regni huius Status et Ordines, ut nisi aliam forte commodiorem viam huiusmodi restantias exigendi ipsi sciuerint, hanc publico suo Decreto approbare velint.

Et quia hactenus compertum est, operas illas nullo fere ordine distributas, sed maiorem earum partem ad ea loca, quae minus illis indigebant, destinatas esse, in iis autem locis, ubi necessitas maxime requirebat, magnum earum fuisse defectum; Caesarea Regiaque Maiestas sibi liberam eiusmodi labores, prout magis commodum, utile et necessarium videbitur, dispensandi potestatem relinqui postulat. Pollicetur autem Maiestas sua, illud sibi curae fore, ne Coloni ad eas operas longius a domibus ipsorum praestandas compellantur; quin potius, si qui forte a loco illo, ad quem labores destinati fuerint, procul absint, ita, ut operas illas, siue manuarias, siue currules, praestare illis ob longinquitatem praegraue foret, pro iisdem laboribus pecuniam, qua in illorum locum alii conduci queant, soluendo se redimere valeant.

De intertenendis alendisque equitibus continuis, ac poenis tergiuersantium, Caesarea Regiaque Maiestas superiorum quidem Conuentuum Decreta, iuxta nouissimae Dictae constitutionem, etiamnum seruari vult. Atqui, cum in earum

distributione magna hactenus confusio extiterit, in illis vero pro rei necessitate ad loca opportuna destinandis haud parum momenti positum sit, Maiestas sua benigne postulat, Maiestati eius liberum relinqui, eosdem pro suo arbitrio, uti pro tuitione Regni et locorum finitimorum commodissimum utilissimumque iudicauerit, distribuere.

Sed quia, uti nouissima quoque in Dieta fidelibus Regnicolis propositum fuit, experientia hactenus docuit, in mittendis et intertenendis istis continuis magnum defectum et confusionem interuenire, cum vel nulli, vel minus apti ad militiam mittantur, vel illico reuocentur, vel ex defectu solutionis, vel propter leuitatem clam discedant, atque inde securitati et prouisioni confiniorum non parum periculi accedat: Caesarea Regiaque Maiestas operae pretium duxit, Ordinibus et Statibus huius Regni denuo consultandum proponere, quo pacto huic rei opportune prouideri, ac modus inueniri possit, ut deinceps continuae illae copiae in paratis pecuniis ex quolibet Comitatu, secundum connumerationem portarum, soluantur, et a Capitaneis boni milites inde conducantur; ea tamen conditione, ut in singulis Comitatibus Vicecomes milites continuos sui Comitatus ipse lustret ac soluat, ne a Capitaneo fraus possit fieri.

De quinti cuiuslibet Coloni, nec non singulorum Baronum et Nobilium, ac ipsorum quoque Dominorum Praelatorum personali insurrectione, si vel generalis sit expeditio, vel grauis necessitas exigat, eadem nouissima Dieta nonnulla proposita fuerunt, quae ad eandem personalem insurrectionem in ordinem redigendam emendandamque pertinere visa sunt; quandoquidem vero ab ea decretum fuit, insurrectionem uniuersorum Statuum et Ordinum Regni, tam generalis, quam particularis expeditionis tempore, iuxta superiorum Conuentuum Constitutiones superinde factas, postulante necessitate, obedienter et sine defectu praestandam esse, Caesarea autem Regiaque Maiestas plane confidit, a fidelibus Regnicolis eidem Decreto, sicuti usus tulerit, obsequenter satisfactum iri, Maiestas sua nec nunc illud immutandum censet. Attamen cum Turcae hactenus, uti fidelibus Ordinibus et Statibus abunde cognitum est, in ipsis etiam induciis Maiestatis suae ditionem magno subinde numero inuadere ac infestare ausi fuerint,

istud autem frequenter usu veniat, ut Comitatus, Barones et Nobiles in vicinia existentes, et tum pro Regiae ditionis, tum ipsorum etiam propria ac coniugum liberorumque defensione et securitate ad ferendum auxilium requisiti, vel illud detrectent, vel saltem minus prompte, quam rei necessitas postulat, praestent, vel etiam periculo necdum cessante recedant; ea autem hostis huius natura ac consuetudo sit, ut in posterum nequaquam meliora speranda, sed potius eaedem irruptiones quotidie timendae sint: Caesarea Regiaque Maiestas necessarium existimat, ut huic quoque rei publico regni Decreto prouideatur; ac proinde fideles Regni Ordines et Status clementer hortatur, ut rationem ineant, deliberentque de instituendo certo aliquo ordine et modo, quo Maiestatis suae Praefectis et Capitaneis limitaneis vicini Comitatus, Barones et Nobiles, eo casu, quo repentina aliqua necessitas illud exigat, suis paratis auxiliis presto esse, et insurgere teneantur quo sic auxilia illa maiori posthac fide et alacritate, quam hucusque contigit, praestentur, ipsorumque potissimum Regnicolarum ac miserorum subditorum defensioni, saluti et permansioni opportunius efficaciusque consultum esse possit.

Praeterea, cum Maiestas eius per prouincias suas Austriacas certum modum ac ordinem instituerit, quo pro defensione earundem trigesimus, ac necessitate ita postulante decimus quisque subditus insurgere teneatur, cuius quidem instituti ordinis formula una cum hac Propositione exhibetur; Caesarea Regiaque Maiestas fideles Regni huius Status et Ordines clementer hortatur, ut et ipsi de consimili militiae defensiuae ordine, non tamen secundum portas, sed per domos et fumos, in hoc Maiestatis suae Regno instituendo, consultare velint.

De conuehendis ad Confinia in usum militum praesidiariorum victualibus, similiter etiam de vectura bombardarum, aliarumque rerum bellicarum, ac de curruum ad id mittendorum numero, Maiestas sua ea seruari vult, quae superiorum, ac nouissimae quoque Diaetae Constitutionibus hac de re ordinata decretaque fuerunt.

Tractandum quoque erit in hac Dieta fidelibus Regni Ordinibus et Statibus de idoneis terminis pro Judiciis Octaualibus et aliis celebrandis.

Postremo, cum ad Caesaream Regiamque Maiestatem perlatum sit, in suo isto inclyto Hungariae Regno, non solum Sacramentariorum, verum etiam Arrianorum seu Trinitariorum sectas atque haereses sensim irrepere, extent autem salutares Regni constitutiones contra huiusmodi Sacramentarios et Trinitarios, superioribus annis editae ac promulgatae; Maiestas sua easdem constitutiones, per se quidem ratas et firmas, denuo publico Regnicolarum Decreto renouandas, ac vigore illarum statuendum censet, quod eiusmodi Sacramentarii et Trinitarii in suo isto Regno, nequaquam tolorari, eius quoque generis libri a nemine circumferri vel venum exponi debeant; sub poenis in memoratis Regni constitutionibus expressis.

Et haec sunt, quae Caesarea Regiaque Maiestas Regni sui Hungariae Ordinibus et Statibus, in hoc praesenti Conuentu proponere voluit, eorundem fidelem, humilem, et quoad fieri poterit, celerem deliberationem ac responsionem expectans.

Quod superest, Maiestas sua inclyti Regni priuilegia et consuetudines conseruandi benignam semper curam habitura est. Ac si forte ipsi etiam fideles Ordines et Status alia habeant, quae ad Regni commodum et utilitatem pertinere, vel in quibus opportuno remedio opus esse censeant, Maiestas eius se illa clementer audituram, ac de iisdem cum ipsis collaturam, tractaturamque, vel alias ita prouisuram offert, uti Caesareo Regioque suo muneri ac rerum qualitati consentaneum esse videbitur. De caetero iisdem fidelibus suis Regnicolis gratiam suam Caesaream et Regiam benigne deferens.

(Egykorú irat a bécsi udvari kamara levéltárában.)

V.

1572. Február 26.

Melléklet a királyi előterjesztéshez. A honvédelem szervezése tárgyában készült javaslat.

Sacra Romanorum Caesarea ac Regia Maiestas dominus noster clementissimus fidelibus suis uniuersis Statibus

Regni Hungariae nunc in Dieta Posoniensi praesentibus, iuxta alia proponendum commisit. Cum sua Maiestas in haereditariis et aliis suis Regnis et prouinciis, praesertim vero in Archiducatu suo Austriae nouum ordinem defensionis publicae instituerit, quo ordine earum Prouinciarum subditi, per successum temporis sese ad arma tractanda exercere, sicque si hostilis aliqua vis ingruat, ipsimet tanto instructius insurgere et se tanto animosius contra hostem tueri addiscant. Et pro initio quidem huius operis sua Maiestas in praesentiarum tricesimum quemque sic in ordinem vocari, armari, instrui, exerceri, et si subitus aliquis hostium impetus contingeret, ad defensionem confiniorum et passuum, qua hosti aditus praecludi posset, ad augendum et confirmandum praesidiariorum in stipendiis alias existentium numerum, collectis eorum copiis deduci praecepit et ordinauit; sic videlicet, ut omnes et singuli cuiuscunque status, tam ecclesiastici quam seculares, bona, possessiones et subditos in dictis suae Maiestatis Prouinciis habentes, quisque uniuersos suos subditos statim conuocet, dinumeret, et ex iis tricesimum quemque prae caeteris ad arma habilem seligat, curetque ut is armis competentibus, pro consuetudine et necessitate moderni bellicis apparatus, instruatur, quem sic instructum deinde annotet.

Sub hac subditorum suorum lustratione et tricesimi electione, quisque dominorum curet, videatque, ut subditi arma sua munda conseruent, neque ea situ vel aerugine perire sinant. Iis qui contra fecerint, denunciata poena, ademptionis eorum armorum, vel eorundem precii exactionis.

Si is qui tricesimus est electus vel moriatur, vel alio casu sede sua discedat, curet quisque dominorum, ut statim alius in eius locum nuncupetur et substituatur, sicque integer tricesimorum numerus semper in promptu retineatur.

In locis et pagis principalioribus (de Ciuitatibus enim separatus sequitur Articulus) singulis festis Dominicis aliquod praemium proponatur, pro quo subditi, tormentis manuariis ad metam iaculari, sicque sclopetorum usum arripere addiscant, idque praemium praestantiori et certiori collimatori semper cedat.

Quo autem incommoda inde euenientia euitari et prae

caueri queant, subditis illis concessum non sit, ut sclopeta seu pixides suas publice sic circumferant, quando cuique libuerit, sed illa semper apud dominorum suorum terrestrium castella, vel si tam longinquum iter huiusmodi deportationem impediret, apud Judices Juratos illius oppidi vel pagi principaliores, reponenda et conseruanda dimittant.

Cum deinde tricesimi illi ad lustram euocantur, dominis ipsorum curandum est, quo tricesimus is personaliter et armis iis instructus, quibus eum annotatum Capitaneo eius praciudicauit, compareat. Reliqui XXIX subditi, ut puta domi manentes, tricesimum istum, necessario viatico, sic etiam qui inter eos erunt sclopetarii, tormentario puluere et plumbo prouidere teneantur. Et si contra hostem proficiscendum est, consueto in peditem salario, eum etiam ad duos vel tres menses quamdiu nimirum contra hostem sic excubandum erit, intertenere debeant.

Seruetur autem in istis contributionibus hic ordo, ut qui sunt opulentiores eos qui minus habent supportent.

Capitaneis eorum iniungatur, ut lustram tempore eo quo ad minimum aliis ruris laboribus sunt occupati, et in talibus locis, ubi ad medium quoddam aequabile quisque sine grandiori difficultate pertingere queat, semper instituant.

Capitanei, qui lustram facient, cuiusque tricesimi arma, gladios nimirum et arma superiora, hastam videlicet vel sclopum, diligenter inspiciant, apud quos defectus reperietur, iis emendatio iniungatur, et defectus is domino cuiusque terrestri indicetur.

Cum tricesimi illi sic collecti existunt, Capitaneorum est, ut in vexilla discreta eos distribuant, conscribantque, in campum deducant, in aciem eos disponant, ad currendum, ad flectendam aciem, ad ordinatam et successiuam sclopetorum displosionem, ad celerem eorundem repletionem, et alia huiusmodi eos asuefaciant, doceantque.

Hae lustrae instituantur et continuentur per Capitaneos, quoties opus erit, ut plebs sic successiuo tempore, melius armorum usum addiscat.

Fiant autem in locis separatis, ne subditi quibus comparere est necesse, longius se defatigare cogantur.

Capitanei bonam inter se habeant correspondentiam, lustramque in unum semper diem instituant, et si aliqua in re ipsos tricesimos aggrauatos repererint, de eo dominum cuiusque, ut emendatio adhibeatur, admoneant.

Et haec, quantum ad instituendum tricesimum pertinet; praeseruato eodem instituto, ut decimus quisque pari modo in ordinem cum tempore redigatur.

In Ciuitatibus autem et oppidis maioribus, Magistri Ciuium, Judices et Senatores curent, quo ciues et inhabitatores uniuersi, competentibusque armis sint instructi, qui vero ea omiserint, inter ipsos non tollerentur.

Hi iidem Magistratus saepius in anno lustram suorum faciant, eos in quibus defectus conspicitur castigent, et emendationem iniungant, sicque se ipsos exerceant, quo tempore necessitatis, sibi tanto magis usui et defensioni esse possint.

Porro Ciuitatum et maiorum oppidorum inhabitatores non solum tormentis manuariis seu simplicibus, sed duplis etiam, quas barbatas vocant, et falconetis, uti et ad metam iaculari addiscant.

Ad exequendam hanc ordinationem peculiares constituantur Capitanei, quibus etiam ex publico stipendium, licet tenue, in annum suppeditetur.

Sunt deinde peculiares in dicto defensionis nouo ordine de personali insurrectione, de hostis aduentu per certas tormentorum dispositiones et ignes, peculiaribus in locis et montibus incendendos, praenunciando, et talibus, quae cum alias in regno Hungariae proprias habeant ordinationes, ea hic multis enarrare visum fuit superuacaneum.

Quoniam vero tricesimi institutio supramemorata pro initio subditorum ad arma et militarem disciplinam instruendorum, opus sit valde commodum et perutile, Caesarea Maiestas fideles suos uniuersos Regni Hungariae Status clementer hortatur, ut deliberent, qua ratione haec eadem ordinatio in dicto regno Hungariae simili modo constitui possit; quibus officium Capitaneatus, an Comitibus vel Vicecomitibus demandandum erit; an vero singuli tres aut quatuor Comitatus in unum colligendi, et eorum ex tricesimo collectis copiis peculiaris Capitaneus praeficiendus erit.

Praecipue autem obseruandum deinde erit, ut dinumeratio tricesimi non secundum consuetum in Hungaria usum, ad portas, sed quemadmodum is ordo et in his Prouinciis seruatur, ad domos et personas ipsasmet illic habitantes fiat. Ciuitatum autem, ubi nimirum opulentiores degunt homines, alia est ratio, et cum constiterit numerus illorum, qui ex tricesimo subditorum in pagis et possessionibus magnatum et nobilium habitantium colligi potest, certus etiam pro portione numerus Ciuitatibus imponi poterit, quem euocato et contra hostem deducendo tricesimo, mittere et ipsi pari modo teneantur.

Cumque fideles Hungariae Status et Ordines facile perspicere possint, hanc subditorum suorum ad arma assuefactionem, sibi, utpote qui nunc temporis undique hostem habent propinquissimum, multo commodissimam futuram, et in sui, suorum liberorum, familiae et bonorum defensionem praecipue vergere; ideoque a sua Maiestate, tanquam a pio, prouidoque patre et ipsorum conseruationis studioso, in reliquis etiam prouinciis ordinatam animaduertant, sua Maiestas Caesarea benigne confidit, ipsos Status hanc suae Maiestatis de ipsorum salute cogitationem, fideliter perpensuros, et se huic ordinationi in Regno Hungariae similiter ad effectum deducendae ita accomodaturos, quo suae Maiestati appareat operam suam, quam in eorum defensionem confert, se perperam non collocasse, et reliquae suae Maiestatis Prouinciae, quae periculo tam non sunt expositae, ipsorum exemplo permotae, tanto minus etiam superinde difficultentur.

Kivül: Ordo nouae defensionis, ad modum eius, quae in Austria instituitur.

(Egykorú irat a bécsi titkos levéltárban.)

VI.

1572. Márczius 15.

A pozsonyi országgyülés felirata.

Fideles subditi Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini Praelati, Barones et Nobiles, caeterique Status et

Ordines Regni Hungariae, humilliter intellexerunt causas et rationes, quas Maiestas sua Caesarea in propositione sua clementer recensere dignata est, ob quas post nouissimum Posoniensem Conuentum Maiestatem suam Caesaream ab hoc Regno suo longius discedere contigerit, et ex quibus terminibus *(sic)* huius generalis conuentus primum atque secundo prorogare coacta fuerit. Quae cum necessariae urgentesque sint, fideles Maiestatis suae Caesareae Regnicolae eas non solum humiliter admittunt, sed etiam immortales eidem agunt et habent immortales *(sic)* gratias, quod cum postremo Maiestas sua Caesarea ob male affectam valetudinem suam, ad initium praesentis huius Conuentus personaliter venire non potuerit, tamen, ne diuturniori expectatione fideles suos remoraretur, filios suos charissimos natu maiores, Serenissimos Archiduces Rudolphum et Ernestum, dominos suos clementissimos, ex Hispania reuocatos, praemiserit, ut suae Maiestatis loco et nomine, interea donec ipsam et eos subsequeretur, Conuentui interessent; sperant autem Regnicolae Maiestatem suam Caesaream, ex Dei optimi maximi benignitate, vires suas iam ita recuperasse, ut breui tempore in hunc Conuentum descendere, eique bonum finem imponere queat; cuius etiam voti ut Maiestas sua Caesarea fideles suos, quo maturius fieri poterit, compotes facere dignetur, iidem humilime praecantur.

Atque hoc loco Maiestatis suae fideles subditi, Status et Ordines Regni, silencio primum omnium praeterire neque volunt, neque possunt, ut, quomadmodum ipsi in conuentu eorum generali nouissime Posonii celebrato, apud Maiestatem suam Caesaream humilime institerunt, de reducendis ex Hispania, atque in medio eorum intertenendis praefatis Serenissimis Archiducibus, ita nunc quoque repetunt submisse et supplicant, ut quum vitae humanae tempora incerta momentaneaque sint, velit ipsa de primogenito filio suo in suum successorem eligendo mature deliberare, idque per peculiarem Dietam, primo quoque tempore promulgandam perficere; qui in absentia Maiestatis suae Caesareae vices paternas gerat, publicam libertatem tueatur, et in Regno resideat, Consiliarios et alios aulae suae homines hungaros habeat, negotia Regni cum ipsis hungaris tractaret, mores et linguam perdiscat, ad

quem Regnicolae pro auertendis grauaminibus, quae frequenter paciuntur, recurrant, quique miserae plebis vexatores coerceat, atque adeo ea utatur iurisdictione et potestate, qua Maiestas sua Caesarea, viuente olim potentissimo eorum Rege, Diuo Ferdinando Imperatore sanctae memoriae, utebatur. Hoc pacto Maiestas sua Caesarea et in futurum permansioni fidelium suorum optime consulet, et in praesenciarum Regnicolas a diuersarum et remotarum regionum itineribus, ad quos Maiestatem suam Caesaream, grauissimis Christianae Reipublicae negotiis sic exigentibus, plerunque proficisci contingit, benigne subleuabit.

Caeterum quod Maiestas sua Caesarea, in subsidium maximorum suorum sumptuum, contributionem trium florenorum ad duos annos postulat; fideles Maiestatis suae Status et ordines Regni, ea animi promptitudine, qua alias semper, ita nunc quoque, postulationi Maiestatis suae Caesareae libenter acquiescerent; sed misera plebs per totum Regnum Hungariae in eas calamitates incidit, ut nedum sit soluendo quicquam, sed ipsamet fame mori cogatur. In quam quidem inopiam cum trium, qui proxime effluxerunt, annorum summa sterilitas, tum vero hostium Turcarum continuae depopulationes et rapinae miseram plebem redegerunt; accessit militum Maiestatis suae Caesareae summa insolentia et crudelitas, a quibus potius tutela et defensio expectanda foret, qui ut plurimum in partibus Regni superioribus, potissimum vero Cataphracti equites Germani, per villas passim diuagantes, tam acerbe miseros homines vexant; ut absumptis absque ullo praetio omnibus commeatibus, nonunquam a verberibus et caede vix sibi temperent, adeo ut plebs Turcis subdita meliore fore conditione videatur frui, ad quem videlicet tales milites ire non possunt; aliis quoque in dies aerumnis afficitur, quas nimis longum esset recensere. Quibus auertendis, nisi Caesarea Maiestas sua mature succurrerit, eueniet omnino, ut Regnum ipsum in solitudinem et desolationem redactum, tempore necessitatis nec Maiestatis suae Caesareae, neque successori suo alicui usui sit futurum. Propterea Status et Ordines Regni, sicuti in plurimis eorum conuentibus, sic modo quoque humiliter supplicant, ut in huius modi milites et Capitaneos, siue

hungari sint sive germani, qui talibus rapinis ditescere soliti sunt, seuerissime animaduertat.

His itaque de causis, et aliis, quae Maiestas Caesarea ex priuatis comitatuum supplicationibus intelliget, etiamsi tres illos florenos, in singulos duos annos benigne postulatos, Regnicolae offerrent, misera plebs nullo modo praestare posset. Ne tamen vel in hac publica et extrema inopia, suae Maiestatis et Regni necessitatibus defuisse videantur: offerunt humiliter Maiestati suae Caesareae, in subsidium huius praesentis anni, pro prima die futuri mensis Augusti soluendum florenum unum. Ad annum vero 1573. proxime venturum duos florenos, inclusiue cum Lucro Camerae; in duobus terminis, videlicet pro festo Purificationis beatae Mariae virginis tunc affuturo florenum unum, pro prima die vero mensis Augusti tunc venturi similiter florenum unum hungaricum. Illud declarantes, quod, juxta priores Regni constitutiones, a colonis Turcis subiectis, media tantum Dicae pars exigatur.

De noua portarum connumeratione Status et Ordines Regni consenciunt, ut, iuxta benignam Maiestatis suae Caesareae voluntatem, hoc anno noua fiat connumeratio, tam in Hungaria, quam Sclauonia; quando quidem certum est, ob plurimas Turcarum depopulationes et pestem, quae grassata est, colonorum numerum multo, quam antea, factum esse minorem. Ea tamen fiat iuxta continentias articulorum; non eam, quae a Camera in contrarium dari Dicatoribus solet, instructionem, sicuti Turociensis et alii Comitatus in praesenti conuentu ea de re sunt conquesti.

De mediis, quartariisque, sextariisque Sessionibus ac inquilinis, Regnicolae inhaerent proxime celebrati conuentus Posoniensis, nimirum anni MDLXIX., constitutionibus, et humiliter supplicant, ut Maiestas sua Caesarea illas obseruandas esse iubeat.

Quod vero Maiestas sua Caesarea edoctam se esse proponit, Regnicolas Sclauoniae nouam connumerationem portarum, quae iuxta proximi conuentus publicas constitutiones, ibi quoque peragi debebat, non admisisse, ideoque Maiestas sua Caesarea eosdem contumatiae arguit: Status et Ordines Regni illus Sclauoniae humillime supplicant, ne Maiestas sua

Caesarea in eos, ob malam aliquam informationem, succensere dignetur; quandoquidem ipsi semper fuerunt prompti et parati admittere ipsam connumerationem sicuti etiam modo consentiunt, ut ipsa connumeratio in partibus citra fluuium Colapim adiacentibus de nouo peragatur. De reliqua vero parte, ultra illud flumen existente, quae hodie Croatia appellatur, supplicant, ut ea tota regio retineat immunitatem, iam inde a temporibus Mathiae Regis super huiusmodi exemptione obseruatam, cuius exemptionis ea fuit causa, quae nunc magna consideratione indiget, quod si in illis partibus misera plebs ad soluendam Dicam compelletur, procul dubio alio migrabit, et confinia, quorum longe alia ibi est ratio, quam in Hungaria, vacua relinquerentur. In Sclauonia autem fiat connumeratio iuxta articulos publicarum constitutionum anni MDLXIX., excepta parte Comitatus Crissensis, in decursu Draui, quod habet a solutione immunitatem antiquam.

Noua vero inquisitio, quam post connumerationem portarum, Maiestas sua Caesarea postulat, quum nunquam antea in Regno fuerit usitata, supplicant Status et Ordines, ne illa nunc quoque in Hungariam vel Sclauoniam introducatur. Nam ex quo connumeratio ipsa per Judices Nobilium et Juratos, simul cum Dicatore, peragi, illisque fides adhiberi consueuit, talis inquisitio non posset absque summa illorum ignominia, imo etiam miserae plebis detrimento, et magnis sumptibus fieri, quae etiam nunc commeatus inopia vel maxime laborat.

De Dicatorum electione, supplicant, ne Maiestas sua quicquam ex publicis Constitutionibns anni MDLXIX. innovare velit, sed eas benigne obseruandas iubeat; quandoquidem hactenus etiam multi abusus propter eiusmodi Dicatores acciderunt, qui in eo Comitatu, quem connumerabant, nullam haberent residentiam, et id quod ex Dica exigebant, Camerae exhibentes, reliqua etiam exacta in restantiis conscribebant, cum magno miserorum colonorum damno.

Deinde statuunt Regnicolae, quod Dicator Regestum restantiarum non debeat Vicecomiti dare, sed ipse Dicator usque ad finem Dicam exigat; si vero ad exequutionem exactionis restantiarum Vicecomes exierit, Dicator, simul cum Vicecomite, intersit.

De Molitoribus, Libertinis, Carbonariis, Sectoribus, nec non salariis Dicatorum, Viceccomitum et reliquis; item exemptionibus, restantiarum exactionibus, exequutionibus, et poena negligentium; sic etiam de Lucro Camerae: supplicant Status et Ordines Regni, ut is ordo obseruetur, qui est conclusus in articulis anni MDLXIX. Supplicant tamen quidam Comitatus, ut Judicibus Nobilium, more prius observato, solvantur ex Dica pro salario floreni sex, quia Judices Nobilium tam parua mercede inueniri non possunt, postquam illi in ditione quoque Turcica Dicae administrandae curam habere debent. Et quia restantiis frequenter hinc datur occasio, quod Dicatores pro singulis schedis expeditoriis singulos aliquot nummos a Judicibus villarum exigunt, quos si illis solvere non possunt extunc schedis expeditoriis denegatis, in numerum restantiarum conscribuntur; statutum est, ne deinceps pro huiusmodi schedis quicquam exigatur.

De arendatione Decimarum statutum est, ut Maiestas Caesarea in locis ad confinia propinquioribus, in usum eorum arrendare possit, si eas Praelatus ad quem pertinent, arendare voluerit; verum nullus Capitaneus, siue ungarus siue germanus, audeat contra dominos terrestres decimam quampiam pro suo usu proprio et causa lucri, praetextu Maiestatis Caesareae, arendare. Decimae autem omnes, quae scilicet hactenus in specie fuerunt collectae, etiam deinceps ita colligantur. Quae vero loca confiniis non sunt propinqua, earum Decimae, si per Praelatos non percipiuntur, iuxta priores constitutiones, dominibus terrestribus arendentur; neue contra eorum voluntatem per Praefectos fodinarum aut alios arendentur, prout id anno superiori in Comitatu Turociensi factum esse perhibetur. Praeterea trituratoribus frugum et bladorum, per decimatores eadem merces detur, quomadmodum usitate aliorum trituratoribus datur. Si vero ad vecturam talium frugum vel vinorum colonos coegerint, extunc teneantur decimam quamque capeciam, de vinis quoque, juxta veterem consuetudinem, et decreta Wladislai Regis, satisfactionem impendere. Quoniam autem diversae et graves querelae contra Decimatores Capitanei Agriensis in medium Regnicolarum propositae sunt: quod nimirum illi pro quolibet manipulo frugum, quem-

libet nummum cum dimidio exigere, item pro singulis schedis seu scriptura certam quantitatem frugum et vini pro se ipsis extorquere consueuerint, alios etiam plurimos abusus in ipsa decimatione introduxerunt; statutum est, quod a modo deinceps, si qui Capitaneorum aut aliorum tales inconsuetas decimas exigerint, Vicecomes per unum Judicem Nobilium illius Comitatus, ubi querela facta est, non obstante eo si talis in illo Comitatu bona non haberet, literis mediantibus, certificet Capitaneum, aut alium violentum exactorem, et deinde idem Vicecomes, cum adiunctis sibi duobus Judicibus Nobilium, inquirat meram et omnimodam rei veritatem, ubi huiusmodi iniusta insolensque decimatio facta est, et deinde eam inquisitionem, sub sigillo Comitatus, in praesentiam Judicum ordinariorum transmittat, ubi talis causa, extra omnem aliarum causarum seriem, adiudicetur, et talis violentus contra singulos actores in singulis florenis ducentis et refusione damnorum de facto convincatur, et exequutio fiat per hominem Regium ac testimonium Capituli vel Conuentus; contradictione, inhibitione et repulsione non obstante. Hoc tamen declarato, quod si qui quempiam super violenta huiusmodi decimarum exactione falso accusaverint, in litemque traxerint, tales in poena talionis, hoc est florenis ducentis convincantur, et ea quoque in parte exequutio per hominem Regium vel Capitularem peragatur; similiter contradictione, inhibitione et repulsione non obstante.

Item, quoniam certi Nobiles sunt, qui domos seu Curias suas Nobilitares, metu Turcico aut alioqui, desolatas, colonis eorum ad habitandum, et terras ad eas pertinentes ad colendum distribuere soliti sunt; de talibus statutum est, quod ex vinis et frugibus, ac aliis bladorum generibus, de huiusmodi terris ad Curias Nobilitares proprie et praecise pertinentibus, decimae minime exigantur.

De Ruthenis et Walachis idem obseruari supplicant, quod superinde in maiori decreto Wladislai Regis manifestum annotatum legitur, articulo tricesimo septimo, item in quinto Decreto Mathiae Regis, articulo quadragesimo quarto.

De futuris homicidiis et aliorum quorumpiam sceleratorum latrociniis, dandam censent Regnicolae potestatem Comi-

tibus et Vicecomitibus, iuxta demerita eorum, puniendi, tam in bonis Regiae Maiestatis, quam Regnicolarum, iuxta constitutiones annorum praeteritorum.

De tributariis colonis et Nobilibus unius sessionis, qui videlicet se Turcis subdiderunt, Status et Ordines Regni decernunt seruandas esse, iuxta Maiestatis suae Caesareae voluntatem, constitutiones anni MDLXIX., hoc nimirum pacto, quod qui in praesentem usque diem Turcis se subdiderunt, illi habeantur pro excusatis. In posterum tamen Comites vel Vicecomites omnibus modis caueant, ne coloni aut unius sessionis, alteriusque conditionis Nobiles, se Turcis dedant. Possessionati vero, si se Turcis tributarios redderent, statim per Comites vel Vicecomites puniantur. Sed maneant in arcibus finitimis, aut locis securioribus, in quibus voluerint, et illuc bona sua possideant; quique ex eis stipendium merere voluerint, admittantur, et habeantur in honore. Quamquam autem nemo iugum Turcicum ultro subire optaret, tamen huiusmodi deditiones miserum vulgus ideo facere cogitur, quod equites praesidiarii in finibus longe diminuti sunt, utpote in Eched, Zathmar, Tokay et aliis, proque illis conducti sunt pedites ad auertendas excursiones hostiles minus sufficientes. Quas quidem excursiones ab hostibus non minus sub indutiis, quam tempore aperti belli fieri in dies videmus. Durantibus enim indutiis, hactenus semper tam aperte, quam occulto arces interceptas, villas direptas, miseram plebem ad deditionem compulsam, milites et capitaneos Confiniorum captos aut trucidatos conspeximus; ita, ut fere extrema quaeque potius, quam huiusmodi induciae videantur exoptandae. Unde existimant Regnicolae, ut, postquam ex Dei Optimi Maximi immensa misericordia et benignitate, classis Christianorum ingentem et antea non auditam de Turcis victoriam reportauit, hostiumque vires ita nunquam antea labefactatae sunt: Maiestas sua Caesarea vel firmiores inducias cum principe Turcarum ineat, tractando cum illo de coercendis depopulationibus et rapinis, quae quotidie factae sunt et fiunt, atque significando illi, si a talibus non abstinuerit, Maiestatem suam Caesaream aliter prouisuram; vel expletis induciis, quod potius Regnicolae optarent, ad bellum aperte illi inferendum sese instrueret.

Nulla enim a memoria hominum melior occasio ulciscendarum iniuriarum se diuinitus obtulisse, quam hoc tempore. Quod Maiestatem suam Caesaream, pro Christiani nominis gloria et pro fidelium suorum tutela, bonis modis et rationibus aggressuram sperant et cupiunt.

Ubi vero Maiestas sua Caesarea de Nonis vinorum et aliis vinis miserae plebis, quae per dominos terrestres, quantumvis paruo praetio obiecto, auferri solent, occurendum esse censet: Status et Ordines Regni accomodant se ad illum articulum publicorum statutorum anni MDL., quem Maiestas sua Caesarea in propositione clementer citat. Hoc humilime petentes, ut quod sua Maiestas Caesarea per ipsos seruandum iubet, id ipsum in bonis etiam Perenianis et aliis omnibus, quae nunc nomine Maiestatis suae, per dominos Camerarios tenentur, fieri, neque extra id miserum vulgus impediri permittat. Addendo humiliter hoc quoque, quod si pauperes colonos pro sustentanda familia sua, aut alia necessitate cogente, pecuniam ab aliquo mutuam leuare voluerit,(*sic*)ut pro ea pecunia tempore vindemiae vinum illi dare debeat, extunc prius dominum terrestrem superinde certificet. Si dominus terrestris tale mutuum ei non dederit, et deinde colonis pacto quopiam de quantitate vini cum creditore inito, pecuniam ab alio levarit, adveniente vindemia, prius quam Nonis atque Decimis persolutis, dominus terrestris talia vina pro se recipere non possit. Hic vero domini Praelati, Barones ac Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni Maiestati suae Caesareae humilime significandum ducunt, huiusmodi vinorum prohibitione colonos potissimum Maiestatis suae Caesareae, et deinde ipsos Regnicolas, cum suis colonis, per Cameram Scepusiensem indigne premi et vexari. Quae quidem Camera tempore vindemiae a miseris colonis Maiestatis suae, ultra modum et praeter pietatem ullam, vina ademere consueuit; ita, ut soli oppidani de Bereghszasz querantur ducenta fere vasa vini ab ipsis esse adempta, praetio nullo soluto. Insuper prohibu't ne vina quorumcunque dominorum aut Nobilium interea diuendantur, donec ipsi sua propria, vel quorundam amicorum aut clientum suorum vina, praetextu vinorum Maiestatis suae Caesareae, non vendiderint; adeo ut hoc anno saepissime in foro

Cracouiensi non alterius, quam camerariorum Scepusiensium vina venum exposita reperire licuerit. Quod si etiam aliqui ex Ungaris vina a Camera illa emunt, et in Poloniam, eiusdem Camerae permissione, vehenda curant (quod nisi per munera impetrant) Tricesimam de illis soluere tam ipsis quam Polonis tenentur, sicque duplici ratione subditi Maiestatis suae Caesareae exhauriuntur. Quod quidem Camerae Scepusiensis interdictum etsi sciunt Regnicolae etiam in ipsorum incomodum vergere, ut quibus nihil vini emere aut vendere liceat; tamen illud longe maius damnum est, quod Maiestas sua Caesarea in prouentu Tricesimarum exinde capit. Nam Poloni quoque, intellecta hac prohibitione, rursum suis interdixerunt ingressum in Hungariam pro emendis et vendendis viuis aliisque mercibus; sicque fit, ut prouentu Maiestatis suae Caesareae, qui ex huiusmodi venditione a Polonis non contemnendi proueniebant, nunc cessauerint. Unde supplicant humilime Status et Ordines Regni Maiestati suae Caesareae, velit abrogato Camerae Scepusiensis interdicto, liberam vinorum venditionem admittere; ita tamen, ut vina ipsa non in Poloniam usque, sed ad loca tantum depositionis antiquitus instituta vehantur; ut sunt Homonna, Varano, Ztropko, Cassouia et Eperies, aliisque iuxta articulos anni MDLXIX; neque pro moneta Polonica, quae vilis admodum est, sed pro aureis aut talleris, aut moneta Hungarica vendantur.

De fodinis Minerariis referunt se Regnicolae ad Articulum XXIX decreti prioris Serenissimi Wladislai Regis. Quod quidem quia integro adhuc Regno et foelicibus rebus decretum, et per auum maternum Maiestatis suae Caesareae benigne fuit confirmatum, nunc quoque immutandum non esse humiliter supplicant.

Quod attinet ad donationes bonorum, per defectum seminis ad fiscum deuolutorum, vel deuoluendorum, in quibus Maiestas sua Caesarea benigne cupit obseruari Decretum Serenissimorum quondam Regum Mathiae et Wladislai superinde editum, Decretoque Tripartito insertum, cum alioquin hoc processu, qui modo in usu est, ad unam tantum causam terminandam aetas unius hominis vix sufficiat: Status et Ordines Regni Maiestatem Suam Caesaream humiliter infor-

mant, nunc etiam ex illo Decreto duorum Regum nihil poenitus esse immutatum, sed ea omnino ratione tales donationes adiudicari; nisi quod juxta seriem cuiuslibet Donationis causae leuantur, quae series postea necessariis de causis conseruandae justiciae gratia fuit introducta, quam Regnicolae nunc quoque obseruandam censent. Indignum enim foret, si causa unius Donatarii recens, et quae in duobus aut tribus colonis versaretur, grauis et magni momenti ac antiquae causae praeponeretur.

De laboribus colonorum ad loca finitima praestandis, tam quod ad numerum dierum, quam loca munienda attinet, Regnicolae accomodant se ad rationes constitutionis anni MDLXIX., et Maiestati suae Caesareae humiliter supplicant, eas ut obseruendas nunc quoque statuat; nisi quod ad muniendum oppidum Agriense, de nouo deputant duos Comitatus Borsodiensem et Hewesiensem, et bona eiusdem Capituli Agriensis ubicunque existentes. Vallum enim illius oppidi ita ruinosum et pluribus in locis ita apertum esse dicitur, ut verendum sit, ne ab hostibus inuadatur, si eius munitioni non prouideretur. Et quod miserum vulgus cum aliis laboribus publicis, tum vigiliis, ac Comitatibus Jaurino vicinis glaciae secandae in Danubio satis in dies oneretur, et in eundo ad labores indeque redeundo abunde octodecem vel viginti duorum spatium consumatur; imo iste etiam dierum numerus prius constitutus magna ex parte frustra consumitur, eo quod noui subinde Architecti venientes et postremi priorum Architectorum caepta opera immutantes et demolientes, nouas, prioribus dejectis, structuras faciunt; sicuti nunc in Agria, Tokaÿ, Cassouia et Zendereo accidit, et ita miseri coloni frustra fatigantur.

Item totus et integer Comitatus Posoniensis seruiat et victualia praestet Jaurinum. Hoc addito, quod insula Challokez, iuxta articulos MDLXIX., sex dies laboret Jaurinum, reliquos sex ad repleturas aggerum conuertat. Bona vero domini Archiepiscopi, nec non Capituli eiusdem, ubicunque et quibuslibet Comitatibus habita, simul cum Praeposituris Turociensis et de Saag laborent ad Arcem suam Wÿwar, iuxta constitutiones annorum MDLV. MDLIX et MDLXVII.

Quod ad restantias laborum attinet, miseri coloni, iuxta publicas constitutiones et limitationes, ad loca decreta profecti, in multis locis ociose steterunt, nemine illis quid operandum esset ostendente, et sic sine labore dies destinatos ibi consumpserunt; in multis locis vicissim laborarunt, sed dominis Capitaneis germanis, scribas germanos habentibus contigisset quod scribae ipsi super consummatis eiusmodi laboribus nullam miseris expeditionem dederint, et sic sine illis reuerti coacti sunt. Saepe etiam contigit, ut Capitanei, eorumque vicegerentes, vel etiam alii milites tales labores ad priuatas operas et domorum aedificationes, vel hortorum sepimenta ex virgultis ad publicam munitionem comportatis, coegerint, et ibi tempus publicae necessitati decretum, absumpserint. Ideo Status et ordines Regni statuunt et decernunt, ut restanciae eiusmodi, si quae sunt, compleantur. Et sic ubi coloni scedam expeditoriam non habuerunt, Judices talium possessionum et locorum, coram Vice Comite Comitatus, aut iurent, aut defectum complere teneantur. Ad praestandos vero labores a Vice Comitibus Comitatuum leuentur, atque mittantur, neque per Capitaneos aut eorum vicegerentes aut alios milites cogi queant; nam quandocunque Capitanei aliquos milites emittere solent, nunquam sine incommodis et praeda miserae plebis fieri potest.

De locorum autem muniendorum limitatione, Status et Ordines Regni humiliter putant proxime celebrati Conuentus Posoniensis constitutionibus inhaerendum. Dignetur tamen de ea re Maiestas sua Caesarea cum dominis Praelatis et Baronibus ac Regnicolis, sub hac Dieta benigne tractare et concludere. Quamquam Regnicolae dicunt tales munitiones in praecipuis locis longe commodius ex lapidibus aut lateribus fieri, quam ex lignis perpetuos istiusmodi labores, nulla utilitate, in extrema miserae plebis inquietudine, sine fine exercere, qui inchoati antequam finiantur, ab alia parte, ubi opus ceptum fuit in ruinam propendeant, vel inundantibus vicinis fluminibus ex fundamento eleuantur. Maiestas sua Caesarea tamen inter caetera arcis Canisiensis vel maximam rationem habere dignetur, quum ex illa non reliquarum tantum Hungariae, sed etiam Styriae et Carinthiae salus et permansio pendeat.

De continui equitatus intertentione, supplicant Status et Ordines Regni humilime Maiestati Caesareae, ut cum ob nimiam multitudinem aliarum solutionum, quibus miserum vulgus est obnoxium, Dicae videlicet et fortificationis locorum finitimorum, item praeteritorum aliquot annorum sterilitatem, et diuersas hostium et militum rapinas, tum vero respectu induciarum, quae modo cum Turcis habentur; dignetur Maiestas sua Caesarea Regnicolas ab isto onere clementer subleuare, et illud ad tempus belli reseruare, ut miserum vulgus aliquanto respiret.

De quinti cuiusque coloni leuatione et cum Dominorum, tum Nobilium, tam generali quam particulari expeditione et insurrectione, accomodant se Regnicolae statutis et constitutionum anni MDLXIII et MDLXVI; parati, secundum eorum contenta, semper insurgere. Supplicant tamen Maiestati suae Caesareae Status et Ordines Regni humilime, ne ad incertos quosuis rumores, uti Domini Capitanei saepe postulant, sed iuxta illas constitutiones, ad requisitionem Supremorum Capitaneorum, statim leuentur, et tunc quoque non per Capitaneos, sed per Comites vel Vicecomites; et vel illi eis exercitu praesint, vel idonei alii ex eodem Comitatu eligantur.

Quod ad modum et ordinem militiae attinet, quem Maiestas sua Caesarea in aliis Regnis et Prouinciis suis institutum, fidelibus quoque suis hungaris benigne proposuit, ea in re paternam Maiestatis suae Caesareae erga se voluntatem Status et Ordines Regni humilimis animis suscipiunt; verum cum eiusmodi ordo in Hungaria hoc rerum et temporum statu institui nullo modo posse videatur, et alioquin etiam non minimum necessaria ea videatur institutio, postquam ipsi Regnicolae quotidianis necessitatibus etiam inuiti cogantur, non simulachra pugnae, sed realia certamina cum hoste indies exercere, sicque rem militarem adficere; (*sic*) de tricesimi vel decimi coloni expeditione dicunt Regnicolae, se non tricesimum colonorum tempore necessitatis eo quo opus fuit expediuisse, sed et viritim omnes simul cum colonis insurrexisse; id quod imposterum quoque pro salute propria facturi sunt, nec ulterius quid se praestare aut ab ipsis expeti posse adfirmant.

De bombardarum, commeatuum, rerumque bellicarum vectura, iuxta Maiestatis suae Caesareae clementem voluntatem, Regnicolae referunt se ad novissimae Dietae et aliarum Constitutionum Decreta, ea de re edita.

Quod vero Maiestas Caesarea paterne et benigne Status et Ordines admoneat de statuendis idoneis terminis iudiciorum publicorum; fideles Maiestatis suae unanimiter consentiunt, ut pro superioribus Comitatibus, incipiendo a Liptouia, terminus sit octavus dies festi beati Georgii Martyris, idque non Tyrnauiae, ut antea, sed in Eperÿes; supplicantque Maiestati suae Caesareae illi Comitatus superiores, dignetur dominis Magistris Prothonotariis, et aliis Judicibus ordinariis iubere, ut ad eum terminum et locum absque ulla excusatione proficiscantur. Propinquiores vero Comitatus, tam ultra, quam citra Danubium, habebunt iuditia hic Posonii, pro octauo die festi beati Lucae Evangelistae, uti hactenus. In Sclauonia autem, secundum proxime celebrati Conuentus publicam constitutionem, in duobus terminis, nempe pro festo sancti Jacobi Apostoli et pro festo Epiphaniarum Domini iuditia celebrentur. Penes hoc supplicant Status et ordines Maiestati suae Caesareae humilime, dignetur instaurare sedem iuditiariam Maiestatis suae, sub hoc ipso conuentu, et pro dominis Judicibus demortuis alios idoneos sufficere, ut appellationes in suspenso relictae, et transmissiones omnes a multis allatae, revideantur, quae absque damno et iactura plurimorum praetermitti non possunt. Assessores vero Maiestas sua Caesarea iubeat eligendos, qui sint viri literati, linguae latinae non ignari, quales hactenus fuisse dicuntur, ne dum priuilegia latine conscripta in iuditio leguntur, ipsi ea non intelligentes, causantibus damnum faciant. Dignetur etiam Maiestas sua Caesarea reuidere eas appellationes, quae in praesentiam solius Maiestatis suae Caesareae sunt deductae et nondum reuisae.

Arrianos et Trinitarios, qui videlicet sanctam et indiuiduam Trinitatem in Unitate negant, iuxta clementem et plane paternam Maiestatis suae Caesareae admonitionem, statuunt. Regnicolae unanimi consensu, cum primum deprehensi fuerint, nequaquam tolerandos, sed una cum libris comburendos.

Atque haec sunt quae domini Praelati, Barones et Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni Hungariae, ad benignas Maiestatis suae Caesareae propositiones, humilime respondenda esse duxerunt. Quae omnia Maiestas sua Caesarea clementi animo suscipere, et, considerato praesentium temporum turbulento statu, in bonam partem interpraetari dignetur.

Caetera autem, quae sequuntur, cum ad Regni commodum et utilitatem pertinere arbitrantur, voluerunt ea quoque Maiestati suae Caesareae humilime significare, simulque supplicare, dignetur Maiestas sua Caesarea ea omnia perlegenda iubere, et de maturo responso benigne decernere.

Inprimis, quoniam frequenter contra Capitaneos, tam hungaros quam germanos, colonorum damnificatores, certae poenae constitutae sunt, hactenus tamen paruum aut nullum effectum habuerunt; domini Praelati et Barones, caeterique Status et Ordines unanimiter statuunt, quod si qui Capitaneorum aut aliorum, imposterum vel per se, vel per milites sibi subditos, miseram plebem huiusmodi grauibus et intollerabilibus damnis affecerint, extunc Vicecomites per unum Judicem Nobilium, literis suis mediantibus, tales certificent, et deinde assumptis penes se duobus Judicibus Nobilium, ad instantiam huiusmodi damnificatorum, inquirant et experiantur omnimodam rei veritatem, non obstante eo, si Capitaneus, vel alter huiusmodi violens in eo Comitatu bona non haberet; atque eam inquisitionem sub sigillo Comitatus in praesentiam dominorum Judicum ordinariorum transmittant, qui extra omnem seriem eam reuideant, ipseque Capitaneus in refusione damnorum et ducentis florenis hungaricis de facto conuincatur, et executio peragatur per hominem Regium ac testimonium Capituli vel conuentus, contradictione, inhibitione et repulsione non obstante. Si vero fuerit germanus, minime in Hungaria possessionatus, Maiestas sua ex rebus eius mobilibus et stipendio satisfaciendum clementer mandet. Supplicant tamen Status et Ordines Maiestati suae humilime, ut militibus et Capitaneis confiniorum stipendium suum certiori quam hactenus ratione persoluendum benigne curare dignetur, ne illi in inferendis miserae plebis huiusmodi damnis diuturnam stipen-

diorum non solutionem causare possint. Hoc tamen declarato, quod si quempiam falso de damnificatione quis accusauerit, in poena talionis coniuncatur.

Supplicant etiam Status et Ordines Maiestati Caesareae, pro Ciuitatibus Liberis et Montanis, ut illae in uniuersum omnes conseruentur in antiquis suis libertatibus, per diuos Reges ipsis concessis; signanter vero, ne ad soluenda telonia cogantur, et quantum fieri potest, ad ea tantum onera subeunda compellantur, quae vires ipsarum non excedunt, ne si minus tolerabilia ab eis petantur, Maiestati suae Caesareae ad postremum fiant inutiles.

De profugis et miseris Nobilibus, qui terras aut vineas in alieno territorio emptas habent, ad solutionem decimarum non compellendis, Regnicolae referunt se ad constitutiones annorum MDLXVII et MDLXIX.

De non exportatione argenti et auri, confirmant Regnicolae Decreta Sigismundi, Wladislai et Ferdinandi Regum, et modernae quoque Maiestatis Caesareae et Regiae superinde edita; quae ut Maiestas sua Caesarea, tam ipsamet obseruare dignetur, quam per omnes alios, sub poena iisdem constitutionibus decreta obseruari iubeat, humilime supplicant.

Supplicant praeterea Status et Ordines Maiestati suae Caesareae humiliter, ne Maiestas sua Caesarea permittat in Camera Maiestatis suae Cremniciensi, aut aliis permutari aureos ducatos pro moneta, seu grossis polonicis vilioris valoris, quae permutatio hactenus magno suae Maiestatis et Regni damno instituta est; utque usus Polonicae monetae, iuxta constitutiones antea editas, in uniuerso Regno prohibeatur, sub poena ibidem statuta. Dignetur etiam Maiestas sua clementer permittere, ut thalleri, sicuti in Hungaria, ita in Austria quoque, pro septuaginta quinque cruciatis, id est pro centum monetis hungaricis recipiantur, similiter et aurei ducati.

Cum Castrum Thomae Zechy, Balogh vocatum, in Comitatu Gemeriensi situm, a Turcis medio tantum milliari distet, ideoque propter hostis metum agricultura, ex qua arx esset sustentanda, exerceri nequeat; dignetur Maiestas sua Caesarea Regia benigne concedere, ut decimas, quae ex solis

pertinentiis eius Castri proueniunt, ad eiusdem necessitates quotannis arendare queat, cum sit locus magni momenti.

Maiestas sua Caesarea benigne statuat, sicuti Regnicolae humilime praecantur, ut Capitulares Agrienses liberum habeant ingressum in templum, quod est in arce, et ubi literae publicae in Sacristia conseruantur, a quo hactenus summa cum iniuria per Capitaneum et milites germanos, quibus illud Capitaneus inhabitandum dedit, prohibiti fuisse dicuntur; ut ea tota Ecclesia libere utantur, et priuilegia publica tutius conseruent, quum iam illis bellicis instrumentis, quae antea ibi seruabantur, euacuata esse dicatur; postquam indignum sit, ea loca Deo dicata, per milites cum eorum foeminis inhabitari. Atque ut idem Capitulum habeat liberam potestatem iuxta publica Decreta, elocandarum vel in specie colligendarum Decimarum et quartarum suarum.

Quia autem in eo Capitulo extraneae quaedam personae esse dicuntur, quae et linguae hungaricae ingnarae, et ideo ad exequutiones faciendas minus idoneae sunt: visum est Regnicolis, ut illinc exeant, et deinceps huiusmodi extranei nusquam in Capitulis et aliis Ecclesiis recipiantur.

Placuit etiam Regnicolis, ut mercatores et artifices peregrini, in Comitate Jauriensi domos habentes, omnibus honoribus ac iuribus eius Ciuitatis subiiciantur, pariterque cum hungaris omnia eius loci onera sustineant, ac iurisdictioni dominorum terrestrium iudicisque eorundem obtemperent.

Maiestas etiam sua Caesarea, ea qua se obtulit clementia, Dominorum et Nobilium bona dignetur proximis disturbiis per Capitaneos ad Castra Maiestatis suae occupata, secundum reuisionem priuilegiorum et aliorum documentorum, quae coram Commissariis Maiestatis suae, in Dieta anni MDLXVII constitutis, fuerunt producta, iis, a quibus sunt adempta, benigne remittenda statuere, sine ulteriori dilatione; ut sunt, stagnum domini Nicolai Bathori in Rakamaz, bona Georgii Zokoly, Sigismundi Báthory, Nicolai Szechy, Georgii et Ladislai Butkay, Petri Derencheny, et alterius Nicolai Swbyth ac aliorum plurium. Similiter oppidum Debreczen et pertinentias arcis Hollokeu dominae relictae olim D. Francisci Teoreok de Enyngh, a qua adempta sunt, clementer restituat.

Eodem modo illa quoque bona fidelium suorum Maiestas sua Caesarea benigne restituenda mandet, omissa iuris belli allegatione, quae antea per rebelles et factiosos filii olim Joannis occupata fuerunt, et nunc in manibus Capitaneorum Maiestatis suae Caesareae aut Camerariorum existunt, ut sit inter fideles Maiestatis suae ac perduelles aliquod discrimen.

Sunt etiam certa bona fidelium Maiestatis suae Caesareae, quae per Transyluanos non ita diu violenter sunt occupata, in Comitatibus Zabolch, Bihariensi, Maramarusiensi, Kraszna, Zolnok mediocri, et aliis; utpote bona Dominorum Stephani Dobo, Gasparis Magochi et Capituli Agriensis, familiae Baÿonÿ, Mathei Kende, Stephani Sulyok, Francisci et Stephani Melith et Valentini de Preposthwara, et aliorum. Supplicant Maiestati suae Caesareae, dignetur bonum modum inuenire, ut illa eliberentur et fidelibus Maiestatis suae reddantur.

Porro, quemadmodum in multis conuentibus, ita nunc etiam humilime supplicant Status et Ordines Regni Hungariae Maiestati Caesareae, uti domino eorum clementissimo, dignetur auditis ipsorum frequentissimis petitionibus, externorum officialium et Capitaneorum iugum ab ipsis clementer amouere. Qui cum bonis in Hungaria careant, ideoque iure requiri non possint, et praeterea libertatum Hungaricarum sint ignari, plurima et fere intollerabilia, cum in miseram plebem, tum vero nonnunquam in Magnates et Nobiles Regni violenter perpetrant. Sicuti nunc Christophorus a Teuffenbach, Capitaneus Zathmariensis, villam Domini Stephani Pereny Giwla, ac Antonii Zekel, Akly nominatam violenter occupauit, item Georgii Karoly Olchwa, hostiliter depredatus est, tribus abductis, et in vincula coniectis colonis, ac nonaginta maioribus pecudum abactis et mactatis; Melchiorque Saor, prouisor olim Zathmariensis plus quam trecenta iugera terrarum arabilium ac prata, quorum herbae vix trecentis falcatoribus succiderentur, a nobilibus Nicolao et Alexandro Uray, Francisco Burian et Michaele Zentkiraly violenter occupauit, quae ad villas eorum Piskarkos (*sic*) et Kryssadan dictas, antiquitus pertinebant.

Quae omnia Maiestas sua Caesarea clementer auertat,

et ablata statim restituenda, captiuosque dimittendos committat. Quod autem fideles Maiestatis suae Status et Ordines Regni humiliter petunt extraneos officiales et Capitaneos e medio ipsorum aufferi; Maiestas sua Caesarea hanc ipsorum humilem et magna expressam necessitate postulationem ita intellegere dignetur, quod ipsi non cupiunt quidem milites et Capitaneos extraneos penitus et uniuersum tollendos, quum inter illos etiam plurimi viri probi et militares reperiantur, sed ea tantum est intentio Regnicolarum, ut etiamsi Capitanei et milites exteri in confiniis tenebuntur, sicuti in ista gentis hungaricae paruitate, secus fieri vix potest, tamen superioritas et summa iurisdictio atque potestas, post Maiestatem suam Caesaream, tam modo in praesidiis confiniorum, quam belli tempore, penes hungaros maneat, et deinde si quid vel miles, vel inferior aliquis Capitaneus rapuerit, vel aliud quippiam mali fecerit, eo casu Capitaneus supremus, hungaru s et possessionatus, iure regni, poterit requiri, et puniri. Hoc pacto, et non aliter, tot contra exteros homines querelae cessaturae esse videntur.

Status et ordines Regni dignum admodum et summe necessarium censent, ut sua Maiestas Caesarea oppidum Kapos, quod ad Praeposituram Lelesziensem pertinet, sed per dominum Lazarum de Schwendy, Egregio Francisco Wehÿ est oppignoratum, redimendum, et Ecclesiae reddendum constituat. Quod qua ratione Maiestas sua absque suo vel fisci sui detrimento facere potest, ex supplicatione Domini Praepositi Lelesziensis intelliget, ad quam Maiestas sua Caesarea, ut pium et benignum responsum dare dignetur, Regnicolae humiliter supplicant. Eius enim oppidi alienatio, rebus illius Ecclesiae et publicis, quae is Conuentus continue obire debet, seruitiis non parum incomodi adfert.

Sunt praeterea in villa Sowar putei quidam, aquam salsam continentes, quos certi domini Commissarii Maiestatis suae Caesareae a possessoribus haereditariis ademerunt, eo quod fodinas salium ad principem pertinere asseuerauerint; sed quia tales putei fodinis salium comparari minime possunt, Maiestas sua Caesarea eosdem puteos haeredibus clementer restituendos decernat.

Haidones, quos liberos vocant, qui nullis stipendiis addicti, libere diuagantur, et miseram plebem diuersis modis excruciant, uti antea in prioribus constitutionibus, ita nunc quoque statutum est, ne per quospiam teneantur.

Postquam castella Kethell et Zechen in intimis hostium faucibus sita sint, et modicas Comitatus Simigiensis reliquias sustineant: dignetur eis Maiestas Caesarea aliquo equitum et peditum praesidio atque instrumentis bellicis prouidere: simul etiam de castellis, quae prope Kanisam sunt; praesidio aliquo militum muniendis, nam ad illa tutanda praesidium ordinarium Kanisiense non est sufficiens.

Deinde quum certe differentiae sint inter Reuerendissimos dominos Archiepiscopum Strigoniensem ac Episcopum Vaciensem, ratione proprietatis decimarum Comitatus Newgradiensis, quas uterque eorum ad Ecclesiam suam pertinere asserit, et cum hisce elapsis annis uterque eorum illas elocauerit, et exinde non paruae dissensiones et miserae plebis divexationes ortae esse dicantur: Maiestas sua Caesarea sub hac Dieta, iuxta diui olim Mathiae Regis decretum, quo sola Maiestas Regia inter huiusmodi duos Praelatos de proprietate decimarum contendentes, iudex est constituta, hanc controuersiam discernere, et occasionem ulteriorum querelarum benigne auferre dignetur.

Caeterum in superioribus articulis publicarum constitutionum decretum fuit, miserabilibus personis et afflictis, in sede Comitatus literas testimoniales dandas, earumque causas inter pauperes extra seriem reuidendas esse. Sed cum in huiusmodi literis emanandis non paruus error irrepserit, ita ut nonnulli, bonis et iuribus possessionariis carentes, tamen non contemnendam auri vel argenti summam possidentes, literas tales testimonii utcunque adepti, in serie pauperum causam suam discutiendum postulassent; praeterea quidem, eo tempore, quo talibus literis potiti erant, pauperes reuera fuerunt, postea tamen, vel Maiestate sua Caesarea proponente, vel aliter Deo iuuante, ditiores facti, vigore literarum testimonialium, quas diu antea obtinuerant, seriem pauperum urgebant. Regnicolae, ut huiusmodi abusibus obuiarent, statuerunt, ne tales literae deinceps, nisi manifeste pauperibus et miserabili-

bus personis dentur, et datae, non amplius, nisi per anni spatium durent, velut literae procuratoriae.

Consenserunt etiam Status et Ordines, ut quemadmodum Maiestas sua Caesarea ciuibus Ciuitatis Zakolcza literas priuilegiales superinde clementer concessit, causae et transmissiones eiusdem Ciuitatis, instar causarum aliarum Ciuitatum liberarum suae Maiestatis, per Dominum Magistrum Tauernicorum deinceps cognoscantur.

Negotium liberae migrationis colonorum Status et Ordines Regni in statu, prioribus constitutionibus anni MDLVI sancito, relinquerunt; irrita pronunciantes alia quaecunque per nonullos Comitatus in contrarium priuatim decreta, vel decernenda. Dignetur tamen Maiestas sua Caesarea in bonis quoque suis propriis hanc legem ubique iubere retinendam.

Jam saepissime Maiestati suae Caesareae Status et Ordines Regni supplicarunt, de reuidendis metis hungaricis et sclauonicis, inter prouincias Austriam, Morauiam, Styriam, Carinthiam, Carniolam et Regnum Poloniae per idoneos Comissarios. Nunc quoque, summa cum humilitate, petunt, dignetur Maiestas sua Caesarea iam tandem in ea reuisione terminum et modum constituere; nam non ita pridem Polonj ultra sex milliaria terrarum, in metis arcis Strechen ocuparunt, Joannes vero Brwnoczky villam quandam Telekessii Quasso vocatam in Comitatu Trinchiniense sitam, ita depredatus est, ut eius colonos una cum uxoribus, liberis, rebus, pecoribus, ac uniuersa substantia, in Morauiam captos abduxit, et villam incendit, non aliam ob causam, nisi quod eam villam in suis metis, et non hungaricis esse praetendat; terramque Zekffeolde apellatam, super cuius obtentu literae dominorum Comissariorum hungarorum et germanorum extant per Dominum Jwrisÿth Capitaneum in Kewszegh occupatam; item terras Nobilium de Felseo Ewr, per dominum de Kinsperg violenter ademptas, iis ad quos pertinent, reddendas gratiose mandet.

Castra quoque ad Austriam oppignorata, et tredecim oppida terrae Scepusiensis, Maiestas sua Caesarea redimere, aut fidelibus suis hungaris redimenda permittere, limitibusque

Regni Hungariae restituenda curare dignetur, iuxta clementem Maiestatis suae Caesareae oblationem.

Beneficia Ecclesiastica vacantia Maiestas sua bene meritis personis, idoneisque conferre dignetur, et inter reliqua Episcopatum Agriensem et Jauriensem, atque ea per Capitaneos aut homines seculares quocunque titulo obligata habentur, clementer eliberare, et dignis, idoneisque viris conferre, imposterum vero bona Ecclesiastica nemini impignorare dignetur.

Telonia sicca Maiestas sua per totum Regnum auferri, et iuxta priores publicas constitutiones aboleri iubeat; quo citius Regnicolae id ipsum faciant, Maiestas sua Caesarea in bonum exemplum ea distrahi mandet, quae in suis bonis habentur, iuxta factam antea oblationem.

Quia autem antea quoque Status et ordines Regni pro Egregiis Emerico Hassagy et Nobilibus familiae Chanÿ dimittendis apud Maiestatem suam Caesaream humiliter institerunt, eosque Maiestas sua Caesarea sub fidei iussoria cautela dimisit: nunc denuo Maiestati suae Caesareae unanimiter supplicant, ut quum iidem possessionati et minime fugitiui Nobiles sint, dignetur eos a tali fideiussione benigne liberare, et eos omnes, qui pro illis fideiusserant a sponsione absoluere.

In negotio Abbatiarum Zalawar et Kapornak, quas dominus Episcopus Quinque Ecclesiensis, et earum Ecclesiarum Abbas D. Valentino Banffi in arendam elocauit, cum sint illa loca Conuentualia, Maiestas sua Caesarea admonito prius Episcopo, eliberet, ne quid Ecclesia Dei et Regnicolae in suis priuilegiis, quae isthic reposita sunt, detrimenti capiant, et huiusmodi elocationes beneficiorum Ecclesiasticorum prohibeat. Si vero Dominus Episcopus debitam eorum locorum curam habere noluerit, Maiestas sua Caesarea conferat alteri idoneae personae.

Supplicant etiam Regnicolae Maiestati suae Caesareae, dignetur Ecclesiae beatae Mariae Virginis de Twrocz Praeposituram, iuxta constitutiones Dietae praeteritae, viro idoneo et Ecclesiastico, qui Conuentum restauret, conferre, ut exequutiones in Comitatibus Turocziensi, Arwensi, Liptouiensi, Zoliensi et Barsiensi, more antea solito, peragere possit.

Alioquin periculosum est illis Comitatibus, tempore potissimum aestatis, propter metum Turcarum, ad Nitriam vel S. Benedictum de iuxta Gron, loca utpote minus secura, accedere. In eo quoque Maiestati suae Caesareae Status et Ordines supplicant, ut quum Capitanei Maiestatis suae, in Comitatibus quibusdam et Nobilibus primariis, nec non Magnatibus certam summam pecuniarum et commeatuum mutuo petere, et literas subinde obligatorias dare soleant, neque tamen satisfactio subsequatur: benigne concedat Maiestas sua Caesarea, quo eiusmodi creditoribus, iuxta literas Capitaneorum obligatorias, ex summa praesentis contributionis satisfiat, ut Regnicolae in posterum quoque, per Capitaneos requisiti, in arduis Maiestatis suae Caesareae necessitatibus, promptius, id quod poterunt, praestent.

Conqueruntur etiam Regnicolae, quod Franciscus Pesthiensis, primum, deinde vero domini Camerarii Scepusienses in partibus Regni Hungariae superioribus, tricesimas extraordinarias et inconsuetas, de salibus Marmarusiensibus ac aliis etiam inuectis de rebus, exigendas statuerint, et illae per exactores in oppidis Kyswarda, Munkach, Bereghszasz, Waryÿ, Karolÿ, Zathmar, et Riuulo Dominarum, aliisque certis locis extorqueantur, quod etiam in hisce propinquioribus Comitatibus, in Zered, Sempthe et aliis locis introductum est; ideo humiliter supplicant, dignetur Maiestas Caesarea huiusmodi nouas inuentiones exigendarum tricesimarum, de salibus Marmarusiensibus et aliis rebus, e medio tolli, et fideles suos hac etiam in parte in pristino statu conseruare; quandoquidem tantus in hac re abusus irrepsit, ut si pauper colonus quippiam, ad unum vel medium milliare venumdandum attulerit, etiam minutissimas res, ut sunt pisa, fabae, linum, pisciculi, et alia eiusmodi, de eis tricesima exigitur; quum antea de iis tantum quae extra Regnum efferebantur, tricesima exigi solebat. Deinde si pecus aliquod quispiam, de uno foro in aliud vicinum deduxerit, contra antiquam libertatem et consuetudinem, etiam oblatione talis pecoris, tricesima exigitur, non minus atque si e Regno educeretur. Quod ne fiat Maiestas sua Caesarea benigne constituat, ut deinceps tricesimae exactio ita peragatur, ut priores constitutiones regni, et vetus libertas

continent, tam versus partes superiores, quam Sclauoniam, Zakolczam et Comitatum Trinchiniensem.

Supplicant praeterea domini Praelati et Barones, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni, ut sua Maiestas Caesarea Castrum Selÿn domino Nicolao de Bathor, cui pro eo singulis annis certa pensio ex Camera Hungarica soluitur, ad crebras Regnicolarum instantias, restituere dignetur, ut Camera Maiestatis suae ab eo onere solueretur, et dominus Báthorÿ bona sua recuperet.

De negotio castri Zomzedwara et castelli Ztwbicza, dignetur Maiestas sua Caesarea bonum et iustum aliquem modum inuenire, ne fomes odii inter dominum Tahÿ et orphanos quondam Andreae Henyngh ulterius alatur, ex quo castri et castelli eorundem, nec non pertinentiarum media pars in manibus suae Maiestatis existat; et id fiat, quod ius et iustitia requirit.

Praeterea domini Praelati, Barones, Nobiles caeterique Status et Ordines Regni, Maiestati suae Caesareae, uti domino et principi eorum clementissimo, humilime supplicant, ut, iuxta gratiosam suam oblationem, Serenissimis Archiducibus, filiis suis natu maioribus factam, dominum Stephanum Dobo, longa iam captiuitate fatigatum, in pristinam libertatem restituere, et priori gratia sua clementer complecti, similiter etiam a dominis Joanne Balassa et Gasparo Homonnay iram et indignationem suam auertere, et benignis eos oculis intueri (dignitur); quod ipsi cum tota eorum familia, atque Regnicolae ipsi omnes simul cum omni posteritate, fideliter et diligenter reseruire conabuntur.

Postremo conquesta est Statibus et Ordinibus Regni vidua Ladislai olim Radÿ, quod Dominus Joannes Krwsyth bona et res ipsius, orphanorumque suorum violenter ademisset; e contra Dominus Krwsyth respondit Ladislaum illum Radÿ, suum seruitorem fuisse, et in rationibus administrandis arcis Likawa circiter bis mille florenos ei debere; supplicant Maiestati suae Caesareae status et ordines regni, dignetur hac in re id statuere, quod erit iustum.

Visum est etiam Regnicolis, ut Antonius Zekel e templo villae Battyan, quod fortificauerat, et ex quo multa mala vici-

nis intulisse fertur, statim exeat, et illud honori diuino dedicatum, non inhabitet; atque ut appellationes in causa contra eundem Antonium Zekel factae, in praesenti generali Conuentu reuideantur, et executioni demandentur.

Vidua Leonardi Bayony, se bonis suis per Michaelem Deregney spoliatam queritur; ea quoque in re Maiestas Caesarea audita alia quoque parte, id quod iustum est, statuere dignetur.

Praeterea dominus Joannes Petew Regnicolis proposuit, se Castrum Rezy et Keztel, in Comitatu Zaladiensi situm, quod per duodecim annos desertum fuit, e fundamento aedificasse, suisque sumptibus tenuisse, et modo quoque tenere; sed quia, ob continuas Turcarum depopulationes et diuisionem cum fratruelibus suis factam, paucissimos admodum colonos habeat, dignetur Maiestas sua Caesarea committere caeteris familiae suae fratribus, ut vel ipsi bona sua ad illas arces pertinentia, domino Joanne Petew concedant, vel ab ipso sub bonis et honestis conditionibus, portionem suam accipiant, ne arces, quod Deus auertat, per hostes capiantur, et publicum exinde detrimentum sequatur, super quo idem Dominus Petew protestatur.

Consenserunt etiam Regnicolae, quod inquisitiones damnorum, bonis Archiepiscopatus per Capitaneos et milites illatorum, reuideantur, et satisfactio ex eorundem stipendiis impendatur, iuxta articulos anni MDLXIX; item, ut libertas Nobilium Praedialium, et colonorum eiusdem Archiepiscopatus, super non soluendis theloniis, tam iuxta diuorum Regum priuilegia, quam publicas Regni constitutiones, anno MDLVII et MDLXIII editas, ubique per regnum obseruetur. Robora praeterea et pali, in siluis Dominorum et Nobilium, ad arcem Archiepiscopatus Wÿwar vicinis, si ea in bonis propriis domini Archiepiscopi non habentur, pro eiusdem arcis munitionibus succidi queant, iuxta articulos anni MDLXIII, postquam ea arx sit magni momenti.

Supplicant etiam Maiestati Caesareae Status et Ordines humilime, quod cum Egregii olim Wolfgangus Pernezy et Andreas similiter Pernezy nunc etiam superstes, villam ipsorum Onthelek, Egregio Nicolao Zelemery ad tempus arenda-

tiue utendam concessissent, nunc vero ipse Nicolaus Zelemerÿ eam e manibus suis, ad frequentes ipsorum haeredum requisitiones reddere noluisset, diuersa subterfugia et praetextus obiiciendo: dignetur Maiestas sua illam possessionem e manibus dicti Nicolai Zelemery excipiendam mandare, praefatumque Andream Pernezy et haeredes dicti Wolfgangi Pernezy, in adipiscendo dominio illius, per omnia remedia clementer adiuuare.

Bona quoque Georgii olim Bochkay, quae Franciscus Kalnassÿ, et alii contra illam contradictionem. quae per filios ipsius quondam Georgii Bochkay tempore statutionis esse dicitur facta, occupauerunt, Maiestas sua reddi iubeat, quum filius non portet iniquitatem patris.

Praeterea supplicant Regnicolae Maiestati suae Caesareae penes Sigismundum et Gasparum, filios Stephani Janoky, quos Joannes Baxaÿ iure uxorio, in eorum bonis haereditariis violenter turbare dicitur, qui cum habeant in iisdem bonis potissima iura, et euidentes literas, quibus bona ea foemineum ius non concernere comprobatur, Maiestas sua Caesarea dignetur ea ipsis per Vice Comites illos, ubi bona adiacent, remitti facere.

Sequuntur Articuli controuersi.

Postremo, restant adhuc tres Articuli controversi, quos Nobilitas in hac Dieta proposuit. et super quibus decretum fieri postulauit; quibus cum domini Praelati et Barones consentire nollent, imo potius contradicerent, et reclamarent. propter eas causas, quas si opus visum fuerit, Maiestati suae Caesareae semper declarare poterunt, Nobiles nec non Domini eosdem articulos ad arbitrium et clemens iuditium Maiestatis suae Caesareae humiliter reiecerunt.

Primus articulus est, quod domini Nobiles publicas constitutiones annorum MDLXIII et MDLXIX censent corrigendas, et iuxta continentias antiquorum Decretorum, et longaeuum usum, sic statuendum, quod nemo Dominorum aut Nobilium, de vineis suis, in quorumcunque Dominorum aut Nobilium territoriis aut promonthoriis sitis, decimam soluere teneatur. Rationem istam adferunt domini Nobiles, quod

primum omnium, decimas totius Regni penes Regnicolas fuisse, postea vero ad Regum manus venisse certum est, et a Regibus Ecclesiis donatas. Et cum nulla memoria comprehendatur, Nobiles ad solutionem decimarum astrictos fuisse, neque ex solutione iuris montani, quam tamen iustam esse censent, eosdem Nobiles ad solutionem decimae trahere debere. Habetur etiam in decreto Alberti Regis anni MCCCCXXXIX articulo XXIX expressus et clarus locus, quod Nobiles ad decimas soluendas non teneantur. Praeterea, cum ab aliis quibuslibet solutionibus et teloniis Nobiles semper fuerint exempti, et insuper priscis temporibus iidem Reges libertatem Nobilibus contulerint, qui decimas ad Ecclesias transtulerunt, ideo iure sequitur, quod si ab aliis solutionibus exempti sunt, etiam ad decimas compelli non debeant. Ultra haec Nobiles praediales Ecclesiarum, ab antiquo nunquam decimas soluunt, qui veris Nobilibus sunt inferiores, ut habetur in Decreto Wladislai Regis anni MD., Articulo XXVIIII. Ergo multo magis nobiles Regni ad decimas dandas (non) tenentur.

Secundus Articulus est de capitali sententia, de qua etiam in nouissima Dieta Maiestati suae Caesareae mentionem fecerunt, sed quoniam domini Praelati et Barones cum Regnicolis, eo quoque tempore concordare non poterant, iamque fere ad finem Dietae caeptus erat tractatus, Maiestas sua Caesarea ad futuram Dietam reiecerat. Est autem negotium tale, quod in causa violentae occupationis bonorum, domini Nobiles volunt eundem modum in Comitatibus seruari, qui superioribus annis publice fuit decretus. Restitutio vero bonorum adiudicatorum in Comitatu fiat, contradictione, inhibitione et repulsione non obstante. Hoc addito, quod saltem vigore eorundem testimoniorum et adiudicatoriarum exinde in Comitatu emanatarum, capitalis sententia, in tabula Regia, contra tales occupatores pronunciari possit; facta tamen superinde more solito, post factam bonorum ipsorum restitutionem, in Curiam Regiam legitima citatione, seruatisque de iure seruandis, in Curia Regni extra omnem seriem causarum, causae occupationis bonorum debet iudicari in omnibus terminis. Tales autem occupationes intelligantur de bonis post cladem tantum Mohachiensem occupatis et in futurum occupandis.

Cuius quidem rei eam rationem adferunt domini Nobiles, quod etiam tempore Mathiae Regis, et praedecessorum suorum in huiusmodi casibus, causae tales non solum extra seriem reuidebantur, et continue etiam in castris adiudicabantur; sed etiam tales violenti personaliter astare, et ad obiecta respondere cogebantur, uti ex antiquis Decretis apparet. Hunc morem domini Nobiles nunquam in usum reuocare conarentur, quia hoc modo tot querelae contra potentes cessarent, neque Maiestas sua hisce querelis molestare. (*sic*)

Tertius Articulus controuersus est, quod licet Status et Ordines Regni unanimiter Maiestati suae Caesareae supplicauerint, ut de certiore stipendiorum solutione ad confinia prouidere dignaretur, tamen quia Regnicolae Nobiles sciunt, etiamsi singulis mensibus milites contentarentur, tamen necesse esse eos cum equis suis, tempore aestatis ad pascua exire, ex quo propter metum Turcarum prope castra finitima in herbis permanere non possent; hactenus autem saepe usu venit, quod vel fauentibus Capitaneis, vel aliter utcunque milites, ad pascua magnatum et colonorum non condescenderunt, sed ad prata colonorum Nobilitatis, vel Capitulorum, aut aliarum personarum ecclesiasticarum. Ideo dominis Nobilibus videtur, quod si in caeteris rebus domini Praelati et Barones onera Regni aequaliter cum Nobilibus sufferunt, ita in hac quoque parte milites non tantum ad Nobilitatis aut Capitulorum, vel aliorum simplicium Nobilium vel colonorum eorundem pascua, sed etiam aequaliter ad prata Magnatum et Praelatorum, quae ad colonos pertinent, condescendant; seruatis tamen constitutionibus publicis, ne ultra tempus in illis constitutum, in pascuis maneant, sed ad loca sua reuertantur, et ubique suis pecuniis viuant. Hic autem articulus duret usque ad pacatiora tempora.

Kivül: Statuum et Ordinum Regni Hungariae responsum.

(Egykorú irat a bécsi udvari kamara levéltárában.)

VII.

1572. Márczius 15.

A förendek külön felirata.

Sacratissima Caesarea Maiestas.
Domine domine clementissime.

Orationum et fidelium seruiciorum nostrorum in graciam Vestrae Sacrae Maiestatis humillimam commendationem. In praesenti congregatione generali, inter Dominos Praelatos et Barones ac Nobilitatem de tribus articulis controuersia quaedam est exorta, ita ut de illis nulla inter ipsas partes concordia subsequi poterit. Eos tres articulos Domini Nobiles in postrema parte responsi ad propositionem Maiestatis Vestrae Caesareae facti, subiungendos et annotandos esse postularunt, simul cum iis rationibus, quae ipsos Nobiles ad eosdem articulos constituendos impulerunt. Nos vero Praelati et Barones, humiles scilicet Capellani et seruitores Maiestatis Vestrae Caesareae, iisdem articulis non absque causa reclamauimus et contradiximus; Nobilitas tamen eos in praesentiam Maiestatis Vestrae Caesareae, Nobis renuentibus, reiecit. Quamquam vero nos contrarias iisdem articulis rationes nostras in responso non adscripsimus, eas tamen seorsim descriptas, praesentibusque inclusas Maiestati Vestrae Caesareae humiliter mittimus. Et insuper duos ex nobis, dominos Nicolaum de Bathor et Franciscum Turzo ad Maiestatem Vestram Caesaream delegauimus, ut ipsi, nostro nomine, plura hac in re Maiestati Vestrae Caesareae humiliter referant. Supplicamus itaque Maiestati Vestrae Caesareae, uti domino nostro clementissimo, dignetur benigne consideratis contrariis rationibus, postulationem Nobilitatis, uti his temporibus minime congruam, non admittere, dictosque dominos fratres nostros cum optato responso ad nos remittere. Id quod nos Maiestati Vestrae Caesareae perpetuo fideliterque reseruire conabimur. Quam Dominus Deus, una cum Serenissima Imperatrice et filiis suis charissimis, dominis nostris clementissimis, felicissime

et diutissime conseruare dignetur. In cuius gratiam nos et fidelia seruicia nostra iterum humiliter commendamus. Posonii 15. Marcii 1572.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Maiestatis Caesareae
fideles humiles seruitores et Capellani

Strigoniensis
Zagrabiensis
Electus Vesprimiensis
Georgius Comes de Zrynyo
Franciscus Tahy
Balthasar Batthyany
Christophorus Ungnad
Franciscus Nadasdy
Magochy Gaspar
Simon Forgacs
Joannes Cruszych.

Kivül: Sacratissimo Romanorum Imperatori, ac Germaniae, Ungariae, Boemiae etc. regi etc. domino et domino nostro clementissimo.

(Eredetije, a sajátkezü aláirásokkal és nyolcz pecséttel, a bécsi udvari kamara levéltárában.)

Melléklet a förendek feliratához.

Quod attinet ad primum articulum, Domini Praelati et Barones, aliique omnes Ecclesiastici, omnino inhaerendum decreuerunt praedictis constitutionibus annorum, M.D.LXIII. et M.D.LXIX. Nam quod Nobiles dicunt, initio decimas totius Regni penes Regnicolas fuisse, id secus se habet; quia Regum fuerunt, neque dicere possunt, eas a Nobilibus fuisse datas Regibus; cum potius Nobiles, qui olim seruientes vocabantur, Nobilitatem unacum omnibus suis immunitatibus a Regibus acceperint. Quod autem iidem Nobiles allegant diuersa Decreta, in quibus expressum habeatur, quod ad solutionem decimarum non teneantur; respondent Praelati et Barones, verum quidem esse, quod ex vineis et agris, quae ab

antiquo Nobilium sunt et fuerunt, in propriis suis fundis et territoriis, nullas dare decimas teneantur. Sed cum per eosdem Nobiles non multis ante annis in consuetudinem venerit, ut vineas non paucas in alieno promonthorio a rusticis comparare soleant, de quibus alias semper per rusticos decimae solui consueuerunt, nunc tales vineas ab huiusmodi decimarum solutione perpetuo velint esse liberas; unde hoc sequetur, ut successu temporis per talem vinearum emptionem integra promontoria, quae nunc decimas soluunt, futura sunt libera, cum summo Ecclesiarum praeiudicio. Et alioquin ipsa aequitas et iustitia postulat, ut si tales Nobiles dominis terrestribus ius montanum, vel nonas soluunt, Praelatis quoque decimas, iuxta constitutiones praedictorum annorum Praelatis soluere non grauentur. Sequitur autem inde etiam Maiestati suae Caesareae, et aliis confinia tenentibus, non paruum incommodum, eo quod cum non pauci Nobiles superiorum partium, et alii, in bonis suae Maiestatis fere indies multas vineas comparare, vel aliter qualitercunque ad se pertrahere soleant, de quibus nunc decimae per rusticos soluuntur, et quas decimas, a Praelatis arendatas, sua Maiestas in usum locorum finitimorum percipit; in posterum talibus decimis sua Maiestas caritura sit, et aliunde talem defectum supplere. (*sic.*)

Contra secundum articulum controuersum, in quo Nobilitas postulat, in negotio restatutionis bonorum, in Sede Comitatus antiquum processum breuiandum, et neque contradictionem, neque repulsionem admittendam, in Sede vero Judiciaria Maiestatis suae capitalem sententiam contra occupatores, extra omnem seriem, in omnibus terminis infligendam: Domini Praelati et Barones propterea reclamant et contradicunt huic Nobilitatis voluntati, quod quamquam Nobilitas praetendat se hoc postulare, pro auertendis, ut ipsi dicunt, modernis ipsorum grauaminibus; tamen ea praecipua est causa, quod occulta quaedam et praxes (*sic*) contra Magnates iamdiu conceperunt, et exquisitis huiusmodi praetextibus eos opprimere conarentur, quorum parentes aut aui ante plurimos annos aliquid violentiae commisissent, in quo tamen isti plane essent innocentes. Processum vero, quem ipsi de personali astantia olim usitatum fuisse asserunt, multo ante tempora Regis Matthiae

cessasse manifestum est. Domini igitur Praelati et Barones, considerantes diuturnum et vetustissimum iudiciorum morem, in quo semper tot diuorum Regum aetate, tam longo tempore, florente republica, sub regimine etiam aui materni, et parentis Maiestatis suae Caesareae foelicium recordationum, pacifice perstiterunt: nunc quoque humilime Maiestati suae Caesareae supplicant, ne Maiestas sua Caesarea ad huiusmodi partiales quarundam Comitatuum postulationes, vetustissimum morem iudiciorum, aut breuiari, aut immutari permittat. Ipsi enim, salua Maiestatis suae clementia et gratia, huiusmodi innouationi, ob conseruandam antiquam libertatem, coguntur omnino reclamare et contradicere, neque possunt permittere, ut superinde Decretum ullum constituatur.

De tertio articulo, ubi Regnicolae petunt decerni, quod si caetera onera Regni Domini Praelati et Barones cum Nobilibus aequaliter sufferunt, ita etiam milites aequaliter ad pascua Dominorum condescendant: Domini Praelati et Barones ideo huic Nobilium voluntati contradicunt, quod certum sit, alium longe statum esse Dominorum Praelatorum et Baronum, quam Nobilium; quandoquidem Domini Praelati et Barones equos tam suos quam seruitorum suorum magno numero quotannis in eorum pascuis tenere consueuerunt; quum e contra Nobiles, et equos valde paucos, et seruitores fere nullos habeant, et ideo milites ad ipsorum pascua minori cum damno possint condescendere. Praeterea si militibus permitteretur descensus ad pascua Dominorum, fieri vix posset, quin inter illos, et seruitores dominorum lis quaepiam et contentio oriretur, ex qua postea ad arma deueniretur, sicque quottidianis turbis omnia plena forent.

VIII.

1572. Márczius 22.

Miksa király válaszirata a pozsonyi országgyülés felterjesztésére.

Sacra Romanorum Imperatoria ac Hungariae et Bohemiae etc. Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus,

benigne intellexit fidelium Maiestatis suae subditorum, Dominorum Praelatorum, Baronum et Nobilium, caeterorumque Statuum et Ordinum huius sui inclyti Regni Hungariae responsum, ad propositionem Maiestatis suae Caesareae Regiaeque nomine in hoc praesenti conuentu factam, Maiestatis suae filiis charissimis, natu maioribus, Serenissimis Archiducibus Rudolpho et Ernesto, per eosdem fideles Ordines et Status oblatum. In quo Maiestati suae illud inprimis pergratum accidit, ipsos non solum causas Maiestatis suae longioris et diuturnioris a Regno isto absentiae humiliter agnoscere, sed et praefatorum Maiestatis suae (ob affectiorem valetudinem, quominus ipsamet huius Conuentus initio adesse potuerit, impeditae) filiorum charissimorum eo consilio praemissum, ut Maiestatis suae nomine et loco Regni negotiis tractandis explicandisque interessent, praesentiam illis non ingratam fuisse. Et quamuis Caesarea Regiaque Maiestas plane constituerat eosdem filios suos charissimos primo quoque tempore subsequi, ac cum fidelibus Statibus atque Ordinibus de his, quae ad ipsorum permansionem, Regnique incolumitatem pertinent praesens tractare atque conferre: hactenus tamen temporis iniuria, cui valetudo necdum plene confirmata haud satis tuto committi potuit, Maiestatem suam ab hoc suo instituto remorata fuit. Et ut maxime nunc descendere cuperet, tamen cum festa Paschalia proxime instent, in eius vero temporis, quod reliquum est, angustia pauca expediri possint, dubitat Maiestas sua se ante festum illud Paschatis difficulter huc venturam esse. Confidit autem Maiestas sua Caesarea Regiaque fideles Ordines et Status hanc suam longiorem, quam vel Maiestas sua sperarat, vel ipsi Status expectarant, moram aequo animo laturos esse.

Ubi vero fideles Ordines et Status humiliter instant, ut Maiestas eius de filio suo primogenito in successorem eligendo mature deliberare, idque per peculiarem Dietam primo quoque tempore promulgandam perficere velit: Caesarea Regiaque Maiestas, uti in hoc fidelium suorum Regnicolarum erga se, ac eundem Serenissimum filium suum primogenitum praeclaram voluntatem et affectionem, quam et antehac semper testati sunt, luculentius etiam agnoscit, ac benigno admodum

gratoque animo suscipit, ita id ipsum pro inclyti Regni commodo maximopere opportunum necessariumque existimat; ac proinde huic ipsorum petitioni non solum clementer annuit, verum etiam quo res haec quanto citius ad optatum effectum deduci, ac tam coronationis actus peragi, quam de aliis, quae huc pertinere videbuntur, deliberari queat, alium Regni Statuum et Ordinum Conuentum, ad mensem Augusti proxime venturi celebrandum, indicere decreuit.

Quod vero ad subsidium spectat, pro quo fideles Ordines et Status in hunc praesentem annum, ad primam diem futuri mensis Augusti unum florenum, ac in venturum proxime annum 1573. duos florenos, inclusiue cum lucro Camerae, in duobus terminis, videlicet ad festum Purificationis Beatae Mariae Virginis florenum unum, et ad primam diem Augusti itidem florenum unum hungaricum Maiestati suae offerunt; equidem Caesarea Regiaque Maiestas sua nihil magis optaret, quam eum esse rerum, praesertim vero huius sui inclyti Hungariae Regni (cuius calamitates Maiestati suae non modo non incognitas esse, sed et quotidie ob oculos versari, in Maiestatis suae propositione ostensum est) statum, ut nedum oblato ab ipsis Regnicolis subsidio contenta esse, sed et ab omni exactione illos, miseramque Regni huius plebem plane subleuare possit. Quoniam vero longe alia ratio, nec illud obscurum est, eorum etiam damnorum et violentiarum, de quibus fideles Ordines et Status tantopere conqueruntur, quasque Maiestas sua, pro paterna illa pietate et affectione, qua eosdem suos fideles Regnicolas prosequitur, non sine magna commiseratione atque dolore percepit, haud minimam partem, sed totum fere hoc malum atque incommoda ex tardiori militum, quibus pro conseruatione afflictissimi istius Regni reliquiarum Maiestas sua nullo modo carere potest, solutione proficisci; Maiestas autem sua nedum ex solis caeterorum Regnorum et Dominiorum suorum contributionibus ac proprii etiam aerarii prouentibus atque redditibus (quibus sane Maiestas sua hucusque nequaquam pepercit) sed nec accedentibus huius sui Regni subsidiis, ordinariae eorundem militum solutioni satisfacere queat; Maiestas sua, vel inuita, ac praeter voluntatem suam, eo adacta est, ut paulo etiam maiora quam antehac praestita

fuerant, postularit subsidia, atque istud in eum finem, quo caeterorum Maiestatis suae Regnorum et Prouinciarum, ipsiusque sacri Imperii Status et Ordines, ipsorum exemplo excitati, ad ampliora etiam posthac conferendum auxilia tanto alacriores promptioresque redderentur, sicque et ipsis militibus sua debita stipendia statis temporibus commodius exolui, ac necessariae confiniorum defensioni opportune prouideri, damna vero et violentiae illae euitari et auerti possent.

Cum ex his satis appareat Maiestatem eius hac sua postulatione haud alio, quam ad fidelium suorum Regnicolarum salutem, incolumitatem, et permansionem spectare, ipsi utique Status et Ordines haud difficulter aestimabunt, quid eo casu, quo non modo huic Maiestatis suae petitioni minus satis fiat, verum etiam minora quam antehac oblata decretaque fuerunt, praestentur subsidia, a reliquis Maiestatis suae Regnis et Prouintiis, utpote hosti non ita propinguis, et ob id a periculo remotioribus, expectandum sit.

Praeterea Caesarea quidem Regiaque Maiestas ab aequitate haud alienum censet, eorum Statuum prae caeteris rationem haberi, qui periculo proxime expositi sunt. Atqui cum maior eorum pars bona sua hosti minus vicina habeat, atque his non ita praesens uti aliis nonnullis periculum timendum sit, Maiestas sua his qui longius distant tempestiue cauendum censet, ne oppressis illis, qui viciniores sunt, hostis ipsis quoque propior efficiatur, adeoque ejusdem hostis vim nihilo secius, ac si iam nunc ipsorum res ageretur, arcendam, quo sic in eadem, qua eo usque potiti sunt, securitate diutius permanere queant; illis vero enitendum existimat, ut, quod pro ipsorum ceruicibus incumbit, periculum fortiter propulsent et avertant, simulque majus aliquod discrimen praeueniant, sicque neuter se ipsum negligat.

Deinde Caesarea Regiaque Maiestas facile aestimare potest, trium eorum annorum, qui proxime effluxerunt, sterilitate fidelium Statuum et Ordinum, praesertim vero miserae plebis calamitates vehementer auctas esse. Verum nemini dubium est, in caeteris Maiestatis suae Regnis et Prouintiis nihilo minorem, quinimo in plaerisque longe etiam maiorem, quam in Hungaria, annonae caritatem extitisse. Eo tamen non obstante, Regnorum illorum et Prouinciarum fideles Status

et Ordines in conferendis ad Regni hujus defensionem subsidiis se promptos exhibuerunt.

Quae cum ita sint, Maiestas sua benigne sibi pollicetur, fideles Regni Ordines et Status summam, de qua hic loci agitur, ipsorum necessitatem, pro eo, quo in patriam ejusque conseruationem feruntur, praeclaro zelo, rectius perpensuros, priuatum publico postposituros, ac caeteris Maiestatis suae regnis et Prouinciis exemplum, quod imitentur, praebituros, sicque priori Caesareae Regiaeque Maiestatis suae postulationi, ut qua nihil, quod vel iniquum, vel ultra ipsorum vires esset petitur, sine ulteriori difficultate satisfacturos esse; decernendo in duos annos ab eo die, quo decretum in nouissimo Posoniensi conuentu subsidium cessauit, inchoandos, duos cum dimidio singulis annis florenos, iisdem terminis, eodemque modo, quibus in Maiestatis suae propositione petitum fuit, soluendos. Pollicetur autem Caesarea Regiaque Maiestas eius se (quod suarum erit partium) non solum aerarii sui prouentibus eadem, qua hactenus promptitudine, in fidelium suorum Regnicolarum, eorundemque charissimarum conjugum, liberorum, ac dulcissimae patriae defensionem erogandis, nusquam defuturam; verum etiam id operam daturam, ut apud caeterorum quoque Regnorum et Prouintiarum Status rem eo dirigat, quo et milites statis temporibus sua accipere stipendia, et limitum tuitioni idoneo modo prouisum esse queat; inde futurum sperans, ut tam Regni istius securitati consulatur, tum etiam damna illa, violentiae et oppressiones, quas hactenus ab iisdem militibus fideles Regnicolae, una cum suis perpessi sunt, cessent, ac optata tandem quiete fruantur. Quod equidem haud aliter fieri poterit, quam si et Maiestas sua et fideles Hungariae Status et Ordines, caeteraque Maiestatis sua Regna et Prouinciae suis subsidiis sibi inuicem non desint. Ut ut tamen haec sint, Maiestas sua non praetermittet, quin (uti antehac quoque factum) militum illorum praefectis et capitaneis serio iniungat, ut ab huiusmodi violentiis et oppressionibus post hac abstineant; instituta etiam contra eos, qui hac in parte delinquerint, diligenti inquisitione, quo demum, re cognita, ea adhibere possit remedia, quae rei qualitas, ipsaque ratio postulare videbitur.

Quod ad portarum connumerationem spectat, cum nouiter inuentum abusum illum de mediis, tertiariis, quartariis et sextariis in connumeratione dicae multum difficultatis et detrimenti adferre hactenus compertum sit; Maiestas eius, ut huic rei prouideatur, priori suae sententiae etiam nunc inhaeret, ac nouam portarum connumerationem tam in Hungaria, quam Sclauonia, eo, quo antea postulatum est, modo fieri debere statuendum benigne censet; ita scilicet, ut pro integra porta ea reputetur, per quam aratrum ingreditur et egreditur, quaeque domus in medio colonorum sessionatorum sita est, siue ante, siue retro portam habuerit.

Ubi vero fideles Status et Ordines subiungunt, Cameram dicatoribus contrariam articulis instructionem dedisse, Caesarea Regiaque Maiestas clementer postulat, sibi, quinam illi articuli fuerint, quibus instructiones datae contrariae extiterint, in specie ostendi, quo deinde id statuere possit, quod aequitati consentaneum iudicauerit.

Inquilinorum cum triplex sit genus: unum quod in alienis domibus, nempe colonorum habitat, ac inter colonos, iuxta eorum limitationem, aliquid contribuere solet; secundum, quod in fine villarum tuguria habet, nec ullos agros possidet; tertium quod domos et terras extirpatitias ac vineas habet, in quo genere inquilinorum plerique colonis ipsis ditiores reperiuntur; id circo Caesarea Regiaque Maiestas duo illa postrema inquilinorum genera distinguenda, ac decernendum esse censet, ut, iuxta priorem suae Maiestatis propositionem, rerum uniuscuiusque fiat aestimatio, et pro eorum facultate aliqua illis contributio imponatur.

Porro ubi Sclauoniae regnicolae se, de non admissa noua connumeratione, in superiori Posoniensi conuentu decreta, excusant, Caesarea Regiaque Maiestas eiusmodi excusationem benigne admittit. Quemadmodum etiam eius rei in propositione haud aliam quam eam ob causam mentio facta est, quod Maiestatis suae, ipsiusque regni necessitas, publicumque bonum illud requirere viderentur. Et quia causa illa etiamnum militat, Maiestas autem sua edocta est, in Sclauonia antehac non per villas, sed per districtus saltem connumerationem factam esse, indeque Maiestatis suae fisco multum

decessisse: Maiestas sua priori postulationi inhaerens, abusum illum, tanquam perniciosum, prorsus abolendum, nouamque connumerationem villatim, tam in bonis dominorum, quam nobilium instituendam, ac non solum eas partes, quae citra Colapim existunt, sed et illas quae ultra eundem fluviam sitae, et praesertim has, quae a Turcis remotiores, ut sunt arces Ozal, Dobrawacz et Rybnik, connumerandas dicandasque censet; cum exemptiones omnes veteres, quas Status et Ordines allegant, sint communi omnium consensu, per nouissima decreta publica ad foeliciora usque tempora sublatae.

Quae de inquisitione, Maiestatis suae arbitrio, post connumerationem in singulis comitatibus instituenda, proposita fuerunt, quamuis ea inclyti quoque huius regni publicam utilitatem respiciant, ac eo potissimum tendant, ut tanto maior connumerationi peragendae cura et diligentia adhibeatur; tamen, cum fideles Status huiusmodi inquisitionem hactenus in regno nunquam usitatam fuisse, nec sine aliorum ignominia, ac miserae plebis detrimento fieri posse asserant; Maiestas sua illam ulterius non urget. Confidit autem, fideles Regnicolas, quod ad dicam attinet, suo officio non defuturos, et in aliis etiam se tanto promptiores exhibituros esse.

De dicatorum electione Maiestatis suae arbitrio relinquenda, Maiestas sua a priori sententia, ex iis, quas antea adduxit, rationibus, necdum recedere potest. Et quia res haec eo spectat, ut dica tanto citius rectiusque exigi colligique queat, atque adeo in ipsorum Regnicolarum ac totius prouinciae commodum redundet, Caesarea Regiaque Maiestas fideles Ordines et Status iterum benigne hortatur, ut dicatoris eligendi liberam Maiestatis suae potestatem reseruent; cum nequaquam a ratione alienum sit, Maiestatem eius posse negotiis suis tales ministros vel officiales adhibere, qui sibi magis placuerint. In quo Status et Ordines eo minus difficultatis facturos confidit Maiestas sua, quod eligendum in dicatorem nihilominus nobilem possessionatum, siue ex eodem, siue alio quocunque Comitatu, atque insuper authoritate aliqua praeditum esse velit; ita, ut si quid fraudis per ipsum committi contingat, vel dicaturae officio minus fideliter fungatur, eadem contra

illum, qui ex alio Comitatu existit, quae contra eiusdem Comitatus nobilem dantur, procedendi media suppetant.

Quod autem fideles Regnicolae hoc loci ulterius statuunt: dicatorem non debere regestum restantiarum Vice comiti dare, sed ipsummet dicatorem usque ad finem dicam exigere, eo vero casu, quo ad executionem exactionis restantiarum Vicecomes exierit, dicatorem simul cum Vicecomite interesse debere; Caesareae Regiaeque Maiestati suae hoc Regnicolarum decretum, ut quod iustum censet, benigne probatur.

Et cum de molitoribus, libertinis, carbonariis, sectoribus, nec non salariis dicatorum, Vicecomitum et reliquis, item exemptionibus, restantiarum exactionibus, executionibus, et poena negligentium, sic etiam de lucro Camerae regni Status et Ordines idem cum Maiestate sua sentiant; articulus ille ulteriori aliqua replicatione non indiget.

Supplicant nonnulli Comitatus, ut iudicibus nobilium more prius obseruato, pro salario sex floreni ex dica soluantur. In eo vero Maiestas sua nouam aliquam auctionem minime admittendam esse censet.

Quod autem Status ipsi decernunt, ne posthac dicatores pro schedis illis, quas colonis super soluta dica, pro expeditione eorum dare solent, quicquam exigant: Maiestas sua clementer admittit atque probat. Iniunctura etiam Camerae suae, ut hoc futuris dicatoribus in instructione eorum interdicat.

De arendatione decimarum Caesarea Regiaque Maiestas priori suae sententiae, ut scilicet nouissimae Dietae hac de re promulgata constitutio in suo vigore maneat atque obseruetur, benigne insistit.

Postulant praeterea fideles Ordines et Status, ut de frumento trituratoribus frugum et bladorum per decimatores eadem merces detur, quae aliorum trituratoribus datur, sin vero ad vecturam talium frugum vel vinorum colonos coëgerint, extunc teneantur decimae cuiusquam capetiae de vinis etiam, iuxta veterem consuetudinem et decreta Vladislai regis, satisfactionem impendere. Quoniam vero decretum illud de vino nihil loquitur, neque hactenus in usu fuit, ut decima pars vini decimalis pro vectura rusticis soluatur, Maiestas sua neque in posterum tale quid admittendum iudicat.

Quod ad querelas contra decimatores Capitanei Agriensis propositas attinet, Maiestas sua iam dictum Capitaneum super iisdem auditura, ac postmodum tam seria huic rei adhibebit remedia, ut nullam conquerendi causam reliquam fore existimet.

De nobilium domibus, siue curiis nobilitaribus, metu Turcico, aut alioqui desolatis, quas colonis eorum ad habitandum et terras ad illas pertinentes ad colendum distribuere soliti sunt, placet Caesareae Regiaeque Maiestati, quod iuxta Regnicolarum decretum, ex vinis et frugibus, ac aliis bladorum generibus de huiusmodi terris ad curias nobilitares proprie et praecise pertinentibus, decimae minime exigantur.

Quoniam vero constat Ruthenos et Valachos non contemnendum pecorum numerum in montibus et siluis alere, bonisque terrae atque publica quiete aeque ac alios colonos Hungaros frui, commodaque non leuia inde habere, quin et ipsis colonis plerunque ditiores reperiri; Maiestas Caesarea Regiaque, ex his aliisque per Maiestatem suam antea adductis rationibus, in priori suo proposito etiamnum persistit; ita ut quisque eorum pro facultate sua contribuat, praesertim cum ea quoque de re extet Maiestatis suae domini genitoris diui quondam imperatoris Ferdinandi etc. augustae memoriae, decretum, quo statutum fuit, ut Rutheni illi et Valachi, qui licet domos non habeant, in tuguriis tamen habitantes non contemnendam pecorum summam alant, dimidiam oblatae dicae partem soluerent. Accedit et hoc, quod cum ii Hungari, qui Turcis tributarii sunt, ac in summa miseria et oppressione degunt, nihilominus dimidiam dicae partem contribuere teneantur. Iniquum utique foret hos, qui in pace vivunt, ab omni prorsus onere immunes esse.

De furtis autem, homicidiis, et aliorum quorumpiam sceleratorum latrociniis, tam in bonis Regiae Maiestatis, quam Regnicolarum, iuxta constitutiones annorum praeteritorum puniendis, placet Caesareae Regiaeque Maiestati fidelium Statuum et Ordinum decretum. Attamen existimat Maiestas sua illud non ita prorsus ad Comites et Vicecomites restringendum esse, quin etiam Capitanei Maiestatis suae et domini terrestres, qui iurisdictionem habent, eo praesertim casu, quo Comites et

Vicecomites negligentiores sint, vel alias re, siue necessitate ita ferente, puniendi eiusmodi scelera potestatem habeant, quo sic maleficia tanto minus impunita maneant.

De tributariis, colonis et nobilibus unius sessionis, qui videlicet Turcis se subdiderunt, nouissimae dietae constitutiones in suo vigore, ex ipsorum quoque Regnicolarum assensu, permanent. Quemadmodum etiam eos, qui in praesentem usque diem Turcis se subdiderunt, pro excusatis habendos esse censet. Et licet Maiestas sua propositum a Regnicolis deditiones in posterum cauendi modum, ac istud quoque clementer approbat, si forte aliquibus in domibus vel possessionibus suis manere et habitare, aliter, quam si Turcis se subiiciant, haud tutum videretur, quod ad arces finitimas, aut loca securiora se conferant, quique ex iis stipendium merere voluerint, admittantur, et in honore habeantur; in eo tamen Maiestas eius a fidelibus Statibus dissentit, ubi Comitibus et Vicecomitibus eius rei curam demandandam esse existimant, eo quod Comites et Vicecomites huius rei exequendae minime sufficere, ac proinde necessarium fore arbitretur, ut executio illa Maiestatis suae Capitaneis demandetur. Atque ob id serio iisdem iniungatur, ut deditiones eiusmodi caueant, simulque diligenter excubent et aduertant, ut si forte Turcae quoscunque Maiestatis suae subditos vi ad deditionem compulsuri viderentur, eosdem tempestiue ea de re submoneant, et quantum per ipsos praestari poterit, defendant atque protegant. Et quemadmodum Maiestas sua colonorum ac nobilium, siue uniūs sessionis, siue possessionatorum deditiones in posterum eo, quo dictum est, pacto praecauendas, ita multo minus permittendum censet, ut ii, qui maioris conditionis siue status sunt, Turcis se tributarios facere ausint, quin imo in hos seuere animaduertendum esse.

Subiungunt hoc loco fideles Ordines et Status, quod cum hactenus compertum sit, ab hostibus non minus sub induciis, quam tempore aperti belli excursiones fieri, arces intercipi, villas diripi, miseram plebem ad deditionem compelli, milites et Capitaneos confiniorum capi aut trucidari; ipsi Status et Ordines in ea sint sententia, ut postquam ex Dei Opt. Max. immensa misericordia et benignitate classis Christianorum ingentem nuper de Turcis victoriam reportauerit, Maiestas

sua vel firmiores inducias cum principe Turcarum ineat, vel hac rerum occasione ad bellum illi inferendum animum adiiciat. Quam quidem fidelium Regnicolarum praeclaram in patriam, remque publicam Christianam voluntatem, studium atque zelum Caesarea Regiaque Maiestas benigno admodum gratoque animo suscipit, offertque se opportuno tempore hac de re cogitaturam, ac ea inturam capturamque consilia, quae ad memoratae reipublicae Christianae, inprimis vero inclyti istius Hungariae regni, eiusdemque fidelium Statuum, Ordinum et subditorum salutem, incolumitatem et permansionem maxime pertinere iudicauerit.

De nonis vinorum et aliis vinis miserae plebis, quae per dominos terrestres, quantumuis paruo pretio obiecto, aufferri solita fuerunt, cum Ordines et Status Maiestatis suae propositioni, circa hunc articulum factae, humiliter assentiant, Maiestas sua, uti antea benigne obtulit, in bonis etiam Perenianis et aliis omnibus, quae nunc Maiestatis suae nomine per camerarios tenentur, idem fieri, neque extra id miserum vulgus impediri permittet. Quemadmodum etiam additionem, quam de pecunia per colonos, vel a dominis terrestribus, vel si illi non dederint, ab aliis mutuo accipienda Regnicolae subnectunt, clementer approbat. Attamen cum Maiestas sua ad necessariam confiniorum prouisionem magna vi commeatus, ac praecipue vinorum indigeat, adeoque neque in locis illis penuria sit, publice intersit (*sic*), Caesarea Regiaque Maiestas clementer existimat, fideles Ordines et Status haud iniquum iudicaturos, ut etiam post vindemiam liceat Maiestatis suae officialibus ad usus confiniorum vina tam a colonis suae Maiestatis, quam extraneis, deposita eorum pecunia, iusto, competenti ac eo praetio, quo cum venditoribus conueniri poterit, accipere. Ita tamen, ut de solutione praetii nulla fiat dilatio, sed acceptis vinis solutio statim sequatur.

Super grauamine contra Maiestatis suae Cameram Scepusiensem, de prohibita vinorum venditione, ac iisdem in Poloniam avectis, quaeque praeterea in eo articulo recensentur, Caesarea Regiaque Maiestas necessariam inquisitionem instituet, ac re certius et in specie cognita, eidem congrua adhibebit remedia. Ad ipsum vero interdictum quod attinet,

illud ex speciali Maiestatis suae mandato profectum, ac eam quidem ob causam factum fuit, ut de quantitate vini, quod in partibus illis superesset, certi aliquid sciri posset, cum ea tum temporis appareret rerum facies, ut haud omnia plane secura esse viderentur; Maiestati autem suae ob oculos versaretur prioris anni exemplum, quo ob quatuor mille vasa vini divendita auectaque magna in ea prouincia secuta fuit penuria. Verum ut ut haec sint, Maiestas Caesarea Regiaque ad humilem fidelium Ordinum et Statuum supplicationem ita prouidebit, ut interdicto illo iam nunc sublato, in futurum libera vini venditio sit; ita tamen, ut vina illa non in Poloniam usque, sed ad loca tantum depositionis vehantur; atque insuper Maiestatis suae arbitrio relinquatur, ingruente forte belli alicuius periculo, talem ordinem instituere, ne per nimiam libertatem prouinciae illa prorsus exhausta, in eum euentum vinum deficiat. Et quia de locis depositionum hactenus res non extra controuersiam fuit, Maiestas sua de his illud obseruandum esse clementer statuit, quod nouissimo Posoniensi conuentu de huiusmodi depositionum locis sancitum fuit. Ita tamen, quod Ciuitates illae priuilegia sua suae Maiestati exhibeant, quo visis iisdem debito modo manuteneri queant.

Articulum de fodinis minerariis Caesarea Regiaque Maiestas hoc quidem tempore ulterius non urget, ita tamen, ut urburae saltem Maiestatis suae fisco persoluantur. Illi vero, qui ab earum solutione exempti esse volunt, huiusmodi priuilegia suae Maiestati proferant, sicque exemptionem allegatam modo debito probent.

De bonis per defectum seminis ad fiscum regium deuolutis, et in futurum deuoluendis, cum fideles Status et Ordines circa hunc articulum ad regni constitutiones se referant, Caesarea Regiaque Maiestas ipsorum declarationi benigne acquiescit.

Quantum ad labores colonorum, pro munitione locorum finitimorum praestandos, attinet, Caesarea Regiaque Maiestas plane confidebat fideles regni Ordines et Status, perpensa rei necessitate, in Maiestatis suae propositione fusius deducta, decretis in nouissimo conuentu duodecim dierum operis sex dierum labores eo pacto, quo a Maiestate sua postulatum fuit,

haud difficulter superadditurus, praesertim cum in eo et de publica totius prouinciae et priuata cuiusque regnicolae salute et permansione agatur. Verum quia, his posthabitis, se ad constitutiones anni M.D.LXIX. accommodant, Maiestas sua huic quoque oblationi benigne acquiescit; ita tamen, ut laborum huiusmodi ad loca necessaria distributio Maiestati suae libera relinquatur. Eo namque modo, qui a Statibus proponitur arx Agriensis magna laborum parte destitueretur, labores vero illi oppido Agriensi accederent, cum tamen longe satius magisque necessarium videatur arcis istius munitiones absolui, quam in muniendo oppido multum temporis insumere, sicque nec hanc, neque illam munitionem perficere. Nec ignorat Maiestas eius hactenus nonnullis in locis caepta opera immutata, a quibusdam etiam plane destitutum esse. Maiestati autem suae, ut huic rei opportune prouideatur, ac fortificationes illae bono ordine perficiantur, curae erit. Subiungunt fideles Status circa articulum, qui de restantiis laborum propositus fuit, colonos quosdam operas quidem suas, attamen non ad eum, quo destinatae erant locum, praestitisse, sed ad priuata capitaneorum aedificia. Quo in loco Caesarea Regiaque Maiestas haud dignum existimat, quod ab his, qui operas suas eo pacto praestiterunt, illae denuo exigantur. Atqui Capitaneis serio interdicendum censet, ne posthac labores eiusmodi in proprios usus ullo pacto conuertere ausint.

Si qui vero labores suos recte praestiterint, nullas tamen schedas expeditorias acceperint, quod eo casu iudices talium possessionum et locorum coram Vicecomite Comitatus defectum eiusmodi Juramento complere debeant; istud Maiestas sua nequaquam consultum fore arbitratur; quin imo cum in locis eiusmodi aedificiorum non desint personae ad id deputatae, ut omnia denotent, atque conscribant, statuendum censet, ut ii coloni, qui nullam schedam expeditoriam habuerint, labores illos denuo praestare teneantur. Vice versa Maiestas sua ita prouisura est, ut consummatis huiusmodi laboribus eius rei testimoniales vel expeditorias schedas absque ulla solutione accipiant.

Ubi vero fideles Regnicolae existimant colonos ad praestandos labores a Vicecomitibus Comitatuum leuari, atque mitti

debere, dempta Capitaneis aut eorum vices gerentibus aut aliis militibus eosdem cogendi potestate Caesarea Regiaque Maiestas quae sane miserae plebis incommoda, quod uspiam fieri potest, euitari cupit, fidelium Regnicolarum sententiae eatenus astipulatur, quatenus Vicecomites huic rei sufficiant, ac in eum euentum clausulam illam benigne admittit: quod si Vicecomes nihil efficere queat, eo casu Capitaneus potestatem habeat milites emittendi, et colonos refractarios et inobedientes ad praestandas operas adigendi; alioquin enim futurum esset, ut coloni, vel quando ipsis libitum foret, vel etiam nunquam ad labores venturi essent, sicque tempus ad aedificandum maxime idoneum frustra periret.

De locorum muniendorum limitatione Maiestatis suae displicet, quod celebrati proxime conuentus Posoniensis constitutionibus inhaereatur. Verum tamen ipsi Status et Ordines facile aestimare possunt, quod eorum locorum fortificationes, quae maioris momenti sunt, ut pote, Canisia, Agria, Tokaÿ, et Zendrew, prae ceteris promouendae sint. Interim tamen Maiestas sua non praetermittet, quin caeterorum quoque locorum munitiones, quoad uspiam fieri poterit, haud negligantur. Et quemadmodum Maiestas sua in eadem cum Regnicolis est sententia, quod eae structurae atque aedificia, quae ex lapidibus vel lateribus fiunt, longe firmiora magisque durabilia sint quam vel ex terra vel lignis facta, ita Maiestas eius non praetermittet, quin iis in locis, ubi lapides haberi possunt, structuras et munitiones ex illis instituat. Ubi vero materies illa ita subito haberi nequit, utique necessario lignis et terra utendum est, donec lapides siue lateres eo quoque commode apportari poterunt.

Supplicant deinde fideles regni Ordines et Status, ut Majestas sua habita ratione eorum, quae per ipsos hoc loci allegantur, a continui equitatus intertentione illos subleuare, et ad belli tempus continuum istud reseruare dignetur. Quoniam vero alio in loco ipsi Regnicolae innuunt, leuis armaturae equites apud ipsos plane in desuetudinem abiisse, atque inde Turcis non minimum excurrendi, ac solitis suis depraedationibus miseros subditos infestandi occasionem datam esse, Maiestas sua existimat, vel ob hanc ipsam causam continui

equitatus intertentionem adprime necessariam esse. Eo enim sublato, equestris militiae exercitium plane cessaturum, ac denique illud etiam secuturum esset, quod cum loca finitima non usque adeo validis praesidiis munita sint, periculum illud, quod alioqui ab hoste in dies fere imminet, magis etiam augeatur. Ad haec ipsi Status non ignorant, quam late huius regni limites pateant, ac quam difficulter Maiestas sua, coniunctis etiam cunctorum suorum regnorum auxiliis, necessariae illorum prouisioni satisfacere queat. Quod si igitur hoc rerum statu hi qui periculo proximi sunt, hocce continui equitatus subsidium hactenus ab ipsis praestari solitum, nunc demum subterfugere conentur, facile utique aestimari potest, quid caeterorum regnorum et prouinciarum status inde suspicaturi essent. Et hanc quidem, ac alias nonnullas ob causas Maiestas sua huic fidelium Statuum petitioni locum dare nequit. Quin potius eosdem clementer hortatur, ut non solum continuum istud absque ulla difficultate praestent, verum etiam rationem aliquam ac modum incant, quibus defectui illi et confusioni, quae hactenus multifariam interuenit, cum, uti antea dictum, vel nulli, vel minus apti ad militiam missi, quidam etiam illico reuocati, vel in propriis arcibus et domibus, posthabita communis patriae defensione, retenti fuerint, opportune prouideri queat. In quo quidem ipsos Status et Ordines tanto minus difficultatis facturos esse, Maiestas sua benigne confidit, quod re bene perpensa ex ipsorum aere nihil praestatur. Ad subditos vero quod attinet, secundum eam, quae hactenus facta fuit, connumerationem, vix centeni subditi unum equitem intertenere solent.

Hortatur quoque Maiestas sua fideles Ordines et Status, ut in hoc praesenti conuentu deliberent, quo pacto res eo redigi queat, ut iusta in praestando eiusmodi continuo seruetur aequalitas, ita ut et bene instructi milites, ac is quem quisque debuerit, numerus mittatur, perque annum integrum in eo loco, ad quem destinati fuerint, permaneant; constituta etiam certa in eos, qui vel negligentes vel inobedientes se praebuerint, poena. Et quia hactenus compertum est, nonnullos Vicecomites in officio suo minus diligentes extitisse, consultandum quoque censet Maiestas sua, quinam constituae poenae executio demandanda sit,

De quinti cuiusque coloni leuatione, et cum dominorum, tum nobilium, tam generali quam speciali expeditione et insurrectione, Caesarea Regiaque Maiestas his, quae in propositione sua continentur, clementer inhaeret, sicque superiorum conuentuum constitutiones superinde factas per omnia obseruandas censet.

Articulum de modo et ordine militiae instituendo, Maiestas sua, ob adductas per Ordines et Status rationes, clementer concedit.

Sic nec eum, qui de tricesimi et decimi coloni expeditione propositus fuit, ulterius urget, sed fidelium regnicolarum humillimam oblationem, qua se tempore necessitatis non tricesimum colonum expedituros, sed viritim omnes simul cum colonis, pro salute patriae insurrecturos esse offerunt, benigno gratoque animo suscipit.

De bombardarum, commeatuum, rerumque bellicarum vectura, iuxta Maiestatis suae propositionem et fidelium Ordinum responsum, ea obseruabuntur, quae nouissimae dietae et aliarum constitutionum decretis ea de re sancita sunt.

De publicis iudiciis celebrandis, Caesarea Regiaque Maiestas fidelium Regnicolarum deliberationi atque sententiae benigne astipulatur; nec praetermissura est, quin de instauranda Maiestatis suae sede iudiciaria, ac sufficiendis in iudicium et assessorum demortuorum locum aliis idoneis, cum consiliariis sui Hungaris, primo quoque tempore deliberet, postmodum iisdem, una cum prothonotariis et aliis iudicibus ordinariis iubeat, ut, termino constituto, ad loca iudiciis celebrandis designata, se conferant; ac denique earum appellationum, quae in praesentiam solius Maiestatis suae deductae sunt, quanto citius fieri poterit, reuidendi curam suscipiat.

Decretum Regnicolarum de Arrianis et Trinitariis Maiestas sua clementer approbat. Attamen eidem Sacramentarios quoque ea ratione includi debere censet, ut sub nomine sacramentariorum illi minime comprachendantur, qui communione sub utraque specie, iuxta ritum sacrosanctae Ecclesiae, utuntur.

Et haec quidem sunt, quae Caesarea Regiaque Maiestas ad dominorum Praelatorum, Baronum et Nobilium, ac caetero-

rum Statuum et Ordinum regni Hungariae responsum clementer replicanda duxit.

Quod vero ad alia nonnulla ab ipsis fidelibus Regnicolis proposita, et primo ad articulum grauaminum, contra Maiestatis suae Capitaneos, tam Hungaros quam Germanos, in medium allatorum attinet, Caesarea Regiaque Maiestas superius satis ostendit, quantopere haec militum suorum insolentiae, ac miseris Maiestatis suae subditis illata damna et iniuriae sibi displiceant, atque molestae sint. Quemadmodum etiam Maiestas sua, quotiescunque hactenus id genus quaerelae ad Maiestatem suam delatae sunt, eas nequaquam dissimulauit, sed ut ablata restituerentur, ac alia idonea huic rei adhiberentur remedia, sibi curae fuit. Quoniam vero ipsi Status et Ordines humiliter asserunt, diuturnam stipendiorum non solutionem haud minimam huius rei causam esse, Maiestas sua, quantum per se praestari poterit, omni maiori studio in id incumbet, ut huic rei opportune prouideri queat. Et ea quidem intentione Maiestas sua (quod et antea attigit) postulatum a fidelibus suis Regnicolis subsidium, et ut illud bono ordine, debitoque modo praestetur, tantopere urgendum censuit. Sperat enim Maiestas sua per hunc inclyti Hungariae regni Statuum promptitudinem, caeterorum quoque Maiestatis suae regnorum et prouinciarum Ordines facilius inductum iri, ut et ipsi illorum exemplum imitentur, sicque tandem sublata eiusmodi grauaminum et damnificationum causa, ipsa quoque damna cessent. Namque Maiestas sua tunc in eos, qui miseram plebem huiusmodi damnis et iniuriis afficere ausi fuerint, re cognita, ita animaduersura est, ut regni Statibus merito satisfactum esse debeat. Quo in loco Maiestas sua operae pretium fore existimat, ut regni Status de certa ac tollerabili limitatione omnis generis victualium, constituendoque certo iisdem pretio in hoc praesenti conuentu, haud aliter tamen, quam ad beneplacitum Maiestatis suae, deliberent, quo deinde, constituta iam militibus ordinaria stipendiorum solutione, miserae plebi damna per milites eos ipsis illata resarciri queant.

Et quemadmodum Maiestas sua ad hoc animo semper optime propenso inclinatoque fuit, ut inclyti istius regni

Statuum priuilegia conseruarentur, ita dignum iustumque censet, ut liberae et montanae Ciuitates antiquis suis priuilegiis, per diuos Hungariae Reges ipsis concessis, in posterum etiam fruantur, nec ad soluenda telonia cogantur, et quantum fieri potest, ad ea tantum onera compellantur, quae vires ipsorum non excedunt.

De profugis nobilibus, qui per Turcas suis bonis auiticis sunt priuati, non autem iis, qui nouiter nobilitatem sunt adepti, aut terras aut vineas in alio territorio emptas habent, Maiestas sua benigne assentit, ut, iuxta MDXLVII. et MDLXIX. anni constitutiones, ad solutionem decimarum compellantur.

De non exportatione auri et argenti Caesarea Regiaque Maiestas Regum Sigismundi, Vladislai et Ferdinandi, ac suae quoque Caesareae Regiaeque Maiestatis decreta simulcum ipsis regni statibus clementer confirmat; aeditura etiam hac de re mandata generalia, ac eadem inuiolabiliter obseruari serio curatura.

Ubi fideles Status et Ordines postulant, permutationem aureorum pro moneta siue grossis Polonicis non concedi, ac insuper usum monetae Polonicae sub poena in prioribus constitutionibus expressa prohiberi, Caesarea Regiaque Maiestas benigne offert, se huic quoque rei, vel ea, quae a regnicolis postulatur, prohibitione, vel monetae illius Polonicae ad iustum suum valorem reductione, prouisuram esse.

Quod vero ad talleros attinet, Maiestas sua fideles regni ordines celare nequit, constitutam esse inter Maiestatem suam et sacrii Imperii electores, aliosque principes et status certam de moneta ordinationem, quam Maiestati suae transgredi minime liceat. Praeterea Maiestas sua intelligit non obstante ea, quae nunc est inter regnum istud et Maiestatis suae ditiones Austriacas, quoad tallerorum valorem discrepantia, inter utriusque nationis negotiatores in suis commertiis satis bene conuenire; ideoque eosdem fideles suos Regnicolas clementer hortatur, ut hoc quicquid est discriminis ad opportuniora usque tempora patienter ferant, praesertim cum Maiestas sua iam nunc etiam clementer indulgeat, ut tallerus pro septuaginta cruciferis in Austria recipiatur. Interim vero Maiestas

sua non omittet, quin eas ineat rationes, quibus, si uspiam possibile, huic etiam difficultati commode mederi queat.

Quod ad decimas ex pertinentiis castri Balogh prouenientes attinet, Maiestas sua fidelium Regnicolarum intercessioni catenus annuit, quatenus arx Zenderew, ad quam has decimas arendari solitas esse Maiestas sua edocta est, illis carere poterit.

De permittendo Capitularibus Agriensibus libero in templum, quod in arce est, ingressu, ac concedenda iisdem capitularibus libera potestate, iuxta publica decreta, elocandarum vel in specie colligendarum decimarum et quartarum suarum: Maiestas sua, capta super hisce postulatis necessaria informatione, se postmodum, prout maxime opportunum securumque esse videbitur, resolutura est.

De sequenti autem articulo, qui de extraneis personis in Capitulo illo Agriensi existentibus, loquetur Maiestas eius cum consiliariis suis Hungaricis deliberabit, ac quod aequitati consentaneum duxerit statuet.

Quod ad mercatores et artifices peregrinos in Ciuitate Jauriensi domos habentes attinet, Maiestas eius iam pridem se resoluit, cui equidem resolutioni suae etiamnum inhaeret.

De bonis ad arces Maiestatis suae occupatis Caesarea Regiaque Maiestas existimauit bona eiusmodi, iuxta decretum anni M.D.LXIX. his, qui coram Maiestatis suae ad id deputatis commissariis, ius suum sufficienter comprobarunt, iam pridem restituta esse. Quod si vero aliqui etiamnum sint, qui bona eiusmodi iure dominii ad ipsos spectare, secundum memoratae nouissimae dietae decretum, sufficienter comprobare queant, iis Maiestas sua bona illa eodem modo restitui curatura est. Illi vero, qui praetensiones suas sufficienter probare nequeunt, ut ius suum coram iudicio ordinario deducant, utique nemo iniquum censebit.

Similiter Maiestas sua eorum bonorum restitutioni, quae per Transsyluanos ante hac occupata fuerunt, et nunc in manibus Maiestatis suae Capitaneorum aut camerariorum existunt, benigne annuit.

Quod vero ad alia nonnulla bona per Transsyluanos non

ita dudum, vigore transactionis cum serenissimi quondam regis Joannis filio, defuncto Transsyluaniae principe, initae, in Comitatibus Zabolch, Bihoriensi, Maramarosiensi, Crazna, Zolnok mediocri, et aliis occupata, attinet, Maiestati suae curae erit, ut primo quoque tempore talem modum inueniat, quo fideles regnicolae contenti esse possint.

Porro ubi fideles inclyti regni Hungariae Status et Ordines denuo supplicant exterorum officialium et Capitaneorum iugum ab ipsis amoueri, Caesarea Regiaque Maiestas facere nequit, quin iisdem breuiter in mentem vocet, quae hic loci consideranda occurrunt. Equidem Maiestas sua iis militibus, qui ex ipsorum fidelium Hungariae Regnicolarum subsidiis et contributionibus stipendia accipiunt, haud alios Capitaneos quam Hungaros praeficit, ac id quidem ex eo quoque apparet, quod uterque supremus regni Capitaneus Hungari esse, (*sic*) ac in eorum militumque suorum stipendia non solum, quae ab ipsis regnicolis conferuntur subsidia, impendi solent, sed cum ea illorum sustentationi nequaquam sufficiant, ex aliorum etiam regnorum et prouinciarum contributionibus haud parum superaddi necesse est, ac eo quidem ipso fideles Regnicolae, Maiestatis suae iudicio, merito contenti esse, atque istud perpendere debent. Quod cum ad tam late patentium inclyti istius regni limitum necessariam tuitionem Maiestas sua caeterorum quoque regnorum et prouinciarum suarum subsidiis opus habeat, iisdemque hactenus non incommode usa sit, ac tantum quidem effecerit, quod eae, quae supersunt regni reliquiae, quae forsan sine illorum auxiliis atque praesidiis iam pridem quoque amissa forent, hucusque conseruata sint: sane haud iniquum iudicari debet, vel etiam ullo pacto praetermitti potest, quin si modo in futurum eadem ab exteris illis regnis et prouintiis expectari velint auxilia, sicuti certe illa adeo necessaria sunt, ut Maiestas sua iis nulla ratione carere queat, Maiestas sua earum nationum hominibus utatur. Quis enim dubitet illos, ubi contributiones quidem suas accipi, in reliquis vero ipsos excludi conspexerint, arrepta inde ansa in futurum nec auxilia sua huc collaturos esse? Quis denique non intelligit, id si fiat, haud aliud, quam ultimum regni istius, iam nunc misere dilacerati, exitium inde secuturum esse? cum certo cer-

tius sit, solos Hungaros tam late patentibus regni eiusdem limitibus, contra tam praepotentem hostem propugnandis, tuendisque minime sufficere; quod si ita se habet, ac exterorum opera omnino utendum est, etenim nec istud cuiquam dubium esse debet, illos aeque inuitos ac ipsos Hungaros alterius nationis hominum imperio parituros. Quemadmodum etiam re bene perpensa, istud nihilo magis ab ipsis exigendum videtur, quam Hungaris tale quid iis in locis imponitur, ubi ex suis contributionibus stipendia accipiunt. (*sic*) Ideoque Caesarea regiaque Maiestas fideles Ordines et Status benigne hortatur, ut tandem ab hac sua postulatione, ut cui Maiestas sua, ex allegatis rationibus, sine euidenti ipsorum ac totius regni periculo, locum dare nequit, haud grauatim discedant, ac exterorum illorum beneuolentiam sibi conciliare potius ac retinere, quam eorundem animos a se alienare satagant. Offert autem Maiestas sua sibi id curae fore, ut in posterum Capitanei illi et officiales extranei, non secus ac ipsi Hungari, in officio contineantur, et in eos a quibus damnum aliquod temere illatum fuerit, dignis illorum merito poenis animaduertatur. Id quod nec hactenus plane intermissum, sed nonnullis damnorum per ipsos illatorum compensatio serio iniuncta, ac alia quoque opportuna remedia huic rei adhibita sunt, prout etiam ea, quae nunc contra Maiestatis suae Capitaneum Zathmariensem Christophorum a Teuffenbach proposita sunt, nequaquam dissimulabit, sed eidem tum oblatorum restitutionem, cum captiuorum relaxationem, utque facti sui rationem reddat, serio iniunctura, ac insuper eo casu, quo ipsius purgatio Maiestati suae minus rei qualitate conuenire existimauerit. (*sic*)

De occupatione terrarum arabilium et pratorum, quam Status et Ordines per prouisorem Zathmariensem quondam Melchiorem Sauer, factam esse asserunt: Maiestas sua edocta est, hactenus nullam ea de re querelam ad Maiestatis suae Cameram Scepusiensem delatam esse. Quod si tamen occupatio ea facta sit, nobiles illi, qui terras eas ac prata sibi adempta esse conqueruntur, coram iudicio Comitatus ordinario ius suum deducere debebunt. Ubi si legitime comprobatum fuerit, nouam occupationem factam esse Maiestas sua id desuper statuet, quod aequitati erit congruum.

Ad Praepositi Leleziensis supplicationem quod attinet, Maiestas sua, re deliberata, se benigne resolutura est.

De puteis salium Maiestas sua Reuerendissimum dominum episcopum Zagrabiensem ac Magnificos dominos Nicolaum Bathorÿ, Franciscum Turzo, et Joannem Pethew commissarios constituit, ut cum possessoribus haereditariis de pago Sowar, una cum puteis salium, Maiestati eius pro aequialentibus bonis concedendis, Maiestatis suae nomine agant atque tractent, nec dubitat, quin aequitati locum daturi sint.

Recte quidem statutum est, Haÿdones quos liberos vocant, iuxta priores constitutiones tenendos non esse. Quia vero constat decreta ista hucusque a quibusdam Regnicolis parum obseruata fuisse, Maiestas sua in transgressores certam poenam constituendam censet.

Ubi postulatur castella Kethel et Zechen aliquo peditum et equitum praesidio muniri, cum ad illa tutanda praesidium ordinarium Canisiense non sit sufficiens, Caesarea Regiaque Maiestas, fideles Ordines et Status iterum clementer requirit, ut continuum recte ac debito modo praestent, ac illius distributionem Maiestatis suae arbitrio relinquant. Eo namque pacto et hisce et compluribus aliis castellis commodissime prouideri poterit. Quod vero ad instrumenta bellica, aliaque ad eorundem defensionem pertinentia attinet, Maiestas sua certos commissarios, qui castella illa inspiciant, eo destinauit. Quorum relatione accepta, de necessariis, quantum fieri poterit, opportune prouidebit.

Controuersiae, quae inter Reuerendissimos archiepiscopum Strigoniensem et episcopum Vaciensem, ratione proprietatis decimarum comitatus Newgradiensis existit, discernendae curam Maiestas sua primo quoque tempore suscipiet.

Super duobus articulis, qui de testimonialibus litteris miserabilibus et afflictis personis in sede Comitatus dandis, ac eorundem causis extra seriem reuidendis; item de causis et transmissionibus ciuium Ciuitatis Zabolczka, instar causarum aliarum Ciuitatum liberarum, per dominum Magistrum Tauernicorum cognoscendis, Caesarea Regiaque Maiestas cum consiliariis suis Hungaricis deliberabit, ac quod aequum videbitur, statuet.

Constitutiones anni M.D.LVI. de libera migratione colonorum Maiestas sua una cum Statibus confirmat, ac in contrarium decreta vel decernenda irrita pronunciat. Jussura etiam legem hanc in bonis Maiestatis suae propriis ubique obseruari.

De reuidendis metis Hungaricis et Sclauonicis inter Austriam, Morauiam, Stiriam, Carinthiam, Carniolam, et regnum Poloniae, Caesarea Regiaque Maiestas benigne recordatur in nouissima Dieta certos ad reuisionem eiusmodi commissarios a fidelibus Statibus nominatos, et a Maiestate sua approbatos fuisse. Idcirco Maiestas eius ab iisdem Statibus etiamnum cognoscere desiderat, quosnam ex illis ad hoc deputandos, vel in defunctorum, ac eorum locum, qui eiusmodi reuisioni vacare non possent, surrogandos, et quo tempore et die eandem reuisionem singulis in locis instituendam censeant.

Quod vero ad violentias spectat, quas non ita pridem in limitibus perpetratas esse conqueruntur, Maiestas sua, habita superinde diligenti inquisitione, ita prouidebit, uti pro rei qualitate conuenire arbitrabitur; simulque curabit, ut in posterum huiusmodi violentiae debito modo praecaveantur.

De castris ad Austriam oppignoratis, vel per Maiestatem suam redimendis, vel eorum redemptione ipsis fidelibus Statibus permittenda, Maiestas sua antehac, iuxta factam Regnicolis in superioribus dictis oblationem, cum Ordinibus et Statibus hac de re diligenter egit, ac eosdem, ut redemptioni isti locum darent, inducere studuit, attamen hactenus nihil impetrare potuit. Eo vero non obstante, Maiestas sua huius fidelium Regnicolarum postulationis memor erit, ac in proximo Austriae Statuum conuentu negocii eius denuo proponendi, ac quantum per Maiestatem suam praestari poterit, ad optatum effectum promouendi curam susceptura est.

Sic etiam Maiestas sua de tredecim oppidis Scepusiensibus, primo quoque opportuno tempore redimendis, rationem initura est.

De conferendis item beneficiis ecclesiasticis vacantibus, ac eliberandis iis, quae per Capitaneos vel alios seculares obligata habentur, Caesarea Regiaque Maiestas benigne cogitabit, ac ut in posterum bonorum ecclesiasticorum oppignorationes, quatenus uspiam fieri poterit, ac ipsius regni necessitas,

cuius quandoque ante omnia ratio habenda est, illud tulerit.

Telonia sicca per totum regnum, et tam in Maiestatis suae, quam aliorum bonis, iuxta priores publicas constitutiones, aboleri Maiestas sua dignum censet, ac expresse iubet.

Emericum Hassagÿ, et nobiles familiae Chanÿ, eosque omnes, qui pro illis fideiusserunt, ad Maiestatis suae filiorum charissimorum Serenissimorum Archiducum Rudolphi et Ernesti, ac ipsorum quoque Statuum intercessionem, Maiestas eius a fideiussione illa clementer liberat et absoluit.

De abbatiis Zalawar et Kapornak, ab Episcopo Quinqueecclesiensi Valentino Banffÿ in arendam locatis, Caesarea Regiaque Maiestas fidelium Statuum petitionis benigne memor erit.

Sic etiam de conferenda ecclesiae Beatae Mariae Virginis de Twrocz Praepositura, se primo quoque tempore clementer resolutura est.

Quod mutuum illud, per nonnullos, comitatus, Nobiles, et Magnates, ad necessitates militum et confiniorum Maiestatis suae Capitaneis praestitum, ex praesenti dica persoluatur, Caesarea Regiaque Maiestas benigne assentit, ita tamen, ut id ex scitu Camerae fiat, ac solutio ea a perceptore eiusdem prouentuum, redditis primo Capitaneorum litteris obligatoriis accipiatur.

Ubi vero fideles Regnicolae conqueruntur de extraordinaria exactione tricesimae, de salibus ex Maramaros inductis, Maiestas sua, quod ad sal Maramarosiense attinet, querelam hanc sine causa legitima proponi censet, cum eae res, quae ex Transsyluania et illis partibus adferuntur, pro inductis habeantur. De rebus autem minutioribus et animalibus, quae intra regnum emuntur, et rursus intra regni fines diuiduntur, cum nulla de eiusmodi rebus tricesima exigi debeat, ac quae sic fiunt Maiestatis suae voluntati directe contraria sint, Maiestas eius ea de inquiri curabit, ac postmodum ita prouidebit, ut nulla conquerendi iusta causa fidelibus Regnicolis futura sit reliqua.

De arce Selÿn domino Nicolao Bathorÿ restituenda, Maiestas sua ipsi domino Bathorÿ benignam suam mentem

declaratura, ac ipsorum Statuum intercessionis clementer rationem habitura est.

De negotio castri Zomzedwara, et castelli Stwbicza Maiestas sua id statuet, quod aequitas requirere videbitur.

Quod ad Serenissimorum Archiducum Rudolphi et Ernesti, Maiestatis suae filiorum charissimorum ac fidelium regni Statuum intercessionem, pro Stephano Dobo, Joanne Balassa, et Gaspare Homonaÿ factam attinet, ipsi Status, ii praecipue, quorum consilio Maiestas eius superiori dieta hac in re usa est, non ignorant, quid ad Maiestatem suam de iisdem Dobo, Balassa, et Homonnaÿ perlatum fuerit. Etsi vero Maiestas eius se iam nunc, certas ob causas, resoluere nequit, praesertim cum unus eorum necdum in hunc usque diem comparauerit: nihilominus tamen Maiestas sua paterne clementerque offert, se illud primo quoque tempore, ac ante huius praesentis conuentus exitum, facturam, mentemque suam ita declaraturam, ut eam tum ipsorum Statuum, tum maxime praefatorum filiorum suorum charissimorum intercessionis, pro solita sua mansuetudine, benignam curam habuisse cognosci queat.

Ut actiones, quas vel Ladislai Radÿ vidua contra Joannem Krusith, vel is contra eandem viduam habere praetendit, in iudicio ordinario discutiantur, aequum est.

De templo villae Battyan, per Anthonium Zekel fortificato, Caesarea Regiaque Maiestas in dieta nouissima, quo tempore idem, quod nunc petebatur, habita ea de re informatione comperit, in ea fortificatione parum vel nihil situm esse, hacque de causa illam relinquendam duxit; quia vero Status et Ordines rem denuo urgent, Maiestas sua nouam inquisitionem instituet, atque eo casu, quo alicui detrimento esse comperta fuerit, de opportuno remedio prouidebit.

Apellationum autem contra eundem Zekel factarum causas quod attinet, Maiestas eius consiliariorum suorum Hungaricorum votum superinde requiret, ac postmodum id statuet, quod aequum commodumque videbitur.

In causa Leonhardi Bayonÿ viduae, quae se per Michaelem Deregney bonis suis spoliatam conquesta est, Maiestas sua, audita altera quoque parte, id quod iustum erit, statuet.

Inter Joannem Pethew et eiusdem fratrueles, Maiestas sua idoneos commissarios deputabit, qui amicabilis tractationis medio, rem componere studeant.

De damnis in bonis Archiepiscopatus Strigoniensis illatis Maiestas sua informationem capiet, eaque habita, se pro qualitate rei ulterius resolutura est. Quod autem libertas nobilium praedialium et colonorum eiusdem Archiepiscopatus, super non soluendis teloneis, tam iuxta diuorum Maiestatis suae antecessorum Hungariae Regum priuilegia, quam regni constitutiones, anno M.D.LVII. et M.D.LXIII. aeditas, ubique per regnum obseruetur, Maiestas sua clementer probat, aequumque censet, ut robora et pali in siluis Dominorum et Nobilium, ad arcem Archiepiscopatus Wÿwar vicinis, si ea in bonis propriis archiepiscopi non habeantur, pro eiusdem arcis munitione succidi queant.

Controuersiam, quae inter Andream Pernezÿ et quondam Wolffgangi haeredes ex una et Nicolaum Zelemerÿ ex altera parte, de villa Onthelek restituenda existit, coram iudicio ordinario iure definiri aequum est.

Sic etiam olim Georgii Bockaÿ haeredes, si quam actionem contra Franciscum Kalnassÿ et alios sibi competere praetendunt, eam iudicio persequi poterunt.

Quod vero ad Stephani Jánokÿ filios, Sigismundum et Gasparum attinet, qui se a Joanne Baxaÿ iure uxoris, in eorum bonis haereditariis, violenter turbari conquesti sunt, Maiestas sua, re deliberata, quod iustum erit, statuet.

Articuli controuersi.

Supersunt tres articuli in praesenti hac dieta propositi, et cum inter ipsos Status et Ordines, contradicentibus scilicet dominis Praelatis et Baronibus, conuenire minime potuerit, ad Maiestatis suae arbitrium et clemens iudicium reiecti.

Quod igitur ad primum in ordine, qui de nobilibus ad decimas soluendas non compellendis loquitur, Caesarea Regiaque Maiestas eum articulum, ut qui ulteriori deliberatione indiget, ad proxima regni comitia reiicit. Interim vero istud decimarum negotium in eo, quo nunc est statu relinquit, ita, ut quod hactenus in usu fuit, obseruandum sit.

Sic etiam super altero articulo, qui de capitali sententia est, cum is maximi momenti sit, Maiestas sua hoc tempore se resoluere nequit. Sed negotio iu ventura proxime dieta deliberato, quod ad tollendam hanc controuersiam opportunum videbitur, statuet.

Tertium vero ac postremum articulum, quo a Nobilibus postulatur, quod milites non tantum ad Nobilitatis aut Capitulorum, vel aliorum simplicium Nobilium vel colonorum eorundem pascua, sed etiam aequaliter ad prata Magnatum et Praelatorum, quae ad Praelatos pertinent, condescendant, seruatis tamen constitutionibus publicis, ne ultra tempus in illis constitutum in pascuis maneant, sed ad loca sua reuertantur, et suis ubique pecuniis viuant, Maiestas sua aequum censet.

Cumque per haec ad ea quoque singula, quae ab ipsis fidelibus Statibus et Ordinibus proposita fuerunt, responsum sit, Caesarea Regiaque Maiestas benigne clementerque confidit, eosdem fideles Regnicolas tum his, tum etiam illis quae ad alios articulos a Maiestate sua propositos replicata fuerunt, obedienter acquieturos et satisfacturos esse. Id quod Maiestas sua caesarea ac Regia sua gratia, quam iisdem suius fidelibus Regnicolis benigne defert, se quoquo loco et tempore clementer recogniturum esse pollicetur.

(Egykorú irat a bécsi állami levéltárban.)

IX.

1572. April 2.

A pozsonyi országgyülés második felirata.

Status et Ordines regni Hungariae nunc Posonii generaliter congregati, accepto clementi sacrae Caesareae et Regiae Majestatis, domini eorum clementissimi responso, inprimis sacratissimae Majestatis suae excusationem, quo minus, uti decreverat, et summe optavit, hactenus in medium fidelium suorum regnicolarum venire, suaque illis praesentia in omnibus ipsorum rebus adesse, subvenireque potuerit, humiliter et libenter acceptant; nihil dubitantes, adventum sacratissimae

Majestatis suae, nonnisi ob arduas, et summae necessitatis, easque quas sua Majestas fusius recensuit, causas, hucusque fuisse dilatum. Precantes insuper Deum optimum maximum, ut confirmata plenius suae Majestatis valetudine, vel saltem ad ultimos hujus conventus dies, suam Majestatem Caesaream ipsis adducat sanam atque incolumem.

Deinde perceptis iis, quae sacratissima Majestas Caesarea et Regia, dominus eorum clementissimus, ad ipsorum responsum benigne replicauit, maximas imprimis et immortales gratias Majestati suae Caesareae agunt et habent, quod ex ingenti et plane paterna benignitate sua, quam cum alias semper, plurimis argumentis, tum potissimum hoc tempore erga ipsos declarare dignata est, humilem et studiosam ipsorum postulationem, in qua charissimum filium Majestatis Caesareae, natu maximum, serenissimum videlicet principem, et dominum, dominum Rudolphum archiducem Austriae, in successorem Majestatis suae, Regem videlicet Hungariae declarandum petebant, tam pie et prompte, tamquam clementer admiserit. In quo vel uno Status et Ordines regni, cum summa animorum alacritate agnoscunt, Majestatem suam Caesaream, non modo praesenti, sed etiam futurae ipsorum permansioni et saluti quam optime consuluisse. Offerentes propterea tam Majestati suae Caesareae, quam ipsi serenissimo jam declarato ipsorum Regi, in omni rerum et fortunae euentum, usque ad extremum spiritum, fidelem et obsequiosam promptitudinem; simulque humiliter supplicantes, velit Majestas sua Caesarea eorum omnium clementer meminisse, quae per Regnicolas ipsos in priori eorum responso, hoc in loco proposita fuerunt; nimirum, ut ipse serenissimus princeps Rudolphus in Hungaria residere, et adhibitis sibi Hungaris, regni negotia tractare et cognoscere jam nunc assuescat, ob eas rationes, quae ibidem fusius sunt declaratae.

Quod vero Majestas sua Caesarea pro regni hujus sui commodo maximopere opportunum esse existimat, ut haec res, quantocicius fieri potest, ad optatum effectum deduci, et coronationis ipsius solennitas peragi queat: idipsum omnino fideles quoque Majestatis suae Caesareae Status et Ordines promptissime sentiunt, in animo revolventes incertum et

momentaneum vitae humanae statum. Et licet de termino hujusmodi dietae celebrandae, et peragendarum coronationis ipsius ceremoniarum statuendo, Regnicolae ipsi, utpote fideles et obsequentes Maiestatis suae subditi, sese rejiciunt ad clementem Maiestatis suae deliberationem, cui obtemperaturos se pollicentur; non possunt tamen praetermittere, quin paucis Majestati suae Caesareae humiliter proponant, mensem Augustum, ad quem Majestas sua Caesarea alium Conuentum promulgandum, et simul ea quae ad coronationem spectant, rite perficienda clementer censet, ipsis non ita commodum futurum videri. Cum enim omnia ista hic Posonii peragenda sint, et plurimi ex ipsis Statibus et Ordinibus regni longo terrarum tractu hinc distent, hujus dietae concludendae diuturniori dilatione factum sit, ut longo tempore domibus suis abfuerint, tardius que reverti possint; ideo non possent eo ordine et apparatu instructi comparere, quem talis coronationis decor et solennitas, ac regni praecipue et suus ipsorum honor requireret. Verendum etiam foret, ne messe nondum eo tempore plene peracta, ac triturationе quoque nondum bene incepta, ob istam trium proxime elapsorum annorum infecunditatem, in quibus vini et frugum penuria viguit, populus, qui hujusmodi solennitatem non ex Hungaria tantum, sed ex plurimis aliis regnis et provinciis ac nationibus confluere solet, commeatus inopia laboraret. Neque tamen rursus opportune longiore ultra mensem Augustum intervallo prorogari posse putant, quum hyems per id tempus sensim subrepens, et frigidior, instabilisque aura hujusmodi apparationibus vel maxime contraria sit; praecipue cum tot et tantas copias, quantas tunc conventuras credendum est, civitas Posoniensis capere nequeat, verum sub tentoriis etiam in campo ut plurimum sit permanendum. Itaque hisce rationibus consideratis, censerent humiliter Status et Ordines, opportuniorem aliquem terminum, aliquanto post mensem Augustum deligendum, ad quem tam messis in horrea jam haberetur recondita, quam vero vindemia ipsa instans, nova propinaret vina, neque hoc pacto penuria aliqua commeatus magnopere formidanda esse videretur, atque insuper temperies etiam aeris moderatior, equites in castris manere facilius pateretur.

De subsidio quod Majestas sua Caesarea in duos annos, praesentem videlicet et futurum annum postulat: Status et Ordines regni non ignorant omnes rationes per Majestatem suam Caesaream adductas, maxime validas et necessarias esse; ob extremam tamen miserae plebis inopiam, quam Majestas sua Caesarea ex ipsorum priori responso abunde perpendere potuit, non possunt Majestati suae Caesareae tantum subsidii, quantum urgentissimae necessitates exigunt, offerre. Nihilominus vel in hac afflictissima rerum conditione, pollicentur Majestati suae Caesareae, in hos duos annos, quatuor florenos, inclusive cum lucro camerae; ita nimirum, quod hoc praesenti anno a singulis portis solvantur singuli floreni duo, quorum alter prima die futuri mensis Augusti, alter vero ad festum beati Nicolai Episcopi, proxime venturum exigatur. Ad sequentem vero annum M.D.LXXIII. similiter offerunt duos florenos, incluso lucro Camerae, in duobus similiter terminis exigendos, quorum alter erit festum sancti Georgii, alter vero festum sancti Michaelis, tunc proxime venturum. Illud declarantes, quod juxta priores constitutiones, de colonis Turcis subjectis, media tantum dicae pars exigatur. Supplicant autem, dignetur Majestas sua Caesarea, causas ob declaratas, hoc calamitoso miserae plebis statu, hisce quatuor florenis benigne esse contenta.

Novam etiam portarum connumerationem, tam in Hungaria, quam Sclavonia, Status et Ordines regni admittendam, unanimiter censent, juxta priores articulos, et ipsorum responsum, hisce diebus factum.

Verum quod ad tertiarios, quartarios, sextarios, ac inquilinos, carbonarios, molitores, Ruthenos et Valachos, item electionem dicatorum, et alias dicationis appendices attinet; supplicant Majestati suae Caesareae humillime Status et Ordines regni, dignetur benigne in illis omnibus, priores constitutiones regni, anno M.D.LXIX. aeditas, nunc quoque ratas habere.

Quae vero alia in hac dieta, vel per Majestatem suam Caesaream proposita, vel per Status et Ordines regni noviter producta fuerunt: postquam praesens Conventus, praeter opinionem, in tam longum diuturnumque tempus extractus fuit,

ut regnicolae ipsi gravibus quotidie sumptibus erogatis, planc exhausti sint; si vero de singulis factae replicationis articulis, adhuc ita, uti res et ipsa necessitas postularet, loquendum, tractandum et concludendum foret, huic rei ad minus vix integrum mensem satis futurum videant; tempus insuper futurae coronationi satis breve sit futurum, in quo per longiores hic tractatus multum remorarentur, praesertim illi, quibus ad revertendum et redeundum longius superest iter; denique nolint, et summo conamine praecavere studeant ipsi Status et Ordines regni, ne suam Majestatem, necdum confirmata satis valetudine, intempestivis gravioribusque curis atque molestiis afficiant: ideo unanimiter, et summa cum humilitate supplicant Majestati suae Caesareae, dignetur ea, quae de rebus propositis jam antea in aliquot dietis sancita sunt, in eodem quo hactenus fuerunt, statu clementer relinquere, et tam ista, quam reliqua in illud laetum et exoptatum celebrandae coronationis tempus clementer prorogare.

Interea tamen adhuc humiliter supplicant, dignetur clementer meminisse, tam humillimae regnicolarum supplicationis, quam etiam gratiosae oblationis suae, et in locum judicum ordinariorum nuper defunctorum, alios idoneos et sufficientes viros, durante ista dieta subrogare; providere etiam benigne de supremis capitaneis Hungaris constituendis, tam in superioribus, quam ultradanubianis regni partibus, ut et judicia per judices celebrari, et eorum exequutiones, per supremos regni Capitaneos, juxta plurium dietarum articulos, rite et bono modo peragi queant.

Praelaturas quoque, quae vacant, Majestas sua viris ecclesiasticis Hungaris clementer conferre, neque hoc diutius diferre dignetur, potissimum vero episcopatus Agriensem et Jauriensem ac praeposituras Turociensem et Agriensem. Hoc autem loco Majestati suae Caesareae Status et Ordines regni humiliter significant, se ex certis rumoribus intellexisse, dominum Cardinalem Delphinum apud Majestatem suam Caesaream nunc omnibus modis laborare, ut etiamsi episcopatus ille Jauriensis per Majestatem suam Caesaream cuipiam conferatur, major tamen et potior proventuum pars, sub quibusdam praetextibus, ipsi domino Cardinali reservetur. At Majestatem

suam Caesaream omnes unanimi consensu orant et precantur, ne illius voto et practicis velit assentiri; alioquin enim praetermittere non possunt, quin suam Majestatem humiliter praemoneant, quod sicuti in novissimo conventu, ita nunc quoque protestantur, se ad dandas domino Cardinali decimas nullo modo velle esse astrictos, si vel minimum ex episcopatus proventibus, sub quocunque colore, in usum ipsius domini Cardinalis redundare cognoverint; id enim fieret contra antiquas leges, atque etiam libertatem regni.

Praeterea Status et Ordines regni Hungariae necdum possunt omittere, quin pro liberatione fratrum suorum, Stephani Dobo, Joannis Balassa et Gasparis Homonnay, ac gratia Majestatis suae Caesareae illis impertienda, humiliter supplicent; petentes humiliter, dignetur Majestas sua Caesarea, pro sua solita et innata mansuetudine, illis gratiam et pristinam clementiam suam benigne redintegrare, ut illi in gratiam recepti, cum ad quaevis alia fidelitatis obsequia, tum ad instantem novi regis coronationem, debito modo sese instruere, et inter caeteros regnicolas, fratres suos, laeti et alacres comparare queant.

Appellationes quoque, quae ex proxime praeteritis judiciis, cum summo multorum detrimento, manserunt irrevisae, dignetur Majestas sua Caesarea, adhibito idoneo aliquo modo, sub hac adhuc dieta clementer vel ipsa revidere, vel per suum Locumtenentem revideri facere.

Postremo, quum supersint variae diversarum privatarum personarum supplicationes, nondum per Majestatem suam Caesaream revisae, dignetur Majestas sua Caesarea de illis quoque quamprimum tractare et deliberare, atque regnicolis clementissimum dare responsum, ut laetiores domum reverti, et promptioribus brevi tempore animis ad solennia coronationis regredi possint.

(Egykorú irat a magyar országos levéltárban.)

X.

1572. April 10.

Miksa király válaszirata a pozsonyi országgyülés második feliratára.

Sacra Romanorum caesarea ac Hungariae et Bohemiae regia Majestas, dominus noster clementissimus, fidelium hujus sui incliti Hungariae regni statuum et ordinum responsum secundum clementer intellexit. Et licet omittere nequeat, quin ulteriorem suam resolutionem scripto quoque comprachendat, constituit tamen id quam brevissime facere, et ita se declarare, ut Majestati suae, ipsis incliti istius regni statibus et ordinibus, quoad ejus fieri possit satisfaciendi benignam voluntatem non defuisse sentiant.

Et primo quidem pergratum fuit Majestati suae caesareae et regiae, quod fideles status et ordines adniserunt causas, quo minus sua Majestas, uti decreverat et summopere optavit, in medium ipsorum ad eum usque diem venire, suaque praesentia illis in omnibus ipsorum rebus adesse subvenireque potuerit, certo enim ipsis persuadere possint, quod si per valetudinem licuisset, suam Majestatem nullo plane modo emansuram fuisse. Quod cum ita se habeat, Majestas sua etiam nunc benevolenter petit, ut fideles status et ordines ejus caesaream et regiam Majestatem in eo etiam, quod necdum ad ipsos veniat, excusatam habere velint, utpote quae id quod nunc forsitan neglectum est, posthac assiduitate quadam recompensatura sit.

Quod deinde ad coronationem natu maximi suae Majestatis filii, serenissimi nimirum principis ac domini Rudolphi Archiducis Austriae, et ad peculiarem dietam ejus rei perficiendae causa promulgandam, attinet, caesarea regiaque Majestas, quae in hoc fidelium regnicolarum erga se ac eundem serenissimum filium suum praeclaram voluntatem et affectionem alias satis superque agnoscit, id tamen, quod ipsi fideles regni status et ordines, illi in omni rerum et fortunae eventu usque

ad extremum vitae spiritum fidelem et obsequiosam promptitudinem offerunt pollicenturque: Majestas sua caesarea et regia inprimis benigno et admodum grato animo suscipit, et non solum sua se benignitate et clementia recognoscituram, sed etiam eundem serenissimum filium suum, ut idem faciat admonituram recipit atque promittit.

Ubi vero fideles status et ordines regni celebrandae illi dietae peragendisque coronationis caeremoniis, mensem Augustum non satis commodum fore, sed terminum paulo longiorem constituendum esse existimant: eo loco considerandum est ipsis, quod sua caesarea et regia Majestas et in aliis suis regnis atque provinciis negotia administranda perficiendaque habeat, quae praesertim in ipsorum commodum et utilitatem cedunt, quibus sane impedimentum valde periculosum et ob id praecavendum etiam allatura esset nimis longa actus istius coronationis et peculiaris illius dietae dilatio; proinde videtur suae caesareae et regiae Majestati, si forte mensis Augustus praematurus sit, initium tamen Septembris ad hanc rem fore commodissimum, sic enim et ipsi fideles status et ordines regni pro majori parte, post absolutum actum illum, colligendis vinis et reliquis fructibus autumnalibus tanto commodius vacare possent.

Cum etiam ipsimet fideles regni status et ordines deprae-hendant rationes quibus sua caesarea et regia Majestas permota est, ut in hunc et alterum insequentem annum primo sex, postea vero quinque florenorum subsidia peteret, maxime validas et necessarias esse, ecquidem Majestas sua sibi clementer persuadebat, fore ut offerendis iis status et ordines nullam injecturi essent difficultatem; quoniam vero inopiam plebis et plures alias incommoditates expectione magis exageratas adduxerunt, Majestas sua caesarea, quae si modo is esset rerum status, ut fieri posset, miseram illam plebem ab omni exactione sublevaret potius, quam quod ipsos onerare contendat, oblatos in hunc septuagesimum secundum et septuagesimum tertium insequentem annum singulos binos florenos clementer acceptavit.

Et licet fideles status et ordines regni subsidiis istis exigendis terminos paulo longiores constituerunt, quam qui a

sua Majestate postulati fuerunt, attamen et illos sua caesarea et regia Majestas clementer admittit.

Similiter et hoc quoque Majestas sua ratum habet, quod de colonis Turcis subjectis media tantum pars dicae exigatur.

Ubi etiam fideles regni status et ordines novam portarum connumerationem tam in Hungaria quam in Sclavonia instituendam admittunt, in eo quidem Majestati suae caesareae et regiae satisfaciunt. Quoniam vero ad reliquas istius articuli appendices, primo in propositione et postea in replica quoque declaratas, nihil decernunt, quin etiam de tertiariis, quartariis, sextariis, inquilinis, carbonariis, molitoribus, Ruthenis et Walachis, denique etiam de electione dicatorum et reliquis dicationis formulis, pro voto non respondent, sed in his rebus omnibus priores constitutiones anno sexagesimo nono aeditas nunc quoque imitandas esse censent: sua caesarea et regia Majestas, cum eo modo sibi de dica non parum decedere sentiat, assentiri non potest. Sed tamen ne status et ordines longius detineantur, nec ista nunc ulterius urget, sed ad futuram dietam clementer remittit.

Quae item alia in hac dieta, vel per Majestatem suam proposita fuerunt, vel per fideles status et ordines regni producta sunt, utique Majestas sua isthic Viennae ipsamet, vel in hoc generalis conventus loco, nomine suae Majestatis serenissimi principes, quoad ejus fieri potuisset, expedituri erant; sed cum status et ordines regni supplicent, ut Majestas sua singula haec in eodem statu in quo hucusque fuerunt relinquere et in illud laetum et exoptatum celebrandae coronationis tempus prorogare dignaretur, sacra sua caesarea et regia Majestas et huic quoque ipsorum petitioni benevolenter acquiescit, et ad illud tempus deinde illa omnia propenso studio tractaturam sese offert.

Caeterum Majestas sua caesarea et regia jam antea injunxit fidelibus consiliariis Hungaris, ut primo quoque tempore nominarent personas idoneas et sufficientes judicibus ordinariis nuper defunctis subrogandas, et etiam supremis regni capitaneatibus praeficiendas; ubi igitur opiniones ipsorum intellexerit, faciet ne hoc quoque loco in ea quicquam desiderari possit.

Super praelaturis vacantibus, status et ordines regni jam antea Majestatis suae caesareae animum et voluntatem cognoverunt, de quibus quidem conferendis sua Majestas cum suis consiliariis Hungaris primo quoque tempore deliberabit.

Sic etiam in iis, quae dominum cardinalem Delphinum concernunt, Majestas sua caesarea ita se geret, ne praeter aequitatem aliquis aggravatum se esse conqueri possit.

In negotio dominorum Stephani Dobonis, Johannis Balasa et Casparis Homonnay Majestas sua caesarea priori suo responso inheret, ex eo quidem norunt status et ordines regni quod Majestas sua quam primum, vel etiam ante hujus praesentis conventus exitum, sese resolvere, mentemque suam ita declarare velit, ut eam tum ipsorum statuum, tum maxime praedictorum filiorum suorum charissimorum intercessionis curam habuisse nemo non agnoscere queat.

Hinc itaque Majestas sua caesarea et regia hac secunda ipsorum statuum intercessione non expectata, suis serenissimis filiis demandare dignata est, ut in eo ipso negotio de nonnullis eorum ordinum opiniones, quorum consilio Majestas sua superiori dieta hac in re usa est, exquirerent, et eas Majestati suae caesareae regiaeque refferrent, quod ubi factum fuerit, Majestas caesarea et regia suae illius benignae oblationis clementer recordabitur.

In appellationibus revidendis, variisque diversorum regnicolarum supplicationibus expediendis, caesarea et regia Majestas mentem suam jam antea fidelibus suis consiliariis Ungaris explicavit, data eis potestate juxta eam procedendi, quatenus nihil habeant quod in contrarium proponant; quae vero supplicationes ad Majestatem suam allatae fuerunt, eas pro parte expeditas, ad serenissimos suos filios Majestas sua vel jam remisit, vel per hos dies remittendas curabit.

Et haec erant quae caesarea et regia sua Majestas, ad saepedictorum fidelium suorum incliti regni istius Hungariae statuum et ordinum duplicam, benigne respondenda declarandaque duxit, quibus et ipsos acquieturos esse clementer confidit, ut sic tandem huic generali ipsorum conventui finis imponatur; iisdem de caetero suam caesaream et regiam gratiam et benignitatem deferens.

Kivül: Sacrae Romanorum caesareae, Hungariaeque et Bohemiae regiae Majestatis Triplica ad fidelium incliti regni sui Hungariae statuum et ordinum duplicam.

(Egykorú irat a magyar országos levéltárban.)

XI.

1572. April 1.

Miksa királynak a pozsonyi országgyüléshez intézett leirata, Poppel László honfiúsítása tárgyában.

Maximilianus etc.

Reverendi, spectabiles, magnifici, egregii ac nobiles, fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam. Pro parte fidelis nostri magnifici Ladislai Poppel baronis ex Lobkowicz, expedivimus in medium vestri fideles nostros reverendissimum Stephanum Radecium episcopum Varadiensem et praefectum camerae nostrae Hungaricae, ac magnificos Franciscum de Tahy agazonum ac Ladislaum Banffÿ de Alswlÿndwa comitem comitatus Zaladiensis et janitorum nostrorum regalium magistros, ac consiliarios nostros, qui nomine nostro in negotio prefati Ladislai Poppel vos requirere debebunt. Vos igitur fideles nostros dilectos benigne adhortamur, ut dum et quandocunque praefati episcopus Waradiensis et Franciscus Tahÿ ac Ladislaus Banffÿ nomine nostro pro parte dicti Ladislai Poppel requisitos vos habuerint, clementi adhortationi nostrae benigne vos accommodare velitis, facturi quidem nobis in eo rem gratissimam, favoreque et clementia nostra regia gratiose remunerandam. Datum Viennae 1. Aprilis anno dni 1572.

Reverendis, spectabilibus, magnificis, egregiis ac nobilibus, praelatis ac baronibus ceterisque statibus et ordinibus regni nostri Hungariae, in praesenti dieta Posoniensi congregatis etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredeti fogalmazata a bécsi állami levéltárban.)

XII.

1572. April 10.

Miksa királynak a pozsonyi országgyüléshez intézett leirata, Rueber János honfiúsítása tárgyában.

Maximilianus etc.

Reverendi, generosi, spectabiles, magnifici, egregii, prudentes et circumspecti, fideles sincere nobis dilecti. Edocti vos motos procul dubio eximia et spectata illa, qua strenuus fidelis nobis dilectus Joannes Rueber in Puchsendorff, noster consiliarius et in superioribus Hungariae partibus capitaneus generalis, claret integritate, eundem numero et coetui provincialium inclyti illius nostri Hungariae regni, de quo multis nominibus optime meritus est, ad nostram ratificationem, aggregasse; nos sane consideratis praeclaris ac fidelissimis obsequiis in memorato nostro Hungariae regno belli pacisque tempore, summa fide, constantia atque animi promptitudine praestitis, eundem huiusmodi et longe ampliore gratia atque favore plane dignum iudicamus. Ideoque vos latere nolumus, nos eam, qua hac in parte erga ipsum usi estis, benevolentiae testificationem omnino ratam gratamque habere vobisque persuasum volumus, ipsum pro integerrima sua de nobis et communi patria universaque republica christiana quovis loco et tempore optime promerendi voluntate, difficilimis saepe temporibus luculenter admodum nec sine gravissimo vitae et fortunarum discrimine comprobata, vobis et inclyto illi Hungariae regno non solum ornamento sed usui etiam atque praesidio esse futurum, eundemque proinde vobis diligenter admodum commendamus, benigne requirentes, ut ipsum deinceps nostra causa magis etiam gratum habere ac pro vestra in nos observantia atque animi promptitudine ita complecti velitis, ut appareat et accuratissimae commendationis nostrae et meritorum suorum condignam rationem habitam, ipsique virtute duce ad celebre illud consortium aditum fuisse patefactum. Facturi in eo rem eximia vestra in strenuos et erga commu-

nem patriam recte affectos milites benevolentia dignam, simulque complures alios ad eandem bene merendi curam estis excitaturi. Datum Viennae die 10. Aprilis Anno 1572.

(Eredeti fogalmazata a bécsi állami levéltárban.)

XIII.

1572. April 27.

A pozsonyi országgyüléseken alkotott, és a király által megerösített törvényczikkek.

Nos Maximilianus Secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Marchio Morauiae, Comes Tyrolis, etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit uniuersis. Quod fideles nostri domini Praelati, Barones, Magnates, Nobiles, caeterique status et ordines Regni nostri Hungariae, et partium ei subiectarum, in generali eorum conuentu, pro festo Purificationis Beatissimae virginis Mariae, Anno domini, Millesimo, Quingentesimo, Septuagesimo secundo celebrato, in ciuitate nostra Posoniensi, ex mandato nostro congregati, exhibuerunt et praesentauerunt Nobis, medio Serenissimorum Principum, Rudolphi et Ernesti, Archiducum Austriae, ect. filiorum nostrorum charissimorum, qui scilicet, nostra in persona, dicto generali conuentui praefuerunt, infrascriptos articulos, in eodem conuentu, communibus omnium ipsorum votis, parique et unanimi consensu, conclusos, supplicantes Nobis humilime, ut uniuersos et singulos eos articulos, omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque Regium illis consensum praebentes, authoritate nostra Regia clementer acceptare, approbare et confirmare, atque tam Nos ipsi obseruare, quam per alios omnes quorum interest, obseruari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli Dominorum Praelatorum et Baronum, caeterorumque Statuum et Ordinum Regni Hungariae, in generali eorum Conuentu, pro festo Purificationis beatissimae virginis Mariae, Anni Millesimi Quingentesimi, septuagesimi secundi Posonii celebrato, conclusi.

(I.) Fideles subditi sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini Praelati, Barones, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni Hungariae, in Dieta eorum generali, pro festo Purificationis beatissimae virginis indicta, congregati, primum omnium benignam Maiestatis suae sacratissimae excusationem, quominus, uti decreuerat, et summe optauit, hactenus in medium fidelium suorum Regnicolarum venire, suaque illis praesentia in omnibus ipsorum rebus adesse, subuenireque potuerit, humiliter et libenter acceptant; nihil dubitantes, aduentum Maiestatis suae Sacratissimae non nisi ob arduas et summae necessitatis, easque quas sua Maiestas Caesarea fusius recensuit causas, potissimum vero ob affectam Maiestatis suae Caesareae valetudinem, hucusque fuisse dilatum. Precantes insuper Deum Optimum Maximum, ut confirmata valetudine, suam Maiestatem Caesaream conseruet, ipsis et Reipublicae Christianae diutissime sanam et incolumem.

(II.) Deinde perceptis iis, quae Maiestas sua Caesarea et Regia ad ipsorum responsum benigne replicauit, maximas imprimis et immortales gratias Maiestati suae Caesareae agunt et habent, quod ex ingenti et plane paterna benignitate sua, quam cum alias semper plurimis argumentis, tum potissimum hoc tempore erga ipsos declarare dignata est, humilem ipsorum postulationem, in qua charissimum filium Maiestatis suae Caesareae natu maximum, Serenissimum Principem et Dominum, dominum Rudolphum Archiducem Austriae, etc. in legitimum successorem Maiestatis suae, Regem videlicet Hungariae declarandum petebant, tam pie et prompte, tamque clementer admiserit. In quo vel uno Status et Ordines Regni, cum summa animorum alacritate agnoscunt, Maiestatem suam Caesaream non modo praesenti, sed etiam futurae ipsorum permansioni et saluti, quam optime consuluisse. Offerentes propterea, tam Maiestati suae Caesareae, quam ipsi Serenissimo iam declarato ipsorum Regi, in omni rerum et fortunae

cuentu, usque ad extremum spiritum, fidelem et obsequiosam promptitudinem, simulque humiliter supplicantes, velit Maiestas sua Caesarea eorum omnium meminisse, quae per Regnicolas antea obnixe petita fuerunt, nimirum ut ipse Serenissimus Princeps Rudolphus in Hungaria residere, et, adhibitis sibi Hungaris, Regni negotia tractare et cognoscere iam nunc assuescat.

(III.) Quod vero Maiestas sua Caesarea, pro Regni huius sui commodo, maximopere opportunum esse existimat, ut haec res, quanto citius fieri potest, ad optatum effectum deduci, et Coronationis ipsius solennitas peragi queat; idipsum omnino fideles quoque Maiestatis suae Caesareae Status et Ordines Regni promptissime sentiunt. Et propterea unanimi voto statuunt, aliam peculiarem Dietam per Maiestatem suam Caesaream primo quoque tempore, quod Maiestas Caesarea maxime idoneum et opportunum fore censuerit, promulgandam esse, in qua Coronationis huius celebritas debito modo inchoari, et Deo iuuante perfici possit.

(IV.) De subsidio, quod Maiestas sua Caesarea in duos annos, praesentem videlicet et futurum, postulat: Status et ordines Regni non ignorant omnes rationes per Maiestatem suam Caesaream adductas, maxime validas et necessarias esse; ob extremam tamen miserae plebis inopiam, non possunt Maiestati suae Caesareae tantum subsidii, quantum urgentissimae necessitates exigunt, offerre; nihilominus in hac afflictissima rerum conditione pollicentur Maiestati suae Caesareae in hos duos annos, quatuor florenos, inclusiue cum lucro Camerae. Ita nimirum, quod hoc praesenti anno a singulis portis soluantur singuli floreni duo, quorum alter prima die futuri Mensis Augusti, alter vero ad festum beati Nicolai Episcopi proxime venturum exigatur. Ad sequentem vero annum M.D.LXXIII. similiter offerunt duos florenos, incluso etiam lucro Camerae, in duobus similiter terminis exigendos, quorum alter erit festum sancti Georgii, alter vero festum sancti Michaelis, tunc proxime venturum. Illud declarantes, quod iuxta priores constitutiones de colonis Turcis subiectis, media tantum Dicae pars exigatur. Supplicant autem, dignetur Maiestas sua Caesarea, causas ob declaratas, hoc calamitoso miserae plebis statu, hisce quatuor florenis benigne contenta esse.

(V.) Nouam etiam portarum connumerationem, tam in Hungaria quam Sclauonia, Status et Ordines Regni admittendam unanimiter censent, iuxta priores articulos anni Millesimi, Quingentesimi, Sexagesimi Noni.

(VI.) Verum quod ad Tertiarios, Quartarios, Sextarios, ac Inquilinos, Carbonarios, Molitores, Ruthenos et Walachos, item electionem Dicatorum, et alias Dicationis appendices, per Maiestatem suam propositas attinet; supplicarunt quidem Maiestati suae Caesareae Status et Ordines Regni, dignaretur benigne in illis omnibus priores constitutiones Anno M.D.LXIX. aeditas, nunc quoque ratas habere; sed Maiestas sua Caesarea ista ad alios tractatus, commodiori tempore suscipiendos reiecit.

(VII.) Quae vero alia in hac Dieta, vel per Maiestatem suam Caesaream proposita, vel per Status et Ordines Regni nouiter producta fuerunt, postquam praesens conuentus, praeter opinionem, in tam longum diuturnumque tempus extractus fuit, ut Regnicolae ipsi grauibus quotidie sumptibus erogatis, plane exhausti sint, si vero de singulis factae replicationis Articulis adhuc ita, ut res ipsa et necessitas postulat, loquendum, tractandum et concludendum foret, huic rei adminus vix integrum Mensem satis futurum videant; tempus insuper futurae coronationis non multo post affuturum sit; ideo unanimiter et summa cum humilitate supplicant Maiestati suae Caesareae, dignetur ea quae de his rebus hinc inde propositis iam antea in Dieta anni M.D.LXIX. sancita sunt, in eodem quo hactenus fuerunt statu, clementer relinquere, et tam ista quam reliqua in illud laetum et exoptatum Coronationis tempus clementer prorogare et differre.

(VIII.) Porro Comitatus Ultradanubiani, qui videlicet Decimas suas ad Episcopatum Jauriensem dare soliti sunt, adhuc supplicant Maiestati suae Caesareae, ut ipsis de idoneo Praelato clementer prouidere, et hoc loco benignarum oblationum suarum memor esse quamprimum dignetur.

(IX.) Deinde, quoniam Maiestas sua Caesarea dominum Emericum Czobor ad officium Locumtenentiae Palatinalis iudiciis, benigne promouendum et eligendum statuit, isque solitum iuramentum, coram Serenissimis Principibus, et Statibus ac Ordinibus Regni publice praestiterit, iidem Status et

Ordines, unanimi voto humiles agunt suae Maiestati gratias, quod ad eorum petitionem dignata sit ad hoc officium nominare et constituere idoneam personam.

(X.) Postremo, cum Maiestas sua Caesarea Statibus et Ordinibus Regni benigne commendauerit dominos Joannem Rueber de Pixendorff et Ladislaum Poppel de Lobkouuicz, ut eosdem in numerum ipsorum recipere, et in veros ac indubitatos Regnicolas creare vellent; Domini Praelati, Barones, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni, in animum reuocatis fidelibus seruiciis, quae ipse dominus Joannes Rueber plurimis in locis strenue et militariter Sacrae Regni Hungariae Coronae praestitit, tum vero etiam illis gratuitis meritis, quibus familia dicti domini Poppel ab antiquo diuis Hungariae Regibus sese commendatam reddidit, Eosdem, accepto prius suo ac haeredum suorum nomine solito iuramento, in veros Hungaros solenniter creant et pronunciant.

Nos itaque, praemissa supplicatione fidelium subditorum nostrorum, Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum, ac Nobilium, aliorumque Ordinum et Statuum huius Regni Nostri Hungariae, et partium ei subiectarum, clementer admissa, praedictos uniuersos et singulos Articulos, modo praemisso Nobis praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum inseri fecimus, et inscribi, eosdemque ac omnia et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habentes, eisdem nostrum Regium consensum, beneuolum pariter et assensum praebuimus, illosque et quaeuis in eis contenta, authoritate nostra Regia, acceptauimus, approbauimus, ratificauimus et confirmauimus. Offerentes Nos clementer, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam Nos ipsi inuiolabiliter obseruabimus, quam per alios omnes fideles subditos, cuiuscunque status et conditionis existant, obseruari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus, Harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum in ciuitate nostra Vienna Austriae. Vigesima septima die Mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Septuagesimo secundo.

Joannes Listhius, Episcopus Vesprimiensis.

(A törvénykönyvnek egykorú, nyomtatott példánya, a cancellár aláírásával, a bécsi udvari kamara levéltárában.)

V.

A POZSONYI ORSZÁGGYÜLÉS

1572. SZEPTEMBER- ÉS OKTÓBERBEN.

V.

A pozsonyi koronázási országgyülés

1572. Szeptember- és októberben.

Miksa király, a rendek kivánata szerint, szeptember elején készült a koronázási országgyülést megtartani. E végből június elején magyar tanácsosait Bécsbe hívta, hogy némely előleges kérdések iránt véleményöket meghallgassa. [1])

Ezen kérdések sorában kiváló helyet foglalt el az: mikép kelljen a meghivóleveleket szerkeszteni?

Midőn 1561-ben I. Ferdinánd, első szülött fiának megválasztatása végett, az országgyülést összehívni tervezé, közte és magyar tanácsosai között, hosszú vitára szolgáltattak alkalmat azok a kérdések: vajjon a meghivólevelekben a királyválasztás kifejezés használandó-e vagy mellőzhető? és vajjon a köznemességet személyes és fejenkint való megjelenésre vagy pedig, mint más országgyülések alkalmával, követek küldésére kelljen felhívni? [2])

Ez alkalommal, úgy látszik, nézetkülönbség az udvar és a tanácsosok között nem forgott fenn. Egyrészről a királyválasztás ügye már meg volt haladva, csak a koronázás végrehajtása maradt a jövő országgyülésre. Más részről épen ezért, az udvarnak nem volt oka a köznemességnek a koronázási ünnepélyre való tömeges megjelenését ellenezni.

A királyi meghivólevél tehát, midőn az országgyülést szeptember 8-ára Pozsonyba kihirdette, a vármegyékhez inté-

---

[1]) Az 1572. május 29-én Batthyányi Boldizsárhoz intézett meghivólevél a hg. Batthyányi-család körmendi levéltárában.

[2]) L. Országgyülési Emlékek. IV. 370. és kk. 11.

zett példányokban felhívta a köznemességet, hogy »a törvényben megszabott büntetés terhe alatt, ősi szokás szerint, személyesen és fejenkint jelenjék meg.« [1])

Azonban a köznemesség egy része a személyes megjelenésben súlyos terhet látott, melyet magától elhárítani igyekezett.

Igy például Sáros vármegyének július 17-én tartott közgyülése, tekintettel arra, hogy sokan vagyoni helyzetök miatt ily hosszú útra megindulni, és Pozsonyban az egész országgyülés alatt saját költségükön tartózkodni nem képesek, abban állapodott meg, hogy követeket küld a királyhoz, őt felkérendő, hogy a köznemességet mentse fel a személyes megjelenés terhétől, és hatalmazza fel követek küldésére. Egyúttal a szomszéd megyéket — Szepest, Zemplént és Abaujt — megkereste, hogy ezen kérelemhez és a Bécsbe küldendő követséghez ők is csatlakozzanak. [2])

Nem annyira ezen határozat, mint inkább annak indokolása élénken tünteti fel az alkotmányos érzületnek hanyatlását. A köznemességnek személyes megjelenését az ősi szokás nem a koronázásra, hanem a királyválasztásra követelte. És most senki sem találkozott, a ki a miatt felszólalt volna, hogy az év elején tartott országgyülés Rudolf megkoronáztatását elhatározta, bár a köznemesség csak a megyei követek által volt ott képviselve. Sőt Sárosmegye is, midőn a koronázó országgyülésen a személyes megjelenés terhétől szabadulni akart, elmulasztotta a döntő érvet hozni fel: hogy az »ősi szokás« tulajdonképen a királyválasztás cselekményéhez, nem pedig a koronázási ünnepélyekhez követeli a nemességnek személyes megjelenését.

Arról, vajjon a megyék küldöttsége megjelent-e Bécsben, és ha igen, mily eredménynyel járt el küldetésében? nincs tudomásunk. De az kétségtelen, hogy a legtöbb megye túltette magát a királyi felhiváson, és követeket küldött. [3])

---

[1]) A június 23-án kelt meghivólevélnek Szepesmegyéhez intézett példánya azon megye levéltárában. — L. **Irományok.** I. szám.

[2]) Sárosmegyének Szepesmegyéhez intézett átirata, ugyanott. — L. **Irományok.** II. szám.

[3]) Igy például Szepesmegye három követet küldött.

A püspökök és városi követek voltak ez alkalommal is az elsők, kik szeptember elején Pozsonyban megjelentek. [1]) A főrendek és a köznemesek e hónap közepe táján kezdtek gyülekezni. A főpapok és urak fényesen felszerelt csapatok élén jelentek meg. [2])

Szeptember 15-én értekezlet tartatott, melyben a király és a főherczegek fogadtatásának, úgy szintén a koronázási ünnepélyeknek részletei megállapíttattak. Ezeknek közlése és a király meghivása végett, küldöttség bocsáttatott fel Bécsbe, a melyben a főrendeket Bornemissza Gergely nagyváradi püspök és Pethő János, királyi főkamarásmester, a köznemességet pedig Melyth György és Pernezy András képviselték. [3])

Mig ezek küldetésökben eljártak, Pozsonyban folytatták az előkészületeket. A főrendek ülési sorrendjének meghatározása némi nehézséggel járt; Draskovics György zágrábi és Radéczi István egri püspök között, továbbá a Nádasdyak és Salm Gyula gróf között az elsőbbség fölött versengés támadt, melylyel csak kölcsönös óvástételek után hagytak fel. [4])

Miksa király szeptember 20-án érkezett meg Pozsonyba, nejével. Kiséretében voltak: a pápai nuntius, a spanyol, flórenczi és velenczei követek. Rudolf főherczeg másnap jött, Károly és Erneszt főherczegek, továbbá a bajor és clevei herczegek kiséretében. Az ország rendei mindkettőt ünne-

---

[1]) A *bártfai* követek szeptember 23-iki jelentésökben irják, hogy mikor ők e hó 10-én megérkeztek, »sindt do wenig Edelleyt, ja schir keiner vorhanden gewest, ausgenommen die Bischöfe.«

[2]) *Verancsics* szeptember 17-én irja a királynak: »Tanta ... est regnicolarum frequentia, ut non dubitem ad 4000 hungarorum accessuram.« (Kétségkivül befoglalja e számba a főrendek kiséretében levő nemnemeseket is.) A *flórenczi* követ szeptember 25-iki jelentésében szintén 4000-re teszi az egybegyült magyarok számát. Ellenben *Istvánfy* történeti munkájában irja: »Convenerant hungari quoque ... eo, quo maiore et splendidiore poterant numero et apparatu, sic ut 2500 equites recenserentur.«

[3]) A főrendeknek szeptember 16-án Miksa királyhoz intézett iratuk. (Eredetije a bécsi állami levéltárban.) — L. **Irományok.** III. szám.

[4]) *Verancsicsnak* szeptember 17-én és 18-án a királyhoz intézett jelentései.

pályesen fogadták; Verancsics Antal tartotta az üdvözlő beszédeket. [1])

Szeptember 22-én az ország rendei a királyi várlakba hivattak meg. Miksa maga nyújtotta át az előterjesztését tartalmazó iratot a primásnak, a következő szavak kiséretében: »Kivánjuk és kérünk benneteket, hogy előterjesztésünkre mielőbb közöljétek válaszotokat.«

»Kegyelmes császár — felele a primás — ha lehetséges, még ma elkészítjük válaszunkat.« [2])

A propositió annak előadására szorítkozott, hogy a király, teljesítendő az ország rendeinek az utolsó országgyülésből hozzá intézett kérelmét, elsőszülött fiának magyar királylyá megkoronáztatása végett hívta össze a jelen országgyülést; minélfogva értésökre adja, hogy a koronázás végrehajtására szeptember 25-ikét tűzte ki; miután pedig ez megtörtént, tárgyalás alá fogják venni az utolsó országgyülésen függőben hagyott ügyeket. [3])

A rendek, a propositió meghallgatása után, köszönetüket fejezték ki a királynak és családjának körükben való megjelenéséért, és azért, hogy kérésöket meghallgatva, elsőszülött fiának megkoronáztatásához beleegyezését adta; biztosítva őt és a megkoronázandó királyt hódolatuk és hűségök felől. [4])

Mig ekkép az országgyülésen semmi sem merült fel, mi a koronázás végrehajtását akadályozta, vagy a király és a rendek között az egyetértést megzavarhatta volna: a királyi

[1]) A *flórenczi* követek szeptember 25-én részletesen irják le a fogadtatást. Ennek részletei olvashatók *Istvánfy* könyvében is. Verancsics beszédei, a primás sajátkezü fogalmazataiban, megvannak a N. Múzeum könyvtárában.

[2]) A *bártfai* követek szeptember 23-iki jelentése.

[3]) A király ezen országgyüléshez két propositiót intézett; a koronázás előtt és a koronázás után. Az elsőnek szövegét nem ismerjük; de annak tartalmát megismertetik velünk a második propositió bekezdő sorai.

[4]) A válaszirat szövegét nem ismerjük. Azonban kétségtelen, hogy csak hódolati contestatiókból állott. Még az ország szabadságainak megtartására is csak a koronázás után kérték fel az új királyt, a mit a második propositióra adott válaszirat tartalmaz.

család körében a koronázási szertartás két pontja körül nehézségek támadtak.

Miksa, ki saját koronázása alkalmával (1563.) vonakodott az ünnepélyes szent mise alatt az úr testét magához venni, most fiának sem akarta megengedni, hogy vallásos érzületét és a kath. egyház tanai iránt viseltető hódolatát nyilvánosan kitüntesse. Azt kívánta tőle, hogy magán lakásán gyónjon és áldozzon. Rudolf, ki a spanyol udvarnál benső vallásosságot sajátított el, nem szivesen alkalmazta magát atyjának akaratához; sőt némileg kijátszotta őt, mert nyitott ajtók mellett, nagyszámú urak és nemesek jelenlétében vette magához az oltári szentséget. [1])

A koronázási eskü szövege sem elégítette ki Miksát; abból »szűz Máriát és minden szenteket«, kétségkivül a protestánsokra való tekintetből, kihagyandóknak vélte. Azonban a primás erélyesen felszólalt az ősi idők óta használatban levő esküminta megváltoztatása ellen. Rudolf támogatta őt. Minek következtében Miksa is megnyugodott. [2])

A koronázás a kitüzött napon, a szokott szertartások

---

[1]) A *spanyol* követ október 12-iki jelentése: »Sn Magestad Cesarea ... llamo al Rey su hixo y le dixo: Mirad que os aueis de confessar y comulgar para el dia de la coronacion, por esso embiad a Vienna por vuestro confessor. El Rey le respondio: que assi lo tenia entendido, y que aquella communion auia de ser publica, y que assi la pensaba recibir conforme al pontifical. El emperador le respondio: esso no Rudolfo, en aquella missa del Arzobispo no conuiene que comulgueis, en vuestra posada muy enhorabuena. I assi lo hizo el Rey, harto contra la voluntad, porque quisiera comulgar en la iglesia mayor. Pero sin consulta de su padre, me disen, que mando abrir las puertas de su casa y de su sala y alli se confesso y comulgo ... donde auia mucha cantidad de Ungaros, de suerte que ni la sala, quadra, ni el patio cabian dellos.«

[2]) A *spanyol* követ fönnebb idézett jelentését igy folytatja: »Trato tambien el Emperador que se omitiese en el juramento ... estas palabras: Sancta Maria y todos los Sanctos, disiendo que a solo Dios se deuia semejante juramento, porque assi lo hizo su Magestad quando fue coronado. El Rey y el Arzobispo de Strigonia se juntaron, y fueron al Emperador, y valorosamante le resistieron, de manera que les dio libertad para que se hiziese la cerimonia y juramento, como se hizo, que fue segun antiquamente se hasia. Este me conto el Serenissimo Rey el qual con su hermano proceden gloriosisimamente.

mellett történt meg. A következő napokat ünnepélyek, tánczvigalmak és lovagi játékok vették igénybe. [1])

Az országgyűlés csak szeptember utolsó napján kezdette meg az érdemleges tanácskozásokat. Ezeknek egy *második királyi előterjesztés* volt hivatva irányt adni.

A király ebben az ország rendeinek figyelmét az utolsó országgyűlés által megszavazott adó behajtása körül felmerült nehézségekre irányozta. Kiemelte, hogy az első részlet befizetésének határnapja augusztus 1-én járt le, és azóta alig 3000 forint folyt a kincstárba; több megyében még a porták összeirását sem fejezték be; más megyékben az alispánok és szolgabirák azon ürügy alatt, hogy az országgyülésre kell utazniok, felfüggesztették az adó behajtását. Már pedig ezen késedelem az ország rendeire nézve is nagy mértékben hátrányos; minthogy ugyanis a katonákat nem lehet pontosan fizetni, attól kell tartani, hogy azok rablás- és fosztogatással fogják magukat kárpótolni. A király felhívta tehát az országgyülést, hogy az első részlet mielőbbi behajtásáról és a további határnapok pontos megtartásáról gondoskodjék. Továbbá, az a visszaélés is kezdett elharapódzani, mely szerint aföldesurak jobbágyaiktól telkeiket elszedik, és ezek helyett saját földjeikből adtak nekik néhány holdat; mire azon czím alatt, hogy jobbágyaiknak nincsenek saját földjeik, azokat az adófizetéstől elvonták. A király e miatt azt kivánta, állapitsák meg a rendek, hogy ezentúl a földesurak eskü alatt tartozzanak bevallani a birtokaikon levő jobbágytelkek és zsellérek számát. Végre felhivta a rendeket, hogy az utolsó országgyülés által függőben hagyott ügyeket vegyék újabban tárgyalás alá, és alkossák meg a végzéseket úgy, a mint azt az utolsó országgyülés feliratára adott válaszában kivánta. [2])

Az országgyülés, mielőtt a király által kijelölt feladatainak megoldásához fogna, a megkoronázott ifjabb király-

[1]) A koronázási ünnepélyeknek részletes leirását küldik Lud. Antinori és Giambattista Concini flórenczi követek Pozsonyból szept. 30-án a nagyherczegnek. (A flórenczi állami levéltárban.)

[2]) A királyi propositió egykorú példánya a bécsi udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** IV. szám.

nak, koronázási ajándék címén, minden jobbágytelek után egy forintot szavazott meg.

Azonban loyalitásának ezen bizonyságával egy időben az ország jogai és érdekei mellett is erélyesen hallatta szavát.

Elhatározá, hogy a királyhoz intézendő feliratban őt és megkoronázott fiát az ország régi törvényeinek és szabadságainak fenntartása és megoltalmazására fogja felkérni; előadva, a többi sérelmek mellőzésével, főleg azt, hogy az országban hivatalok- és méltóságokra emelt idegenek miképen vetik meg a törvényeket, és támadják meg a szabadságokat. Ezeknek kegyetlensége és dölyfe annyira megy már, — így szólnak — hogy többénem lehet kiállani; találkoztak, kik nyiltan hirdetik, hogy ők fölötte állanak az ország szabadságainak, és hogy e szabadságok Mátyás királylyal sírba szállottak.

Az ország rendei felkérik tehát a királyt, hogy végre valahára mozdítsa el az idegeneket a hivataloktól, és alkalmazzon helyettök magyarokat; felhívják figyelmét az ifjú főrendekre és nemesekre, kiket a koronázási ünnepélyeken láthatott, és kikben, ha megfelelő hatáskört nem nyernek, ki fog halni a harczias szellem. Egyébiránt kijelentik, hogy ők nem akarják az idegen katonákat és tiszteket az országból teljesen kizárni; készséggel elismerik, hogy sok érdemes és derék ember találkozik soraikban; csak azt óhajtják, hogy magyaroknak legyenek alárendelve; hogy a király szigorúan büntesse azokat, kik az ország törvényeit megsértik; szünjék meg az a viszás helyzet, a mely szerint a magyar cancellária útján kibocsátott rendeleteket megvetik, és csak a német hatóságok rendeletei birnak érvénynyel.

És mindezen bajok orvoslásának biztosítékát abban látnák, ha Rudolf állandón Magyarországban laknék és kizárólag magyar udvarnokokkal venné magát körül.

Az országgyülés ezen óhajtásainak tolmácsolása után áttért a múlt országgyülésen elintézetlenül maradt ügyek tárgyalására. Öt napig elhuzódó tanácskozás után, melynek folyamában a két tábla között többféle nézeteltérések merültek fel, [1]) a következő végzések jöttek létre.

[1]) A *bányavárosok* követei nov. 3. végjelentésökben említik: »Nach langen disputiren und grossen Geschrei schwerlich genug verglichen.«

A tizedek bérlésénél a véghelyekhez közel fekvő tizedekre nézve a kamarának elsőbbsége legyen a földesurakkal szemben; a távolabb fekvőket a földesurak béreljék, és azokat a kapitányok vagy kamarai tisztviselők ne bérelhessék saját hasznukra; azon tizedek, melyeket a főpapok ekkorig természetben szedtek be, ezentúl is kezeik között maradnak. A tizedek behajtásáról és a jobbágyok által való elszállításáról több intézkedés történt.

A gyilkosok, tolvajok és egyéb gonosztevők megbüntetése a fő- és alispánok, valamint a földesurakhoz tartozik; a mire, ha ők maguk nem képesek, forduljanak támogatás végett az országos főkapitányhoz; de nem engedhető meg, hogy e büntető hatalmat a kapitányok ragadják magukhoz, kik azt csak a katonák fölött gyakorolják.

Azok, kik ez ideig a törököknek behódoltak, ez állapotban zavartalanul meghagyatnak; de a fő- és alispánok gondoskodjanak arról, hogy ezentúl se nemesek, se jobbágyok önkint be ne hódoljanak.

Minthogy a király a magyar bornak Lengyelországba való kivitelét tilalmazó rendeletet megszüntette, ezentúl a bort szabadon lehessen kivinni. Az árúlerakóhelyek tárgyában az 1569-iki országgyülés végzése megerősíttetik; de a városok, a melyek e jogokat maguknak igényelik, kiváltságleveleiket a királynak, vagy a magyar kamarának mutassák be.

A mi az igazság kiszolgáltatását illeti: a Tiszán innen és túl fekvő vármegyék számára, úgy a nyolczadi mint a helytartói törvényszék Eperjesen, a Dunán innen és túl fekvő megyék számára pedig Pozsonyban tartassék meg. Kitüzik a határnapokat, és megnevezik a főrendeket, kik mint ama törvényszékek ülnökei, működni fognak.

A lengyel érczpénz, — Szécsi Tamásnak Balogh nevü vára, — az egri káptalan panaszai, — a Győrött megtelepedett idegen iparosok, — a várakhoz csatolt, a kapitányok és erdélyiek által lefoglalt jószágok visszaadása, — a sóvári sóskutak, — a jobbágyok szabad költözése, — Báthory Miklósnak Szelin nevü vára, — Ujvár megerősítése, — a királyhoz fellebbezett ügyek haladéktalan elintézése, — az egyházi praedialisták kiváltságai, — a királyi és bányavárosok jogai, — az

Ausztriának elzálogosított várak és a 13 szepesi város visszaváltása, — az országos határok kiigazítása, — a zalamegyei végvárak ellátása, — Bidy Mihály és Farkas követelése, — a zalavári és kapornaki apátságok, — Szakolcza város jogállása, — az esztergomi érsek és a váczi püspök között fennforgó tizedper, — a turóczi convent visszaállítása, — tárgyában egyszerüen átirják az utolsó országgyülésen alkotott és a királynak már előadott kivánataikat, illetőleg végzéseiket, a melyektől azonban a király megtagadta volt megerősítését.

Ezekhez most még néhány új kivánatot csatolnak.

Tahy Ferencznek slavóniai jobbágyai lázadást támasztottak urok ellen, és fegyveres kézzel megvívták várait; a rendek felkérik a királyt, engedje meg, hogy a lázadók példásan bűnhödjenek.

Bánffy Miklós és László kérik, hogy a régi gyakorlat szerint, jószágaikon a zágrábi káptalan tizedeit ők bérelhessék.

Balassa András kéri, hogy a megvásárolt Serédi-birtokokról a király állítson ki új adománylevelet, mely jogait kellően biztosítsa.

A Cserép- és Buják-várához tartozó jobbágyok ingyen munkája azon várak erődítésére fordíttassék.

Mikép a mult országgyülésen Pethő János kijelentette volt, hogy keszthelyi várát tovább fentartani és megoltalmazni nem képes, most hasonló nyilatkozatot tett Balassa János dévényi várára nézve.

A rendek által a véghelyeken tartandó lovasok tárgyában a köznemesség azzal a kérelemmel fordul a királyhoz, hogy a főrendek is teljesítsék ezen kötelességöket, mert különben a köznemesség sem fogja magát kötelezettnek tekinteni.

Dobraniva zólyommegyei várat a király adja vissza Werbőczy István örököseinek.

Minthogy Szlavóniának a Kulpán túl fekvő része, »melyet most Horvátországnak neveznek« az adófizetéstől régi idők óta fel van mentve, ezen kiváltságát a király tartsa fenn továbbra is. Slavóniának többi részeiben rendelje el az új összeirást, de az ottani gyakorlat értelmében.

A nemeseknek saját birtokaikon levő bányáik szabad művelése, II. Ulászló törvényei értelmében, továbbra is biztosítva legyen.

Végre a király felkéretik, hogy Tokaj és Szendrő várak megerősítéséről gondoskodjék. [1]

Az ekkép összeállított felirat október 5-én korán reggel az esztergomi érsek lakásán felolvastatott. És miután annak szövege ellen kifogás nem történt, az ország rendei még ugyanazon nap délutáni óráiban bemutatták a királynak. Ez midőn a feliratot átvette, kijelenté, hogy igyekezni fog válaszát lehető rövid idő alatt közölni, és ekkép az országgyülés befejezését siettetni. [2]

Azonban ismét öt nap telt el, míg német és magyar tanácsosainak közreműködésével válaszirata elkészült. Ezt október 10-én reggeli nyolcz órakor adta át a termeibe meghivott rendeknek, kiket élő szóval intett, hogy siettessék tanácskozásaikat, mert — úgy mond — jól tudja, hogy a legtöbbnek közülök nehezére esik a hosszas tartózkodás Pozsonyban; és abbeli reménységét fejezte ki, hogy válaszirata, melynek minden pontját alaposan megfontolta, nem fog hosszú vitákra anyagot nyújtani.

A rendek a várból a primási palotába mentek, hol a királyi iratnak eredeti szövege és magyar fordítása is felolvastatott, és az több példányban leiratott, hogy mindkét tábla haladéktalanul tárgyalás alá vehesse. [3]

A király mindenek előtt örömét fejezte ki a fölött, hogy oly számosan jöttek össze. Hódolatuk nyilatkozatait megelégedéssel veszi tudomásul. A koronázási ajándékot kegyelmesen elfogadja. Viszont igéri, hogy mikép eddig, úgy ezentúl is mindenben szívén fogja viselni az ország javát. A mi névszerint az ország szabadságainak fentartását és megoltalmazását illeti, e tekintetben soha sem mulasztott el bármit, ezentúl sem fog elmulasztani; és bizton hiszi, hogy fia is nyomdokaiba fog lépni.

[1] A feliratnak dátum nélküli egykorú példánya a magyar országos levéltárban. — L. **Irományok.** V. szám.

[2] A *bányavárosok* követeinek idézett végjelentésében.

[3] A *bányavárosok* követeinek idézett végjelentésében.

Hőn óhajtaná, hogy bár volna olyan Magyarország helyzete, hogy külsegélyre ne szoruljon. Ez esetben nem engedte volna meg, hogy az ország rendei oly gyakran figyelmeztessék a külföldiek alkalmazásából származó bajokra, és ezeket rég gyökeresen orvosolta volna. Sajnos, hogy Magyarország a külsegélyt nem nélkülözheti. Ennek következtében, és vonatkozva a múlt országgyülésnek e kérdésben adott tüzetes felvilágosításokra, kéri a rendeket, ne ellenezzék, hogy a Magyarországban küzdő idegenek élén saját honfiaik álljanak. Elégedjenek meg azzal, hogy a magyarországi jövedelmekből fizetett katonáknak magyar parancsnokaik lesznek, és az országos hivatalok mind magyarokkal fognak betöltetni. Az ifjú nemzedékre, melyet örömmel látott a koronázási ünnepélyeken, mindig kiváló tekintettel fog lenni.

Gondja lesz rá, hogy az országban alkalmazott idegenek hatáskörükön túl ne lépjenek, és kihágásaik büntetés nélkül ne maradjanak. A királyi rendeletek tárgyában ismétli az 1569-iki országgyülésen tett nyilatkozatát, hogy az ország jogait és szabadságait illető ügyeket a magyar cancellária, a pénzügyeket a kamara, a hadi ügyeket a haditanács fogja tárgyalni.

A mi Rudolfnak Magyarországban való tartózkodását illeti, a mennyire lehet, teljesíteni fogja a rendek kérelmét. De tekintettel kell lennie a többi országokra is, melyeknek szintén fejedelme fog lenni; minélfogva nem tartózkodhatik kizárólag Magyarországban, és nem környezheti magát kizárólag magyarokkal.

Áttérve az országgyülés végzéseire, a tizedekről szólót jóváhagyja: hogy a királynak jogában álljon nemcsak a véghelyek, hanem a bányavárosok közelében is a tizedeket bérelni.

A büntető hatalom gyakorlására vonatkozó végzést is megerősíti, azon jelentéktelen módosítással, hogy ha a főkapitány tiszte üresedésben van, a fő- és alispánok forduljanak a kapitányokhoz.

A török hódoltságban levő nemesekre és jobbágyokra nézve óhajtotta volna, hogy azok ellen, kik 1569. óta önkint behódoltak, az országgyülés erélyesen lépjen fel; és kívánja,

hogy azok legalább irassanak össze. Intézkedni fog, hogy ily behódolások jövőben ne forduljanak elő.

A bor kivitelét Lengyelországba megengedi, de úgy, hogy az ne egyenesen oda, hanem az árúlerakó helyekre szállíttassék.

A törvényszékek tárgyában alkotott végzést megerősíti.

A múlt országgyülésen függőben hagyott ügyekre nézve smételi az akkori válasziratában tett nyilatkozatait, melyek többnyire határozatlanul vannak fogalmazva; igérve t. i., hogy meg fogja fontolni, magyar tanácsosait meg fogja hallgatni, a jog és igazság követelései értelmében fog eljárni stb.

Az új kivánatokra következőleg válaszolt:

Tahy Ferencz lázadó jobbágyainak ügyét meg fogja fontolni.

A Bánffyakat régi jogaik élvezetében nem fogja háborgatni.

A Serédi-birtokokról szóló adománylevél helyesen van kiállítva, minélfogva újabb okmányt nem adhat.

Újabb várak ellátásának terhét nem veheti magára; egyébiránt megjegyzi, hogy ha a rendek honvédelmi kötelességeiket lelkiismeretesen teljesítenék, ily nehézségek nem merülnének fel.

Jogosnak tartja, hogy az állandó lovasok tartásában a főrendek a nemesekkel egyaránt teljesítsék kötelességöket; de az országgyülés adjon véleményt, mikép lehessen biztosítani, hogy mindenki tartozásának eleget tegyen, és az elmulasztottakat pótolja.

Dobraniva ügyét meg fogja fontolni.

Slavóniát szívesen hagyná meg régi kiváltságainak élvezetében; de a körülmények nem engedik; minélfogva a slavóniai rendek, békésebb idők bekövetkeztéig, mondjanak le régi kiváltságaikról.

A nemeseknek II. Ulászló által engedélyezett bányamüvelési szabadságát megerősíti, oly kikötéssel, hogy az a sóbányákra nem terjed ki.

A várak megerősítésénél előforduló bajoknak kútforrását az ingyen munkák helytelen felhasználásában látja; minél-

fogva ismételi kívánatát, hogy az ingyen munkák felosztását bizzák rá.

Végre figyelmezteti a rendeket, hogy az adó behajtása tárgyában nem intézkedtek; felhívja őket, hogy a megajánlott adó behajtását siettessék, és jövőre a füstönkint való adózást fogadják el. [1])

Az alsó tábla október 11-én gyült egybe a királyi válaszirat meghallgatása végett. De midőn kitünt, hogy a király a múlt országgyülésen elfoglalt álláspontjához ragaszkodik, a megyei követek, be nem várva a válaszirat végét, zajongani kezdettek, és a felolvasást megszakították.

Vezérszónokaik, a gyülekezet helyeslése között, kijelentették, hogy a királyi válaszirat megvitatásába nem bocsátkoznak, a tárgyalásokat megszakítják, mert ezzel az idő eredmény nélkül telik; hanem a szőnyegen forgó ügyek elintézését a jövő országgyülésre kell halasztani. Ez egyértelmüleg elfogadtatván, abban állapodtak meg, hogy határozatukat élő szóval fogják előadni a királynak, a ki azonnal és személyesen közölje velök elhatározását.

A köznemesség rögtön átment a főrendekhez, hogy hozzájárulásukat kieszközölje. Ezek kisérletet tettek ugyan megállapodásuknak helytelenségét kimutatni; de miután szavaik hatás nélkül hangzottak el, nagyobb zavarok elhárítása kedveért, maguk is elfogadták azt. [2])

---

[1]) A királyi válasziratnak, dátum nélküli, egykorú példánya a magyar országos levéltárban. — L. **Irományok.** VI. szám.

[2]) A *bányavárosok* követei idézett végjelentésökben az október 11-iki eseményeket így adják elő: »Als nun den 11 octobris frue der gemaine Adl in der Landstuben zusammen khommen und ettlich Artickl wie dieselben verlesen worden angehört, haben sie ein wildes Geschrei angefangen und khurtzumb in der Kais. Maiestät Replica nicht bewilligen wollen, sondern die Artickl durchaus verworffen, sich nachmal zu den Prelaten und Herrn verfueget, und inen solchen iren Beschlues angezaigt; und obgleich dieselben sie guetlich sich eines andern zu bedencken vermahnet, haben sie doch von solch irem Beschluss durchaus nicht weichen wollen, sondern stracks begert widerumb für die Kais. Maiestät zu treten, und mit derselben nichts merers in schrifften, sondern muntlich zuhanndln, und also zuschliessen.

Másnap a két tábla küldöttsége megjelent a király előtt. Verancsics primás adta elő a rendek határozatát.

Előadásának lényege ez volt: Minthogy a királyi válaszirat hosszú és terjedelmes, fontos ügyekről és leglényegesebb szabadságaikról szól, többen pedig a főrendek és nemesek soraiból, a király engedélyével, részint már elutaztak, részint eltávozni készülnek; nem tartják czélszerűnek amaz ügyeket elsietve tárgyalni, és inkább véget akarnak vetni a hosszas tárgyalások- és üzenetváltásoknak. Ha ugyanis a tanácskozásokat folytatnák, ezek a naponkint felmerülhető vitatkozások által hosszúra nyúlnának, és a királyt többi országai fontos ügyeinek elintézésében gátolnák. E mellett az ország rendei nagy részének már mostanig is nehezére esik a költséges tartózkodás Pozsonyban; a legtöbben nem képesek tovább maradni; főleg azok, kiknek a szüretre haza kell sietni. Végre a közel vidéken pusztító pestistől való félelem is tekintetbe veendő.

Ily körülmények között a rendek abban állapodtak meg, hogy a szőnyegen levő ügyek további tárgyalásáról lemondva, azoknak elintézését boldogabb időkre halasztják. Ez alkalommal csak oly okiratot kívánnak szerkeszteni, mely a koronázásról, a koronázási tiszteletdíj megajánlásáról és a törvényszékek tartásáról szóló czikkeket tartalmazza. Egyúttal felkérik a királyt, hogy a hozzá föllebbezett peres ügyeket, és úgy a vármegyék mint magánosok által hozzá intézett folyamodásokat, névszerint a Báthory-féle ügyet, elutazása előtt intézze el.

Mivel pedig a király más tartományait készül meglátogatni, és fiát Rudolfot is magával viszi: a rendek azon kéréseket terjesztik elő: ruházza fel a helytartót oly hatalommal, hogy magyarországi alattvalóinak ne kelljen, ügyeik elintézése végett, távol országokban a királyt felkeresni; továbbá a királyi kettős pecsétet hagyja az esztergomi érseknél, a kinek elődei mint főcancellárok azt mindig őrizték.

És midőn mindezeket figyelmébe ajánlják, újra kérik, hogy őket ősi szabadságaik- és kiváltságaikban tartsa fenn.

Végre határozza meg az órát, a mikor a rendeket »a közjóra vonatkozó ügyekben« meghallgatni hajlandó.

A király röviden válaszolt. Felszólította a küldöttséget, hogy az előadottakat írásban nyújtsa be. A mi még az nap megtörtént. [1])

A király szintén még az nap értésére adta a két táblának, hogy kész a következő napon reggeli hét órakor az összes rendeket elfogadni.

A rendek a kitűzött órában egybegyültek a királyi várlakban. Midőn a király körükben megjelent, *Verancsics Antal* hosszabb beszédben előadta a rendek sérelmeit és kívánatait.[2])

A király, ki ezen előadás pontjait saját kezével jegyezte fel, válaszában mindenek előtt az országgyülés határozatára, hogy ez alkalommal végzéseket nem fog alkotni, tett észrevételt.

» Ő neki — úgy mond — tulajdonképen mindegy, akár hoznak a rendek végzéseket, akár nem. Ő azért jött ide, hogy bajaikon segítsen. Mivel azonban sérelmeiket csak általánosságban adják elő, nem nevezve meg azokat, kik panaszaikra okot adtak, mit sem tehet. Ő nem szagolhatja meg, hogy mi baja van egyiknek-másiknak, ha nem közlik vele. Láthatják, mily boldog napokat él itt; éjjel-nappal kell fejét törnie panaszaikon és kérvényeiken.« [3])

---

[1]) A rendek dátum nélküli felterjesztésének eredeti példánya, a magyar országos levéltárban. »Hodierna die — így kezdődik az irat — SS. et OO. Regni certos fratres suos ex D. Praelatis, Baronibus, Nobilibus, caeterisque Ordinibus ad V. M. C. ... expediuerunt, et per illos ... quaedam nunciauerunt. Quae M. N. C. benigne quidem audire dignata est, respondit tamen, ut ... illa in scriptis ... exhiberentur.« — Lásd **Irományok.** VII. szám.

[2]) Sajnos, Verancsics előadásának tartalmát nem ismerjük. A bányavárosok követeinek jelentésében csak azt olvassuk: »Herr Verantzius ... im Namen den gantzen Landschaft allerlei Beschwärnissen und Begern (wie seine gnaden dieselben zuvor in Rath und gantzer Versammlung auff ein Memorial-zettel verzeichnet) ordentlich nacheinander proponirt, und ein zimlich lange Oration für Ire Maiestät in Beisein aller Stände gehabt.«

[3]) »Ire Majestät wol zufrieden die Hungern machen Artikln irer Beschlues oder nicht. Ire Majestät wäre darumb da, das inen möcht geholfen werden. Weil sie aber die personen durch welche sie beschädigt wurden, und wieder die sie sich so hoch beschwären, nicht ausdrücklich

A rendek ekkor újra azzal a kérelemmel fordultak a királyhoz, hogy megkoronázott fiát Rudolfot engedje állandón Magyarországban tartózkodni, a hol az ország nyelvét, szokásait, törvényeit megtanulja, és a rendeket mindenben támogassa.

A király erre azt válaszolta, hogy maga idején gondja lesz rá, hogy a rendek ezen óhajtása teljesüljön, és új királyuk közöttük tartózkodjék. Ez azonban most még nem történhetik meg; mert Csehországba készül vele menni, és őt csehországi királylyá fogja megkoronáztatni. Ugyanis ez idő szerint a magyar király országát ennek erejével nem képes megvédelmezni; más országok segítségére van szüksége. E miatt akarja fiát Csehország királyává is megkoronáztatni.

E szavakra a rendek soraiból felhangzott e kiáltás: »Non solum in Regem Bohemiae, sed et in Regem Poloniae.« Azaz, hogy a lengyel trónt is — mely II. Zsigmond halála által üresedésben volt — szerezze meg Rudolfnak. Mire a király megjegyzé: »Hoc est in manu Dei.« [1])

A király ezután közlé válaszát a rendek utolsó felterjesztésére.

Megnyugszik abban, hogy az országgyülés befejeztessék, és a tárgyalt ügyek elintézetlenül hagyassanak; azonban csak oly feltétel alatt, ha nemcsak a Rudolf megkoronáztatására, a koronázási ajándékra és a törvényszékek tartására vonatkozó czikkeket iktatják törvénykönyvbe: hanem egyúttal intézkednek az utolsó országgyülésen megajánlott adó behajtása felől, és kimondják, hogy a rendek a jövő országgyülésig, az 1569-ik évi törvények értelmében tartoznak lovas hadaikat a véghelyeken tartani, és jobbágyaik az ingyen munkákat végezni.

---

nennen, khundte Ire M. nicht dafür, khundte es auch nicht riechen was einem oder den anderen angelegen wäre; allein es must nur angezaigt werden. Sie sähen alle wol, was Ire M. für guette Tage oder Säligkeit hätte, nämblich die Tag und Nacht allein über iren Beschwärnüssen und Supplicationen ligen, diselben verlesen und darüber iren Kopff brechen musste.«

[1]) Ezen részleteket is a bányavárosok követeinek végjelentéséből ismerjük.

A mi a hozzá föllebbezett pereket és fölterjesztett kérvényeket illeti, igéri, hogy azokat — névszerint Szelin várának ügyét is — haladék nélkül, az igazság követelései szerint, fogja elintézni.

A helytartó hatásköréről nem tartja szükségesnek intézkedni, minthogy székhelye az ország határainak közelében, Bécsben van; de ha távolabb fekvő helyre távoznék, a helytartót megfelelő hatáskörrel fogja felruházni.

Végül biztosítja a rendeket, hogy mindig legfőbb gondja lesz, hogy őket szabadságaikban, »*a mennyire a jelen viszonyok engedik*«, fentartsa.

A király ezen válaszát röviden előadva, irásban foglalva átadta, és a személynök által magyar nyelven is megmagyaráztatta. [1])

A rendek, kiknek most csak arra volt gondjuk, hogy mielőbb távozhassanak, megelégedtek ezzel a válaszszal. Másnap nyolcz czikkből álló törvénykönyvet szerkesztettek. [2]) Az első czikkbe Rudolf megkoronáztatása van iktatva. A második a király igéretét tartalmazza, hogy az ország szabadságait és törvényeit senki által sem engedi megsértetni; és ezzel kapcsolatban a rendek kifejezik azt a reményöket, hogy a király »azokról, a mik a közszabadság fentartásáról ez országgyülésen tárgyaltattak, minden időben és alkalommal meg fog emlékezni; nem is fogja tűrni, hogy a rendeknek

---

[1]) A bányavárosok követeinek jelentésében olvassuk, hogy Verancsics beszéde után »Ir Kays. Majestät, welche mit e gner Hand alle Artickl selbst verzeichnet, gemelten Ständen eine khurtze Antwort gegeben, und durch Herrn Mag. Andream Zazy personalis praesentiam was derselben Willen und Meinung sei in hungarisch Sprach tolmetschen lassen...« Az *esztergomi káptalan* követei, kiknek október 14-iki jelentését birjuk, csak röviden szólnak az okt. 13-iki audientiáról: »D. Praelati, Barones et Regnicolae heri publicam audientiam habuerunt. Imperator benigne eos audivit, et obtulit se eorum supplicationibus condescensuram.« — A királyi válaszirat egykorú példánya a magyar országos levéltárban. — L. **Irományok.** VIII. szám.

[2]) A *bányavárosok* követeinek idézett végjelentésében többi között áll: »Die Stende ... andern tags (okt. 14.) wieder zusammen khommen, und damit sie nicht gar one schriftlichen beschluess von dannen verraiseten, haben sie etlich wenig Artikl beschreiben lassen.«

további panaszokra okot és alkalmat szolgáltassanak. »A harmadik czikk a megszavazott koronázási ajándékról szól.

A következő három czikk a nyolczadi, helytartói és báni törvényszékek tartásáról intézkedik. Végre az utolsóban kimondatik, hogy az utolsó országgyülésen megszavazott adónak behajtása, az ingyen munkák kiszolgáltatása és a rendek által a véghelyeken tartandó lovasok tárgyában, a jövő országgyűlésig, az 1569-ik évi végzések maradnak érvényben.

Ezen végzéseket már másnap bemutatták a királynak, a ki azokat haladéktalanul ellátta megerősítésével.[1])

A király azonban még több napig Pozsonyban maradt, és csak a hónap végén tért vissza Bécsbe. [2])

[1]) A törvénykönyv példánya a bécsi udvari kamara levéltárában. — L. **Irományok.** IX. szám.

[2]) A flórenczi követek október 21-én irják *Pozsonyból*: Questa dieta ha havuto il suo fine, con intera sodisfattione del' Imperatore.« Még két nappal utóbb is Pozsonyból küldik jelentésöket.

ORSZÁGGYÜLÉSI IRODALMÁNYOK ÉS TÖRVÉNYEK.

I.

1572. Június 23.

Meghivólevél a pozsonyi koronázási országgyülésre.

Maximilianus Secundus . . .

Egregii et Nobiles, fideles nobis dilecti. Meminisse potestis, qua instantia et sollicitudine in proxime celebrato generali Conventu Posoniensi, fideles nostri universi Status et Ordines regni nostri Hungariae unanimiter nobis supplicarint, pro coronando in legitimum successorem nostrum, Regem scilicet Hungariae, Serenissimo Principe Rudolpho Archiduce Austriae etc., filio nostro charissimo. Quod tunc ab eisdem omnibus grato et clementi animo accepimus, simulque respondimus benigne, eius rei quamprimum ad optatum finem deducendae, nos sedulam curam habituros. Cum igitur nunc quoque eius animi simus, ne ulterius ea solennia differantur, sed primo quoque tempore rite peragi queant; visum est nobis, ut, quemadmodum in novissimo isto Conventu mentem superinde nostram eisdem fidelibus Statibus significaveramus, ad festum Nativitatis beatissimae Virginis Mariae proxime futurum, universis fidelibus nostris Praelatis, Baronibus, Nobilibus, caeterisque Statibus et Ordinibus Regni nostri Hungariae generalem Congregationem seu Dietam, in Civitate nostra Posoniensi celebrandam, ibidemque ipsam coronationem (quam Deus optimus maximus fortunare velit) debito modo perficiendam, promulgaremus Cui quidem Dietae nos ipsi, Deo volente,

personaliter interesse in animo habemus. Fidelitati itaque vestrae, et vestrum singulis harum serie benigne committimus et mandamus, ut sub poena ea, quae in Decreto continetur, ad dictum festum Nativitatis beatissimae Virginis Mariae, secundum veterem consuetudinem, viritim et per singula capita, Posonium venire, et coronationis ipsius solennitati, eo ordine et apparatu, qui huiusmodi celebritatem maxime decebit, interesse non negligatis; tractaturi eodem tempore etiam de aliis omnibus, quae ad publicam Regni nostri salutem et tranquilitatem pertinere videbuntur. Secus non facturi. Datum Viennae vigesimo tertio mensis Junii, Anno Domini MDLXXII.

Maximilianus Vesprimiensis.
Nicolaus Istvánffy.

(A Szepesmegyéhez intézett példány eredetije ezen megye levéltárában.)

II.

1572. Július 17.

Sáros vármegyének Szepesmegyéhez intézett átirata, az országgyülésre küldendő követek tárgyában.

Egregii Domini amici et vicini nobis observandissimi. Salutem Dominationibus Vestris praecamur et nostra servitia commendamus. Allatae sunt nobis literae Sacrae Caesareae ac Regiae Majestatis Domini Nostri semper clementissimi, quibus Sua Caesarea Majestas serie nobis mandat, ut ad festum Nativitatis beatae Mariae virginis proxime venturum, nos viritim ad publicam Regni congregationem Posonium proficiscamur. Quia autem non dubitamus in isto Dominacionum Vestrarum Comitatu quoque plurimos ex nobilitate esse, qui aeque pauperes et inopes sunt, atque in hoc nostro Comitatu, et sine summa tam rerum quam bonorum suorum jactura vix possint tam longum iter ne aggredi quidem, non quod perficere, et finem Comitiorum propriis suis sumptibus expectare: visum itaque nobis est, ut Dominationes Vestras Egregias, tanquam vicinos nostros singulares, et praesertim eos, quibus certe scimus hanc profectionem eodem modo, quo nobis esse injunc-

tam et curae esse, consulamus, quid in tam arduo et gravi negotio sit agendum. Nobis videtur esse consultissimum, ut unum peculiarem hominem, nomine nostro et Dominationum Vestrarum, nec non Comitatuum Zemplin, Abaujwar, ad Suam Majestatem Imperatoriam ac Regiam, cum humili supplicatione transmittamus, ut Sua Sacra Majestas dignetur ea consuetudine, quae hactenus in promulgatione similium Diaetarum usa est, contenta esse, ne miserae conditionis nobilium vulgus cogatur ad tam longinquum iter proficisci, cum alioquin, propter horum sterilium annorum annonae caritatem, magna pars eorum ita est oppressa, ut nisi haec instans messis beneficio Dei optimi maximi advenisset, fortassis fame interiisset, et de singulis Comitatibus more solito deligantur certae idoneae personae ad ipsa Comitia. Quocirca si et Dominacionibus Vestris Egregiis haec nostra opinio in hac parte placebit, velint nobis, cum adjectione sententiae earundem, rescribere. Et scribant Suae Majestati saltem literas credentionales ad earundem exhibitorem, quisquis ille fuerit, quem nos expediemus. Nostrum erit, ut nos omnium, tam Dominacionum Vestrarum, quam aliorum Comitatuum praescriptorum nominibus supplicationem conficiamus. Pro expensis vero sufficere credimus, si Dominaciones Vestrae Egregiae florenos 12, reliqui similiter ad quos singulos scripsimus, per totidem miserint. Easdem quam felicissime valere optamus. Datum in congregatione nostra generali Eperjesiensi 17. julii Anno Domini 1572.

Dominacionum Vestrarum

amici et vicini
Universitas Nobilium Comitatus
Saaros.

Kivül: Egregiis ac Nobilibus Dominis Vicecomiti Judicibus Nobilium ac Universitati Nobilium Comitatus Scepusiensis etc. dominis ac vicinis observandissimis.

(Eredetije Szepes-megye levéltárában.)

III.

1572. Szeptember 16.

A förendeknek Miksa királyhoz intézett irata.

Sacratissima Caesarea ac Regia Maiestas Domine Domine nobis clementissime.

Orationum nostrarum in Domino deuotarum ac seruitiorum perpetuorum in gratiam S. Maiestatis Vestrae humillimam commendationem.

Quod tam diu tardatum est in his, quae ad hanc celebritatem coronationis Serenissimi Principis et Domini Domini Rudolphi Archiducis Austriae etc. Domini nostri clementissimi pertinent, nulla alia causa fuit, quam tardior aliquorum ex nobis aduentus. Verum postquam heri et Magnificus dominus comes Zrinius aduenisset, subito conuenimus in unum, et ea quae in negotio eiusdem felicissimae coronationis suae Serenitatis ordinauimus et decreuimus, misimus ad S. Maiestatem vestram, per Nuncios nostros, Reuerendissimum ac Magnificum Dominos electum Varadiensem et Joannem Pethew, ac Egregios Georgium Melyth et Andream Pernezy, a quibus alia etiam omnia, quae huc pertinent, S. Maiestas vestra intelliget et cognoscet. Quibus intellectis Maiestas vestra S. reliqua pro suo clementi arbitrio constituere dignabitur. Nos vero interim, prout ordinauimus et decreuimus, cum eo apparatu et ordine quo debemus, Serenitatem suam inter Kepchin et vadum Danubii expectabimus, eo scilicet in loco, ubi S. Maiestas vestra, tempore faelicissimae suae coronationis excepta fuit.

Scripturi etiam eramus numerum equitum, sed quidam adhuc nondum aduenerant, aduenturi tamen ad horam secundam vel terciam pomeridianam. Factaque omnium lustratione, diligentem, dabimus operam, ut de his quoque S. Maiestatem vestram subito edoceamus. Quam Deus optimus maximus diutissime sospite atque felicitet. Posonii 16. Septembris 1572.

Eiusdem S. Maiestatis Vestrae

humiles, fideles ac perpetui sacellani et seruitores
Praelati et Barones nunc Posonii praesentes.

Kivül: Sacratissimae catholicae Imperatoriae ac Regiae Maiestati etc. Domino Domino nobis semper clementissimo.

(Eredetije, nyolcz pecséttel, a bécsi titkos levéltárban.)

IV.

1572. Szeptember végén.

Miksa király országgyülési előterjesztése.

Propositio Statibus Hungariae post coronationem exhibenda.

Quum Sacra Imperatoria ac Hungariae, Bohemiae etc. Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, in propositione fidelibus inclyti sui Hungariae Regni Statibus et Ordinibus proxime facta, ostenderit, post Maiestatis suae filii charissimi, Serenissimi Principis et Domini Domini Rudolphi Regis Hungariae etc. Archiducis Austriae, Domini itidem nostri clementissimi, Coronationem istud reliquum fore, ut de iis articulis, qui in nouissimis Comitiis, vel a Maiestate sua, vel ipsis Statibus et Ordinibus popositi et ad hunc praesentem Conuentum reiecti essent, quique pro inclyti Regni ac eiusdem fidelium subditorum commodo, incolumitate et permansione ulterius proponendi viderentur, cum iisdem Statibus et Ordinibus deliberationem susciperet; idcirco, quo nunc coronatione ea, Dei optimi maximi benignitate, feliciter peracta, ad illorum quoque quae supersunt tractationem deueniatur, Maiestas sua Caesarea Regiaque fidelibus Regnicolis, Dominis Praelatis, Baronibus, Nobilibus, caeterisque Statibus et Ordinibus hocce scriptum clementer exhibendum, ac primo loco istud ipsis in mentem reuocandum duxit, quod etsi Maiestas eius subsidio, in memoratis Comitiis a fidelibus Regni Statibus et Ordinibus, oblato, et per Maiestatem suam acceptato clementer acquiescat, ab eo tamen tempore animaduertit in eius praestatione defectus, nouasque apparere difficultates, ac eas quidem tales esse, ut a Maiestate sua, sine graui subsidii illius, pro necessaria Regni tuitione decreti, diminutione et detrimento, dissimulari nequeant.

Quamuis enim primi termini solutio ad primam diem

mensis Augusti proxime praeteriti fuerat praestanda, ac proinde Caesarea Regiaque Maiestas Camerae suae Hungaricae non ita pridem iniunxerit, daret operam, ut si non totam dicam, saltem certam pecuniae summam ad decimum quintum eiusdem mensis Augusti, vel si id fieri non posset, ad primum diem praesentis mensis Septembris colligeret, et pro militum, quibus ea pecunia a nobis destinata erat, solutione in promptu haberet; tamen dicta Camera, quae in eo sollicitando urgendoque nihil studii vel diligentiae praetermisisse, ac tam Comitatus quam dicatores, et Maiestatis suae et ipsius Camerae literis aliquoties requisiuisse constat, non solum parum hucusque efficere potuit, eo, quod tum temporis et ante paucos quidem dies, in multis Comitatibus necdum ea, quae ex publico nouissimae Dietae decreto fieri debet, noua portarum connumeratio absoluta fuit, verum etiam eidem Camerae nostrae a Dicatoribus ultradanubianis indicatum est, exactionem huiusmodi dicae, propter Dominorum, Nobilium, Vicecomitumque ad Serenissimi Hungariae Regis coronationem aduentum, esse suspensum, hincque accidit, ut ex primi istius termini dica eo tempore tria tantum florenorum millia ad eandem Maiestatis suae Cameram administrata essent. Quoniam vero res haec in graue Maiestatis suae praeiudicium cedit, atque insuper istud inde sequitur incommodi, quod damna illa et violentiae, de quibus fideles Regnicolae antehac toties conquesti sunt, ob tardiorem huiusmodi militum solutionem, minus etiam caueri et auerti possint: Caesarea Regiaque Maiestas sua fideles Status et Ordines benigne clementerque hortatur et requirit, ut talem modum inire, remque eo dirigere velint, quo et dicti primi termini solutio diutius non prorogetur, et futuri tres termini, suo quolibet tempore, sine aliquo defectu vel cunctatione, integre praestentur.

Praeterea Caesarea Regiaque Maiestas fide digna relatione edocta est, nonnullos Nobiles, nouo quodam modo, in suum ipsorum commodum excogitato, colonos suos a solutione dicae defendere, eo quod terras colonorum, ad sessiones seu fundos pertinentes, ipsis adimant, ac deinde tria, quatuor, vel plura etiam terrarum iugera, pro suo libito, illis concedant, quartamque vel quintam partem frugum, prout cum colonis

conuenerint, de iisdem terris capiant, atque hoc praetextu dicant suos illos colonos nullas terras arabiles proprias habere, sed tantum a se concessas colere, ideoque pro sessionibus seu portis integris censeri connumerarique non debere. Quae res, cum in maximam dicae diminutionem ac detrimentum vergat, Caesarea Regiaque Maiestas sua, quo nouae huic inuentioni occurratur, statuendum censet, ut posthac in connumeratione portarum non judices possessionum, qui quandoque sui officii atque debiti non ita uti oportebat memores esse videntur, sed Domini terrestres, siue Praelati, Barones, Magnates, siue Nobiles sint, iurent: in hoc vel illo pago suo tot integras sessiones ac tot inquilinos esse, siue censum illis soluant, siue non.

Quod vero ad tertiarios, quartarios, sextarios, ac iam dictos inquilinos, praeterea carbonarios, molitores, Ruthenos et Walachos, item electionem dicatorum, et alias dicationis appendices, per Caesaream Regiamque Maiestatem, in nouissimo Conuentu propositas, et in aliud tempus reiectas, attinet, Maiestas sua fideles Status et Ordines etiamnum clementer hortatur, ut cum ea omnia haud dubie in ipsorum Regnicolarum ac totius Prouinciae commodum redundatura sint, suae Maiestatis postulatis, de hisce articulis factis, ipsi etiam assentiant.

Sic etiam in caeteris saepedictae nouissimae propositionis articulis, ad hunc praesentem Conuentum remissis, nimirum de arendatione decimarum, de furtis, homicidiis et aliorum quorumpiam sceleratorum latrociniis puniendis, de tributariis colonis et Nobilibus qui se Turcis subdiderunt, praeterea de nonis vinorum et aliis vinis miserae plebis, per Dominos terrestres, quantumuis paruo pretio obiecto, auferri solitos, de interdicto liberam vini venditionem prohibente tollendo, de depositionum locis, de fodinis minerariis, de laboribus colonorum pro munitione locorum finitimorum praestandis, eorundemque laborum restantiis, et quae praeterea ad huiusmodi labores pertinent, item de locorum muniendorum limitatione, continui equitatus intertentione, ac aequalitate in eius praestatione seruanda, poenaeque in negligentes Vicecomites executione, quinti etiam cuiusque coloni leuatione, et cum Domino-

rum tum Nobilium, tam in generalibus quam specialibus expeditionibus insurrectione, ac denique Regnicolarum decreti de Arrianis et Trinitariis ad Sacramentarios extensione, ac eiusdem extensionis limitatione: Caesarea Regiaque Maiestas iis quae in replicatione sua tum temporis facta continentur, clementer inhaeret, ac a fidelibus suis Statibus et Ordinibus responsum, Maiestatis suae resolutioni ac postulatis consentaneum expectat.

(Egykorú irat a bécsi császári kamara levéltárában.)

V.

1572. Október 5.

A pozsonyi országgyülés felirata.

Non possunt verbis exprimere Domini Praelati, Barones, Nobiles, ceterique Status et Ordines Regni Ungarie summam ipsorum letitiam, quam ex felici et augusto Sacratissime Cesaree ac Regie Maiestatis, Domini sui clementissimi, in medium ipsorum aduentu conceperunt. Qui ipsis eo gratior et optabilior accedit, quod Serenissimum quoque Principem Rhudolphum, Archiducem Austrie, etc. filium Maiestatis sue Cesaree natu maiorem, quem ipsi nouissimis Comiciis, unanimi omnium consensu, in Regem Ungarie elegerant, sanum et incolumem una aduenisse conspiciunt. Quibus etiam pro vetere sua erga ipsorum Reges propensione et fide, eo cum equitatu quo ampliori et instructiori in hoc afflictissimo rerum statu potuerunt, certatim et alacriter occurrerunt. Et cum Serenissimus ipse Princeps Rhudolphus, secundum vetustas Ungarie leges et instituta, sacram Regni Coronam, ante paucos hosce dies susceperit (quod felix faustumque sit), et omnis ea celebritas, iuuante Deo, congruis modis ex animi sententia peracta sit, Status et Ordines Regni opere precium futurum esse existimarunt, ut in hoc suscepti regiminis inicio, tam Maiestati sue Cesaree, quam nouo Regi, pro conseruandis et defendendis antiquis Regni legibus et libertatibus, ac maiorum suorum nstitutis, ad que obseruanda utraque ipsorum Maiestas solem-

niter sese obstrinxit, humiliter supplicent. Que quidem libertates multis diuersisque modis iam diu, non sine grauissimo Regnicolarum dolore, labefactari et opprimi ceperunt, idque potissimum a peregrinis hominibus. Verum enim vero cum prima ac precipua tocius Regni libertas in ea imprimis parte ledatur, Maiestatibus suis utrisque Status et Ordines Regni humilime supplicant, ut iam tandem, ad frequentissimas ipsorum postulationes, extraneos et peregrinos officiales e medio ipsorum tollat et auferat, qui nonnunquam adeo crudeles, adeoque elati et immites sunt, ut sustineri nequeant, et iam aliqui eo insolentie euaserunt, ut se et legibus et libertatibus publicis maiores esse, et illas mortuo Rege Mathia simul interiisse, magno cum Regnicolarum dolore, iactitent. Illud etiam Maiestates sue clementissime in animum reuocent, in aliis quoque Regnis et prouinciis nonnisi indigenas praefecturis et magistratibus prefici consueuisse; neque exteros unquam fore passuros, ut illis in ipsorum regione Ungari quipiam imperitent. Et quamquam tam intestinis quam Turcicis bellis maior et potior militie Ungarice pars concidit; tamen, sic volente diuina clementia, rursus indies praeclara iuuentus succrescit, sicuti Maiestas sua Cesarea, sub hac Serenissimi Regis Coronatione, videre potuit, in qua et Magnatum et Nobilium spectate indolis soboles conspicitur. Cui nisi Maiestates sue de aliquibus prefecturis, aut alia aliqua exercende adolescentie commoditate prospexerint, et semper illas exteris gubernandas tradiderint, futurum omnino erit, ut abiecta omni animi hilaritate, misera, languida et tam Reipublice, quam Maiestatibus suis inutilis efficiatur. Cui rei Maiestas sua Cesarea et Regia, pro sua eximia prudentia, ita occurrat, ut cum opus fuerit, nostrates quoque habeat in promptu tales, qui a Maiestatibus suis educati et edocti, tam domi quam foris, sciant Maiestatibus suis et patrie bene inseruire. Neque hoc loco Status et Ordines Regni intelligere volunt, extraneos milites prorsus exautorari, quum propter adductas a Maiestate sua Cesarea in nouissimo Conuentu rationes, id minime sit expetendum, et alioquin inter illos plures viri boni, industrii et militares reperiantur; sed ipsam supremam iurisdictionem et gubernacula penes indigenas Regni Ungaros permanere

humiliter optant. Alia etiam ex parte vetusta Regni libertas eo pacto collapsa est, quod cum tempore diuorum Ungarie Regum predecessorum Maiestatis sue felicis memorie, litere omnes, quibuscumque de rebus ex Cancellaria Ungarica emanate, suam habebant firmitatem, nunc in eum contemptum sunt redacte, ut nullus illis per Prefectos et Capitaneos locus detur, sed Regnicole modo ad literas Camere Aulice et Austriace, modo ad Consilium Bellicum, modo ad diuersas alias expediciones reiici soleant, quarum finem non sine grauibus expensis, sero tandem et saepe absque ullo fructu consequuntur, eo quod illic iura et libertates Regni non intelliguntur. Huc addi possent plurima alia et propemodum infinita, que breuitatis causa nunc omittuntur. Quemadmodum igitur Reuerendissimus Dominus Archiepiscopus Strigoniensis Regni Primas, dum Maiestatibus suis obuiam itum est, nomine publico, disertis verbis suppliciter postulauit, ita nunc omnes Status et Ordines Regni humiliter supplicant, dignentur sue Maiestates ipsos huius eorum voti benigne compotes reddere, et extraneis prefectis sublatis, Ungaros pristine ipsorum libertati restituere, et illis arces et prefecturas locorum finitimorum dare, antiquatisque aliis peregrinorum expeditionibus ex Cancellaria Ungarica emanatis, suum vigorem reddere. In eos autem, qui libertates publicas, contra Maiestatum suarum expressum iuramentum, euertere conantur, iure Regni seuere animaduertat. Quod ut facilius effici possit, Serenissimus Rex Rhudolphus continuam in Ungaria faciat residentiam, sicuti nouissimis etiam Comiciis per Status et Ordines Regni postulatum fuit, et Aulicos Ungaros habeat, Consiliis Ungarorum utatur, et que ad res Ungaricas pertinebunt, nonnisi per Ungaros, qui sua melius quam peregrini norunt, administret; Ecclesias Dei, Prelatos, Barones, Nobiles ceterosque Status et Ordines Regni, tam in decimis quam in omnibus libertatum suarum prerogativis, firmiter tueatur et conseruet. Que ut Maiestas sua Cesarea benignissime admittat, et ad optatum effectum omnia deducat, dicti Status et Ordines Regni Ungarie, et partium ei subiectarum toto pectore instantissime et humillime postulant.

Porro quamquam regnicole ipsi, si integro regno, tran-

quillaque et optima pace florerent, nouo ipsorum Regi, nunc recenter corona sacrosancta insignito, conueniens donarium humiliter offerre, et administrare promptissimi essent, tamen id quod in hoc rerum suarum miserrimo et turbulentissimo statu fieri potest, Maiestati sue Regie propensis animis offerunt; nimirum pro singulis portis, iuxta proximam dicationem connumerari consuetis, singulum unum florenum Ungaricum, in duobus terminis exigendum, quorum alter erit festum Purificationis Beate Marie Virginis, alter vero prima dies Augusti, anni iamiam instantis. Supplicant autem Maiestati sue Regie humiliter, dignetur hoc ipsorum munus honorarium, pro rerum et temporum conditione, clementi animo suscipere, et aequi bonique consulere, cum plura et maiora offerendi non voluntas sed facultas ipsis erepta sit. Cum autem quedam negocia regnicolis occurrant, non parui ponderis, que in nouissimo ipsorum Conuentu, certas ob causas dilata, et in huius fauste Coronationis tempus reiecta fuerunt, omittere nequeunt, quin de illis Maiestati Cesaree et Regie quam humillime supplicent. Que quidem dignetur illa omnia clementer perpendere, et simul admittere.

Imprimis de arendatione decimarum Regnicole statuunt, ut si decimas quaspiam Prelati arendare voluerint, eas Maiestas sua Cesarea in locis ad sua confinia prorsus et penitus propinquis arendare possit. In locis tamen a confiniis remotioribus, nemo Capitaneorum, Camerariorum, aut officialium, vel pro sua Maiestate, vel proprii lucri, aut commodi causa, decimas contra dominos terrestres arendare ausit. Decime autem omnes que hactenus in specie sunt collecte, etiam in posterum eodem modo colligantur; idque fiat iuxta ordinem et modum in articulis anni 1548 conscriptum. Et si qui Capitaneorum, Camerariorum, officialium secus facerent, officio priuentur. Maiestas etiam sua Cesarea articulos anni 1569., super decimis editos, et hactenus per Capitaneos non obseruatos, ubique mandet obseruari. Nobiles autem, qui per Turcas sedibus pulsi, in confiniis habitant, decimas bonorum suorum possint arendare.

Et quia in negotio decimarum grauissime et iniquissime fiunt exactiones, ita ut pro singulo manipulo frugum singuli duo nummi exigantur, et vinum penne, uti appellant, supra

decimam extorqueatur; ideo statuunt regnicole contra huiusmodi iniquos exactores, quod Capitaneus ipse qui Decimatores emittere solet, aut officiales alii quicunque, si insolenter et contra publicas constitutiones in exactione decime processerint, euocentur in presentiam Dominorum Judicum Ordinarium, et causa ibidem extra omnem seriem, in primis octauis adiudicetur; et ipse Capitaneus, Camerarii, seu officiales alii quilibet, pro violentia in ducentis florenis, ac pro refusione damnorum in poena dupli conuincantur. Et executio contra eos fiat per testimonium Capituli, aut Conuentus, ac hominem regium, contradictione, inhibicione, et repulsione non obstante. Indebiti tamen accusatores in poena talionis condemnentur, et similis vicissim contra eos executio fiat.

De vectura vero decimarum, regnicole adhuc statuunt, ut colonis qui decimas inuehunt, pro labore decimus quisque manipulus frugum pendatur, iuxta decreta Wladislai Regis, et veterem consuetudinem. Sed quia Capitanei quidam, et potissimum Agriensis, et Camerarii Scepusienses eorumque decimatores miseram plebem; sexdecim aut viginti et amplius milliaribus ab ipsis distantem, contra aequitatem et antiquum morem, ad conuehendas decimas tam vini, quam frugum compellunt, ita ut incommodo miseris hominibus tempore, dum videlicet aut arandi, aut serendi tempus esset, cum iumentis suis, longinquam talem vecturam subire necesse sit; per Status et Ordines Regni conclusum est, ut si tales decimatores cum colonis de tali vectura concordare poterunt, bene; sin minus, non possint ad huiusmodi longinquam et intolerabilem vini et frumenti decimalis vecturam, absque mercede, inuiti compelli. Et qui contra hoc Decretum facerent, extra seriem conuincantur in nota perpetue infidelitatis, veluti publicarum constitutionum violatores. Ex agris tamen suis, coloni teneantur decimas in villam importare et collocare, uti premissum est, et in Decreto Wladislai Regis continetur. Trituratoribus etiam frugum et bladorum decimalium, ea merces a Decimatoribus reddatur, que passim ubique aliorum trituratoribus dari consueuit.

Statuunt etiam, ut de Nobilium domibus seu Curiis Nobilitaribus, deque terris ad easdem proprie et precise perti-

nentibus, etiamsi eas colonis suis colendas distribuerint, decime minime exigantur.

De puniendis furibus, homicidis, et aliis seleratis, regnicole statuunt, quod tales capti et more solito conuicti per Comites, aut Vicecomites, vel Dominos terrestres, quibus talis iurisdictio permissa est, puniri possint; neque nouus mos introducatur, quo Nobilitatis iurisdictio ad Capitaneos deriuetur; quum non tantum Vicecomes, sed quilibet etiam Nobilis, colonos suos, prout voluerit, iure, iustitiaque mediante, puniendi potestatem habet. Capitanei tamen de militibus sibi subiectis, si quid mali facerent, suo modo poenam sumant. Quod si tamen Domini terrestres, aut Vicecomites ad capiendos, aut puniendos huiusmodi malefactores non sufficerent, requirant supremum Regni Capitaneum, qui eis prebeat auxilium, iuxta publicas constitutiones, antea superinde Nouisolii editas.

Tributarii coloni et Nobiles unius sessionis, qui videlicet Turcis se subdiderunt, iuxta nouissime Diete anni 1569. constitutiones, assentiente Maiestate quoque sua Cesarea et Regia, in eodem statu permaneant; et etiam ii, qui in presentem usque diem sese Turcis tributarios reddiderunt. Deinceps tamen Comites et Vicecomites diligenter precaueant, ne ville alique Turcis se subiiciant, et si que se subiicerent, in earum colonos grauiter animaduertant. Nobiles vero, qui ex suis bonis motu hostili aufugiunt, si in arces finitimas se ad habitandum contulerint, admittantur, et in honore habeantur; atque si qui ex eis spontanea voluntate stipendium merere voluerint, libere admittantur.

Quod spectat ad vinorum in Poloniam eductionem, statutum est, ut quoniam Sacratissima quoque Cesarea Maiestas interdictum illud, quo talis eductio prohibebatur, iam antiquandum censuit, libera deinceps in Poloniam usque vinorum eductio et vendicio concedatur.

Et quia de locis depositionum certe fuerunt controuersie, iuxta Maiestatis sue clementem voluntatem, regnicole constitutionibus nouissimi Conuentus adherent; ita tamen, ut ciues locorum illorum Maiestati sue Cesaree aut eius Camere

Ungarice priuilegia sua producant, ut illis visis et cognitis, in ipsorum immunitate conseruentur.

Porro, quoniam Sacratissima Maiestas sua Cesarea in locum Dominorum Judicum ordinariorum superiori anno demortuorum, alios substituere dignata est, et hac quoque in parte fidelibus suis regnicolis paterne prouidit, atque illi sub hac Dieta Magistros quoque Protonotarios et Vicegerentes suos more solito constituerunt; propterea aequum et iustum censent Status et Ordines, ut publica iudicia suis temporibus celebrentur, eamque ob causam unanimiter statuunt et concludunt, quod Comitatibus partium Regni superiorum, ultra citraque Tibiscum existentibus, iudicia in ciuitate Eperies celebrentur, que principium habeant octauo die festi Beati Georgii Martyris, ac durent diebus quadraginta, exeptis festis. Prelati vero, qui illis iudiciis intersint, erunt Domini Prepositus Leleziensis vel Vicarius aut Lector Agriensis, Barones vero Dominus Franciscus de Reua, aut Dominus Gaspar Draskouith, aut Dominus Emericus Forgach. Si autem Assessores, qui nunc in sede Judiciaria habentur, eo ire non possent, eligantur ibidem alii per Dominos Judices ordinarios, et prestent consuetum iuramentum. Sint autem utrobique Assessores viri literati, latine lingue non ignari et iurisperiti. Ad reuidendas vero appellationes earum partium Dominus Locumtenens eo proficiscatur, et eas adiudicet. Cui ibidem in Eperies, non alibi, in reuidendis iisdem appellationibus, adesse debeant Domini Episcopus Waradiensis et Dominus Nicolaus de Bathor Judex Curie, Dominus Locumtenens Palatinalis, Dominus Joannes Peteo et Dominus Gaspar Magochÿ.

Partibus istis, et Comitatibus ultra citraque Danubium sitis, quia propter temporis angustiam et huius Diete longiorem forte exitum, iudicia non poterunt celebrari, ideo illa anno proxime instante celebrentur in hac Ciuitate Posoniensi, ad octauum diem festi Beati Luce Euangeliste, que similiter durabunt diebus quadraginta, exceptis festis diebus. Prelati, qui eis interesse debebunt, sunt Dominus Electus Episcopus Tininiensis, aut Dominus Prepositus Jauriensis, Barones vero Dominus Franciscus de Reua, aut Paulus Chobor, aut Emericus de Mere. Appellationes autem partium istarum Dominus

Locumtenens reuideat, cum Dominis Prelatis Episcopo Agriense et Episcopo Wesprimiense, ac Baronibus Domino Ladislao Banffÿ, Domino Locumtenente Palatinali, Domino Michaele de Reua et Domino Joanne Choron. Qui si legitime impediti fuerint, Dominus Locumtenens, communicato consilio cum Dominis Consiliariis Maiestatis Caesaree sibi adherentibus, eligat aliquem idoneum, iuxta articulos Diete anni 1567.

In Sclauonia vero iudicia publica bis in anno, in Ciuitate Zagrabiense Montis Grecensis celebrentur, hoc est primo pro festo Epiphanie Domini, et secundo pro festo Beati Jacobi Apostoli, et singuli iudiciorum termini durent singulis diebus quadraginta, exceptis festis, quibus intersit Dominus Episcopus Quinqueecclesiensis. Transmissiones autem ex Sclauonia deducte, per Dominum Judicem Curie hic Posonii sub iudiciis, more consueto, cum prefatis Dominis Prelatis et Baronibus reuideantur.

Deinde Status et Ordines Regni unanimiter supplicant Maiestati sue Cesaree et Regie, dignetur serium interdictum promulgare, ne moneta Polonica, que valde vilis est, in regno recipiatur, idque sub pena in prioribus constitutionibus sancita. Nam moneta Ungarica, simulque aurei et talleri in partibus potissimum superioribus ita rari sunt, ut nonnisi Polonici grossi passim in usu sint. Quod sic fiet, si Maiestas sua Cesarea prohibebit, ne moneta alba, aut aurei et talleri in Camera Cremniciense pro grossis Polonicis permutentur.

Decimas pertinentiarum Castri Balogh, ex Maiestatis sue Cesaree et Regie permissione, Thomas Zechÿ, ad commodiorem eius loci conseruationem, hoc anno conduxit; sed ut commodius illa arx finitima defendatur, regnicole supplicant, ut eas deinceps quoque conducere possit, quia alioqui, propter metum Turcarum, nulla isthic agricultura exerceri potest.

Unanimiter etiam supplicant Status et Ordines Regni pro Capitularibus Agriensibus, ut illis liber in templum, quod in arce est, ingressus pateat, ubi ipsi in Sacrario litteras et priuilegia regnicolarum conseruant. Deinde, ut liberam habeant potestatem elocandarum, vel in specie percipiendarum decimarum et quartarum suarum. Nam hac quoque in parte

manifestum et Ecclesiis et libertati publice fit preiudicium, quum ab illis iusti prouentus sui per vim eripiuntur.

De extraneis personis, que in eodem Agriensi Capitulo et aliis habentur, dimittendis, seu eiiciendis, adhuc regnicole humiliter instant. Quod ut faciant, cum alii precipuam causam prebent, quod ut plurimum male se gerunt, tum vero Petrus Illicinus Italus, qui superioribus annis per Reuerendissimum olim Dominum Nicolaum Olahum, tunc Archiepiscopum Strigoniensem etc. beneficiis suis legitime priuatus fuit, et illa per eundem Dominum quondam Archiepiscopum collata fuerant Honorabili Magistro Nicolao de Monoslo, Canonico Strigoniense, nunc autem idem Illicinus mandatum Apostolicum ex urbe Roma adferri curauit, ad quosdam subdelegatos Judices in Capitulo Olomuciensi, extra hoc regnum Ungarie commorantes, qui dictum Nicolaum de Monoslo in suam presentiam citarunt, ac deinde eius prouentus in Capitulo Strigoniensi sequestrandos commiserunt. Que cum contra libertates regni Ungarie, etiam a sede Apostolica antiquitus concessas fiant, et iste senex regni indigena indebite per illum vexetur; Status et Ordines regni Maiestati sue Cesaree et Regie humiliter supplicant, ut indebitas impetitiones peregrini illius et ab hoc regno proscripti causidici irritas facere, dictumque Canonicum Strigoniensem et eius prouentus a premisso interdicto seu sequestro benigne absoluere dignetur.

Exteros etiam mercatores seu artifices, Jaurini domos proprias habentes, ut Maiestas sua Cesarea et regia ad subeunda, instar aliorum, Ciuitatis onera compellendos statuat, humiliter supplicant.

Quemadmodum autem Maiestas sua Cesarea pientissime consensit, ut bona Dominorum et Nobilium ad arces Maiestatis sue occupata, iis a quibus fuerunt adempta, et qui iuxta nouissime Dicte Decretum, coram Commissariis Maiestatis sue, ad id superioribus annis delegatis, abunde iam comprobarunt, restituantur; ita denuo humiliter supplicant Status et Ordines regni, ut illam Maiestatis sue Cesaree benignam voluntatem, ad effectum et optatum finem deduci iubeat. Sunt autem bona Georgii Zokoly, Nicolai Kerecheni, Petri Derenchenii, Sigismundi Bathorÿ et aliorum plurium.

Similiter supplicant pro remittendis eiusmodi bonis, que per rebelles Maiestatis sue Cesaree, durante factione Transsyluanica, occupata fuerunt, nunc tamen in manibus Capitaneorum Maiestatis sue Cesaree habentur.

Ceterum sunt etiam certa bona plurimorum fidelium Maiestatis sue Cesaree, eorumque bene de republica meritorum, que vigore transactionis cum Transsyluanis inite occupata sunt; ut bona Domini Francisci Dobo, et oppidum Debrechen Domine relicte olim Francisci Terek, ac possessiones vidue olim Egregii Nicolai Bockay et Joannis Tarkany Eradon, Wasad, Ebes, Jowat et alie, ac villa Benedicti Farkas, Gaborian appellata, item bona Georgii et Francisci ac Stephani Melith in possessione Halop, et aliis non paucis villis, in Comitatu Bihoriense existentibus; item Stephani Suliok et Valentini Prepostwarÿ, ac Thome et Petri Kende; atque alia nonnulla in Comitatibus Ugocha, Maramarosiense, Crasna et Zolnok mediocri existentibus, que omnia, magno fidelium regnicolarum detrimento, a Transsyluanis possidentur. Dignetur itaque Maiestas sua Cesarea et regia illos quoque in antiqua libertate conseruare, et talia bona ipsis clementer restituenda mandare.

Puteos salis, qui sunt in oppido Sowar, Maiestas sua Cesarea dignetur legitimis heredibus restituendos mandare; postquam bona, que pro illis, nomine Maiestatis sue offerebantur, sunt aliis collata, et ipsi heredes permutationi, aut venditioni eiusmodi puteorum se consentire posse negant.

Constitutiones anni 1556., super libera migratione colonorum, Status et Ordines regni, assentiente Maiestate quoque sua Cesarea, nunc denuo confirmant, et in contrarium decreta, aut decernenda, irrita pronunciant. Jubebit autem Maiestas sua Cesarea benigne hanc legem in bonis quoque suis ubique obseruari.

Omittere etiam nequeunt, quin supplicent, ut Maiestas sua Cesarea et Regia insolitam tricesime exactionem e medio tollendam et absoluendam mandet. Nam eo insolentie tricesimarum exactores, tam in superioribus partibus, quam in Sclauonia emerserunt (*sic*) ut de ouis, pisciculis, allio, cepis, lacte, caseo, et similibus minutis reculis, que de uno in aliud forum

deferuntur, tricesimam exigere non dubitent; asserentes se eam a Camera habere instructionem. Imo per Soproniensem Tricesimatorem etiam de victualibus Dominorum Prelatorum et Baronum, que Viennam, aut huc Posonium ad usus ipsorum proprios aducta sunt, tricesima fuit exacta; cum tamen de iis tantum rebus et animalibus exigenda foret, que extra regnum euehi, seu educi, aut ex aliis locis et prouinciis in regnum questus causa, et non ex Nobilium agricultura (cuius eductio libera esse debet) inuehi et induci solent.

Supplicant etiam Status et Ordines regni Maiestati sue Cesaree et Regie, de arce Selin, Domino Nicolao de Bathor restituenda, ut illi negocio iam tandem finis imponatur.

Dignetur Maiestas sua Cesarea in hac Dieta omnes appellationes, tam Antonii Zekel, quam aliorum reuidere, ne que ex illis absque finali decisione, cum aliquorum damno, hereant.

Decernunt etiam Status et Ordines regni, ut libertas Nobilium Predialium et colonorum Archiepiscopatus Strigoniensis, super non soluendis theloneis, tam iuxta diuorum Regum priuilegia, quam regni constitutiones, anno 1557. et anno 1563. editas, ubique per regnum obseruetur. Item ut robora et pali, in syluis Dominorum et Nobilium ad arcem Archiepiscopatus Wywar vicinis, si ea in propriis bonis Archiepiscopatus non habentur, pro eiusdem arcis munitione succidi queant.

Simili modo statuunt, ut libere et montane Ciuitates, antiquis suis priuilegiis per diuos Ungarie Reges ipsis concessis, in posterum quoque fruantur, nec ad soluenda theloneа cogantur, et, quantum fieri potest, ad ea tantum onera compellantur, que vires earum non excedunt.

Preterea Maiestas sua Cesarea clementer meminit colonos Domini Francisci Tahÿ ad ad arcem Zomzedwara et Castellum Stubicza pertinentes, nuper rebellasse, Castellum per fraudem occupasse, liberos Domini Tahÿ illinc eiecisse, arcem quoque per aliquot menses ita obsedisse, ut nemini illuc ingredi, aut exire licuerit. Que res cum sit pessimi exempli, et contra decreta ac Nobilitatis libertatem, Status et Ordines Regni Ungarie, petitioni fratrum suorum regnicola-

rum Croatie et Sclauonie ac ipsius Domini Tahÿ inclinati, supplicant humiliter sue Sacratissime Cesaree et Regie Maiestati, ne hoc rusticis ipsis inultum patiatur; sed gratiose concedat ipsi Domino Tahÿ, ut colonos suos propter hanc rebellionem, de more et iure regni Ungarie, prehabito prius iudicio, secundum iustitiam, ac bonorum et iurisperitorum virorum adiudicationem, pro eorum merito punire possit; ac litteras obligatorias, quas de illis minime puniendis dederat, et que ad Maiestatem suam Cesaream per Comissarios misse sunt, ei clementer restituat. In negocio vero Castri eiusdem et Castelli, inter ipsum Dominum Tahÿ ac Dominam viduam Andree olim Hennigh et eius generos, aut iubeat iuris summariam reuisionem fieri, aut talem modum adhiberi, ne ulterius intestina inter eos odia, et capitales inimicitie alantur.

Deinde supplicant Status et Ordines Regni penes Dominos Ladislaum et Nicolaum Banffy de Lindua, a quibus intellexerunt, quomodo maiores ipsorum ante centum quinquaginta annos decimas Capituli Zagrabiensis, ex bonis suis prouenire consuetas, pro certa summa pecunie in perpetuum conduxissent, et ab eo toto tempore libere collegissent; nunc tamen illas Maiestas sua Cesarea ad confinium Canisiense applicare vellet. Quia vero illa bona, alioquin etiam in loco, nec a Turcis multum distante, et satis sterili, sita sunt, ipseque Dominus Nicolaus Banffy nulla alia habet, sed ex solis illis se suosque alere et sustentare debet: Maiestas sua Cesarea, ex sua singulari pietate et gratia, dignetur earum decimarum pristinum et longa annorum serie continuatum usum, ipsis nunc quoque liberum permittere.

De redimendis Castris ad Austriam oppignoratis, et XIII. oppidis Scepusiensibus, item de finibus seu limitibus Regni Ungarie et Sclauonie versus Morauiam et Austriam, Stiriamque et Carinthiam, Maiestas sua Cesarea dignetur Statuum et Ordinum crebras supplicationes clementer in mentem reuocare. Item terram Zekfeolde vocatam, super cuius obtentione litere Commissariorum Ungarorum et Germanorum extant, Maiestates sue per Franciscum Schenak Capitaneum in Kewzegh illis Nobilibus restituendas iubeant, ad quos pertinent.

Dominus Andreas Balasy Maiestati sue Cesaree humiliter supplicat, ut cum pro bonis Seredianis non paruam pecunie summam persoluerit, in literis tamen Maiestatis sue Cesaree neque nomen suum, neque Domine Coniugis sue sit insertum, neque cuictio consueta addita fuerit: dignetur Maiestas sua Cesarea benigne tales literas ei dare, que tam sibi, quam Domine eius coniugi, eorumque posteris sint utiles.

Sunt preterea in Comitatu Zaladiensi certa Castella Turcis finitima, utpote Peleske, Zenthmihal, Ghetthye, Raik, et alia, que continuis Turcarum excursionibus quotidie obuia sunt; dignetur Maiestas sua Cesarea earum conseruationi aliquem modum adhibere, nam si illa peribunt, dicio quoque Maiestatis sue, quod Deus auertat, non parum damni et detrimenti capiet.

Dignetur Maiestas sua Cesarea labores colonorum ad arcem Domini Stephani de Bathor, Cherep vocatam, ad eandem arcem deputare, que et finitima est, et restauratione indiget, ac statuere, ne Agriam aut alio quopiam ille opere conuertantur. Similiter et colonos ad Buyak pertinentes, quam arcem nunc Turci habent.

Dominus Joannes Peteo de Castello suo Kestel, et Dominus Joannes Balasfy de Castro suo Diuin protestantur, se non posse ulterius illa conseruare, cum paucissimos habeant colonos; et ideo, si quid illis mali euenerit, quod Deus auertat, sibi non imputari postulant.

Supplicant etiam regnicole pro Dominis Michaele et Wolfgango Bydy, quorum parenti Maiestas olim Cesarea pie memorie, oppida Bereg et Warÿ dederat, nunc vero illa ad arcem Munkach applicata sunt. Et quia illa duo oppida ad valorem viginti millium florenorum estimata esse dicuntur, et de quinque millibus florenorum iam contentati sunt: Maiestas sua Cesarea etiam de restante summa dignetur eos aliquibus bonis contentos reddere, cum ipsos omnia sua, penes Maiestatis sue Cesarea fidelitatem amisisse non sit dubium.

Ceterum supplicationes quasdam priuatarum personarum: vidue scilicet olim Ladislai Radÿ, Joannis Saffar, et aliorum plurium, cum hoc presenti scripto, Maiestatibus suis regnicole humiliter exibent; supplicantes submisse, dignentur

eas quamprimum perlectas, cum sperato clementique responso expedire.

Postremo instant adhuc Status et Ordines Regni, ut Abbatie de Zalawar et Kapornak, per Dominum Episcopum Quinqueecclesiensem manibus secularibus arendate, per ipsum Dominum Episcopum statim recuperentur, neque deinceps unquam ad manus seculares dentur. Et quod protocollum Abbatie de Zalawar, simul cum personis Conuentualibus ad Kapornak deducantur, et deinceps Conuentus ille Ecclesie de Kapornak executiones tam suas, quam Conuentus Zalawariensis, suo modo obire teneatur.

Equites continuos, si Domini Prelati et Barones intertenebunt, Nobilitas quoque teneat, iuxta priores articulos. Alioquin si Domini Prelati et Barones non seruauerint, Nobilitas quoque non sit obligata.

De eo quoque Maiestati sue Cesaree Status et Ordines Regni supplicant, ut Castrum Dobranywa, iuxta constitutiones publicas Nouizolienses et Posonienses anni 1542.. heredibus olim Stephani Werbeoczy, hoc est coniugi Egregii Nicolai Zelemery, ad quam de iure spectare dicitur, restituendum benigne committat.

Pars illa Sclauonie, que est ultra Colapim, queque hodie Croatia appellatur, retineat immunitatem, iam inde a temporibus Mathie Regis super non connumeratione, et non solutione Dice, antiquitus obseruatam.

Et in Sclauonia fiat connumeratio, iuxta articulos constitutionum publicarum anni 1569, excepta parte Comitatus Crisiensis in decursu Draui, que exemptionem habet.

Ut transmissiones Ciuitatis Zakoltza, instar aliarum liberarum Ciuitatum, Dominus Magister Thauernicorum adiudicet.

Controuersiam que inter Reuerendissimos Dominos Archiepiscopum Strigoniensem et Episcopum Vaciensem ratione proprietatis decimarum Comitatus Neugradiensis, (*sic*) Maiestas sua Cesarea discernendam, et finiendam committere dignetur.

Statuunt etiam, ut Nobiles in eorundem propriis territoriis liberam potestatam habeant fodinas quaslibet colendi, solutis Maiestati sue Cesaree urburis, iuxta decreta Wladislai

regis. Et solutio argenti sit equalis cum aliis fodinis Schemniciensibus.

Dignetur Maiestas sua Cesarea fortificationi simul et conseruationi Castrorum Tokay et Zendreo benigne prouidere.

Conuentus de Turotz per Dominum Episcopum Agriensem restauretur, ita ut executiones obire possit.

(Egykorú irat a magyar országos levéltárban.)

VI.

1572. Október 10.

Miksa király válasza a pozsonyi országgyülés feliratára.

Sacrae Cesareae, ac Hungariae et Bohemiae etc. Regiae Maiestati, Domino nostro clementissimo, non minori voluptati fuit, tam frequentem suorum fidelium, Dominorum Praelatorum, Baronum, Nobilium, aliorumque huius sui inclyti Hungariae Regni Statuum et Ordinum numerum, quo ad ornandam Maiestatis sue filii charissimi, Serenissimi. Principis, et Domini Domini Rhudolphi, Regis Hungariae etc. Coronationem, cum equitatu amplissime instructo alacriter conuenerunt, intueri atque conspicere, quam ipsi fideles Regnicolae ex Maiestatis sue, eiusdemque Serenissimi Regis adventu se concepisse, scripto Maiestati suae exhibito, humiliter declararunt. Caesarea autem Regiaque Maiestas sua non solum libenti animo, verum etiam cum singulari fideles suos Regnicolas videndi desiderio, in medium ipsorum se contulit. Et quemadmodum Coronationis istius celebritas, Dei Optimi Maximi beneficio atque ope, summo cum ipsorum Regnicolarum consensu, instituta, et pari eorundem applausu feliciter, ac ex animi sententia peracta est: ita Caesarea Regiaque Maiestas sua futurum plane sperat, totoque optat pectore, ut is, qui nouo Regi, in suscipienda Hungariae corona tam benigne adfuit, eidem nec in posterum uspiam desit; quinimo, ut auspicatum hoc faustumque sui regiminis initium, prosperrimi rerum successus, cum inclyti huius Regni commodo, salute et incremento, ac totius Reipublicae Christianae bono, se-

quantur, propitius largiri velit. Ad ipsos autem fideles suos Regnicolas quod spectat, Maiestas eius hanc illorum promptitudinem, quodque (uti alias semper) ita hoc quoque loci praeclare testati sunt, singularis erga Maiestatem suam, ac eiusdem Serenissimum filium, Hungariae Regem, obseruantiae, fidei et executionis studium, benigno admodum ac grato animo suscipit, seque vicissim eorum omnium, quae ad ipsorum permansionem et securitatem pertinebunt, summam semper curam esse habituram clementer offert. In quo quidem Maiestatem eius nec hactenus ullis laboribus vel sumptibus pepercisse, cuiuís abunde constare sibi persuasum habet.

Sic etiam Caesarea Regiaque Maiestas existimat, se in conseruandis et defendendis antiquis Regni legibus, libertatibus et institutis, qua de re fideles Status et Ordines primo loco supplicant, Regio suo muneri nunquam defuisse Idem in posterum etiam a Maiestate sua, et Serenissimo eius filio, Hungariae Rege, ut qui haud dubie paternis vestigiis instituturus sit, expectandum esse, ac utrique huiusmodi legum, libertatum et institutorum conseruationem, quoad pro praesenti rerum statu uspiam fieri poterit, diligenter ac perpetuo curae fore benigne pollicetur.

Caeterum, ubi fideles Status et Ordines conqueruntur, libertates illas multis iamdiu, diuersisque modis labefactari et opprimi caepisse, idque potissimum a peregrinis hominibus; humiliter supplicando, ut officiales extraneos e medio ipsorum tollat: Caesarea Regiaque Maiestas iisdem Statibus et Ordinibus plane persuasum esse cupit, Maiestatem suam nihil magis optare, quam eum esse huius sui Hungariae Regni statum ac eas vires, ut, sine externis subsidiis, ad reprimendam nominis ac fidei nostrae Christianae hostium, eiusdem Regni, iam ab aliquot annis miserrime afflicti dilaceratique, ceruicibus perpetuo imminentium, potentiam, ac eas, quae supersunt, reliquias tuendas defendendasque sufficerent. Eo namque casu Maiestas eius nequaquam passura esset, se toties eadem de re interpellari, sed iampridem ea adhibuisset remedia, quibus hisce querelis suus finis imponi potuisset. Verum, cum rem longe aliter se habere, non sine grauissimo Maiestatis suae ac bonorum omnium dolore manifestum sit, ac ex iis rationibus,

quas Maiestas eius et saepius antehac, et in Replica sua, fidelibus Statibus et Ordinibus in nouissimo Conuentu exhibita, prolixe adduxit, satis constet, Maiestatem suam ad tam late patentium Regni istius limitum necessariam tuitionem, caeterorum quoque Regnorum et prouinciarum suarum, ac ipsius etiam Sacri Imperii auxiliis atque subsidiis opus habere, iisque nulla ratione carere posse, atque insuper extraneos milites prorsus exauthorari nec ipsi Status et Ordines expetendum censeant: Maiestas sua Caesarea Regiaque eosdem denuo clementer hortatur, ut recte perpensis iis, quae in dicta nouissimi Conuentus Replica ipsis fusius in mentem vocata sunt, nec id iniquum indignumue iudicent, ut huiusmodi exteris militibus earum nationum homines, e quarum contributionibus stipendia accipiunt, praesint atque imperent; ne illis Hungarorum Imperia subire coactis, ea, quae tali casu timenda fore Maiestas sua nouissime monuit, cum graui Regni huius periculo atque exitio sequantur incommoda. Considerent etiam quam diuersa sit ratio. Hungarorum, in exterorum illorum regionibus imperitare volentium, ab his, qui non Hungaris, sed suarum nationum hominibus, ex earundem, non autem Hungaricis contributionibus sustentatis, praesunt. Ac proinde ipsi fideles Ordines et Status eo contenti sint, quod iis militibus, qui ex Regni huius subsidiis stipendia accipiunt, Hungari praeficiantur, extra militiam vero iidem soli ad quaecunque munia iudicia, magistratus aliaque officia admittantur, exteris, quoad illa, penitus exclusis. In quibus, tam militaribus, quam aliis praefecturis et officiis conferendis, Caesarea Regiaque Maiestas succrescentis indies praeclarae iuuentutis Hungaricae, cuius conspectus Maiestati eius sub hac Serenissimi Regis coronatione inprimis iucundus fuit, quauis occasione eam rationem habitura est, ut ad subministrandam iisdem exercendae adolescentiae suae commoditatem, Maiestatem eius non minus promptam esse cognosci queat, quam fideles Status et Ordines illud expetunt. Non dubitat enim Maiestas sua, quin hi patriae omnium maxime utilem operam aliquando nauare possint et velint.

Confidit etiam Caesarea Maiestas fideles Status et Ordines his eo facilius acquieturos esse, cum ad Arces locorum

finitimorum quod spectat, eae fere omnes ab Hungaris tenentur.

Cumque Maiestas eius intelligat hisce Regnicolarum contra extraneos milites et Capitaneos querelis et postulatis insolentiam illam, iniurias ac violentias, quibus hactenus passim usi sunt, causam atque materiam praebuisse: Caesaear Regiaque Maiestas sua denuo clementer offert, sibi id curae fore, ut in posterum Capitanei illi et Officiales exteri, non secus ac ipsi Hungari, in officio contineantur, et in eos, qui damnum aliquod temere intulerint, dignis poenis animaduertatur.

Subiungunt huic fideles Status et Ordines aliam querelam, quam et anno sexagesimo nono propositam fuisse Maiestas sua meminit; videlicet, quod cum tempore diuorum Hungariae Regum, Maiestatis suae praedecessorum literae omnes, quibuscunque de rebus ex Cancellaria Hungarica emanatae, suam habuerint firmitatem, nunc in eum contemptum sint redactae, ut nullus illis per Praefectos et Capitaneos locus detur; sed Regnicolae modo ad literas Camerae Aulicae et Austriacae, modo ad Consilium Bellicum, modo ad diuersas alias expeditiones, grauibus ipsorum expensis, ac saepe sine ullo fructu reiici soleant etc. Quoniam vero per Maiestatem suam, in dicto Conuentu anni sexagesimi noni, abunde responsum, ac illud ostensum fuit, negotia Hungarica, quae ad Maiestatem suam perferuntur, haud nouo, verum antiquo, ac eo plane more, quo Maiestatis suae genitoris colendissimi, diui quondam Imperatoris Ferdinandi etc., augustissimae memoriae, tempore fieri consueuit, pro negotiorum qualitate in diuersis consiliis, nempe quae iustitiam, iura, libertatesque Regni concernunt, in Consilio Hungarico, quae cameralia sunt, in Camera aulica, bellica vero in Consilio Bellico tractari, inde ad Maiestatem suam cuncta referri, ac denique expediri solere, hocque modo Status et Ordines haud ullam ea de re conquerendi causam habeant: Maiestas sua clementer confidit, ipsos huic declarationi acquieturos.

Ubi deinde fideles Status et Ordines humiliter postulant, Serenissimum Regem Rhudolphum continuam in Hungaria facere residentiam, et Aulicos Hungaros habere, consiliis Hungarorum uti, et quae ad res Hungaricas pertinebunt, non

nisi per Hungaros administrare: Maiestas sua ea de re opportuno tempore deliberabit, seque ita resolutura est, ut ipsis Statibus hac in parte, quoad uspiam commode fieri poterit, satisfactum esse queat. Attamen cum non ignorent Maiestati suae alia etiam Regna ac prouincias esse, in quibus idem Serenissimus Rex successurus sit, ipsi facile aestimabunt, illorum quoque condignam rationem habendam, nec fieri posse, ut vel Hungaris continue adsit, vel earum quoque Nationum hominibus in aula sua non utatur. Hungaricis tamen rebus, ut, Maestatis suae exemplo, Hungaros adhibeat, ac Ecclesias Dei, Praelatos, Barones, Nobiles, caeterosque Status et Ordines Regni in omnibus ipsorum iuribus ac libertatum praerogatiuis firmiter tueatur et conseruet, eundem paterne monendum curabit, atque efficiet; non diffidens quin huiusmodi monitis se obsequenter accommodaturus sit.

Donatiuum unius floreni pro singulis portis, iuxta decreti nouissime subsidii dicationem connumerandis, per fideles Regni Status et Ordines nouo ipsorum Regi oblatum, ac iis, qui eius praestationi constituti sunt, terminis exigendum, Serenitas eius beneuolo gratoque animo accipit; pro hac ipsorum erga Serenitatem suam praeclarae voluntatis, deuotionis et fidei testificatione Regiae suae benignitatis studia illis clementer deferens.

Ubi de arendatione Decimarum agitur, Caesarea Regiaque Maiestas hoc addendum esse censet, quod Maiestas sua Decimas quoque Ciuitatibus Montanis propinquas, ut sunt Comitatus Zoliensis, et Thuroziensis, pro usu atque necessitate fodinarum ex quarum cultura bonum dependet publicum, ex quibus cultores earundem fodinarum aliis commoditatibus atque victualibus ob vicinum hostem destituti, nullo modo carere possunt, prae aliis priuatis, solita arenda conducere atque arendare possit; quodque liceat Nobilibus, a Turcis sedibus pulsis, et in confiniis habitantibus, Decimas bonorum suorum arendare: Decimis tamen illis, quibus locus ille finitimus nulla ratione carere posset, saluis permanentibus. Et quia publicum bonum priuato commodo semper anteponi debet, Maiestas sua eiusmodi etiam Decimas pro loci illius conseruatione arendandi habeat prae aliis facultatem.

Articulum de iniqua Decimarum exactione, Maiestas sua, iuxta Statuum et Ordinum sententia, non solum clementer approbat; verum etiam ne deinceps in Maiestatis suae dominiis et terris propriis huiusmodi iniquae exactiones fiant, antehac interdixit.

De vectura vero Decimarum placet Caesareae Regiaeque Maiestati Statuum Decretum; ea tamen ratione, quod poena perpetuae infidelitatis notae omittatur, et praecedentis proxime articuli poena contra eiusdem Decreti transgressores instituatur.

De Nobilium domibus seu curiis nobilitaribus, deque terris ad easdem proprie et praecise pertinentibus, Maiestas sua id obseruandum statuit, quod in Conuentu anni 1569. decretum est.

Ubi in Articulo de puniendis furibus homicidiis et aliis sceleratis statuitur, quod tales capti et more solito conuicti. per Comites ac Vice Comites vel dominos terrestres, quibus talis iurisdictio permissa est, puniri possent; et si domini terrestres, vel Vice Comites ad capiendos aut puniendos huiusmodi malefactores non sufficerent, ut requirant supremum Regni Capitaneum, qui eis praebeat auxilium; hunc articulum sua Maiestas eo interpretandum censet, quandoquidem nullus nunc sit supremus Regni Capitaneus, ut eius nomine partium Regni quarumcunque supremi Capitanei, intelligantur, qui nimirum per Comites, Vice Comites, vel dominos terrestres, etiam in sua quisque prouincia requisiti, ad comprehendendos eiusmodi maleficos, auxiliatrices manus porrigant.

Percommodum autem Caesarea Maiestas hic inserendum censet cum articulum, super quo hactenus, non exiguae difficultates sunt ortae, quod nimirum Regnicolae et Nobiles exili forte de causa, et propter priuatas controuersias moti, arma contra inuicem sumant, et cóllectis suorum copiis, ad aliquot centena hominum, alter alterum hostili more inuadant, confligant, et cum strage suorum subditorum et auxiliariorum crudeliter decertent. Quod quidem sub his alias periculosis temporibus nullo modo admittendum videtur, cum sub tali copiarum collectione et inuasione inimica, tam propinquis undique veris hostibus Turcis, ad omnem occasionem nitentis (*sic*) non

parum fraudis et periculi sit timendum, neque constare possit, in quem finem, tales apparatus militares et armaturae fiant. Ideoque sua Maiestas tales tumultus, ubicunque in Regno suo Hungariae oriantur, aut gliscere comperiantur, statim per ordinarios cuiusque loci Magistratus Hungaros, Comitem nimirum vel Vice Comitem, inhiberi, restingui, et plane sopiri, et quam quisque contra alterutrum habuerit causam, iure mediante, disceptare velit. Quod si tamen Comes aut Vice Comes eius non sint potentiae, ut id efficere queant, tum quoque supremos cuiusque prouinciae Capitaneos pro auxilio inuocent. Et si Comes vel Vice Comes ad permittendas istas contentiones sit negligentior, tum ipsemet supremus Capitaneus, praesertim si numerosior fiat armatorum collectio, gliscenti malo mature occurrat, et homines eos turbulentos compescat.

Ad tributarios colonos quod attinet, sua Maiestas equidem confidebat, fideles Status et Regnicolas hactenus non concessuros fuisse, ut aliqui post factum in Dieta anni sexagesimi noni decretum, sese Turcis submitterent. Itaque sua Maiestas benigne postulat, ut earum villarum nomina conscribantur, quae se ab eo tempore dediderunt, ubi etiam sitae sint, et quando se dediderunt; quo sua Maiestas superinde ulterius se resoluere queat. In posterum vero diligenter praecaueatur, ne id amplius fiat; ubi quidem Caesarea Maiestas Statibus suis fidelibus considerandum proponit, quanta mala ex ista subditorum deditione et tributatione secuta sint, quod ubicunque hostis Castellum aliquod exiguum arripere, vel de nouo extruere potuit, nullum Colonorum propinquiorum amplius ad obedientiam Caesareae Maiestati eiusue fidelibus praestandam, admisit; sicque statim colonos suos proprios habere, iisque ad nouum Castellum uti potuit, non secus, quam in media Turcia, pagum sibi coëmisset. Quo factum est, ut paulatim, etiam tempore pacis, magna pars terrae suae Maiestati subtracta decesserit. Ideoque sua Maiestas multo melius esse ducit, ut eae villae, quae se Turcis dedere constituerunt, aut prae eorum vi permanere non possunt, plane excindantur, et coloni alio transferantur, quam ut tributatio hosti offerenda illis permittatur.

Quare hic Articulus de non admittenda deditione subdi-

torum expresse erit confirmandus et declarandus. Cum Comites et Vice Comites etiam non sint eius potentiae, qui haec impedire, aut inobedientes frenare et punire possint, ut et hic, praesertim si Comes vel Vice Comes sit negligentior, auxilium supremi in quaque prouincia Capitanei interueniat.

Vinorum in Poloniam eductionem Maiestas sua eo modo, quo in nouissimi Conuentus Replica continetur, admittit. Ita scilicet, ut vina illa non in Poloniam usque, sed ad loca tantum depositionis vehantur; atque insuper Maiestatis suae arbitrio relinquatur, ingruente forte belli alicuius periculo, talem ordinem instituere, ne per nimiam libertatem prouincia illa prorsus exhausta, in eum euentum vinum deficiat.

De locis vero Depositionum, ac producendis Ciuitatum illarum Priuilegiis, Maiestati suae cum Statibus conuenit.

Statuta Ordinum de iudiciis celebrandis, Maiestas sua benigne approbat.

Ne Polonica moneta in Regno hoc recipiatur, Maiestas sua adprime necessarium censet; ideoque clementer offert, se primo quoque tempore deliberaturam, quo pacto huic pernicioso monetae Polonicae usui opportunum adhiberi possit remedium.

Quod ad Decimas pertinentiarum Castri Balogh attinet, Maiestas sua iis, quae in dicta nouissimi Conuentus Replica continentur, inhaeret.

Ut Capitularibus Agriensibus liber in templum, quod in arce ibi est, pateat ingressus, utque liberam habeant elocandarum, vel pro se percipiendarum decimarum potestatem; circa eum articulum Maiestas sua fidelibus Regni Statibus considerandum proponit, quis locus nunc sit Agria, nimirum corum confiniorum praecipuus, et in quem hostis maxime intentos oculos habet. Quod si cuique liber deberet esse aditus in templum, liber etiam cuique pateret in arcem, et ad cunctas quodammodo eius munitiones ingressus; quam magno cum periculo id coniunctum sit omnes facile perspiciunt, cum sub vestitu rusticano, etiam hostium plurimi introuenire, cuncta explorare, et dolosam aliquam machinationem, praesertim circa pulueres et tormenta, quorum magna pars in templo asseruantur, exinde instituere posset.

Cumque Capitulares officium suum in templis oppidi commode exequi, suaque, quae velint priuilegia et scripta ibidem asseruare possint, non videtur suae Maiestati causa sufficiens, quod usum superioris templi tantopere urgere deberent.

Decimarum propriarum permissio eo in statu aeque permanet, uti antea per suam Maiestetem conclusa, et per status Regni decreta est; ut videlicet sua Maiestas iis decimis prae aliis uti, easque ad Arcium usus et commeatum praeparandum conuertere possit. Quod si tamen Capitulares de non soluta arenda aliqua haberent querimoniam, eam proferant; tunc sua Maiestas, quod aequum est, constituere benigne propensa est.

Quod vero ad extraneas personas, quae in Agriensi et aliis Capitulis habentur, ac inter alios Petrum Illicinum attinet, Maiestas eius cum Consiliariis suis Hungaricis deliberabit, ac quod aequitati consentaneum erit statuet.

Ut exteri mercatores et artifices Jaurini morantes, domosque proprias habentes, instar aliorum publica Ciuitatis onera subeant, iustum esse censet sua Maiestas; idque ut fiat, ante hac mandauit, et etiamnum mandatura et effectura est; sic tamen, ut milites stipendiarii sub eo numero non intelligantur.

De bonis ad Arces Maiestatis suae occupatis, declarationi in nouissimo Conuentu factae insistit; ita scilicet, ut si qui etiamnum sint, qui bona eiusmodi iure dominii ad ipsos spectare, secundum memoratae nouissimae Dietae Decretum, sufficienter comprobare queant, iis bona illa eodem modo, quo iuxta Decretum anni M.D.L.XIX. alliis nonnullis factum, restituatur; illi vero, qui pretensiones suas sufficienter probare nequeunt, ad ius ordinarium, ut ibi ius suum deducant, remittantur. Cumque Maiestas eius hanc suam resolutionem partium superiorum Regni huius Capitaneo generali, Joanni Rueber, ac Maiestatis suae Camerae in iisdem partibus, iam pridem significauerit; non dubitat, quin eidem se obsequenter accomodaturi sint; sin vero secus factum sit, Maiestas sua offert se, ut etiamnum id fiat, serio curaturam esse.

Articulus, ubi bona fidelium suae Maiestatis qui vigore transactionis, cum Transsiluanis initae, occupata sunt, et ad

huc ab iis possidentur, eisdem restitui, et in antiqua eorum libertate illos conseruari petunt: hanc habet declarationem. quod cum haec querela a Regnicolis antea etiam esset proposita, deliberatum et conclusum fuit, ut quaeque pars illud retineret, quod eo tempore tenuit, quando Caesarea Maiestas cum defuncto quondam Vayuoda Transsyluaniae, de bonis extra Transsyluaniam controuersis, certum contractum iniit.

Deinde, cum eo tempore aliqui Comitatus inter suam Maiestatem et dictum Transsyluanum permutarentur, et inde sequeretur, ut aliqui Caesareae Maiestatis fideles in iis Comitatibus bona haberent propria, qui Comitatus Transsyluano adiudicati fuerant, vicissim aliqui ex Transsyluanis in Comitatibus Caesareae Maiestati adiudicatis possessiones tenerent; deliberatum tunc est, ut cuique proprietario possessio, et usus suorum bonorum, quae tunc habuit, permítteretur, sic tamen, ut publicas contributiones Principi eius terrae vel Comitatus debitas, ei domino praestarent, sub cius iurisdictionem deuenerant. Ea conclusione facta, fideles Status etiamnum debebunt esse contenti.

Quod si tamen aliqui ex fidelibus suae Maiestatis ad bona, per Transsyluanos eos possessa, aliquam iustam actionem habeant, et superinde iura et priuilegia sua produxerint, ostenderintque; sua Maiestas benignam quoque operam, in compellando propterea Wayuoda, et alias causa pro aequitate iuuanda, promittit.

De puteis salium, Maiestas eius cum Consiliariis suis Hungaris deliberabit, ac quod aequitati congruum fuerit, statuet.

Constitutiones anni MDLVI. de libera migratione colonorum, nouissimis Comitiis a Maiestate sua in eiusdem Replica approbatas, etiamnum unacum Statibus confirmat, et in contrarium decreta aut decernenda irrita pronunciat; iussura etiam legem hanc in bonis Maiestatis suae propriis ubique obseruari.

Insolita Tricesimae exactio, ut, iuxta Statuum humilem supplicationem, e medio tollatur, Maiestas sua iustum; clausulam vero de agricultura Nobilium, cuius eductio libera esse debeat, omittendam esse censet; datura nihilominus ordinem, ne quis, praeter aequitatem, nouo ac indebito modo grauetur.

De Arce Selyn, Maiestas sua Domino Nicolao de Bathor mentem suam antehac per literas declarauit; cui declarationi adhuc insistit.

Antonii Zeckel et aliorum appellationes. Maiestas eius se, iuxta fidelium Regnicolarum supplicationem, in hac Dieta reuisuram clementer offert.

Ut libertas Nobilium praedialium et colonorum Archiepiscopatus Strigoniensis, super non soluendis theloneis, tam iuxta diuorum Regum priuilegia, quam Regni constitutiones anno MDLVII. et MDLXIII. editas, ubique per Regnum obseruetur, Maiestas sua iustum censet.

Articulus, ut robora et pali in siluis Dominorum et Nobilium ad Arcem Archiepiscopatus Ujwar vicinis, pro eius Arcis munitione caedantur, hactenus alias ubique seruatus fuit, ubi talia ad munitiones locorum requirebantur. Ideoque eum sua Maiestas non solum pro hac Arce, sed etiam in universum pro omnibus confiniorum fortificationibus, aequum, et sic etiam articulis Dietae inserendum esse censet.

Statutum Regnicolarum de liberis atque montanis Ciuitatibus in antiquis earum priuilegiis atque libertatibus conseruandis, cum per se aequum videatur, Maiestas sua clementer approbat.

De querelis Domini Francisci Tahy, contra colonos suos. Maiestas eius, re cum Consiliariis suis Hungaris deliberata, se iustitiae et aequitati non defuturam pollicetur. Sic etiam controuersiae, quam cum vidua olim Domini Andreae Heningh habet, sopiendae rationem inibit.

Dominos Ladislaum et Nicolaum Banffy de Lindua. Maiestas sua, quoad Decimas Capituli Zagrabiensis, praeter iustitiae et aequitatis normam, haud grauatura est.

De redimendis Castris ad Austriam oppignoratis, Maiestas sua in memorata sua nouissimi Conuentus Replica ostendit, se antehac, iuxta factam Regnicolis in superioribus Dietis oblationem, cum Ordinibus et Statibus Austriae hac de re diligenter egisse, ac eosdem, ut redemptioni isti locum darent, nducere studuisse; cumque hactenus nihil impetrari potuerit, obtulit se fidelium suorum Regnicolarum postulationis memorem futuram, ac in proximo dictorum Austriae Statuum Con-

uentu negotii eius denuo proponendi, ac, quantum per Maiestatem suam praestari posset, ad optatum effectum promouendi curam suscepturam esse; de tredecim item oppidis Scepusiensibus primo quoque tempore redimendis rationem inituram. Id quod Caesarea Regiaque Maiestas sua pollicetur.

Sic etiam quoad reuisionem finium, seu limitum Regni Hungariae et Sclavoniae, versus Morauiam et Austriam, Styriamque et Carinthiam, Maiestas eius a fidelibus Statibus etiamnum cognoscere desiderat, quosnam ex illis Commissariis, quos ad reuisionem eiusmodi ab ipsis nominatos, et a Maiestate sua approbatos fuisse recordatur, deputandos, vel in defunctorum, ac eorum locum, qui revisioni illi vacare non possent, subrogandos, et quo tempore et die eandem singulis in locis instituendam censeant.

Ad negotium bonorum Seredianorum quod attinet, Caesarea Regiaque Maiestas quoad bona illa, ad se deuoluta, literas donationis consilio et iudicio iurium Regni peritorum virorum, ac de lege Regni in fauorem pupillorum, ita ut ne iisdem pupillis quicquam praeiudicaretur, expediri curauit; quemadmodum etiam ipse Andreas Balassa huiusmodi literas nomine tutorio ad se recepit, ac proinde Maiestati suae, (quae hac in re nihil commune habet) in iisdem haud quiquam videtur esse immutandum.

Super Articulis de prouidendis aliquot Castellis Comitatus Zaladiensis, peculiariter vero de Castello Keztel et Dywin, deinde de intertentione equitum continui, sua Maiestas hanc benignam facit declarationem quod: suae Maiestati quidem cognitus sit locorum illorum periculosus status, quoniam vero sua Maiestas alias quam maximos sumptus inpendere cogitur, ad tam late patentia, a mari nimirum Adriatico usque in Transsyluaniam, Hungariae, et adiacentium Regnorum confinia, quos quidem sumptus pro minori parte ex Regno Hungariae, reliquum vero ex proprio fisco et aliis suis Regnis et provinciis colligere debet. Equidem ad tot minora etiam Castella, peculiaribus singula praesidiis prouidenda, sua Maistas, quantumuis propensa, sufficere non posset. Si autem Status Regni, Magnates et Nobiles continui debiti auxilia iusto et pleno suo numero alerent, non solum haec Castella prouisa esse, sed

etiam confinia ordinaria maioribus copiis, hosti quotidie irrumpere solenti obuiare et resistere possent.

Cum itaque Nobilitas, id quod suarum est partium, in intertentione continui, obsequenter obtulerit, iustum est, ut Domini Praelati et Magnates, id quod eos hac in parte concernit, pariter etiam praestent; cum utraque cogitandum habeant, quod haec continui auxilia non alio, nisi ad defensionem etsecuritatem confiniorum, domiciliorum et bonorum suorum vergant.

Cumque hactenus omnis generis impedimenta inciderint, ob quae ista auxilia non fuerunt alita, sicuti debebant, et Articuli proximarum constitutionum continebant; sua Maiestas Statuum suorum fidelium opinionem et sententiam benigne requirit, nimirum quis ordo nunc instituendus sit, quo paritas et aequalitas in his conseruetur, nec, dum unus suam portionem praestat, alter interim immunis abeat; quae etiam poenae illi, qui ei ordinationi non obtemperauerit, suosque continuos non miserit, imponendae.

Cumque hactenus quam plurimi ex Magnatibus et Nobilitate suos continuos non aluerint, quae satisfactio ab illis exigenda; num pecuniaria aliqua recompensa, vel ut tanto plures in posterum equites alere debeant, postulandum foret. Quam Statuum opinionem, cum sua Maiestas intellexerit, de commodo ordine desuper confirmando benigne etiam decernet.

Quod ad Dominos Michaelem et Wolffgangum Bydy spectat, Maiestas sua in eo iam est, ut ipsos clementer contentos reddat.

Supplicationes priuatarum personarum cum eo, quod pro cuiusque negotii qualitate iustitiae et aequitati congruum videbitur, responso, quamprimum expediri curatura est.

Repetitae fidelium Statuum et Ordinum supplicationis, de Abbatiis Zalawar et Kapornak, per Episcopum Quinqueecclesiensem manibus secularibus arendatis, Caesarea Regiaque Maistas sua se benigne memorem fore iterum pollicetur.

De Arce Dobronywa, quam Status Regni haeredibus olim Stephani Werbewczi restitui petunt, cum Maiestas sua non intelligat, quale ius dicta familia in bonis illis praetendat, ea iure nihil statuere potest; ubi vero ius illorum cognitum fuerit, Maiestas sua superinde se benigne resoluet.

De transmissionibus Ciuitatis Zakolcza per Dominum Magistrum Tauernicorum adiudicandis, Maiestas sua, re deliberata, id statuet, quod juxta aequitatis normam fieri posse existimauerit.

Ad eam vero controuersiam, quae inter Reverendissimos Dominos Archiepiscopum Strigoniensem et Episcopum Vaciensem, ratione Decimarum Comitatus Neogradiensis existit, discernendam finiendamque, Maiestas eius Comissarios deputatura est.

Statutum Regnicolarum, ut Nobiles in eorundem propriis territoriis liberam potestatem habeant fodinas quaslibet colendi, solutis Maiestati suae urburis, iuxta decreta Uladislai Regis etc., Maiestas sua clementer probat. Attamen sub hoc decreto non comprehendantur minerae cuiuscunque generis salis, quae Regalia esse, et ad solam Maiestatem suam pertinere ubique censentur.

Porro quod ad fortificationem locorum finitimorum spectat, equidem hactenus magnus in operis gratuitis, ad rem hanc praestandis apparet defectus, cum annotationes eorundem a structurarum praefectis missae examinantur. Ita quod per hos tres annos a proximis Comitiis anni sexagesimi noni secutos, vix quarta pars earum praestita deprehendatur; id quod praecipue ex illa distributione, quam ad Statuum requisitionem sua Maiestas antea fecerat, prouenit; quod forte eo in loco, quo deputatae erant operae, eo anno non potuit aedificari, alium vero locum, ubi aedificatio instituta erat, operae huiusmodi non erant deputatae, sicque et primus locus suas non habuit, et alter etiam carere debuit; et sic utrinque labores illi in vanum praeterierint. Itaque sua Maiestas etiamnum benigne postulat, ut Status distributionem earum suae Maiestati ipsaemet permittant liberam. Illa etenim quoquo anno et ex omni parte nouerit, quo praecipue, et quantum earum ad singulas fortificationes debeat destinari. Certo autem sibi persuadeant Status, quod sua Maiestas eas non inutiliter collocari permittat, neque etiam plus earum, quam publicae constitutiones admittunt, exactura, aut subditos ultra debitum sit aggrauatura; modo fideles Status etiam curent et enitantur, quo eae operae suo debito modo et plenarie praestentur.

Quae postremo loco fideles Status et Ordines de conuentu in Thwrocz, per Dominum Episcopum Agriensem, restaurando postulant, ad ea Maiestas sua primo quoque tempore se resolutura est.

Et haec sunt, quae Caesarea Regiaque Maiestas ad articulos Maiestati suae scripto exhibitos, benigne, clementerque respondere voluit.

Quibus istud subnectendum, ac ipsis fidelibus Statibus et Ordinibus in mentem vocandum duxit, quod etsi Maiestas eius subsidio, in saepedictis nouissimis Regni Comitiis Maiestati suae oblato, et per eandem acceptato, clementer acquiescit, ab illo tamen tempore animaduertit, in eius exactione magnum apparere defectum; quamuis enim primi termini solutio ad primam diem mensis Augusti proxime praeteriti fuerit praestanda, ac proinde Caesarea Regiaque Maiestas Camerae suae Hungaricae non ita pridem iniunxerit, daret operam, ut si non totam Dicam, saltem certam pecuniae summam ad decimum quintum eiusdem mensis Augusti, vel si id fieri non posset, ad primum diem praesentis mensis Septembris colligeret, et pro militum, quibus ea pecunia a Maiestate sua destinata erat, solutione in promptu haberet; tamen dicta Camera, quam in eo solicitando urgendoque nihil studii vel diligentia praetermisisse, ac tam Comitatus, quam Dicatores, et Maiestatis suae, et ipsius Camerae literis, aliquoties requisiuisse constat, non solum parum hucusque efficere potuit, eo, quod tum temporis et ante paucos quidem dies, in multis Comitatibus, necdum ea, quae ex publico nouissimae Dietae decreto fieri debet, noua portarum connumeratio absoluta fuit: verum etiam eidem Camerae a Dicatoribus Ultradanubianis indicatum est, exactionem huiusmodi Dicae, propter Dominorum et Nobilium, Vice Comitumque ad Serenissimi Hungariae Regis coronationem, aduentum, esse suspensam; hincue accidit, ut ex primi istius termini Dica eo tempore tria tantum florenorum millia ad eandem Maiestatis suae Cameram administrata fuerint. Quoniam vero res haec in graue Maiestatis suae praeiudicium cedit, atque insuper istud inde sequitur incommodi, quod damna illa et violentiae, de quibus fideles Regnicolae ante hac toties conquesti sunt, ob tardiorem huiusmodi militum solutionem, — minus etiam caueri

et auerti possint: Caesarea Regiaque Maiestas sua fideles Status et Ordines benigne clementerque hortatur et requirit, ut talem modum inire, remque eo dirigere velint, quo et dicti primi termini solutio diutius non prorogetur, et futuri tres termini, suo quilibet tempore, sine aliquo defectu vel cunctatione integre praestentur.

Quo in loco percommode etiam respondetur duobus illis articulis, qui Statuum scripto de connumeratione Sclauoniae inserti sunt. Maiestas autem sua nihil magis cuperet, quam posse se hoc in loco fidelibus suis Regnicolis parcere. Verum cum praesens rerum status atque necessitas aliud exigat, ac ipsimet non ignorent, huiusmodi exemptiones ad pacatiora usque tempora sublatus esse. Maiestas sua confidit, ipsis Statibus nequaquam graue fore, quod hac in parte seruetur aequalitas, ac in uniuersa Sclauonia, tam ultra Colapim, quam alias, connumeratio fiat. Sin vero Status omnino in ea sint sententia, ut id nequaquam fieri posse existiment, saltem hoc non erit praetermittendum, quod pertinentiae Arcium Ozal, Dobrowacz et Rybnyk, aliorumque bona, quae adhuc in loco pacatiore sita sunt, connumerentur atque dicentur.

Quod vero ad sequentem articulum de connumeratione Sclauoniae attinet, Maiestas sua proxime praecedentis Dietae Decreto inhaeret. Idque non obstante quacunque veteri exemptione, ut quae una cum aliis eius generis exemptionibus ad pacatiora usque tempora sublata est obseruandum statuit.

Cumque tertiariorum, quartariorum, sextariorum ac inquilinorum, item carbonariorum et Walachorum; sic etiam electionis Dicatorum, et aliorum Dicationis appendicum, per Caesaream Regiamque Maiestatem in nouissimo Conuentu propositarum, et in aliud tempus reiectarum, nulla a Statibus fiat mentio, Maiestas sua etiamnum clementer ipsos hortatur, ut cum ea omnia haud dubie in ipsorum Regnicolarum ac totius prouinciae commodum redundatura sint, suae Maiestatis postulatis, de hisce articulis factis, ipsi etiam assentiant.

Quod superest, Maiestas sua a fidelibus Statibus clementer postulat, atque requirit, ut non solum iis, quae a Maiestate sua responsa sunt, humiliter acquiescere, verum etiam de aliis, a Maiestate sua propositis, quamprimum deliberare, ac tale

responsum dare velint, quale Maiestas eius ab ipsis benigne expectat. De caetero iisdem gratiam suam Caesaream et Regiam clementer deferens.

(Eredeti fogalmazata a magyar országos levéltárban).

VII.

1572. október 12.

A pozsonyi országgyülés második felirata.

Sacratissima Caesarea Maiestas, Domine et Domine clementissime.

Hodierna die fideles Maiestatis Vestre Caesareae Statuas et Ordines Regni Ungariae certos fratres suos ex Dominis Praelatis, Baronibus, Nobilibus, caeterisque Ordinibus ad Maiestatem Vestram Caesaream humiliter, communi omnium consensu, expediuerunt, et per illos Maiestati Vestrae Caesareae de unanimi ipsorum in negotio huius Conuentus voluntate, quaedam nunciauerunt. Quae Maiestas Vestra Caesarea benigne quidem audire dignata est, respondit tamen, ut cum verba celeriter transire soleant, illa in scriptis Maiestati Vestrae Caesareae exhiberentur, et deinde Maiestas Vestra Caesarea iis intellectis, breui tempore clementer se resolueret.

Ea igitur hoc scripto comprehendere voluerunt, et Maiestati Vestrae Caesareae, iuxta eius gratiosum mandatum, humiliter praesentare. Primum omnium, responsum Maiestatis Vestrae Caesareae ad ipsorum conclusiones factum accurate et diligenter perlegerunt. Sed cum illud longum et copiosum sit, utpote in quo de arduis et grauibus negociis, deque primis et praecipuis ipsorum libertatibus tractetur; visum est ipsis humiliter, ut longioribus in ea re tractatibus et replicationibus modum finemque imponerent, quandoquidem quidam etiam ex praecipuis Nobilibus ac Baronibus, permissu Maiestatis Vestrae Caesareae, discesserunt, aliique licentiam adepti iam discessum parant; ideo tumultuarie de iis rebus tractare opere precium futurum non existimarunt. Nam quotidianis quae incidere potuissent disceptationibus, exitus Dietae adeo in longum fuisset extractus, ut, quod regnicolae nequaquam vellent,

Maiestati quoque Vestrae Cesareae in alienis suis prouinciis plurima maximaque negocia remorari contigisset. Praeterea maior pars Statuum et Ordinum regni ea sumptuum penuria premitur, ut hanc etiam moram, quae hactenus facta est, tam grauiter sustineat, ut diutius tolerare sit impossibile, iis potissimum, quibus ad instantem hanc vindemiam domum reverti necesse esset. Huc accedit metus pestilentiae, quae in locis quibusdam, ab hac Ciuitate non longe distantibus ita inualuisse dicitur, ut verendum sit, ne hominibus illinc ultro citroque commeantibus, quod Deus auertat, hanc quoque Ciuitatem inuadat.

His itaque et aliis certis de causis visum est ipsis, humili et unanimi voto, ut ab ulterioribus modernorum articulorum tractatibus supersedeant, eosque ad meliores commoditates differant; verumtamen in praesentiarum certum edatur scriptum, in quo memoria felicis huius coronationis, item donatiuum unius floreni, necnon celebrandorum iudiciorum termini suis modis inserantur. Appellationum autem reuisio, et supplicationes quoque Comitatuum, priuatorumque hominum,qui illos per Maiestatem Vestram Caesaream personaliter reuideri desiderant, benigno cum responso expediantur.

Praeterea, cum Vestra Sacratissima Maiestas Caesarea in alias prouincias discessum paret, sicuti ex benigno scripto Maiestatis Vestrae Caesareae animaduertere licuit, secumque serenissimum Regem ipsorum et Dominum Dominum Rhudolphum una abducere velit: supplicant humiliter Status et Ordines, dignetur Reuerendissimum Dominum Locumtenentem ea autoritate inter ipsos reliquere, ne regnicolae Maiestates suas in extera regna, per maximos sumptus et viarum discrimina, sequi cogantur, in rebus praesertim quotidie occurrentibus, quae moram non patiuntur; sed ipse Dominus Locumtenens, instar suorum praedecessorum, tam in conferendis bonis, quam aliis rebus, iuxta veterem morem possit eos expedire. Sigillum quoque Maiestatis suae Caesareae duplex et autenticum quod semper a Dominis Archiepiscopis Strigoniensibus, uti summis cancellariis, seruari consueuit, eidem nunc quoque conseruandum reddere. De arce etiam Selin Domino Bathory benignum responsum dare.

Quae omnia, ut Vestra Sacra Maiestas Caesarea benigne expediat et admittat, et eosdem in pristinis suarum libertatum immunitatibus benigne conseruet, iterum atque iterum iidem Status et Ordines regni humiliter supplicant.

Postremo humiliter petunt, ut Vestra Sacra Maiestas Caesarea ipsis Statibus et Ordinibus regni (quod commodo suo fiat) certum tempus et horam constituat, quando eos de rebus ad bonum publicum pertinentibus audire dignabitur.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Maiestatis Caesareae
fideles, humiles et obsequentes seruitores
Status ac Ordines Regni Ungariae.

Kivül: Ad Sacratissimam Caesaream et Regiam Maiestatem. Supplicatio humillima Statuum et Ordinum Regni Ungariae.

(Eredetije, Istvánffy irása, egy gyűrű pecsét nyomával, az orsz. ltárban.)

VIII.

1572. Október 13.

Miksa kir. válasza a pozsonyi országgyülés második feliratára.

Intellexit sacra Caesarea ac Hungariae et Bohemiae etc. Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, ex quibus causis fideles huius sui Hungariae Regni Status et Ordines ad Maiestatis suae scriptum (cuius prolixitas ex eo secuta est, quod Articulis, Maiestati suae per Status magno numero exhibitis, respondendum fuerit), longioribus replicationibus minime utendum, sed ulteriorem de plaerisque eorum, quae hinc inde proposita fuerunt, tractationem in aliud tempus magis commodum differendum existimant.

Cum igitur Maiestas sua ipsamet facile iudicare queat et magnos illos sumptus, qui Statibus hic incumbunt, ipsis pergraues, et hoc vindemiae tempore domo diutius abesse plurimis eorum vehementer incommodum accidere, atque insuper pestis quoque in vicinis locis inualescentis accedat metus; Maiestas eius fideles suos Regnicolas hisce sumptibus, incommoditate et periculis, quoad fieri poterit, quamprimum subleuatos cupiens, ipsorum sententiae et desiderio (dummodo in paucis articulis, qui infra dicentur, et ad Regni commodum, necessariamque

defensionem pertinent, certa in hoc praesenti conuentu fiat prouisio et declaratio) clementer aequiescit: simulque benigne probat, quod scriptum aedatur, in quo memoria felicis huius coronationis, item donatiuum Serenissimo Regi Rhudolpho etc. oblatum, nec non judiciorum termini suis modis inserantur.

Appellationum autem reuisiones et supplicationes Comitatuum, priuatorumque hominum, benigno ac tali cum responso, quod pro cuisque causae ac negotii qualitate, justitiae et aequitatis ratio suaserit, expediet.

Quod vero ad Reuerendissimum dominum Locumtenentem inter fideles Maiestatis suae Regnicolas cum ea, quae in ipsorum scripto innuitur, authoritate relinquendum, ac petitam sigilli redditionem attinet, Maiestas eius, cum de suo in alias prouincias, quam ad solitum suae residentiae locum, Viennam scilicet, Hungariae proximam, discessu nihil adhuc decreuerit, Maiestas sua ut hoc tempore iis de rebus aliquid statuat minime necessarium arbitratur. Offert autem se, antequam Vienna longius discedat, huius ipsorum Statuum supplicationis benigne fore memorem, ac ita prouisuram, ut et praenotato Reuerendissimo Domino Locumtenenti debita sua authoritas conseruetur, et ipsi Regnicolae intelligant Maiestatem suam, uti in aliis omnibus, ita hoc quoque loci, paternam ipsorum curam habuisse.

De arce vero Selin, Maiestas eius cum Consiliariis suis Hungaris deliberabit, seque, in quantum de iure fieri poterit, benigne resoluet.

Et haec quoad Statuum scriptum. Quod autem ad eos articulos spectat, in quibus certa prouisione et declaratione opus fore supra ostensum est, ipsi Status ex nouissimo Maiestatis suae responso cognouerunt, qui in praestando primo termino subsidii in proximo conuentu ad duos annos decreti hactenus defectus apparuerint. Quoniam vero res haec in graue Maiestatis suae praeiudicium, ac ipsius quoque Regni incommodum vergit, eo quod militibus stipendia sua tanto tardius exolui possunt, hincque varia sequuntur inconuenientia, violentiae atque damna: Maiestas sua praetermittere nequit, quin fideles suos Status et Ordines denuo hortetur et requirat, ut talem modum ineant, quo et dicti primi termini solutio diutius non pro-

rogetur, et futuri tres termini, suo quilibet tempore, integre praestentur.

Sic etiam tam colonorum labores, siue operas gratuitas, ad munitionem locorum finitimorum, quam continui equitatus intertentionem, ad eorundem locorum ac Regni tuitionem, summe necessariam esse, Status non ignorant. Ideoque Maiestas sua haud aliam ipsorum mentem esse arbitratur, quam quod ad proximam usque Dietam, tam labores quam continuum illud, eodem modo, quo in Comitiis anni sexagesimi noui promissum decretumque fuit, conseruari debeant.

Et eam quidem de utroque hoc articulo declarationem Maiestas sua, una cum prouisione, quam de subsidio debitis temporibus integre praestando institui necessitas exigit, memorato scripto, siue huius Dietae articulis expresse inseri clementer postulat. Quod autem reliquum est, Maiestas eius fidelibus Regnicolis Caesaream et Regiam suam gratiam benigne defert, sibique eosdem in suarum libertatum immunitatibus, quoad pro praesenti rerum statu uspiam fieri poterit, conseruandos, summam semper curam fore iterum pollicetur.

(Eredeti fogalmazata az országos levéltárban.)

IX.

1572. Október 15.

A pozsonyi országgyülés törvénykönyve.

Nos Maximilianus Secundus, Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, et Bohemiae etc. Rex etc. Archidux Austrie, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit uniuersis. Quod fideles nostri domini Praelati, Barones, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni nostri Hungariae, et partium sibi subiectarum, in generali eorum conuentu, pro festo Natiuitatis Beatissimae Virginis Mariae, proxime elapso, Posonium per nos indicto, et celebrato, congregati exhibuerunt nobis, et praesentauerunt infrascriptos Articulos, in eodem Conuentu communibus ipsorum votis, ac pari et unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humillime, ut uniuersos et singulos eos Articulos,

omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos, et accepta habentes, nostrumque Regium consensum illis praebentes, authoritate nostra Regia, clementer acceptare, approbare, ac confirmare, et tam nos ipsi obseruare, quam per alios ubique per Regnum nostrum Ungariae firmiter obseruari facere dignaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis est.

Articuli Dominorum Praelatorum, Baronum, Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum Regni Ungariae, et partium ei subiectarum, in eorum generali conuentu, pro festo Natiuitatis Beatissimae Virginis Mariae, ad Coronationem Serenissimi Regis Rudolphi, Posonium indicto, unanimiter decreti et conclusi. Anno Domini 1572.

Verbis exprimere nequeunt Domini Praelati, Barones, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regni Ungariae, summam ipsorum laetitiam, quam ex felici et prospero Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, domini sui clementissimi, in medium ipsorum aduentu, conceperunt. Qui ipsis eo gratior, et optabilior accidit, quod Serenissimum quoque Principem Rudolphum Archiducem Austriae etc. filium Maiestatis suae Caesareae natu maiorem, quem ipsi nouissimis Comitiis, unanimi omnium Ordinum consensu in Regem Ungariae postulauerunt, sanum et incolumem, una aduenisse conspiciunt. Quibus et pro vetera sua erga ipsorum Reges propensione et fide, eo cum equitatu, quo ampliori et instructiori, in hoc afflictissimo rerum statu potuerunt, certatim et alacriter occurrerunt, et quum Serenissimus ipse Princeps Rudolphus, secundum vetustas Ungariae leges et instituta, Sacram Regni coronam, vigesima quinta die, nunc preteriti Mensis Septembris (quod felix, faustumque sit) susceperit, omnisque ea celebritas, iuuante Deo, congruis modis ex animi sententia, peracta sit; Status et Ordines Regni, opere pretium se facturos existimant, si in hoc suscepti Regiminis faelici initio, tam Maiestati suae Caesareae, quam nouo ipsorum Regi, pro conseruandis et defendendis antiquis Regni libertatibus et legibus, ac maiorum suorum institutis, ad quae obseruanda utraque ipsorum Maiestas solenniter sese obstrinxit, humiliter supplicauerint. Quae quidem vetustissimae libertates, quibus modis et per quos praecipue laedi soleant, et quibus rationibus, id auerti possit,

Maiestates suae, tam ex scripto prius per ipsos humiliter porrecto, quam ex sermone ipsorum coram Maiestate sua Caesarea et Regia facto, benigne intelligere potuerunt. Sed ut Maiestates suae illas imposterum violari per quospiam non permittant, Status et Ordines Regni, quemadmodum alias frequentissime et instantissime postularunt, et Maiestas sua Caesarea ac Regia nunc pientissime se facturam obtulit, ita nunc quoque toto pectore effligatant, offerentes Maiestatibus suis utrisque, in omni rerum ac fortunae euentu, ea fidelitatis obsequia, quae a fidelibus subditis erga optimum Regem et Principem domi forisque promptissime praestare consueuerunt. Confidunt autem Maiestatem suam Caesaream, et Regiam, eorum, quae de huiusmodi libertatis publicae conseruatione in hac Dieta iteratis vicibus tractata fuerunt, omni tempore et occasione bene memorem futuram, neque passuram, ut ulterioribus Regnicolarum querelis locus aut causa praebeatur; quod ut Maiestas sua Caesarea ac Serenissimus quoque Rex Rudolphus et facere clementer velint, et perficere possint, Deus optimus maximus Maiestatibus suis vires, roburque subministrare dignetur.

Porro, quamquam Regnicolae ipsi, si integro Regno tranquillaque et optima pace florerent, nouo ipsorum Regi, nunc recenter Corona sacrosancta insignito, conueniens donarium humiliter offerre et administrare promptissimi essent; tamen quod in hoc rerum suarum miserrimo et turbulentissimo statu fieri potest, Maiestati suae Regiae, propensis animis, offerunt, nimirum pro singulis portis, iuxta proximam Dicationem connumerare consuetis, ac iuxta modum ordinemque exigendi, nouissimo in conuentu decretum, singulum unum florenum Ungaricum, in duobus terminis exigendum, quorum alter erit festum Purificationis Beatae Mariae Virginis, alter vero prima dies Augusti, anni instantis. Supplicant autem Maiestati suae Regiae humiliter, dignetur hoc ipsorum munus honorarium, pro rerum et temporum conditione, clementi animo suscipere, et aequi bonique consulere, cum plura, aut maiora offerendi, non ipsorum voluntas, sed facultas ipsis erepta sit.

Praeterea, quoniam Sacratissima Maiestas sua Caesarea, in locum Dominorum Judicum ordinariorum, superiori anno demortuorum, alios substituere dignata est, et hac quoque in

parte fidelibus suis Regnicolis praeuie prouidit; ideo Status et Ordines Regni aequum et iustum esse censentes, ut Judicia suis temporibus celebrentur, statuunt et concludunt, quod Comitatibus partium Regni superiorum, ultra citraque Tibiscum existentibus, Judicia in Ciuitate Eperyes celebrentur, quae principium habeant octauo die festi Beati Georgii Militis et Martiris, ac durent diebus quadraginta, exceptis festis. Praelati vero qui illis Judiciis intersint, erunt Domini Praepositus Leleziensis, vel Vicarius aut Lector Agriensis. Barones vero Dominus Franciscus de Rewa, aut Dominus Gaspar Draskowÿch, aut Dominus Emericus Forgach. Si autem isti Assessores, qui sunt nunc in sede Judiciaria, eo ire non possent, eligantur ibidem per dominos Judices ordinarios, et praestent consuetum iuramentum. Sint autem Assessores utrobique viri literati, latinae linguae non ignari et iurisperiti. Ad reuidendas vero Appellationes partium superiorum, Dominus Locumtenens eo proficiscatur, et eas adiudicet, cui ibidem in Eperyes in reuidendis iisdem Appellationibus adesse debeant, Dominus Episcopus Waradiensis, Dominus Nicolaus de Bathor, ac Dominus Locumtenens Palatinalis, et Dominus Joannes Pethew ac Dominus Gaspar Magochÿ.

Partibus istis et Comitatibus ultra citraque Danubium sitis, quoniam hoc anno Judicia celebrari non possunt, ideo anno proxime futuro celebrentur, in hac Ciuitate Posoniensi, ad octauum diem festi Beati Lucae, Euangelistae, quae similiter durabunt diebus quadraginta, exceptis festis diebus. Praelati qui eis interesse debebunt sunt: Dominus Electus Episcopus Tininiensis, aut Dominus Praepositus Jauriensis. Ex Baronibus intersint Dominus Franciscus de Rewa, aut Paulus Czobor, siue Emericus de Mere.

Appellationes autem harum partium Dominus Locumtenens reuideat cum Dominis Praelatis Domino Episcopo Agriense et Wesprimiense, ac Baronibus Domino Ladislao Banffÿ, Domino Locumtenenti Palatinali et Domino Michaele de Rewa, ac Domino Joanne Choron; qui si legitime fuerint impediti, Dominus Locumtenens, communicato consilio cum Dominis Consiliariis Maiestatis Caesareae, sibi adherentibus, eligat aliquem idoneum loco absentis, iuxta Articulos Anni 1567.

In Sclauonia autem Judicia publica bis in anno, in Ciuitate Zagrabiense Montis grecensis celebrentur, hoc est, primo pro festo Epiphaniae Domini, et secundo pro festo Beati Jacobi Apostoli, et singuli Judiciorum termini durent singulis diebus quadraginta, exceptis festis; quibus intersit Dominus Episcopus Quinqueecclesiensis. Transmissiones autem ex Sclauonia deductae reuideantur hic Posonii, more antiquitus obseruato.

Postremo decernunt Status et Ordines Regni, ut in exactione Dicae, seu Subsidii, in proximo conuentu ad duos annos oblati, item in laboribus gratuitis ad confinia per colonos praestare solitis, nec non de continui equitatus in iisdem confiniis intertentione, usque ad futuram generalem Dietam, is modus et ordo seruetur, qui in Comitiis anni 1569. fuit unanimiter conclusus.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum, Dominorum Praelatorum, Baronum, Nobilium, caeterorumque Statuum et Ordinum huius Regni nostri Ungariae, et partium ei subiectarum, clementer admissa et exaudita, praedictos uniuersos et singulos Articulos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum inseri, et inscribi fecimus, eosdemque et omnia ac singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, eisdem nostrum Regium consensum beneuolum pariter et assensum praebuimus; illosque, et quaeuis in eis contenta, authoritate nostra Regia, acceptauimus, approbauimus, ratificauimus et confirmauimus, offerentes nos clementer, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et Articulis, tam nos ipsi inuiolabiliter obseruabimus, ac per alios quoslibet cuiuscunque status et conditionis homines, subditos nostros in Regno nostro Ungariae, obseruari faciemus; imo acceptamus, approbamus, ratificamusque, et confirmamus, harum nostrarum vigore, et testimonio literarum. Datum in Arce nostra Regia Posoniense, decima quinta die Mensis Octobris, Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, Regnorum nostrorum Romani decimo, Ungariae et aliorum nono, Bohemie vero Anno vigesimo quarto.

Maximilianus Nicolaus Isthuanffy.

(Eredeti példánya a M. N. Múzeum könyvtárában.)

VI.

HORVÁT- és TÓTORSZÁGI GYÜLÉSEK.

1565—1572.

Horvát- és tótországi gyülések.

1565—1572.

I.

Miksa király uralkodásának csak harmadik esztendejében tartott Magyarországban országgyülést. De ezt megelőzőleg többször összehívta volt a horvát- és tótországi rendeket, hogy őket adó megszavazására és egyéb védelmi intézkedések megállapítására birja. Horvátország ugyanis, a török szultánnal megindított békealkudozások felbomlása óta, gyakori támadásoknak volt kitéve.

Az 1565. április 8-án egybegyűlt horvát- és tótországi rendek, a fenyegető veszély súlya alatt készséggel teljesítették a király felhivását. A porták új összeirását rendelték el, és minden portára másfél forintot vetettek ki, a 25 dénár füstpénzen fölül; megerősítve Kőrösmegyének, Zágrábmegye Kulpán túli részének és a zselléreknek adómentességét.

Továbbá kitűzték a nyolczadi törvényszék tartásának idejét, és megválasztották ülnökeit. Intézkedtek a várak megmegerősítése körül, és egy új erősségnek (Prezeka) építését határozták el. [1])

II.

Nincs tudomásunk a felől, vajjon a király a fennebbi végzéseket megerősítette-e. Annyi bizonyos, hogy néhány héttel utóbb *Erdődy Péter* bánt egy ujabb gyülés kihirdetésére

[1]) A gyülés végzéseinek kivonata a zágrábi országos levéltár »Protocollum Regni Congregationum« czímű XVII. századbeli kéziratában. — L. I. szám.

hívta fel, és biztosokul *Batthyányi Kristófot* és *Keglevich Pétert* rendelte. Főfeladatuknak azt tüzte ki, hogy a rendektől segítséget eszközöljenek ki. [1])

A gyülés *1565. július 25-én* tartatott meg.

A rendek ez alkalommal minden portára, két részletben fizetendő három forintot vetettek ki, a mely összegbe kétség kivül az aprilisi gyülésen megszavazott másfél forint, mint első részlet, be volt számítva.

Ujra gondoskodtak a várak megerősítéséről és a hadak élelmezéséről. Ambrus deák helyébe albánná *Forchich Jánost* választották. A zágrábmegyei alispáni tiszteket betöltötték. Végre egy Bruman Gáspár nevü egyént szándékos gyilkosság miatt, száműztek. [2])

III.

A következő évnek elején, (1566.) január 15-ére a király Zágrábba gyülést hirdetett [3]); bizonyára főleg oly czélból, hogy itt a magyar országgyülésre küldendő követek megválasztassanak.

A követeket megválasztották és költséggel látták el.

Egyébiránt néhány várnak megerősítéséről, a hidak és utak kijavításáról intézkedtek. Slavónia és a szomszéd tartományok között a határok kiigazítása végett a királyhoz fordultak. Kőrösmegye részére alispánt, Zágrábmegyének szolgabirót választottak. Végre magánosok panaszait és kivánatait tárgyalták. Többi között Tompa Istvánnak, ki egy, Szigetvár közelében vívott csatában, török fogságba esett és nagy váltságdíj igérete mellett bocsáttatott szabadon, 50 forintot szavaztak meg.[4]) Ugyanazt ajánlólevéllel látták el, hogy a királyhoz is fordulhasson segítségért. [5])

---

[1]) Az 1565. május 15-én a kir. biztosok részére kiállított megbizólevél a hg. Batthyányi család körmendi levéltárában.

[2]) A végzések kivonata a zágrábi kéziratban. — L. II. sz.

[3]) A rendek alább idézendő iratukban kiemelik, hogy a gyülés »ex edicto Vestrae S. Maiestatis« tartatott.

[4]) A gyülés végzéseinek kivonata ugyanott. — L. III. sz.

[5]) A rendeknek a királyhoz intézett ajánlólevele. Eredetije a bécsi udvari kamara levéltárában. — L. IV. szám.

IV.

Ugyanazon év május 5-ére újabb gyülés hivatott egybe. Ennek nem csak az volt feladata, hogy a magyar országgyülésre küldött követek jelentését meghallgassa. A portáról fenyegető hirek érkeztek. A szultán nagy készületeket tett a Magyarország ellen intézendő hadjáratra És a határszéli basák megkezdették az ellenségeskedéseket.

A zágrábi gyülés a közfelkelés kihirdetését rendelte el, s különösen a török által ostromlott Hrasztovicza felmentése tárgyában intézkedett.

És mivel a Pozsonyban Károly főherczegnek benyújtott kérvényre válasz nem érkezett, úgy a királyhoz mint a főherczeghez követek küldettek, kiknek első sorban az volt utasításuk, hogy a bán hadainak szaporítását és zsoldjuk kifizetését sürgessék. [1])

V.

Erdődy Péter horvátországi bán 1566-ban meghalt. A király a báni tisztet — mikép ez a mohácsi vészt megelőző időkben is történt — két egyénre ruházta: Draskovics György zágrábi püspökre és gróf Frangepán Ferenczre.

Ezeknek beiktatása végett 1567. szeptember 21-ére Zágrábba hívta össze a horvát- és tótországi rendeket. [2])

Biztosokul Bánffy István zalamegyei főispánt, Zékel Lukács főkapitányt, Batthyányi Boldizsár kir. főpohárnok-mestert és Teuffenbach Kristóf főkapitányt rendelte.

Ezek, a kitüzött napon egybegyült rendek jelenlétében, végrehajtották az új bánok beiktatását, felolvastatván a kir. leiratot, mely hatáskörüket szabályozta, és a régi bánok jogait csak annyiban szorította meg, hogy a tartományi gyülések összehivását a királynak tartotta fenn.

Ugyancsak a biztosok adták elő a király kivánatait.

Előrebocsátva, hogy ekkorig mily nagy áldozatokat hozott a két tartomány megvédelmezésére, s hogy ezentúl az

---

[1]) A gyűlés végzéseinek kivonata az idézett protocollumban. — L. V. szám.

[2]) A meghivólevél egy példánya a körmendi levéltárban.

ő hozzájárulásuk nélkül a súlyos terhet elviselni nem képes: felhivja őket, hogy ősi szokás szerint a pozsonyi országgyülésen megszavazott adónak felét ajánlják meg, és fogadják el az adó behajtására vonatkozólag ott megállapított szabályokat; különösen rendeljék el a porták új összeirását, és az adómentességet biztosító kiváltságoknak érvényét függeszszék fel, békésebb idők bekövetkeztéig.

Továbbá a várak megerősítésére ajánljanak meg ingyen munkákat; és a korábbi gyüléseken megajánlott de el nem végzett ingyen munkáknak végrehajtását eszközöljék.

Gondoskodjanak arról, hogy a hadak élelmi szerekben hiányt ne szenvedjenek; tiltsák el a gabona kivitelét; és szabják meg az élelmi czikkek árát.

Állapitsák meg, hogy a horvát- és tótországi rendek, a Magyarországban érvényben levő gyakorlat szerint, tartozzanak a véghelyeken állandóan lovasokat tartani, és a bánok felhivására személyesen felkelni.

Rendelkezzenek, hogy a bánok és főkapitányok tudta nélkül török foglyokat senki se bocsásson szabadon, és török területre követeket senki se küldjön. A tótországi városokban katonai czélokra épített és a polgárok által lerombolt istállóknak felépítését határozzák el. Végre intézkedjenek a törvényszékek tartásáról. [1])

A rendek a király által kért adót, készséggel megszavazták; és mivel a pozsonyi országgyülésen megállapított első fizetési határnap, szeptember 8-ika, elmult, ezt november 1-re tüzték ki.

Azonban eltérőleg a pozsonyi országgyülés végzéseitől, arra kérték a királyt, hogy a porták új összeirását ne kivánja; továbbá úgy Kőrösmegyének és a Kulpán túl fekvő területnek, mint az albán, itélőmester, alispánok és szolgabirák jobbágyainak adómentességét tartsa fenn.

Kapronicza, Urbucz, Ivanics, Sziszek, Hrasztovicza, Czetin, Tersacz, Prezeka várak megerősítésére ingyen munkákat rendelnek, s felügyelőket neveznek ki.

---

[1]) A királyi biztosok előterjesztésének tartalmát a gyülés végzéseiből ismerjük.

Az utolsó gyülésen megajánlott gabona beszedése és elszállítása iránt intézkednek. A gabona kivitelét eltiltják, kivéve ha a tengeri sóért cserében szállítják a dalmát városokba. Az élelmiszerek árának szabályozását a városok biráira és a kapitányokra bízzák.

Minthogy a rendek minden öt füst után egy puskás gyalogot és minden húsz füst után egy lovast kötelesek tartani: kérik a királyt, mentse fel őket az állandó lovasságnak a véghelyeken való tartásától. Ellenben a felkelés kötelezettségét fentartják és részletesen szabályozzák.

A török foglyok szabadon bocsátása, és a városokban levő katonai istállók felépítése és a törvényszékek tartása iránt a király kivánata szerint intézkednek. Megállapítják, hogy a lázongó jobbágyokat a bánok és alispánok fenyítsék meg; de hasonló zavargások megelőzése végett kimondják, hogy a mennyiben a földesurak jobbágyaiknak ősi szabadságát nem akarják fentartani, ezeknek szabadságukban álljon mások birtokaira költözni.

Ezek után a következő kérelmekkel fordulnak a királyhoz:

A pozsonyi országgyülés végzései értelmében biztosokat rendelnek, kik a katonák által okozott károk megvizsgálására; jelentéseik alapján, a bánok és főkapitányok büntessék meg a kártevőket, és szolgáltassanak elégtételt a károsultaknak.

A Tótország és a szomszéd tartományok közötti határok kiigazítását eszközölje.

Végre a bánoknak régi jogát, a mely szerint a tartományi gyüléseket ők hirdetik ki, ne szorítsa meg; mert Horvát- és Tótországnak helyzete lényegesen különbözik Magyarországétól, a hol a király többször személyesen megjelen, vagy legalább közelében tartózkodik. [1])

---

[1]) A gyülésnek felterjesztett végzései a zágrábi protocollumban. Ugyanott még: »Limitatio laboratorum et curruum in partibus Transcolapinis; a Limitatio equitum et peditum bonis Dominorum et Nobilium Transcolapini bona habentium; a limitatio fumalium pecuniarum ... ad bona Dom. et Nob. Transcolapini bona habentium«; végre a magánosok panaszai tárgyában hozott végzések.

A rendek végzéseiket átküldötték a királyhoz, megerősítésöket kérve.

A király a pozsonyi kamara véleményét kérte ki. Ez azt avasolta, hogy a király ragaszkodjék a porták uj összeirására és az adómentességet biztosító kiváltságoknak megszüntetésére vonatkozó határozatához; és ha ez utóbbi pontban némi engedményeket akar tenni, legfölebb a Kulpán-túli területet mentse fel az adó felének megfizetésétől. [1])

A király elfogadta ezen javaslatokat, oly formán, hogy a Kulpán-túli területet a slavóniai megyékkel egyformán kötelezte a megszavazott adó megfizetésére. Egyúttal utasította a kamarát, hogy a zágrábi gyülés végzéseit ezen elhatározásával összhangzásban alakítsa át, és megerősítés végett terjeszsze elő. [2])

A pozsonyi kamara csakhamar megfelelt ezen rendeletnek. És a király már november 29-én megerősíthette az átalakított végzéseket. Ezekbe még egy pontot iktatott be, a melyben a bánoknak meghagyja azt a jogot, hogy a tartományi gyüléseket ezentúl is ők hirdessék ki, ezt azonban mindig a királynak bejelenteni tartozván. [3])

A megerősített végzéseket a király átküldötte Draskovics György bánnak, oly felhivással, hogy azokat hirdesse ki. [4])

A bán a király által eszközölt változtatásokban teljesen megnyugodott. Csak azt nyilatkoztatta ki, hogy a végzések kihirdetése végett gyülést kell tartania; minélfogva annak összehivására felhatalmazást kért. [5])

[1]) A pozsonyi kamarának 1567. november 7-iki felterjesztése a bécsi udvari kamara levéltárában.

[2]) Az 1567. november 14-én kelt királyi leirat egykorú másolata a magyar országos levéltár kincstári osztályában. — L. VI. sz.

[3]) A megerősített czikkelyek a zágrábi protocollumban. — L. VII. szám.

[4]) A királyi levelet nem ismerjük. *Draskovics* 1567. deczember 28-án Zágrábból irja a királynak, hogy megkapta a kamarától: »Articulos horum Regnorum ... clementer confirmatos et in quibusdam punctis correctos, una cum mandato Mtis V. S. ad omnes Ordines et Status edito.« (Eredetije a bécsi udvari kamara levéltárában.)

[5]) A fönnebbi levélben.

VI.

A Draskovics által kért felhatalmazás csakhamar megérkezett. [1]) Mire a bánok Horvát- és Tótország rendeit február 22-ére Zágrábba hívták össze.

Ezen gyülésen kihirdettettek a mult évi gyülésnek a király által megváltoztatott végzései.

A rendek meghajoltak a király azon kivánata előtt, hogy új összeirást rendeljenek el, és azt el is rendelték. De azon határozatában, mely szerint az adómentességre vonatkozó kiváltságokat érvényen kivül helyezte, nem nyugodtak meg. Kiemelték, hogy Kőrösmegye és a Kulpán-túli rész lakói a török pusztítások következtében oly sokat szenvedtek, hogy az adó megfizetésére képtelenek. A tisztviselők pedig jobbágyaik részére azért élveznek adómentességet, mert az adó behajtása körül tett szolgálataikért más jutalmat nem kapnak; és ha ettől megfosztatnak, alig lesz lehetséges azon hivatalokra alkalmas egyéneket kapni; a miből a királyra sokkal nagyobb kár fog háromolni, mint az adómentességből, a mely alig 100 forinttal csökkenti a közjövedelmeket.

A rendek egyébiránt az utolsó gyülésükön megajánlott ingyen munkák behajtását elrendelték. Az igazságszolgáltatás tárgyában azt határozták, hogy mivel Demjén itélőmester január 6-án, a pestis miatt nem jelent meg Zágrábban, a báni törvényszék szent Háromság vasárnapján kezdje meg üléseit, és ha az itélőmester akkorra sem jelenhetnék meg, mondjon le tisztéről. Egyúttal megválasztották a törvényszék ülnökeit.

Végre megállapíttatott, hogy a zágrábi püspök küldjön ki biztosokat, kik a plébániáktól elidegenített jószágokat irják össze; hogy jelentéseik alapján a püspök ama jószágok visszaadását eszközölje.

A gyülésnek több rendbeli panaszokkal is kellett foglalkozni. Zágráb, Varasd és Kőrös városok követei előadták, hogy az adó (taxa), a melyet a király reájok kivetett — az

---

[1]) A király ez iránt is megkérdezte a pozsonyi kamarát, mely ajánlotta, hogy a bánoknak a kért felhatalmazást adja meg. A kamarának 1568. január 7-iki felterjesztése ugyanott.

első két városra 1000, az utolsóra 800 forintot — oly teher, melyet elviselni nem képesek.

A nemesek panaszt emeltek a harminczadosok ellen; kik a saját használatukra vásárolt árúczikkektől is behajtják a harminczadot.

A rendek ezen panaszok orvoslását a király figyelmébe ajánlották; és végre azzal a kéréssel fordultak hozzá, hogy Klarics Tamás vitéz hadnagynak, kit Frangepán Ferencz bán kihágásai miatt fogságba vetett, kegyelmezzen meg, és adja vissza szabadságát.

A rendek ezen végzéseiket, felirat kiséretében, két követ által Bécsbe küldötték. [1])

A király ismét a pozsonyi kamara véleményét kérte ki, a mely újra azt ajánlotta, hogy a király az adómentességi kiváltságokat semmi esetre se tartsa fenn tovább, és azokat, kik eddig teljes adómentességet élveztek, legfölebb az adó felének fizetésétől mentse fel, s azt is csak a jelen egy esetre.[2])

A király ennek következtében, márczius 28-án a horvát- és tótországi rendekhez intézett leiratában elismerte ugyan panaszaik és kérelmök alaposságát; mivel azonban nemcsak Kőrösmegye és a Kulpán-túli terület, hanem az országnak többi véghelyei is hasonló veszélyeknek és zaklatásoknak vannak kitéve, és mégis erejökhöz képest az ország védelmében közreműködnek, méltányosnak találja, hogy a közterhekben szintén vegyenek részt. Ennél fogva Kőrösmegyének és a Kulpán-túl fekvő területeknek lakóit az adó felének, a tisztviselők jobbágyait pedig az egész adónak megfizetésére kötelezi. A mi végre a kir. városokat illeti, azoknak taksái tárgyában mindegyikkel külön, a pozsonyi kamara útján, fogja elhatározását közölni. [3])

A horvát- és tótországi rendek ezen királyi válasz kibocsátása előtt, sejtvén, hogy az nem fog kielégítő lenni, márczius

---

[1]) A felirat és a végzések eredeti példányai a bécsi állami levéltárban. — L. VIII. és IX. 32. sz.

[2]) A pozsonyi kamarának 1568. márczius 20-án kelt felterjesztése. Eredetije a bécsi udvari kamara levéltárában.

[3]) Az 1568. márczius 28-iki kir. leirat egykorú másolata ugyanott. — L. X. szám.

vége felé, újabb lépéseket tettek igényeik érvényesítése czéljából. A királyhoz, Károly főherczeghez és a bécsi udvari kamarához feliratokat intéztek. [1])

Élénk szinekkel ecsetelték Kőrösmegye és a Kulpántúli terület lakóinak szomorú állapotát; mikép kénytelenek a törökök elől erdőkbe és szigetekre menekülni; mikép kell attól tartani, hogy a véghelyek egészen laktalanok fognak maradni, s mily veszély fog ebből a szomszéd Stíriára és Karintiára háromolni.

Ezután, tekintettel arra, hogy az utolsó gyülésök végzéseiben tett változtatások, a pozsonyi kamara javaslatai alapján történtek; azt kérték, hogy ez ügyben ne a magyar kamarát, mint a mely a véghelyek viszonyait nem ismeri, hallgassa meg, hanem Zékel Lukács főkapitányt és Aursperg laibachi kapitányt kérdezze meg; és a régi királyoktól akkor, mikor az ország virágzó állapotban volt, biztosított kiváltságokat ne szüntesse meg most, midőn az ország oly szomorú és zaklatott viszonyok között van. [2])

Ezen felirat, úgy látszik, nem maradt egészen hatás nélkül. A király april 11-én kelt leiratában kijelentette ugyan, hogy a márczius 28-iki leiratában foglalt elhatározásához ragaszkodik; de egyúttal értesité a rendeket, hogy alapos tájékozást fog magának szerezni az iránt, vajjon a Kulpán-túli részek csakugyan régi időktől fogva élvezték-e az adómentességet; és azután úgy fog határozni, a mint az igazság követeli; a többi czikkek iránt is, mihelyt az általa kikért vélemények beérkeznek, közölni fogja elhatározását. [3])

A király, a rendek kérése értelmében, az általok kijelölt két kapitánynak véleményét kérte ki [4]). Mikép hangzott ez, arról nincs tudomásunk.

A király május 5-ikén megerősítette a február 22-iki végzéseket, a melyekben csak két pontra tett észrevételt.

---

[1]) Azon gyülésnek, mely ezen feliratokat szerkesztette, emlékeinkben semmi nyomát se találjuk.

[2]) Csak az udvari kamarához intézett felirat van meg annak levéltárában. — L. XI. sz.

[3]) A leirat egykorú másolata ugyanott. — L. XII. sz.

[4]) Ez kitünik a rendek feliratán olvasható hátiratból.

Késznek nyilatkozott a harminczadosok ellen emelt panaszokat orvosolni, feltéve, hogy a nemesek viszont az üzleti czélból szállított czikkeket nem fogják úgy tüntetni fel, mintha saját használatukra szállítanák. Továbbá helyben hagyta, hogy a plébániák elidegenített birtokainak kinyomozására biztosok küldessenek ki; de kívánta, hogy mielőtt a bánok azoknak visszabocsátása iránt intézkednek, néki előlegesen jelentést tegyenek. [1]) Az adómentességre vonatkozó kiváltságok kérdését hallgatással mellőzte. De néhány nappal utóbb a király mégis engedett a rendek sürgető kéréseinek, és Kőrösmegyét az adófizetéstől felmentette. [2])

VII.

Midőn a február 22-iki gyülés végzéseinek ügyében folytatott tárgyalások be voltak fejezve, a bánok június 24-ére Zágrábba gyülést hívtak össze. Itt kihirdették a király által megerősített végzéseket, és felolvastatott a királyi leirat, mely Horvátország és Slavónia részére a nyolczadi törvényszék megnyitását július 13-ára tűzi ki.

A rendek ezen gyülésen Hrasztovicza vára őrségének szaporítására puskás gyalogoknak kiállítását határozták el. A várak megerősítésére megajánlott ingyen munkák és a véghelyek szükségeire megajánlott gabona beszolgáltatása tárgyában intézkedtek.

Felszólították Frangepán Ferencz bánt, hogy Klarics Tamást, kinek szabadon bocsátásaért előbbi gyülésökből a királyhoz folyamodtak, bocsássa szabadon.

Minthogy a rendek közül többen panaszt emeltek a jobbágyok gyakori lázongásai miatt, az 1514-iki országgyülésnek erre vonatkozó törvényei megújíttattak, és azoknak foganatosítása érdekében intézkedés történt. A katonák által okozott károk megvizsgálására kiküldött biztosok utasíttattak, hogy megbizatásukban mielőbb járjanak el.

[1]) A bécsi állami levéltárban egy külön lapra, május 5-iki dátummal, le van irva a bevezető és befejező formula, mely a törvények megerősítésénél használtatik.

[2]) Ez kitünik a június 24-iki gyülés egyik végzéséből.

Kőrösmegye a királyi adó fizetésétől felmentetvén, megállapíttatott, hogy a füstpénzt a régi szokás szerint fizesse; t. i. a jobbágyok 20, az egy telkes nemesek 10 dénárt.

Végre néhány magánügy intéztetett el. [1])

VIII.

Minthogy Miksa király az 1569-ik év január 6-ára Pozsonyba országgyülést hirdetett, meghagyta a bánoknak, hogy a horvát- és tótországi rendeket hívják össze, és az országgyülési követek megválasztására szólítsák fel.

A gyülés 1568. deczember 21-ikén Zágrábban tartatott meg. Országgyülési követekké választattak: *Aranyosi Demjén* itélőmester, *Petrichevich János* al-itélőmester és *Kapitánffy István*.

A részökre, e gyülés által kidolgozott utasítás meghagyta nekik, hogy a magyarországi rendekkel egyetértőleg járjanak el; hassanak oda, hogy a király híveinek, és különösen Slavóniának régi szabadságait tartsa fenn; eszközöljék ki, hogy a király a végvárak megerősítésére segélyt nyújtson; a kapitányokat katonáik féken tartására hívja fel, a határok kiigazítását eszközölje, Zágráb és Kőrös városokra elviselhetetlen terheket ne rójon; stb. [2])

IX.

A pozsonyi országgyülés a kitüzött határnapon nem tartatott meg. Augusztus elsejére halasztatott. A király e miatt a horvát- és tótországi rendeknek 1569. május 8-ára Zágrábba gyülést hirdetett; hol Draskovics György bán, mint királyi biztos által felhívta őket, hogy a véghelyek megerősítésére adót és ingyen munkákat ajánljanak meg; továbbá, hogy a beteg Aranyasi Demjén helyébe más itélőmestert válaszszanak.

A rendek a véghelyek megerősítésére füstönkint fél forintot és ugyan-e czélra ingyen munkákat szavaztak meg.

---

[1]) A gyülés végzései a zágrábi protocollumban. — L. XII. sz.

[2]) A gyülés végzései ugyanott. — L. XIII. sz.

Itélőmesterré Pethe Imre, személynöki itélőmestert választották, és kijelölték az ülnököket, kik a július 26-án és január 6-án tartandó nyolczadi törvényszékeken biráskodjanak.

A rendek egyúttal felkérték a királyt, hogy eszközölje a határok kiigazítását; a királyi hadak dúlásainak megszüntetése végett foganatosítsa az 1556-ik évi magyar országgyülésnek e tárgyban hozott végzéseit, és büntesse meg a kihágások részeseit; különösen pedig hagyja meg Aursperg Herbert laibachi kapitánynak, ne engedje meg, hogy a zsoldjában levő katonák a Kulpán-túli részekre betörjenek és ott pusztítsanak. Felhívták a király figyelmét a császmai káptalan állapotára, a mely teljesen elpusztult, úgy hogy kanonokjai Zágrábban tengődtek, és megjelenvén a gyülés szine előtt, kijelenték, hogy ha rajtok nem segítenek, kénytelenek más egyházi szolgálatot keresni, minélfogva a káptalan pecsétjét át akarták szolgáltatni. A rendek, hogy ezen káptalant, a hiteles helyi teendők folytatása végett, fentartsák, azzal a kéréssel fordultak a királyhoz, hogy a magyarországi apátságok közűl egyet adományozzon a káptalannak.

Végre, néhány magánügyet intéztek el; a nélkül, hogy az ezek tárgyában alkotott végzéseiket felterjesztenék.

A király a neki bemutatott végzéseket június 2-án erősítette meg; azon hozzáadással, hogy a rendek az adó behajtására *két* adószedőt küldjenek ki; és azzal a kijelentéssel, hogy a császmai káptalan érdekében előadott kérelmöket nem teljesítheti, a káptalan tehát elégedjék meg eddigi jövedelmeivel [1])

X.

Minthogy az 1568. deczember 21-én megválasztott követek megbizatása az 1569. január elején tartandó országgyülésre szólott, a bánok az országgyülés elhalasztása után ezen megbizást érvénytelennek tekintették, és szükségesnek látták, hogy az augusztus elsejére kihirdetett országgyülésre új választás történjék; annál inkább, mert időközben Aranyosi Demjén itélőmester ezen hivatalától felmentetett.

---

[1]) A gyülésnek úgy megerősített végzései, mint a fel nem terjesztett végzések ugyanott. — L. XIV. sz.

E miatt 1569. július 15-én Zágrábban gyülést tartottak. Innen Demjén mester utódja *Pethe Imre* és vele a fél év előtt megválasztott két követ: *Petrichevich János* és *Kapitánffy István* küldettek Pozsonyba. A rendek megújították a deczemberi gyülésen elfogadott utasítás pontjait. A követeknek azt is elő kellett adniok a királynak, hogy a határszéli török hadak a fegyverszünettel nem gondolva, ismételve pusztítanak Horvátországban; hogy a két tartomány rendei és jobbágyaik a királyi hadaktól is sokat szenvednek; a harminczadok tisztei a nemesi szabadalmakat nem tartják tiszteletben, és az adószedők a Zrinyiek Kulpán-túli birtokaikon is behajtják az adót.

A rendek követeik részére utiköltséget rendeltek, s e czélból az utolsó gyülésen megszavazott ötven dénárnyi adót még tiz dénárral emelték. [1])

XI.

A pozsonyi országgyülés befejezése után, a horvát- és tótországi követek az 1570. január 4-én tartott zágrábi gyülésen tettek jelentést, és bemutatták az országgyülésen alkotott törvényeket.

A rendek itt kijelentették, hogy azokat, »ősi szabadságaik és szokásaik fentartása mellett« készséggel elfogadják.

Elrendelik a porták új összeirását, bár azt nagy mértékben terhesnek tartják. Ennek alapján fog három részletben behajtatni a Pozsonyban megszavazott adónak fele, $2^1/_2$ forint, és minden évben a kamarai nyereség czímén 10 dénár. E mellett, a bánok és a törvényszéki ülnökök fizetésére minden füst után 15, minden egy telkes nemesre 10 dénárt vetnek ki. Salm Miklós főkapitány részére, tett szolgálatai jutalmául, szintén füstönkint 20 dénárt ajánlanak meg. Végre Petrichevich János itélőmester részére a jelenlevő urak és nemesek saját erszényökből szavaznak meg tisztelejdíjat.

A rendek a várak megerősítésének ügyét, mint minden gyülésen, most is tárgyalták. De ez alkalommal csak Hrasztovicza és Ivanics várak részére rendeltek pénzt és ingyen mun-

---

[1]) A gyülés végzései ugyanott. — L. XV. sz.

kákat; valamint a Száva folyam pusztításainak meggátlása végett, védgátak építése iránt rendelkeztek. [1])

A rendek végzéseiket nem terjesztették fel megerősítés végett a királynak; azonban a bánok szükségesnek látták azokat a király tudomására hozni.

A királynak pedig több kifogása volt azok ellen; különösen a miatt, hogy csak két várnak megerősítéséről rendelkeztek, és hogy Horvátország vagyis a Kulpán-túli terület után nem ajánlottak ingyen munkákat. [2])

XII.

A bánok, a királyi észrevételek közlése végett, 1570. april 11-ére gyülést hirdettek.

A rendek csodálkozásukat fejezték ki a fölött, hogy tudtok nélkül végzéseiket a királynak bemutatták. Ők fölöslegesnek tartották azokat felterjeszteni, mert a pozsonyi országgyülésen alkotott törvények végrehajtására vonatkoznak.

A várak megerősítése tárgyában védelmezik eljárásukat. Azon korábbi gyakorlat ugyanis, a mely szerint egyszerre az összes végvárakról gondoskodtak, helyteleneknek bizonyult, minthogy egyiket sem voltak képesek jó karba helyezni. Kiemelik Hrasztovicza fontosságát, a melynek eleste megnyitná nemcsak Slavóniát, hanem Stiriát is a török hadak előtt. Mindazáltal engedve a király kivánatának, most Körös és Kapronca várakról is gondoskodnak.

A mi a királynak azon kifogását illeti, hogy a horvátországi rendek jobbágyaitól nem ajánlottak meg ingyen munkákat; megjegyzik, hogy *horvátországi* rendek többé nem léteznek. A Kulpán-túli terület legnagyobb része elpusztult; maradványai Zágrábmegyéhez vannak csatolva.

A gyülésen bemutatták magukat a királyi adószedők, és kijelentették, hogy utasítva vannak Körösmegyében és a Kulpán-túl is behajtani az adót. A rendek újra azzal a kére-

---

[1]) A gyülés végzései ugyanott. — L. XVI. sz.

[2]) A kir. leiratot nem birjuk. Tartalmát az 1570. april 11-iki gyülés végzéseiből ismerjük.

lemmel fordulnak a királyhoz, hogy ezen részek adómentességét tartsa fenn.

Végre a királynak tudomására hozták a katonák kihágásai ellen folytonosan felmerülő panaszokat.

Míg ezeket a királynak felterjesztették, néhány oly végzést is alkottak (a füstpénz behajtásáról, a Száva áradásainak meggátlásáról, Tahy Ferencz panaszairól,) a melyeknek felterjesztését nem találták szükségesnek. [1])

XIII.

Miksa király az 1570-ik év végén Horvát- és Tótország ügyeinek, különösen pedig védelmének intézését *Károly* főherczegre ruházta.

Az erre vonatkozó királyi leirat az 1571. január 5-én tartott zágrabi gyülésen olvastatott fel. A rendek kijelentették, hogy készséggel fognak a főherczeg parancsainak hódolni; és egyúttal, a mit a király leiratában szintén kivánt, a törökökkel a békét lelkiismeretesen fentartani.

A gyülés a báni törvényszékhez ülnököket választott. Intézkedett, hogy február 2-án királyi adó czímén $62\frac{1}{2}$ és füstpénzül 15 dénár hajtassék be; továbbá, hogy az ingyen munkákat a jobbágyok maga idején pontosan végezzék el. Végre a királyhoz Dobó István szabadonbocsátása, és Károly főherczeghez az országos határok kiigazítása tárgyában folyamodott. [2])

XIV.

Három hónappal utóbb, 1571. április 5-én, a horvát- és tótországi rendeket ismét Zágrábban találjuk. A bánok, a király parancsára hívták őket össze, és annak nevében felhívták, hogy a véghelyekben állomásozó hadak élelmezéséről gondoskodjanak.

A gyülésen jelenlevő némely urak, hogy jobbágyaikat megkiméljék, önkint ajánlottak fel bizonyos mennyiségü gabonát. A többiek pedig arra ajánlkoztak, hogy szent György napig kedvezményi áron, de készpénzfizetés mellett, fogják

---

[1]) Mindkét rendbeli czikkek a zágrábi protocollumban. L. XVII. sz.

[2]) A gyülés végzései ugyanott. — L. XVIII. sz.

gabonájukat a katonák élelmezésére árúba bocsátani. A rendek ez alkalommal felhívták a király figyelmét arra, hogy a végvárak a lőszerek teljes hiányában vannak; annyira, hogy sok helyen annyi lőpor sincs, hogy az ellenség közeledésétől néhány puskalövéssel értesíthessék a vidék lakóit. Felkérik a királyt, hogy e bajon segítsen. Továbbá panaszosan előadják, hogy a jelen év elején a magyar kamara biztosokat küldött a porták új összeirásának eszközlésére; minthogy pedig az összeirás nem rég hajtatott végre, most nem engedték meg; és kérik a királyt, ne terhelje őket azzal újolag. Az el nem végzett ingyen munkák behajtásáról és a nyolczadi törvényszékek tartásáról intézkedtek. Végre kimondották, hogy a bánoknak hatalmában áll a várakban hadakat helyezni el.

Ezen végzések megerősítésének kieszközlése czéljából Tahi Boldizsárt Prágába küldötték.

Ezeken kivül azonban más végzéseket is alkottak. Többi között, némely költségeik fedezésére, minden füst után saját erszényökből fizetendő 10 dénárt szavaztak meg; Hrasztovicza, Ivanics és Breszt várak megerősítésére költséget rendeltek; Klarics Tamásnak, hogy a török fogságból kiszabadúljon, váltságdíjához 100 forinttal járultak. [1])

A király május 19-én megerősítette a neki bemutatott végzéseket. Leiratában kiemeli ugyan, hogy az új összeirást nem kellett volna megakadályozniok; de most már a következő adókivetésig függőben hagyja azt. [2])

XV.

A király szeptember 21-én november 11-ére Pozsonyba országgyülést hirdetett. A horvát- és tótországi rendekhez intézett meghivólevél vétele után, a bánok október 30-ára Zágrábba gyülést hirdettek. [3])

Itt *Dombrói Tamás* zágrábi kanonok, *Pethe Imre* itélőmester és *Druskóczy Gáspár* választattak meg országgyülési

---

[1]) A gyülés végzései ugyanott. — L. XIX. sz.

[2]) A kir. leirat ugyanott. — L. XX. sz.

[3]) Két nappal előbb küldetett szét a királyi leirat, mely az országgyülés elhalasztásáról értesíti a rendeket.

követeknek. A részökre adott utasításban a rendek magasztalják a bánok önfeláldozó buzgalmát és érdemeit; s megbízzák a követeket, eszközöljék ki a királynál, hogy Draskovics Györgynek Trakostyán várát, Frangepán bánnak pedig valamely más uradalmat adományozzon. Továbbá a következő kérelmekkel fordultak általok a királyhoz: minthogy a fegyverszünet daczára folytonosan ki vannak téve a török hadak támadásainak, nagyobb haderőt adjon a bánok rendelkezésére; hagyja meg, hogy a Kapronczа várához tartozó jobbágyok szintén dolgozzanak ezen vár megerősítésén; a zágrábi káptalan birtokain befolyó adót engedje át Sziszek várának megerősítésére.

A rendek ezen gyülésen végzéseket is alkottak. Egyebek közt a füstpénz kezelőit és az építkezések felügyelőit számadásra vonatni rendelték. És 40 dénárnyi új füstpénzt ajánlottak meg. [1])

XVI.

Az 1572. február- és márczius havában tartott magyar országgyülés törvényeinek kihirdetése végett, június 2-án Zágrábban gyülés tartatott.

A törvények kihirdetése után, ezek értelmében megválasztattak az adószedők mellé az esküdt nemesek.

Továbbá a nem rég tűz által elpusztított *Ivanics* várának felépítésére ingyen munkákat és épületfát ajánlottak. A korábbi országgyüléseken megajánlott ingyen munkák behajtása, továbbá a Száva és Glina partjain építendő védgátak iránt intézkedtek. Mivel a Szomszédvára- és Stubicza várához tartozó jobbágyok lázongásainak elnyomására a király közreműködése szükségesnek látszott, Keglevich Simon és Becze János a királyhoz küldettek. Végre több magánügy intéztetett el.

XVII.

A királyi meghivólevelet, mely a Rudolf király megkoronáztatása czéljából szeptember 8-ára kihirdetett országgyülésre

---

[1]) A gyülés végzései ugyanott. — L. XXI. sz.

[2]) A gyülés végzései ugyanott. — L. XXII. sz.

a rendeket meghívta, a horvát- és tótországi rendek augusztus 11-én tartott gyülésükön tárgyalták.

Örömüket fejezték ki a fölött, hogy a király elsőszülött fia meg fog koronáztatni. Kijelentették, hogy az előkelőbb urak és nemesek személyesen fognak megjelenni. De felkérték a királyt, mentse ki a szegényebbeket, kik a költséges útra nem vállalkozhatnak. És mivel azok is, kik a koronázáson jelen lesznek, az országgyűlés befejezéseig mindnyájan nem maradhatnak ott, követekül László zágrábi kanonokot. Pethe Imrét és Petrichevich Jánost választották. Utasításukban csak azt emelték ki, hogy szabadságaiknak, különösen Kőrösmegye és a Kulpántúli terület adómentességét biztosítsák; minden egyéb ügyekben belátásuk szerint járjanak el.

A gyülés ezek után magánügyeket is tárgyalt. [2])

XVIII.

A koronázási országgyülés törvényeinek kihirdetése végett az 1572-ik évben még egy harmadik gyülés tartatott Zágrábban: deczember 7-én.

A rendek köszönetet szavaztak a királynak a miatt, hogy Rudolfot utódjává megkoronáztatta.

Készeknek nyilatkoztak az adót pontosan fizetni, és a bánok s az albán felhivására az ellenséges támadások visszaverésére fegyvert fogni. A várak megerősítésére ingyen munkákat ajánlottak.

Végre tiltakoztak az ellen, hogy Pethe Imre, a horvát- és tótországi itélőmester, a királyi helytartó mellett is itélőmesteri hivatalt vállalt. Azzal a kérelemmel fordultak a királyhoz, parancsolja meg Pethe Imrének, hogy állandóan Slavóniában tartózkodjék. [2])

[1]) A gyülés végzései ugyanott. — L. XXIII. sz.
[2]) A gyülés végzései ugyanott. — L. XXIV. sz.

A HORVÁT- ÉS TÓTORSZÁGI GYÜLÉSEK IROMÁNYAI ÉS VÉGZÉSEI.

I.

1565. Április 8.

A zágrábi gyülés végzéseinek kivonata.

Tabula articulorum Regni Sclauoniae et primo pro Dominica Judica, pro Anno Domini 1565.

Imprimis connumeratio Portarum.

Item subsidium unius et medii floreni.

Item Comitatus Crisiensis exemptus.

Item pars Comitatus Zagrabiensis ultra Colapim exemptus.

Item inquilini ne dicentur.

Item exmittantur Dicatores defacto.

Item ut Dica praestetur ad terminum 15 diei anni praeteriti.

Item anni vero praesentis ad festum Martini.

Item Jurati Nobiles penes Dicatores exmittuntur: Joannes Forchych et Gaspar Marnyauchich.

Item pecuniae fumales per denarios XXV. imponuntur ad omnes Comitatus Regni.

Item Exactor fumalium: Gaspar Marnyauchich in Zagrabiensi, in Crisiensi Moyses Homzky.

Item Magistro Damiano Protonotario dentur floreni 300.

Item Joanni Petricheuich Vice Protonotario floreni 100.

Item Judicia generalia pro Dominica Quasimodo inchoentur.

Item feriis sextis et sabbatho causae viduarum leuentur.

Item eliguntur Magnates ad Assessoratum.

Item Nobiles Assessores, et salarium illorum.

Item creatur Joannes Petricheuich in Vice Protonotarium.

Labores deputati praestentur.

Ut fortificetur Gradecz.

Ut fortificetur Iuancz. Ivanić

Processus Belouarcz.

Fortificetur Crisium.

Processus Madaraz ex Varasdiensi Kapronczam et Sanctum Georgium fortificet.

Processus Bedekovics in Varasdiensi et Joannis Kuskoczi in Criensi Crisium fortificent, exceptis aliquorum bonis.

Item ut nouum fortalitium in Prezeka erigatur.

Item deputantur laboratores ad primum diem Maii ad fortificandum fortalitia finitima Croatiae.

Item Domini et Nobiles donant captiuos milites nobiles.

Item ut Caesarea Maiestas Valachos vel Uszkokos in bona claustri Lepoglaua inhabitandum ne patiatur.

Ut omnia praemissa firma sint, per Status et Ordines conclusa.

(Protocollum Regni Congregationum. 1. l.)

II.

1565. Július 25.

A zágrábi gyülés végzéseinek kivonata.

Pro die 25. Júlii Anni 1665.

Item ut fiat connumeratio a singulis integris portis colonorum.

Item datur subsidium florenorum 3., ad duos terminos.

Item Comitatus Crisiensis exemptus.

Item exmittuntur Dicatores noui, ad festum Laurentii, cum Juratis Nobilibus.

Item eligitur et creatur in Vicebanum Joannes Forchich, in locum Ambrosii literati.

Item dantur nouo Vicebano per denarios 10, pro munere.

Item porrigit Dominus Banus Articulos pro necessitate Regni.

Item ut victualia militibus externis praestentur.

Item Dominus Banus cupit rescire causam in expeditione tam contra Turcos, quam sub Szomszeduara proficisci nolentium.

Item Commissarii Germanici admonent Regnum pro victualibus praestandis.

Item ut administrentur victualia, juxta priores Constitutiones Regni, exercituantibus.

Item de reparatione pontium et viarum periculosarum sub poena.

Item de fortificatione Kaproncza et Sancti Georgii.

Item de erectione Prezeka et Gounecz. (?)

Item qui laboratores et robora praestare neglexerunt compellantur.

Deputantur bona Dominorum et Nobilium ad erectionem Brebroucz.

Ut laboratores prius deputati ad Urboucz praestentur.

De negligente Vice Comite Varasdiensi.

Retulit Dominus Banus Regno, qui rebelles in mandatis sunt.

Ut omnes Status et Ordines ad primum mandatum Domini Bani, tam contra Turcas, quam alios rebelles sub poena insurgant.

Nominantur rebelles, qui contra Dominum Banum sub Szomszeduar auxilium praestiterunt.

Numerantur currus in Comitatu Zagrabiensi.

Ad deducenda victualia et tormenta contra hostes.

Conqueritur Christophorus Gewbar contra Christophorum Wgnod, pro expugnatione castri Zamobor.

Ut Judicia breuia Vicebanus, cum Viceprotonotario, more alias consueto, celebrent.

Supplicant Regnicolae pro miseris Nobilibus, ne patiatur illos Dominus Generalis Capitaneus per milites opprimere.

Limitantur victualia omnis generis, competenti pretio.

Creantur noui Vice Comites in Comitatu Zagrabiensi.

Referunt Judices Nobilium quosdam Nobiles, in expugnatione castris Krupa, mandatis Domini Bani inobedientes.

Proscribitur Gaspar Brumanus pro deliberato homicidio.

Confirmantur omnia praescripta, per sigillum Regni impressum.

(Protocollum Regni Congregationum. 2. l.)

III.

1566. Január 15.

A zágrábi gyülés végzéseinek kivonata.

Articuli pro 15. Januarii 1566.

Imprimis agunt gratias Caesareae Maiestati de clementia erga Regnicolas.

Item deputantur Oratores ad generalem Dietam Regni Hungariae.

Item conqueritur Joannes Gyulai contra Hallekar Locumtenentem Capitaneum.

Item pro morte Petri Orchoczi Vice Comitis per Uzkokos.

Item Christophorus Batthyani conqueritur contra eundem Hallekar.

Item Moyses Homzki contra eundem Hallekar.

Item alii etiam Nobiles contra haramias conqueruntur.

Item pro nece Christophori Berethua per Antonium Reclamis (?)

Item Nobiles Uraghovich pro insula occupata, contra Dominum Zekel.

Item Franciscus Tahy pro vado et quadam insula in decursu Zaui.

Item supplicant Regnicolae pro rectificatione metarum Caesareae Maiestati.

Item pro erigendo quodam nouo fortalitio contra hostes, et de modo ad id concluso.

Item creatur Gregorius Bosyak in Vice Comitem Crisiensem.

Item Paulus Flyok (?) in Judicem Nobilium Crisiensem creatur.

Pro bonis Joannis Kuskoczi, ut exempta sint.

Ut Vice Comites Regni pontes et vias periculosas, ac telonia Regnicolarum perambulent, et reparari faciant sub poena.

Ad Rokonok et Urboucz laboratores deputatos praestent.

Ut Vicebanus ab Adamo Gottbal de pecuniis ad emendos asseres rationem accipiat.

Ut proscribantur Valachi homicidae, more solito.

Dicatoribus Regiis Viceprotonotarius praeceptorias dare debeat.

Recusantes decimas soluere per vadiationes compellantur.

Supplicant Regnicolae pro subsidio castri Buzin.

Protestatur Moyses Homzki pro Francisco Vitez contra Dominum Tahi.

Capitulum Zagrabiense a fumalibus ne sit exemptum.

Supplicant Regnicolae pro Nobilibus Croatiae Caesareae Maiestati et Archiduci.

Nobiles unius sessionis a fumalibus pecuniis semper sint exempti.

Qui non administrauerunt per denarios XXV. fumales, vadientur.

Expensae Oratoribus deputatae pro decimis Nobilium Campi Zagrabiensis.

Offerunt Regnicolae Stephano Tompae captiuo florenos 50.

Ut Vicebanus Nobiles Campi ad recludendum Zauum sub birsagiis leuare valeat.

(Protocollum Regni Congregationum. 3. l.)

IV.

1566. Január 15.

A zágrábi gyülésnek Miksa királyhoz intézett irata.

Sacratissima Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc., Caesarea Regiaque Maiestas, Domine, Domine nobis clementissime.

Fidelium seruitiorium nostrorum in gratiam Vestrae Sacrae Maiestatis humillimam subiectionem. Cum in praesenti generali Congregatione nostra, ex edicto Vestrae Sacrae Maiestatis, hic in Ciuitate Vestrae Sacrae Maiestatis Regiae Montisgreciensis Zagrabiensis, pro die decimaquinta praesentis mensis Januarii proxime praeteriti, celebrata, fuissemus constituti, tunc inter alias conclusiones et ordinationes nostras, nobilis ac strenuus vir Stephanus Thompa frater noster, exhibitor praesentium, qui scitu nostro Vestrae Sacrae Maiestati et Sacro Maiestatis Vestrae Regiae diademati, pro locorum et temporum varietate, cum effusione sanguinis sui, contra hostem fidei Christianae Turcam, constanter inseruierit, ac praeteritis temporibus prope castrum Vestrae Sacrae Maiestatis Regium Zygeth vocatum, in manus praefatorum hostium fidei Christianae inciderat, quem Turcae ipsi non sine ingenti pactatione duxerunt eliberandum. Nos itaque, pro posse nostro, inter tot et tantas aerumnas et expensas nostras, in his reliquiis Regni positi, illum exiguo subsidio iuuimus; supplicantes Vestrae Sacrae Maiestati humillime, dignetur Vestra Sacra Maiestas, tum considerata praesenti humillima supplicatione nostra, quam ex sua innata gratia erga huiusmodi miseros militares Christianos captiuos, clementi sua ope et felici subsidio hunc praefatum fratrem nostrum, exhibitorem scilicet praesentium prouidere. Deus altissimus felicem et incolumem Vestram Sacram Maiestatem conseruet. Datum in praescripta Ciuitate Montisgreciensis Zagrabiensis, secundo die termini Congregationis nostrae praenotatae, Anno Domini 1566.

Vestrae Sacrae Maiestatis fideles subditi

Uniuersitas Dominorum et Nobilium
Regnicolarum Regni Sclauoniae.

Kívül: Sacratissimae Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc., Caesareae et Regiae Maiestati etc., Domino, Domino nobis clementissimo.

(Eredetije a bécsi udvari kamara levéltárában.)

V.

1566. Május 5.

A zágrábi gyülés végzéseinek kivonata.

Articuli pro Dominica Jubilate Anni 1566.

Inprimis Dominus Franciscus Tahy, in suo et Petri Rankay (nomine), protestatur contra iniustam querelam per Nobiles de Zabok, pro interemptione fratrum eorundem Nobilium, coram Regno Hungariae facta.

Item Nobiles de Zabok probant per Dominos Kegleuich curias et bona illorum depraedata.

Item Dominus Episcopus Zagrabiensis protestatur de improuisione Regni ad arcem Hrazthouicza.

Item offerunt Regnicolae statim insurgere penes Dominum Banum, et subsidium ferre castro Hrazthouicza contra hostes.

Item modus fortificationis Hrazthouiczae.

Item ut nemo liber sit a praesenti exercituatione.

Item interim Judicia Comitatuum cessent.

Item finitis his, ut Judicia et breuia Comitatus Zagrabiensis et Crisiensis, modo infrascripto celebrentur.

Item responsio Regnicolarum ad literas Archiducis pro dica Vice Comitum etc.

Item supplicant Regnicolae, ut numerus militum Domino Bano adaugeatur et exoluatur.

Item literae credentionales ad Archiducem et alios.

Item Oratores deputantur ad Archiducem et alios.

Delegatur Nuntius ad Caesaream Maiestatem, pro obtinenda relatione per Oratores Regni Archiduci Posonii facta.

Dantur literae testimoniales per Regnicolas Domino Bano, pro expeditione Zomzeduariensi.

Pontes ubique reparentur.

Protestatur Georgius Skaricza, in persona consortis Ambrosii literati, contra Dominam alias relictam Caspari Mernyauchich.

Remittuntur bona relictae condam Francisci Mernyauchich per condam Casparum Mernyauchich occupata.

Ut extra limites Regni blada et vina non vendantur.

Ne postae in viis et vadis interturbentur.

Restatuuntur bona consorti Joannis Suberai, per filias condam Georgii Pissach occupata.

Scribantur literae ad Dominum Zriny et alios pro victualibus.

Franciscus Spissich creatur in Judicem Nobilium Comitatus Zagrabiensis.

Restant adhuc quidam exigui articuli.

(Protocollum Regni Congregationum. 4. l.)

VI.

1567. November 14.

Miksa királynak, a slavóniai gyülés végzései tárgyában, a pozsonyi kamarához intézett leirata.

Maximilianus secundus etc.

Reuerende, Magnifice ac Egregii fideles nobis dilecti. Accepimus sententiam vestram super certis articulis per Status Regni Sclauoniae nuper propositis, fiscum nostrum Regium concernentibus.

Primum itaque, quod ad oblatam nobis per Status in duobus terminis unius floreni contributionem attinet, expediuimus adiecta et per nos istic concepta mandata, ac mandamus vobis benigne, ut diligenter curetis, quo contributio ipsa primo quoque tempore, per fideles ad id delegatos dicatores exigatur.

Quod vero postulant Status et Ordines Regni Sclauoniae, ditionem ultra Colapim existentem, quae nimium a Turcis infestaretur, a contributione praestanda eximi, id nos neutiquam admittendum esse duximus, cum perplures eo exemplo ducti, similem exemptionem petituri essent. Itaque curabitis, ut et illa Transcolapina Regni pars connumeretur, et dica ex ea exigatur.

Quod Status nouam connumerationem fieri negant oportere, minime illis assentiendum esse existimamus. Cum enim in generali Dieta nuper istic celebrata, per Status et Ordines Regni Hungariae, praesentibus etiam Oratoribus Sclauonicis, nouam debere fieri connumerationem decretum sit, ratum hoc haberi volumus.

Porro cum expresse statutum, atque etiam instructioni pro dicatoribus Sclauonicis expeditae insertum sit, ne coloni Vicebani, Viceprothonotarii, Vice Comites, Judices Nobiles (*sic*) a contributione persoluenda immunes habeantur, eidem statuto inhaerendum esse censeamus (*sic*). Quamobrem vobis benigne mandamus, ut haec nostro nomine praefatis Statibus declaretis, ac uniuersos articulos in unum libellum conscriptos, nobis, consensu nostro Regio firmandos, transmittatis. Executuri benignam voluntatem nostram. Commissariorum relationem et articulorum cnscriptionem vobis hisce remittimus. Datae in Ciuitate nostra Viennae 14. die Novembris, Anno 1567.

Maximilianus.

Ad mandatum Domini electi Imperatoris proprium
Streinhertz
Hieronimus Beck.

(Egykorú másolata a magyor országos levéltár kincstári osztályában.)

VII.

1567. November 29.

A zágrábi gyülésnek, a király által megerösített végzései.

Nos Maximilianus Secundus, Divina favente clementia electus Romanorum Imperator Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod fideles nostri Domini et Nobiles, caeterique Status et Ordines Regnorum Nostrorum Croatiae et Sclavoniae, in eorum Generali Conventu, Maiestatis Nostrae edicto, ad festum beati Mathei Apostoli proxime transactum, Anno Domini Millesimo quin-

gentesimo sexagesimo septimo, in Civitate Nostra Zagrabiensi celebrato, transmiserunt et praesentarunt Nostrae Maiestati infrascriptos Articulos, in eadem ipsorum Congregatione, communibus ipsorum votis, et unanimi consensu conclusos, supplicantes Nobis humillime, ut universos et singulos Articulos, omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos, et accepta habentes, nostrumque Regium consensum illis praebentes, nostraque Regia authoritate clementer acceptare, approbare, et confirmare dignaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis est.

Articuli Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclavoniae, in Conventu eorum generali, per Sacratissimam Caesaream et Regiam Maiestatem, ad festum beati Mathaei Apostoli proxime praeteritum, Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo Zagrabiae indicto, conclusi.

Inprimis et ante omnia iidem Status et Ordines, reliquiae videlicet exiguae dictorum Regnorum, Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati, Domino illorum clementissimo, fidelia ipsorum servitia, summa cum fidelitatis subiectione, humillime offerunt, aguntque gratias immortales Sacrae Maiestati Caesareae et Regiae, pro eius Maiestatis in tanta calamitate rerum gratia, quod Sacra Caesarea et Regia Maiestas, Dominus eorum clementissimus, ex pietate paterna Caesarea et Regia, innataque eius erga fideles suos benignitate, qua oppressis fidelibus suis subditis, in calamitatibus et summis oppressionibus positis, subvenire et succurrere dignata est, signanter vero, inter tot alias curas et sollicitudines Suae Caesareae Maiestatis, post Deum optimum maximum, quod Reverendissimum ac Spectabilem et Magnificum Dominos Georgium Draskovith, Episcopum Ecclesiae Zagrabiensis ac Consiliarium Suae Maiestatis, et Comitem Franciscum Zluny de Frangepanibus, Segniae, Vegliae, Modrusiaeque Comitem, in dictorum Regnorum eius Maiestatis Banos, veluti caput et defensores elegerit, constituerit, ac per Dominos Commissarios Generosos videlicet ac Magnificos Stephanum Bannphy de Alsolyndva, Comitem Comitatus Zaladiensis ac Dapiferorum Regalium Suae Maiestatis in Hungaria Magistrum ac Consi-

liarium, nec non Lucam Zekel de Kewend, liberum Baronem in Ormosd ac Confiniorum Croatiae et Sclavoniae generalem Capitaneum, item Balthasarem de Bathyan, Pincernarum Suae Maiestatis, et Geruasium a Teuffenpach etc., gratiose duxerit praesentandos et cognoscendos. Quod Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati iidem Status et Ordines, fideles subditi eius Maiestatis, non parcendo personis rebusque, quoad vixerint, fideliter semper contendent reservire.

Tandem intellexerunt Status et Ordines praescripti Suae Sacrae Caesareae Maiestatis, medio dictorum Dominorum Commissariorum, eius Maiestatis clementem commissionem, ad praefatos Status et Ordines, fideles Suae Maiestatis: quantos sumptus, utpote imensos pene ad conservationem Regnorum nostrorum impendat, neque sufficiat id facere deinceps absque ipsorummet auxilio; fideles subditi Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Status et Ordines praescripti, iuxta veteranam illorum libertatem et consuetudinem, medietatem subsidii pro anno praesenti per Status et Ordines fidelium suorum Regni Hungariae oblati, se humillime Dicatoribus Suae Maiestatis daturos offerunt. Cum autem Dicatores ipsi, qui sint electi, et ad id deputati, Status et Ordines ignorant, terminusque primus, iuxta constitutionem praescriptam Posonii administrandus, medii praescripti subsidii, festum videlicet Nativitatis Beatae Mariae Virginis, iam plane praeterierit: nihilominus, cum se fideles Status Ordinesque Suae Maiestatis constitutionibus praescriptis Posoniensibus, iuxta gratiosam commissionem Suae Maiestatis, intellecto ab Oratoribus illorum, Decreto praescripto sese conformare curabunt, medietatemque floreni unius ad festum Beati Andreae Apostoli proxime affuturum, pro primo termino, ad manus praefatorum Dicatorum Suae Maiestatis, aliam similiter dimidietatem pro secundo termino ad festum Epiphaniarum Domini, administrare decreverunt.

Et licet hactenus partes Colapini Comitatus Zagrabiensis ac reliquiae Comitatus Crisiensis, ex benigna concessione divi Ferdinandi Imperatoris et Regis nostri sanctae memoriae, a contributione omnis subsidii superioribus annis exemtae clementer fuerint, quam etiamnum Status et Ordines Regni

servandam esse summis votis optarent, praesertim cum exiguae reliquiae dicti Comitatus Crisiensis non ita pridem insignem a Thurcis acceperint cladem; perpensa tamen periculorum instantium magnitudine, atque expensarum Sacrae Maiestatis Caesareae et Regiae, Domini eorum clementissimi, mole, qua Suam Maiestatem Caesaream per factiosos atque rebelles et per hostes Christiani nominis gravatam esse agnoscunt atque animadvertunt; considerata et perpensa etiam Suae Maiestatis Caesareae atque Regiae voluntate, per Oratores praedictos copiose et luculenter proposita, ut sese Decreto atque praescripto fidelium suorum Statuum atque Ordinum Regni Hungariae conformarent, atque obsequenter in exemptionibus praesertim et privilegiis Monasteriorum atque Ecclesiarum, deinde Comitatuum atque Oppidorum etc., a diuis quondam Hungariae Regibus, feliciori et tranquiliori rerum statu concessis, proximisque eorum aliquot Conventibus et Comitiis ad pacatiora usque tempora suspensis atque abrogatis, quo Christiani nominis hostis conatus communibus auxiliis atque subsidiorum collationibus, quatenus fidelium suorum subditorum auxilio fieri possit, remorarentur atque repellerentur, componeret, Status et Ordines Regni decernunt: partes quoque ultra Colapim habitas et reliquias Comitatus Crisiensis connumerandas, subsidiumque pro publica defensione, communibus votis ex omnium Ordinum atque Statuum bonis oblatum, connumerandum atque exigendum esse; per expressum declarantes, quod in huiusce subsidii administratione neque bona Vicebani, neque Viceprothonotarii, neque Vicecomitum, neque Judicum Nobilium, neque Notariorum, ac aliorum officialium, qui hactenus, praetensa cuiusdam immunitatis consuetudine, tam subsidium ex illorum bonis Regnicolarum oblatum, quam etiam labores dierum ad finitima loca dare et praestare consuetos hactenus recusarunt, instar aliorum Nobilium Regni istius, ad pacatiora usque, ut praemissum est, tempora, connumerentur, et labores decretos per Regnicolas ad confinia, pro Patriae conservatione, statutis temporibus praestent.

Quia autem satis superque constat, in hoc quoque Regno Sacrae Maiestatis Caesareae atque Regiae, similiter ut in Regno Hungariae, superioribus hisce annis plurimas domos et

possessiones ac loca, etiam antea colonis numero frequenti habitata, igne et ferro hostis vastata atque desolata penitus fuisse, colonosque in plerisque locis diminutos partim, partim vero auctos esse, iuxta Maiestatis suae Sacrae voluntatem, ut noua connumeratio totius Regni fiat, obsequenter consentiunt, daturosque se operam fidelem pollicentur, ne metu novae connumerationis coloni ipsorum, maxime in finibus atque vicinio aliarum Provinciarum degentes, perterriti, ad tempus migrare aliquo praetextu exquisito colore, permittant.

Item Sacra Maiestas Caesarea, ubi Status et Ordines dictorum Regnorum clementer hortatur, ut considerata pernecessaria finitimorum Oppidorum, Castrorum, Civitatumque fortificatione ac restauratione, iuxta praeteritae ipsorum Dietae Articulos, promissum ac decisum numerum laboratorum de bonis suis dare explereque, eosque, qui hactenus dare eiusmodi laboratores recusassent, sine ulla mora ad praestandum, eo quo loci necessitas postulaverit, per Banos cogi et compelli debeant et teneantur; quamvis praefati Status et Ordines fideles Suae Maiestatis non ignorent, huiusmodi finitima Oppida, Castra, Civitatesque in confiniis extremis dictorum Regnorum posita esse copiosissima, quae omnia, si possibile esset, restaurari et fortificari operae precium esset; neque ipsi Status et Ordines suam denegabunt pro posse operam in restauratione Oppidorum, Arcium finitimarum, unde extremum illis sequeretur periculum: decreverunt itaque, non parcendo extremae inopiae miserorum colonorum suorum, ut Oppidum Kapronca, in maximo periculo positum, ex Comitatu Varasdinensi per duos processus Judicum Nobilium, videlicet Christophori Palffy et Georgii Madarasi, item ex processu Joannis Ruskoczy Judicum Nobilium Comitatus Crisiensis, per colonos cunctorum Dominorum et Nobilium, Statuumque et Ordinum in praescriptis tribus processibus bona habentium, fortificetur et restauretur; ita, ut a singulis portis seu fumis laboratores pedestres sex, robora quercina cubitorum duodecim quatuor, item a singulis duabus portis seu fumis virgultorum currum bene oneratum unum, ad fortificationem praefati Oppidi seu Civitatis Kapronczensis praestare debeant.

Item processus Joannis Puhakocy et Christophori Bede-

kovich, Dominorum Judicum Nobilium Comitatus Varasdiensis, exceptis bonis Castri Chazaryar, quae ad restaurationem fortalitii finitimi Urboucz, quasi totaliter diruti, deputata sunt, una cum processu Pauli Flyok, Judicis Nobilium Comitatus Crisiensis, deputantur ad restaurationem Ivanych finitimi.

Item processus Mathiae Raskay et Thomae Mikulych, duorum Judicum Nobilium Comitatus Zagrabiensis, deputantur similiter ad restaurationem Ivanych, ad praestandum tam laboratores pedestres, quam robora quercina et currus virgultorum, modo et ordine omnino superius declarato et conscripto.

Qui praescripti conductores roborum, ad munitionem Ivanych deputati, asseres in pertinentiis Bosyako coemptos, ad praefatum Ivanych deduci et devehi debeant.

Bona Capituli Ecclesiae Zagrabiensis, inter fluuios Zavum et Colapim habita, deputantur ad munitionem Castri illorum finitimi Zyzek.

Reliqua omnia et universa bona cunctorum Dominorum et Nobilium Statuumque et Ordinum praefatorum Comitatus Zagrabiensis, inter praefatos fluvios Zavum et Colapim existentia, modo et ordine superius declarato et conscripto, deputantur ad munitionem Castri finitimi Hraztowycza.

Item Bona Abbatiae, eis et ultra Colapim existentia, laborent in praefato fluuio Colapi, usque ad Thopozka, una cum bonis Oztrosyn ac Mathiae Dely, Joannis Horwath, Joannis Suberay, Grabut Klynchychy et Lychkovychy, iuxta limitationem superiorem factam.

Bona Domini Comitis Georgii Zryny, pertinentia Castrorum Ozal et Dubovacz, nec non pertinentia Castri Zthenychnyak Dominae Palatinissae, cum universis bonis Nobilium ibidem circumvicinorum, iuxta limitationem superiorem factam, modo et ordine superius declarato et conscripto, deputantur ad restaurationem et munitionem Castri et Oppidi omnino diruti Czethyn in Croatia et erectionem novi Prezeka fortalitii in fluvio Glyna erigendi.

Item bona Domini Stephani Ozalzky de Frangepanibus, pertinentiae videlicet Castrorum suorum Novy, Zwechay, Rybnik et Lyppa, nec non pertinentiae Castri Bozylyevo

Domini Nicolai Thersacky de Frangepanibus, iuxta limitationem superinde factam, modo et ordine superius declarato et conscripto, deputantar ad munitionem Castri Thersath in Croatia.

Terminus vero restaurationis praescriptorum oppidorum, fortalitiorum et Arcium finitimarum, ut labores praescripti inchoentur et continuentur, una cum conductura lignorum ac virgultorum, praefixus est feria secunda proxima post festum beati Francisci Confessoris proxime affuturum.

Praefecti autem laborum praescriptorum electi et deputati sunt per Status et Ordines Regni: ad munitionem Civitatis Kapronczae Joannes Ruskoczy, Judex Nobilium Comitatus Crisiensis, et alter Judex dictae Civitatis Capronczensis, quibus Dominus Generalis Capitaneus hominem suum ad id sufficientem adiunget.

Ad munitionem vero et restaurationem Ivanych deputatus est Dominus Joannes Forchych Vicebanus, cum Stephano literato Ladomerio.

Ad munitionem Castrorum Hraztowycza et Zyzek Dominus Zlwny Banus superintendet.

Ad Prezekam vero, nouum fortalitium in Glyna erigendum deputatus est Wolfgangus Byczy.

Similiter ad munitionem Castri et Oppidi Czethyn praefatus Wolfgangus Byczy superintendet.

Item ad munitionem Castri Thersath praefatus Dominus Nicolaus Tersachky superintendet.

Qui praescripti laboratores, eundo vel redeundo, et ibidem quoque, vicinis miseris Nobilibus et colonis, ne aliqua damna inferant, secus vero facientes per praefectos laborum severe puniantur.

Ad custodiam vero miserorum colonorum et laboratorum praescriptorum, Domini Bani cum Domino Generali Capitaneo, mutua habita intelligentia, tam in Sclavoniae quam in Croatiae confiniis providere faciant.

Qui vero ex Dominis et Nobilibus, Statibusque et Ordinibus praescriptis laboratores, in generali Conventu anni proxime praeteriti, ad fortificationem locorum finitimorum non

praestiterunt, accepta a praefectis laborum extradata, ut a Viceprothonotario Regni litteris praeceptoriis sub sigillo Regni, more in talibus semper observari solito, per Vicecomites et Judices Nobilium per omnia oportuna remedia statim et de facto ad praestandos praescriptos laboratores, eo quo deputati fuerint, et praesertim ad Hrasztowicza compellantur.

Quantum vero ad pernecessariam victualium contributionem, ad usum rei bellicae, in anni millesimi quingentesimi sexagesimi septimi, Regni huius Slcavoniae Conventu impositam, attinet, qui ea non praestiterunt, Vicecomites et Judices Nobilium praefati, accepta extradata a Magistris Victualium, cum litteris perceptoriis Regni, ad praestanda statim compellantur.

Quae victualia unusquisque Statuum et Ordinum Regni per eosdem Zagrabiam vel Varasdinum administrata, ex Varasdino Kapronczam, ex Zagrabia vero ad Ivanych deduci faciant. Et si quae ex eisdem Magistri victualium vendiderunt vel vendiderint, loco talium frumentorum nova coëmant, pro futura necessitate finitimarum arcium.

Item, quod publica constitutione certum precium omnium victualium decidatur, ne tam militaris conditionis hominibus, quam iis quoque, qui ea vendiderint, iniuria et damnum inferatur. Status et Ordines huiusmodi limitationem victualium, ut Judices Civitatum et locorum finitimorum una cum Capitaneis, qui in eisdem locis stationes habuerint, ad id deputandis, qui iuxta temporis conditionem victualia ipsa omnis generis aestiment et venumdari faciant militibus. Qui vero victualia ipsa a miseris colonis vi raperent, extra forum, tales raptores statim pro prima et secunda raptura per Capitaneos verberibus puniantur, et damnificati ex stipendiis illorum contententur, pro tertia vero stipendiis priventur et ejiciantur. Qui Capitanei, ut miseros Colonos, victualia praefata administrantes, a raptu hostium praecustodient.

Universi vero Domini et Nobiles, Statusque et Ordines, locis finitimis viciniores, per colonos ipsorum victualia, quae vendi poterint, administrari comittant; ne autem a talibus colonis victualia praefata ad loca finitima administranda tri-

cesimas et thelonia extorqueant, sed libere ea perferant et vendant.

Status et Ordines id quoque aequum esse censent, ne victualia extra Regnum divendantur, et efferantur per quosvis; cum autem reliquiae praescriptae Regni nullas fodinas salium habent intra Regnum, sed salibus maritimis uti coguntur, pro necessitate huiusmodi, sales pro frumento commutare valeant. Praeemptores vero victualium, iuxta Constitutiones publicas Conventus Posoniensis Anni MDLXIII, puniantur.

Item, quod absque scitu Dominorum Banorum ac Capitanei Generalis, nemo captiuos et internuntios intromittere in Thurciam audeat, Status et Ordines ipsi decernunt; quod si quis contra egisse inventus, vel aliquis captiuus, qui insciis Dominis Banis vel Domino Capitaneo Generali ingressus fuisse deprehensus fuerit, is de facto capi, si fuerit alicuius ex Regnicolis, sub iurisdictione Dominorum Banorum existentibus, Dominis Banis, si vero sub Capitaneatu Domini Generalis Capitanei, ipsi Domino Generali, una cum rebus allatis, assignari et perduci, in quem locum citius poterit, debeat.

Si denique aliqui ex Regnicolis et militibus, qui internuntiis vel literis occulta fama tenerent, comperti fuerint, vel qualitercunque litteras in Thurciam, sine scitu Dominorum Banorum et Domini Generalis Capitanei, miserint vel dederint, per Dominos Banos et Dominum Generalem Capitaneum animadvertantur, tanquam proditores fidei christianae puniantur.

Similiter et illi animadvertantur, qui captiuos suos, ad fideiussionem caeterorum concaptivorum Thurcarum, ex carceribus emittere, et passim de foro in forum, ex uno loco in alium permittere consveverunt; sicuti et in Civitatibus id fieri consvevit, ut Thurcae per plateas libere diuagentur. Ut tales captiui, modo superius declarato et decreto, Dominis Banis vel Domino Generali Capitaneo libere in Civitatibus Judices Comitatuum, extra Civitates vero quicunque illos deprehendere poterit, deducantur.

Stabula quoque in Ciuitatibus, ut Crisii, Kapronczae, Varasdini, Zagrabiae, aliisque locis finitimis per milites prius aedificata, et ex parte maiori per ipsos cives demolita, iterum

per eos reedificentur, et per Judices Ciuitatum et locorum finitimorum reedificari cogantur, ut milites ipsi in suis stationibus residere et persistere possint, et ut usque festum Beati Andreae Apostoli proxime affuturum reparare sub solitis remediis compellantur.

Ut autem Status et Ordines praescripti equites continuos instar Regnicolarum Regni Hungariae intertenerent. Cum Regnicolae praefati, fideles subditi suae Sacrae Caesareae Maiestatis, a singulis quinque fumis pixidarium peditem unum, et a viginti portis seu fumis equitem bene armatum unum, semper paratos tenere debent, et quamprimum Domini Bani iusserint pro defensione Regni, eo quo necessitas postulaverit, sine mora transmittere tenentur; supplicant Status et Ordines praescripti Sacrae Caesareae Maiestati, Domino illorum clementissimo, quum nunquam illis in usu fuerit, ut huiusmodi continuos equites intertenerent, nunc quoque ad ea sufferenda ne compellantur. Nam et alioquin numerus huiusmodi continuorum equitum, ultra quam credi posset, minimus esset.

Terminus celebrandorum Judiciorum octavalium, iuxta constitutionem Dietae Posoniensis proxime praeteritae, decretus est ad festum Epiphaniarum Domini, ut sine intermissione per integros triginta duos dies, exceptis festivis diebus, Zagrabiae, vel ubi Domini Bani iudicia ipsa celebranda Regnicolis publicaverint, iuxta seriem et antiquitatem causarum, celebrentur. Ad quem terminum Magister Damianus, Prothonotarius Regni, per literas, sub sigillo Regni emanatas, vocandus est, ut tempestive veniat.

Cum autem Assessores Sedis Judiciariae Regni huius Sclavoniae certi defuncti sint, et pauci superstites remansisse videntur, decretum est, ut in termino praescripto Judiciorum iurisperiti Nobiles ex Regnicolis ad id benemeriti eligantur, qui coram Dominis Banis in Sede Judiciaria Regni solitum iuramentum praestare debebunt.

Judicia tamen brevia Comitatuum Zagrabiensis et Crisiensis, more alias consveto, hic Zagrabiae per Vicebanum, Viceprothonotariumque Regni, et Judices Nobilium praescriptorum Comitatuum, ac alios Juratos Assessores, propter pluralitatem causarum, in quatuor terminis, singulis videlicet

angariis, pro uno termino per continuos quatuor dies, iudicentur, et tandem suis modis debitae quoque executioni demandentur.

Intellexerunt praeterea Status et Ordines praescripti, fideles subditi Suae Caesareae Maiestatis, indictionem et publicationem Dietae seu Conventus horum Regnorum, instar Regni Hungariae, sibi reservasse. Cum autem Statibus et Ordinibus suae Sacrae Caesareae Maiestatis fidelibus, libertati apertissime id derogare videtur, neque horum Regnorum conditio cum Hungaris conferenda sit, maxime cum Maiestas sua in Hungaria frequentius personaliter existat, huc vero Reges Hungariae aut nunquam, aut admodum raro venire soleant, sed omnia per medium Banorum et Officialium suorum peragere soleant et dignentur; idcirco supplicant humillime, Maiestas sua Caesarea, ingruente summa necessitate Regnorum istorum, huiusmodi Conventum Dominis Banis, instar aliorum Banorum, tempore divorum Regum Hungariae praedecessorum suae Maiestatis Caesareae, libere judicare (sic) et pronunciari facere clementer admittat; hoc sibi clementer persvadendo, quod neque ipsi, neque Regnum praescriptum aliud pro rato sint habituri, nisi quod per suam Sacratissimam Maiestatem clementer fuerit confirmatum. Quemadmodum Sacra eius Maiestas Caesarea ipsos Banos in veteri consvetudine, indicendae Regnicolis illorum Regnorum suorum Dietae, clementer conservare velle, sese benigne obtulit; dummodo semper a Banis ipsis hac de re prius admoneatur, et quarumnam rerum tractandarum causa generalis ipsa Dieta indicenda sit, edoceatur.

Item conclusum est, ut Domini Bani per litteras eorum praeceptorias gentes cunctorum Statuum et Ordinum praescriptorum, postulante necessitate, contra hostes, iuxta priores constitutiones Regni, levare et insurgere facerent, tam ad generalem quam ad particularem expeditionem, iuxta constitutiones Posonienses, authoritatem plenariam habeant.

Item, cum Domini uterque Banus unanimi voto decreverint, ut Egregius Joannes Forchych pro Vicebano utriusque Domini Bani unus et idem, sigillum quoque authenticum Judiciale apud manus Joannis Petrichevych Viceprothonotarii

Regni habitum, sub insigniis utriusque Domini Bani exculptum, ad sigillandum iuridicos processus, in absentia Magistri Damiani Prothonotarii ex hoc Regno Sclavoniae, per Status et Ordines Regni recognoscantur, id Regnicolae praefati communi omnium voto admittunt.

Tandem in absentia Domini Comitis Zluny Bani, et Viceprothonotarii Regni, ad querelas Regnicolarum, Dominus Reverendissimus Episcopus et Banus, sub sigillo suae Dominationis annulari, et manus propriae subscriptione, literas praeceptorias emanari facere et extradare possit et valeat; quae semper rite et firme per Status et Ordines praescriptos acceptentur et habeantur.

Procuratores omnes, tam in Comitatibus huius Regni Sclavoniae, quam in generali celebratione Judiciorum Regni, nonnisi prius praestito iuramento, iuxta constitutionem Posoniensem proxime praeteritam, procurare valeant. Prout et in Hungaria iuramenta ipsa per procuratores praestanda decreta sunt, et quemadmodum pro termino octavi diei festi Beati Michaelis Archangeli proxime affuturo, Posonii in generalibus Judiciis Regni Hungariae in praemissis observatum fuerit.

Statutum praeterea est, ut Comissarii, iuxta constitutionem publicam, in proximo praeterito generali Conventu Posoniensi aeditam, ad singulos Comitatus horum Regnorum duo decernantur Commissarii; quibus singulis Commissariis Dominus Generalis Capitaneus unum specialem suum Commissarium adiungere velit, qui per Capitaneos et milites stipendiarios Sacrae Maiestatis Caesareae in confiniis tam Croatiae quam Sclavoniee commorantes, faciant veram et omnimodam, medio Vicecomitis et Judicis Nobilium, inquisitionem de damnis, caedibus, stupris, violentiis, aliisque maleficiis, ubicunque factis et patratis; similiter si aliqui ex Regnicolis vel eorum subditis quidpiam violentiarum contra praefatos Capitaneos et milites patraverint. Eam vero inquisitionem Commissarii candide et sincere ac fideliter Dominis Banis et Domino Generali Capitaneo quam primum proponant, qui, habito mutuo tractatu, de rebus per Commissarios repertis, deliberent, et

eos qui merebuntur, ablato a Capitaneis malefactoribus, si qui reperti fuerint, officio, Sua Maiestas Caesarea severe puniat, et de illatis damnis satisfactionem per suos impendi faciat. Ad avertenda tamen huiusmodi militum facinora plurimum momenti adferet, si Maiestas Caesarea cumprimis clementer curabit, ut tam Capitaneis, quam militibus, continue et expedite imposterum solutiones fiant. Ad quam provinciam obeundam Commissarii, infrascripti videlicet electi sunt.

Ad Comitatum Varasdiensem: Egregii Franciscus Gregoroczy et Gaspar de Druskoucz Notarius Sedis Comitatus Varasdiensis. Ad Comitatum vero Zagrabiensem: Egregii Joannes Beryzlavych et Mathaeus Literatus Zalothnoky. Ad partes vero Transcolapinas Croatiae: Egregii Wolfgangus Gyczy et Gaspar Perney. Ad Comitatum autem Crisiensem: Dominus Vicebanus Regni et Joannes Ruskocy Judex Nobilium Comitatus Crisiensis. Qui Commissarii electi et deputati ad Comitatum Varasdiensem, Varasdini, ad vero Zagrabiensem Comitatum, Zagrabiam, ad partes autem Transcolapinas, ad Oppidum Zthenychnyak, ad Comitatum vero Crisiensem ad Bykzad convenire, et in locis praescriptis ad festum Beati Martini Episcopi proxime affuturum praesentes esse debeant. Qui omnes praescripti Commissarii Regni, super fideli illorum in praemissis executione, coram Dominis Banis et Domino Generali Capitaneo iuramentum praestent, interim autem Judices Nobilium dictorum Comitatuum miseros Nobiles, Statusque et Ordines Regni in eorum processibus existentes, de adventu et termino, locisque praescriptorum Commissariorum ubique certificent. Et si qui ex miseris Nobilibus, praepediti inopia vel infirmitate, in praesentiam dictorum Commissariorum accedere non possent, talium damna, per milites illata, Vice-Comites et Judices Nobilium fideliter resciant, ac Commissariis praescriptis sub iuramento referant.

Supplicant Status et Ordines praescripti Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati humillime, ut sua Sacra Maiestas, iuxta clementem oblationem, in proxime praeterito Conventu Posoniensi factam, ex voluntate et gratiosa annuentia ad id Serenissimi Principis Archiducis Caroli, Domini nostri clementissimi, metas inter Carnioliam vel Caryntiam et Styriam ac

inter Sclavoniam revideri facere, per Maiestatis Suae Caesareae speciales Commissarios, dignetur.

Item, ut in Oppida et quaevis loca finitima, quorumvis Dominorum et Nobilium Regni, exceptis Castris Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum, nisi qui illos ultro immittere vellent, Capitanei et milites stipendiarii Caesareae Maiestatis, tam equites quam pedites, ad residendum contra insultus hostium immittantur. Secus vero facientes per Dominos Banos animadvertantur. Capitanei vero praefati et milites in huiusmodi finitimis locis residentes, ne Dominis et Nobilibus Regni ac miseris colonis illorum damna inferant, sed stipendiis suis sint contenti, et omnia necessaria sibi ipsis pecuniis emant.

Caeterum cum ex querelis certorum Regnicolarum manifestum Statibus et Ordinibus extiterit, colonos rebellione ductos certorum Dominorum et Nobilium, in hoc Regno Sclavoniae bona habentium, Dominis illorum proventus et debita servitia praestare nolle, quin potius catervatim contra Dominos suos terrestres rebellare: decretum est, ubicunque locorum tales rebellantes coloni quorumcunque Dominorum vel Nobilium de caetero reperti fuerint, tales statim et de facto per Dominos Banos et Comites ac Vice Comites Comitatuum puniantur. Si vero Domini illorum in veteranis libertatibus colonos suos conservare (non) vellent, habent libertatem, iuxta constitutiones publicas et Articulos superinde aeditos, ad bona aliorum, per solitam denunciationem et licentiam se conferendi.

Supplicant praeterea Status Ordinesque praescripti Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati, Domino illorum clementissimo, humillime, ut praescriptos Articulos eodem Conventu, communibus ipsorum votis ac pari et unanimi consensu conclusos, ac universos et singulos eos Articulos omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos et acceptos habere, suumque Regium consensum illis praebere, authoritateque sua Regia clementer acceptare, approbare, et confirmare, ac Statibus et Ordinibus fidelibus suis praescriptis, quamprimum clementer remittere dignetur. Datum Zagrabiae feria sexta proxima post praescriptum festum Beati Mathaei Apostoli,

ultimo videlicet die Conventus praenotati. Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo.

Nos igitur, praemissa supplicatione fidelium subditorum nostrorum, Dominorum et Nobilium, caeterorumque Statuum et Ordinum Regnorum nostrorum Croatiae et Sclavoniae clementer admissa, praedictos universos et singulos Articulos praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum inseri et inscribi fecimus. Eos denique ac omnia et singula in iis contenta, ratos, gratos et accepta habentes, eisdemque Regium nostrum consensum benevolum pariter et assensum praebuimus, illosque et quaevis in eis contenta, authoritate nostra Regia, acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamusque et confirmamus; harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum in Civitate Nostra Vienna penultima die mensis Novembris, Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regnorum Nostrorum Romani quinto. Hungariae et aliorum quarto, Bohemiae vero decimo nono.

Maximilianus

Joannes Listhius.

(Egykorú másolata a zágrábi országos levéltárban.)

VIII.

1568. Február 24.

A zágrábi gyülés felirata.

Sacratissima caesarea et regia Maiestas, domine domine clementissime.

Post fidelium seruitiorum nostrorum, in gratiam Vestrae sacratissimae Maiestatis humillimam subiectionem. Dum pro praesenti termino festi cathedrae beati Petri apostoli, proxime praeteriti, ex aedicto dominorum banorum, ex clementi ad id anuentia Vestrae sacratissimae Maiestatis, in praesentem generalem congregationem nostram, huc in ciuitatem regiam Maiestatis Vestrae Zagrabiensem conuenissemus, Articulosque in proxime praeterita generali congregatione nostra, ex

aedicto Vestrae sacratissimae Maiestatis, praesentibus certis dominis commissariis eiusdem Maiestatis Vestrae sacratissimae, similiter hic Zagrabiae conclusos, ac quibusdam in illis dicam Vestrae Maiestatis sacratissimae concernentibus, de abrogatione videlicet exemptionum partium Transcolapinarum, et reliquiarum comitatus Crisiensis, ac bonorum vicebani, et aliorum officialium regni, etc. immutatis, per Vestram sacratissimam Maiestatem, ad humillimam supplicationem nostram, clementer confirmatos, et ad nos remissos, praefati domini bani, unacum aliis litteris preceptoriis Vestrae sacratissimae Maiestatis, super eisdem articulis et abrogatione praescriptarum exemptionum, nobis in specie presentauerunt, quibus nos humillima cum obedientia acceptis, reuisis et intellectis, confisi in summa clementia et innata benignitate Vestrae sacratissimae Maiestatis, quibus omnes fideles subditos suos clementer amplecti dignata est, conclusis per nos quibusdam paucis pro necessitate et bono communi articulis, uti ex eisdem articulis praesentibus nostris annexis, Vestra sacratissima Maiestas clementer intelligere, eosdemque acceptare et confirmare, nobisque clementer remittere dignetur; misimus ad sacratissimam Maiestatem Vestram, per hos fratres et oratores nostros, egregios videlicet Christophorum de Praschowcz et Joannem Swberaÿ, praescriptos articulos nostros, in praesenti congregatione nostra per nos conclusos, Vestrae sacratissimae Maiestati ad confirmandum, humillime praesentando, supplicantes humillime, Maiestas Vestra sacratissima habita ratione ultimae periclitationis praefatarum partium Transcolapinarum, et reliquiarum dicti comitatus Crisiensis, supplicationi nostrae humillime in articulis praescriptis specificatae, exemptioni veteranae praescriptarum partium Transcolapinarum et reliquiarum dicti comitatus Crisiensis, nec non vicebani et aliorum officialium regni huius Maiestatis Vestrae sacratissimae clementer consentire dignetur. Quod nos summis votis, et fidelibus seruitiis nostris Maiestati Vestrae sacratissimae, domino nostro clementissimo, perpetuo reseruire curabimus. Gratiosum expectamus responsum, Deus optimus maximus Vestram sacratissimam Maiestatem foelicissimam conseruet. Datum in praescripta ciuitate Zagra-

biense, feria tertia proxima post praescriptum festum Cathedrae beati Petri apostoli, anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo octauo.

Eiusdem Maiestatis Vestrae sacratissimae
fideles humillimi subditi
Uniuersitas dominorum et nobilium
aliorumque statuum et ordinum
regnorum Croatiae et Sclauoniae.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

IX.

1568. Február 24.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli dominorum et nobilium aliorumque Statuum et Ordinum regnorum Croatiae, et Sclauoniae, in conuentu eorum generali, per dominos banos, pro festo Cathedrae beati Petri apostoli proxime praeterito, anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo octauo, in ciuitate regia Zagrabiensi indicto, conclusi.

Imprimis prefati fideles regnicole, uniuersitas scilicet dominorum nobilium, aliorumque statuum et ordinum, reliquie videlicet predictorum regnorum Croatie et Sclauonie, sacratissime cesaree et regie Maiestati, domino ipsorum clementissimo, fidelissimis ipsorum seruitiis, humillima cum subiectione reseruire curabunt, quod Maiestas cesarea et regia, dominus illorum semper clementissimus, articulos prescriptorum fidelium suorum, in conuentu eorum generali, pro festo beati Mathei apostoli proxime preterito, ex edicto sue sacratissime Maiestatis, Zagrabie celebrato, conclusos, licet immutatis certis articulis, in eisdem contentis, dicam sue sacre Maiestatis, et exemptiones partium Transcolapinarum, ac reliquiarum comitatus Crisiensis, nec non officialium, utpote vicebani et aliorum horum regnorum, concernentes, clementer acceptare, approbare, et ratificare, suumque regium con-

sensum illis prebere dignata est, perpetua cum fidelitate reseruire contendunt.

Supplicant nichilominus prefati fideles status et ordines prescriptarum reliquiarum dictorum regnorum sue sacre Maiestati, imprimis considerata sua sacra Maiestas summa inopia illarum exiguaram reliquiarum comitatus Crisiensis, que in horas in faucibus existit hostium, neque pluribus in locis domos miseri coloni per noctes inhabitare audent, sed exorto sole ex fortaliciis, tanquam ex cauernis, prodeuntes, horis vesperarum a raptu hostium, tanquam unguibus austuris formidantes, iterum in tuguriola in fortaliciis in arboribus constructis, pro defensione vite et familie recurrunt, et sic miserrimam in dies ducunt vitam. Similiter partes quoque Transcolapine, hostium excursionibus, ex parte Krwppe nuper amisse, potissimum hostium prede dies noctesque exposite sunt, et id quod habere videntur non habent, solaque antiqua libertate et exemptione gaudentes, pacatioraque tempora expectantes, magno vite, rerumque suarum discrimine, in illis partibus, omnem fortunam experiuntur, summisque cum suspiriis Deum orant, ut illa ad tempora peruenianti: Sacra sua Maiestas, considerata benignitate Dei omnipotentis, parcere dignetur, miserrimis reliquiis predictis fidelium suorum subditorum, ne onerentur huiusmodi insolita connumeratione et exactione dice.

Similiter prefati fideles subditi status et ordines, maiori quo possunt obsequio, supplicant sacre Maiestati cesaree et regie, domino illorum clementissimo, considerata perpetua fidelitate fidelium subditorum suorum statuum et ordinum prescriptorum, qua a primordio regiminis dominorum regum Hungarie constantissime predecessoribus sue sacre Maiestatis, et Maiestati quoque sue cesaree et regie, in omnibus mandatis et clementissimis exhortationibus obtemperauerint, contra perpetuam libertatem et foelicem consuetudinem regnorum istorum, ne sua sacra Maiestas sua taxa regia fideles suos seruitores, et subditorum suorum statuum et ordinum prescriptorum vicebanum, viceprothonotarium regni, vicecomites, iudices nobilium, notariosque aggrauari permittat. Qui semper et in perpetuum in salarium suorum seruitiorum regibus Hun-

garie, et hiis regnis exemptione huiusmodi gauisi sunt et libertate, neque iam aliquis nobilium in hiis exiguis reliquiis et etiam cum summa assecuratione libertatis prescripte, dictorum statuum et ordinum inueniri potest, prout omnes prescripti officiales sigilla illorum dominis banis resignare volebant; que omnia simul computata vix facerent florenos centum, et hinc sequeretur, quod iudicia regni per dictos officiales celebrari solita, et insurrectio contra hostes per quos fieri debet, inexequuta manerent; quod sperant prefati fideles subditi status et ordines sue sacre Maiestatis et si Maiestas sua sacra exemptionem ipsam partium Transcolapinarum et comitatus Crisiensis, ac dictorum officialium clementer admiserit, exemptionibus et decretis regni Hungarie quicquam derogabitur (*sic*).

In reliquis vero partibus alias dicari solitis huius afflicti regni Sclauonie, iuxta constitutionem articulorum Posoniensium, nouam connumerationem obsequentissime iidem status et ordines fiendam esse admiserunt, dicatoresque Maiestatis sue cesaree, sine aliqua mora cum infranominatis iuratis nobilibus, ad dicandum exmittere decreuerunt.

Ad quam prouinciam obeundam, penes dicatorem sue sacratissime Maiestatis, in comitatu Zagrabiense egregium Moisem Homzky iuratum nobilem dicti comitatus, fideles status et ordines prescripti comitatus Zagrabiensis, in expensis eorum propriis, iuxta constitutiones Posoniensis conuentus proxime preteriti, elegerunt et constituerunt.

In Warasdiense vero comitatu, similiter penes dicatorem sue sacre Maiestatis, egregius Gaspar Drwskoczy iuratus nobilis, modo predeclarato est electus et deputatus.

Quoniam autem ciues ciuitatum liberarum sue sacre Maiestatis, videlicet Warasdiensis, Zagrabiensis et Crisiensis, in confiniis reliquiarum prefati regni Sclauonie adiacentium, in presenti generali congregatione exhibuerunt litteras preceptorias sue sacre Maiestatis, super posita ad easdem ciuitates pro anno presenti ingenti taxa, summam videlicet ad ciuitatem Warasdiensem florenos mille, Zagrabiensem, quasi omnino iam desolatam, florenos similiter mille, ad Crisiensem vero, in extremis confiniis positam, florenos octingentos Hun-

garici numeri. Supplicantes statibus et ordinibus prefatis, ut ipsi fideles sue sacre Maiestatis, visa et cognita inopia dictarum liberarum ciuitatum, apud suam sacram Maiestatem humiliter supplicarent, ut tam ingenti summa eos onerari ne admitteret gratiose; quum certum est antefatos ciues Warasdienses ingentes labores singulis annis pro fortificatione ipsius ciuitatis Warasdiensis sufferre, antefati vero ciues Zagrabienses potissimum tales intollerabiles taxas sufferre non preualentes, mansionibus et hereditatibus in ciuitate ipsa existentibus valedicentes, ad bona nobilium migrare coguntur.

Cum autem, propter grassationem pestis, magister Damianus prothonotarius regni, ad terminum prefixum, festum videlicet Epiphaniarum domini proxime preteritum, ad celebrationem iudiciorum octaualium Zagrabiam, locum videlicet per dominos banos ad id statutum, venire non potuit, status et ordines decernunt, ut prefatus magister Damianus ad festum sanctissime et indiuidue Trinitatis proxime venturum veniat, vel autem officium prothonotariatus regnicolis resignet, et sic Zagrabie vel ubi domini bani ea celebranda publicauerint, sine intermissione, per integros triginta duos dies, exceptis festiuis diebus, celebrentur. Ad quorum quidem iudiciorum celebrationem electi sunt assessores magnificus Petrus Rathkay; item duo ex dominis capitularibus ecclesie Zagrabiensis ac egregiis Ambrosius Gregoryanczy, quando iudiciis ipsis interesse poterint; alii vero similiter continui iurati assessores electi sunt, videlicet Gaspar Drwskoczy, Mathias Chernkoczy, Christophorus Sysynaczky, venerabilis Joannes presbyter Krapynensis et Moises Homzky. Et qui prius non essent iurati, in sede ipsa iudiciaria, coram dominis banis, solita iuramenta prestare debebunt.

Iidem etiam fideles subditi sue sacre cesaree et regie Maiestatis, status et ordines prefati, intermittere noluerunt, quin de munitionibus locorum finitimorum et pro presenti urgente necessitate postulante, non concluderent; potissimum vero, quum propugnaculum, aut pars una castri Kapronczensis omnino demolita et dirupta esse dicitur; nichilominus ad exhortationem magnifici domini Luce Zekel generalis capitanei sue sacre cesaree Maiestatis, iidem status et ordines labo-

ratores et robora, cum virgultis, in proxime preterito conuentu ipsorum, ad munitionem oppidi Kapronczе, et similiter Iwanych et Hrazthowycza deputatos, qui eos usque in presentem terminum non administrauerunt, per omnia opportuna remedia ac solita birsagia, usque decimum quintum diem administrandos esse decreuerunt. Et qui in comitatu Warasdiense ex processibus Christophori Palffy et Georgii Madaraz, iudicis nobilium eiusdem comitatus Warasdiensis, ad fortificationem dicti oppidi Kapronczа robora non prestiterunt, tales omnes usque ad prescriptum decimum quintum diem a die datarum presentium, iuxta proxime preterite diete conclusionem, robora longitudinis non duodecim, sed quattuordecim cubitorum, ad restaurationem dicti castri Kapronczе, unacum laboratoribus prestari commissis, administrare debeant. Quia autem nonnulli ex dictis statibus et ordinibus forent, qui robora ad munitionem ciuitatum et fortaliciorum sue sacre Maiestatis necessariorum, in eorum siluis succidi prohiberent, et non admitterent; iidem status et ordines, iuxta conclusiones conuentus Posoniensis anni millesimi quingentesimi sexagesimi tertii, tempore videlicet felicissime coronationis sue sacre Maiestatis conclusos, nunc quoque decernunt, ut huiusmodi robora non tantum ex unius vel alterius, sed in cunctorum dominorum magnatum, et nobilium siluis circumuicinis, ad fortificationem et munitionem dictarum ciuitatum et castrorum necessariorum, succidere possint atque valeant.

Iidem status et ordines, fideles sue sacre Maiestatis subditissimi, intellexerunt, quendam insignem et satis expertum militarem virum Thomam Klarych dictum, per spectabilem et magnificum dominum comitem Franciscum Zlwnÿ banum, ad mandatum sue sacre Maiestatis, pro nonnullis delictis et excessibus, in partibus maritimis, ut dicitur, esse captiuatum; quum autem dictus Thomas Klarÿch in confiniis sue sacre Maiestatis, in castro et ciuitate finitima Hrazthowycza commorando, inter ceteros milites non sit quam infime conditionis, ac quasi primas inter illos milites esse reputatur, iidem status et ordines supplicant sue sacre cesaree Maiestati, domino eorum clementissimo, dignetur ex sua pietate precipua, et regali munificencia, qua erga suos fideles se extendere

dignata est, prefatum Thomam Klarych apud prefatum dominum banum captum, gratiose eliberatum reddere, ut et ipse miserrime huic patrie, inter coeteros milites sue sacre cesaree Maiestatis, fidelia sua seruitia prestare valeat.

Quum autem domini et nobiles statusque et ordines prescripti, non sine maxima animi grauitate et dolore, sacre cesaree et regie Maiestati humillime conqueruntur, qualiter tricesimatores sue sacre Maiestatis, in hoc regno Sclauonie constituti, contra apertissimas libertates dictorum statuum et ordinum, de rebus ad domos et familiam propriam illorum, gratia quottidiane necessitatis, in nundinis et foris emptis, vel venditis, insolitas et prius inauditas tricesimas extorquere non cessant: status et ordines prescripti sacre cesaree et regie Maiestati, domino illorum clementissimo, supplicant humillime, dignetur sua sacra Maiestas, habita ratione libertatis fidelium suorum, huiusmodi insolitas exactiones tricesimarum abrogatas committere gratiose. [1])

Decernunt finaliter iidem status et ordines prescripti, ut dominus reuerendissimus episcopus Zagrabiensis et banus suos transmittat commissarios, qui ubique in cunctis bonis dominorum magnatum et nobilium, aliorumque statuum et ordinum, ecclesias parochiales visitent, inquisitionemque faciant, et ubi per dominos et nobiles bona aliqua, veteranis temporibus per priores patronos ad easdem ecclesias collata, tandem vero per successores eorundem adempta reperierint, ea omnia sua serie denotata, prefato domino reuerendissimo episcopo et bano perferant, suaque dominatio reuerendissima prouideat, ne ecclesie dei amissa sua dotatione per huiusmodi immeritam ademptionem bonorum in ultimam deueniant desolationem. [2])

[1]) A végzések egykorú másolatában, mely szintén a bécsi állami levéltárban van, e ponthoz a következő járul: »*Quemadmodum sacra eius Maiestas sese id clementer etiam facturam obtulit, dummodo sub praetextu domestice libertatis per dominos et nobiles aliquid questus et lucri gratia in regnum non inducatur, vel educatur.*« E pontot kétségtelenül a király a megerősítés alkalmával iktatta be.

[2]) »*Postquam tamen commissarii istiusmodi statum eiusmodi bonorum ab eccesiis alienatorum cognouerint, remque ad dom. episcopum Zagrabiensem retulerint, idem de commissionis facte serie, priusquam de*

Supplicant preterea status et ordines prescripti sacre cesaree et regie Maiestati, dominoillorum clementissimo humillime, ut prescriptos articulos, in eadem congregatione, communibus ipsorum votis, ac pari et unanimi consensu conclusos, omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habere, suumque regium consensum illis prebere, authoritate sua regia clementer acceptare, approbare, et confirmare, ac statibus et ordinibus fidelibus suis prescriptis quam primum clementer remittere dignetur. Datum in ciuitate regia Zagrabiense, feria tercia proxima post prescriptum festum Cathedrae beati Petri apostoli, tertio scilicet die congregationis prenotate. Anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo octauo.

Kivül: Sacratissime Romanorum, Hungarie, Bohemie etc. Cesaree et regie Maiestati etc. Domino domino nostro semper clementissimo.

(Eredetije a bécsi állami levéltárban.)

X.

1568. Márczius 28.

Miksa királynak a horvát- és tótországi rendekhez intézett irata.

Sacratissima Romanorum Caesarea ac Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, literas Uniuersitatis Dominorum et Nobilium, aliorumque statuum et ordinum regnorum Croaciae et Sclauoniae benigne accepit, et ex iis humilimas ipsorum preces cognouit.

Etsi autem Maiestas sua Caesarea videat statibus iisdem, plurimis undecunque circumuentis calamitatibus et miseriis, non deesse iustam de periculis suis conquerendi occasionem, quae ipsos cogerunt Maiestati suae Caesareae supplicare; tamen, cum manifestum sit non modo praedicta regna iis incommoditatibus, quae recensent, afflictari, et immanis

---

restitutione bonorum suis ecclesiis ferenda prouideat, S. Maiestatem cesaream edoceat, et restitutio cum scitu et approbatione S. Maiestatis fiat.« E pontot is a király a megerősítés alkalmával iktatta be.

hostis sibi propinqui rabiem et furorem expauescere, verum etiam totius regni finitimas regiones in eodem discrimine versari, et nihilominus ad defensionem publicam, quantum facultas ipsorum patitur, contribuant: aequum Maiestati suae Caesareae esse videtur, ut et ipsa regna in commune suum auxilium deferant.

Ac cum Comitatui Crisiensi et Transcolapinis partibus dimidia dicae pars, hoc est de uno quoque domo quinquaginta denarii, ex speciali gratia sit remissa, ac reliqui, ut vicebani, viceprothonotarii, vicecomites, iudices nobilium et notarii dicam bene soluere possunt; arbitratur Maiestas sua Caesarea, praefatos status et ordines hac benigna concessione Maiestatis suae merito contentos esse debere.

Quod ad liberarum Ciuitatum taxas attinet, Maiestas sua Caesarea singulis responsum peculiare ex Camera Hungarica dari iussit.

Decretum per Imperatorem. 28. Martii Anno 68.

(Egykorú irat a bécsi udvari kamara levéltárában.)

XI.

1568. Márczius végén.

A horvát- és tótországi rendeknek a bécsi udvari kamarához intézett felirata.

Generosi et Magnifici domini et domini obseruandissimi.

Status et ordines uniuersi regni Sclauonie et Croacie vestris generosis et magnificis dominacionibus inprimis seruicia ac tandem opressionem illorum, instar suplicationes eorundem, tam ad sacram Cesaream Maiestatem, quam eciam ad serenissimum principem dominum dominum Carolum archiducem datas, exequi commendant; protestando idem status et ordines in eo, quod si sacra Cesarea Maiestas in illorum pristinis libertatibus tueri et conseruare illos recusaret, presertim in reliquiis illius aflicti Comitatus Crisiensis, qui in cacuminibus arborum quercinorum, metu Turcarum, domunculos edificando inhabitare, nec non eciam Transcolapinorum mi-

serum hominum, qui ad latus finitimorum fortaliciorum et insulas colapinas migrari coacti sunt, ubi culturas haud exercere valeant, sed miseram, destituti ope, agant vitam, fuge ab arcibus finitimis, nec non insulis dictis alio se conferre coguntur, et sic arces finitime instar aliorum arcium et fortaliciorum, quos sacra Cesarea Maiestas distrahi fecit, sine incolis remanebunt; ita ut sue sacre Cesaree Maiestati, necnon vicinis prouinciis ducatus Carintie, Carniole et Stirie (quibus quasi scutum existant iam dicta confinia) in periculum futurum et maiorum expensarum sue Maiestatis cedent (*sic*). Suplicant itaque idem status et ordines vestris generosis et magnificis dominationibus, velint non tantum a camera ungarica, que confiniorum illorum ignara sit, sed eciam ab Magnificis dominis Luca Zekel generali Capitaneo, necnon Asperger Capitaneo Labaciensi informacionem accipere, ac deinde sacram Cesaream Maiestatem clarius edoceri, tandem hiis peractis et intellectis clemens responsum a sacra Cesarea regiaque Maiestate eisdem statibus et ordinibus impetrare vestre generose et magnifice dominaciones dignentur; ne per suam sacram Cesaream Maiestatem libertas afferatur, quam idem status et ordines a diuis regibus, predecessoribus sue sacre Cesaree Maiestatis, dum regnum et comitatus populosius erant, ex clemencia regia habuerunt et obseruati extitissent clementer, eo itaque magis nunc, dum extremis miseriis periculisque aflicti sint, expectantes in dies sacre Cesaree Maiestatis sue prosperam fortunam, ex opressionibus illorum eliberatiuam, quos tueri, defendi, amplecti et obseruare ex Cesarea benignitate et clemencia suplicant idem status et ordines humilime dignaretur sua sacra Cesarea Maiestas.

Vestris generosis et magnificis dominacionibus amici et seruitores.

Uniuersitas Nobilium et Dominorum regni Croacie et Sclauonie etc.

Kivül: Suplicacio Uniuersitatis dominorum nobilium statuum et ordinum regni Croacie et Sclauonie ad generosos et magnificos dominos aulice Camere sacre cesaree Maiestatis consiliarios.

Más kézzel: Dise supplication Herrn Lucassen Zekhl und Herrn Herwart von Aursperg sambt der Hungrisch Camer bericht und dem

darauf ervolgtem beschaid, um ir ferner ratlich gutbeduncken zue zustellen.

Ex camera aulica 6. Aprilis 68. J. Hueber.

(Eredetije a bécsi udvari kamara levéltárában.)

XII.

1568. Április 11.

A horvát- és tótországi rendekhez intézett királyi leirat.

Sacratissima Romanorum Caesarea ac Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, alteram supplicationem Uniuersitatis Dominorum Nobilium Statuum et Ordinum regni Croatiae et Sclauoniae benigne quoque percepit.

Etsi autem Maiestas sua Caesarea in priori suo decreto Statibus 28. Marcii nuper elapsis mensis dato, inhaereat, tamen nihilominus, interea Maiestas sua certiorem informationem capiet, an partes Transcolapinae antiquitus et inde usque ad hoc tempus, ita ut fertur, exemptae fuerint, nec ne; ac deinde quae iustitiae videbuntur consona, benigne decernet, ac etiam de reliquis articulis, quos Status confirmari petunt, quamprimum informatio aliunde petita huc allata fuerit, responsum benignum dabit.

Decretum per Imperatores
XI. Aprilis Anno LXVIII.

(Egykorú irat a bécsi udvari kamara levéltárában.)

XIII.

1568. Június 24.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli Dominorum et Nobilium Statuumque et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in Generali eorundem Congregatione, pro festo Natiuitatis beati Joannis Baptistae, proxime praeterito, ex edicto Domino-

rum Banorum Zagrabiae celebrata, pari et unanimi voluntate conclusi, Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo octauo.

Imprimis fideles Domini et Nobiles, Statusque et Ordines Regnicolae praefati, acceptis et intellectis articulis per Sacratissimam Caesaream et Regiam Maiestatem, Dominum eorum clementissimum confirmatis, in proxime praeterita Diaeta, pro festo Cathedrae beati Petri Apostoli proxime praeterito, Zagrabiae celebrata, aeditis, Suae Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestati, erga prefatos suos fideles Regnicolas exhibitam paternam clementiam, inseruire contendunt.

Caeterum, intellecta clementi voluntate praefatae Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, ex literis Maiestatis Suae Sacratissimae, ad Dominum Reuerendissimum Episcopum et Banum datis, ut Judicia Octaualia Regnorum praefatorum Suae Maiestatis, ad festum beatae Margarethae virginis proxime affuturum, ad quem terminum et Magister Damianus protonotarius absolutus a Judiciis Octaualibus Regni Hungariae Posoniensibus, et aliis causis, fiscum Suae Sacratissimae Maiestatis concernentibus, Judiciis praefatis fidelium subditorum Maiestatis Caesareae et Regiae interesse posset, celebrarentur; praefati fideles Regnicolae terminum praescriptum dicti festi beatae Margarethae virginis, iuxta clementem Suae Maiestatis voluntatem, grato acceptant animo, certumque hominem, per Reuerendissimum Dominum Episcopum et Banum, ad praefatum Magistrum Damianum destinandum, in certis expensis dictorum Regnicolarum, florenis scilicet quindecim, quos Dominus Vicebanus Regni, eidem homini Domini Bani, ex pecuniis fumalibus Regni, dicto Domino Vicebano exigi commissis, dare debebit, destinandum rogauerunt. Quo ipse Magister Damianus, omni excusatione postposita, termino in praescripto Judiciorum Octaualium Regni interesse debeat; prout se praefatus Dominus Episcopus et Banus, dictis Regnicolis id facturum, benigne obtulit.

Item cum arces et ciuitas Hrasztouiczae, in extremis confiniis, et defensione Regni huius Sclauoniae, et circumuicinarium prouinciarum positae, per grassationem aëris pesti-

feri, ob defectum militum periclitari apertissime videatur, et ne ex mala prouisione ad manus deueniret hostium, praefati Domini Bani, tanquam pii defensores patriae, animaduertentes ultimam periclitationem dictae Hrastouiczae, a Domina Relicta quondam Domini Petri Erdeodi alias Bani, et Dominis quoque Capitulo Zagrabiensi, et aliis circumuicinis quibusdam, in auxilium custodiae et defensionis praefatae Hrastouiczae, penes eorum milites ad custodiam dictae Hrastouiczae incessanter constitutos, certum numerum pixidariorum, et armatorum virorum dari postulauerant, qui per eosdem et praestiti sunt. Et popterea praefati Domini Regnicolae, volentes praecauere futuro malo patriae, imminenti in periclitatione dictae Hrastouiczae, decreuerunt, ut cuncti Domini et Nobiles, Statusque et Ordines Regni, in processu Nicolai Feÿer Judices Nobilium Comitatus Zagrabiensis, bona habentes, quintam partem colonorum pixidariorum, ad primum diem mensis Julii proxime venturi, penes unum ex Vicecomitibus huius Comitatus Zagrabiensis, quem Dominus Vicebanus ad id elegerit, transmittere debeant, qui pixidarii praefati, ad quindecim dies integras, in custodia praefatae Hrastouiczae, in locis per Dominum Comitem Zlunÿ Banum, vel suae Dominationi ad id deputatum Capitaneum, cum sufficientibus victualibus, sub debita poena, inuigilare et permanere debebunt; expletis itaque praefatis quindecim diebus uniuersi Domini et Nobiles Transcolapini bona habentes, iuxta limitationem pixidariorum, ad partes praefatos in generali Congregationi Regni pro festo beati Matthaei Apostoli, in anno proxime praeterito factam, decimo quinto die, dicti proxime affuturi mensis Julii, penes Egregium Nicolaum Kerechelich, Vicecomitem illarum partium, cum sufficientibus victualibus, ad dies quindecim in locum priorum pixidariorum succedere debebunt; quibus quidem quindecim diebus expletis, uniuersi Domini et Nobiles in processibus Mathiae Ratkai et Thomae Mikulich Judicum Nobilium dicti Comitatus Zagrabiensis bona habentes, praescriptam quintam partem colonorum, seu pixidariorum, ad tricesimum diem praenotati mensis Julii, ad custodiam dictae Hrastouiczae, penes unum ex Vicecomitibus dicti Comitatus Zagrabiensis, quem ad id Dominus Vicebanus elegerit, cum

sufficientibus victualibus, in locum dictorum Transcolapianorum pixidariorum, transmittere debebunt. Similiter omnes Domini et Nobiles Regnicolae Comitatus Varasdiensis, quintam partem pixidariorum exceptis pertinentiis Castri Chaszaruara Dominae Relictae alias Banissae, qui ad custodiam fortalitii Hrastouicza deputati sunt, ita ut continuam moram ibi faciant, ad festum Assumptionis beatissimae Virginis Mariae proxime affuturum, cum Egregio Adamo Herkffi Sub vicecomite dicti Comitatus Varasdiensis, ut die praescripta, in loco priorum pixidariorum, cum sufficientibus victualibus, ad dies quindecim in custodia dictae Hrastouiczae interesse debeant, transmittant. Omnes vero, et singuli, praesenti constitutioni nostrae inobedientes, in cunctis Comitatibus, et partibus praescriptis, a singulo pixidario ad custodiam dictae Hrastouiczae mittere debenti (*sic*), ad singulos sex florenos, per Vicecomites, et Judices Nobilium, postposito omni fauore vadiantur, iuxta Decretum Regni prius conclusum. Qui vero ad postulationem praefatorum Dominorum Banorum huiusmodi pixidarios, usque ad praefatam congregationem, ad custodiam dictae Hrastouiczae praestiterunt, tales pixidarii in numerum pixidariorum pro nunc, et in futurum praestandorum computentur, ita si praefati quindecim dies expleuerunt, in Comitatu vero Crisiensi, loca illorum finitima custodiant.

Quantum autem ad munitionem locorum finitimorum, qui oblatos laboratores et currus, tam tempore condam Domini Petri Erdeödi Bani, quam praesentium Dominorum Banorum, ad fortificationem Iuanich, et Hrastouiczam non praestiterunt, illos ad undecimum diem proxime affuturi mensis Julii, id est ad diem Dominicam proximam ante festum beatae Margarethae, praestare debebunt, laboratoresque ipsi cum ligonibus, securibus, palis et terebris praesto sint. Quibus Dominus Simon Kegleuich superintendet. Joanni Kuskoczi quoque pro expensis in munitione oppidi Kaproncza factis et fiendis, Dominus Vicebanus de fumalibus florenos duodecim dare debeat.

Item pertinentiae Castri Ozal et Dubouacz, Dominorum Comitum Zriniensium, et pertinentiae Castri Zthenÿchnyak, Nobiles Herendichÿ, cum Relicta Farkassich, Nobiles Bari-

louichÿ, cum Antonio Gereczi, Nobiles Ottmichy et Voykouichy, Castrum Belai, cum Nobilibus Klokoch et Voynouichy, Gorichany, Tuerdnychy et Krekouichy, Banzki et Jochkouichÿ, cum Zimychagrad, laboratores et currus prius ad fortificationem Czethÿn et erectionem Castelli noui Prezeka in fluuio Glÿna erigendi, praestare oblatos, ad diem Dominicum proximum post festum beatorum Petri et Pauli Apostolorum proxime affuturum, de nouo omnes et singuli praescripti transmittent, et ut ad Castrum Pernye in termino praescripto conueniant, ubi et Dominus Wolffgangus Giczi, qui erectioni et aedificationi dicti Castelli noui superintendet, aderit, qui ne damna tales laboratores inferant, diligenter prouideat; omnesque laboratores praescripti sufficientia secum adferant victualia, dictumque Castellum tot diebus, quoadusque finaliter perficiatur extruant. Qui vero prius oblatas laboratores et currus ad munitionem Czethyn non praestiterunt, tales in duplo, per omnia solita remedia, ad erectionem dicti noui Castelli Prezeka praestare compellantur. Pro custodia vero dictorum laboratorum, penes praefatum Wolffgangum Gyczy superintendentem, cui Dominus Vicebanus pro expensis ex fumalibus Transcolapinis viginti quinque florenos dare debebit, rogandi sunt: Dominus Episcopus et Banus, et Dominus Ausperger Capitaneus, ut gentes illorum mittant pro custodia laboratorum.

Pecunias fumales Transcolapinas, iuxta limitationem prius factam, Franciscus Spissich Judex Nobilium illarum partium exigat, et Domino Vicebano cum sufficienti ratione praestet. Qui vero non praestiterunt laboratores et currus oblatos ad munitionem Thersacz, iuxta extradatam Domini Comitis Thersachki, qui munitioni praefatae superintendere debeat, per Vicecomitem et Judices Nobilium partium Transcolapinarum, ad praestandum non praestitos prius decretos laboratores laboratorum (*sic*) et currus, per solita remedia compellantur.

Quantum autem ad captiuitatem Thomae Klarich, pro cuius eliberatione fideles Regnicolae praefatae Sacrae Maiestati Caesareae et Regiae humiliter supplicarunt, dignaretur Maiestas sua Caesarea et Regia, virum tam militarem ex

captiuitate praefata eliberare gratiose, suaque Maiestas Sacra Caesarea et Regia, articulum ipsum ad supplicationem praefatorum fidelium suorum Regnicolarum, inter alios pro necessitate aeditos et conclusos, clementer confirmare dignata est: fideles Regnicolae Maiestatis Caesareae et Regiae, decernunt, ut praefatus Thomas Klarich, ex clementi praescripta annuentia Sacrae Maiestatis Caesareae et Regiae, per Dominum Comitem Zluny Banum eliberetur, et seruiat Maiestati Caesareae et Regiae, ac Regno, instar aliorum fidelium militum suae Sacrae Maiestatis; ita tamen, ut fideliter promittat se praefato Domino Bano Zluny, instar aliorum fidelium militum se seruiturum. Dominus itaque Comes Zluny Banus, pro huiusmodi eliberatione praefati Thomae Klarich praescriptum articulum supplicationis fidelium Regnicolarum suae Sacrae Maiestatis, per suam Maiestatem Caesaream et Regiam confirmatum pro sufficientium expeditorum (*sic*) habere poterit.

Victualia semel oblata, ad postulationem Serenissimi Principis Domini Archiducis Caroli, per quos nondum praestita forent, iuxta clementem admonitionem praefatae Caesareae et Regiae Maiestatis, de facto magistris victualium, iam antea ad id constitutis, administrentur, vel autem per omnia solita remedia, per illos quorum interest, administrari compellantur.

Cum autem a plerisque Dominis et Nobilibus Regni, tam praeteritis diebus, quam in praesenti generali congregatione nostra, terribilis querela de rebellione et insurrectione colonorum, contra Dominos illorum naturales, publice et manifeste facta sit, huiusmodique enormi facinori Domini et Nobiles Regnicolae praeuenire censent, decretumque Serenissimi quondam Domini Wladislai Regis de punitione rebellium, contra naturales Dominos insurgentes, anni Domini millesimi quingentesimi decimi quarti obseruare volunt. Ut autem via rebellionis huiusmodi, rusticis et publicis malefactoribus tempestiue praecludatur; Domini et Nobiles Regnicolae, cum praefatis Dominis Banis, decernunt, ut si huiusmodi rebelles rustici, ad mandatum Dominorum Banorum non consopiuerint, Dominisque illorum naturalibus debitam obedientiam, et seruitutem non praestiterint, extunc tales Domini

et Nobiles requirant suum Comitem et Vicecomites, qui si ad puniendos huiusmodi publicae quietis turbatores se insufficientes fore cognouerint, requirant statim Dominos Banos, tanquam supremos Regni huiusmodi Capitaneos, qui Domini Bani, vel alter illorum, statim et sine mora, omnes Dominos et Nobiles Regni insurgere faciet, ad puniendos et capite plectendos huiusmodi rebelles rusticos et publicae pacis turbatores, capita et incitatores huius mali tumultus, iuxta praescriptum decretum condam Domini Wladislai Regis. Qui vero Domini et Nobiles, aliique Status et Ordines Regni, cuiuscunque conditionis et praeeminentiae existant, huiusmodi mandatis Dominorum Banorum vel alterius illorum, obtemperare noluerint, ac penes personam Domini Bani insurgere viritim cum illorum subditis noluerint, tales omnes per Dominos Banos, iuxta decretum Posoniense anni millesimi quingentesimi quadragesimi septimi, per occupationes bonorum puniantur, et debita poena ab eis extorqueatur.

Cum autem in superioribus congregationibus per praefatos Regnicolas conclusum, et per Maiestatem Caesaream et Regiam confirmatum extitit, ut nominati in eisdem articulis Commissarii, ad loca deputata in praefixis illis terminis praesentes esse, et damna per violentos milites Regnicolis et miseris colonis illata inquirere, et in regesta conscribere, ac Dominis Banis fideliter praesentare debuissent; prout certi, ex eisdem Commissariis id exequi curauissent, alii vero propter aduersam valetudinem, et occupationes diuersorum negotiorum praescripta nondum exequuti fuissent: decernunt Regnicolae praefati, ut per Vice-prothonotarium Regni, literae praeceptoriae ad eosdem Commissarios, sub sigillo Regni, dentur, ut quam primum commissis illis debitae executioni demandare debeant (*sic*).

Magnificus Dominus Matthaeus Kegleuich, non sine graui querela, publice contra Gasparum Druskoczi Notarium sedis Comitatus Varasdiensis conqueritur, quod ipse anno tali, quo castra Szigeth et Gyula per hostes fidei christianae expugnata et intercepta sunt, quo anno iudicia in praefato Comitatu Varasdiensi nulla celebrata essent, quasdam literas adiudicatorias sententionales, contra praefatum Dominum

Matthaeum Kegleuich, ad instantiam magistri Domini Michaëlis Zekel et procuratorum suorum, emanasset, quas egregius Benedictus Pettheö Vicecomes dicti Comitatus Varasdiensis executus fuisset, onusque repulsionis, vigore dictarum literarum sententionalium, in eadem sede Comitatus Varasdiensis, praefatus Dominus Matthaeus Kegleuich per procuratores suos deponere coactus fuisset, vigore cuius sententiae, praefatus Vicecomes, ad instantiam dicti Domini Michaëlis Zekel, praefatum Dominum Matthaeum Kegleuich ad summam quingentorum florenorum damnificare vellet; quamuis praefatus Dominus Matthaeus Kegleuich sigillum praefati Vicecomitis honoraret, sed tantum Notarium sinistre scripsisse dictam sententiam fateretur, quod et probare contra illum vellet. Super quibus Joannes Kuskoczi, in persona Domini Christophori Ungnod supremi Comitis dicti Comitatus, et praefatus quoque Gaspar Druskoczi Notarius, antefatus vero Benedictus Pettheo, in sua personaliter, venerabilis quoque Joannes Praesbiter in praefati Michaelis Zekel, super iniusta diffamatione, solenniter coram praefatis Dominis Regnicolis protestati sunt; deliberatumque extitit per praefatos Dominos Regnicolas, ut partes se de praemissis iure conueniant.

Item, cum Comitatus Crisiensis ad supplicationem Dominorum Regnicolarum, a dica regia exemptus sit, Domini Regnicolae censent, deliberantque, ut praefatus Comitatus Crisiensis, pecunias fumales, pro praesenti anno impositas, iuxta veterem dicam illarum, a singulis fumis, denarium viginti soluant; Nobiles autem unius sessionis illius Comitatus, a singulis Curiis per denarios decem soluere debeant, quas pecunias fumales Joannes Kuskoczi et Paulus Flyok, Judices Nobilium praefati Comitatus Crisiensis, exigere, et manibus cum fideli ratione ad soluendum salaria Assessorum et Judicum Nobilium, in breuibus Judiciis quatuor dierum constitutorum Egregiorum Vicebani vel Magistri Viceprotonotarii Regni praesentare debeant; quibus quidem Judicibus Nobilium et Assessoribus, pro singulo termino, singulo illorum, per denarios quinquaginta, in praescriptis iudiciis breuibus continuis, pro expensis praestari debebunt.

Item, ut bona Castri Chaszaruara, in Comitatu Varas-

diensi habita, donatiuo subsidio per Caesaream Maiestatem deputata ad munienda confinia Regni, quae Egregius condam Laurentius Pálffi exigi debuisset, usque ad exitum Judiciorum octaualium festi beatae Margarethae virginis proxime affuturo celebrando, ne vadientur.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Dominos Regnicolas, Statusque et Ordines Regni praescriptos, firmiter, et inuiolabiliter obseruanda, Status praescripti, sigillo Regni obsignari fecerunt. Datum in Ciuitate Regia Zagrabiensi, secundo die, primi diei (*sic*) congregationis praenotatae, Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo octauo.

Magister Joannes Petricheuich
Vice-Protonotarius Regni.

(Protocollum Congregationum Regni 37—41. ll.)

XIV.

1568. Deczember 21.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli, seu Constitutiones Dominorum Regnicolarum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in Congregatione eorundem generali, ex mandato Caesareo et Regio, ac edicto Dominorum Banorum, die Dominica proxima ante festum beati Thomae Apostoli, in Ciuitate Zagrabiense celebrata, editi, Anno Domini 1568.

Imprimis, iuxta mandatum Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, eliguntur oratores ad Conuentum Posoniensem Regni Hungariae, ad festum Epiphaniarum Domini proxime affuturum Posonii celebrandum: Egregii magister Damianus Protonotarius, Joannes Petricheuich Vice-Protonotarius et Stephanus Kapitanffi, quibus singulis ex pecuniis fumalibus Regni, apud Dominum Vicebanum habitis, singuli centum floreni pro expensis praestari committuntur.

Instructio vero praefatis oratoribus Regni, per Dominos Regnicolas datur, ut iidem oratores instent et laborent, apud Caesaream et Regiam Maiestatem, pro subsidio munitionum et propugnaculorum Hraztouiczensium, ne ex improuisione et ruptura arcium et ciuitatis praescriptae Hraztouiczae, Regno ultimum subsequatur periculum. Item supplicent iidem oratores, dignetur Maiestas sua Caesarea et Regia Capitaneis confiniorum, tam Croatiae quam Sclauoniae, clementer mandare, ut milites stipendiarii ab illatione damnorum miseris nobilibus et colonis eorundem se abstineant; de patratis vero et commissis damnis praefati Capitanei, ex stipendiis huiusmodi violentorum militum, rescita rei veritate, satisfactionem impendant.

Maiestas quoque sua Caesarea dignetur Dominis Capitaneis Regni Croatiae mandare, ut de vigiliis, seu zthrasis confiniorum illorum Croatiae prouideant, ne ex huiusmodi improuisione, et illae exiguae reliquiae partium illarum, potissimum cum semper autumnali tempore milites stipendiarii, in partibus illis dimitti solent, per hostes totaliter demoliantur.

Supplicant etiam iidem fideles subditi Maiestati suae Caesareae et Regiae, dignetur cum Serenissimo Domino Archiduce Carolo clementer componere, ut milites ipsi stipendiarii, in dictis confiniis Croatiae, hiemalibus quoque temporibus, semper interteneantur, cum ferocissima depopulatio per Turcas in partibus praescriptis Croatiae, potissimum hiemali tempore fieri solet.

Oratores praescripti cum Regnicolis Regni Hungariae mutuam habeant intelligentiam, ut Maiestas sua Caesarea et Regia fideles suos in veteribus libertatibus, salua semper libertate Regni Sclauoniae remanenda, conseruare clementer dignetur.

Instent etiam iidem oratores diligentissime, tam apud Maiestatem Caesaream et Regiam, quam Dominos Regnicolas Regni Hungariae, ut appellationes in causis violentis occupationis bonorum, interceptionis Castrorum et fortalitiorum, ac diuisionis bonorum inter fratres carnales et patrueles, coram Comitibus, vel Vicecomitibus motis, ex praesentia Comitum vel Vicecomitum, ad sedes superiores, tam Banalem,

quam Regiam, per Comites vel Vicecomites Comitatuum transmitti consuetae, unde miseri Nobiles bonis suis violenter spoliati, per multos annos, propter raritatem celebrationis Judiciorum octaualium, potissimum in hoc Regno Sclauoniae, per Comites vel Vicecomites, in bona illorum haereditaria restatui non possunt, de caetero ne admittantur, imo aboleantur; sed Comites vel Vicecomites, rescita mera rei veritate, spoliatos de facto restatuant, ac finales diuisiones inter fratres et patrueles peragere possint et valeant, non obstante quauis appellatione.

Supplicent etiam iidem oratores, ui metae inter Sclauoniam, Styriamque et Carinthiam per Commissarios Maiestatis Caesareae et Regiae, ac Serenissimi Domini Archiducis Caroli, iam tandem rectificentur, ne inter Regna ipsa tumultus et variae iniuriae, inter fideles Regnicolas Maiestatum suarum, toties oriantur.

Pro Ciuitatibus etiam Zagrabiensi et Crisiensi, in summa egestate et inopia positis, supplicent oratores, ne sua Maiestas, impossibilibus taxis illos oneret; alioquin, derelictis domibus et munitionibus, in bona aliena se conferre debebunt.

Similiter et pro subsidio Capituli Chasmensis, qui nullos habent prouentus, sed in seruitiis Dominorum Capituli Zagrabiensis existentes, saepius assecurati per Regnum, quod Maiestas sua illos de competenti subsidio, vel residentia prouidere dignabitur, Regno inseruierunt.

Simili modo et pro subsidio Castelli Thothusteuina Domini Matthaei Kegleuich infra Szizek erecti, supplicent oratores.

Qui frumenta, ad confinia semel oblata, non praestiterunt, per Vicecomites et Judices Nobilium, etiam cum extorsione birsagiorum, de facto praestare compellantur.

Ut in absentia Dominorum Banorum, Dominus Vicebanus, cum plena authoritate in confiniis maneat, et, dum necesse fuerit, gentes Dominorum Regnicolarum contra insultus hostium leuare possit, et insurgere compellat.

Literae praeceptoriae pro decimis Dominorum Episcopi et Capituli Zagrabiensis per Dominos Regnicolas renouantur.

Ladislao Nezpessÿ captiuo, in redemptionem capitis, ex pecuniis fumalibus Regni, deputantur floreni quinquaginta, quos Dominus Vicebanus illi dare debebit.

Bona Dominorum Capituli Zagrabiensis, usque ad primam generalem congregationem Regni, pro fumalibus pecuniis ne vadientur.

Conqueritur Dominus Petrus Kasthelanffi, contra Magnificum Dominum Petrum Rattkai, pro inuasione castri sui Bykszad, et in porta eiusdem castri comminatione facta castellano et aliis seruitoribus suis, et protestatur, rogatque literas superinde testimoniales. Cui dare debebunt.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Dominos Regnicolas, Statusque et Ordines Regni praescriptos conclusa, firmiter et inuiolabiliter obseruanda, Status praescripti sigillo Regni obsignari fecerunt. Datum in Ciuitate Regia Zagrabiense, prima die congregationis praenotatae, Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo octauo.

Magister Joannes Petricheuich
Viceprothonotarius Regni.

(Protocollum Congregationum Regni 41—43. ll.)

XV.

1569. Június 2.

A zágrábi gyülésnek, a király által megerösített végzései.

Nos Maximilianus Secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod fideles nostri Domini Praelati, Barones, Nobiles, caeterique Status et Ordines Regnorum nostrorum Croatiae et Sclavoniae, in generali eorum Conventu, pro Dominica Cantate hoc est, octava die Mensis Maii praesentis Anni Millesimi quingentesimi sexagesimi noni celebrato, in Ciuitate nostra Monte graecensi Zagrabiensi congregati, exhibendos et praesentandos nobis

curaverunt infrascriptos Articulos, in eodem Conventu communibus ipsorum votis, parique et unanimi consensu conclusos; supplicantes nobis humiliter, ut universos et singulos Articulos ipsos, omniaque et singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habendo, nostrumque Regium consensum eisdem praebendo, authoritate nostra Regia, clementer acceptare, approbare et confirmare, atque tam nos ipsi obseruare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis est.

Articuli Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclavoniae, in Conventu eorum generali, ex speciali mandato Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, per Dominos Banos, pro Dominica Cantate, id est octaua die Mensis Maii proxime praeteriti, Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo nono, in Civitate Regia Zagrabiensi conclusi.

Imprimis praefati fideles Regnicolae, Universitas scilicet Dominorum et Nobilium aliorumque Statuum et Ordinum, Reliquiae videlicet praedictorum Regnorum Croatiae et Sclavoniae, Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati, Domino ipsorum clementissimo, fidelissimis ipsorum serviciis, humillima cum submissione reservire curabunt, quod Maiestas sua Caesarea et Regia, visa et intellecta tam adversa valetudine, qua assidue quasi afflictaretur Egregius Magister Damianus de Aranyan, Prothonotarius Regni, qui et alioquin etiam non solum officio Prothonotariatus Locumtenentis suae Sacrae Maiestatis in Hungaria, verum etiam aliis Maiestatis suae diversis negotiis, saepius occupatus esset adeo, ut opportuno tempore officio Prothonotariatus Regnorum istorum respondere, inuigilareque non posset; sua Sacra Maiestas clementer fidelibus suis Regnicolis committit et mandat, ut idoneam et sufficientem personam, iuriumque et legum Regni peritam, in Prothonotarium eligerent. Unde visa et intellecta clementi admonitione suae Sacrae Maiestatis, Egregium Magistrum Emericum Pethe, alias Locumtenentis Personalis Praesentiae suae Sacrae Maiestatis in Hungaria Prothonotarium, in Regni Prothonotarium elegerunt, Judiciaque octavalia vel generalia praefatorum Regnorum ad festum beati Jacobi Apostoli

proxime affuturum, per integros triginta duos dies, exceptis festivis diebus, ita tamen, ut sexta feria et sabbatho causae pauperum iudicentur, penes litteras testimoniales Comitatuum, seriesque causarum iuxta antiquitatem earundem observetur, celebranda decreverunt. Alterum vero terminum Judiciorum praescriptorum festum Epiphaniarum Domini, more antiquitus semper observato, decernunt. Ad quae Judicia solenniter celebranda electi sunt iterum Assessores Magnifici Domini Petrus Rathkay de Nagy Tabor et Gaspar Allapy de Nagy Kemlek, ac duo ex Dominis Capitularibus. Item Egregii Joannes Petrichevych de Miketyncz Viceprothonotarius Regni, qui iterum et denuo per Regnicolas in Viceprothonotarium est electus et confirmatus; Ambrosius Gregorianczy, quando Judiciis ipsis interesse poterit, Gaspar Druskoczy, Mathias de Chernkowcz, Gregorius Herendych, Venerabilis Joannes Presbyter Dobrokwtiay, Moyses Homzky, Mathias Deli, Bartholomaeus litteratus Zwarchay, et ex singulo Comitatu unus Judex Nobilium. Qui praescripti Assessores, una cum praefato Magistro Emerico Prothonotario Regni, illi scilicet, qui prius non essent iurati, termino in praescripto Judiciorum, festi videlicet Sancti Jacobi Apostoli, coram Dominis Banis, in facie sedis Judiciariae, solitum iuramentum praestare debebunt. Expensae vero dictis Juratis Assessoribus, iuxta conclusionem anni proxime praeteriti, per Vicebanum Regni, ex pecuniis fumalibus, praestari debebunt. Quae Judicia, non obstante unius vel alterius absentia praescriptorum Assessorum, celebrari poterunt Zagrabiae.

Item, quoniam in brevibus Judiciis quatuor dierum, per Vicebanum et Viceprothonotarium Regni celebrari solitis, in causis veteranis, ante creationem moderni Vicebani, Egregii scilicet Joannis Forchich et Viceprothonotarii praescripti, motis, per Procuratores quaedam exceptiones, potissimum in litteris adiudicatoriis, et aliis causalibus oriri solent, ex eo, quod nomen dicti Viceprothonotarii in eisdem non esset denotatum, sicque causas huiusmodi condescendi facere niterentur: huiusmodi exceptiones Regnicolae omnino abolendas esse decreuerunt. Quae Judicia breuia, Comitatui Zagrabiensi, semper dum commodum tempus praefatus Vicebanus cogno-

verit. Zagrabiae iudicentur, more alias obseruari solito. Quibus Zagrabiae finitis, ex quo miseri Nobiles in partibus Transcolapinis residentes, summa inopia afflicti, Zagrabiam ad praescripta brevia Judicia intrare, ex locis tam periculosissimis, moleste ferunt et conqueruntur; pro eo decretum est, ut omnibus Dominis et Nobilibus, trans Colapim residentibus et bona possidentibus, in Oppido Ztenichnyak Judicia ipsa brevia, per singulos tres dies, per praefatos Vicebanum et Viceprothonotarium, Judices Nobilium Comitatus Zagrabiensis, ac alios iuratos Assessores, semper et ubique in talibus brevibus Judiciis, unius vel alterius Judicis Nobilium aut Assessorum absentia non obstante, iudicentur. Similiter et Comitatu Crisiensi in Civitate Crisiensi, quando per Dominum Vicebanum publicabuntur.

Id quoque Domini Regnicolae decernere voluerunt, ubi duo vel tres coloni fratres, vel pater cum filiis, indiuisi in una domo seu sessione residentes, quorumvis sint Dominorum vel Nobilium, qui ob exiguitatem sessionis et paucitatem terrae simul cohabitare non possent, si aliquis ex talibus colonis fratribus, in alterius Domini vel Nobilis bonis uxorem duceret, ibique penes uxorem, potissimum si per priorem Dominum terrestrem de residentia et sessione illi non provideretur, manere vellet, cum licentia Domini recedendi, liberam habeat remanendi ibi potestatem. Cui nihilominus fratres praescripti de cunctis rebus mobilibus veram portionem dare debebunt.

Munitionem quoque locorum finitimorum fideles Regnicolae Maiestatis Caesareae et Regiae, pro suo posse, curare voluerunt; et ideo omnes, qui prius veteranos decretos labores ad huiusmodi finitima loca non praestitissent, per praefatum Vicebanum et Viceprothonotarium, per omnia oportuna remedia administrari de facto et sine ulteriori procrastinatione compellantur.

Cum autem Domini Regnicolae ad munitionem locorum finitimorum, potissimum vero Castrorum et Ciuitatis Hraztoviczae, serio et commode inuigilare et prouidere voluerunt, ne exinde universis restantiis praefatorum Regnorum ultimum subsequeretur periculum, Status et Ordines fideles subditi Maiestatis Caesareae et Regiae, visa et cognita summa cle-

mentia Maiestatis suae erga fideles subditos suos, miseris colonis, pro nunc summa inopia et fame oppressis, et sibi ipsis quoque parcere nolentes, ad clementem admonitionem suae Sacrae Maiestatis, medio Reverendissimi Domini Georgii Draskovich, Episcopi Ecclesiae Zagrabiensis et Regnorum Dalmatiae Croatiae et Sclavoniae Bani, factam, a singula porta, seu fumo, ex cunctis Comitatibus Regni, singulum medium florenum ad munitionem, non tantum roboribus ligneis sed et muris, dictorum locorum finitimorum, potissimum vero praescriptae Hraztoviczae, ad festum Beati Jacobi Apostoli proxime affuturum, iuxta dicam Regiam, ad manus Reverendissimi Domini Christophori Mykulich Lectoris Zagrabiensis, se praestaturos offerunt.

Quantum vero ad partes Transcolapinas, cum et alioquin ad huiusmodi munitionem currus et laboratores conducere deberent, attinet, iidem Status et Ordines decreverunt, ut praefatae partes Transcolapinae, excepta Abbatia de Topozka, iuxta priorem limitationem, statim quamprimum requisiti fuerint, ad munitionem dictae Hraztoviczae labores ipsos praestare debeant. Cum autem Oppidum Topozka omnino quasi ruere videtur, fortalitiumque Prezeka imperfectum manet, quae in maximis confiniis, et ad tuitionem Regni summe necessaria locata sunt, universae pertinentiae dictae Abbatiae cis et ultra Colapim existentes, ad praefatum Oppidum Topozka et fortalitium Prezeka deputantur. Qui autem praemissa omnia adimplere negligerent, per omnia opportuna remedia compellantur.

Caeterum, cum Capitulum Ecclesiae Chasmensis tam residentia, quam omnibus prouentibus per hostes fidei Christianae priuatum sit, sigillum autem autenticum dicti Capituli apud certos Canonicos dictae Ecclesiae Chasmensis, hic Zagrabiae degentes et satis inopem vitam ducentes, pro summa necessitate iurium Regni, et nunc existat; qui Canonici, coram fidelibus Regnicolis Maiestatis Caesareae protestantes, sigillum praefatum reddere, et se in aliena servitia Ecclesiastica conferre volentes, quod non sine maximo detrimento iurium Regni esset: propterea supplicant Status et Ordines Regni Maiestati Caesareae et Regiae, Domino ipsorum clementis-

simo, quum credant in partibus Hungariae Cisdanubianis vacare Abbatias et Praepositurás, dignetur Sua Maiestas de aliquo vacante huiusmodi beneficio praefato Capitulo Chasmensi, unde aliquos proventus ad sustentationem quotidianae vitae habere possent, clementer providere.

Cum autem praefati Status et Ordines, fideles Regnicolae Maiestatis Caesareae, saepissime pro rectificandis metis inter Sclavoniam Styriamque et Carniolam, suae Sacrae Maiestati supplicasse recordantur, et nunc supplicant humillime, dignetur Maiestas sua Caesarea et Regia, ob summam paternam clementiam erga fideles subditos suos, apud Serenissimum Dominum Archiducem Carolum, fratrem suum charissimum, efficere, ut Maiestates suae, unanimi voto, speciales transmittant suos Commissarios, qui huiusmodi metas inter praescripta Regna rectificare valeant; ne creberrimi tumultus inter fideles Regnicolas praefatorum Regnorum Maiestatum suarum; ratione dictarum metarum, oriantur, potissimum vero inter Zomzedwara, Bresecz, Mokrycza, Lyppovacz et Jazterbarzka.

Id quoque fideles Regnicolae Maiestati suae Caesareae et Regiae significandum curarunt, saepissimas contra milites stipendiarios, equites suae Sacrae Maiestatis, tam in confiniis Croatiae, quam Sclavoniae constitutos, a miseris Nobilibus Regnicolis ad Dominos Banos devenire quaerelas, quod praefati nonnulli milites equites stipendiarii, nulla habita Dei et miserae plaebis ratione, equos ad pascua habentes, non tantum in fenilibus, sed in cunctis fere mobilibus rebus, potissimum miserae plebis, direptionem facere non cessant. Unde supplicant humillime, Maiestas sua Caesarea et Regia, intellecta tam miserabili oppressione fidelium suorum, dignetur Dominis Banis simul et Dominis Vito ab Hallek et Herbarto Ausperger, Generalis Capitaneatus in Confiniis Regnorum Croatiae et Sclavoniae Locumtenenti, serio committere, ut mutua habita intelligentia, sine ulteriori procrastinatione, Articulum Posoniensem Anni millesimi quingentesimi sexagesimi sexti, in talibus conclusum, nullo habito personarum respectu, reali executioni demandent, et spoliatis damnificatisque ex stipendiis militum satisfaciant.

Praeterea Nobiles Michael et Gregorius Herendych de

Mlaka, cum certis aliis Nobilibus fratribus et vicinis eorundem, in partibus Transcolapinis commorantibus, lamentabili cum querela dictorum Statuum et Ordinum accedentes in praesentiam, retulerunt: qualiter circa festum Beati Georgii Martyris proxime praeteritum, Wranes Jelenich ac Thomas Zeverovich, Vaivodae peditum Uzkokorum, in Merzlopolya provincia Carniolae commorantium, ac sub Capitaneatu Magnifici Domini Herbarti Ausperger, Locumtenentis Generalis Capitaneatus in confiniis Croatiae, stipendium habentes, cum ingenti multitudine aliorum Uzkokorum commilitonum suorum, in bona et possessiones praefatorum Nobilium Herendych, et per consequens domos colonicales eorundem, in isto Comitatu Zagrabiensi existentes et habitas, more tirannico irruissent, ibique quatuor colonos eorundem miserabili repentina nece interemissent, sicque innocentem christianum sanguinem terribili modo effudissent, universasque res illorum more praedonico et hostili diripuissent et abstulissent, domosque eorundem et reliquam familiam igne devastari, et nunc minari non vererentur. Quare supplicant fideles Regnicolae Sacrae Maiestati Caesareae et Regiae, dignetur Maiestas sua tam ingenti periculo praevenire, ac praefato Domino Herbarto Ausperger Capitaneo serio committere, ut praescriptos malefactores praenominatis Nobilibus iuri statuat, ut et ipsi iudicialiter convicti, de maleficiis eorum debitam tollant poenam, et ut de caetero tam praescripti Uzkokones, quam alii stipendiarii Maiestatis Caesareae et Regiae, ab huiusmodi hostili inuasione et homicidiis abstineant, clementer committere dignetur.

Supplicant praeterea Status et Ordines praescripti Caesareae et Regiae Maiestati, Domino illorum clementissimo humillime, ut praescriptos Articulos, in eadem Congregatione communibus ipsorum votis et pari ac unanimi consensu conclusos, omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habere, suumque Regium consensum illis praebere, authoritate sua Regia, clementer acceptare, approbare ac confirmare, ac Statibus et Ordinibus fidelibus suis praescriptis quamprimum clementer remittere dignetur. Datum in Civitate Regia Zagrabiensi, feria secunda proxima post Domini-

cam Cantate, secundo scilicet die Congregationis praenotatae. Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo nono.

Nos igitur, praemissa supplicatione fidelium nostrorum Dominorum Praelatorum, Baronum ac Nobilium, aliorumque Statuum ac Ordinum dictorum Regnorum nostrorum Croatiae et Sclavoniae, clementer admissa, praescriptos universos et singulos Articulos, modo praemisso nostrae Maiestati exhiberi et praesentari curatos, praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum inseri et inscribi fecimus, eosdemque, ac omnia et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habentes, eisdem nostrum Regium consensum benevolum pariter et assensum praebuimus; illosque et quaevis in eisdem contenta, Regia nostra autoritate acceptavimus, approbavimus, et confirmavimus. His adiunctionibus factis, videlicet, ut in exigendis et percipiendis quinquaginta denariis a singula porta, ad munitionem Hraztoviczae decretis, Lectori Zagrabiensi adiungatur per Banos nostros alia quoque idonea quaepiam persona, qui ambo et rationem de perceptis et erogatis dare sint astricti. Praeterea, ut Capitulum Chasmense his, quibus hactenus, prouentibus contentetur, quando ex Hungaria illi de aliquo idoneo beneficio prouideri a nobis non potest. Offerentes nos clementer, quod praemissa omnia in omnibus suis punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi observabimus, quam per alios fideles subditos nostros, cuiuscunque status et conditionis existant, cum adiunctionibus praedictis, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus et confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum Viennae, die secunda Mensis Junii, Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Regnorum nostrorum Romani septimo, Hungariae etc. sexto, Bohemiae vero XXI.

(Protocollum Regni Congregationum 43—48. ll.)

XVI.

1569. Július 15.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli seu Constituciones Dominorum Regnicolarum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in Congregatione eorundem generali, ex mandato Caesareo et Regio, ac edicto Dominorum Banorum, pro feria quarta proxima ante festum beatae Mariae Magdalenae, in Ciuitate Regia Montis Grecensis Zagrabiensis celebrata, aediti, Anno Domini 1569.

Imprimis, iuxta mandatum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, oratores Regni ad proxime affuturum Conuentum generalem Posoniensem, pro prima die proxime affuturae mensis Augusti, Posonii per suam Maiestatem celebrandum, tum ad suam Maiestatem, quam in medium Dominorum Regnicolarum Regni Hungariae eliguntur, et nouiter deputantur: Egregii magister Emericus Petthe de Hethes Prothonotarius et Joannes Petricheuich de Mikethÿncz Viceprothonotarius Regni, et Stephanus Kapithanffi, quibus singulis pro praesentis itineris expensis floreni centum deputantur; ita ut Dominus Vicebanus, ex fumalibus pecuniis Regni, apud ipsum habitis, florenos quinquaginta dicto magistro Emerico Protonotario pronunc dare debeat; in reditu vero suo ad hoc Regnum alii quinquaginta florenis, similiter ex fumalibus pecuniis, illi supplebuntur. Joannes vero Petricheuich, Viceprotonotarius habet expensas prius illi datas, et si aliquid deferent a florenis centum, accepta ab eo ratione de fumalibus pecuniis Comitatus Zagrabiensis exactis, illi quoque ex fumalibus pecuniis supplere debebunt florenos centum. Stephano Kapithanffi Reuerendus Dominus Christophorus Mikulich Lector Zagrabiensis, in sortem pecuniarum fumalium, in praesenti congregatione per Dominos Regnicolas, per denaria decem a singulo fumo, iuxta Dicam Regiam impositarum,

mutuo dare debebit florenos quinquaginta, in reditu autem suo, similiter a dicto Domino Lectore, ex ipsis pecuniis fumalibus habebit florenos quinquaginta.

Decretum est autem, ut uniuersi Domini et Nobiles Regnicolae, iuxta praemissam Dicam Regiam, ad manus praenominati Domini Lectoris, a singulis fumis, tam ex Zagrabiensi quam ex Varasdiensi et Crisiensi Comitatibus, ad festum beati Jacobi Apostoli proxime affuturum, simul et semel cum denariis quinquaginta, ad munitionem Hraztouiczae deputatis, praestare debeant denarios decem, tam ad solutionem praefatorum oratorum, quam alias necessitates Regni.

Nobiles quoque unius sessionis Zagrabiensis et Varasdiensis Comitatuum, cum pro communi libertate agitur, singulus illorum, prout in regestro Regni conscripti sunt, et prout prius decretum fuit, per denarios quinque, ad manus dicti Domini Lectoris, pecunias fumales soluere debebunt.

Partes quoque Transcolapinae, iuxta priorem limitationem, pecunias fumales, ad manus Egregii Francisci Spissich Judicis Nobilium praestare debebunt.

Reuerendissimo Domino Episcopo et Bano, pro expensis ad Maiestatem Caesaream, pro confirmatione articulorum Regni, in proxime praeterita generali congregatione, pro Dominica Cantate proxime praeterita, hic Zagrabiae constitutorum, Michaeli literato Notario Capituli Zagrabiensis Viennam datis, Dominus Lector ex praescriptis pecuniis fumalibus talleros triginta duos, accepta ab eodem Domino Episcopo et Bano quietantia, reddere debebit.

Similiter et Joanni Chutor captiuo, idem Dominus Lector, ex praescriptis pecuniis fumalibus in redemptionem capitis sui, florenos ducentos, pro praesenti per Regnum oblatos, accepta similiter ab eodem quietantia, dare debebit. Idem quoque Dominus Lector, pro exactione huiusmodi fumalium, instar aliorum exactorum, ex dictis pecuniis fumalibus, pro fatigiis, florenos duodecim pro se habebit, qui in rationem illi debebunt acceptari.

Qui praenominati oratores Regni instructionem ad promulgatum et non celebratum conuentum Posoniensem, festi Epiphaniarum Domini proxime praeteriti, per Dominos Regni-

colas illis datam, in nullis excedant punctis, imo omnia illis commissa summa cum diligentia exequi curent.

Potissimum vero, cum Maiestas sua Caesarea et Regia, in proxime praeteritis articulis Regni, diei Dominicae Cantate, Zagrabiae constitutis, ac per suam Maiestatem confirmatis, clementer consensit, ut Commissarii, tam a sua Maiestate, quam Serenissimo Domino Archiduce Carolo, pro rectificandis metis inter Sclauoniam, Styriamque et Carinthiam deputentur; sua Maiestas Caesarea et Regia, prout clementer consensit, ita habita mutua intelligentia, cum praefato Serenissimo Domino Archiduce Carolo, fratre suo charissimo, huiusmodi Commissarios deligere et denominare, terminumque et locum huiusmodi rectificationis metarum, tam praefatis Commissariis, quam fidelibus suis Regnicolis constituere et committere clementer dignetur.

Similiter iidem oratores curent literas praeceptorias a sua Maiestate, ad Dominos Banos ac Dominos Herbartum Ausperger, confiniorum Croatiae, et Vitum ab Haller confiniorum Regni Sclauoniae generalis capitaneatus locumtenentes excipere, ut ipsi Domini Bani, cum praenotatis Dominis Capitaneis habita mutua intelligentia, articulum Posoniensem, anni millesimi quingentesimi sexagesimi septimi, pro damnis, et foenilibus *(sic)* miseris Regnicolis et colonis illorum per milites stipendiarios illatis, ac per Commissarios Regni rescitis et reuisis, defacto debitae executioni demandare possint et debeant.

Pro indebita quoque tricesima, contra libertatem Regni, super Dominos et Nobiles, per tricesimatores suae Maiestatis exigi solita, ut aboleatur, suae Maiestati supplicent.

Similiter et pro induciis, quae nulla in confiniis istis Regnorum Croatiae et Sclauoniae, propter vicinos hostes obseruantur; imo misera plebs christiana per hostes fidei christianae, in dies et noctes depopulatur et abducitur, prout sua Maiestas ex Dominis Capitaneis de his certa fieri dignetur, suam Maiestatem Domini oratores certificent.

Pro vigiliis quoque seu zthrazis Regni Croatiae, ut interteneantur, supplicent.

Simili modo et pro Dica nunc nouiter in bonis Dominorum Comitum Zrinÿ, in pertinentiis castri eorum Ozal Ciscolapinis, incepta, prius autem nunquam dicata, suae Maiestati supplicent, ut de caetero pertinentiae illae, prius nunquam dicatae, ne dicentur.

Sua Maiestas Caesarea et Regia, committat clementer Dominis Capitaneis, ut miseris nobilibus et colonis illorum, per milites stipendarios damna inferri ne patiatur, imo illata ex stipendiis persoluant.

Supplicent similiter, iuxta priorem instructionem, pro munitione Hraztouiczae.

Et pro subsidio castri Chanyo Christophori Prazschoczi, in summis confiniis positi.

Similiter et pro intolerabili taxa Ciuitatum Zagrabiensis et Crisiensis.

Conclusum etiam est, ut iuxta priorem constitutionem Dominus Vicebanus, posito termino, reuideat metas inter Szomszed et Okych.

Reclusiones quoque Zaui, cum aliis Commissariis, idem Dominus Vicebanus, iuxta instructionem prius illis datam, reuidere debeant.

Item ut omnes debitos labores, peractis quindecim diebus, ad Iuanich praestare debeant.

Finaliter, ex quo pauci milites pro custodia Hraztouiczae pronunc essent, in absentia Dominorum Banorum, Dominus Vicebanus cum plena authoritate, gentes propinquiores et vicinos Regnicolarum, dum necessitas postulauerit, pro custodia ipsius Hraztouiczae, leuare valeat.

Literae causales Radathouich, contra Antonium Gereczi, apud Viceprotonotarium habitae, ipsi Radathouich et etiam Gereczi, nisi partes concordauerint, extradare debeat.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, per Dominos Regnicolas, Statusque et Ordines Regni praescriptos, conclusa, firmiter, et inuiolabiliter obseruanda, Status praescripti, sigillo Regni obsignari fecerunt. Datum in Ciuitate Regia Montis Grecensis Zagrabiensis, feria quarta proxima ante festum beatae Mariae Magdalenae, prima die congrega-

tionis scilicet praenotatae, Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo nono.

Magister Joannes Petricheuich
Vice-Prothonotarius Regni.

(Protocollum Regni Congregationum 50—52. ll.)

XVII.

1570. Január 4.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum, et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, ex edicto Dominorum Banorum in Congregatione eorum generali, pro feria tertia proxima post festum Circumcisionis Domini, in Anno eiusdem millesimo quingentesimo septuagesimo, ex clementi concessione Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, in Ciuitate suae Maiestatis Regia Zagrabiensi, praesentibus Dominis, (*sic*) celebrata unanimi eorum voto, et consensu aediti et conclusi.

Imprimis praefati fideles Regnicolae, Reliquiarum scilicet praedictorum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, Sacratissimae Romanorum Imperatoriae ac Hungariae et Bohemiae Regiae Maiestati, Domino eorum clementissimo, pro paterna cura, solicitudine et diligentia, quibus erga ipsos fideles subditos suos afficitur, ingentes, quas possunt, et agunt et habent gratias, eiusque Maiestati se et seruitia eorum perpetua, humillima cum fidelitate commendant.

Iidemque Status et Ordines Regni, articulos per suam Sacram Maiestatem et diuersos Dominos Praelatos, Barones, Nobiles, ac alios Status et Ordines Regni Hungariae et partium ei subiectarum, in Conuentu eorundem generali, pro primo die mensis Augusti, anni proxime praeteriti, Posonii, ex edicto suae Maiestatis celebrato, eiusque Maiestati praesentatos, una-

nimi omnium voto et consensu, pro conseruatione et publico commodo fidelium suorum, Reliquiarum tam Regni Hungariae, quam Croatiae et Sclauoniae editos et conclusos, nobisque per Egregios magistrum Emericum Petthe de Hetthes Protonotarium, ac Joannem Petricheuich de Miketincz Viceprotonotarium Regni, et Stephanum Kapitanffi de Desnicza, fratres et oratores eorundem, ex praenotato Posoniensi generali suae Maiestatis Conuentu reportatos, et in praesenti eorum [1]) praesentatos, humillime intellexerunt, eosque articulos, salua pristina libertate et consuetudine eorum, sese humillime obseruaturos offerunt.

Quod vero ad contributionem, seu subsidium suae Maiestatis, ad duos proxime praeteritos et praesentem annos postulatum attinet, visa et intellecta suae Maiestatis necessitate, et immensis sumptibus, quibus pro defensione fidelium suorum subditorum premitur, pro tenuitate facultatum suarum, et oppressorum colonorum eorundem summa penuria, omnia terrae nascendae laborantium (*sic*), offerunt suae Maiestati duos cum dimidio florenos hungaricos, in his subsequentibus terminis, de singulis portis, siue integris sessionibus, pro anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo octauo praeterito, lucrum Camerae, more antiquitus obseruato, per decem denarios exigendum, pro aliis autem duobus annis videlicet 1569. nunc proxime praeterito et 1570. praesenti pollicentur duos florenos et quadraginta denarios, cum dicto lucro Camerae, in duobus terminis, hac ratione soluendos: videlicet ut ad festum Purificationis beatissimae virginis Mariae nunc venturum denarii sexaginta duo cum dimidio, ad primam autem diem mensis Augusti proxime affuturum alii sexaginta duo cum dimidio, similiter et in anno proxime affuturo videlicet 1571. ratione anni praesentis videlicet 1570. in eisdem terminis praenotatis, similiter florenus unus et denarii viginti quinque, ad manus dicatoris suae Maiestatis, per quosuis contribuantur et praestentur.

Cum autem in praescriptis constitutionibus publicis constitutum sit, ut sicut in Hungaria, ita et in Sclauonia, noua fiat portarum connumeratio; quamuis itaque Reliquiae huius

[1]) Kihagyva: »Congregatione.«

Regni, his proxime praeteritis temporibus sunt dicatae, et miseris quoque colonis in his confiniis commorantibus, noua connumeratio displicere soleat: nihilominus fideles subditi suae Maiestatis, dum et quandocunque dicator ipse suae Maiestatis, per Cameram ad Comitatus Regni missus, accesserit, ipsam nouam connumerationem portarum, iuxta modum, et conclusionem proximi Conuentus Posoniensis specifice denotatam, per dicatorem suae Maiestatis fiendam, humillime admittunt.

Electi sunt autem penes Dicatorem eius Maiestatis iurati Nobiles, sumptibus Comitatus: ad Comitatum Zagrabiensem Michael Lojeuich Notarius Capituli Zagrabiensis, ad Comitatum Varasdiensem Moyses Homzki, ad Crisiensem vero Georgius similiter Homzki, qui iuxta iuramenta Regno et Comitatibus praescripta praestita, penes Dicatorem suae Maiestatis, fideliter procedere debeant.

Quod autem ad Vicecomites et Judices Nobilium officia sua circa exactionem dicae negligenter exercentes, item consueta salaria eorundem et restantias dicae, vel suppressiones restantiarum et terminum exactionis eorundem attinet; acceptant Regnicolae in omnibus punctis constitutiones praedictae proxime praeteriti Conuentus Posoniensis.

Similiter et de lucro Camerae, singulis annis quando dicam regiam cessare contingeret, a singulis integris fundis, vel sessionibus singulis, decem denarii soluentur.

Quoniam autem fideles Regnicolae suae Maiestatis recordantur de benemeritis Spectabilis et Magnifici quondam Domini Comitis Nicolai a Salmis, quam ipse quondam Dominus Comes Nicolaus in eliberatione castri finitimi Kruppa, quod nouissime per Turcas interceptum est, et aliis beneficiis eiusdem condam Domini Comitis Nicolai, similiter et Domini Comitis Ekhii a Salmis, filii eiusdem, quibus se ad latus suae Sacrae Maiestatis, fidelibus Regnicolis summa cum diligentia praebuisse, et in futurum quoque praebere dinoscitur: Regnicolae ipsi pro praesenti et futuro anno, de singulis integris fundis, siue sessionibus colonorum suorum, secundum praetactam dicatorum Maiestatis Imperatoriae connumerationem, singulos decem denarios cum subsidio Regio exigendos, atque

manibus illius, cui ipse Dominus Comes commiserit, administrandos, exceptis tamen bonis Dominorum Barbarae Alapy, Spectabilis et Magnifici quondam Domini Petri Erdeodi etc. Relictae, item Michaelis Zekel de Kemend liberi Domini in Ormosd, et Christophori Batthyani, quorum nuntii, sine scitu Dominorum suorum, ad promittendam huiusmodi contributionem promittere non posse asserunt.

Voluerunt praeterea Domini et Nobiles Regnicolae ad solutionem Dominorum Banorum, et aliorum Nobilium Assessorum, Juratorum scilicet Assessorum sedis iudiciariae, qui in iudiciis ipsis octaualibus festi Epiphaniarum Domini proxime affuturi interesse debebunt, pecunias fumales, ad bona quorumuis fumatim imponere; ita videlicet, ut ad festum Purificationis Beatissimae Virginis Mariae proxime affuturum, uniuersi Domini et Nobiles, tam in Comitatibus Zagrabiensi, quam Varasdiensi et Crisiensi a singulo fumo, iuxta dicam regiam, singulos quindecim denarios, ad manus Domini Christophori Mikulich Lectoris et Canonici Ecclesiae Zagrabiensis administrare debeant. Similiter uniuersi Domini et Nobiles trans Colapim bona habentes, iuxta priorem limitationem superinde factam, huiusmodi pecunias fumales, ad manus praefati Domini Lectoris, ad praescriptum festum Purificationis beatissimae Mariae, administrare debeant. Cum autem communis sit administratio iustitiae, Nobiles quoque unius sessionis, in omnibus praescriptis Comitatibus commorantes, de singulis curiis illorum, singulos denarios decem, modo quo in regesto conscripti sunt, ad praedictum festum Purificationis Mariae, ad manus dicti Domini Lectoris administrare debeant.

Omnes vero et singuli, praemissa obseruare non curantes, peracto praedicto festo Purificationis Mariae, per Vicecomites et Judices Nobilium praedictorum Comitatuum, per omnia solita remedia et vadiationes bonorum compellantur, quibus ad id literae praeceptoriae seu birsagiales, per Magistrum Protonotarium, sub sigillo Regni, dari debebunt. Ex quibus quidem pecuniis fumalibus Status et Ordines ipsi Magistro Emerico Protonotario Regni, pro praesenti creatione Protonotariatus sui, in auxilium expensarum, per praefatum

Dominum Lectorem florenos ducentos, habita seu accepta ab eodem Domino Protonotario quietantia, dari committunt.

Magistris quoque Dominis Mattheo Kegleuich et Petro Rattkai, electis Assessoribus loco Baronum, quandoquis illorum in Judiciis praescriptis continuo interfuerit, pro singula septimana, in expensas, florenis sex, similiter et aliis infra nominatis continuis Assessoribus, qui per Status et Ordines Regni nunc electi sunt et creantur: videlicet Joanni Petricheuich Viceprotonotario Regni, Dominis Thomae Dombrensi Archidiacono Dubicensi et Stephano Filipouich Archidiacono Kamercensi, Canonicis Ecclesiae Zagrabiensis, Joanni Praesbitero Dobrokuchay, Gasparo de Druskouicz, Mathiae de Chernkucz, Bartholomaeo Zuarchai, Moysi Homzki, Joanni Kuskoczi, Francisco Gregoroczi et Matthiae Zalothnoki, continuis scilicet Assessoribus sedis Judiciariae praescriptae, in expensas, pro singula septimana, singulos duos florenos hungaricales, per praefatum Dominum Lectorem, acceptis ab eisdem quietantiis, ex praescriptis pecuniis fumalibus praestari debebuntur. Ipse quoque Dominus Lector, pro laboribus huiusmodi exactionis fumalium pecuniarum, salarium suum, prout prius, ex eisdem pecuniis fumalibus habere poterit.

Voluerunt etiam Status et Ordines Regni, ut Judicia ipsa octaualia cum summa solennitate et grauitate, iuxta seriem et antiquitatem causarum celebrentur; ita tamen, ut sextis feriis et sabbathis causae pauperum leuentur, et si casu ex praescriptis magistris, vel aliis Assessoribus, morbo vel aliis priuatis negotiis praepediti, in sede ipsa Judiciaria aliquando praesentes et continui fieri non possent, nihilominus per illos reliquos Assessores, qui in ipsa sede Judiciaria interernnt, sine omni procuratorum exceptione, Judicia ipsa celebrentur.

Decretum est insuper, ut infra tempus celebrationis huiusmodi octaualium Judiciorum proxime venturi festi Epiphaniarum Domini, denuntiatio et transmigratio colonorum in omnibus Comitatibus Regni cesset, ut causantes eo liberius causis suis inuigilare queant.

Visum est praeterea dignum esse, ut Egregio Michaeli Kerechenÿ de Kanyafeölde, veterano dicatori Regni, super restantiis dicae Regiae, per eum exigi debere, et exemptione,

seu veterana libertate Vicebani, Vicecomitum, et Judicum Nobilium ac Notariorum Comitatuum, Dominis Consiliariis Camerae Hungariae, per eum producendis, per Magistrum Prothonotarium, ad Cameram suae Maiestatis, sub sigillo Regni, pro certiore rei veritate, literae testimoniales, nomine Regnicolarum, dentur.

Considerant etiam Status et Ordines Regni, summos labores et fatigia Egregii Joannis Petricheuich de Miketincz Viceprothonotarii Regni, quibus ipse in administranda iustitia, in Comitatibus Zagrabiensi et Crisiensi ac partibus Transcolapinis, in breuibus Judiciis praescriptorum Comitatuum, penes Egregium Dominum Joannem Forchich Vicebanum Regni et Comitem dictorum Comitatuum praesto esse curat; Spectabiles Domini et Nobiles infra denominati, loco salarii praesentis anni, ex propriis bursis, illi contribuere voluerunt; videlicet Reuerendissimus Dominus Episcopus et Banus florenos duodecim, tanquam Episcopus Zagrabiensis, Generosa et Magnifica Domina Barbara Alapi Relicta etc. florenos decem, Spectabilis et Magnificus Dominus Georgius Zrinÿ Comes florenos sex, Magnificus Dominus Franciscus de Tah florenos sex, Magnificus Dominus Christophorus Ungnod Comes Varasdiensis florenos sex, Magnificus Dominus Gaspar Alapi florenos sex, Magnificus Dominus Petrus Kastellanffi florenos quatuor, Reuerendi Domini Capitulum Zagrabiense florenos decem, Dominus Wolffgangus Gÿczÿ praefectus arcis Zthenichnyak Dominae Palatinissae florenos quatuor, Michael Konzki florenos duos, Antonius Gereczi florenos duos, Ladislaus Bukouachki, Ambrosius de Gregoriancz florenos quinque, Stephanus Bradach, florenos duos, Joannes similiter Bradach alios florenos duos, Nobiles Imprich florenos tres, Marcus Thomazouich florenos duos, qui ibidem soluit, Nobiles de Schytharjo florenum unum, qui similiter nunc soluit, Cristophorus Brada, florenum unum, uterque Komszki florenos duos, nobiles Campi Zagrabiensis florenos duos, Ciues Ciuitatis Regiae Zagrabiensis florenos duos infra quindecim dies a die datarum praesentium, dicto Magistro Viceprothonotario sese daturo beneuole compromiserunt. Domini etiam, Nobilesque in partibus Transcolapinis et Comitatu Crisiensi commo-

rantes, tempore celebrationis ibidem breuium Judiciorum, inter eos celebrandarum, quilibet pro sua facultate eidem Magistro Viceprotonotario sese contribuere velle offerentes.

Conclusum etiam est, cum Status et Ordines per tricesimatores Regios, contra constitutionem conuentus Posoniensis proxime praeteriti, et pristinam ipsorum libertatem, insuetis et indebitis exactionibus tricesimarum de rebus Dominorum et Nobilium propriis, non causa quaestus, sed ad proprias necessitates venumdari missis, et ad propria ferendis, ubique intra Regnum molestantur, prout de his primum a Reuerendissimo Domino Episcopo et Bano, tandem a plerisque Dominis et Nobilibus, summa in praesenti generali Congregatione facta est querela; et ideo Domini Regnicolae ad Dominos praefectos tricesimatores super his literas missiles, nomine Uniuersitatis Regnicolarum, sub sigillo Regni per Magistrum Protonotarium, simul cum transumpto praenotati articuli Posonienses superinde aediti, scriptum committunt; non dubitantes, quin sua Maiestas Caesarea et Regia, iuxta suam in praescripto Posoniense Conuentu oblationem, fideles suos, tam ipsamet obseruatura sit, quam per praefatos praefectos tricesimarum, in eorum libertatibus obseruari faciet.

Voluerunt etiam Status et Ordines, ut, iuxta proxime praeteritae Diactae Posoniensis constitutiones, in Sclauonia vetera loca depositionum, nempe Zagrabia et Varasdinum per quosuis obseruentur, et ne, sub amissione rerum venalium, transgrediantur.

Ad munitionem et fortificationem arcis Hraztouicza, Status et Ordines Regni Reuerendum Dominum Franciscum Praepositum Chasmensem, praefectum et superintendentem laborum praeficiunt, cui etiam certa summa pecuniarum per Dominum Lectorem, ex pecuniis, per Status et Ordines Regni ad id contributis, accepta ab eodem quietantia, praestanda est, ut statim magistros coementarios, ad cremandum coementum, ad munitionem dictae arcis Hraztouiczae conducat. Partes etiam Transcolapinae commissos et limitatos laboratores quando ipse Dominus praefectus voluerit, ad munitionem dictae arcis Hraztouiczae, sine mora transmittant, vel autem per Vicecomites et Judices Nobilium, cum extorsione solitorum birsa-

giorum, penes extradatam dicti Domini superintendentis laborum et literas birsagiales Regni, compellantur, qui omnes, iuxta limitationem superinde factam, pro hac vice labores octo dierum continuos, ad munitionem dictae arcis Hraztouiczae praestare debebunt.

Similiter et illi, qui laboratores et currus, ad fortificationem Iuanich deputatos, nondum praestiterunt, per Vicecomites et Judices Nobilium, cum extorsione birsagiorum, compellantur.

Obtulit autem se Magnificus Dominus Franciscus de Tah, opera colonorum suorum ex pertinentiis Zomszeduariensibus et Also-Ztubicensibus, de asseribus ad tecturam castri noui Iuanichensis, in pertinentiis Bosyakoniensibus appreciatis et solutis duo mille et quingentos asseres ad praescriptum Iuanich deuehi facere.

Reliquos asseres ibidem in pertinentiis Bosyakoniensibus habitos, Dominus Vicebanus per currus ad fortificationem praescripti Iuanich oblatos, et nondum praestitos, si restarent, vel autem pecuniam apud ipsum habitam, ad fortificationem dicti Iuanich deputatam, deuehi faciat.

Cum autem milites in confiniis Regni commorantes certum sit maxima fama oppressos esse, prout super his per Generosum et Magnificum Dominum Vitum a Hallek generalis Capitaneatus locumtenentem Domini Bani requisiti sunt: statutum est, ut uniuersi Domini et Nobiles omnis generis victualia, eo pretio quo in foro Ciuitatum liberarum Regiarum venduntur, ad confinia pro sustentatione militum praestentur, prout iam fatus Dominus Franciscus Tahy tritici ad mensuram Zagrabiensem quartas quinquaginta, milii similiter quartas quinquaginta, auenae quartas totidem, et viginti vasa vinorum sub illo pretio, quo Zagrabiae venditur, ad sustentationem militum Iuanichensium dare et conferre se obtulit. Similiter scribendum nomine Regni et Dominis Lucae Zekel, victualia in isto pretio praestari faciant (*sic*).

Egregius quoque Wolffgangus Gyczy praefectus arcis Zthenÿchnÿak, ex prouentibus et allodiaturis dictae arcis Zthenÿchnÿak, ad sustentationem militum Hraztouiczentium, cum mensura eiusdem loci Zthenÿchnÿak, chtertinyak

vocata, tritici mensuras quinquaginta, milii mensuras centum, et vini cubulos ducentos, iusto pretio se praestaturum obtulit.

Conclusum est praeterea, ut a modo in posterum, tam in nundinis, quam foris hebdomadalibus, et aliis quibusuis locis, intra limites Regni, integri talleri pro denariis centum, recentes vero talleri, pro denariis octuaginta, aurei vero Hungarici, pro centum et quinquaginta denariis, ab omnibus, sub amissione rerum venditioni expositarum, recipiantur. In negotio in Ciuitatibus Regiis Judices et officiales Ciuitatum, in bonis vero Dominorum et Nobilium Vicecomites et Judices Nobilium superintendant.

Decretum insuper est, ut peracta per Dicatorem Regium in Comitatibus Zagrabiensi et Varasdiensi praenarratae connumerationis executione, si Comitatus Crisiensis, iuxta veteranam exemptionem, per Dicatorem Regium dicatus non fuerit, finita ipsa dica Regia in praescriptis Comitatibus, Georgius Homzki Juratus Nobilis illius Comitatus Crisiensis, cum uno Vicecomite, altero Judice Nobilium ipsius Comitatus, ac Nobili Georgio Finthych pro scriptore secum assumptis, pro locorum finitimorum munitione et bellica expeditione, reliquias eiusdem Comitatus Crisiensis, tam colonos sessionatos quam Nobiles unius sessionis fideliter limitare, connumerare et inscribi (sic) debent.

De Nobilibus Maiestati Caesareae et Regiae inseruiendum sponte se conferre volentibus, ac de terminis celebrationis octaualium Judiciorum, festorum videlicet Epiphaniarum Domini et beati Jacobi Apostoli, necnon de refusione damnorum per milites illatorum; potissimum vero de reuisione metarum et terminorum Regni Sclauoniae, cum prouinciis Styriae et Carinthiae, placent Statibus et Ordinibus constitutiones praenotatae proxime praeteritae Diaetae Posoniensis, videturque ad reuisionem et reambulationem locorum contentiosorum in metis et limitibus Regni, competens terminus esse festum beati Georgii martiris proxime affuturum; locus etiam ubi Commissarii utriusque nationis in unum conuenire deberent, possessionis Sÿnkoucz, penes fluuium Szuthla habitae. Et ideo Status et Ordines decernunt, per literas illorum humillimas, tam Maiestati Caesareae et Regiae, quam Serenissimo Domino Archi-

duci Carolo, Dominis illorum clementissimis, supplicari debere, ut ad praescriptum terminum per Serenissimum Dominum Archiducem Carolum expediantur, ut iam tandem huiusmodi reuisio metarum certum sortiatur finem, et fideles subditi utrarumque nationum suarum Maiestatum a controuersiis, ratione huiusmodi metarum hucusque subortis cessent.

Decretum est insuper, ut causae ratione verberationis et turbationis testimoniorum Capituli et hominum Banalium, si quae essent, iuridicis executionibus praeficiscentibus, ante omnes causas Regnicolarum leuentur, et extra seriem finaliter adiudicentur.

Praeterea cum fluuius Zaui, Dominis et Nobilibus in decursu eiusdem bona habentibus, tempore inundationis maxima damna inferre solet; ut huiusmodi damnis et nocumentis Status et Ordines bono modo preuenire possint, ad reuisionem loci, ubi fluuius ipse Zaui, ab huiusmodi illatione damnorum transmitti possit, electi et deputati sunt Commissarii statim decensentes niuibus: Egregii Joannes Forchich, Vicebanus Regni, Gregorius Mindszenthi, Ladislaus Bukouachki et Stephanus Schitaroczi, et quatuor ex Dominis Capitularibus, quos Domini Capitulum ad id deputauerint, qui executionem ipsorum Dominis Banis fideliter referre debebunt.

Considerantes etiam Status et Ordines summam penuriam frumentorum intra limites Regni, pro praesenti anno existentem, adeo, ut misera plebs in plerisque locis fame mori videtur, et ut huic necessitati inenitabili praeueniatur, frumenta temporis expugnationis finitimi Castri Szigeth, ab anno Domini 1566., ad sustentationem exercitus Serenissimi Archiducis Caroli, si intra limites Regni venisset, per Status et Ordines ad manus vices gerentis Egregii Ambrosii literati de Gregoriancz, supremi praefecti exactionis huiusmodi victualium, ubique intra limites Regni constitutorum, tali sub conditione contributa, quod si praefatus Serenissimus Dominus Archidux intra limitas Regni, cum exercitu suo non veniret, extunc huiusmodi frumenta non extra Regnum, sed ad loca finitima Regni conuerterentur; ideo Status et Ordines decernunt, ut praefatus Ambrosius de Gregoriancz, per literas Regni admoneatur, ut ipse, una cum suis vices gerentibus, ad reddendam

rationem huiusmodi frumentorum, in festo Conuersionis beati Pauli Apostoli proxime affuturo, Zagrabiae, coram Dominis Banis, vel hominibus eorundem deputatis, cum plenaria ratione comparere deberet et teneretur. Unde Statibus et Ordinibus Regni, iuxta praestandam veram rationem et satisfactionem impendat; de restantiis vero huiusmodi frumentorum non exactis, Dominis Vicebano et Vicecomiti Comitatus Varasdiensis extradatas extradare debeat; et qui huiusmodi decreta frumenta non praestitissent, per omnia opportuna remedia praestari compellantur.

Supplicant insuper Serenissimo Domino Archiduci Carolo, penes responsum ad supplicationem Regni, pro subsidio Hrastouiczae, ex Consilio Bellico dato, Status et Ordines Regni, per literas eorundem humillimas, pro reuisione metarum ad praefatum Serenissimum Dominum Archiducem Carolum scribendum, ut, penes illud responsum Suae Maiestatis, praefatus quoque Serenissimus Dominus Archidux, de subsidio et ingeniis ad architecturam seu magistro munitionum, ad praefatam Hrastouiczam summae necessariam, clementer prouidere dignetur.

Blasius Dragissich, in persona memorati Domini Christophori de Batthyon Domini sui, contra Egregium Moysem Homzki, et e conuerso ipse Moyses Homzki, contra eundem Dominum Battyani, de illatis contra invicem damnis miserorum colonorum ipsorum, protestati sunt.

Postremo, quoniam Egregius Christophorus de Praschoz ad conseruationem Arcis suae Chanyo appellatae pro defensione reliquiarum praedictorum Regnorum, in loco satis opportuno positae, et colonis per Turcas spoliatae, insufficiens est, unde etiam protestatus extitit: supplicant reliquiae praedictorum Regnorum suae Maiestati Caesareae, pariter et Serenissimo Domino Carolo Archiduci, Dominis eorundem clementissimis, dignentur ipsi Praschoczi ad certum numerum equitum et peditum solutionem facere, et insuper Generoso et Magnifico Domino Hallekar generali Capitaneo committere, ut ad tecturam ipsius Arcis, de pecunia ad munitionem Confiniorum deputata, aliqua prouisione esse velit. Ad quae praemissa obseruanda, Ordines et Status reliquiarum praescriptarum

Regnorum se offerre, praesentes eorum conclusiones sigillo Regni communiri fecerunt. Datum in Civitate Regia Montis Grecensis Zagrabiensi, die quarta mensis Januarii, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo.

(Protocollum Regni Congregationum 50—59. ll.)

XVIII.

1570. Április 11.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli Dominorum et Nobilium, ac Uniuersorum Statuum et Ordinum Regni Sclauoniae, in Conuentu eorum generali, ex Edicto Sacratissimae Romanorum Caesareae et Regiae Maiestatis, Dominieorum clementissimi, pro undecima die praesentis Mensis Aprilis, in Ciuitatae Regia Zagrabiensi indicto, caelebrato, aediti et conclusi, Anno Domini 1570.

Imprimis ubi Sacratissima Romanorum Caesarea et Regia Maiestas, Dominus illorum clementissimus, per Dominos Banos, Statibus et Ordinibus, fidelibus scilicet suis subditis, reliquiarum Regni Sclauoniae, proponere clementer voluit, quod in proxime celebratis Comitiis illorum, de aedificiis locorum finitimorum instituendis, decreta fuerint, suae ipsorum ac uxorum et liberorum, bonorumque suorum, vicinarum denique Sacrae Caesareae Maiestatis et Serenissimi Principis Domini Caroli Archiducis Austriae Prouinciarum, et afflicti Regni Hungariae reliquiarum, permansioni non, per omnia salutaria, et ob id sua Sacratissima Caesarea et Regia Maiestas, fidelibus suis Statibus et Ordinibus Regni Sclauoniae, congregationem ea propter instituendam, et per Dominos Banos suos proponendam, clementer censuit.

Praefati Status et Ordines, Reliquiae videlicet satis exiguae dicti Regni Sclauoniae, Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati, Domino eorum clementissimo, fidelia ipsorum seruitia, humillima cum subiectione, diligenter offerunt, aguntque gratias immortales suae Sacrae Maiestati pro eius Sacrae

Maiestatis paterna, innataque benignitate, qua fidelibus suis subditis, clementer prouidere dignata est.

Status itaque et Ordines praescripti Regni Sclauoniae non recordantur, quod in proxime praeterita congregatione illorum, articulos aliquos suae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati, ad confirmandum aeditos, transmisissent, undecunque articuli ipsi ad Sacram Caesaream et Regiam Maiestatem peruenissent, nisi Conventus ipse Regnicolarum constitutus et inductus fuit, more alias semper obseruari solito, ad relationem Oratorum Regni, ex proxime praeterito generali conuentu Suae Sacrae Maiestatis et totius Regni Hungariae, Posonii celebrato, et publicandis articulis et constitutionibus suae Sacrae Maiestatis, ac Statuum et Ordinum Regni Hungariae, et partium illi subiectarum, fidelibus Statibus et Ordinibus subditis suae Sacrae Maiestatis Croatiae et Sclauoniae, ut in omnibus, quae ad exiguas reliquias praefatorum Regnorum suae Sacratissimae Maiestatis pertinent, debitae executioni demandarentur; mirantur enim fideles Regnicolae, unde nomine ipsorum Regnicolarum, memoriale quoddam, nomine articulorum, ad suam Sacram Maiestatem translatum sit.

Necessarium etiam fuit fideles subditos suae Sacrae Maiestatis, paracto praescripto generali Conuentu Posoniensi, in unum conuenire, ut, iuxta continentiam articulorum praescriptorum Posoniensium, Dicatores nouae dicae suae Sacrae Maiestatis admittantur, qui iuxta clementem voluntatem et mandatum suae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, constitutionemque ipsam Posoniensem, ad Comitatus prius dicari solitos, admissi sunt, dum et quandocunque per Cameram Hungaricam transmitterentur, ut adiunctis ipsis Juratis Nobilibus Comitatuum, sine aliqua procrastinatione, in officiis illorum procedere potuissent.

Imminebat quoque terminus festi Epiphaniarum Domini, ad celebranda generalia Judicia octaualia Regni, iuxta clementem consensum suae Sacrae Maiestatis praefixus, ante quem terminum, ut fideles subditi Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, de praeparatoriis ad celebrationem huiusmodi generalium Judiciorum conclusissent; prout in Regnis suae Sacrae

Maiestatis Croatiae et Sclauoniae, priusquam Judicia ipsa inchoerentur, semper fuit obseruatum.

Fideles itaque Status et Ordines suae Sacrae Maiestatis praeteritis annis et temporibus restantias huius afflicti Regni Sclauoniae, videlicet Zagrabiensis et Varasdiensis et particulam satis desertam Crisiensis Comitatuum, ad omnia fere fortalitia huius afflicti Regni Sclauoniae operarios et labores, pro posse illorum, distribuere solebant, adeo, ut sic labores ipsos distribuendo, fortalitium aliquod, ne unum, vel alterum sic particulatim muniendum ad effectum perduci potuit, sed quae maxima opera et laboribus miserorum colonorum, cum uno vel altero aedificio suorum anno tertio prae putredine iterum corruerunt (sic). Et ob eas rationes, visum fuit fidelibus Regnicolis, ne Iuanich quoque, et Crisium ac Kapronicza quoque, uniuersa etiam alia fortalitia, quae multa in confiniis huius afflicti Regni muniri deberent, obliuioni traderentur, sed primum omnibus laboribus miserorum colonorum huius afflicti Regni, Hraztouicza, quae in euidentissimo periculo est posita, pro posse, muniretur.

Ubi Sacra Caesarea et Regia Maiestas, cum Serenissimo Domino Archiduce Carolo, et inclitis Statibus Prouinciae Styriae, ad aedificia Kapronicensia, magnam summam pecuniariam deputauerit; supplicant Status et Ordines humillime, ut ad aedificia quoque Hraztouiczae, Iuanich et Crisiensis, quae laboribus miserorum colonorum nunquam ad effectum perduci poterunt, de huiusmodi pecuniario subsidio gratiose deputare dignetur.

Castrum quoque finitimum Sziszek, quod a partibus hostium fidei Christianae est vera clauis fluuiorum Zaui et Colapis, non esset obmittendum; sic tandem ordine etiam Iuanich, Crisium et Kapronicza, ut muniretur, fideles Status Regni huius afflicti Sclauoniae concluserunt.

Quantum autem ad labores Statuum Croaticorum, de quibus nulla prorsus mentio, in proxime praeteritis Comitiis, per fideles Status suae Maiestatis facta fuisset, attinet, certo constare potest Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati, nullas prorsus Reliquias Statuum Croaticorum, exceptis solummodo Ripach et Bihach, ubi nulli extant coloni, iam a multis

praeteritis annis et temporibus restare, sed reliquiae ipsae Transcolopinae satis miserrimae, per hostes fidei Christianae quotidianos, et ingenti fame afflicta, quae supersunt, non ad Status Croaticos, sed hoc afflictum Regnum Sclauoniae et Comitatum Zagrabiensem pertinent.

Nihilominus, iuxta clemens mandatum suae Sacrae Maiestatis, per Dominos Banos propositum, totum Comitatum Varasdiensem, Drauo adiacentem, partem quoque Comitatus Crisiensis, ipsi Drauo adiacentem, iuxta constitutionem proxime praeteriti Conuentus Posoniensis, et veteranam fidelium Statuum et Ordinum Regni Sclauoniae consuetudinem, uniuersos labores ad aedificia Ciuitatis Kapronczae conuertunt.

Moleste tamen ferunt fideles subditi Regnicolae Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, et satis maxima cum querela Maiestati suae Caesareae et Regiae conqueri debent, Castellum Kaproncense et nunc habere ad colonos centum et quinquaginta, quorum colonorum opera et laboribus praesens et priores quoque Capitanei, postquam Castellum illud in manus Capitaneorum suae Sacratissimae Maiestatis deuenit, nunquam ad restaurationem, vel munitionem castelli illius, ne quidem unicum laboratorem praestitisse; imo tam praesens, quam priores Capitanei Castelli ipsius Kaproncensis quotidianos labores ipsorum miserorum colonorum in proprias allodiaturas, non curato publico commodo, sed priuato lucro, conuertunt, quorum laboribus, si quid vel minimum vellent, ruinae Castelli illius subuenire possent. Supplicant igitur humillime, ut de caetero labores praefatorum colonorum, non in proprios usus et commoda Capitaneorum dicti Castelli Koproncza, sed ad munitionem quoque eiusdem Castelli conferantur; neque dubitet sua Sacra Caesarea et Regia Maiestas, quin hoc ita, uti fideles suae Maiestatis subditi proponunt, verum non sit.

Pars vero Cismontanus Comitatus Crisiensis, satis exiguissima, ad Castelli Crisiensis, aliorumque ei vicinorum utilium fortalitiorum finitimorum restaurationem deputatur.

Ubi vero Sacra Caesarea et Regia Maiestas Comitatum Zagrabiensem, cum laboratoribus Statuum Croaticorum, qui nulli, ut praemissum est, exceptis Bihach et Ripach, restant,

simul cum populosa insula inter Colapim et Zauum sita, ad restaurationem Castri et Oppidi Hraztouicza suffecturam esse censet, fideles Regnicolae subditi suae Sacrae Maiestatis, commissioni Maiestatis suae Caesareae in his humillime obtemperant, scientes pro certo, quod si (quod Deus auertat) Hraztouicza, in ultimo periculo posita, casu amissa fuerit, actum erit de omnibus reliquiis Regni Sclauoniae et inclitarum prouintiarum Styriae et Carniolae, quia tota prouincia Bozniensis illi imminet, et in eam attendit, ob idque etiam nunc durantibus Induciis, singulis septimanis bis vel ter sub eam cursitant.

Pars vero Comitatus Zagrabiensis, usque ad decursum fluuii Zaui, deputatur ad munitionem oppidi, et fortalitii Iuanich.

Ut autem praescripti labores, tam celeriter, per colonos fidelium subditorum Statuum et Ordinum Maiestatis suae Caesareae et Regiae ad munitionem praescriptorum locorum finitimorum perfici valeant, nulla est spes; cum Sacra Caesarea et Regia Maiestas, a cunctis fidelibus suis vere intelligere potest inauditam ab hominum memoria, in hoc afflictissimo Regno Sclauoniae, pro praesenti anno esse famem, adeo, ut miseri coloni, cum uxoribus et prolibus, in domibus et habitationibus illorum, fame exhausti, mortui reperiuntur; alii vero superstites cortices lignorum exsiccandos et contundendos, mirabili quodam modo consumunt, et quod omnium molestissimum est, veri et veteranissimi Nobiles oppressi nimia egestate, et fame, ne prae oculis illorum uxores et proles fame mori videant, potioribus Dominis et Nobilibus in rusticitatem et hebdomadalibus laboribus sese oppignorant, et quomodo fideles subditi Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis colonos suos, tam inaudita fame periclitantes, vel ad suos proprios labores vel autem ad munitionem praefatorum finitimorum locorum usque ad proxime futuram messem compellere queant, nesciunt; cum reuera praeteritis annis quanti panes viennenses (?) viginti, in foris huius Civitatis Zagrabiensis emebantur, nunc floreno uno hungarico vix emi possunt, et utinam habere possent.

Praefati quoque Status et Ordines Regni, penes Dicato-

res Regios, ex Camera Hungarica Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis transmissos, in Comitatu videlicet Zagrabiensi, Ladislaum Imprich de Jampnicza, Nobilem Michaelem literatum Lojeuich; in Comitatu vero Varasdiensi, penes Dicatorem Regium, Egregium Stephanum Drenoczi, Nobilem Georgium Homszki de Hom, Juratos Nobiles eorundem Comitatuum elegerunt et creauerunt. Supplicant nihilominus praefati uniuersi Status et Ordines Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domino illorum clementissimo, dignetur sua sacra Maiestas, considerata tam inaudita fame, qua uniuersi miseri coloni Regni huius periclitantur, Dicatoribus suis Regiis clementer committere, ut exactiones praesentis novae Dicae, ad nouam messem diferre debeant.

Cum autem praenominati Dicatores Regii, in praesentiam fidelium subditorum Statuum et Ordinum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, in praesenti Conuentu eorundem personaliter comparentes, Comitatum Crisiensem et partes Transcolapinas, quae videlicet in felici regimine Sacratissimi quondam felicissimae recordationis Diui Ferdinandi Imperatoris, genitoris Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, et per consequens, praesentis quoque Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, Dominorum eorum clementissimorum, a dicatione et exactione Dicae, vel subsidii Regii, propter miseriam et continuam deuastationem hostium, exempti fuere, ea quoque loca, sese dicaturos velle asserebant. Cum autem partes illae, Reliquiae satis exiguae videlicet Comitatus Crisiensis, et partes Transcolapinae Comitatus Zagrabiensis, pro praesenti, plus quam unquam excursione equitum Turcarum, et peditum Valachorum inuasione, ac ut praemissum est, fame miserabili inaudita oppressi sunt, ita ut non solum cimiteria, sed et alia loca scateant cadaueribus mortuorum: supplicant humillime Status et Ordines Regni uniuersi, sacra Caesarea et Regia Maiestas, considerata tanta calamitate, miseria, et oppressione fidelium suorum subditorum, patiatur et pro praesenti quoque a noua Dica et exactione alicuius subsidii, Reliquias praenotatas exemptas habere gratiose.

Accesserunt etiam in praesenti tractatu fidelium subdi-

torum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis quam plures Nobiles Regnicolae huius afflictissimi Regni Sclauoniae, in praesentiam Statuum et Ordinum Regni prosiliendo, lamentabili cum querela exponere curarunt, cum iam a multis retroactis annis incessanter quasi, et in omnibus fere Comitatibus lamentabiliter conquesti fuissent, qualiter equites stipendiarii, in stipendio prouinciali incliti Regni Styriae militantes, in confiniis huius afflicti Regni Sclauoniae degentes semper a festo Diui Georgii, usque fere ad hibernum tempus, foenilia miserorum Nobilium et colonorum eorundem, equis depasci, et in cunctis fere rebus eorundem mobilibus eosdem opprimere et consumere nunquam cessarent; qualiter et praesenti quoque anno, cum et alioquin miserrima fame periclitantur, id futurum fore ab eisdem non dubitarent. Status et Ordines supplicant humillime, et pro amore Dei omnipotentis, et innata Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis erga miserrimos fideles suos subditos, alioquin etiam fame oppressos, gratia, dignetur Maiestas Caesarea et Regia Dominis Banis ac Magnifico Domino Vito ab Hallek, Confiniorum Regni Sclauoniae, generalis Capitaneatus locumtenenti, clementer demandare, ut ipsi iam tandem huiusmodi intolerabili miseriae et oppressioni, penes iustitiam Dei, prouideant et subueniant, finemque imponant.

Caeterum, cum fideles subditi Status et Ordines Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, in praesenti tractatu occupati fuissent, finemque praescriptorum conclusionum ponere voluissent, tunc Spectabilis et Magnificus Dominus Comes Franciscus Zluny de Frangepanibus Banus, eorundem Ordinum et Statuum exurgendo in praesentiam, una cum equitibus suis stipendiariis Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, non sine molestissima querela, paria supplicationis Egregii Mathiae Delÿ exactoris frumentorum anni 1566, Serenissimo Domino Archiduci Carolo etc. ad sustentationem gentium suae Serenitatis, pro defensione huius afflicti Regni, pro anno praescripto conductorum, ex Comitatu Zagrabiensi oblatorum, ac per praefatum Mathiam Delÿ, ex eodem Comitatu Zagrabiensi exactorum, praefato Domino Serenissimo Archiduci Carolo porrectae, et per Sacratissimam Caesaream

et Regiam Maiestatem Reuerendissimo Domino Georgio Draskouich, Episcopo Ecclesiae Zagrabiensis et Bano, pro rescienda certitudinis veritate transmisisse, una cum literis Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, ipsi Domino Comiti Francisco Zluny Bano clementer scriptis, eorundem Statuum et Ordinum in praesentiam praesentari curauit. In quibus quidem literis praefatae Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, et supplicatione quoque praemissa dicti Mathiae Delÿ continebatur, quod praefatus Matthias Delÿ, frumenta modo praemisso, dicto Serenissimo Domino Archiduci Carolo, pro anno praescripto, per Regnicolas oblata, ex Comitatu Zagrabiensi praefatus Matthias Delÿ, ab initio exegisset, ex quibus quidem frumentis et auenae quartas trecentas triginta quinque ad Curiam suam Nobilitarem, quae distaret a Ciuitate Zagrabiensi miliaribus octo, equis praefati Domini Archiducis Labacum deducendum reposuisset, quam auenam, postquam praefatus Dominus Comes Franciscus Zlunÿ Banus, ibi repositam esse resciuisset, statim cum suis centum et quinquaginta equitibus personaliter in dictam Curiam potentialiter irruisset, ex auenaque ipsa pro se sexaginta quartas accepisset, residuitatem vero dictae auenae praefati sui equites, usque ad unicum granum, in praedam conuertissent; ac insuper Sacratissimam Caesaream et Regiam Maiestatem et Serenissimum quoque Dominum Archiducem Carolum, verbis vituperiosis, quae ipse Matthias Delÿ in sua supplicatione denotare non potuisset, affecissent, eidem quoque Matthiae Delÿ, in dicta Curia sua, et miseris Colonis suis ducentorum florenorum damnum intulissent, mortemque eidem comminati fuissent; super quibus totum admiraretur Regnum. Quibus modo praemisso, fideles Status et Ordines Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, molestissimo animo intellectis, cum non ut totum Regnum admiraretur, sed ne quidem unica persona in medio Dominorum et Nobilium Statuumque et Ordinum fidelium Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, reperiri potuit, ad multimodas petitiones praefati Domini Comitis Francisci Zlunÿ Bani, qui aliquando minimam quidem partem huiusmodi patrationis per praefatum Dominum Comitem Franciscum Zlunÿ Banum et suos equi

tes, prout ipse Matthias Delÿ, in supplicatione sua denotauit, audiuisset; quin potius magis admirantur, quod ipse Matthias Delÿ Suae Serenitati, talia inaudita proponere ausus fuerit, cum ipse Matthias Delÿ coram Statibus et Ordinibus Regni, prius dixisset de tritico huiusmodi ad trecentas quartas, per sorices et mures, ac putredinem deperditas fuisse. Dignetur itaque sua Sacra Maiestas, per suos speciales, ad id deputandos homines, de exactis huiusmodi frumentis, ab exactoribus illorum Comitatuum Regni, veram rationem accipi facere; nam quo frumentum, modo praemisso per fideles Status, in manus exactorum suae Maiestatis administratum deuenerit, nesciunt, et iam per Status Regni admoniti et vocati, de exactis huiusmodi frumentis fidelibus Statibus rationem praestare recusarunt. Et ideo uniuersi Status et Ordines, fideles subditi Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, supplicant humillime, dignetur Maiestas sua Caesarea et Regia clementer considerare, cum contra tantum officialem suae Maiestatis, Regnique huius Banum, praefatus Matthias Delÿ, tantam querelam porrigere ausus fuit, si hoc silentio praeteriretur, quid sequeretur de minoribus subditis fidelibus Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis. Dignetur itaque Sacratissima Caesarea et Regia Maiestas, ob innatam suam clementiam et communem iustitiam, praefato Domino Comiti Francisco Zlunÿ Bano, ex parte praefati Matthiae Delÿ, verum iudicium et satisfactionem, in exemplum aliorum, sine quauis procrastinatione, adinuento felici modo, clementer administrari facere; quod uniuersi fideles subditi, Status et Ordines Regni praefatae Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, omnibus fidelissimis ipsorum seruitiis promereri curabunt.

Supplicant praeterea Status et Ordines praescripti Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati, Domino eorum clementissimo, humillime, ut praescriptos articulos ex edicto suae Sacratissimae Maiestatis, in eodem conuentu, communibus ipsorum votis, ac pari et unanimi consensu, conclusos, omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habere, suumque Regium consensum illis praebere, authoritate sua Regia, clementer acceptare, approbare et confirmare, Statibusque et Ordinibus fidelibus suis praescriptis quamprimum

clementer remittere dignetur. Datum in Ciuitate Regia Montis Grecensis Zagrabiensis, feria quarta proxima post Dominicam Misericordiae, secundo scilicet die conuentus praenotati, Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo.

(Protocollum Regni Congregationum 59—64. l.)

XIX.

1571. Január 5.

A zágrábi gyülés végzései.

Memoriale, super conclusionibus variarum necessitatum Regni, in generali Congregatione Dominorum et Nobilium Regnorum Croatiae et Sclavoniae, pro feria quinta proxima post festum Circumcisionis Domini, ex edicto Dominorum Banorum, in Ciuitate Regia Zagrabiensi, celebrata conclusum. Anno Domini 1571.

Imprimis praefati Domini Regnicolae Serenissimum Principem, Dominum Dominum Carolum Archiducem Austriae etc., iuxta mandatum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, in ea authoritate, prout sua Sacratissima Maiestas iubet, recognoscunt, ad suamque Serenitatem semper, dum necessitas postulauerit, confugere volunt. Dicam etiam Regiam, ad festum Purificationis Mariae, denarios videlicet sexaginta duos cum dimidio, et fumales pecunias per denarios quindecim, ad necessitates Regni et solutionem asserum, per quosuis praestandos, imponunt a singulo fumo persoluendos.

Conclusum etiam est, prout sua Sacratissima Maiestas per Dominos Banos iubet, ut pax firma cum Turcis obseruetur.

Decernunt etiam Regnicolae, pro Magnifico Domino Stephano Dobo, nunc captiuo suae Sacrae Maiestatis, instar aliorum Comitatuum Regni Hungariae, pro eliberatione dicti Domini Stephani Dobo, per literas Regni supplicare.

Eliguntur iterum Domini Magnates noui Assessores, loco Baronum, penes Magnificos Dominos Petrum Rattkaÿ et

Gasparum Alapi, prius electos, et per suam Sacratissimam Maiestatem confirmatos Assessores, ne per absentiam, vel aegritudinem istorum duorum Magnatum, Judicia Regni dissolui cogantur; Magnifici videlicet Domini Balthazar Tahÿ, Simon Kegleuich et Petrus Kastellanffi, ex quibus praescriptis Dominis Magnatibus, unus vel alter Judiciis ipsis Regni continue interesse debebit; praesentique huiusmodi Domino Magnati Assessori, qui Judiciis ipsis, pro illa septimana, intererit, pro expensis soluentur floreni septem, pro singula videlicet die floreni unus.

Et quia Egregius Bartholomaeus Szuarchai Judex Nobilium partium Transcolapinarum Comitatus Zagrabiensis officio Assessoratus valedixit, penes veteranos Nobiles Assessores eliguntur iterum noui Assessores, videlicet Reuerendus Dominus Mikulich Lector et Canonicus Ecclesiae Zagrabiensis, Petrus de Chernkoucz; quibus quidem tam veteranis, quam pro praesenti electis Assessoribus, pro singula die, per Vicebanum Regni, ex pecuniis fumalibus, singuli denarii quinquaginta praestari debebunt pro expensis, vel pro septimana floreni tres; similiter et tribus Judicibus Nobilium, in Judiciis praesentibus, praestentur.

Egregio quoque Magistro Joanni Petricheuich de Mikethincz Viceprothonothario Regni, in sortem annualis salariatus sui, pro administratione iustitiae, et ob meritum seruitiorum suorum, ex pecuniis communibus fumalibus Regni, per Egreguim Michaelem literatum Urnoczi exactis, vel exigendis, floreni centum hungaricales praestari committuntur.

Item ex Comitatibus Zagrabiensi et Crisiensi, iuxta Dicam Regiam, ubi connumeratio ipsa facta est, de singulo fumo denarii quatuor, pro administratione breuium Judiciorum, similiter et ex partibus Transcolapinis Comitatus Zagrabiensis, iuxta limitationem, in regesto praefati Michaelis literati Urnoczi exactoris conscriptum, pecunias fumales ad festum Purificationis Beatissimae Mariae Virginis proxime venturum, ad manus praefati Michaelis literati Urnoczi, de bonis quorumuis Dominorum et Nobilium, administranda decernunt.

Conclusum etiam est, ut iuxta clemens mandatum praefatae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, in cunctis Co-

mitatibus et liberis Ciuitatibus Regni, tallerus unus pro denariis centum, et aureus pro denariis centum et quinquaginta, sub amissione rerum venalium et graui poena indignationis suae Sacrae Maiestatis, per quosuis recipiantur, ad quae exequenda eliguntur, ut superintendant, Comites ac Vice Comites et Judices Nobilium in Comitatibus et cunctis bonis cunctorum Dominorum et Nobilium; in liberis vero Ciuitatibus Judices ipsarum Ciuitatum.

Item labores ad fortalitia finitima deputati et praestari commissi, quamprimum fieri poterit, per illos, qui huiusmodi labores non praestiterunt, praestari, per Vice Comites et Judices Nobilium omnibus viribus et modis compellantur.

Concluserunt praeterea iidem Domini Regnicolae, ut Joanni Kuskoczi Judici Nobilium Comitatuum Varasdiensis et Crisiensis, pro expensis in praefectura laborum munitionis Arcis et Oppidi Kapronczа, tam pro praeterito, quam anni praesentis expensis, ex pecuniis fumalibus Comitatus Crisiensis, praestentur floreni viginti quinque.

Joanni Voykouich, in auxilium suae portionis ex captiuitate Turcica, omnes Domini et Nobiles de singulo fumo denarios decem praestari se offerunt ad festum Purificationis beatissimae Virginis Mariae proxime affuturum; reclamantibus solummodo Dominis Capitularibus Ecclesiae Zagrabiensis. Similiter denarii decem Domino Comiti Eccio praestandis reclamarunt Domini Capitulares.

Decernunt item Domini Regnicolae, supplicare Serenissimo Domino Archiduci Carolo, per literas Regni, pro rectificatione metarum inter Styriam, Carnioliam et Sclauoniam, ut sua Maiestas a Regnis seu Prouinciis suis praefatis, speciales deputare dignetur Commissarios, qui cum aliis Commissariis Regni huius, metas ipsas iam tandem rectificare valeant; terminusque reuisionis talium metarum per suam Serenitatem determinetur.

Deputantur denuo Commissarii, in priori Conuentu determinati, ad reuisionem fluuii Zaui, ubi commode transfodi deberet, bonis Dominorum Erdeodi vel Capituli Ecclesiae Zagrabiensis.

Judicia breuia trium dierum partium Transcolapinarum

Comitatus Zagrabiensis reducantur ad Zagrabiam, propter difficultates itineris et distantiam loci oppidi Zthenichnyak, quae Judicia breuia trium dierum semper, dum fieri poterit, peractis breuibus Judiciis quatuor dierum Comitatus Zagrabiensis Ciscolapinis, hic Zagrabiae celebrari et continuari, sine quauis exceptione procuratorum, debebunt.

Et quia Egregius Matthias Zalathnoki Judex Nobilium Comitatus Zagrabiensis, officio suo coram Regno cedere voluit, loco eiusdem creatur Judex Nobilium Egregius Matthias Chernkoczi.

Quae praemissa et quaeuis praemissorum singula firmiter et inuiolabiliter obseruanda, per quosuis Status et Ordines Regni, iidem Domini Regnicolae praescriptam conclusionem illorum et articulos praenominatos sigillo Regni obsignare voluerunt. Datum in praescripta Ciuitate Regia Zagrabiensi, primo die Congregationis praenotatae, Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo primo.

(Protocollum Regni Congregationum. 66—68. l.)

XX.

1571. Április 5.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in Conuentu eorum generali, ex speciali mandato Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, ex edicto Dominorum Banorum, pro feria quinta ante Dominicam Ramispalmarum, id est quinta die mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo primo, Zagrabiae conclusi.

Imprimis uniuersi Domini Magnates et Nobiles, Statusque et Ordines praefatorum Regnorum, fideles subditi praefatae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini illorum clementissimi, intellecto felicissimo reditu Maiestatis suae Imperatoriae et Regiae, et spe aduentus Serenissimorum Prin-

cipum, filiorum suae Maiestatis ex Regno Hispaniae, ad propinquiora loca Regni Hungariae, summe congratulantur, deprecanturque Deum optimum maximum, dignetur suas Maiestates felicissime in Regnum Hungariae redire facere; quo reditus suarum Maiestatum in Hungariam ad tranquillitatem totius Christianae Reipublicae, felicemque permansionem patriae hungaricae fidelium subditorum fieri possit et valeat.

Item, iuxta clemens mandatum suae Sacrae Maiestatis, ad Dominos Banos factum, ut conuocatis uniuersis praescriptis fidelibus Regnicolis huius Regni, Maiestatis suae Caesareae et Regiae, modus et ordo inueniretur, quo victualibus, non solum ad repentinum hostis motum aliquem, sed ut milites praesidiarii, in hac undeque apparente annonae penuria, habeant unde viuant, melius aliquando prouideatur, quo certum aliquem numerum frumenti beneuolenter ipsi Regnicolae praestent, et in medium conferant, et pro tolerabili pretio militibus praesidiariis in finitimis locis degentibus concedant; prout haec uberius et fusius praefati fideles Regnicolae, ex relatibus nunciorum Generosi et Magnifici Domini Viti ab Hallek Locumtenentis Generalis Capitaneatus confiniorum huius Regni Sclavoniae et Consiliarii suae Maiestatis, intellexerunt, fideles subditi Regnicolae praefati, parcentes summae inopiae miserorum colonorum, et nolentes illis grauamini esse, de propriis suis victualibus nonnulli Domini certum numerum frumenti, modo infrascripto contribuerunt, ut videlicet Reuerendissimus dominus Georgius Draskovich Episcopus Ecclesiae Zagrabiensis, praefatae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Consiliarius et Banus, ad sustentationem militum suae Maiestatis in Ivanich, loco scilicet finitimo degentium, tritici quartas ducentas, singulam quartam per florenum unum hungaricalem, milii quartas tercentas, singulam quartam per Renensem florenum unum, avenae quartas centum, prout in foro Zagrabiensi avena ipsa venditur, cum quarta Zagrabiensi, vini cubulos tercentos, singulam pintam per denarios sex, ad villam Dobravchak vocatam, propinquissimam dicto Ivanich, suis propriis fatigiis et expensis, deduci faciet; similiter et Nicolaus Kerchelich ad Zizek milii quartas ducentas et vini cubulos centum, eodem modo positurus est.

Item Magnificus dominus Franciscus Tahy tritici quartas tercentas, milii quartas ducentas, avenae quartas centum, huc Zagrabiam, similiter eadem quarta Zagrabiensi, et pro eodem pretio, ad sustentationem militum suae Maiestatis in locis finitimis degentium, positurus est. Item Generosa ac Magnifica Domina Barbara Alapy, relicta Spectabilis et Magnifici condam domini Petri Erdödy de Monyorokerek, Comitis perpetui Montis Claudii ac alias Bani, per nuntios suos, tritici quartas centum, milii quartas centum, ad praefatam villam Dobrovchak, pro eodem pretio se posituram obtulit. Item Reverendi domini Christophorus de Mykulych Lector et Thomas Dombrensis Archidiaconus Dubicensis, Canonici Ecclesiae Zagrabiensis, singulus illorum, pro eodem pretio, quartas tritici centum hic Zagrabiae se daturos obtulerunt. Item ex Castris Sztenychnyak, Domini Franciscus de Nadasd et Ozal, Dominorum Comitum de Zrinio, et alii Domini et Nobiles trans Colapim bona habentes, ad locum finitimum Byhach, de tritico, milio et vino, pro posse illorum, Magistro victualium illorum confiniorum, pro eodem pretio, ad sustentationem militum praesidiariorum illorum confiniorum, se daturos obtulerunt. Item uniuersi reliqui Domini et Nobiles Regni, pro posse illorum, de tritico, milio et vino, Magistris victualium suae Maiestatis, in confiniis huius Regni Sclavoniae constitutis, singulus illorum pro posse suo, pro tollerabili pretio, ad confinia et sustentationem militum praesidiariorum, dummodo cum parata pecunia praefati Magistri victualium Dominos et Nobiles requirant, benevole praestituros se obtulerunt; ita tamen, ut praefati Magistri victualium, usque festum Sancti Georgii proxime affuturum, praenominatis Dominis et Nobilibus pretium praescriptum praefatorum frumentorum et vini deponant et persolvant; alioquin postea, prout in foris liberarum Civitatum suae Maiestatis, vendentur, frumenta et vina huiusmodi emere poterint.

Item de munitione locorum finitimorum, prout in priori quoque Conuentu eorundem, ita et nunc decretum est, ut qui oblatos labores non praestiterunt, per omnia remedia opportuna per Vicecomites et Judices Nobilium Regni, ad loca finitima et fortalitia praestare compellantur; quibus omnibus

potissimum Dominus Vicebanus superintendere debebit. De laboribus etiam, prius ad Hrastoviczam deputatis, qui Domini et Nobiles ad castrum finitimum Blynya labores praestiterint, in rationem acceptentur, prout etiam si ad Hrastoviczam praestiti fuissent, cum et castrum praefatum Blynya nuncupatum, e manibus Turcarum ereptum, maximi sit momenti pro defensione Regni.

Caeterum, praefati fideles subditi Regnicolae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, non sine graui molestia supplicari curant, cum postquam Generosus et Magnificus condam dominus Joannes Lenkovych, Confiuiorum Croatiae et Sclavoniae Generalis Capitaneus, officio Capitaneatus sui valedixit, ab eo toto tempore in finitimas arces et fortalitia Confiniorum Regni de pixidibus, pulveribus, globis, et plumbo, ac aliis apparatibus bellicis, nihil provisum est, Capitaneique et Praefecti huiusmodi arcium et fortalitiorum finitimorum, non ut contra vim hostium tempore obsidionis (quod Deus auertat) aliquam arcem, vel fortalitium finitimum per aliquod parvum tempus defendere et retinere possint, imo sua Sacra Maiestas cunctis fidelibus suis Regnicolis certam fidem adhibere dignetur, ut etiam tempore excursionis hostium Thurcarum, tantum pulveris in plurimis castris et castellis non habeant, quo excursionem ipsam Thurcicam, per sonitum bombardarum vel pixidum, miseris circumuicinis Christianis manifestare possint. Supplicant igitur humilime, Maiestas sua Sacra Caesarea et Regia, ob innatam erga fideles suos gratiam tanto periculo fidelium suorum subditorum praevenire dignetur, ut statim de bellicis apparatibus, pulvere, pixidibus, et plumbo, ac globis ad praescripta loca finitima, per illos quorum interest, clementer prouideri faciat.

Accessit etiam, non sine grauissima molestia uniuersorum Dominorum et Nobilium, Statuumque et Ordinum fidelium Regnicolarum Suae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, adhuc sub proxime praeterito Generalium Judiciorum octavalium Regni festi Epiphaniarum Domini, termino, ex comissione et mandato Serenissimi Principis et Domini Domini Caroli, Dei gratia Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae etc., fratris charissimi et Locumtenentis in Hungaria praefa-

tae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini videlicet gratiosissimi, Egregios Dominos Joannem Zermegh, Consiliarium Camerae Hungaricae, alterum Joannem Aynkerayther, familiarem sacrae suae Caesareae et Regiae Maiestatis, per praefatam Cameram Hungaricam, ad quandam nouam reuisionem seu circumspectionem dicationis seu connumerationis portarum, reliquiarum praefati Regni Sclavoniae, nescitur ex cuius instinctu, contra libertates et priuilegia praefati Regni Maiestatis suae Sclavoniae, destinatos esse. Supplicant itaque humillime praefati fideles uniuersi Domini Nobilesque, ac Status et Ordines dicti Regni, fideles subditi Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati, Domino Domino illorum clementissimo, Maiestas sua Caesarea et Regia, considerata summa humilitate et obedientia praefatorum fidelium subditorum suorum, qua semper, non parcendo sibi ipsis et miseris colonis illorum, omnibus constitutionibus publicis suae Sacrae Maiestatis et Regni obedientissimi fuerint, ne fideles suos. huiusmodi inaudita noua circumspectione seu reuisione dicae, iam semel per Dicatores suae Sacrae Maiestatis eta praefata Camera Hungarica delegatos, praesentibus certis Juratis Nobilibus Regni et Judicibus Nobilium, iuxta praemissam publicam constitutionem Posoniensem, fideliter, prout ipsi Regnicolae credunt, peractae, inaudita hac novitate, contra praefatam libertatem et priuilegia fidelium suorum subditorum, aggrauari clementissime permittat; unde et clementissimum expectant responsum, prout super his et praefatam Cameram suae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis Hungaricam, ipsi Regnicolae per litteras illorum certificare curarunt.

Praeterea, cum certe auditur, duos Beglerbeghos cum ingentibus copiis Thurcarum Boznam aduenisse, verenturque, ne hostes ipsi inprouise in aliquam arcium finitimarum irrui attemptarent; ut autem ad haec maior vigilantia fidelium subditorum Regnicolarum accedat, dum et quandocunque Domini Bani in subsidium alicuius arcis vel loci finitimi, contra hostes gentes armatas levare voluerint, id, iuxta constitutiones priores publicas fidelium Regnicolarum, facere, et gentes armatas in arces et loca finitima locare possint et valeant.

Postremo, cum Judicia octavalia Regni a certis tempo-

ribus in Capitulo Zagrabiensi celebrari solebant, commodaque hospicia pro Dominis et Nobilibus causantibus, Magistrisque Prothonotariis ac procuratoribus, etiam cum maxima difficultate Dominorum Capitularium, habere in Capitulo ipsorum possunt; videretur igitur commodus locus huiusmodi celebrationis tam Judiciorum octavalium, quam brevium Judiciorum totius Comitatus Zagrabiensis, Civitas haec Maiestatis Caesareae et Regiae Mons Graecensis Zagrabiensis, accedente ad id gratiosa confirmatione praesentis Articuli Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis Vestrae.

Supplicant praeterea Status et Ordines praescripti Sacrae Caesareae et Regiae Maiestati, Domino illorum clementissimo humilime, ut praescriptos Articulos, in eadem Congregatione, communibus ipsorum votis et pari ac unanimi consensu conclusos, omniaque et singula in eis contenta, ratos, gratos et accepta habere, suumque Regium consensum illis praebere, authoritate sua Regia clementer acceptare, approbare et confirmare, ac Statibus et Ordinibus, fidelibus suis praescriptis, quamprimum clementer remittere dignetur. Datum Zagrabiae, praescripta feria quinta ante praenotatam Dominicam Ramispalmarum, primo scilicet die Congregationis praenotatae, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo primo.

(Protocollum Regni Congregationum 69—71. 1.)

XXI.

1571. Május 19.

Királyi leirat, az 1571. april 5-én tartott zágrábi gyülés végzéseinek megerösitése tárgyában.

Maximilianus Secundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

Reuerende, Spectabiles, Magnifici, Egregii, Nobiles, Prudentes ac Circumspecti, fideles Nobis dilecti. Exhibuit Nobis fidelis Noster Magnificus Balthasar Tahy, Nuncius vester,

Articulos, quos in proxima Dieta vestra, quinta die proxime elapsi mensis Aprilis, Zagrabiae celebrata, conclusistis. Quos quidem ubi intellexissemus, imprimis grato et clementi animo accepimus promptitudinem illam vestram, qua victualia pro confiniis contribuistis. Deinde quod ad reliquos articulos attinet, omnes eos ratos habemus et acceptos, excepto quod novam connumerationem vos admittere oportuisset, neque in hoc publicae constitutioni proxime celebratae Dietae Posoniensis contraire; quam tamen et ipsam nunc in suspenso relinquimus, ad aliam usque dicam, quae posthac primitus decernetur; committentes vobis clementer, ut ea, quae per vos decreta et conclusa sunt, etiam executioni demandanda et observanda curetis, secus non facturi. Datum in Arce nostra Regia Pragensi, decima nona die Mensis Maii, Anno Domini MDLXXI.

Maximilianus. Joannes Listhius E. Vesprimiensis.

(Protocollum Regni Congregationum 75. l.)

XXII.

1571. Október 30.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli seu Memoriale Dominorum et Nobilium, Statuumque et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclavoniae, in Conuentu eorundem generali, ad clemens mandatum Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, ex edicto Dominorum Banorum, ad eligendos Oratores seu Nuncios ad generalem Diaetam Hungariae, pro festo beati Martini Episcopi et Confessoris proxime venturum, in Ciuitate Posoniensi celebrandam, pro feria tertia proxima ante festum Omnium Sanctorum, in Ciuitate Zagrabiensi celebrato, Anno Domini 1571 conclusi.

Imprimis fideles Regnicolae, Domini Magnates et Nobi-

les, Statusque et Ordines, ad clemens mandatum Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis, Domini eorum clementissimi, eligunt Oratores seu Nuncios, ad praescriptam Diaetam Hungaricam: Reuerendum Dominum Thomam Dombrensem Archidiaconum Dubicensem et Canonicum Ecclesiae Zagrabiensis, ac Egregios Magistrum Emericum Pethe de Hetthes Protonotarium Regni et Gasparem de Druskoucz. Quibus singulis pro expensis praesentis itineris deputantur floreni centum hungaricales. Praefatis vero Oratoribus iniungunt Domini Regnicolae, ut supplicent, publico nomine praefatorum fidelium Regnicolarum dicto Domino Imperatori et Regi eorum clementissimo, cum Maiestas sua Caesarea et Regia iam a certis annis, postquam officium Banatus horum afflictorum Regnorum in Reuerendissimum Dominum Georgium Draskouich Episcopum Ecclesiae Zagrabiensis et Spectabilem ac Magnificum Dominum Franciscum Zluny de Frangepanibus, clementer imposuerit, qui Domini Bani, summa cura et diligentia, etiam cum copiosa sanguinis effusione, et captiuitate per Turcas multorum militum eorundem, confinia praefatorum Regnorum quasi intacta custodierint, neque ab ipso tempore Banatus illorum unicum castellum, seu aliquod vile fortalitium per Turcas, fidei Christianae hostes, intercipi permitterint, sed optime seruauerint; bona autem praefati Episcopatus Zagrabiensis et etiam Abbatiae Thopouzkiensis, a dicto Domino Episcopo et Bano, per hostes fidei Christianae omnino desolata, ad manus deuenerunt; sed tantundem castra et castella, plurimaque fortalitia, potissimum quae ipse Dominus Episcopus et Banus ad fluuios Colapis et Glyna, in praedicta Abbatia, pro firmissima tuitione confiniorum Regni, ex nouo erigere curauit, in desertis locis, in solicitissima custodia militum prae manibus habet, neque ipse Dominus Episcopus et Banus ex praefato Episcopatu et Abbatia quoque tantum prouentus habere potest, quo huiusmodi finitima castra et fortalitia intertenere, et neque quotidianum victum pro mensa personae suae habere posset. Praefatus quoque Dominus Franciscus Zluny Comes et Banus ad omnia castra sua haereditaria, in maximis confiniis et desertissimis locis posita, vix iam viginti colonos habet, sed cum militibus suis satis copiosis,

dies noctesque in summis Croatiae confiniis inuigilando, vere satis miserrimam vitam agit. Dignetur Maiestas Caesarea et Regia, pro sua erga fideles suos innata gratia, castrum Trakostyan, satis exiguissimi prouentus, campisque pro seminaturis frumentorum omnino quasi carentis, sine omni annuali censu, dicto Domino Episcopo et Bano, iure haereditario, pro auxilio sustentationis personae et familiae suorum, clementer conferre; praefato etiam Domino Comiti Francisco Zluny Bano de aliqua Arce iure haereditario clementer prouidere. Alioquin Maiestas sua Caesarea et Regia pro certo fidelibus suis Regnicolis fidem adhibeat creditiuam, quod, nisi iuxta supplicationum fidelium suorum Regnicolarum, dictis Dominis Banis, tam dicto Domino Episcopo Zagrabiensi, quam Domino Francisco Zluny tempestiue et clementer prouiderit, uterque ipsorum Dominorum Banorum, ex causis praemissis, et propter nimiam inopiam, deposito officio Banatus, ex his afflictis confiniis, in alia Regna sese conferre debebunt.

Caeterum, cum in his confiniis reliquiarum Regnorum suae Maiestatis Croatiae et Sclauoniae, per hostes fidei Christianae Turcas, nullae omnino obseruantur induciae, sed hostes ipsi dietim excursitantes, nisi solicite per milites, in dictis confiniis satis miserrimam vitam agentes, degentes, tamquam contra austures prouiderent, in abductione miserorum Christianorum satis maxima inferrent damna; dignetur Maiestas Caesarea et Regia, ex sua erga fideles suos innata gratia, maiori numero militum quam antea, tam equitum quam peditum, et frequentiori solutione, per singulas scilicet angarias anni semel, dictis Dominis Banis et militibus illorum de caetero prouideri facere; quo commodius contra insultus hostium confinia ipsa protegere possint.

Supplicent etiam iidem Oratores, cum fideles Regnicolae et miseri coloni ipsorum maximis laboribus, in erectione et munitione arcium et fortalitiorum finitimorum, in annos onerati sunt, in tantum, ut miseri coloni fidelium Regnicolarum sibi ipsis vel Dominis illorum terrestribus aliquam agriculturam vix exercere possunt, Dominus vero Capitaneus seu Praefectus Castelli Kapronczа ad Castellum praefatum et nunc ad colonos fere ducentos, excepta Ciuitate seu Oppido Kapron-

czensi possidei, quibus quidem colonis et etiam ciuibus nunquam ad Castellum praefatum aliquid fortificat, sed tantum pro se agriculturas et allodiaturas colonis ipsis singulis annis et temporibus exercere curat; dignaretur Maiestas Caesarea et Regia Domino Vito ab Hallek confiniorum huius Regni Sclauoniae generalis Capitaneatus Locumtenenti, et ipsi quoque Capitaneo Kapronczensi, clementer et firmiter committere, ut labores praefatorum colonorum et ciuium Kapronczensium, non in proprios usus et quaestus ipse Dominus Capitaneus Kapronczensis, sed ad fortificationem praefati Castelli Kapronczensis de caetero conuertere debeat.

Cum autem Sacratissima condam piae memoriae Caesarea et Regia Maiestas, Imperator et Rex Ferdinandus, usque ad discessum suum, dicam suam Regiam, Maiestati suae ex bonis Dominorum Capitularium Ecclesiae Zagrabiensis, singulis annis ad Cameram suae Maiestatis Hungaricam prouenire debentem, pro intertentione et solutione militum in castro finitimo dictorum Dominorum Capitularium Sziszek vocato degentium, deputauerat, ad cuius quidem Castri custodiam et intertentionem praefati Domini Capitulares omnes fere prouentus ipsorum, quibus sese Ecclesiae Dei praefatae, dies noctesque quam Regno suae Maiestatis seruientes, pro quotidiano victu et amictu sustentare deberent; dignetur Maiestas quoque sua Caesarea et Regia dicam suam Regiam ex bonis praefatorum Dominorum Capitularium singulis annis prouenire suae Maiestati debentem, in subsidium solutionis militum et custodiae dicti finitimi Castri Sziszek, quod est propugnaculum reliquiarum huius afflicti Regni Sclauoniae, de caetero clementer deputare et conferre, ipsi Oratores suae Maiestati supplicent.

Praefati etiam Oratores in omnibus iustis et licitis, ac libertati Regni et patriae non derogantibus, penes Dominum Franciscum Tahy, contra Dominam Relictam Hennyng et suos, nomine publico Regni supplicare debeant; Sua Maiestas dignetur inter illos iustitiam administrari facere.

Supplicent etiam iidem Oratores, ut sua Maiestas Domino Matthiae Kegleuich, pro custodia et intertentione Ca-

telli Thentcsina, satis in extremis confiniis positi, certa solutione clementer prouideat.

Memoriale Regni.

Decernunt praetera iidem Regnicolae, ut Dominus Petrus Rattkai, Joannes Forchich Vicebanus, alter Joannes Petrichevich Viceprotonotarius Regni et duo Domini Canonici, per Dominos Capitulares ad id deputati, quibus omnibus Dominus Reuerendissimus Episcopus et Banus superintendat, prout prius conclusum est, a tempore Banatus Spectabilis et Magnifici condam Domini Petri Erdeodi usque ad praesens, ab omnibus Exactoribus pecuniarum fumalium Regni, praefixo eisdem, per literas Regnicolarum, ad praesens datum, certo termino, Zagrabiae iustam rationem, cum plenaria satisfactione, extorqueant.

Imponuntur autem fumales pecuniae, tam ad expensas praescriptorum Oratorum, quas nunc mutuo leuare debent, quam ad solutionem Assessorum Sedis Judiciariae Banalis, et etiam in reconpensam certae summae pecuniarum, quam Egregius Michael Urnoczi, ad necessitatem Regni, ex dica Regia accomodasse dicitur, nec non etiam ad varias futuras necessitates Regni, a singulo fumo, singuli quadraginta denarii, in partibus quoque Transcolapinis, iuxta limitationem praefatorum Vicebani et Viceprotonotarii Regni, ad festum Circumcisionis Domini, proxime affuturum, ex Comitatu Zagrabiensi, partibus scilicet Cisscolapinis, et Comitatu quoque Crisiensi, ad manus Reuerendi Domini Petri Heressinczi Lectoris et Canonici Ecclesiae Zagrabiensis; in partibus vero Transcolapinis Wolfgango Giczy; in Comitatu vero Varasdiensi praefato Gaspare Druskoczi Exactoribus, iuxta proxime praeteritam dicam, omnes et singuli administrare debebunt.

Pro exactione vero huiusmodi pecuniarum fumalium, Domino Lectori deputantur, ex eisdem pecuniis fumalibus, floreni viginti, Gaspari Druskoczi floreni duodecim, Wolfgango Giczy floreni duodecim. Qui Exactores, habentes iustum salarium, quosdam abusiuos denarios duos a schedis expeditoriis exigere de caetero ne sint ausi.

Dominus etiam Vicebanus, posito certo termino Praefectis, seu Exactoribus laborum Kapronczensium et Iuanichensium, ac aliorum locorum finitimorum, iustam ab eisdem accipiat rationem, et restantias quoque laborum, si quae fuerint, ad praescripta loca finitima, sine respectu personarum, administrari compellat.

Pontem etiam arcis Iuanichiensis, ex restantiis laboratorum, quamprimum aedificari curet.

Talleri etiam pro denariis centum, prout iam conclusum est, sub amissione rerum venalium, per quosuis accipiantur.

Frumenta quoque cuiusuis generis et vina, ac alia victualia, ad victum militum et equorum necessaria, in confiniis degentes, prout in liberis Ciuitatibus Regiis, singulis temporibus anni, venduntur, Regnicolaeque et coloni eorundem ubique eo pretio vendere debeant.

Conclusum etiam est, quia propter metum hostis et difficultatem viarum, tam Judices Ordinarii, quam procuratores, miserique nobiles, ad celebrationem breuium Judiciorum Comitatus Crisiensis accedere periculosum existimant, et ideo, ex his rationibus et difficultatibus, Domini Regnicolae Judicia ipsa breuia Comitatus Crisiensis, prout prius quoque consuetum erat, in Ciuitatem Zagrabiensem celebrandam reducunt, quandocunque Vicebanus Regni, pro tempore constitutus, Judicia ipsa breuia praescripto Comitatui celebranda, in dicta Ciuitate Zagrabiensi publicari fecerit.

Ut autem praemissa omnia per Status et Ordines Regni conclusa, firma sint, et per quosuis Dominos et Nobiles, ac Status et Ordines ipsos, suo modo inuiolabiliter obseruentur, iidem Status et Ordines Regni, Articulos ipsos sigillo Regni obsignandos et muniendos esse voluerunt. Datum in praescripta Ciuitate Zagrabiensi, praenotata feria tertia proxima ante praelibatum festum Omnium Sanctorum, prima scilicet die Congregationis praenotatae. Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo primo suprascripto.

Joannes Petrichevich
Viceprotonotarius Regni.

(Protocollum Regni Congregationum. 77—80. I.)

XXII.

1572. Június 2.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli, seu Memoriale Dominorum et Nobilium, Statuumque et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in Conuentu eorundem Generali, ex edicto Dominorum Banorum, pro intelligendis Articulis, seu Constitutionibus Dominorum Praelatorum Baronum et Nobilium Regni Hungariae, in generali eorum Conuentu, pro festo Purificationis Beatissimae Virginis Mariae proxime praeterito Posonii celebrato, per Oratores Regni reportatis, et aliis necessitatibus eiusdem Regni, in Ciuitate Zagrabiensi, pro feria secunda proxima post festum sanctissimae et indiuiduae Trinitatis, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, conclusi.

Imprimis praefati fideles Regnicolae, penes Dicatores Regios, per Cameram suae Maiestatis Hungaricam, ad nouam connumerationem, iuxta conclusionem praefatae Diaetae Posoniensis, Juratos Nobiles Comitatuum eligere voluerunt, prout et elegerunt, in Comitatu Crisiensi Georgium Finthich, vel illo id officium assumere et ad finem prosequi nequeunte, Moysem Homzki de Hom; in Zagrabiensi vero Christophorum Brada vel Matthiam Zalathnoki; in Varasdiensi autem Cristophorum Wraghouich, vel Sigismundum Pálffy; quibus more veterano, ex fumalibus pecuniis Regni, expensae per exactores praestabuntur.

Item, quoniam sub proxime praeterito Posoniensi Conuentu, claustrum seu fortalitium Iuanichense huius miserrimi Regni, contra insultum hostium fidei Christianae, quasi propugnaculum, malo casu accidente, combustum sit, et ideo Domini Regnicolae, ad reformandum et restaurandum praescrip-

tum claustrum, seu fortalitium, quantum pro nunc fieri potest, ex processibus Matthiae Ratkay de Felseő Ztubicza et Thomae Mikulich de Brokunocz Judicum Nobilium Comitatus Zagrabiensis, de bonis quorumuis Dominorum et Nobilium, in praefatis duobus processibus bona habentium, ad feriam secundam proxime affuturam, de singulis fumis laboratores pedestres cum securibus et ligonibus tres; item a singulo uno fumo, robora duo quercina longitudinis cubitorum quatuordecim; item a singulis quinque fumis virgultorum currus duos, ad praescriptum claustrum, seu fortalitium Iuanich praestare debeant, vel autem per omnia opportuna remedia, per Vicecomites, et Judices Nobilium compellantur. Et quia Domini Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis, statim post factam combustionem praefati claustri, seu fortalitii, certos currus roborum et laboratores, ad restaurationem ipsius fortalitii, praesitisse dicuntur, huiusmodi laboratores et currus, roboraque in praesentem contributionem huiusmodi laborum computari debent.

Similiter uniuersae restantiae, tam laboratorum quam curruum et aliorum idgenus in praescriptis Conuentibus ad fortificationem Hraztouicensem deputati, per Vicecomites, et Judices Nobilium Comitatuum Regni, per solitas vadiationes, et opportuna etiam remedia, praestari compellantur.

Quia autem in superioribus Conuentibus, ad certas querelas Dominorum et Nobilium in Campo Thuropolya commorantium, et inter Zauum bona habentium, certi Commissarii ad reuidenda loca, ubi fluuius Zaui recludi, et etiam transfodi commode posset, ut tanta damma et pericula fluuius ipse Zaui partibus illis non inferret, deputati fuissent, eaque reuidissent; et quia aliqui ex praefatis Dominis et Nobilibus reuisioni praefatorum Commissariorum obedirent, alii vero contradicerent, id deiectum est ad felicem futuram coronationem Serenissimi Domini Archiducis Rudolphi, in Regem Hungariae, ut Dominus Episcopus et Banus de his certificet Caesaream Maiestatem, et quicquid per suam Maiestatem super his, deliberatum fuerit, id debitae quoque executioni demandabitur.

Item, quia, veteranus locus vadi in Zaua Greguricza Brod vocatus, per vehementiam ipsius fluuii Zaui demolitus es-

set, ut nullus Regnicolarum ibidem commode transire posset, Dominus autem Gaspar Alapi, in alio loco in suis bonis et pertinentiis, ubi dicto Domino Alapi et colonis suis, ex nouo vado, quod ex una parte in territorio ipsius Domini Gasparis Alapi, Stephanus Gregorianczi loco ipsius veterani vadi erigi deberet, non sine damnis ipsius Domini Alapi et colonorum suorum esset; propterea decretum est, ut vel ipse Stephanus Gregorianczi concordet cum ipso Domino Alapi, de prouentibus ipsius noui vadi, et simul vadum teneant et obseruent vel autem ipse Dominus Alapi in suis terris vadum nouum sibi erigat, et viam per territorium suum paret, quo totus locus Regnicolis ibidem transeuntibus fieri possit. Qui vero ex Regnicolis per veteranum vadum ipsius Domini Stephani Gregorianczi transire voluerit, id quoque libere admittitur.

Item quia indagines in Abbatia Thopozkiensi, potissimum circa fluuium Glÿna, et alibi in vicinis locis, contra insultus hostium intersecantes summe necessarii videntur, omnes Domini et potiores Nobiles Transcolapim bona habentes de intersecandis huiusmodi indaginibus, habito mutuo tractatu, cum Reuerendissimo Domino Episcopo et Bano, modum huiusmodi operi limitent, atque praestantes inferiores quoque Nobiles ibidem commorantes, iuxta veteranam limitationem laborum, laboratores praestare teneantur.

Pecuniae fumales in proxime praeterito Conuentu, per Dominos Regnicolas impositae, et limitatae quoque Transcolapim, omnes et singuli etiam per vadiationes bonorum, eas exactoribus ad id deputatis, administrare debeant. Talleri, iuxta commissionem Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, et conclusionem Dominorum Regnicolarum in superioribus Conuentibus factam, sub amissione rerum venalium per quosuis accipiantur.

Quia Magister Emericus Protonotarius, in proxime praeterito Conuentu Posoniensi, in officio oratoris plus expendisse, quam illi pro expensis per Regnicolas datum fuisset, conqueritur; et ideo Gaspar Druskoczi exactor fumalium pecuniarum Comitatus Varasdiensis, praefato Magistro Protonotario, supra illos florenos centum, prius illi pro expensis deputatos, florenos quinquaginta ad suam quietantiam praestare debeat.

Item quia rebellio colonorum Szomszeduariensium, et Ztubicensium, sine expresso mandato Caesareae Maiestatis sedari non potest, et ideo nuncii Regni ad suam Maiestatem in hac parte transmissi sunt: videlicet Magnificus Dominus Simon Keglevich de Buzin ac Egregius Joannes Becze, cum literis Regni suae Maiestati praesentandis. Quibus, pro expensis praesentis itineris, Dominus Gaspar Alapi et Joannes Petricheuich Viceprotonotarius, necnon Dominus Petrus Heresinczi Lector, ac Valentinus Napuli Custos Ecclesiae Zagrabiensis, ex subsidio Hrastouiczensi, in Sacrario dictae Ecclesiae reposito, mutuo talleros centum et quinquaginta praestare debeant.

Item Venerabilis Dominus Joannes Praesbiter de Dobrokuchyai Nuncius Dominorum Lucae et Michaelis Zekel, cum literis credentionalibus eorundem, conqueritur et protestatur contra Capitulum Ecclesiae Chasmensis, de abnegata quadam executione literarum ammonitoriarum pro parte Domini Matthiae Kegleuich, contra praefatum Dominum Michaelem Zekel emanatarum, ac tandem literarum superinde relatoriarum eidem Domino Matthiae Kegleuich, per praefatum Capitulum extradatarum. Idem etiam protestatur et conqueritur contra quosdam Huzkokos, ipsius Domini Matthiae Kegleuich, qui multa mala et damna, depraedationesque in bonis ipsius Domini Michaelis Zekel facerent.

Item Nobilis Domina Anna Nouakouich Relicta Egregii quondam Joannis Aythich de Buzecha, conqueritur contra Franciscum Dessich, et consortem suam, pro violenta eiectione verberatione et distractione eiusdem Dominae Relictae ex Curia eiusdem nobilitari, in possessione Zlannoucz habita quam eadem Domina Relicta post emaritationem praefatae Dominae consortis ipsius Francisci Dessich, deposita ei in Comitatu dote, pro se occupasset, iure Regni.. Deliberatum est, quod ipsa Domina Relicta, iuxta contenta Decreti, possideat curiam et bona; pro iniuriis vero illatis euocet patratorem malorum si voluerit, et habebit iudicium.

Item, ad querelam Nobilium Georgii, Stephani, et Simonis Herendich de Lyppa, contra Nobiles Michaelem et Nicolaum similiter Herendich de Ottok, et alios fratres eorun-

dem, pro facta secundaria repulsione, quae in Comitatibus non admittitur, deliberatum est, ut Dominus Vicebanus et Comes, authoritate Dominorum Banorum, validiori manu literas ipsas adiudicatorias, non obstante quauis repulsione, debitae executioni demandet.

Similiter et ipse Michael Herendich protestatur in sua, ac fratrum personis, quod ipse admitteret executionem Domino Vicebano et Comiti, ad Castellum Ottok, aliter Mlaha vocatum, in fluuio Mresnicza erectum, et protestaretur etiam, quod duplici via causam ipsam prosequeretur, tam in breuibus iudiciis Comitatus,quam etiam in Congregatione generali Regni.

Item Domini Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis, conqueruntur contra Nobiles Georgium Herendich et Franciscum Aÿthich, fratresque eiusdem Francisci Aÿthich, pro turbatione Vicecomitum et Judicum Nobilium, in executionibus pro decimis ecclesiae facta, et protestantur.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, firmiter et inuiolabiliter obseruanda, per quosuis Status et Ordines Regni, iidem Domini Regnicolae praescriptam conclusionem illorum, et articulos praenominatos, sigillo Regni obsignare voluerunt. Datum in praescripta Ciuitate Zagrabiensi, primo die Congregationis praenotatae, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

(Protocollum Regni Congregationum. 81—83. l.)

XXIV.

1572. Augusztus 11.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli Dominorum et Nobilium, aliorumque Statuum et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in generali eorum Congregatione, in Ciuitate Regia Zagrabiensi, ex edicto Dominorum Banorum celebrata, pro futura coronatione Serenissimi Archiducis Rudolphi in Regem Hungariae, pro festo Na-

tiuitatis Beatissimae Virginis Mariae proxime affuturo, et eligendi Oratores, ad Diaetam Generalem ibidem subsequentem, in Ciuitate Regia Posoniensi celebrandam, pro festo Sancti Laurentii Martyris conclusi, Anno Domini 1572.

Imprimis fideles Regnicolae Domini et Magnates, Statusque et Ordines Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in praesenti Conuentu existentes, intellecto mandato suae Sacrae Maiestatis, felici futurae coronationi Serenissimi Domini Archiducis Rudolphi, in Regem Hungariae, summopere congaudent. Qui potiores Domini et Nobiles, iuxta clemens mandatum Suae Maiestatis, ad praemissam coronationem, pro posse illorum, cum apparatibus viritim, et per singula capita, sese ituros obtulerunt; inferioribus vero Nobilibus, potissimum unius sessionis, qui ob defectum expensarum et metum Turcarum, ex hoc Regno, ad tam longum iter proficisci nequeunt, sua Sacra Maiestas parcere dignetur; nihilominus, tales quoque Nobiles uniuersi vada transitoria, in fluuiis et confiniis Regni existentia, simul cum Domino Vicebano, qui illis praeerit, contra insultum hostium, interim fideliter custodire debebunt.

Quia vero, post praemissam felicem coronationem, Diaeta ipsa generalis Regni Hungariae, statim sequetur, impossibile videtur, ut uniuersi Domini et Nobiles huius Regni, qui coronationi intererunt, ad finem usque Diaetae et conclusioni praesentes fieri possent; cum autem ad Diaetam ipsam certi articuli, libertates Regni concernentes, per suam Maiestatem et Dominos Regnicolos Regni Hungariae, ex proxime praeterita Diaeta Posoniensi, reiecti esse videntur, et ideo Domini Regnicolae summe necessarium esse dixerunt, ut ex fratribus ipsorum, certos viros peritos in medium Dominorum Regnicolarum Regni Hungariae transmittant; nempe Reuerendissimum Dominum Ladislaum Archidiaconum Goricensem et Canonicum Ecclesiae Zagrabiensis, ac Egregios Magistrum Emericum Pethe de Hethes Protonotarium et Joannem Petricheuich de Miketincz Viceprotonotarium Regni; qui tractatui et conclusioni praescriptae Diaetae Hungariae presentes esse debebunt. Quibus Dominis Oratoribus pro expen-

sis, tam prolixae Diaetae Hungariae, singulis florenos centum, et sexaginta per Dominos exactores fumalium Regni, pro expensis numerari debebunt.

Ad quas expensas Domini etiam et Nobiles Transcolapim bona habentes, in fumales pecunias medietatem, prout in praeterito Conuentu illis impositum fuerat, ad manus Egregii Wolffgangi Gyczy, Domino Lectori Exactori fumalium huius Comitatus Zagrabiensis praesentando, se beneuole daturos obtulerunt.

Quia autem pro praesenti, in tam repentino motu Dominorum Oratorum, Domini Exactores Regni, sufficientes expensas ipsis dandas, non habere posse referunt; et ideo conclusum est, ut Domini Petrus Rattkai Vicebanus Regni et Lector Zagrabiensis, simul cum Viceprotonotario Regni, in expensas praescriptorum Oratorum talleros centum et triginta, ex ladula contributionis Hraztouicensis, in Sacrario Sancti Regis Stephani reposita, excipiant; quam quidem pecuniam Exactores fumalium pecuniarum Regni, quamprimum pecunias fumales totaliter exegerint, iterum in ladulam ipsam subsidii Hraztouicensis deponant.

Qui praescripti Oratores Regni, curent tam apud suam Maiestatem Caesaream et Regiam, quam nouum Regem Hungariae, et Dominos quoque Regnicolas Regni Hungariae, pro omnibus libertatibus Regni obseruandis, potissimum vero, ut dica Comitatus Crisiensis iterum aboleatur, in partibus quoque Transcolapinis ne admittatur.

Reliqua quoque omnia ad necessitates Regni concernentia, industriae praefatorum Dominorum Oratorum sunt commissa.

Quia autem Egregius condam Matthias Chernkoczi Judex Nobilium Comitatus Zagrabiensis e viuis excessit, loco eius in officium Judex Nobilium creatus est Blasius Pogledich de Korillouez, qui solitum praestitit iuramentum coram Regno.

Similiter et Joannes Kuskoczi officio Judicis Nobilium Comitatus Crisiensis coram Regno valedixit; in locum eiusdem creatus est Judex Nobilium ipsius Comitatus Crisiensis Nobilis Andreas Wlyak, qui similiter iurauit coram Regno.

Et quoniam sua Maiestas, et Domini Praefectus et Con-

siliari Camerae Hungaricae, Egregium Michaelem Urnoczi in Dicatorem totius Regni Sclauoniae praefecisse scribunt, et acceptari iubent, iuxta commissionem suae Maiestatis, et conclusionem Regni Hungariae, iuratus Nobilis in Comitatibus Zagrabiensi et Crisiensi, creatus est, penes praescriptum Dicatorem, Egregius Christophorus Brada de Mikudincz, qui coram Regno, super fideli executione officii sui, debitum praestitit iuramentum.

Deliberatum etiam est, ut duo Judices Nobilium Comitatus Zagrabiensis, rebelles colonos Szomszeduarienses et Zthubicenses, ad praestandos decretos labores Iuanichenses, per colonos aliorum Dominorum et Nobilium Regnicolarum, iamdiu praestitos, admoneant.

Quia autem Egregius Franciscus Nouak, coram Dominis Banis et aliis Capitaneis suae Maiestatis (quod commercium cum Turcis haberet) per quosdam aemulos suos se diffamatum esse, summe conqueritur, et ideo publice coram Regno, super huiusmodi indebita diffamatione aemulorum suorum protestatur, literasque sibi petit dari protestationales; cui dari debentur.

Et quoniam, in persona Magnifici Domini Francisci Tahy, ad puniendos rebelles colonos Szomszeduarienses et Zthubicenses, protestatur, e contra vero et Dominus Stephanus Gregorianczi, tam in sua, quam Dominae Relictae Ursulae Merniczer, et filiarum suarum personis protestatur, ut prius bona illa diuidantur inter partes, et sic tandem portionem colonorum suorum Dominus Tahy, pro rebellione et delictis, si voluerit punire faciat, negotium autem praescriptum sua Sacra Maiestas delectis Commissariis, nunc praesentibus componi, et sedari commisit; nihilominus praefati rebelles coloni rebellioni cedere nolunt, et ideo Domini Oratores, tum apud suam Maiestatem, quam Dominos Regnicolas Regni Hungariae, sedule intercedant, ut praefati coloni rebelles, qui non tantum contra ipsum Dominum Tahy, sed etiam contra suam Maiestatem et libertatem totius Regni deliquerunt, meritam punitionem ne euadant.

Egregius quoque Ladislaus Sibrik de Szaruaskend, contra rebelles colonos Lyudbregienses, Dominae Relictae

condam Gabrielis Thuroczi, qui Castrum Lyudbregh, praesente et in agone agente ibidem praefata Domina Relicta, et dicto Ladislao Sibrik, fratre eiusdem Dominae Relictae similiter praesente, violenter subintrare intercepissent, dictumque Ladislaum Sibrik enormiter verberassent, summe conqueritur, et protestatur, petitque dictos colonos pro huiusmodi delictis, per Dominos Banos et Regnicolas puniri; conclusum est, ut per Dominos Banos iudicio puniantur, potissimum vero prouisor castri illius, nunc in Congregatione praesens, qui factum modo non negat.

Egregii similiter Wolffgangus Gyczy, Joannes Chutor, et alter Joannes Voykouich, in personis Dominarum consortum suarum, contra Generosam ac Magnificam Dominam Barbaram Alapi, Relictam Spectabilis et Magnifici condam Domini Petri Erdeődi Comitis et Bani, querulose protestantur, qualiter proximis temporibus, praefata Domina Relicta personaliter cum officialibus, colonis et seruitoribus suis et filiorum suorum, in pertinentias possessionis Jegyndoucz vocatae, in Comitatu Zagrabiensi existentias habitas, praefatarum Dominarum protestantium, lite adhuc pendente, et causa nondum reuisa, irruisset, ibidemque certas metas terreas erexisset, per quarum quidem metarum erectionem certos terras arabiles et foenilia, vepresque et siluas colonorum dictae possessionis Jegyndoucz, et per consequens dictarum Dominarum querulantium violenter, et sine omni legitima executione, pro se et suis occupasset; quae quidem bona occupata sic violenter, petunt sibi penes articulos publicae constitutionis restatui. Stephanus vero Ladomerius, in persona dictae Dominae Barbarae Relictae, tempore reambulationis metarum Castri Okych factae, in iudicio contradictorio, procuratorem dictarum Dominarum querulantium cessisse, et superinde habere ipsam Dominam Relictam literas adiudicatorias, et nihil iniuriae dictis Dominabus querulantibus intulisse, respondit. Unde per Dominos Regnicolas conclusum est, quia, lite pendente, et causa nondum decisa, propria authoritate dicta Domina Barbara Relicta, in bonis ipsis litigiosis, sine omni legitima executione, metas erigere, et bona ipsa pro se et suis occupare minime debuisset; et ideo committitur Domino Vicebano, ut

ipse simul cum Vicecomitibus suis et Judicibus Nobilium Comitatus Zagrabiensis, cum literis praeceptoriis Dominorum Banorum, praefatam Dominam Relictam ad demoliendas ipsas metas, et retinenda praefata bona, nomine Dominorum Banorum et totius Regni, ipsam Dominam Relictam admoneat, alioquin bona ipsa dictus Dominus Vicebanus, penes articulos publicae constitutionis, spoliatis restatuat, et metas, sic indebite erectas, demoliri faciat.

Bona quoque Joannis Suberaÿ, per Matthiam Dely et Dominam consortem suam Transcolapim violenter occupata, iuxta priorem conclusionem, Dominus Vicebanus, cum Vicegerentibus suis, spoliato restatuat, et sic tandem partes iure agant.

Quae praemissa, et quaeuis praemissorum singula, firmiter et inuiolabiliter obseruanda, per quosuis Status et Ordines Regni, iidem Domini Regnicolae, praescriptam conclusionem illorum, et articulos praenominatos, sigillo Regni obsignare voluerunt. Datum in praedicta Ciuitate Regia Zagrabiensi, primo videlicet die Congregationis praenotatae, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Joannes Petricheuich
Viceprotonotarius Regni.

(Protocollum Regni Congregationum. 84—87 l.)

XXIV.

1572. Deczember 7.

A zágrábi gyülés végzései.

Articuli seu Memorialis Dominorum et Nobilium, Statuumque et Ordinum Regnorum Croatiae et Sclauoniae, in Conuentu eorundem generali, ex edicto Dominorum Banorum, pro intelligendis Articulis, seu Constitutionibus Dominorum Praelatorum, Baronum et Nobilium Regni Hungariae, in generali eorum Conuentu, pro festo Natiuitatis beatissimae

Virginis Mariae proxime praeterito, tempore Coronationis Serenissimi Archiducis Rudolphi in Regem Hungariae, Posonii celebrato, per Oratores Regni, videlicet Reuerendissimum Ladislaum Archidiaconum Goricensem et Canonicum Ecclesiae Zagrabiensis, ac Egregios Magistros Emericum Pethe de Hethes Protonotarium et Joannem Petricheuich de Miketincz Viceprotonotarium Regni, in Ciuitate Zagrabiensi, pro die Dominico proximo post festum beati Nicolai Episcopi et Confessoris, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, conclusi.

Imprimis uniuersi Domini Regnicolae, Magnates et Nobiles praefatorum Regnorum, immortales Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestati, Domino illorum clementissimo agunt et habent gratias, pro filio suo primogenito nouo illis dato Rege, Serenissimo videlicet Rudolpho, Domino itidem illorum clementissimo; precantes Deum omnipotentem, ut faustum et foelix ad recuperationem Regnorum Suae Maiestatis ex manibus hostium fidei christianae sit regimen huius noui Regis.

Item, quantum ad administrationem Dicae Regiae, tam praeteriti, quam futuri terminorum, quum et hucusque ipsi fideles Regnicolae nullam ansam praebuerint, quod Dicator suae Maiestatis, Comitatum Zagrabiensem et Crisiensem hucusque non dicauerit, cum Juratus Nobilis, Egregius Christophorus Brada, praestito solito iuramento, ex simili generali Congregatione, ante terminum praescriptae foelicis Coronationis Egregio Michaeli Urnoczi Dicatori Regio adiunctus et datus sit, qui quamprimum bona Dominorum et Nobilium dicauerit, subsidium quoque suae Maiestatis, pro utriusque terminis, fideles Regnicolae sine dilatione ad manus ipsius Dicatoris administrari curabunt.

Ubi vero Domini Bani proponunt munitionem, seu restaurationem locorum et fortalitiorum finitimorum summe necessariam esse; decretum est, ut dum et quando ipsi fideles Regnicolae, per Dominum Vicebanum et Judices Nobilium

Regni, viso ad id commodo tempore, requisiti et certificati fuerint, extunc statim et defacto uniuersi Status et Ordines Regni, iuxta futuram nouam dicam, a singulo fumo, laboratores pedestres duodecim, robora quercina cubitorum duodecim, a singulo fumo sex, virgultorum a singulo fumo currus quatuor, ad fortalitia infra denominata, quibus Dominus Vicebanus, cum suis Vicecomitibus et Judicibus Nobilium Regni, in Comitatibus Zagrabiensi et Crisiensi superintendet, praestare debebunt.

Ita videlicet, quod ex processibus Christophori Bedekouich et Pauli Puhakoczi, in Comitatu Varasdiensi habitis, exceptis bonis Chaszaruara Dominorum Erdoedi, qui ad restaurationem fortalitii Urboucz, necnon bonis uniuersis Dominorum Matthaei et Simonis Kegleuich, qui ad fortificationem Castri illorum finitimi Busin deputati sunt, omnes et uniuersi praescriptos laboratores pedestres, roboraque, et virgultas praenotatas, ad fortificationem Iuanich praestare debebunt. Si vero praescripti laboratores robora et virgultae ex bonis Dominorum Kegleuich ad Busin, quouis modo non praestarentur, extunc ad fortificationem praefati loci finitimi Iuanich per omnia opportuna remedia, medium aliorum Regnicolarum praestare compellantur.

Reliqui vero duo processus Judicum Nobilium dicti Comitatus Varasdiensis, videlicet Adami Herkffi et Georgii Madaraz Judicum Nobilium, simul cum processu Andreae Wlyak Judicis Nobilium, in decursu Draui Comitatus Crisiensi, modo praenotato, de bonis quorumuis Dominorum et Nobilium, iuxta nouam dicam laboratores pedestres, a singulo fumo duodecium, robora quercina cubitorum duodecim, a singulo fumo sex, virgultorum a singulo fumo currus quatuor, ad fortificationem Kapronensem, dum et quando per Dominum Vicecomitem et Judices Nobilium dicti Comitatus Varasdiensis requisite fuerint, praestari debebunt; quibus quidem laboribus praefatus Dominus Vicecomes praefati Comitatus Varasdiensis, cum praefatis Judicibus Nobilium, et nomine Domini Viti ab Hallek, supremi Capitanei Confiniorum Regni, per suam Magnificam Dominationem ad id deputandi, superintendere debebunt.

Item processus Joannis Pathaki, Judicis Nobilium Comitatus Crisiensis, modo praenotato de bonis quorumuis Dominorum et Nobilium, exceptis bonis et pertinentiis Castelli Rokonok, qui ad eundem Castellum finitimum deputantur, iuxta limitationem Domini Vicebani et Capitanei Crisiensis, tam laboratores pedestres, quam robora et virgultas, modo praenotato, iuxta nouam dicam deputantur ad fortalitia finitima, circa Crisium magis fortificari necessaria, exceptis etiam bonis Domini Reuerendissimi Archiepiscopi et Episcopi ac Bani, quae ad fortificationem loci finitimi eiusdem Gradecz deputantur.

Ex Comitatu autem Zagrabiensi processus Matthiae Ratkai et Thomae Mikulich Judicum Nobilium, exceptis bonis arcis Szomszeduara et Castelli Also-Ztubicza, quae deputantur ad fortificationem Castelli Bosyako, simul cum pertinentiis ipsius Castelli Bosyako, ita videlicet, quod si rebelles illi coloni Szomszeduarienses et Ztubicenses, dictum Castellum Bosyako fortificare noluerint, vel autem per omnia opportuna remedia, ad munitionem Iuanichensis compellantur, de bonis quorumuis Dominorum et Nobilium, in dictis duobus processibus Judicum Nobilium, tam laboratores pedestres, quam robora et virgultae modo praenotato, et iuxta nouam dicam, ad munitionem Iuanichensis deputantur. Quibus similiter Dominus Vicebanus cum suis Vicecomitibus et Judicibus Nobilium, superintendet.

Processus vero Blasii Pogledich Judicis Nobilium, modo praenotato, deputatur ad munitionem Hrastouicensem, simul cum processu Bartholomaei Jurichich Judicis Nobilium, in partibus Transcolapinis, de bonis quorumuis Dominorum et Nobilium, Transcolapim autem ut laboratores et currus, iuxta conclusionem et limitationem anni millesimi quingentesimi sexagesimi septimi, de bonis quorumuis Dominorum et Nobilium Transcolapim bona habentium, dum et quando per Dominum Vicebanum et Judices Nobilium praescriptos requisiti fuerint, exceptis bonis Abbatiae Thopuskiensis cis et ultra Colapim existentibus, ac pertinentiis Castri Hrastouicza Reuerendissimi Domini Archiepiscopi et Bani, quae omnia ad intersecandas indagines ad fluuium Glyna, contra excursiones

hostium, deputantur ad fortificationem Hrastouicensem, vel autem per omnia opportuna remedia praestare compellantur.

Statutum etiam est, ut Dominus Vicebanus cum Dominis Gregorio Mindszenti, et uno ex Dominis Capitularibus, posito certo termino Praefectis laborum Iuanichensium, et perconsequens Capitaneo Iuanichensi concredita fuit, tam a Praefectis laborum, quam de praescriptis pecuniis iustam accipiant rationem.

Restantias etiam laborum praeteritorum terminorum, ad loca finitima deputatorum, Dominus Vicebanus per omnia opportuna remedia administrari compellat.

Pecunias quoque fumales per denarios quadraginta a singulis fumis, per Dominos Regnicolas impositas, pro expensis Dominorum Assessorum Sedis Judiciariae Banalis, et alias necessitates Regni ex Comitatibus Zagrabiensi et Crisiensi Dominus Vicebanus, ex Varasdiensi vero Comitatu Vicecomes illius Comitatus, de bonis quorumuis Dominorum et Nobilium, similiter et etiam ex partibus Transcolapinis, iuxta limitationem superinde factam, similiter Dominus Vicebanus, per omnia opportuna remedia, ad munus exactorum huiusmodi pecuniarum fumalium, iuxta extradatas, vigore literarum praeceptoriarum Regni, et praesentis quoque ac praeteritae constitutionis, per omnia opportuna remedia administrare compellat.

Ad celebrationem quoque Judiciorum Octaualium eliguntur et nominantur tam priores, qũam noui Assessores: magnifici videlicet Domini Petrus Rattkai de Nagy Thabor, et Gasparus Alapi de Nagy Kemlek, item Reuerendissimus Dominus Joannes Episcopus Quinqueccclesiensis et Praepositus maior Ecclesiae Zagrabiensis, Dominus Petrus Heresinczi Lector et Canonicus eiusdem Ecclesiae Zagrabiensis, Joannes Petricheuich de Mikethincz Viceprotonotarius Regni, alter Joannes Praesbiter Dobrokutyai, Gasparus Druskoczi, Moyses Homski, Petrus Chernkoczi, Joannes Suberai et alter Joannes Herkouich ac duo Judices Nobilium Regni, qui quidem noui Assessores, qui solitum iuramentum, iuxta contenta decreti non praestiterunt, in dicta Sede Judicaria Banali, iura-

mentum praestare debeant. Quae quidem Judicia Octaualia, in terminis decretis, non obstante unius vel alterius praescriptorum Assessorum absentia, celebrari debebunt.

Quibus quidem Assessoribus praescriptis, expensae iuxta superiores constitutiones, ex pecuniis fumalibus Regni, per exactorem Regni praestari debebunt.

Cum autem Magister Emericus Pethe de Hethes Protonotarius Regni, extra situm Regni, neque communicato negotio cum Reuerendissimo Domino Archiepiscopo et Bano, aliisque Dominis Magnatibus huius Regni, in proxime praeterita Diaeta Posoniensi praesentibus, contra prohibitionem Regni, officium Protonotariatus Reuerendissimi Domini Antonii Verantii Archiepiscopi Strigoniensis et Locumtenentis suae Maiestatis in Hungaria assumpserit, unde Domini Regnicolae decernunt, prout et decreuerunt, ut dictus Magister Emericus Protonotarius per literas Regni admoneatur, ut officio praescripto Protonotariatus Domini Locumtenentis statim valedicat, et continuam residentiam in Regno habeat, literasque iuridicas et causales semper et continuis temporibus intra Regnum residendas, Dominis Regnicolis emanare et expedire debeat, vel autem cedat et valedicat officio Protonotariatus Regni, cum potissimum futuris temporibus Domini Regnicolae Viceprotonotario uti nolunt.

Quantum autem ad vagos captiuos, quos sua Maiestas sine omni custodia per loca finitima et alia quaeuis diuagari, et loca Regni perscrutari scribit; conclusum est, ut Dominus Reuerendissimus Banus, tam Dominum Ausperger supremum Confiniorum Croatiae Capitaneum, quam alios Dominos Capitaneos et Magnates, potioresque Nobiles, tam Croatiae, quam Sclauoniae, nomine suae Maiestatis per literas suas de tali mandato suae Maiestatis certificare velit; ne deinceps huiusmodi captiuos sine custodia, per Regnum et loca finitima diuagari permittant. Qui vero mandatis suae Maiestatis et admonitioni dicti Domini Bani non curarent, huiusmodique captiuos, etiamsi tales captiui literas salui conductus penes se habuerint, quicunque ex Dominis Regnicolis, vel Capitaneis in bonis illorum huiusmodi vagos captiuos

repererint, illos libere detinere, et in usum suum conuertere possint et valeant.

Commissarii Regni, videlicet Dominus Franciscus Tahi Gasparus Alapi, Joannis Forchich Vicebanus, et unus ex Dominis Capitularibus Ecclesiae Zagrabiensis, ad primum diem proxime affuturi mensis Maii, ad reuisionem fluui Zaui, ubi transfodi commode posset, iterum et denuo deputantur. Quantum autem ad exercituationem decretum est, ut uniuersi Comitatus Regni, mandatis Dominorum Banorum, ad requisitionem Domini Vicebani, obediant, et exercituare tempore necessitatis contra insultus hostium teneantur.

Quia autem Domini Capitulum Ecclesiae Zagrabiensis, per nuncios illorum, contra Generosam et Magnificam Dominam Barbaram Alapi, Relictam condam Domini Petri Erdeodi Bani et officiales eiusdem, protestantur et conqueruntur, quod in exactione decimarum vini in pertinentiis Castrorum Okych et Selyn, eiusdem Dominae Relictae, iuxta veteranam consuetudinem, per praefatam Dominam Relictam et officiales eiusdem turbarentur; unde conclusum est, ut nomine Regni scribantur literae ad praefatam Dominam Relictam, ne se in decimas Ecclesiarum Dei immittat, et officiales ac seruitores suos immitti permittat.

Conclusum etiam est, ad supplicationem et querelam Egregii Balthasaris Gregorianczi contra Egregium Stephanum similiter Gregorianczi, fratrem suum maiorem natu, Dominis Regnicolis factam, ut ad Dominos Georgium Zrinij et Lucam Zekel testamentarios tutores Egregii condam Ambrosii Gregorianczi, patris partium, scribantur literae commendatoriae, nomine totius Regni, ut suae Dominationes, habito mutuo consilio, cum Reuerendissimo Domino Archiepiscopo et Bano, similiter testamentario tutore eiusdem condam Ambrosii Gregorianczi, terminum et locum partibus praefigant, ut, iuxta contenta testamenti praefati condam Ambrosii Gregorianczi, inter partes iustitiam administrare dignentur.

Ut autem praemissa omnia, per Status et Ordines Regni conclusa, firma sint, et per quosuis Dominos et Nobiles, ac Status et Ordines ipsos, suo modo inuiolabiliter obseruentur,

iidem Status et Ordines Regni articulos ipsos sigillo Regni consignandos et muniendos esse voluerunt. Datum in praescripta Ciuitate Zagrabiensi, die Dominico proximo post festum beati Nicolai Episcopi et Confessoris, primo scilicet die Congregationis praenotatae, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Joannes Petricheuich
Viceprothonotarius Regni

(Protocollum Regni Congregationum. 87—91. l.)

TARTALOM.

Lap.

I. A pozsonyi országgyülés 1566. február- és márczíusban . . 1

Történeti bevezetés 3

1565. November 28. Miksa király meghivólevele a pozsonyi országgyülésre 22

» November 26. A magyar tanácsosok felterjesztése az országgyülési előterjesztések tárgyában 24

1566. Február 19. A Károly főherczeg által az országgyülés megnyitásánál bemutatott királyi előterjesztés 25

» Február 27. Töredék az országgyülés sérelmeit tartalmazó feliratból 40

» Márczius 13. Károly főherczegnek az országgyüléshez intézett leirata 42

» Márczius 20. táján. A magyar kamara véleménye az alkotott végzésekről 48

» Márczius 18. A pozsonyi országgyülés által Károly főherczegnek benyújtott végzések, a királyi tanácsosok észrevételeivel 49

» Márczius 20. táján. Károly főherczegnek az országgyülési végzésekről Miksa királyhoz intézett jelentése, az udvari kamara észrevételeivel és a királyi resolutiókkal . . 53

» Május 2. A pozsonyi országgyülésnek a király által megerősített törvénykönyve 57

» Május 2. Miksa királynak az országgyülés által felterjesztett sérelmekre vonatkozó leirata 71

II. A pozsonyi országgyülés 1567. június- és júliusban . . . 75

Történeti bevezetés 77

1567. Április 20. Meghivólevél a pozsonyi országgyülésre . . . 100

» Május 15. A pozsonyi kamara véleménye az országgyülési előterjesztés tárgyában 101

» Május 28. A magyar tanácsások véleménye az országgyülési előterjesztés tárgyában 119

Lap.

1567. Július 2. Miksa király válasza a pozsonyi országgyülés első felterjesztésére 112
» Július. Miksa király válasza a pozsonyi országgyülés második felterjesztésére 125
» Július 27. A pozsonyi országgyülésen alkotott törvényczikkek 137

II. A pozsonyi országgyülés 1569. augusztus—október . . . 163
Történeti bevezetés 165
1568. November 10. Miksa király meghivólevele a pozsonyi országgyülésre 193
1569. Január 1. Az udvari kamara felterjesztése az országgyülési propositió tárgyában 194
» Január 6. Miksa király az ország rendeit az országgyülés elhalasztásáról értesíti 198
» Július 1. Meghivólevél a másodszor kihirdetett pozsonyi országgyülésre 199
» Augusztus 19. Miksa király országgyülési propositiója . . 200
» Augusztus. Az országgyülés feliratának töredéke. . . . 200
» Szeptember 15. A pozsonyi kamara felterjesztése az országgyülés felirata tárgyában 229
» Szeptember 21—22. Töredék az országgyülés első felterjesztésére adott királyi válasziratból 238
» Szeptember 30. Az országgyülés második feliratának töredéke 246
» Október 1. A pozsonyi kamarának felterjesztése, az országgyülés második felirata tárgyában 248
» Október 3. Töredékek az országgyülés második felterjesztésére adott királyi válasziratból 251
» Október 9. Töredék az országgyülés harmadik feliratából . 254
» — 9. Töredék az országgyülés harmadik felterjesztésére adott királyi válasziratból 255
» Október 26. A pozsonyi országgyülésen alkotott törvényczikkek 257

IV. A pozsonyi országgyülés 1572. február- és márcziusban . . 277
Történeti bevezetés 279
1571. Szeptember 29. Királyi meghivólevél a pozsonyi országgyülésre 313
» Október 28. Királyi leirat, mely az országgyülés elhalasztását közhirré teszi 314
» Deczember 12. Királyi leirat az országgyülés határnapjának másodizben való elhalasztása tárgyában 315
1572. Február 26. Miksa király országgyülési propositiója . . . 316
» — 26. Melléklet a királyi előterjesztéshez. A honvédelem szervezése tárgyában készült javaslat 329

Lap.

1572. Márczius 15. A pozsonyi országgyülés felirata 338
» — 15. A főrendek külön felirata 361
» — 24. Miksa király válaszirata a pozsonyi országgyülés felterjesztésére 364
» Április 2. A pozsonyi országgyülés második felirata . . . 390
» — 10. Miksa király válaszirata a pozsonyi országgyülés második feliratára 396
» Április 1. Miksa királynak a pozsonyi országgyüléshez intézett leirata, Poppel László honfiúsitása tárgyában . . . 400
» Április 10. Miksa királynak a pozsonyi országgyüléshez intézett leirata, Rueber János honfiúsitása tárgyában . . 401
» Április 27. A pozsonyi országgyüléseken alkotott, és a király által megerősített törvényczikkek 402

V. A pozsonyi országgyülés 1572. szeptember- es októberben. . 407
Történeti bevezetés 409
1572. Június 23. Meghivólevél a pozsonyi koronázási országgyülésre 427
» Július 17. Sáros-vármegyének Szepes-megyéhez intézett átirata, az országgyülésre küldendő követek tárgyában . 428
» Szeptember 16. A főrendeknek Miksa királyhoz intézett irata 430
» — végén. Miksa király országgyülési előterjesztése 431
» Október 5. A poszonyi országgyülés felirata 434
» — 10. Miksa király válasza a pozsonyi országgyülés feliratára 448
» — 12. A pozsonyi országgyülés második felirata . . 464
» — 13. Miksa király válasza a pozsonyi országgyülés második feliratára 466
» — 15. A pozsonyi országgyülés törvénykönyve . . . 468

VI. Horvát- és tótországi gyülések 1565—1572. 472
Történeti bevezetés 473
1565. Április 8. A zágrábi gyülés végzéseinek kivonata 493
» Július 25. A zágrábi gyülés végzéseinek kivonata 494
1566. Január 15. A zágrábi gyülés végzéseinek kivonata . . . 496
» — 15. A zágrábi gyülésnek Miksa királyhoz intézett irata 497
» Május 5. A zágrábi gyülés végzéseinek kivonata 499
1567. November 14. Miksa királynak, a slavóniai gyülés végzései tárgyában a pozsonyi kamarához intézett leirata . . 500
» November 29. A zágrábi gyülésnek, a király által megerősített végzései 501
1568. február 24. A zágrábi gyülés felirata 515
» — 24. A zágrábi gyülés végzései 517

Kap.

1568. Márczius 28. Miksa királynak a horvát- és tótországi rendekhez intézett irata 523
» Márczius végén. A horvát- és tótországi rendeknek a bécsi udvari kamarához intézett felirata 524
» Április 11. A horvát- és tótországi rendekhez intézett királyi leirat 526
» Június 24. a zágrábi gyülés végzései 526
» Deczember 21. A zágrábi gyülés végzései 534
1569. Június 2. A zágrábi gyülésnek a király által megerősített végzései 537
» Július 15. A zágrábi gyülés végzései 545
1570. Január 4. A zágrábi gyülés végzései 549
» Április 11. A zágrábi gyülés végzései 559
1571. Január 5. A zágrábi gyülés végzései 569
» Április 5. A zágrábi gyülés végzései 572
» Május 19. Királyi leirat, az 1571. április 5-én tartott zágrábi gyülés végzéseinek megerősítése tárgyában 577
» Október 30. A zágrábi gyülés végzései 578
1572. Június 2. A zágrábi gyülés végzései 584
» Augusztus 11. A zágrábi gyülés végzései 587
» Deczember 7. A zágrábi gyülés végzései 593

DATE DUE

GAYLORD PRINTED IN U.S.A.

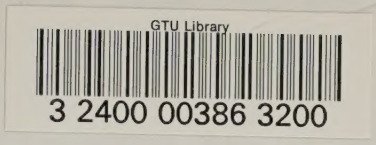

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.